Istoria României în date

Au colaborat:

GEORGE BANU
(teatru)

MIHAI BOTEZ
(matematică, fizică)

VASILE BOZGA
(economie)

GHEORGHE BRĂTESCU
(medicină)

IOAN CANTACUZINO
(cinema)

PETRE CODREANU
(muzică)

CLAUDIA DIMIU
(teatru)

VASILE DRĂGUȚ
(arte și arhitectură)

THEODOR ENESCU
(arte și arhitectură)

RADU PANTAZI
(filozofie și sociologie)

EMANUEL VALERIU
(sport)

DAN ZAMFIRESCU
(literatură)

ISTORIA ROMÂNIEI ÎN DATE

elaborată de

HORIA C. MATEI
(istorie veche),

FLORIN CONSTANTINIU,
MARCEL D. POPA
(istorie medie),

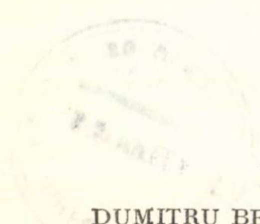
NICOLAE C. NICOLESCU,
GHEORGHE RĂDULESCU
(istorie modernă și contemporană)

sub conducerea
lui
CONSTANTIN C. GIURESCU

EDITURA ENCICLOPEDICĂ ROMÂNĂ
București, 1971

Referenți:

DUMITRU BERCIU, MATEI CAZACU,
VLADIMIR DUMITRESCU, GHEORGHE IONESCU,
TRAIAN LUNGU, PARASCHIVA NICHITA,
ION OPREA, ȘERBAN PAPACOSTEA,
NICOLAE STOICESCU, RADU VULPE

Cuvînt înainte

Cu patru decenii în urmă apărea în cunoscuta colecție de știință popularizată, dirijată de profesorul și savantul Ion Simionescu, „Cunoștințe folositoare", o broșură intitulată Date istorice și culturale din România. *Încercarea, modestă ca proporții, dar semnificativă pentru permanenta nevoie de informare succintă și rapidă, a rămas neobservată și nimeni nu s-a gîndit să reia întreprinderea într-o lucrare de mai mare întindere.*

Cercetările istorice desfășurate în ultimele două decenii au dat la iveală fapte și date noi din trecutul societății umane din spațiul carpato-dunărean, au pus într-o perspectivă nouă procesul de apariție și dezvoltare a poporului român și a naționalităților conlocuitoare, cu un cuvînt au înnoit, sub aspectul documentării și al interpretării, cunoștințele despre istoria României. „Preistoria" — îndelungatul răstimp dintre cele dintîi manifestări ale omului și apariția izvoarelor scrise — a încetat de a mai fi un mic prolog la marea dramă istorică, pentru a deveni o perioadă, *egală „în drepturi" cu celelalte mari diviziuni ale istoriei. Cercetările arheologice recente au dovedit apartenența spațiului carpato-dunărean la aria antropogenezei, au scos la lumină aspecte materiale necunoscute și au îngăduit cunoașterea mai adîncă a formării și dezvoltării statului dac. Studiul societății feudale a fost așezat pe o solidă*

bază documentară, constituită de corpusul de documente medievale, care oferă istoricilor un material de deosebită valoare pentru reconstituirea istoriei evului mediu românesc. Probleme fundamentale ale epocilor modernă și contemporană, neglijate sau ignorate în trecut, au devenit obiectul unei atente preocupări ale anchetei istoriografice. Un nou și esențial capitol — acela al istoriei mișcării comuniste și muncitorești — a fost deschis în cercetarea trecutului poporului român.

Impresionanta cantitate de fapte noi, care au dat un nou înțeles celor cunoscute pînă nu de mult, a făcut necesară, pentru cercetător și pentru cititorul obișnuit, existența unui îndreptar cronologic; acestei necesități vrea să-i răspundă lucrarea de față.

Istoria României în date, *care apare astăzi, este un instrument de lucru destinat să servească deopotrivă specialiștilor și marelui public în găsirea rapidă a celor mai de seamă date ale istoriei românești, însoțite de succinte lămuriri asupra evenimentelor.*

Autorii ei s-au străduit să valorifice rezultatele cele mai noi ale istoriografiei românești, să sintetizeze într-o înșiruire cronologică „ultimul cuvînt" al științei istorice din țara noastră, oferind cititorilor principalele momente ale istoriei României. O istorie care îmbrățișează toate planurile activității umane, sociale și individuale. Bătălii și tratate de pace, construcții industriale și promulgări de legi, conflicte sociale și mișcări politice, literatură, artă și sport se alătură unele altora, se întrepătrund într-o succesiune variată în formă, unitară în conținut și care constituie urzeala de fapte pe care le țese istoria cea mare a poporului.*

Cartea de față este un îndreptar cronologic, o călăuză la îndemîna oricui o pornește pe cărările istoriei. E în primul rînd o carte a faptelor așa cum au fost. Autorii au încercat să dea date c î t m a i p r e c i s e, *arătînd, ori de cîte ori a fost posibil, nu numai anul, dar și luna și ziua. Dar lucrul nu a fost întotdeauna cu putință, existînd unele lacune și o seamă de controverse cu privire la anumite fapte ale trecutului nostru. Lămuririle sînt reduse la strictul necesar; cei dornici să știe mai mult vor găsi elementele necesare unei informații mai ample și mai adînci în tratate și în lucrări de specialitate.*

---

* Am inserat în lucrare data publicării legilor în Monitorul oficial.

Istoria României a fost urmărită în cadrul mai larg al istoriei europene căreia îi aparține. Indicarea marilor evenimente din trecutul continentului nostru și sublinierea momentelor în care românii au îndeplinit o funcție europeană dezvăluie locul pe care poporul nostru îl ocupă în istoria lumii. Au fost de asemeni relevate principalele aspecte ale colaborării dintre români și naționalitățile conlocuitoare de-a lungul unei istorii multiseculare.

Lucrarea de față este cea dintîi de acest fel din țara noastră. Mergînd pe drum nebătătorit autorii n-au fost scutiți de șovăieli și erori și de aceea așteaptă observațiile tuturor cititorilor pentru ca la o eventuală reeditare, munca să le fie mai rodnică și mai de folos pentru toți.

EPOCA STRĂVECHE

1 000 000 — 10 000. PALEOLITICUL. În condițiile vitregi de climă ale cuaternarului de pe teritoriul Europei (cînd patru glaciații alternează cu trei interglaciații), descoperirile arheologice indică spațiul carpato-dunărean ca aparținînd vastei arii geografice în care au loc etapele hotărîtoare ale procesului de antropogeneză, trecerea de la *prehominizi* la *homo sapiens*. Cete de culegători-vînători-pescari parcurg întregul teritoriu al României, adăpostindu-se în peșteri sau în refugii sub stînci din apropierea cursurilor de apă sau stabilindu-se temporar pe terasele unor rîuri.

1 000 000 — 100 000. Paleoliticul inferior. Apar primele unelte făurite de om prin prelucrarea rudimentară (mai ales prin percuție) a unor pietre sau bucăți de lemn. Marile culturi materiale ale epocii sînt reprezentate și pe teritoriul României. Unelte „de prund" (bolovănași din silex cioplіți uni- sau bifacial, adevărate „unelte universale") asemănătoare celor aparținînd culturii* de prund (oldowaiană) au fost descoperite în valea Dîrjovului (jud. Olt), Valea Dîmbovnicului (jud. Argeș) ș.a. În perioada următoare, gama uneltelor caracteristice aparținînd culturilor Abbevilliană, Acheuleană și Clactoniană (răzuitoare, așchii, gratoare, străpungătoare), atestată de descoperirile de la Valea Dîrjo-

*Noțiunea de cultură este folosită în înțeles arheologic referindu-se la totalitatea vestigiilor vieții materiale (unelte, ceramică, podoabe, arme, locuințe și așezări) și spirituale (manifestări artistice, magico-religioase și funerare) păstrate, prin intermediul cărora poate fi reconstituită imaginea comunității omenești din epoca respectivă. Numele este dat în general după localitatea în care respectiva cultură a fost identificată pentru prima dată, mai rar după regiunea sau rîul principal în zona căruia s-a răspîndit sau potrivit caracteristicilor dominante ale ceramicii.

vului, Ripiceni (jud. Botoșani), Valea Lupului (jud. Iași) ș.a., devine mai variată. Obținerea pentru prima dată de către om a focului pe cale artificială.

100 000 — 40 000. Paleoliticul mijlociu. Răspîndirea pe întregul teritoriu al României a culturii materiale aparținînd omului de tip Neanderthal numită cultura Musteriană. În numeroasele așezări descoperite în peșteri și pe terase: Ripiceni — Izvor (jud. Botoșani), Remetea (jud. Satu Mare), Nandru (jud. Hunedoara), Cheia (jud. Constanța), Boinești (jud. Satu Mare), Ohaba Ponor (jud. Hunedoara), Ocna Sibiului (jud. Sibiu) etc. a fost descoperit un mare număr de unelte de cremene și cuarțit (vîrfuri triunghiulare, răzuitoare, piese foliacee bifaciale). Descoperirea la Ohaba Ponor (jud. Hunedoara) a primelor urme osteologice fosile ale omului paleolitic de pe teritoriul României (trei falange atribuite unui reprezentant al omului de Neanderthal). Apariția primelor manifestări ale gîndirii abstracte, a primelor practici funerare. Se pun premisele comunității gentilice matriliniare.

40 000 — 10 000. Paleoliticul superior. Locul omului de Neanderthal este luat la începutul perioadei de urmașul său direct, *Neanthropul* sau *Homo sapiens fossilis*. Ca și în epocile anterioare teritoriul carpato-danubian se încadrează în marea arie culturală a Europei Est-Centrale și Sud-Estice. Cultura materială a paleoliticului mijlociu — Musteriană — este înlocuită de cultura Aurignaciană urmată la rîndul ei de cultura Gravettiană orientală, culturi atestate de descoperirile din peșteri: Cioclovina (jud. Hunedoara), Peștera (jud. Brașov), dar și de pe terase: Tîncova (jud. Caraș-Severin), Boinești (jud. Satu Mare), Buda-Dealul Viei (jud. Bacău), Dîrțu-Ceahlău (jud. Neamț) ș.a. Pătrunderea unor influențe culturale central-europene — Magdaleniene — în aria culturală Gravettiană. Perfecționarea tehnicii cioplirii silexului. Diversificarea tipurilor de unelte și apariția unor noi lame sau vîrfuri cu latura retușată abrupt, adaptată diverselor munci. În etapa finală apare tendința de microlitizare a inventarului litic. Îmbogățirea gîndirii și a vieții spirituale umane cu noțiuni abstracte, schițarea primelor manifestări artistice. Purtarea de podoabe procurate adesea de la distanțe de sute de km (scoici marine, dinți de animale sălbatice etc.). Cristalizarea societății gentilice matriliniare.

10 000 — 5 500. MEZOLITICUL (sau EPIPALEOLITICUL). Schimbarea climatului, care devine mai blînd, dispariția faunei glaciare sau retragerea ei spre nord, duce la divizarea comunității umane în grupe mai mici. Legat de generalizarea folosirii arcului și săgeții (care devine principala armă de vînătoare) și a altor unelte se răspîndesc într-o proporție din ce în ce mai mare microlite de forme geometrice.

Fondul cultural local dobîndește o structură eterogenă; paralel cu dăinuirea unor grupuri final-paleolitice, în NE Munteniei este atestată prezența unor triburi Campigniene (Lapoș — jud. Buzău), în Carpații Orientali a unor vînători Swiderieni (Scaune — Ceahlău — jud. Neamț), iar în zona Porților de Fier (la Cuina Turcului-Dubova, la Peștera Hoților — Băile Herculane — jud. Caraș-Severin și Ostrovul Banului — Gura Văii, jud. Mehedinți) a unor grupuri de vînători și pescari aparținînd culturii Romanello-Aziliene. În epipaleoliticul tîrziu în Muntenia, Moldova și Transilvania este documentată cultura Tardenoisiană (Cremenea — jud. Covasna, Ripiceni — jud. Botoșani, Erbiceni — jud. Iași, Lapoș—jud. Buzău) etc.

5 500 — 2 500. NEOLITICUL. Ramurile principale ale economiei și totodată criteriile de bază în caracterizarea epocii devin cultivarea primitivă a plantelor (grîul, orzul ș.a.) și creșterea animalelor (inițial sînt domesticite oaia, capra, porcinele, apoi cornutele mari). Din vînător și culegător omul se transformă în producător al mijloacelor sale de subzistență. Înfiriparea unei vieți din ce în ce mai statornică. Vînătoarea și pescuitul continuă să joace un rol însemnat în viața comunităților neolitice. Perfecționarea și sporirea diferențierii funcționale a utilajului litic; tehnica șlefuirii uneltelor de piatră se generalizează. Răspîndirea toporului găurit. Inventarea ceramicii lucrată cu mîna, fără ajutorul roții olarului, și a războiului de țesut. Folosirea incidentală din neoliticul mijlociu a aramei apoi mai tîrziu și a aurului la făurirea primelor podoabe, ustensile și arme de cult. De-a lungul văilor și pe terasele cursurilor de apă sînt amenajate locuințe (de suprafață, temeinice și de dimensiuni apreciabile, dar și bordeie), grupate în așezări, întărite — începînd cu neoliticul mijlociu prin șanțuri de apărare. Pe planul organizării sociale, neoliticul se caracterizează prin înflorirea gintei matriliniare, care, spre sfîrșitul perioadei începe să cedeze treptat locul gintei patriliniare. Apare tribul ca formă de organizare superioară a gintei. Credințele și superstițiile omului neolitic, practicile sale magico-religioase se oglindesc în cultul fecundității și al fertilității (al femeii-mame), în grija acordată morților (ritul de înmormîntare dominant este cel al înhumației) care sînt îngropați inițial în cuprinsul așezărilor, apoi în adevărate cimitire în vecinătatea acestora. Arta străveche din România cunoaște în neolitic prima sa etapă marcantă de dezvoltare, ilustrată de un inventar ceramic variat, cu decoruri excizate, incizate sau pictate policrom, în majoritate cu caracter geometric, de plastica antropomorfă și zoomorfă din lut ars, os sau piatră, original stilizată. Numeroasele triburi care populează în neolitic spațiul carpato-dunărean

aparțin, din punct de vedere etnic, grupului preindo-european. Dintre culturile materiale mai importante dezvoltate pe teritoriul României menționăm:

CULTURA CRIȘ-STARČEVO. Cea mai veche cultură neolitică din spațiul carpato-danubian. Originară din Asia Anterioară, cultura Criș-Starčevo pătrunde deplin formată dinspre sud asimilînd populațiile epipaleolitice sau cele ale cultivatorilor aceramici întîlniți în regiunile carpato-dunărene. Purtătorii culturii (care se extinde treptat asupra întregului teritoriu românesc cu excepția Dobrogii și a Munteniei de răsărit, depășindu-l mult spre vest și est) introduc cea mai veche ceramică pictată înainte de ardere (motive geometrice brune, albe sau negre pe un fond roșu) cunoscută în Europa Sud-Estică și Continentală. Cultivatori și într-o măsură mai redusă crescători de animale, locuind în așezări din apropierea cursurilor de apă dar și în peșteri, triburile Criș-Starčevo au o structură eterogenă în care s-a putut distinge din punct de vedere antropologic o puternică componentă paleomediteranoidă.

CULTURA CERAMICII LINIARE. Formată în Europa Centrală, de unde se răspîndește spre apus pînă în Valea Rinului și în bazinul Parisului iar spre est pînă în Ucraina și bazinul Bugului, cultura ceramicii liniare pătrunde dinspre nord-vest în două valuri succesive în regiunile ocupate de cultura Criș-Starčevo. Ceramica liniară, reprezentanta celui mai vechi nivel neolitic ceramic al Europei Centrale, ocupă treptat în a doua jumătate a mil. 5 î.e.n. o mare parte a Transilvaniei, Moldovei precum și NE Munteniei. Cultura este astfel numită după decorul ceramicii — incizat în benzi de linii paralele cu motive spiralice și unghiulare.

CULTURA HAMANGIA. De origină est-mediteraneană, pătrunsă din Asia Mică poate pe calea mării, cultura Hamangia cunoaște de-a lungul neoliticului o îndelungată evoluție. Purtătorii culturii Hamangia care au absorbit elemente epipaleolitice tardenoisiene și protoneolitice sînt reprezentanții celui mai vechi neolitic ceramic din Dobrogea și NE Bulgariei. Remarcabilă prin varietatea de forme a ceramicii și prin plastica excepțional de bogată și originală; statuetele descoperite la Cernavodă („Gînditorul") reprezintă adevărate capodopere ale sculpturii neolitice.

CULTURA VINČA-TURDAȘ. Pătrunderea unor triburi ale culturii Vinča-Turdaș în Iugoslavia centrală, vestul Bulgariei, apoi în SV României pune capăt evoluției culturii Criș. Asimilînd vechiul fond Criș-Starčevo — cultura Vinča-Turdaș, reprezentanta unui nou val meridional, ocupă Banatul, Oltenia de V și SV, pătrunzînd apoi pe Valea Mureșului în Transilvania. Dezvoltîndu-se inegal în spațiu în unele regiuni cultura Vinča-Turdaș își încetează mai repede existența, în altele însă și-o prelungește pînă la neoliticul tîr-

ziu. Apariţia primelor vase antropomorfe şi zoomorfe pe teritoriul României. Plastică antropomorfă remarcabilă prin realismul ei.

CULTURA BOIAN. Pe baza unor componente ale culturii Dudeşti, ceramicii liniare şi Hamangia — ia naştere în Cîmpia munteană cultura Boian care se extinde pe un spaţiu larg cuprins între munţii Carpaţi şi Balcani. Decăderea microlitismului şi înmulţirea uneltelor de silex mai mari (macrolite); răspîndirea toporului cu gaură pentru coadă. Începe folosirea aramei la executarea unor podoabe şi unelte. Apare pictura cu grafit.

CULTURA GUMELNIŢA. Apărută pe fondul culturii Boian şi a unor influenţe Hamangia şi sud-dunărene, cultura Gumelniţa — una dintre cele mai strălucite culturi neolitice ale sud-estului european se extinde în SE Moldovei, Dobrogea, NE Bulgariei şi Tracia. Perioada de maximă înflorire a tehnicii cioplirii pietrei — adevărata „renaştere a prelucrării silexului". Numărul ridicat al săpăligilor de corn, al rîşniţelor de mînă atestă caracterul agricol-primitiv al culturii Gumelniţa. Ceramică variat decorată: ornamente incizate, imprimate sau pictate cu grafit, cu alb sau roşu. Plastică deosebit de bogată: statuete de lut, marmură, vase zoo şi antropomorfe. În Oltenia se dezvoltă cultura Sălcuţa înrudită cu cultura Gumelniţa.

CULTURA CUCUTENI. Cultura Cucuteni apărută către mijlocul mileniului 4 î.e.n. în SE Transilvaniei şi SV Moldovei se extinde spre răsărit pînă la Nipru, întregul complex cultural fiind numit Ariuşd — Cucuteni — Tripolie. Cultura Cucuteni reprezintă una dintre cele mai interesante şi strălucite mărturii neolitice europene. Creaţia fără egal a oamenilor cucutenieni o reprezintă ceramica; varietatea şi bogăţia formelor, decorul de esenţă geometrică în care predomină spirala în diferite variante, simetria şi ritmul motivelor, armonia culorilor (roşu-alb-negru) ridică ceramica cucuteniană pe unul din primele locuri ale creaţiei artei neolitice. Plastica este bogată şi originală cu toată stilizarea şi convenţionalismul ei. Sfîrşitul culturii Cucuteni marchează totodată şi decăderea ceramicii neolitice.

2500 — 1800. Perioada de tranziţie de la neolitic la epoca bronzului cu transformări profunde, prilejuite de progresul local dar şi de impulsul dat de triburile nou venite din răsărit, nord-est şi sud. Pătrunderea în valuri succesive a unor triburi nomade indo-europene, nord-pontice în spaţiul carpato-balcanic duce la dezagregarea vechilor culturi neolitice, fără a elimina însă fondul cultural şi elementul etnic autohton stabilit aici de milenii. Sporeşte rolul şi importanţa uneltelor de aramă. Noii veniţi dau o mai mare

amploare păstoritului, introduc calul domestic, aduc primele obiecte de argint, răspîndesc ornamentul cu șnur pe un vast spațiu geografic, impun graiurile indo-europene.

CULTURILE CERNAVODA aparțin perioadei de tranziție de la epoca neolitică la epoca bronzului; ele iau naștere în Dobrogea și în zona văii Dunării din SE Munteniei și S Moldovei, din fondul autohton gumelnițean sub impulsul unor triburi indo-europene. Alături de un inventar bogat de unelte de piatră, silex, os, pătrund în regiunile Dunării de jos unelte de aramă și de bronz de tipologie meridională „egeo-anatoliană". Economie mixtă cu un rol preponderent al păstoritului. Purtătorii culturii Cernavoda contribuie la răspîndirea calului domestic în spațiul carpato-dunărean și central european.

CULTURA COȚOFENI este cultura cu cea mai întinsă arie geografică de răspîndire (Transilvania, Banat, Oltenia, V Munteniei) în perioada de trecere spre epoca bronzului. Ia naștere pe fondul culturilor Sălcuța, Petrești, în urma unor influențe răsăritene și meridionale. Răspîndirea a numeroase obiecte de aramă.

1800 — 800. EPOCA BRONZULUI. Metalurgia bronzului, originară din Orient pătrunde prin ținuturile sud-estului european în regiunile carpato-dunărene la începutul mileniului 2 î.e.n. Din bronz (inițial rar și prețios) sînt făurite cu precădere arme, pumnale, săbii, topoare, coifuri, vîrfuri de lance și săgeți, podoabe și obiecte de cult, ulterior și unelte. Apare fibula sau agrafa pentru prins îmbrăcămintea. În etapele mijlocie, finală și de trecere la epoca fierului, grație exploatării intense a zăcămintelor de minereu de cupru din Transilvania, Oltenia și probabil Dobrogea, metalurgia bronzului cunoaște o înflorire excepțională; depozite de material brut sau de obiecte de bronz, precum cele de la Uioara—jud. Alba, Spălnaca— jud. Alba, Oinacu—jud. Ilfov, Gușterița — jud. Sibiu conțin mii de piese alături de sute de kg de bronz brut. Răspîndirea pe scară întinsă a obiectelor de aur (tezaurele de la Tufalău — jud. Covasna, Tigănași — jud. Mehedinți, Poarta Albă — jud. Constanța). Declinul uneltelor de piatră care devin din ce în ce mai rare. După o perioadă de accentuare a caracterului pastoral al economiei, în timp ce păstoritul continuă să reprezinte ocupația principală a unor triburi, se observă la alte triburi o preocupare mai accentuată pentru agricultură, producîndu-se astfel la începutul epocii bronzului fenomenul primei mari diviziuni sociale a muncii. Culturile materiale caracteristice epocii bronzului din spațiul României formează în ansamblul lor o unitate din punct de vedere al trăsăturilor materiale, etnice, al manifestărilor culturale și spirituale. Au loc schimburi vii cu lumea helladică și miceniană care influențează armele, uneltele, ceramica

(forma şi decoraţia) unora dintre culturile bronzului mijlociu carpato-danubian. O dată cu definitivarea indo-europenizării triburilor carpato-dunărene-balcanice, începînd cu epoca bronzului se poate vorbi despre locuitorii acestor regiuni ca despre strămoşii tracilor. Peste aproape un mileniu, din aceştia se vor desprinde geto-dacii, strămoşii pe care colonizarea romană şi alte aporturi etnice îi va transforma treptat în români. Dezvoltarea forţelor de producţie într-un ritm mai viu, trecerea la creşterea animalelor domestice în turme mari şi la o agricultură mai productivă, acumularea unor însemnate rezerve, îmbogăţirea şi pe calea războiului, duc la închegarea societăţii gentilice patriarhale şi la începutul procesului de diferenţiere socială. Pe plan spiritual asistăm la adorarea forţelor naturii; se răspîndeşte cultul soarelui, pe obiecte apar frecvent simboluri solare, iar ornamentele pictate sînt înlocuite de motive geometrice incizate sau încrustate în pasta vaselor. Alături de ritul înhumaţiei începe să se răspîndească şi incineraţia.

CULTURA GLINA. Pe fondul ultimelor faze Gumelniţa şi Cernavoda ia naştere sub influenţa unor factori răsăriteni în centrul Munteniei de unde se răspîndeşte mai tîrziu în Oltenia, vestul şi sudul Munteniei şi SE Transilvaniei (aspectul Schneckenberg), prima sinteză a epocii bronzului din România — cultura Glina. Economia are un pronunţat caracter păstoresc; rare unelte de aramă şi bronz. Regres vizibil al ceramicii în comparaţie cu epoca neolitică. Purtătorii culturii contribuie la răspîndirea vehiculului cu patru roţi. Are o însemnată participare la geneza culturilor Tei, Monteoru, Verbicioara, Wietenberg.

CULTURA MONTEORU, dezvoltată pe fond Glina, în faza iniţială pe o arie relativ redusă în zona bazinului superior al Buzăului şi Dîmboviţei, se extinde apoi în Moldova meridională şi Transilvania de SE, ocupînd în aceste ţinuturi aproape întreaga epocă a bronzului. Cultură predominant pastorală, Monteoru a contribuit la formarea culturilor din perioada finală a epocii bronzului.

CULTURA WIETENBERG. Contemporană cu culturile Monteoru, Tei, Verbicioara, Otomani, se dezvoltă în Podişul Transilvaniei într-o regiune bogată în materii prime necesare metalurgiei bronzului cultura Wietenberg — cu o populaţie foarte deasă (pînă în prezent au fost identificate pe teritoriul transilvan peste 200 de aşezări); cunoaşte o evoluţie îndelungată pînă către epoca de tranziţie spre prima vîrstă a fierului cînd pătrund şi în Transilvania purtătorii culturii Noua. Repartiţia şi folosirea intensă a ornamentului spiralic.

CULTURA OTOMANI, dezvoltată între Munţii Apuseni, Mureş şi Tisa în urma unei evoluţii locale, reprezintă o adevărată verigă de legătură între Europa Centrală şi cea de Sud-Est.

Datorită abundenței materiei prime, metalurgia bronzului cunoaște o dezvoltare înfloritoare. Cultura Otomani reprezintă unul din fermenții care vor duce la trecerea spre prima epocă a fierului în aceste regiuni.

CULTURA GÎRLA MARE aparține marelui complex al civilizației „Cîmpurilor de urne" răspîndit din bazinul Dunării Mijlocii spre SE în zona olteană a Dunării. Cunoscută mai ales din cimitirele plane de incinerație care conțin ceramică și plastică antropomorfă din lut ars ornate cu decor spiralic și geometric original, realizat prin excizie și incrustație albă. Marile transformări care încheie în sec. 14–13 î.e.n. în spațiul dintre Carpații răsăriteni, cei nordici și Dunărea Mijlocie un întreg orizont cultural, însemnatele deplasări de triburi din aceste zone care se petrec acuma, au fost puse în legătură cu preliminariile europene ale „Marii migrații egeene" care a pustiit în sec. 13–12 întregul bazin oriental al Mediteranei, nimicind statul hitit, trecînd în Syria, Palestina și atingînd apoi granița de nord a Egiptului.

CULTURA NOUA, răspîndită în Moldova, Muntenia de NE, Podișul Transilvaniei, rezultatul sintezei bronzului din regiunile centrale și estice carpato-dunărene și a unei puternice dominante nord-pontice constituie o verigă de legătură între epoca bronzului și cea a fierului. Transmite tradițiile bronzului tracic culturii primei epoci a fierului. Rolul important jucat de obiectele de os și corn se explică prin predominarea păstoritului în viața economică.

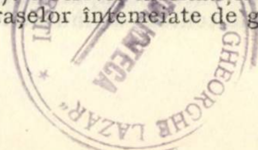
800. î.e.n. — sec. 1/3 e.n. EPOCA FIERULUI. Fierul, al treilea metal (după aramă și bronz) folosit la făurirea uneltelor, joacă un rol revoluționar în istorie, accelerînd într-un ritm necunoscut pînă atunci dezvoltarea societății umane. Metalurgia fierului, apărută în sec. 14–13 î.e.n. în Asia Mică — în regatul hitit — se răspîndește după 1200 spre spațiul carpato-dunărean pe două căi — peste Caucaz prin ținuturile din nordul Mării Negre (așa-numita cale cimmeriană) și prin Marea Egee — Grecia și Valea Dunării — pătrunzînd după 800 și pe teritoriul României. Uneltele de fier (cunoscute izolat în spațiul carpato-dunărean două, trei secole înainte) contribuie la creșterea considerabilă a productivității muncii în toate ramurile de activitate încît, începînd cu a doua vîrstă a fierului se poate vorbi de un adevărat meșteșug al metalurgiei fierului. Are loc a doua mare diviziune socială a muncii — desprinderea meșteșugarilor ca o categorie socială aparte, și specializarea lor tot mai pronunțată în cadrul societății geto-dace. Fărîmițarea familiei patriarhale în familii monogame. Legăturile gentilice încep să-și piardă din însemnătate; obștea sătească sau teritorială se impune treptat ca formă principală de organizare socială. Se creează premisele și se trece treptat la o nouă

orînduire socială, la societatea împărţită în clase. Epoca fierului este împărţită în două perioade: prima vîrstă a fierului – numită convenţional şi **Hallstatt** după o localitate cu acest nume din Austria şi a doua vîrstă a fierului — numită **Latène** după aşezarea de pe malul lacului Neuchâtel (Elveţia).

800 — 450/300. Prima vîrstă a fierului (Hallstatt). Între epoca bronzului şi cea a fierului nu există o cezură culturală sau etnică, trecerea petrecîndu-se organic. O dată cu începutul exploatării zăcămintelor locale de minereu de fier apar primele centre metalurgice aborigene. Se încheie în Sud-Estul european procesul de delimitare a ariilor etnice lingvistice şi culturale dintre traci şi illiri, întrepătrunderile rămînînd însă un fenomen frecvent. Desprinderea din masa tracilor a triburilor geto-dace. Legăturile cu civilizaţiile mediteraneene se intensifică mai ales după întemeierea în sec. 7—6 î.e.n. a coloniilor greceşti de pe ţărmul vestic al Mării Negre. Pătrunderea unor influenţe illirice în SV României şi scitice în Transilvania, Moldova şi Dobrogea. Frecvenţa mormintelor de luptători în necropolele hallstattiene, locul lor preponderent în societate, reprezintă un reflex al unei epoci războinice, caracteristică democraţiei militare.

CULTURA BASARABI, atribuită marii comunităţi etnice traco-getice, acoperă în sec. 8—6 î.e.n. aproape cvasitotalitatea teritoriului României (cu unele particularităţi regionale) depăşindu-l chiar spre SV şi E. Preia o serie de elemente aparţinînd culturilor Monteoru, Gîrla Mare, Wietenberg, Noua şi este influenţată în aria vestică de elemente culturale illirice iar în est de elemente traco-cimmeriene. Ritul de înmormîntare dominant este cel al incineraţiei. Uşoară preponderenţă a păstoritului. În decorul ceramicii predomină ornamentul în spirală şi mai puţin motivele geometrice (romburi, triunghiuri, cercuri) încît se vorbeşte de o „renaştere a decorului spiralic".

Sec. 7—6. Din motive similare celor care au dus la colonizarea Mediteranei, ţărmurile Mării Negre au constituit şi ele o ţintă a „Marii colonizări greceşti" ai cărei protagonişti au fost Miletul şi, într-o măsură mai redusă, Megara. Pe litoralul sudic al Pontului Euxin sînt întemeiate coloniile Trapezus, Sinope, Herakleia Pontica (azi Ereğli, Turcia) şi Byzantion, pe ţărmul vestic Apollonia (azi Sozopol, Bulgaria), Mesambria (azi Nesebâr, Bulgaria), Odessos (azi Varna, Bulgaria), Krunoi rebotezat ulterior Dionysopolis (azi Balčik, Bulgaria), **Histria, Callatis** (azi Mangalia), **Tomis** (azi Constanţa), pe coasta nordică Tyras (azi Belgorod Dnestrovskij — U.R.S.S.), Olbia, Pantikapaion, Phanagoreia, iar în răsărit Dioskurias (azi Suhumi, U.R.S.S.), Phasis (azi Poti, U.R.S.S.). Potrivit informaţiilor lui Pliniu cel Bătrîn, numărul oraşelor întemeiate de greci în ba-

zinul Mării Negre se ridica la 90. Din *áxeinos* (neospitalier) Pontul și-a schimbat numele în *eúxeinos* (ospitalier).

657/656. Data tradițională a întemeierii (potrivit cronicii lui Eusebios) de către milesieni, pe țărmul Golfului Sinoe, a celei mai vechi colonii grecești de pe litoralul apusean al Mării Negre — **Istros** (numită de romani **Histria**). Cercetările arheologice din ultimele decenii au dus la descoperirea unor vestigii care atestă o locuire a orașului cel puțin din ultimul sfert al sec. 7 î.e.n.

Sec. 6. Pătrunderea influențelor scitice în regiunile carpato-dunărene. Sciții, popor nomad de neam iranian, se stabilesc la sfîrșitul sec. 8 î.e.n. sau la începutul sec. 7 î.e.n. în ținuturile nord-pontice, izgonind spre Asia Mică și spre apus triburile cimmerienilor întîlnite în aceste regiuni. Stăpîni timp de patru secole ai unor vaste teritorii între Don și Carpații nordici (pînă la sfîrșitul sec. 4 î.e.n., cînd sînt supuși de sarmați), sciții intră în contact cu triburile geto-dace prin intermediul schimburilor economice sau al unor incursiuni militare izolate în Podișul Transilvaniei (Teiuș și Ciumbrud — jud. Alba) și în Dobrogea (cazanele de cult de bronz de la Scorțaru — jud. Brăila și Castelu — jud. Constanța). Elemente ale culturii lor, puternic marcată de civilizația orientală și de cea elenică, contribuie în mod activ la îmbogățirea civilizației autohtone, la intensificarea răspîndirii metalurgiei fierului și la formarea unui stil animalier în arta traco-getică.

Sec. 6 (a doua jumătate). Coloniști din Milet întemeiază pe țărmul dobrogean orașul **Tomis,** iar dorienii din Herakleia Pontica (ea însăși colonie a Megarei) orașul **Callatis.** În organizarea social-politică, în limbă și în tradițiile culturale și religioase, orașele din Dobrogea au păstrat pînă la sfîrșitul existenței lor înrîurirea cetăților de baștină din Grecia metropolitană. Cetățile grecești au întreținut relații strînse cu lumea greacă peninsulară și cu cea asiatică. Focare ale civilizației grecești împlîntate în lumea geto-dacă, între noii veniți și autohtoni s-au stabilit legături complexe (economice, politice, culturale și religioase), care au permis influențe reciproce durabile. Mărfurile și monedele grecești pătrund adînc în teritoriile geto-dace de-a lungul marilor cursuri de apă: Dunăre, Siret, Prut, Olt etc.

514. Expediția nereușită a lui Darius I, „regele regilor", împotriva sciților de la nord de gurile Dunării. Singurii dintre traci care au opus rezistență armată cu această ocazie suveranului persan au fost geții, numiți de Herodot „cei mai viteji și cei mai drepți dintre traci".

Sec. 5. În operele literare și istoriografice grecești (Sofocle, Herodot, Tucidide) apar primele informații despre geți, populația autohtonă a ținuturilor Dunării de Jos. Patru secole

mai tîrziu, aceleași triburi autohtone din spațiul carpato-danubian vor fi consemnate de izvoarele latine (Caesar, Pompeius Trogus, Strabon, Horațiu, Vergiliu) sub numele de daci; numele de Dacia apare pentru prima dată în cursul sec. 1 e. n. la Pliniu cel Bătrîn, apoi la Tacitus.

— La data primei lor menționări în istorie (Expediția lui Darius) geto-dacii existau de mult. Ramură nordică bine individualizată a tracilor, geto-dacii (care vorbeau un dialect al limbii trace, limbă indo-europeană aparținînd grupului satem), aveau ca nucleu și vatră de locuire, în general, teritoriul de azi al României. Strabon, geograf și istoric de seamă al epocii lui Augustus, ne informează că „geții vorbeau aceeași limbă cu tracii" și că „dacii au aceeași limbă cu geții". Religia geto-dacilor a fost, ca și cea a popoarelor învecinate, o religie politeistă de un sincretism urano-solar, avînd ca zeități principale pe Zalmoxis (Zamolxis), divinitate htoniană, Gebeleizis (divinitate uranosolară), Bendis (corespondentă dacică a Artemisei).

478/477. După întemeierea Ligii maritime de la Delos, influența economică și politică a Atenei (care preluase moștenirea colonială a Miletului, victimă a răscoalei antipersane eșuate a orașelor ioniene) devine preponderentă în Pontul Euxin.

450/300 î.e.n. — 106 e.n. A doua epocă a fierului (Latène). În ciuda unei evoluții ușor diferite în spațiu și timp, cultura Latène geto-dacă, rod al evoluției culturii materiale hallstattiene locale, puternic influențată de factori externi, este unitară și se caracterizează printr-o profundă originalitate și vitalitate. Sinteză personală, ea a permis geto-dacilor să adauge un capitol propriu la istoria civilizației umane în epoca antică. Puternic avînt al metalurgiei fierului, generalizarea uneltelor (îndeosebi a brăzdarului și a securii) și diversificarea armelor de fier. Are loc desăvîrșirea celei de-a doua diviziuni sociale a muncii, specializarea tot mai pronunțată în cadrul societății geto-dace a meșteșugarilor. Legate de creșterea volumului schimburilor comerciale, se intensifică circulația monedelor străine și își face apariția moneda proprie geto-dacă. Dintre manifestările majore ale artei geto-dace menționăm: coiful de aur de la Poiana Coțofenești (jud. Prahova), rhytonul de la Poroina (jud. Mehedinți), tezaurele de la Agighiol (jud. Tulcea), Sîncrăieni (jud. Harghita), Cojocna (jud. Cluj). Pe plan social-politic asistăm la adîncirea procesului diferențierii sociale, la înlocuirea obștii patriarhale cu obștea sătească, la apogeul democrației militare și, în ultima etapă, la trecerea la statul de tip sclavagist incipient.

450—400. Înflorire economică a orașelor grecești de pe litoralul vestic al Pontului Euxin, care devin centre locale ale producției de mărfuri. Histria bate monedă proprie (prima mo-

nedă emisă pe teritoriul României) în sistemul ponderal fenician, drahme de argint, avînd ca simbol mai răspîndit pe revers un vultur de mare atacînd un pește. Histrienii vor adopta în sec. 4 sistemul ponderal eginetic, iar o dată cu domnia lui Alexandru cel Mare pe cel atic. Pe plan politic, către sfîrșitul secolului, la Histria și apoi la Callatis și Tomis sînt instaurate regimuri democratice sclavagiste. Din punctul de vedere al organizării lor politice, orașele grecești din Dobrogea aveau în frunte, ca orice *polis*, adunarea cetățenilor (organ întrupînd autoritatea supremă), care alegea sfatul (corp consultativ mai restrîns) și colegiile de magistrați (ca aparat executiv).

450—300. Începe trecerea triburilor geto-dace din ținuturile de la S și SE de Carpați la cea de-a doua epocă a fierului. Cultura Latène geto-dacă din aceste regiuni ia naștere din evoluția fondului local hallstattian sub impulsul civilizațiilor sudtracice, illirice, elenice și scitice. Descoperirile de la Agighiol, Zimnicea (jud. Teleorman), Alexandria (jud. Teleorman), Cernavodă (jud. Constanța) atestă îmbogățirea inventarului obiectelor de argint și fier, folosirea roții olarului. Cristalizarea către sfîrșitul etapei a unor mari uniuni tribale. În regiunile intracarpatice persistă forme ale culturii materiale hallstattiene tîrzii.

circa 437. Demonstrație navală ateniană în Marea Neagră, condusă de Pericle, legată de interesul crescînd al Atenei pentru exploatarea economică a regiunilor limitrofe Pontului Euxin. Realitățile zugrăvite un secol mai tîrziu de către oratorul Demostenes în discursul său împotriva lui Leptines: „Cantitatea de grîu adusă de noi din Pont este mai mare decît tot ceea ce ne vine din celelalte porturi comerciale" sînt valabile într-o importantă măsură și pentru ultimele decenii ale secolului 5. Problema aderării celor trei *poleis* din Dobrogea la liga delio-atică rămîne deschisă; conform listei din 425/424 î.e.n. a cetăților tributare Atenei, colonii vecine, ca Apollonia și Herakleia, făceau parte din Imperiul maritim atenian.

431—424. În timpul domniei regelui Sitalces, fiul lui Teres, regatul trac al odrișilor se întinde de la Hellespont pînă la Dunăre, incluzînd sub autoritatea sa nominală și teritoriul Dobrogei; această situație se menține neschimbată și sub urmașul său Seuthes.

circa 400. Datează tezaurul de piese de argint, argint aurit și aur descoperit într-un mormînt tumular de la Agighiol (jud. Tulcea). Datorită formei și bogăției decorației lor, piesele (un coif, două cnemide, două pahare, fiale, aplice de harnașament etc.) reprezintă o etapă de seamă în evoluția artei traco-gete.

Sec. 4. Callatis emite monedă de argint proprie în sistem ponderal eginetic (avînd ca simbol mai frecvent pe revers o cunună de spice). Tomisul, a cărui dezvoltare din primele secole de la întemeiere a fost mai lentă, va trece ultimul, către sfîrșitul sec. 3, la emisiuni monetare proprii. Monedele orașelor dobrogene, ale Cyzicului, Olbiei, Macedoniei elenistice, iar mai tîrziu, în sec. 3–2, ale Apolloniei, Dyrrhachiumului și Thasosului circulă pe întreg teritoriul României, din Dobrogea pînă în nordul Transilvaniei, din Oltenia și pînă în N Moldovei.

341. Cucerirea de către Filip al II-lea a regatului trac al odrișilor și transformarea lui într-o provincie macedoneană. Granița de nord a statului macedonean este fixată pe cursul inferior al Dunării.

339. Prima mare incursiune scitică în Dobrogea în frunte cu Ateas (Atais?); coaliția geto-istriană, condusă de un anonim „rex Istrianorum", care încearcă să-i bareze calea, este înfrîntă. Invazia scitică provoacă o ripostă macedoneană promptă din partea lui Filip al II-lea care îi învinge pe sciții lui Ateas în preajma Dunării și-i obligă să se retragă peste fluviu. Dobrogea și coloniile grecești trec sub stăpînire macedoneană nemijlocită.

335. Campania fulgerătoare a lui Alexandru Macedon împotriva tribalilor (triburi tracice) de pe malul drept al Dunării din regiunea cursului inferior al rîului Oescus (azi Iskăr, Bulgaria). Cu ocazia unei demonstrații de forță de o zi la nordul Dunării în urmărirea regelui tribal Syrmos, izvoarele antice (Arrianos, citîndu-l pe Ptolemaios Lagos) îi menționează pentru prima dată în istorie pe geții din Cîmpia Munteană.

326. Campania guvernatorului Traciei, Zopyrion, împotriva Olbiei se sfîrșește cu o catastrofă undeva la nordul gurilor Dunării, „în stepa getică", dezastru în care își găsesc sfîrșitul generalul macedonean și întreaga sa armată de 30 000 de oameni.

313. Cetățile de pe litoralul apusean al Mării Negre: Odessos, Mesambria, Apollonia, în frunte cu Callatis, se află în revoltă împotriva satrapului Traciei, Lysimachos. Reprimată, răscoala reizbucnește în 310/309, sprijinită și de Ptolemaios Lagos, satrapul Egiptului, rival al lui Lysimachos.

300–280. În contextul marii migrațiuni care îi va purta din Europa Centrală pe malurile Bosforului și pînă în inima Asiei Mici, celții (ramura cea mai vestică a indo-europenilor) pătrund în spațiul carpato-dunărean. Cete răzlețe de celți pătrund pe văile Mureșului, Someșului și ale Crișurilor în Transilvania (Arad, Ciumești — jud. Satu Mare, Mediaș, Apahida — jud. Cluj, Cristuru Secuiesc — jud. Harghita ș.a.), de-a lungul Dunării în Oltenia (Călărași — jud. Dolj), iar

cu totul izolat în Moldova. Stabiliţi în mijlocul unei populaţii geto-dace compacte, relativ reduşi numericeşte, celţii au fost absorbiţi în urma unei coexistenţe îndelungate (convieţuire limpede atestată arheologic în aşezări şi necropole ca Bistriţa — jud. Bistriţa Năsăud, Moreşti — jud. Mureş, Sanislău — jud. Satu Mare ş.a.) de masa autohtonilor pînă la sfîrşitul sec. 2 î.e.n. De o dominaţie politică celtică efectivă şi durabilă nu se poate vorbi decît, poate, în NV Transilvaniei. Purtători ai unor procedee perfecţionate de extragere şi de prelucrare a fierului, cunoscători ai roţii olarului, celţii şi cultura lor au grăbit ritmul de dezvoltare a fondului cultural autohton geto-dac. Influenţaţi la rîndul lor de civilizaţia geto-dacă, ei au preluat o serie de elemente de cultură proprii acesteia.

300— 100. Desfăşurarea şi generalizarea procesului formării culturii Latène geto-dace pe întregul teritoriu locuit de daci. Generalizarea folosirii roţii olarului şi a tehnologiei mai avansate a metalurgiei fierului. Alături de ceramica fină lucrată la roată, se menţine însă şi ceramica, de veche tradiţie, executată cu mîna. Înflorirea a numeroase aşezări: Tinosu (jud. Prahova), Crăsani (jud. Ialomiţa), Popeşti (jud. Ilfov), Murighiol (jud. Tulcea), Satu-Nou (jud. Constanţa), Grădiştea Muncelului — Sarmizegetusa, Sighişoara, Sfîntu-Gheorghe, Bîtca Doamnei (jud. Neamţ), Poiana (jud. Galaţi), Pecica (jud. Arad).

300. Conflict armat între uniunea de triburi geto-dacă din Cîmpia munteană în frunte cu **Dromichaites şi Lysimachos,** regele Traciei elenistice. Campania iniţiată de suveranul elenistic în nordul Dunării şi condusă de fiul său Agathocles se încheie cu un eşec; Agathocles este făcut prizonier de către căpetenia geto-dacă şi eliberat prin răscumpărare.

Sec. 3—2. Pătrunderea unor triburi scitice în ţinuturile vest-pontice. Graţie unor monede de bronz emise de ei, ne sînt cunoscute numele unor căpetenii: Tanusa, Seriakes, Kanites, Akrosas, Ailios. În sec. 2 î.e.n. se încetăţeneşte pentru teritoriul dintre Dunăre şi Marea Neagră numele de Scythia Mikra (Scythia Minor). Enclavele scitice care supravieţuiesc un timp în masa autohtonă sfîrşesc prin a fi complet asimilate de geto-daci. Nici un document epigrafic nu mai atestă începînd cu sec. 2 e.n. permanenţa vreunui nume scitic în Dobrogea.

Sec. 3. Un decret al adunării obşteşti a Histriei menţionează încheierea cu succes a unei solii trimise de cetate la **Zalmodegikos,** căpetenie geto-dacă din NV Dobrogii sau de pe malul stîng al Dunării, în urma căreia se obţine de la acesta înapoierea ostaticilor şi retrocedarea veniturilor cetăţii.

Sec. 3. Trăiește **Demetrios din Callatis**, reputat geograf și istoric al regiunilor pontice, autorul unei vaste lucrări intitulate *Despre Asia și Europa*; alt gramatic originar din Callatis — **Satyros** — trăiește în a doua jumătate a acestui secol la Oxyrrhynchos (Egipt).

— Peisitratos, fiul lui Mnesistratos, cetățean din Thasos, înalță la Histria un templu doric închinat Marelui zeu (Theos Megas).

— Apariția monedei de argint geto-dace stă mărturie a etapei de dezvoltare social-economică a populației băștinașe (tezaurele de la Jiblea — jud. Vîlcea, Dumbrăveni — jud. Vrancea). Monedele geto-dace anepigrafice, exclusiv din argint, reprezintă copii după cele macedonene, emise de Filip al II-lea, Alexandru cel Mare, Filip al III-lea, cele thasiene ș.a. Ca urmare a pătrunderii denarului roman de argint, monetăriile geto-dace își încetează existența la sfîrșitul sec. 2 î.e.n., local, în primele două decenii ale sec. 1 î.e.n.

292. Potrivit informațiilor lui Diodor din Sicilia și Pausanias, noua campanie inițiată de Lysimachos în ținuturile geto-dace eșuează, iar suveranul elenistic este făcut prizonier și dus în reședința lui Dromichaites — Helis (neidentificată pînă astăzi). În urma încheierii păcii (care stabilea Dunărea drept hotar) și a căsătoriei lui Dromichaites cu fiica lui Lysimachos, regele Traciei, își redobîndește libertatea.

279. Invazia unor triburi celtice conduse de Belgios (Bolgios), Brennos și Acichorios în Peninsula Balcanică.

278. Un grup celtic, în frunte cu Comontorios, pătrunde în Tracia și întemeiază la sud de Balcani un regat cu reședința la Tylis. Nici o descoperire arheologică sau epigrafică nu atestă în sec. 3 prezența celților în Dobrogea, infirmînd astfel ipoteza că formațiunea politică celtică și-ar fi extins autoritatea și asupra acestor regiuni. Sfîrșitul influenței regatului macedonean în ținuturile Dunării de Jos.

circa 260. Callatienii, sprijiniți de histrieni, încearcă să pună stăpînire pe Tomis. Intervenția energică a Byzantionului duce la eșuarea tentativei. Începutul ascensiunii orașului Tomis.

229—228. Primul război illiric. Conflictul, care opune Roma reginei illirilor, Teuta, marchează prima intervenție romană în Peninsula Balcanică.

218. Dispariția regatului celtic de la Tylis.

circa 200. Decretul în cinstea lui Agathocles, fiul lui Antiphalos, cetățean de frunte al Histriei; menționează atacurile unei căpetenii trace din SV, Zoltes, împotriva Histriei și ajutorul primit de oraș din partea lui **Rhemaxos**, căpetenie *(basileus)* geto-dacă (scită după unii cercetători) din stînga Dunării.

circa 200. Pătrunderea bastarnilor (populație de origine germanică originară din Silezia) în Moldova de nord și centrală. Izvoarele istorice (Pompeius Trogus-Iustinus) menționează cu acest prilej rezistența opusă invadatorilor de un rege dac „din munți", numit **Oroles.**

Sec. 2. La curtea suveranilor lagizi trăiește Herakleides Lembos, originar din Callatis, gramatic și biograf de seamă al lumii elenistice, autor al unei istorii a diadohilor.

171—168. Al treilea război macedonean. După victoria lui L. Aemilius Paulus la Pydna (6 iun. 168), patria lui Alexandru cel Mare este împărțită în patru districte tributare Romei. Roma își instaurează hegemonia necontestată în Peninsula Balcanică.

146. După reprimarea răscoalelor antiromane ale macedoneanului Andriscos (148) și ale Ligii acheene, Macedonia și apoi Grecia sînt transformate în posesiuni ale Romei. Provincia Macedonia va deveni cea mai puternică bază militară în politica de expansiune romană în regiunea Dunării de Jos.

111. Generalul roman C. Caecilius Metellus își celebrează un triumf „asupra populațiilor din Tracia". Un an mai tîrziu, Livius Drusus obține aceeași cinste pentru motive similare.

110—100. Mithradates al VI-lea Eupator (121/120—63), regele Pontului, ocupă, după abdicarea lui Pairisades al V-lea, ultimul Spartocid, regatul bosporan (format în sec. 5) și, reprimînd răscoala lui Saumakos, își extinde suveranitatea asupra regiunilor din nordul Mării Negre. Ultima mare încercare a lumii elenistice de a se împotrivi Romei. În anii următori, numeroase cetăți grecești: Olbia, Tyras, Apollonia, Histria, Tomis, Callatis, recunosc suzeranitatea regatului pontic, fiind incluse în uniunea mithradatică.

109. Un atac al dacilor și scordiscilor la sud de Dunăre este respins de M. Minucius Rufus, guvernatorul Macedoniei.

EPOCA VECHE

100 î.e.n. — 106 e.n. Maxima înflorire a culturii Latène geto-dace („perioada clasică a civilizației geto-dace"). Are loc trecerea la societatea împărțită în clase sociale: nobili (tarabostes), oameni liberi (comati) și sclavi. Munca oamenilor liberi și nu munca sclavilor a reprezentat însă în statul dac izvorul principal al bunurilor materiale. Un rol important în viața socială și politică a statului dac este deținut de pătura sacerdotală: marele preot Decaeneus era în timpul lui Burebista un fel de vicerege; Vezina ocupa un loc asemănător sub Decebal. În jurul nucleului din Munții Orăștiei, în SV Transilvaniei, are loc procesul trecerii la statul sclavagist. În Munții Orăștiei, în jurul cetății de la Grădiștea Muncelului, identificată cu Sarmizegetusa Regia, capitala lui Burebista și Decebal, pe o suprafață de peste 200 km² este ridicat un complex sistem de așezări civile și de fortificații, rod al unei îndrăznețe concepții edilitare și strategice, format spre N de cetățile de la Vîrful lui Hulpe Prisaca, Fețele Albe, spre NV de cetatea de la Costești, iar spre V de Piatra Roșie și Blidaru. Acestea erau dublate de o centură exterioară formată din cetățile de la Căpîlna, Tilișca, Piatra Craivii și Bănița. De aici și remarca lui Florus că „dacii stau aninați de munți". Dezvoltarea culturii Latène geto-dace, curmată în chip violent de cucerirea romană, își continuă evoluția în regiunile periferice, neocupate de legiunile Romei, pînă la începutul epocii migrațiunilor. Izvoarele latine și săpăturile arheologice contemporane atestă pentru această perioadă existența a numeroase așezări dace: Sarmizegetusa, Tibiscum, Barboși-Tirighina (jud. Galați), Bîtca Doamnei (jud. Neamț), Napoca, Porolissum, Dierna, Argedava, Piroboridava, Buridava ș.a.

89—85. Primul război dintre Roma și Mithradates al VI-lea Eupator.

circa 80. Începe pătrunderea masivă pe întreg teritoriul locuit de geto-daci (cu excepția Dobrogii) a denarului roman de argint. Descoperirile a peste 250 de tezaure, însumînd circa 18 000 de monede, ilustrează amploarea relațiilor economice cu lumea romană; totodată o explicație a încetării emisiunilor monetare geto-dace o constituie și constatarea că unele monetării geto-dace au trecut la emiterea (falsificarea) de denari romani. Regii daci nu au emis niciodată monedă proprie cu chipul și numele lor.

75—74. C. Scribonius Curio, proconsul al Macedoniei, atinge cu ocazia unei campanii împotriva scordiscilor și dacilor Dunărea în regiunea Banatului, dar nu îndrăznește să traverseze fluviul, „înspăimîntat de întunecimea codrilor" (cum relatează Florus).

72—71. Prima ciocnire dintre cetățile grecești de pe litoralul apusean al Pontului Euxin și Roma. În cursul celui de-al treilea război purtat de Roma împotriva lui Mithradates al VI-lea (74—63 î.e.n.), M. Terentius Varro Lucullus, guvernatorul Macedoniei, după ce înfrînge rezistența triburilor tracilor (bessilor și moesilor) și a grecilor, obține recunoașterea suzeranității romane de către orașele grecești (Apollonia, Mesambria, Callatis, Tomis și Histria), aliatele de pînă atunci ale regelui pontic. Statornicirea controlului Romei asupra litoralului dobrogean. Începînd cu sec. 1 î.e.n., cînd Roma pune treptat stăpînire pe ținuturile învecinate Daciei, asistăm la accentuarea penetrației diferitelor elemente ale civilizației romane în teritoriile locuite de geto-daci.

70—44. Domnia lui Burebista. Unind triburile geto-dace din regiunile intracarpatice și extracarpatice, Burebista pune bazele statului centralizat dac. Centrul puterii politice și militare, al vieții culturale și religioase, centrul de greutate al dezvoltării istorice a geto-dacilor se mută din regiunea sud-carpatică în interiorul arcului carpatic. „Ajuns în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălțat atît de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încît în cîțiva ani a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine, ajungînd să fie temut și de romani", astfel caracterizează Strabon domnia lui Burebista.

61. Răscoala cetăților vest-pontice împotriva suzeranității romane, ca urmare a regimului apăsător instaurat de proconsulul Macedoniei C. Antonius Hybrida. Undeva „în preajma cetății histrienilor" (Dio Cassius), forțele lui C. Antonius Hybrida (fost coleg de consulat al lui Cicero în anul complotului lui Catilina, 63 î.e.n.) sînt înfrînte de greci sprijiniți

de bastarni și de geți. Orașele grecești își redobîndesc independența.

60—50. Atelierele monetare din Histria, Callatis și Tomis își întrerup activitatea.

60. Nimicirea triburilor celtice ale boiilor și tauriscilor din S Slovaciei de azi de către Burebista, care extinde hotarele statului său pînă la Dunărea de Mijloc și pînă în Munții Slovaciei.

55. Începe cucerirea coloniilor grecești de pe litoralul septentrional și apusean al Pontului Euxin; rezistența opusă de Olbia, Histria, Mesambria este înfrîntă, iar cetățile sînt total sau parțial distruse. Statornicind vremelnic hotarele sudice ale statului dac la Munții Haemus (Munții Balcani), Burebista devine, potrivit textului emis de cetatea Dionysopolis în cinstea lui Acornion, „cel dintîi și cel mai puternic dintre toți regii care au domnit peste Tracia, stăpînind tot ținutul de dincoace și de dincolo de fluviu".

48 (primăvara). În ajunul bătăliei de la Pharsalos, **Burebista** își oferea alianța lui Pompei, trimițînd ca sol la acesta pe grecul Acornion, fiul lui Dionysios din Dionysopolis (azi Balčik, Bulgaria). Alianța nu se realizează, deoarece Pompei este înfrînt de Caesar (7 iun. 48) și ucis cîteva zile mai tîrziu din ordinul lui Ptolemaios al XIII-lea în Egipt, unde se refugiase.

44. La scurt timp după asasinarea lui Caesar (care înainte de campania împotriva parților plănuia o expediție la Dunărea de Jos) are loc dispariția violentă a lui Burebista, victimă a unui complot al aristocrației separatiste. Regiunile periferice cucerite sînt pierdute. Statul întemeiat de el se destramă în patru, apoi în cinci părți, în frunte cu căpetenii care își dispută necontenit întîietatea. Un nucleu de stat s-a menținut neîntrerupt în sudul Transilvaniei în regiunea Munților Orăștiei, avînd drept conducător (potrivit lui Iordanes), în perioada care s-a scurs de la moartea lui Burebista pînă la urcarea pe tron a lui Decebal, pe Deceneu (mare preot și sfetnicul cel mai apropiat al lui Burebista), Comosicus, Scorilo, Duras-Diurpaneus.

31 î.e.n. Dicomes, rege dac din Muntenia sau Moldova centrală, oferă sprijinul său lui Marcus Antonius înaintea înfruntării decisive a acestuia cu Octavian la Actium. La începutul domniei lui Augustus, izvoarele menționează (în Banat sau Oltenia) un alt rege dac dușman Romei, Cotiso, care devasta ținuturile romane vecine.

29—28 î.e.n. O invazie bastarno-dacă la sudul Dunării împotriva tribului trac al dentheleților, aliat al romanilor, este respinsă de proconsulul Macedoniei, M. Licinius Crassus,

sprijinit de Roles, căpetenie geto-dacă din SV Dobrogii. Roles este răsplătit cu titlul de *socius et amicus populi Romani* (aliat și prieten al poporului roman). După scurt timp, atacat de Dapyx, căpetenie geto-dacă din centrul Dobrogii, Roles apelează la ajutorul lui Crassus. Campania inițiată de generalul roman duce la înfrîngerea lui Dapyx (care se sinucide) și este continuată spre nord împotriva lui Zyraxes, altă căpetenie geto-dacă, care învins, se refugiază la nord de Dunăre. În reședința lui Zyraxes de pe Dunăre, Genucla, sînt regăsite trofeele luate de la romani cu 30 de ani în urmă, cu ocazia înfrîngerii lui Hybrida.

27, iul. 4. M. Licinius Crassus își celebrează la Roma triumful *ex Thraecia et Geteis* (asupra Traciei și geților).

27 î.e.n.—14 e.n. Domnia lui Augustus. În ultimii zece ani ai domniei, **Dobrogea intră sub directa supraveghere militară a Imperiului roman,** rămînînd nominal mai departe dependentă de regatul clientelar al Traciei. Cetățile grecești sînt legate de imperiu printr-un sistem de tratate de alianțe (*foedus*).

— Papas, fiul lui Theopompos, cetățean al Histriei, închină acum lui Augustus un templu — prima manifestare de venerație față de un împărat roman atestată într-un oraș grecesc de pe țărmul dobrogean al Mării Negre.

16 î.e.n. Consulul L. Tarius Rufus înfrînge o invazie a sarmaților, care străbătuseră Scythia Minor și ajunseseră în Tracia.

Sec. 1 e.n. Ia ființă „Pentapolis", confederația cultural-religioasă a cetăților grecești din Pontul Stîng (Istros, Tomis, Callatis, Dionysopolis și Odessos), care, prin aderarea Mesambriei, se transformă în „Hexapolis". Reședința *pontarhului* este fixată la Tomis, fapt care marchează importanța economică și culturală a orașului în primele secole ale erei noastre. La sfîrșitul sec. 2, după retragerea Mesambriei, confederația își reia vechea titulatură.

6 — 9 e.n. După înfrîngerea răscoalei antiromane a populațiilor din Dalmația și Pannonia condusă de Bato și Pinnes, popoarele dintre Adriatică și Dunăre sînt supuse pe deplin Romei.

9 — 18 e.n. Relegat din ordinul împăratului Augustus la Tomis (din motive neelucidate pe deplin pînă azi), **P. Ovidius Naso** din Sulmona își trăiește printre geți și greci ultimii ani ai vieții scriind *Tristia* (Tristele) și *Epistulae ex Ponto* (Scrisorile din Pont).

11/12 e.n. Sextus Aelius Catus, general comandant al districtului militar din Moesia, strămută circa 50 000 de geți pe malul drept al Dunării (Ripa Thraciae); numeroase cetăți dacice din Cîmpia Română — Zimnicea, Piscul Crăsanilor, Popești — nu mai atestă o locuire ulterioară domniei lui Augustus.

12 e.n. Geții din Moldova de Jos atacă nordul Dobrogii și cuceresc cetatea Aegyssus (Tulcea), apărată de o garnizoană odrisă. Atacul este respins de regele odris, Rhoemetalces I, și de o legiune romană, comandată de P. Vitellius.

15 e.n. Crearea provinciei romane Moesia. Dobrogea rămîne mai departe sub autoritatea nominală a suveranilor odriși (regii clientelari ai Traciei). Geții cuceresc cetatea Troesmis (Iglița), dar L. Pomponius Flaccus, comandantul Moesiei, îi înfrînge și restabilește ordinea în nordul Dobrogii.

circa 20 e.n. Sub presiunea roxolanilor, sarmații iazigi din E Daciei se stabilesc între Dunăre și Tisa.

26. Răscoală antiromană a triburilor trace, reprimată de Poppaeus Sabinus, guvernatorul Macedoniei, și Pomponius Labeo, guvernatorul Moesiei.

46. După moartea lui Rhoemetalces al III-lea (45 e.n.), regatul clientelar al Traciei este transformat în provincie romană. Ripa Thraciae, inclusiv Dobrogea (Scythia Minor), este anexată provinciei Moesia, care se întinde acum de la gura Savei pînă în Delta Dunării și Marea Neagră, avînd drept graniță la nord Dunărea, iar la sud Munții Haemus (Munții Balcani). Întreaga Peninsulă Balcanică de la Dunăre la capul Matapan devine o neîntreruptă posesiune romană. Supusă unui intens proces de romanizare, Dobrogea va deveni un puternic bastion al romanității orientale.

57—67. Guvernarea lui Tiberius Plautius Silvanus Aelianus în provincia Moesia. Printr-o incursiune rapidă, el strămută 100 000 de transdanubieni (sarmați, bastarni, geto-daci) în sudul Dunării *ad praestanda tributa* (pentru a munci pămîntul și a plăti impozite).

69. Invazii ale dacilor și ale sarmaților-roxolani în sudul Dunării, în provincia Moesia. Ripostă hotărîtă a guvernatorului Moesiei, M. Aponius Saturninus.

69—70. În primii ani de domnie ai împăratului Vespasian sînt luate măsuri pentru reorganizarea apărării provinciei Moesia (măsurile lui Rubrius Gallus). Numărul legiunilor este ridicat la patru; flota de pe Dunăre, *classis Flavia Moesica*, este reorganizată, stabilindu-și baze la Aegyssus și Noviodunum.

85/86 (iarna). Invazie fulgerătoare în Moesia a dacilor, aliați cu roxolani, bastarni, iazigi, condusă poate de Decebal. C. Oppius Sabinus, guvernatorul provinciei, este înfrînt într-o luptă și ucis. Cornelius Fuscus, prefectul pretoriului, și Funisulanus Vettonianus reușesc cu mari eforturi să-i respingă peste fluviu pe atacatori.

86. Deplasarea împăratului Domițian (81—96) pe frontul din Moesia. Cu această ocazie are loc împărțirea provinciei în

Moesia Superior și Moesia Inferior, avînd ca graniță între ele rîul Ciabrus (azi Țibrița, Bulgaria). În componența Moesiei Inferior a intrat și Scythia Minor. Apărarea provinciei este asigurată de cele două legiuni cantonate la Oescus și Novae, pe care Traian le va muta la Durostorum (Silistra—Bulgaria) și Troesmis (Iglița).

87 **(vara).** Prefectul pretoriului, Cornelius Fuscus, inițiază o campanie în inima Daciei, trece Dunărea și înaintează (poate pe Valea Oltului) în direcția Sarmizegetusei. În aceste condiții, Duras-Diurpaneus cedează tronul lui Decebal. Atras într-o ambuscadă, Fuscus este înfrînt și ucis; stindardul unei legiuni (a V-a Alaudae) cade în mîinile biruitorului.

87—106. **Domnia lui Decebal.** Accelerarea procesului de centralizare a statului în fața iminenței pericolului roman. Autoritatea regelui dac se întinde asupra Transilvaniei, Banatului, Olteniei și dincolo de versanții estici ai Carpaților Orientali. Inițiază un vast program de construcții civile și militare în Dacia, îndeosebi în regiunea Munților Orăștiei. Istoricul Dio Cassius, autorul celui mai prețios izvor narativ păstrat al confruntării decisive dintre daci și romani, ni-l zugrăvește, la 150 de ani de la evenimente, astfel: „Era foarte priceput în ale războiului și iscusit la faptă, știind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și a se retrage la timp. Abil în a întinde curse, era viteaz în luptă, știind a se folosi cu dibăcie de o victorie și a scăpa cu bine dintr-o înfrîngere, pentru care lucruri el a fost mult timp pentru romani un potrivnic de temut".

88. Tettius Iulianus, consul în 83, apoi guvernator al Moesiei Superior, preia comanda forțelor romane îndreptate împotriva lui Decebal; pătrunde în Dacia prin Banat, obține o importantă victorie asupra dacilor în bătălia de la Tapae (Poarta de Fier a Transilvaniei), pe care însă nu îndrăznește s-o exploateze prin continuarea înaintării în interiorul Daciei. Izbucnirea unor lupte pe frontul din Pannonia împotriva quazilor și marcomanilor grăbesc

89. **încheierea unei păci de compromis între statul dac și Roma.** În schimbul unor subsidii anuale și al unui ajutor tehnic, Decebal se recunoaște rege clientelar. Nu restituie însă nici toți prizonierii și nici insignele romane capturate în război.

96—192. La adăpostul limesului danubian, Dobrogea cunoaște în timpul dinastiei Antoninilor o perioadă de prosperitate. Histria și Callatis încep să bată din nou monedă proprie (de data aceasta de bronz); Tomisul (numit sub Antoninus Pius „capitala Pontului" și „prea strălucitul oraș al tomitanilor") obținuse acest privilegiu încă din timpul împăra-

tului Augustus. Noi construcții sînt ridicate în vremea împăratului Traian. La Capidava (azi Topalu — jud. Constanța) este ridicat un castru, în jurul căruia se va dezvolta mai tîrziu un important centru militar și civil. La Carsium (azi Hîrșova — jud. Constanța), pe locul unei vechi așezări geto-dace, ia ființă un castru, din care va lua naștere un oraș înfloritor. La Adamclisi (jud. Constanța) este fundat orașul Tropaeum Traiani, însemnat nod de comunicații.

98, ian. 27. La moartea lui M. Cocceius Nerva, tronul Imperiului roman este ocupat de fiul său adoptiv **M. Ulpius Traianus**, originar din municipiul Italica din Spania.

99. Vizită „de inspecție" a împăratului Traian în provinciile balcano-danubiene.

100, oct. 25. *Horothesia* (Hotărnicia) teritoriului rural al Histriei, emisă de Manius Laberius Maximus (guvernator al Moesiei Inferior sub Traian), prin care se fixau limitele teritoriului Histriei și privilegiile de care se bucura orașul; constituie un izvor prețios pentru cunoașterea vieții cetății grecești sub dominația romană.

101 (primăvara) — 102 (toamna). Primul război dacic. Izvoarele de bază ale confruntării dintre daci și romani au cunoscut un destin vitreg: *Comentariile lui Traian*, redactate după modelul lui Caesar, *Getica*, opera lui Criton, medicul lui Traian, scrierile retorului Dio Crisostomul, oaspete al lui Decebal la Sarmizegetusa, capitolele închinate acestui eveniment în scrierile lui Appian, Arrian și Ammianus Marcellinus s-au pierdut. Chiar și capitolele tratînd acest conflict din *Istoria romană* a lui Dio Cassius s-au păstrat în niște rezumate bizantine tîrzii (sec. 11—12).

101, mart. 25. Traian părăsește Roma, îndreptîndu-se spre Moesia Superior, unde erau concentrate forțele romane (13—14 legiuni și numeroase trupe auxiliare, însumînd circa 150 000 de soldați). Din statul major al lui Traian făceau parte Hadrian, viitorul împărat, generali ca Licinius Sura și Claudius Livianus, Lusius Quietus, comandantul cavaleriei maure, tehnicieni-ingineri, printre care Balbus și Celsus.

101 (primăvara). Un corp de armată, în frunte cu împăratul, traversează Dunărea pe un pod de vase la Lederata, înaintînd prin Banat pe valea Carașului, o altă coloană trece pe la Drobeta (Turnu Severin), urcînd pe valea Cernei și a Timișului. La Tibiscum cele două coloane fac joncțiunea. Încercarea lui Decebal de a opri la Tapae înaintarea romană se încheie cu o înfrîngere. Într-una din cetățile cucerite acum (Costești?) sînt regăsite stindardele capturate cu prilejul dezastrului lui Fuscus.

101/102 (iarna) — 102 (primăvara). Însemnate forțe dacice, aliate cu contingente roxolane și bure, inițiază prin

Dobrogea o invazie pustiitoare a provinciilor romane sud-dunărene. Traian este obligat să se deplaseze personal cu o parte din trupele din Dacia pe frontul din Moesia. Pe platoul de la Adamclisi are loc bătălia decisivă, care se încheie cu victoria Romei. Importanța și amploarea încleștării sînt relevate de zidirea unui monument comemorativ pe cîmpul de luptă, de numărul ostașilor romani căzuți în bătălie, apreciat la peste 3 800, efectiv deosebit de mare pentru o armată biruitoare.

102 **(vara).** Reluarea ofensivei romane din Dacia. Legiunile continuă în lupte grele înaintarea în Munții Orăștiei spre cetatea de reședință a lui Decebal.

102 **(toamna). Încheierea păcii** între Roma și statul dac în condiții grele pentru Decebal. Stipulațiile tratatului din anul 89 sînt anulate, cetățile dace urmează să fie demantelate, dezertorii romani refugiați la curtea regelui dac predați; o garnizoană romană este stabilită în șesul Hațegului. Traian se reîntoarce triumfător la Roma.

102, **dec.** Traian ia numele triumfal de *Dacicus*, fiind primul împărat care poartă acest titlu de glorie.

105 **(primăvara).** Se încheie construirea de către arhitectul grec Apollodor din Damasc a podului peste Dunăre între Drobeta și Pontes, lung de 1 135 m. „Minunate sînt și celelalte construcții ale lui Traian, dar aceasta este mai presus de toate acelea" (Dio Cassius). Pregătiri febrile ale lui Decebal pentru a înfrunta un nou atac roman. Tentative infructuoase ale regelui dac de a stabili relații cu suveranul part Pacoros al II-lea în vederea închegării unui front comun antiroman.

105 **(vara) — 106 (vara). Al doilea război dacic.**

105, **iun. 4.** Traian părăsește Roma pentru a se îndrepta spre frontul dacic. „Traian trecu Istrul pe acest pod (cel construit de Apollodor) și a purtat război mai mult cu chibzuială decît cu înfocare, biruindu-i pe daci după îndelungi și grele strădanii", nota Dio Cassius. Atacat din mai multe direcții prin Banat, prin pasurile Turnu-Roșu și Oituz, Decebal este închis în sistemul munților fortificați din masivul Orăștiei, unde romanii, în ciuda unei rezistențe eroice, cuceresc cetate după cetate.

106 **(vara). Asediul și căderea Sarmizegetusei,** care este distrusă din temelii de învingători. Urmărit de cavaleria romană și amenințat de captivitate, Decebal se sinucide. Comoara regelui dac cade în mîna învingătorului. Traian poposește în continuare pînă în primăvara anului următor în ținuturile cucerite, pentru a le organiza temeinic.

106, **aug. 11.** O diplomă militară romană, descoperită la Porolissum (azi Moigrad — jud. Sălaj), atestă la această dată

încheierea celui de-al doilea război dacic și constituirea provinciei imperiale Dacia. Inițial, aceasta cuprindea Transilvania dintre cununa munților, Banatul, V Olteniei, constituind o singură unitate administrativă în frunte cu un trimis al împăratului cu rang consular (*legatus Augusti pro praetore*). Decimus Terentius Scaurianus este numit de Traian ca prim guvernator al Daciei (106—110). Partea răsăriteană a Olteniei, Muntenia și sudul Moldovei se află sub autoritatea guvernatorului Moesiei Inferior.

106—271. Stăpînirea romană în Dacia. Încă din primii ani după cucerire, din ordinul lui Traian este întreprinsă colonizarea organizată și masivă a noii provincii cu elemente romanice sau romanizate aduse din toată lumea romană (*ex toto orbe Romano*, cum relatează Eutropius), din peste 20 de provincii, îndeosebi din Tracia, cele două Moesii, Pannonia, Dalmația, Cappadocia, Galatia ș.a. Activitatea economică se dezvoltă într-un ritm și cu o intensitate necunoscută înainte: drumuri pietruite străbat provincia în toate direcțiile, se întemeiază orașe, tîrguri, castre și fortificații, bogățiile subsolului (aurul, argintul, cuprul, fierul, sarea) și ale solului sînt intens puse în valoare, beneficiind de tehnica avansată de exploatare și de prelucrare a coloniștilor. Toate acestea imprimă Daciei Romane amprenta unei societăți sclavagiste dezvoltate, cu toate avantajele și limitele ei. Descoperirile arheologice au dovedit, cu rare excepții, că majoritatea covîrșitoare a orașelor și a tîrgurilor din Dacia Romană s-au dezvoltat pe vetrele așezărilor mai vechi dacice. În afară de castrele, stațiunile și orașele nou înființate, de-a lungul sec. II—III sînt cunoscute pe teritoriul Transilvaniei, Olteniei și Banatului peste alte 400 de așezări, din care multe atestă o locuire geto-dacă anterioară cuceririi romane. În nici o provincie a imperiului orașele nou întemeiate sau cele dezvoltate din *canabae*, *pagi* și *vici* nu vor primi atît de repede și în număr atît de însemnat rang de *municipium* sau de *colonia*; nicăieri *ius italicum* nu va fi acordat cu atîta dărnicie ca în Dacia. Populația dacă, greu încercată de cele două războaie, suferă de la început influența civilizației romane, aflată pe o treaptă superioară de dezvoltare, și își însușește treptat cultura materială, limba, obiceiuri și credințe ale cuceritorului. Romanizarea, care a cuprins atît cultura materială, viața economică și socială, cît și cultura spirituală, a fost deplină. Limba latină, singurul mijloc de înțelegere comună a diferitelor componente etnice ale provinciei, s-a impus la toate nivelele. Din cele 3 000 de inscripții ale Daciei Romane păstrate, numai 37 sînt în limba greacă; din cele 2 700 de nume de persoane menționate în inscripții, 75% sînt romane, 13% sînt grecești, 4% traco-dace, 4% illirice. În urma contopirii elementului autohton cu cel roman se constituie populația daco-romană

de limbă latină, componentă determinantă în procesul formării poporului român.

107. Întors în Roma, Traian își serbează al doilea triumf dacic; spectacolele și jocurile din Cetatea Eternă date de împărat în cinstea victoriei durează 123 de zile.

107—109. Se construiește în Dacia drumul Dierna — Ulpia Traiana — Apulum — Potaissa — Napoca — Porolissum. În organizarea vamală a imperiului, Dacia a fost inclusă în *portoriul* illiric împreună cu Dalmația și Moesia, dovadă a orientării comerțului provinciei spre Adriatică și Italia.

108/110. Fundarea în sud-vestul depresiunii Hațegului de către Decimus Terentius Scaurianus a capitalei noii provincii, denumită în cinstea împăratului — **Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica.** Orașul, întemeiat printr-o adevărată colonizare, primește de la zidire rangul de *colonia*, cea mai înaltă formă a organizării municipale din imperiu, beneficiind de dreptul italic (*ius italicum*) și devine sediul guvernatorului și al întregului aparat administrativ, fiscal și religios al provinciei.

109. Inaugurarea în Dobrogea, la Adamclisi, pe un platou, la 2 km de orașul întemeiat de Traian (Tropaeum Traiani), a unui monument triumfal (înalt de 42 de m) în memoria victoriei obținute aici de legiunile romane în timpul primului război dacic. Ruinele celui mai însemnat monument ridicat de romani în regiunea Dunării de Jos domină și azi platoul de la Adamclisi.

112. Pe monedele imperiale, legenda *Dacia Augusti Provincia* înlocuiește pe cea de *Dacia capta*.

113, mai 12. La Roma, în forumul nou construit, este inaugurată **Columna lui Traian** (operă atribuită lui Apollodor din Damasc). Capodoperă a basoreliefului istoric roman, cele 124 de episoade care urcă în spirală pe trunchiul columnei, concepute ca o ilustrare a *Comentariilor lui Traian*, constituie un original act de naștere al poporului român.

114. Senatul îi decernează lui Traian titlul de *Optimus princeps*.

117, aug. 11. Moartea împăratului Traian la Selinus în Asia Mică (Cilicia). Urna de aur cu cenușa împăratului va fi depusă într-o încăpere din soclul Columnei din Roma, care devine astfel și mormîntul cuceritorului Daciei. În timpul domniei lui, Imperiul roman atinge apogeul expansiunii sale. Îi succedă nepotul și fiul său adoptiv, Publius Aelius Hadrianus (117—138).

117—118. Atacuri ale sarmaților iazigi și roxolani la granițele de apus și de răsărit ale Daciei se împletesc cu frămîntări ale dacilor de curînd supuși; în cursul acestor evenimente cade însuși guvernatorul provinciei, C. Iulius Quadratus

Bassus. Incendierea suprastructurii lemnoase a Podului lui Apollodor de la Drobeta. Vizita împăratului Hadrian în Dacia și în provinciile dunărene, unde se ocupă personal de măsurile pentru redresarea situației.

117—118. Apare pentru prima dată într-o inscripție onorifică în cinstea împăratului Hadrian, alături de numele oficial al Coloniei Ulpia Traiana, și numele de Sarmizegetusa (numele vechii capitale a lui Decebal din Munții Orăștiei, situată la 20 km de noua ctitorie).

119. Inscripțiile atestă, după plecarea generalului Q. Marcius Turbo, căruia Hadrian îi încredințase restabilirea situației din Dacia și din Pannonia Inferior, prima reorganizare administrativă a Daciei. Transilvania și Banatul sînt incluse în provincia Dacia Superior, cu reședința la Apulum (unde își afla sediul unica legiune rămasă în Dacia, a XIII-a Gemina), guvernată de un *legatus Augusti pro praetore*, iar Oltenia formează Dacia Inferior cu sediul la Romula, în frunte cu un *procurator Augusti* de rang ecvestru. Întărirea *limesului Alutanus*, a cărui construcție — între Islaz (jud. Teleorman) și Boița (jud. Sibiu) — începuse încă din vremea lui Traian; cel mai tîrziu în timpul domniei lui Septimiu Sever, acesta este dublat la 20—100 km spre răsărit, de un al doilea val de apărare cu o lungime de circa 235 km, care se întindea între Dunăre — Flămînda — Roșiorii de Vede — Pitești — Cîmpulung și Cumidava (Rîșnov — jud. Brașov), numit *limes Transalutanus*.

120, iun. 29. O diplomă militară descoperită la Porolissum menționează pentru prima dată un guvernator al Daciei Superior, Cn. Minucius Faustinus Sex. Iulius Severus.

123—124. Nouă vizită a împăratului Hadrian în ținuturile dunărene și în Dacia. De această dată este legată în mod ipotetic **împărțirea Daciei în trei provincii**: **Dacia Superior, Dacia Inferior și Dacia Porolissensis** (partea septentrională a Transilvaniei, desprinsă de Dacia Superior). Orașele **Drobeta** (Turnu Severin), **Napoca** (Cluj) și **Romula** (Reșca — jud. Olt) obțin rang *de municipium*.

129. Prima mențiune epigrafică a Daciei Inferior.

132—133. Inaugurarea apeductului orașului Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

133, iul. 2. O diplomă militară a lui Hadrian descoperită în ruinele castrului roman de la Gherla, cuprinde prima mențiune a Daciei Porolissensis, ale cărei trupe se găseau atunci sub comanda procuratorului ecvestru Flavius Italicus. Numele de Dacia Superior și Dacia Inferior continuă să fie folosite și după această dată.

137. Pe emisiunile monetare ale împăratului Hadrian întîlnim legenda *Exercitus Daciae*, care se referă la armata provincială a Daciei în totalitatea ei.

143. Atac al dacilor liberi împotriva Daciei, respins fără dificultate de trupele romane.

145. Prima mențiune epigrafică a Drobetei ca *municipium* (*municipium Aelium Hadrianum Drobetensium*).

156—157. Atac al dacilor liberi la hotarele de răsărit ale Daciei, respins de *legatul* Daciei Superior, M. Statius Priscus. Întărirea *limes*-ului dacic de pe rîul Someș.

157. Reclădirea amfiteatrului de piatră de la Porolissum prin grija procuratorului Tiberius Claudius Quintilianus.

158. Reparația radicală a amfiteatrului din Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Metropola Daciei numără în a doua jumătate a sec. 2 circa 15 000—20 000 de locuitori.

158, iul. 8. Data ultimei mențiuni epigrafice a Daciei Superior.

166—175. Primul război marcomanic. Semințiile germanice ale quazilor și ale marcomanilor atacă granițele de nord ale imperiului, sarmații iazigi atacă provinciile de pe cursul mijlociu al Dunării, iar bastarnii coastele Pontului Euxin.

167. Atac al costobocilor (daci liberi din N și E Daciei Romane) în Dacia, apoi în Macedonia și în Grecia.

167—169. A treia și ultima reorganizare administrativă a Daciei. Cele trei provincii: Dacia Apulensis (fosta Dacia Superior), Dacia Porolissensis și Dacia Malvensis (fosta Dacia Inferior) sînt subordonate unui guvernator suprem, reprezentant al ordinului senatorial de rang consular (*legatus Augusti pro praetore trium Daciarum*). M. Claudius Fronto este numit primul guvernator al celor trei Dacii unite. Legiunea a V-a Macedonica este transferată după întoarcerea din războiul din Orient în Dacia și statornicită la Potaissa (Turda) în vederea apărării hotarelor nordice: efectivele militare ale provinciei cresc la circa 40 000 de soldați (2 *legiuni*, circa 20 *alae*, 50 *cohorte* și 20—25 de alte formații speciale).

168. Respingerea atacurilor popoarelor migratorii. Restabilirea situației în Dacia și la Dunărea inferioară.

170. Raid al costobocilor în provinciile de la S Dunării. M. Claudius Fronto, guvernatorul Daciei, cade în timpul unor lupte. Înfrînți în mai multe rînduri în următoarele două decenii, costobocii nu mai sînt menționați în izvoarele istorice.

170. Tropaeum Traiani apare menționat în inscripții pentru prima dată ca *municipium*.

178—180. Al doilea război marcomanic parea nu fi afectat și Dacia.

180—192. În timpul domniei lui Commodus, orașele **Napoca** și **Apulum** sînt ridicate la rangul de *colonia*.

— În inima Daciei, pe malul Mureșului, la Apulum (Alba Iulia de azi), s-au dezvoltat independent, în tot timpul stăpînirii romane în Dacia, la distanța de numai cîțiva km, două așezări urbane romane independente. Din *canabaele* apărute în jurul castrului legiunii a XIII-a Gemina s-a dezvoltat rapid un oraș ridicat la rang de *municipium* în vremea lui Marcus Aurelius și la rang de *colonia* sub Commodus. *Colonia Aurelia Apulensis* devine cel mai important centru urban al Daciei Romane, întrecînd ca întindere, număr de locuitori (poate peste 30 000), dezvoltare urbanistică și însemnătate economică Ulpia Traiana Sarmizegetusa, care rămîne însă mai departe metropola politică, religioasă și culturală a provinciei. Din vechiul tîrg geto-dacic din apropiere (*vicus Apulensis*) s-a dezvoltat mai lent un alt oraș care, sub Septimiu Sever, obține rangul de *municipium*; nu se cunoaște dacă și acest oraș (*municipium Septimium Apulense*) a mai atins nivelul de *colonia*.

183—184. Generalii romani D. Clodius Albinus și C. Pescennius Niger duc lupte victorioase împotriva dacilor liberi din nordul provinciei.

193—235. Epoca dinastiei Severilor reprezintă o perioadă de liniște și de prosperitate pentru provinciile carpato-dunărene. Ea reprezintă totodată perioada maximei înfloriri economice, edilitare și culturale a orașelor și a tîrgurilor Daciei și Dobrogii.

193—211. Domnia împăratului Septimiu Sever, cel mai generos sprijinitor al orașelor din Dacia; Dierna, Drobeta, Potaissa primesc rang de *colonia*, iar Porolissum de *municipium*. Numărul orașelor din Dacia se ridică astfel la 10 (4 *colonia* și 6 *municipia*), iar din Moesia Inferior la 5 (4 *municipia* și o singură *colonia*, Oescus, în vestul provinciei). Populația dacă, pe cale de romanizare, participă activ la viața economică și militară a provinciei și a imperiului. Conform mărturiilor epigrafice răspîndite pe întreaga întindere a imperiului, în timpul stăpînirii romane, din rîndul populației dace (*gentes Dacorum*), cuceritorii au recrutat circa 15 detașamente auxiliare, *alae* și *cohortae*, trimise apoi în garnizoană în diversele provincii. Sub Traian sînt cunoscute: *Ala I Ulpia Dacorum* (Cappodocia) și *Cohors I Ulpia Dacorum* (Syria), sub Hadrian *Cohors I Aelia Dacorum* (Britannia), sub Marcus Aurelius și Caracalla *Cohors II Aurelia Dacorum* (Pannonia Superior), sub Gordian al III-lea *Cohors gemina Dacorum Gordiana milliaria* (Moesia Inferior) ș.a.

200. O inscripție onorifică pusă în cinstea împăratului Septimiu Sever atestă la această dată rangul de *municipium* al orașului **Ampelum,** reședința procuratorului care organiza activitatea minieră din Munții Apuseni.

205, mai 23. Prima menţiune documentară a *municipiului Septimium Apulense*.

212. *Constitutio Antoniniana* („Constituţia Antoniniană"), promulgată de împăratul Caracalla (211—217), acordă tuturor locuitorilor liberi din provinciile imperiului (cu excepţia categoriei sociale a *dediticilor*) cetăţenia romană. După această dată, importanţa rangului de *municipium* şi *colonia* acordat oraşelor din Dacia şi Moesia scade; nu există nici o informaţie sigură care să indice că după Caracalla s-au mai acordat în Dacia titluri de *municipium* şi *colonia*.

213. Înainte de plecarea sa în Orient, împăratul Caracalla vizitează Moesia Inferior şi Dacia. Refacerea castrelor de pe linia de N şi NV de apărare a provinciei (Porolissum, Căşeiu, Buciumi ş.a.).

222—235. În timpul domniei împăratului Severus Alexander este atestată documentar pentru prima dată adunarea provincială a Daciei (*concilium trium Daciarum*), cu sediul la Sarmizegetusa, care primeşte acum titlul onorific de *metropolis*.

circa 230. Document epigrafic care atestă existenţa enigmaticului oraş Malva din Dacia (identificat ipotetic de unii cercetători cu Romula).

235—284. Perioada scursă între asasinarea lui Severus Alexander şi urcarea pe tron a lui Diocleţian este marcată de cea mai puternică criză cunoscută de Imperiul roman. Stagnarea economică, devalorizarea monedei, instabilitatea politică nemaiîntîlnită (pe tron se succedă 22 de împăraţi), atacurile neîntrerupte şi tot mai incisive ale popoarelor migratorii la toate hotarele şi accentuarea procesului centrifug al provinciilor, împing imperiul pe marginea prăpastiei. Pentru Dacia, provincie de graniţă expusă tuturor vitregiilor, epoca anarhiei militare reprezintă perioada unor grele încercări, pustiiri repetate, de deteriorare a vieţii economice etc.

236. Împăratul Maximin Tracul (235—238), originar din Moesia Inferior, duce lupte împotriva sarmaţilor iazigi şi dacilor liberi luînd titlurile de *Dacicus Maximus* şi *Sarmaticus Maximus*.

238. Puternica invazie a carpilor (triburi de daci liberi aşezaţi în Moldova) aliaţi cu goţii, la Dunărea de Jos, în vremea împăraţilor Pupienus şi Balbinus, este respinsă de Tullius Menophilus, noul guvernator al Moesiei Inferior.

242. Invazie carpo-gotică în Moesia şi Tracia.

245—247. Cel mai puternic atac al carpilor împotriva Daciei, respins de împăratul Filip Arabul (244—249), care, în urma acestei victorii, adoptă titlul de *Carpicus Maximus*. Fortificarea principalelor oraşe din Dacia sudică (Sucidava,

Romula, Drobeta). Abandonarea *limesului Transalutanus*. Apărarea romană se retranşează din nou pe Olt.

246. Împăratul Filip Arabul acordă Daciei dreptul de a bate monedă de bronz proprie. Primele piese cu efigia împăratului pe avers şi reprezentarea provinciei sub chipul unei femei ţinînd emblemele celor două legiuni staţionate în Dacia, însoţită de legenda *Provincia Dacia* pe revers, sînt emise în lunile iulie-august 246.

248. Prima menţiune epigrafică a Romulei cu rang de *colonia*. Fundată după planurile tipice coloniilor militare şi după principiile urbanistice romane, Romula, atestată ca *municipium* în anii 158/159, a fost oraşul care a cunoscut cea mai mare înflorire dintre centrele urbane ale Daciei sudice.

248. Profitînd de tulburările din Imperiul roman, o coaliţie de goţi, carpi, taifali, bastarni, conduşi de regii goţi Argaithus şi Guntherichus, invadează Dobrogea. Sînt respinşi de C. Messius Quintus Decius. Majoritatea cercetătorilor leagă de acest eveniment **distrugerea oraşului Histria.** Viaţa urbană va renaşte la Histria abia în vremea domniilor împăraţilor Aurelian şi Probus. Noul zid de incintă nu mai înconjură însă la acea dată decît 1/3 (circa 5 ha) din aria de odinioară a oraşului.

249—251. Domnia lui Decius. După victoria de la Verona asupra lui Filip Arabul (249), Decius se întoarce în Dacia, luptă împotriva dacilor liberi, luîndu-şi titlul de *Dacicus Maximus* şi *Restitutor Daciarum*. Pe monede imperiale apare legenda de *Dacia Felix*. Domnia împăratului Decius marchează accentuarea declinului economico-cultural al Daciei. Oraşele greceşti de pe litoralul dobrogean îşi încetează emisiunile monetare: Histria în vremea împăratului Gordian al III-lea (238—244), iar Callatis şi Tomis în timpul lui Filip Arabul (244—249).

251 (vara). Goţii, care invadaseră în iarna anilor 249/250 provinciile sud-dunărene, nimicesc armata romană la Abrittus (azi Razgrad, Bulgaria). Împăratul Decius cade în timpul bătăliei; pentru prima dată în istoria Romei, un împărat îşi găseşte moartea pe cîmpul de luptă.

Sec. 3. Infiltrarea în Moldova meridională şi în Muntenia, în special în regiunile de stepă, a diferitor triburi nomade de păstori sarmaţi (populaţie iraniană înrudită cu sciţii), care intră în raporturi strînse cu populaţia autohtonă. Prezenţa sarmaţilor în aceste regiuni este atestată pînă la sfîrşitul sec. 4.

253—268. Domnia împăratului Gallienus reprezintă apogeul crizei statului roman din sec. 3. Graţie unor eforturi militare deosebite, stăpînirea romană se menţine cvasineschimbată în Dacia; cele două legiuni continuă să staţioneze în vechile lor locuri de garnizoană. Dar situaţia precară în

care se zbătea provincia, pustiirile repetate, scăderea progresivă a vieţii economice şi comerciale au avut ca urmare începutul unui exod al păturilor înstărite în regiuni mai ferite ale imperiului.

253. Noua invazie a goţilor, carpilor şi a altor seminţii la sudul Dunării înfrîntă de M. Aemilius Aemilianus, guvernatorul celor două Moesii şi al Pannoniei Inferioare.
— Tibiscum, cel mai de seamă oraş al Daciei vestice, este menţionat documentar ca *municipium* într-o inscripţie pusă în cinstea împărătesei Cornelia Salonina, soţia împăratului Gallienus.

255/258. Ultimul document epigrafic descoperit la Sarmizegetusa. Metropola intrase în timpul domniei împăratului Gallienus într-un pronunţat declin.

256. Încetarea emisiunilor monetare ale provinciei Dacia.

257. În urma victoriilor repurtate asupra dacilor liberi, împăratul Gallienus adoptă titlul de *Dacicus Maximus*. După domnia lui Gallienus, inscripţiile încetează în Dacia; nu mai cunoaştem nici un guvernator imperial şi nici un procurator al vreuneia din cele trei Dacii în răstimpul scurs pînă la evacuarea provinciei.

267. Amplu atac pe mare al unor populaţii migratorii în frunte cu goţii şi herulii, care pustieşte coastele Dobrogii.

269. Puternica invazie a goţilor, gepizilor, herulilor, bastarnilor pe calea mării în provinciile balcanice ale Imperiului roman. Oraşele Tomis, Marcianopolis, Cyzic, Byzantion rezistă cu succes atacurilor. În apropiere de rîul Margus, la Naissus (Niš—Iugoslavia), armata romană dobîndeşte o victorie strălucită asupra invadatorilor. Prima menţiune a gepizilor (popor de neam germanic) în apropierea frontierelor de nord ale Daciei.

270—275. **Domnia împăratului Aurelian.** Pe emisiunile monetare de la începutul domniei lui figurează şi legenda de *Dacia Felix*.

271. Sub presiunea atacurilor popoarelor migratoare şi ale dacilor liberi, împăratul Aurelian dispune, în vederea întăririi graniţei dunărene, retragerea armatei şi administraţiei romane din Dacia. Printre ultimele teritorii cucerite de Roma, Dacia Traiană este prima provincie pierdută de către imperiu. Legiunea a XIII-a Gemina este instalată la Ratiaria (Arčar, Bulgaria), iar a V-a Macedonica, la Oescus (Ghighen, Bulgaria). Cadrele administrative, negustorimea bogată, marii proprietari de pămînt, bogătaşii de la oraşe şi de la ţară, legaţi prin poziţia socială de existenţa stăpînirii

romane, se retrag la sud de Dunăre, într-o provincie care primește numele de Dacia, fiind împărțită apoi în Dacia Ripensis (cu reședința la Ratiaria) și Dacia Mediterranea (cu reședința la Serdica-Sofia). Majoritatea populației, puternic și ireversibil romanizată, a rămas pe loc. O evacuare completă a întregii populații (apreciată la acea dată la 1 000 000 locuitori) este respinsă de logica istorică. Autorii antici nu o afirmă, iar cunoscători ai istoriei Romei și Daciei, ca Th. Mommsen, C. Patsch, L. Homo, J. Jung, Fr. Altheim au respins ipoteza unei evacuări totale a Daciei. Retragerea romană marchează pe teritoriul vechii Dacii sfîrșitul relațiilor de producție sclavagiste, epoca următoare fiind caracterizată de existența obștilor sătești (comuna vicinală), formă de organizare social-politică a populației autohtone, la care se revine în absența unei autorități statale efective. Populația daco-romană și-a menținut în bună parte felul ei de viață de agricultori-păstori, vechile tradiții romane provinciale, păstrîndu-și, în ciuda tuturor vitregiilor, ființa ei proprie și stînd astfel la temelia procesului istoric din fosta Dacie Traiană. Sfîrșitul stăpînirii romane în Dacia nu a însemnat și încetarea legăturilor dintre populația daco-romană și romanitatea sud-dunăreană. În jurul capetelor de pod menținute de Imperiul roman pe malul stîng al Dunării își continuă activitatea centre urbane înfloritoare, care vor prezenta tot atîtea verigi de legătură între romanitatea din nordul și cea din sudul Dunării, astfel încît în următoarele trei secole, cît timp imperiul își va menține granița pe Dunăre, procesul de romanizare a populației din Dacia va continua.

271—602. Sfîrșitul dominației romane deschide în istoria României o nouă etapă de desfășurare a procesului de formare a poporului român, iar pe plan social trecerea spre orînduirea feudală. Informațiile scrise asupra realităților nord-dunărene sînt extrem de sărace, cronicile bizantine sau cele occidentale limitîndu-se numai la menționarea evenimentelor militare și a elementului etnic hegemon al acelor regiuni, și acestea numai în măsura în care aveau tangență directă cu istoria Imperiului romano-bizantin sau al statelor occidentale. După retragerea aureliană, Dacia rămîne înglobată mai departe în sfera de influență politică, economică și culturală a Imperiului romano-bizantin. Timp de peste trei secole, cîtă vreme granița imperiului se va menține la Dunăre, acesta nu va renunța la ideea recuceririi teritoriilor provinciei abandonate; întregul caracter al restaurației imperiale la Dunăre nu poate fi înțeles decît în funcție de permanența romanității orientale în acele regiuni. Pînă la începutul sec. 7 populația daco-romană din nordul Dunării a menținut relații permanente cu provinciile latinofone, spre care de altfel era orientată viața ei economică, politică și culturală. Dunărea n-a con-

stituit niciodată un hotar, o linie despărţitoare netă între ţinuturile pe care le străbate. Păstrarea fiinţei etnice ca entitate aparte în mijlocul unor populaţii de origine şi structură variată, conservarea vechilor tradiţii provinciale, relaţiile neîntrerupte cu lumea romano-bizantină au permis continuarea (într-un ritm mai lent) şi încheierea procesului de romanizare de pe teritoriile carpato-danubiene. Astfel romanitatea locală devine fundamentul transformărilor social-economice, etnice şi culturale de pe teritoriul României, impunîndu-se ca element hotărîtor în procesul formării limbii şi poporului român.

271—376. În condiţiile precarităţii izvoarelor scrise, datele arheologice trec pe prim plan în urmărirea evoluţiei populaţiei daco-romane, a continuităţii ei pe teritoriul Daciei. Viaţa vechilor oraşe şi tîrguri ale fostei Dacii Romane nu se stinge o dată cu retragerea aureliană; acestea, deşi îşi încetează treptat funcţia lor economică şi socială, continuă să mai ofere timp de două secole, într-o măsură mult redusă, adăpost populaţiei daco-romane rămase pe loc. În Dacia au fost descoperite numeroase tezaure de monede imperiale din sec. 1—3 a căror acumulare s-a făcut în timpul stăpînirii romane, la care se adaugă exemplare de bronz din sec. 4. Posesorii succesivi ai unor asemenea averi transmise din generaţie în generaţie nu puteau fi decît elemente autohtone, care au trăit în Dacia Romană şi şi-au continuat neabătut existenţa şi după retragerea aureliană. La Sarmizegetusa, amfiteatrul este transformat într-o mică fortăreaţă. Într-una din lojile acestuia a fost descoperit un tezaur de monede din bronz care sfîrşesc cu cele ale împăratului Valentinian I (364—375). În necropola vechii aşezări urbane de la Apulum sînt prezente neîntrerupt obiecte romane de import şi monede pînă la Valentinian II (375—392). Seria monedelor romane descoperite în necropola de la Napoca se eşalonează pînă la Theodosiu al II-lea (408—450), la Potaissa pînă la Arcadiu (395—408). După o perioadă de slăbire a circulaţiei monetare (271—305) asistăm în perioada următoare (306—392) la un reviriment general, reflex al legăturilor comerciale vii cu provinciile romane din sudul Dunării. Numeroase aşezări rurale atestă în sec. 3—4 o locuire neîntreruptă: Micia (jud. Hunedoara), Biertan (jud. Sibiu), Sebeş, Aiud, Ocna Sibiului (jud. Sibiu); cimitire din sec. 2—3, din timpul stăpînirii romane, continuă să fie folosite şi în sec. 4: Iernut (jud. Mureş), Noşlac (jud. Alba), Obreja (jud. Alba), Zlatna (Ampellum). Toate acestea dovedesc vieţuirea neîntreruptă pe aceleaşi meleaguri a unei populaţii autohtone care şi-a menţinut în bună parte felul ei de viaţă anterior şi vechile tradiţii romane provinciale.

273. După campania din Asia şi înfrîngerea Palmyrei, Aurelian revine la frontiera Dunării de Jos pentru a respinge un atac

al carpilor; în urma victoriei repurtate, împăratul ia titlul de *Carpicus Maximus* și *Dacicus Maximus*.

280—300. În Dacia evacuată de garnizoanele romane pătrund triburi ale dacilor liberi. Descoperirile arheologice de la Mediaș, Reci (jud. Covasna), Șoporu de Cîmpie (jud. Cluj) atestă în ultimele decenii ale sec. 3 și la începutul sec. 4 prezența carpilor pe teritoriul Transilvaniei.

284—305. Domnia împăratului Dioclețian marchează transformarea Imperiului roman într-o monarhie absolută. Însemnat program de reforme administrative financiare, militare și ideologice; începutul perioadei cunoscute în istorie sub numele de *dominat*. În urma părăsirii Daciei, importanța strategică a Dobrogii crește. Aceasta este despărțită de Moesia Inferior și transformată în provincie de sine stătătoare sub numele de **Scythia Minor**, cu reședința la Tomis; împreună cu provinciile Tracia, Moesia Secunda, Haemimontus, Rhodopa și Europa, Scythia Minor formează dioceza Tracia. Parte integrantă a imperiului, Dobrogea participă la toate transformările social-economice din provinciile răsăritene, la descompunerea sistemului sclavagist și la extinderea colonatului. Consolidarea fortificațiilor de pe *limes*-ul dunărean, refacerea drumurilor provinciei; reconstrucția unor orașe (Tomis) și zidirea unor noi cetăți (Dinogetia). Crearea a două noi legiuni: *Legio I Iovia*, care apără hotarul de la Dinogetia pînă la vărsarea Dunării (cu castre mai importante la Noviodunum și Aegyssus), și *Legio II Herculea*, în dreptul Bărăganului (cu fortificații la Troesmis și Axiopolis). În această perioadă este datată (în mod ipotetic) suprimarea confederației orașelor pontice care, după abandonul Mesambriei, revenise la vechea titulatură de „Pentapolis". Dioclețian este prezent în timpul domniei în mai multe rînduri între 294 și 303 la frontiera Dunării de Jos.

295—297. În urma luptelor purtate la Dunărea de Jos, cezarul Galeriu ia de șase ori titlul triumfal de *Carpicus Maximus*.

Sec. 4. Infiltrată în sec. 2—3, prin intermediul unor coloniști orientali, religia creștină se generalizează în primele decenii ale sec. 4 în provinciile dunărene. Sub haina latină are loc în decursul sec.4 răspîndirea creștinismului de factură populară și în fosta Dacie Romană. Descoperirile cu caracter paleocreștin de pe teritoriul României (de la Biertan — jud. Sibiu, Apulum, Potaissa, Ampelum, Napoca ș.a.) nu apar decît în regiunile cuprinse între frontierele fostei provincii romane, dovadă că noua religie a fost îmbrățișată numai de populația daco-romană. Noțiunile de bază ale creștinismului vor fi redate în limba română prin cuvinte de origine latină. Rarele inscripții din Dacia—datate în sec.IV, continuă să folosească limba latină (tableta votivă paleo-

creştină de la Biertan: „Ego Zenovius votum posui" — „Eu Zenobiu am pus această danie").

Sec. 4. Construcţia edificiului roman din vecinătatea portului oraşului Tomis, cuprinzînd unul dintre cele mai mari mozaicuri pavimentare cunoscute în lume (din cei 2 000 m² originari s-au păstrat circa 30%), mărturie a înfloririi oraşului pontic în acest răstimp. Suprafaţa locuită a oraşului se dublează în sec. 4—6. Tot la Tomis este îngropat în acest secol un tezaur format din 24 de sculpturi (create în sec. 2—3), reprezentînd diferite zeităţi („Fortuna cu Pontos", „Şarpele fantastic", „Cybela", „Bacchus" ş.a.); ascunderea tezaurului a fost legată în mod ipotetic de biruinţa religiei creştine după Edictul de la Milano (313) în acele ţinuturi.

—Pe teritoriul României (la începutul secolului în regiunile extracarpatice, iar în a doua jumătate şi în Transilvania), descoperirile arheologice au dat la iveală vestigiile unei culturi materiale care a primit numele de Sîntana de Mureş — Cerneahov. Această cultură materială a luat naştere în zona Dunării de Jos şi în cea a litoralului nord-pontic pe baze etnice eterogene (triburi sarmatice, germanice şi slave în ţinuturile Volhiniei şi Niprului mijlociu). Aspectele din regiunile carpato-dunărene sînt atribuite în general populaţiilor germanice, avînd ca principal nucleu ramura gotică. Alături de goţi s-a putut dovedi însă prezenţa populaţiei autohtone daco-romane şi a celei carpice. Descoperirile din necropolele de la Sîntana de Mureş (jud. Mureş), Spanţov (jud. Ilfov), Independenţa (jud. Ialomiţa), Olteni (jud. Teleorman), Izvorul (jud. Ilfov) atestă această convieţuire cît şi influenţa puternică a civilizaţiei romane asupra purtătorilor culturii Sîntana de Mureş — Cerneahov. Urmele materiale aparţinînd acestei culturi dispar la sfîrşitul sec. 4, o dată cu venirea hunilor.

— Destrămarea unităţii lingvistice a triburilor slave; începutul delimitării grupurilor slavilor de apus, răsărit şi sud, desemnaţi în sec. 6 de istoricul bizantin Iordanes sub numele de venţi, anţi şi sclavini. În cursul secolului următor slavii (popor de neam indo-european din grupul satem) vor ocupa vaste ţinuturi ale Europei răsăritene cuprinse între cursul superior al Elbei şi cursul superior al Nistrului.

303—304. În timpul persecuţiilor anticreştine ale lui Diocleţian (cele mai crunte cunoscute în istorie), textele martirologiilor creştine înregistrează un mare număr de martiri în Scythia Minor, la Tomis, Axiopolis, Halmyris, Dinogetia, Noviodunum şi Durostorum.

306—337. Domnia lui Constantin cel Mare. Continuarea şi dezvoltarea sistemului de reforme iniţiat de Diocleţian. Imperiul roman duce, îndeosebi după înfrîngerea lui Licinius (324), o

politică activă la Dunărea de Jos; orașele Drobeta, Sucidava sînt reconstruite, iar o nouă cetate, Constantiniana Daphne, este zidită pe malul nordic al Dunării. Imperiul anexează un important teritoriu în nordul Dunării (Cîmpia munteană și olteană), încît unii istoriografi de curte se grăbesc să înregistreze „readucerea întregii Dacii la imperiu"; refacerea drumului Sucidava — Romula. Timp de trei decenii viața economică reînflorește în nordul Dunării.

— Valul care străbate în lungime de peste 300 km Oltenia (de la Hinova — jud. Mehedinți) și Muntenia (pînă la răsărit de Ploiești), numit „Brazda lui Novac", este atribuit ipotetic de unii cercetători epocii lui Constantin cel Mare, ridicat spre a apăra posesiunile romane din stînga Dunării.

315—316. După respingerea unor atacuri ale goților și carpilor la Dunăre, Constantin cel Mare adoptă titlul de *Gothicus Maximus* și de *Carpicus Maximus*.

316. O inscripție din Dobrogea comemorează rezidirea din temelii a cetății **Tropaeum Traiani**, una dintre cele mai mari din Scythia Minor, distrusă de o invazie a goților în timpul domniei lui Dioclețian.

324—328. Întemeierea pe malul stîng al Dunării, în regiunea de vărsare a Argeșului (într-un loc neidentificat pînă azi), a cetății **Constantiniana Dafne** este celebrată de emisiunile monetare imperiale. Cu ocazia expediției împăratului Valens din nordul Dunării (367), Constantiniana Dafne este din nou menționată de istoricul Ammianus Marcellinus.

325. În orașul Niceea din Asia Mică are loc primul Conciliu ecumenic al bisericii creștine, unde se pun bazele dogmatice și canonice ale ortodoxismului. La acest sinod participă și un episcop din „Scythia", al cărui nume a rămas necunoscut. Creștinismul devine religie de stat.

328, iul. 5. Inaugurarea oficială a podului construit peste Dunăre între Sucidava (Celei) și Oescus (Ghighen — Bulgaria) de către arhitectul roman Theophilus Patricius (totodată și autor al unei monografii despre podul lui Apollodor de la Drobeta). Existența podului, deși va fi de scurtă durată (în timpul domniei împăratului Valens și a campaniilor acestuia la Dunărea de Jos, nici un izvor nu-l mai menționează), reflectă însemnătatea ținuturilor nord-dunărene pentru imperiu.

330, mai 11. Inaugurarea solemnă a Constantinopolului ca nouă capitală a Imperiului roman, ridicat pe locul vechii colonii grecești Byzantion. Deplasarea centrului de greutate al imperiului spre răsărit; importanța economică și strategică a provinciilor dunărene crește simțitor, iar apărarea *limes*-ului danubian devine o problemă vitală pentru destinele imperiului.

331/332 (iarna). Goţii traversează Dunărea şi invadează provinciile balcanice. După înfrîngerea lor zdrobitoare de către Constantin cel Mare, împăratul ia titlul de *Gothicus victor ac triumphator*.

332. Imperiul roman încheie cu goţii şi cu taifalii stabiliţi temporar în nordul Dunării un tratat de alianţă *(foedus)*, prin care le acordă calitatea de aliaţi *(foederati)*. Timp de trei decenii, între goţi şi imperiu va domni pacea.

337—361. Domnia lui Constanţiu al II-lea. Continuă opera de refacere a *limes*-ului dobrogean. Epocă de linişte şi de înflorire economică în Scythia Minor. Vii şi permanente schimburi economice şi culturale cu populaţia din stînga Dunării. Wulfila (Ulfilas), apostolul goţilor, predică în limba latină pentru populaţia romanică şi goţii din nordul Dunării; persecutat de Athanaric, unul dintre conducătorii vizigoţilor, Wulfila se refugiază în 348 în imperiu.

361—363. În timpul domniei împăratului Iulian Apostatul, imperiul ia măsuri pentru fortificarea oraşelor din dioceza Tracia şi îndeosebi a cetăţilor de la Dunăre; repararea drumurilor din Dobrogea.

367—369. Expediţii ale împăratului Valens (364—378) împotriva goţilor din nordul Dunării, care acordaseră sprijin armat uzurpatorului Procopius (365—366). Ultima mare acţiune militară romană în regiunea Dunării de Jos. Fără să dobîndească o victorie decisivă, Valens încheie în anul 369, în urma unei întrevederi cu Athanaric, la Noviodunum, pe o corabie în mijlocul Dunării, pacea cu vizigoţii.

368/369. În trecere prin Tomis, Valensîncearcă să impună în acest oraş *arianismul*, dar se loveşte de opoziţia episcopului ortodox Betranion (Vetranion), primul episcop atestat cu certitudine de documentele istorice. În această epocă, biserica din Scythia Minor avea un singur episcop, cu reşedinţa la Tomis, care depindea direct de Constantinopol.

375. Nimicirea regatului ostrogot din nordul Mării Negre de către huni. Invazia primei seminţii nomade de neam turcic originară din stepele asiatice în Europa de răsărit. Succedarea timp de secole a valurilor popoarelor migratoare peste regiunile carpato-dunărene a avut ca urmare nemijlocită încetinirea simţitoare a procesului transformărilor economice, sociale şi culturale ale populaţiei autohtone dacoromane.

— Popoarele migratoare care s-au perindat prin spaţiul carpato-danubian (goţii, hunii, gepizii, avarii) au reprezentat, în general, o minoritate războinică. Stăpîni peste vaste teritorii al căror centru de greutate a fost întotdeauna în afara hotarelor vechii Dacii, dominaţia lor a fost una militară-politică şi nu o colonizare efectivă, pentru care şi numeric aceste seminţii nomade nu erau suficiente.

Realitate reflectată și de raritatea descoperirilor arheologice de pe teritoriul României care le pot fi atribuite în mod neîndoielnic. Pe teritoriile controlate de ei, aceste populații se stabileau în general pe văile cursurilor de apă mai importante, de cele mai multe ori în sate deosebite de cele ale băștinașilor; economia lor era o economie de consum, producția bunurilor de trai fiind asigurată în Dacia, ca și în restul provinciilor cucerite, de către populația agricolă autohtonă, care furnizează uneori și forțe militare auxiliare. Continuitatea acestei populații sedentare producătoare era pentru popoarele stepelor o necesitate vitală, așa cum o ilustrează și cuvintele adresate de cuceritorii avari locuitorilor unei așezări din Peninsula Balcanică și păstrate în opera lui Mihail Sirianul: „Ieșiți, semănați și secerați. Noi vă vom lua numai jumătate ca dare".

376. După ce înfrîng regatul ostrogot, condus de Ermanarich, hunii atacă triburile vizigoților. Cete vizigote conduse de Frithigern și Alaviv se refugiază în Imperiul roman. Athanaric, cu restul vizigoților, încearcă o ultimă rezistență într-o regiune numită de istoricul Ammianus Marcellinus *Caucaland* (în ținutul Buzăului?). De aceste evenimente este legată de către majoritatea cercetătorilor îngroparea (în vecinătatea satului Pietroasele, jud. Buzău) a tezaurului „Cloșca cu puii de aur", atribuit lui Athanaric.

376—602. Sub presiunea raidurilor popoarelor migratorii și îndeosebi ale hunilor, populația daco-romană din Dacia este constrînsă să părăsească vechile orașe și tîrguri și să ducă o viață de agricultori și de păstori. Datorită complexului de evenimente, vechile centre urbane din Dacia nu s-au putut transforma în așezări feudale întărite, ca cele din Europa occidentală; abandonate, numele lor este dat uitării. Populația daco-romană este constrînsă să ducă o viață mai modestă în așezări mai mici sau mai mari, în funcție de nevoile impuse de economia agricolă și pastorală și de condițiile impuse de succedarea popoarelor migratorii. Populația autohtonă este atestată prin descoperirile arheologice de la Țaga (jud. Cluj), Soporul de Cîmpie, Cipău (jud. Mureș), Morești (jud. Mureș), Brateiu (jud. Sibiu) ca singurul element etnic stabil și permanent. Pînă în sec. 5 în aceste așezări persistă o multitudine de elemente de cultură materială și spirituală, forme și practici funerare din timpul vieții provinciale romane; preferința pentru mărfurile de import sud-dunărene și monedele imperiale rămîne evidentă. Informații, ca cele ale clericului spaniol Paulus Orosius: „Se află romani care voiesc mai bine să trăiască săraci dar liberi între barbari, decît să susțină între romani greutatea dărilor" sau ale lui Priscus din Panion: „Cei ce rămîn la huni își duc traiul în liniște, fiecare bucurîndu-se de tot ce are, nesupărat și neasuprit", atestă com-

plexitatea relaţiilor dintre romanitatea de pe cele două maluri ale Dunării şi frecventele intermigraţii. Limba latină continuă, pînă la domnia împăratului Heraklios (610—641) să rămînă limba oficială a Daciei şi a Moesiei. Începînd din sec. 5, latina vorbită în provinciile dunărene îşi accentuează trăsăturile proprii, dezvoltîndu-se, sub imperiul condiţiilor generale, tot mai independent de celelalte limbi romanice.

377. Goţii, izgoniţi de invazia hună şi colonizaţi în anul precedent la sud de Dunăre, în Imperiul roman în dioceza Tracia, se revoltă şi pustiesc întreaga Peninsulă Balcanică. La Adrianopol (9 august 378) ei nimicesc armata romană; împăratul Valens îşi găseşte moartea pe cîmpul de luptă.

381. Cu ocazia unei invazii a hunilor şi a scirilor în Imperiul roman, carpii sînt menţionaţi de către istoricul bizantin Zosimos pentru ultima dată în izvoarele istorice antice.

386. Ostrogoţii (greuthungii), conduşi de Odotheus, încearcă să se refugieze în imperiu. Tentativa lor este respinsă de Promotus, *magister militum* al Traciei.

395, ian. 17. Moartea la Mediolanum (Milano) a împăratului Theodosiu I. Imperiul roman este împărţit în două state între cei doi fii ai săi: Flavius Honorius devine împărat (395—423) al provinciilor din Occident, cu reşedinţa la Ravenna, iar Flavius Arcadius (395—408) al celor din Orient, cu capitala la Constantinopol. Sfîrşitul unităţiii teritoriale a Imperiului roman. Dobrogea şi provinciile sud-dunărene sînt incluse în graniţele Imperiului roman de răsărit.

Sec. 5. Construcţia unei basilici creştine cu trei nave la Tomis, cea mai mare cunoscută pînă azi în Dobrogea.

408—450. Domnia împăratului Theodosiu II în Imperiul roman de răsărit. Stabiliţi în Cîmpia Pannonică, la vest de Tisa, în primul deceniu al sec. 4, hunii reuşesc, sub conducerea lui Attila (434—453), să devină stăpînii necontestaţi ai unor vaste ţinuturi, care se întind din Europa Centrală şi pînă în stepele nord-pontice. Ţinuturile carpato-dunărene cunosc o dominaţie politică-militară hună, dovadă şi descoperirile arheologice izolate de obiecte hunice în aceste regiuni: Dulceanca (jud. Teleorman), Celei (jud. Olt), Oradea. Sub presiunea raidurilor hunilor, teritoriile stăpînite de Imperiul roman de răsărit în nordul Dunării se reduc la vechile capete de pod din timpul lui Aurelian.

447. Expediţie de jaf a lui Attila în răsărit. Sucidava este cucerită şi distrusă de huni o dată cu alte 70 de aşezări de pe ambele maluri ale Dunării.

449. Ambasadă romano-bizantină, condusă de nobilul Maximinus, trimisă de împăratul Theodosiu al II-lea la curtea lui

Attila în vederea încheierii unui tratat; viitorul cronicar Priscus din Panion, membru al soliei, menționează cu aceastâ ocazie populația nord-dunăreană care trăiește sub dominația hunilor.

451. Hunii, conduși de Attila, sprijiniți de contingente gepide, ostrogote, herule, invadează Gallia. Pe Cîmpiile Catalaunice (în apropiere de Troyes), armata romană, sprijinită de forțe vizigote, france, burgunde, alane, comandată de generalul Flavius Aëtius (fiul lui Gaudentius, *magister equitum* din Durostorum), obține, după una dintre cele mai sîngeroase bătălii ale antichității, retragerea lui Attila.

454. Bătălia de lîngă fluviul Nedao (Pannonia). După moartea lui Attila (453), hunii sînt înfrînți de o coaliție a popoarelor supuse (ostrogoți, heruli ș.a.), condusă de gepizi. „Confederația hunică" se destramă; rămășițe ale triburilor hune se refugiază în stepele nord-pontice, de unde vor participa, alături de alte popoare migratorii, timp de peste două secole, la expedițiile de jaf organizate în Imperiul romano-bizantin, sfîrșind prin a fi asimilate de alte popoare.

454—567. Gepizii, popor de neam germanic, originar din regiunea Vistulei, migrează la jumătatea sec. 3 în regiunea cursului superior al Tisei; înfrînți de goți în bătălia de la Galtis (circa 249), supuși de huni (sfîrșitul sec. 4), ei participă alături de Attila la bătălia de pe Cîmpiile Catalaunice. După înfrîngerea hunilor, gepizii își extind stăpînirea asupra majorității teritoriilor care aparținuseră anterior acestora. Stăpînirea gepidă, cu centrul de greutate în teritoriile de la vest de Munții Apuseni, se extinde după anul 480 și asupra regiunilor intracarpatice, așa cum atestă descoperirile de la Apahida, Morești, Bandu de Cîmpie, Porumbenii Mici.

471. Ostrogoții sînt așezați ca federați în Moesia și Scythia.

480. Prima mențiune a unor triburi protobulgare la frontiera Dunării de Jos. Chemați de împăratul romano-bizantin Zenon (474—491), pentru a lupta împotriva ostrogoților, bulgarii sînt înfrînți de aceștia.

488. La îndemnul împăratului Zenon, Theodoric (proclamat în anul 471 rege al ostrogoților) părăsește Moesia Inferior și se îndreaptă spre Peninsula Italică, unde, după ce-l înfrînge și ucide pe Odoacru, regele herulilor, pune bazele unui regat ostrogot (493). Între timp, la 476, Imperiul roman de apus se prăbușise definitiv sub loviturile herulilor lui Odoacru, care-l detronase pe ultimul împărat, Romulus Augustulus, și trimisese insignele imperiale la Constanitnopol.

491—518. Domnia împăratului Anastasios I. Profunde reforme economice în Imperiul romano-bizantin. Întărirea frontierei Dunării. Restaurarea zidurilor cetăților Histria, Tomis, Dinogetia.

Sec. 6. La Sucidava este construită prima bazilică creștină cunoscută în nordul Dunării.

513—518. Răscoală populară cu caracter politic-religios în dioceza Tracia, condusă de Vitalian (originar din Zaldapa, Moesia Inferior). Răsculații, care ocupă vreme de cîțiva ani Scythia Minor, Moesia și Tracia, atacă de trei ori Constantinopolul pe uscat și pe apă (513, 514 și 515), dar sînt înfrînți în 515 de armatele imperiale, comandate de Marinus.

Sec. 6 (deceniile 2—3). Așezați în nordul Mării Negre, la est de Prut, slavii (inițial triburi ale anților, apoi și ale sclavinilor), aliați cu bulgarii și cutrigurii, inițiază primele incursiuni în Imperiul romano-bizantin. Începînd cu domnia împăratului Iustinian, atacurile slavilor se înmulțesc; devastînd Illiria, Tracia, ei ajung pînă sub zidurile Bizanțului.

527—565. Domnia împăratului Justinian. Punctul culminant al expansiunii teritoriale a Imperiului romano-bizantin. Din primii ani de domnie este inițiat un amplu plan de construcții militare la frontiera dunăreană. „Și voind să facă din fluviul Istru o foarte puternică pavăză de apărare a acestor cetăți și a întregii Europe, el a încins malul fluviului cu o centură deasă de fortărețe", nota Procopius, biograful atent al operei edilitare a împăratului. Sînt refăcute numeroase orașe și cetăți din Dobrogea (Tomis, Dinogetia, Noviodunum, Ulmetum, Troesmis, Histria ș.a.), precum și vechile capete de pod de pe malul stîng al Dunării (Constantiniana Daphne, Sucidava, Turris, așezare localizată ipotetic la Turnu Măgurele). Consecvent idealului atîtor predecesori de a recuceri Dacia Traiană, Justinian inițiază pentru scurt timp o politică ofensivă în ținuturile nord-dunărene, anexînd regiunile ocupate în sec. 4 de Constantin cel Mare; vie circulație pe întregul teritoriu al vechii Dacii a monedelor bătute de Justinian.

534. În cursul unei campanii la nordul Dunării, armatele romano-bizantine, comandate de Chilbudios (însărcinat în anul 531 cu comanda forțelor din Tracia și cu paza Dunării), sînt înfrînte de o oaste a sclavinilor, iar Chilbudios cade în luptă.

536. Provinciile Scythia Minor și Moesia Secunda sînt desprinse de dioceza Tracia și subordonate unui *quaestor Iustinianus exercitus*, învestit cu puteri civile și militare și însărcinat cu conducerea unui teritoriu foarte vast.

550/553. Mențiunea documentară a ultimului episcop dobrogean la Tomis, Valentinian, care întreține legături cu biserica din Constantinopol și corespondență în limba latină cu papa Vigilius al Romei.

550/551. Triburi slave iernează pentru prima dată pe teritoriul Imperiului romano-bizantin.

Sec. 6. La Sucidava este construită prima bazilică creştină cunoscută în nordul Dunării.

513—518. Răscoală populară cu caracter politic-religios în dioceza Tracia, condusă de Vitalian (originar din Zaldapa, Moesia Inferior). Răsculaţii, care ocupă vreme de cîţiva ani Scythia Minor, Moesia şi Tracia, atacă de trei ori Constantinopolul pe uscat şi pe apă (513, 514 şi 515), dar sînt înfrînţi în 515 de armatele imperiale, comandate de Marinus.

Sec. 6 (deceniile 2—3). Aşezaţi în nordul Mării Negre, la est de Prut, slavii (iniţial triburi ale anţilor, apoi şi ale sclavinilor), aliaţi cu bulgarii şi cutrigurii, iniţiază primele incursiuni în Imperiul romano-bizantin. Începînd cu domnia împăratului Iustinian, atacurile slavilor se înmulţesc; devastînd Illiria, Tracia, ei ajung pînă sub zidurile Bizanţului.

527—565. Domnia împăratului Justinian. Punctul culminant al expansiunii teritoriale a Imperiului romano-bizantin. Din primii ani de domnie este iniţiat un amplu plan de construcţii militare la frontiera dunăreană. „Şi voind să facă din fluviul Istru o foarte puternică pavăză de apărare a acestor cetăţi şi a întregii Europe, el a încins malul fluviului cu o centură deasă de fortăreţe", nota Procopius, biograful atent al operei edilitare a împăratului. Sînt refăcute numeroase oraşe şi cetăţi din Dobrogea (Tomis, Dinogetia, Noviodunum, Ulmetum, Troesmis, Histria ş.a.), precum şi vechile capete de pod de pe malul stîng al Dunării (Constantiniana Daphne, Sucidava, Turris, aşezare localizată ipotetic la Turnu Măgurele). Consecvent idealului atîtor predecesori de a recuceri Dacia Traiană, Justinian iniţiază pentru scurt timp o politică ofensivă în ţinuturile nord-dunărene, anexînd regiunile ocupate în sec. 4 de Constantin cel Mare; vie circulaţie pe întregul teritoriu al vechii Dacii a monedelor bătute de Justinian.

534. În cursul unei campanii la nordul Dunării, armatele romano-bizantine, comandate de Chilbudios (însărcinat în anul 531 cu comanda forţelor din Tracia şi cu paza Dunării), sînt înfrînte de o oaste a sclavinilor, iar Chilbudios cade în luptă.

536. Provinciile Scythia Minor şi Moesia Secunda sînt desprinse de dioceza Tracia şi subordonate unui *quaestor Iustinianus exercitus*, investit cu puteri civile şi militare şi însărcinat cu conducerea unui teritoriu foarte vast.

550/553. Menţiunea documentară a ultimului episcop dobrogean la Tomis, Valentinian, care întreţine legături cu biserica din Constantinopol şi corespondenţă în limba latină cu papa Vigilius al Romei.

550/551. Triburi slave iernează pentru prima dată pe teritoriul Imperiului romano-bizantin.

559. Invazie a cutrigurilor (popor nomad înrudit cu hunii), aliați cu slavii și cu bulgarii, conduși de Zabergan în Moesia, Scythia Minor și Grecia.

Sec. 6 (deceniile 7—8). Instalarea unor triburi slave în regiunile extracarpatice, în Moldova și Muntenia, în special în ținuturile Dunării de Jos, pe care le transformă într-o bază de atac împotriva Imperiului romano-bizantin.

circa 561. **Prima mențiune a triburilor avare**, conduse de kaganul Baian (circa 558 — circa 605) **în regiunea Dunării de Jos.** Populație de păstori nomazi de neam tiurcic originară din Mongolia, avarii apar la jumătatea sec. 6 în regiunea Caucazului, pătrunzînd de aici în Europa, la granițele Imperiului romano-bizantin. Revendică de la Justinian prin două ambasade (558 și 562) dreptul de a se stabili în imperiu, dar sînt refuzați.

567. Aliați cu longobarzii, avarii îi înfrîng complet pe gepizi și rămîn singurii stăpîni ai Cîmpiei Pannonice. Longobarzii preferă să părăsească vecinătatea avară, trecînd în anul următor în Peninsula Italică. Principali beneficiari ai victoriei, avarii își extind dominația asupra regiunilor controlate de gepizi, constituind în perioada maximei lor puteri un vast imperiu care se întinde din stepele nord-pontice pînă la Marea Adriatică, din nordul Carpaților pînă la Alpi. Înfrîngerea gepizilor și împingerea unor grupuri ale acestora în arcul carpatic sînt urmate de asimilarea lor de către autohtonii teritoriilor stăpînite odinioară de ei; sfîrșitul dominațiilor germanice în teritoriul carpato-dunărean. Popor nomad, legat de regiunile de stepă, avarii se limitează la un control al Transilvaniei, descoperiri arheologice atestînd prezența lor izolată la Felnac (jud. Arad), Teiuș (jud. Alba), Sînpetru (jud. Arad), Socodor (jud. Arad) și Dumbrăveni. Enclavele avare din Transilvania sînt asimilate treptat în sec. 7—8 de masa autohtonilor și de cea a slavilor.

578. În urma unor invazii slave în Tracia și Elada, împăratul romano-bizantin Tiberios al II-lea apelează la alianța kaganului avar Baian. Trecînd prin Illiria, avarii traversează cu sprijinul flotei romano-bizantine Dunărea și îi atacă pe slavii din nordul Dunării. Prima știre care localizează în mod direct triburi slave în Cîmpia munteană.

582. Avarii cuceresc, după un asediu de trei ani, orașul Sirmium (Mitrovica pe Sava, Iugoslavia), care devine reședința kaganului Baian și totodată o bază de atac împotriva provinciilor balcanice ale Imperiului romano-bizantin.

586—587. Raiduri avaro-slave în Scythia Minor și Moesia Secunda; orașul Tropaeum Traiani, transformat într-un morman de

ruine, nu va mai fi niciodată reconstruit. Cu ocazia retragerii trupelor romano-bizantine, conduse de Comentiolus, comandantul Traciei, care încercase să reziste invaziei, în cursul unui marş de noapte un soldat rosteşte, potrivit cronicarului Theophanes, „în limba părintească" cuvintele „*Torna, torna, fratre*" („*retorna*" după Theophylactos). Menţionarea acestor cuvinte în cronicile bizantine a constituit în ultimele trei secole obiectul unor vii dispute între lingvişti, istorici, care au văzut în ele (sau au contestat) dovezi grăitoare ale limbii romanităţii orientale, de care se leagă strîns limba română; alţii le-au considerat ca „cea mai veche urmă de limbă străromână".

592 — 602. După încheierea păcii cu Persia sasanidă (591), Imperiul romano-bizantin organizează un şir de campanii la Dunărea de Jos împotriva avarilor şi slavilor. Expediţiile conduse de generalii Petru (fratele împăratului Mauriciu) şi Priscus în nordul Dunării în Cîmpia munteană deşi duc la înfrîngerea unor triburi ale sclavinilor conduse de Ardagast, Musokios şi Piragast, nu înregistrează rezultate durabile. Cu această ocazie, prezenţa slavilor la Dunărea de Jos este reconfirmată de izvoarele istorice.

Sec. 7. Pătrundere masivă şi temeinică în ţinuturile extracarpatice (în ultimele decenii ale sec. 6 şi la începutul sec. 7), apoi, către mijlocul sec. 7, după dispariţia culturii de caracter gepidic şi în Transilvania, a slavilor (mai ales triburi sclavine), care, spre deosebire de popoarele nomade perindate în sec. 4—7, erau o populaţie agricolă. Statorniciţi în colonii săteşti în mijlocul populaţiei autohtone daco-romane, între noii veniţi şi vechii locuitori se stabilesc relaţii complexe, care dau naştere unor influenţe reciproce, atestate de descoperirile arheologice de la Suceava, Sărata Monteoru, Nuşfalău, Someşeni, Balta Verde ş.a. Spre deosebire de regiunile sud-dunărene, unde slavii, pătrunşi în număr mare au dislocat elementul romanic, au asimilat şi au slavizat populaţiile mai vechi cît şi pe cele venite mai tîrziu, numărul superior al daco-romanilor (românii continuînd să rămînă şi în evul mediu, proporţional, poporul cel mai numeros din sud-estul Europei), vechimea aşezării şi a organizării lor, stadiul superior al civilizaţiei materiale şi moştenirea romano-bizantină au contribuit ca elementul romanic de pe teritoriul României să iasă biruitor în noua fază istorică a convieţuirii cu slavii; chiar dacă slavii au deţinut temporar proeminenţa socială şi politică. Aflaţi în stadiul de trecere de la societatea primitivă la cea feudală, slavii au exercitat o influenţă asupra organizării social-politice, asupra limbii, obiceiurilor, vieţii sociale şi culturale ale autohtonilor romanici, grăbind procesul de formare a relaţiilor feudale.

Sec. 7 (primele decenii). Datează volumul de tactică bizantină *Arta militară* a lui Mauricius. În capitolul „Cum să ne rînduim în lupta împotriva slavilor și anților și celor deopotrivă cu dînșii", referindu-se la modul de a duce o campanie în ținuturile nord-dunărene autorul bizantin scrie: „De așa-zișii fugari, trimiși să ne arate drumurile și să ne descopere pe cineva, trebuie să ne păzim cu strășnicie: măcar că sînt romani, cu vremea ei au căpătat alte deprinderi, au uitat de-ai lor și sînt cu mai multă tragere de inimă față de dușmani. Pe cei binevoitori să-i răsplătim, iar pe cei care ne fac rău să-i pedepsim".

Sec. 7/8 — sec. 10. Limba română comună capătă trăsăturile sale proprii, dezvoltîndu-se independent de celelalte limbi romanice. Contactul nemijlocit cu slavii conferă limbii populației existente un caracter particular în cadrul limbilor neolatine. Numeroase cuvinte slave au fost integrate în tiparul fonetic și gramatical al limbii autohtonilor romanici. Elementul lexical slav, intrat în fondul principal de cuvinte, ocupă, după elementul latin, primul loc.

602. Trupele romano-bizantine de la Dunărea de Jos se răscoală la Sekuriska, îl proclamă împărat pe centurionul Phocas, înfrîng armata împăratului Mauriciu și cuceresc Constantinopolul. **Frontiera Dunării,** slăbită de luptele interne din Imperiul romano-bizantin, **se prăbușește** sub presiunea avarilor, slavilor și altor neamuri nomade, care ocupă vaste teritorii pînă la Munții Balcani. În unele fortărețe de pe cursul inferior al Dunării și în unele cetăți de pe litoralul dobrogean al Mării Negre, stăpînirea bizantină se mai menține pînă în jurul anului 680. În condițiile pătrunderii masive a slavilor în Peninsula Balcanică, ținuturile nord-dunărene devin centrul de greutate al romanității daco-moesice, romanitatea sud-dunăreană scăzînd treptat prin deplasarea unor elemente spre N, S și E. După această dată, timp de peste trei veacuri pînă la revenirea statului bizantin la Dunăre, izvoarele bizantine ne informează din ce în ce mai sporadic despre evenimentele care se petrec în spațiul carpato-dunărean. Slăbirea circulației monedei bizantine în ținuturile nord-dunărene.

610—641. Domnia împăratului Heraklios marchează inaugurarea istoriei bizantine în sensul propriu al cuvîntului. Reorganizarea armatei, a administrației. Limba greacă înlocuiește limba latină ca limbă oficială în stat. Ocuparea de către slavi a orașelor Singidunum (Belgrad), Viminacium (Kostolac), Naissus (Niš), Serdica (Sofia).

626, iul. — aug. Marele asediu avaro-slavo-persan al Constantinopolului. Respingerea lui marchează începutul declinului puterii avare în Peninsula Balcanică. Așezarea masivă a

triburilor slave la sud de Dunăre; ele pătrund pînă în Pelopones și pînă la Marea Adriatică.

circa 660. După moartea hanului Kubrat (circa 650) uniunea triburilor protobulgare din nordul Munților Caucaz se destramă sub presiunea chazarilor; o grupare condusă de Asparuch (Isperich), unul dintre fiii lui Kubrat, migrează spre Apus, stabilindu-se în nordul Mării Negre, în regiunea numită *Ongl*, de unde întreprinde în deceniile 7—8 frecvente incursiuni în Imperiul bizantin.

679—680. Campania împăratului bizantin Constantin al IV-lea Pogonatul (668—685) la nord de gurile Dunării împotriva lui Asparuch se încheie cu un eșec, iar triburile bulgare înaintează spre sud, stabilindu-se în regiunea Varnei și a munților Stara Planina. Așa-numita „Uniunea celor șapte triburi" (primul stat slav din Peninsula Balcanică, constituit în prima jumătate a sec. 7) este supusă; începe procesul lent de slavizare al protobulgarilor.

681. Tratat bulgaro-bizantin. Bizanțul recunoaște pe teritoriul său o formație statală independentă: primul țarat bulgar (681—1018), cu capitala la Pliska (azi Aboba), apoi la Preslav. Prin stabilirea bulgarilor la sudul Dunării, teritoriul Daciei este izolat de lumea bizantină.

Sec. 8. În condițiile unei conviețuiri strînse, continuă și se adîncește procesul de asimilare al slavilor de către localnicii romanici, proces atestat de descoperirile arheologice de la Brateiu (jud. Sibiu), Poian (jud. Covasna), Izvorul (jud. Ilfov), Bîrlad. În cimitirele din sec. 7—8 elementul antropologic mediteranoid, care constituia de secole componenta esențială a populației băștinașe, continuă să fie prezent.

795—796. Campaniile militare ale francilor, conduse de Carol cel Mare în Cîmpia Pannonică, duc la înfrîngerea definitivă a avarilor; „Ringul" acestora este cucerit. Rămășițe ale populației avare se refugiază spre răsărit, dispărînd în cursul sec. 9 definitiv din istorie.

Sec. 9. În condițiile unei dezvoltări a vieții economice (progresul agriculturii și al creșterii vitelor, al meșteșugurilor, îndeosebi al metalurgiei fierului, este sesizabil din punct de vedere arheologic) progresează procesul de descompunere a obștilor țărănești și se accentuează diferențierea socială a populației autohtone. Începe procesul de formare a primelor organizații politice prefeudale în diferite regiuni ale Daciei intracarpatice. Așezările descoperite pe întregul teritoriu al României ca cele de la Bucov (jud. Prahova), Dridu (jud. Ilfov), Ileana-Podari (jud. Ilfov) etc. atestă o cul-

tură materială unitară cu un caracter clar romanic, alături de care se mai mențin și unele elemente slave.

803—814. În timpul domniei hanului Krum, statul protobulgar își extinde, în urma desființării puterii avare, autoritatea spre NV pînă la Tisa, la hotarele răsăritene ale statului franc.

813. După victoria de la Versinikia asupra armatelor bizantine (22 iun. 813), Krum asediază fără rezultat Constantinopolul și atacă Adrianopolul. O parte din prizonierii capturați cu ocazia acestor campanii sînt așezați, potrivit informațiilor cronicilor bizantine, în nordul Dunării.

860. Prima expediție rusă (pe calea mării) împotriva Constantinopolului.

864/865. Hanul bulgar Boris (852—889), împreună cu o parte a nobilimii, primește creștinismul de la biserica din Constantinopol și își ia titlul de țar. După încercări nereușite de a-și organiza ierarhia ecleziastică prin biserica din Roma, Boris reușește să creeze o biserică bulgară autonomă, dependentă nominal de patriarhul din Constantinopol; limba slavă este recunoscută ca limbă de cult alături de latină și greacă. Desăvîrșirea simbiozei etnice dintre protobulgari și slavi. Grație activității desfășurate în ultimele două decenii ale sec. 9 de Clement și Naum (discipoli ai fraților Chiril și Metodiu), veniți din Moravia și Pannonia, alfabetul chirilic se generalizează în Bulgaria, de unde se răspîndește la sîrbi, români, ruși ș.a. În cursul sec. 9 și în prima jumătate a sec. 10, potrivit informațiilor izvoarelor istorice, statul bulgar și-a extins temporar autoritatea politică și asupra unor regiuni din nordul Dunării. Religia creștină, răspîndită în forme latine în sînul populației romanizate începînd cu sec. 4, se organizează după modelul bisericii autohtone bulgare și adoptă ca limbă de cult slava veche bisericească.

Sec. 10. Se încheie procesul de lungă durată de formare a limbii și a poporului român, început o dată cu colonizarea și cu romanizarea Moesiei și Daciei, continuat atît prin asimilarea treptată a elementului slav și a celorlalte elemente etnice neromane așezate în spațiul carpato-dunărean, cît și prin admigrarea unor elemente romanice din sudul Dunării. Limba română apare la începutul sec. 10 pe deplin constituită, încît evoluția ei ulterioară îi va înregistra relativ puține modificări, aportul secolelor următoare constînd în general din îmbogățirea și nuanțarea vocabularului. Prin origine, structură și vocabular, limba română este o limbă latină, singura urmașă directă (dalmata dispărînd) a latinei vorbite în mod neîntrerupt în provinciile carpato-balcanice ale Imperiului roman.

circa 890. Sub presiunea pecenegilor, maghiarii (popor de păstori nomazi de origine fino-ugrică), stabiliţi între Nipru şi Don, se mută spre vest în ţinutul numit *Atelkuz*, de unde atacă, incitaţi de bizantini, ţaratul bulgar, dar sînt înfrînţi.

896—900. Conduse de Arpad, triburile maghiarilor (în număr de şapte) sînt obligate de presiunea pecenegilor şi a bulgarilor să părăsească *Atelkuzul* şi, străbătînd Carpaţii nord-estici, să pătrundă în Cîmpia Pannonică, unde se stabilesc durabil. De aici vor întreprinde numeroase campanii împotriva statelor din centrul şi vestul Europei.

EPOCA MEDIE

Sec. 9 (sfîrșitul) — sec. 10 (începutul). Potrivit informațiilor autorului anonim al cronicii *Gesta Hungarorum*, voievodatele (ducatele) din Transilvania, conduse de **Gelu, Menumorut** și **Glad,** au opus o dîrză rezistență năvălitorilor maghiari. Ducele Menumorut, conducătorul formațiunii care cuprindea teritoriile dintre Mureș și Someș, cu centrul în cetatea Biharea, reușește, după o ciocnire nedecisă, să-și păstreze o parte din stăpînire în urma unui acord cu fiul lui Arpad, căpetenia oștii invadatoare; ducele Glad, conducătorul formațiunii dintre Mureș și Dunăre, cu centrul probabil în cetatea Cuvin (Keve), este înfrînt după o luptă pe rîul Timiș; ducele Gelu („Gelou dux Blachorum"), conducătorul român al formațiunii cuprinse între Porțile Meseșului și izvoarele Someșurilor, cu centrul la Dăbîca, a încercat să stăvilească pe năvălitorii maghiari, conduși de Tuhutum, la Porțile Meseșului; nevoit să se retragă, a fost înfrînt în lupta de pe rîul Almaș.

— Românii nord-dunăreni adoptă liturghia slavonă de la slavii sud-dunăreni; tot acum, pe teritoriul locuit de ei, începe pătrunderea scrierii și a limbii slave ca limbă de cult și mai apoi și de cancelarie.

902—911. Cea mai veche inscripție medievală (un grafit slav) descoperită pe teritoriul României, la Bucov (jud. Prahova).

— Spre sfîrșitul primei treimi a sec. 10 sudul Moldovei este invadat de *pecenegi* (popor tiurc care se deplasa dinspre est sub presiunea uzilor, aliații chazarilor). Pînă la sfîrșitul secolului, ei iau în stăpînire Cîmpia Română.

940—965. Prima mențiune documentară privind o așezare medievală orășenească de pe teritoriul Moldovei: Cetatea Albă,

sub numele de Maurokastron (antica cetate greco-romană Tyras).

943. Fragmentul de inscripție în limba slavă descoperit în satul Mircea Vodă (jud. Constanța), menționează un „jupan Dimitrie", primul indiciu scris al diferențierii sociale la Dunărea de Jos.

955, aug. 10. Bătălia de pe rîul Lech; maghiarii suferă o mare înfrîngere din partea lui Otto I cel Mare (936—972). După această dată, incursiunile maghiare spre vest încetează, tentativele de cucerire îndreptîndu-se spre est.

968 (vara). Campania cneazului rus Sviatoslav (964—972) la Dunărea de Jos, unde cronica rusă *Povestea vremurilor de demult* menționează existența unei intense vieți economice (80 de orașe-cetăți), zonă de convergență a marilor curente comerciale din Europa centrală, răsăriteană și sud-estică. Sviatoslav înclină să-și stabilească reședința în Dobrogea, la Pereiaslaveț, important centru de negoț.

969 (vara). În cea de-a doua campanie a cneazului rus, elementele stăpînitoare din stînga Dunării se manifestă ca ostile față de autoritatea bizantină.

971, iul. Trimiși ai unor cetăți din nordul Dunării se închină împăratului bizantin Ioan Tzimiskes (969—976), care se afla la Dorostolon (Silistra), de unde alungase pe Sviatoslav; la puțină vreme, populația acestor cetăți se răscoală împotriva dominației bizantine; împăratul trimite trupe pentru a ocupa cetățile din stînga Dunării, instaurînd aici dominația Imperiului bizantin.

971 sau 1018. Crearea themei Paradunavon (Paristrion), care cuprindea nord-estul Bulgariei și Dobrogea și avea capitala la Dorostolon. Întemeiată în scopul apărării liniei Dunării de Jos și a litoralului pontic pînă la Varna, ea a constituit, în sec. 11 și 12, un bastion al Imperiului bizantin împotriva permanentelor atacuri ale popoarelor turanice din stepele orientale.

972 sau 1050—1051. *Anonimul lui Hase* („Însemnările toparhului grec") menționează în regiunea Dunării de Jos existența a 10 orașe și a 500 de așezări, cu o populație densă și o oarecare prosperitate economică, precum și cu o pătură conducătoare locală, care manifestă tendințe centrifuge față de dominația bizantină.

Sec. 10 (sfîrșitul). Construirea cetății de pe insula Păcuiul lui Soare; bază a flotei bizantine și fortăreață de graniță a imperiului, ea avea misiunea de a controla accesul pe Dunăre spre capitala themei Paristrion.

976. Prima mențiune cunoscută despre vlahii (românii) din Peninsula Balcanică. Cronicarul bizantin Ioan Skylitzes (infor-

mația se află inserată în cronograful lui Kedrenos) arată că David, unul dintre frații lui Samuil, a fost ucis de către vlahii „chervănari" (sau cărăuși) în ținutul dintre Castoria și Prespa, la locul numit „Stejarii frumoși".

980. Imperiul bizantin pierde pentru un timp, în favoarea bulgarilor conduși de Samuil, partea de nord-est a Bulgariei și sudul Dobrogii.

— Împăratul bizantin Vasile al II-lea (963, 976—1025) acordă lui Niculiță, guvernatorul Thessaliei, conducerea militară a vlahilor din thema Eladei (Grecia de nord cu Thessalia și Pindul).

992. Această dată este zgîriată pe peretele uneia dintre bisericuțele rupestre de la Basarabi (jud. Constanța), unde se păstrează cel mai vechi ansamblu de arhitectură monastică din țara noastră.

circa sec. 11 — 12. Biserica de la Nicuilțel (jud. Tulcea), monument de plan treflat, reprezentativ pentru epoca feudală timpurie (azi în ruină).

Sec. 11 (începutul). Conflictul militar dintre Ahtum (Ohtum), nepotul și succesorul lui Glad, care stăpînea în Banat, avîndu-și reședința la Urbs—Morisena (Cenad) și regele Ungariei. Potrivit *Legendei Sfîntului Gerhard*, Ahtum, care se botezase în ritul ortodox la Vidin, oraș prin intermediul căruia întreținea legături cu Imperiul bizantin, a intrat în conflict cu regele ungar Ștefan I (997—1038) pentru că percepea vamă pentru sarea transportată pe Mureș spre Cîmpia Panonică. După o puternică rezistență, a fost înfrînt prin trădarea lui Chanadinus, care îl și asasinează.

— Menționarea la Cenad a primei școli de pe teritoriul românesc. Frecventată de circa 30 de elevi, școala capitulară îi pregătea pentru a deveni canonici.

1002 — 1003. Conflictul militar dintre conducătorul Gyula (Gyla), care își „avea domnia peste întregul regat al Ultrasilvaniei" cu centrul probabil la Alba Iulia, și regele Ungariei, Ștefan I, cauzat de faptul că Gyula „nu s-a întors la legea creștină și n-a încetat de a ataca pe unguri". După ce Gyula a fost înfrînt, formațiunea sa, „foarte mare și foarte bogată", care este „udată de foarte multe rîuri din nisipul cărora se culege aur", a fost supusă coroanei ungare.

1018. Sfîrșitul primului țarat bulgar. După mai multe victorii, împăratul bizantin Vasile al II-lea „Bulgaroctonul", cucerește Ohrida și instituie dominația bizantină asupra teritoriului fostului stat bulgar.

1020. Edict al împăratului bizantin Vasile al II-lea care stabilea ca toți credincioșii din teritoriile nou cucerite de bizantini în Peninsula Balcanică, inclusiv „vlahii din toată Bulgaria", să fie subordonați arhiepiscopului de Ohrida.

1027. *Analele din Bari* menționează pe vlahi în armata bizantină care lupta în Sicilia împotriva arabilor pentru readucerea insulei în stăpînirea Imperiului bizantin.

1036. Cetatea Capidava, situată pe malul drept al Dunării, și Dervent sînt devastate de pecenegi.

circa 1045. Înțelegerea bizantino-pecenegă. Împăratul Constantin al IX-lea Monomahul (1042–1055) acceptă ca o parte a pecenegilor, conduși de Kegenes, să se stabilească în Dobrogea cu misiunea de a păzi hotarul imperiului dinspre vadurile Dunării de atacul altor triburi pecenege, conduse de Tyrach.

1046—1047. Război bizantino-peceneg. Pecenegii, conduși de Tyrach, pătrund în themele Paristrion și Bulgaria, înfrîng rezistența acestora și numai cu greu au putut fi respinși.

1050. Prima mențiune a românilor din nordul Dunării într-o lucrare de istorie universală. Geograful persan Gardizi, în lucrarea *Podoaba istoriilor* (scrisă între 1049 și 1053), atestă pe o parte a teritoriului actual românesc o populație creștină deosebită de slavi și maghiari.

1054, iul. 16. Marea Schismă. Patriarhul Mihail I Kerularios (1043 –1058) și papa Leon al IX-lea (1049–1054) se excomunică reciproc; separarea definitivă a bisericii din Roma de cea din Constantinopol. Românii rămân în grupul de popoare care țin de confesiunea ortodoxă, aflată sub autoritatea canonică a patriarhului din Constantinopol.

1064. Atacul uzilor în Dobrogea, unde înfrîng forțele militare bizantine.

1066. Cronicarul bizantin Kekaumenos, în scrierea sa *Sfaturi și povestiri*, menționează că vlahii de pe valea rîului Pleres, din regiunea cuprinsă între Fársala și Lárisa, *urmași ai dacilor*, se răscoală din cauza obligațiilor fiscale impuse de împăratul bizantin Constantin al X-lea Ducas (1059–1067). După eșecul încercării lui Niculiță, un reprezentant al răsculaților, de a obține de la împărat anularea dărilor nou impuse, vlahii din orașul Lárisa și *celnicii* (fruntașii) din munți hotărăsc declanșarea răscoalei. Vlahii cuceresc cetățile Kitros (antica Pydna) și Sérvia, ceea ce determină pe împărat să accepte cererile răsculaților.

1067 — 1071. Pătrunderea *cumanilor*, popor tiurc, venind din Dest' i Kipciak (stepele din nordul Mării Negre), în teritoriile românești, unde pun capăt dominației politice a pecenegilor. La început ei invadează Moldova, apoi se răspîndesc în Țara Românească și Transilvania. De aici au efectuat campanii în Imperiul bizantin și Ungaria. Treptat, trecînd la o viață sedentară, s-au asimilat în masa populației românești. Dominația lor politică s-a menținut pînă la marea invazie tătară.

1068. Lupta de la Chiraleș (jud. Bistrița-Năsăud), încheiată cu victoria armatei ungare, condusă de regele Solomon (1063—1074) asupra pecenegilor, conduși de Osul.

1070. Vlahii sînt amintiți de cronicarul Jan Długosz, alături de ruteni și pecenegi, ca aliați ai cneazului Wiaceslav la Poloțc, în lupta împotriva viitorului rege polon Bolesław al II-lea Smialy (1076—1079).

Sec. 11 (a doua jumătate). Prezența românilor în nordul Dunării este semnalată de doctorul armean Vardan (Vartapedul) în *Geographia* sa, scrisă pe la mijlocul sec. 13.

1072—1074. Populația orășenească de la Dunărea de Jos se răscoală împotriva monopolului de stat asupra comerțului cu grîne, impus de către împăratul bizantin Mihail al VII-lea Ducas (1071—1078), cerînd libertatea comerțului. Vestarhul Nestor, însărcinat cu înăbușirea mișcării, trece de partea răsculaților.

Sec. 11 (sfîrșitul) — sec. 12 (începutul). Regii Ungariei Geza I (1074—1077), Ladislau I (1077—1095) și Coloman (1095 — 1116) consolidează și extind stăpînirea coroanei în Transilvania; numai în această perioadă poate fi atestată o pătrundere organizată a ungurilor în teritoriile româneșt; acum se pun bazele organizării politice a voievodatului Transilvaniei.

1075. Cel mai vechi document cunoscut care se referă la istoria Transilvaniei. Regele Ungariei Geza I dăruiește jumătate din vama de sare de la Turda și mai multe sate în Bihor și Criș mănăstirii Sf. Benedict.

1085. Pecenegii sînt înfrînți în Transilvania de armata regelui Ladislau I.

1086 — 1091. În Dobrogea și în nord-estul Bulgariei sînt atestate trei formațiuni politice: prima condusă de Tatos (Halis), cu centrul la Silistra, a doua a lui Satza, cu centrul la Vicina, și ultima, condusă de Sestlav. Scriitoarea bizantină Ana Comnena, în scrierea *Alexiada*, relatează lupta acestor formațiuni pentru a se emancipa de sub dominația bizantină.

1088 — 1091. Războiul pecenegilor (aliați cu paristrienii și cu emirul de Smirna) împotriva Imperiului bizantin.

1091, apr. 29. Bătălia de la Lebunion. Împăratul Alexios I Comnen (1081—1118), avînd ajutorul cumanilor, înfrînge coaliția pecenego-paristriană, restabilind dominația bizantină la Dunărea de Jos.

1097. Prima mențiune documentară a Albei Iulii (ea continua anticul Apulum).

1111. Prima mențiune documentară a unui „principe al Transilvaniei" în persoana lui Mercurius, reprezentant al regelui în teritoriile românești nou cucerite.
— Prima mențiune documentară a comitatului Bihor.

1114. Cronicarul islandez Snorri Sturluson menționînd campania împăratului bizantin Alexios I Comnen în nordul Dunării arată că acesta și-a dus oștile în țara „Blökumannaland".

1122. Ultimul atac al pecenegilor împotriva Imperiului bizantin; împăratul Ioan al II-lea Comnen (1118—1143) îi înfrînge zdrobitor în lupta care poartă numele de „sfîrșitul pecenegilor".

1141—1162. Domnia regelui ungar Geza al II-lea. Urmărind consolidarea și extinderea stăpînirii ungare în Transilvania, exploatarea ei mai sistematică, precum și asigurarea pazei graniței sudice, el inițiază colonizarea primului grup de populație germană (*sașii*) în Transilvania. Aceștia sînt așezați în părțile Albei, Sibiului și Bistriței. Colonizarea a continuat și în vremea regilor Béla al III-lea (1172—1196) și Andrei al II-lea (1205—1235), de la care sașii au primit importante privilegii (*Andreanum*).

1148. Campania în nordul Dunării a împăratului bizantin Manuel I Comnen (1143—1180) împotriva cumanilor, care prădaseră în imperiu.

1150. Cea mai veche mențiune a „maurovlahilor". *Cronica preotului din Diocleea,* scriitor din părțile Muntenegrului, menționează ramura apuseană a românilor din Peninsula Balcanică, care locuiau în Serbia apuseană, Sirmium, Croația și Dalmația.

1154. Geograful arab Sarif al Edrisi amintește, în lucrarea sa *Desfătarea omului,* Vicina „un oraș cu mulți locuitori" la Dunăre, înconjurat de cîmpii cu recolte bogate și obținînd însemnate venituri din comerț.

1156. Prima mențiune documentară a Aradului.

1161—1168. Războiul bizantino-ungar. Cronicarul bizantin Kinnamos semnalează pentru 1166 prezența în armata împăratului Manuel I Comnen a vlahilor, „despre care se spune că *sînt coloniști de odinioară din Italia*".

circa 1164. Prima mențiune documentară a comitatelor Dăbîca și Crasna.

1174. Prima mențiune documentară a Bîrladului.

circa 1176. Prima mențiune despre un voievod al Transilvaniei în persoana lui Leustachiu („Leustachius waywoda Transylvaniae"). Membru al consiliului regelui, el avea drept de judecată și era șeful oștilor comitatelor și nobililor.

1177. Prima mențiune a comitatelor Cluj, Alba și Timiș.

circa 1179. Un grup de călugări cistercioți de la mănăstirea burgundă din Pontigny au întemeiat la Igriș (jud. Timiș) o abație-filială. Se pare că aici s-a aflat nucleul primei biblioteci propriu-zise de pe teritoriul patriei noastre; pe lîngă scrierile necesare cultului, călugării posedau lucrări de teologie dogmatică și de filozofie scolastică.

1181. Prima mențiune documentară a comitatului Satu Mare.

1185—1186. Răscoala condusă de frații români Asan și Petru împotriva Imperiului bizantin. Vlahii și bulgarii din ținutul dintre Munții Balcani și Dunăre se răscoală, cerînd abolirea noilor dări impuse de împăratul Isaac al II-lea Anghelos (1185—1195 și 1203—1204); în lupta lor, răsculații au primit ajutorul populației românești și cumane din nordul Dunării. **Întemeierea imperiului Asăneștilor cu capitala la Tîrnovo.** Pînă în 1201, cînd statul Asăneștilor va fi recunoscut de bizantini, au loc lupte, întrerupte de scurte armistiții.

Sec. 12 (sfîrșitul) — sec. 13 (începutul). Ultima versiune a epopeii germane *Nibelungenlied* (*Der Nibelunge Nôt*) menționează în cîntul XXII un „duce Ramunc din țara valahă".

1192—1196. Prima mențiune documentară a Sibiului.

1197—1207. Domnia lui Ioniță, numit de bizantini Kaloioanes (Caloian), cea mai reprezentativă figură a românilor din Peninsula Balcanică. El a urmat fraților săi Asan și Petru (uciși în 1196 și respectiv 1197).

1199. Prima mențiune documentară a Maramureșului ca loc de vînătoare regal, iar în 1231 ca domeniu regal. Din 1271 aici sînt menționați coloniști străini (hospites), veniți dinspre valea Tisei.

1200. Menționarea documentară a comitatului Caraș.

Sec. 13. La Turnu Severin se construiește o puternică cetate de piatră, în legătură cu care s-a dezvoltat un centru religios ilustrat prin mai multe biserici, de care sînt legate începuturile arhitecturii medievale din Țara Românească.

1202 sau 1207. Călugării de la mănăstirea Igriș au întemeiat abația-filială de la Cîrța (jud. Sibiu); ea a fost înzestrată cu Cisnădioara și cu „ținutul luat de la valahi" (1223, după 30 nov.). Reconstruită după 1242, a prilejuit o puternică pătrundere a formelor goticului timpuriu în Transilvania.

1204, apr. 12. Cucerirea Constantinopolului de către latini și întemeierea Imperiului latin de Constantinopol, în frunte cu Balduin de Flandra (16 mai).

mai 16. Menționarea populației ortodoxe din dieceza Oradiei. Papa Innocențiu al III-lea (1198—1216) cere episcopului de Oradea să supună această populație (probabil români) direct scaunului apostolic.

1205, apr. 14. În bătălia de la Adrianopol, Ioniță înfrînge pe împăratul latin de Constantinopol, Balduin de Flandra, care este luat prizonier.

Sec. 13 (prima jumătate). Negustorii italieni iau contact cu așezările de pe țărmul nordic și nord-vestic al Mării Negre (prima oară cu orașul Soldaia, în mai 1206). Pînă în 1261 preponderența aparține negustorilor venețieni, dar după restaurarea la Constantinopol a lui Mihail al VIII-lea Paleolog (25 iul. 1261) ea trece de partea genovezilor, cu care împăratul încheiase un tratat, avantajos pentru ambele părți, la Nymphaion (13 mart. 1261).

Sec. 13—14. Fragmentul de *Evangheliar* descoperit la Rîșnov.
— *Octoihul*, descoperit la Caransebeș, un manuscris cu 162 de foi, scrise pe pergament și pe hîrtie.

1207, oct. 7. Asasinarea lui Ioniță de către comandantul cuman Monaster în timp ce asedia Thessalonicul, aflat în stăpînirea latinilor. Aceasta a declanșat o răscoală a stăpînilor feudali locali împotriva familiei domnitoare. Schimbarea caracterului Imperiului româno-bulgar, care se bulgarizează treptat.

1211 (după mai 7). Colonizarea cavalerilor teutoni în Țara Bîrsei în scopul apărării graniței de sud-est a Transilvaniei. Cavalerii teutoni au primit importante privilegii, ca scutire de vămi și dări, dreptul de a apela la judecata regală, fiind scoși de sub jurisdicția voievodului Transilvaniei, dreptul de a ține tîrguri, de a ridica cetăți din lemn ș.a.

1211—1225. În Țara Bîrsei, cavalerii teutoni construiesc cetățile Feldioara, Codlea și cea denumită „a Crucii". Cetatea Feldioara păstrează incinta de ziduri întărită cu patru turnuri.

1213. O oaste transilvăneană alcătuită din sași, români, secui și pecenegi, condusă de Ioachim, comitele Sibiului, este trimisă de regele ungar Andrei al II-lea (1205—1235) în ajutorul lui Borilă (1207—1218), nepot de frate și urmaș al lui Ioniță, pentru a înăbuși răscoala din Vidin și a readuce orașul în stăpînirea țarului bulgar. Armata din Transilvania coboară de la Sibiu pe valea Oltului.
— Prima mențiune documentară a populației secuiești în Transilvania. Secuii, populație rezultată probabil din contopirea prin asimilare a mai multor triburi tiurce, au fost întîlniți de maghiari (care se deplasau la sfîrșitul sec. 9 spre Pannonia) în nord-vestul Transilvaniei, fiind mai tîrziu folosiți pentru paza hotarelor. În sec. 13 au fost deplasați spre teritoriul pe care-l ocupă și azi.

1218—1241. Domnia lui Ioan Asan al II-lea, fiul lui Asan. Imperiul Asăneştilor cunoaşte o importantă expansiune teritorială. El se substituie stăpînirii bizantine în Dobrogea.

1222. Regele Andrei al II-lea este constrîns să acorde nobilimii prin *Bula de Aur* însemnate privilegii: scutire de dări, recunoaşterea dreptului nobilimii de a se opune regelui, în cazul încălcării de către coroană a privilegiilor nobiliare (*ius resistendi*). Act fundamental privind drepturile nobilimii din regatul ungar şi din Transilvania, el va fi confirmat şi lărgit la 1231.

(înainte de mai 7). Privilegiul acordat lui Herman, maestrul Ordinului teuton stabilit în ţara Bîrsei, este confirmat de papa Honoriu al III-lea la 19 dec. 1222.

— **Menţionarea „Ţării românilor"** („terra Blachorum"), un district cu o puternică autonomie românească în regiunea Sibiu-Făgăraş.

1223, mai 31. Bătălia de pe Kalka. Tătarii înfrîng armatele coalizate ale cnejilor ruşi şi ale cumanilor.

(după nov. 20). Prima menţiune a bisericii Sf. Mihail din Cisnădioara (jud. Sibiu), monument în stil romanic, de plan bazilical cu trei nave.

1224 (după nov. 30). Regele ungar Andrei al II-lea acordă populaţiei săseşti din Transilvania privilegiul numit *Andreanum*. Regiunea colonizată de aceştia, cuprinsă între Orăştie şi Baraolt, inclsiv ţinutul locuit de secui se organizează ca un teritoriu autonom cu numeroase privilegii, în schimbul unor obligaţii financiareşi militare faţă de regele ungar.

— Prima menţiune documentară a Orăştiei.

1225. Reizbucnirea conflictului dintre cavalerii teutoni şi coroana ungară. După ce conflictul din 1221 a fost aplanat cu concursul papii Honoriu al III-lea (1216—1227), regele intervine cu forţa armelor şi alungă pe cavalerii teutoni, care nu respectaseră condiţiile colonizării lor, construiseră cetăţi din piatră şi depăşiseră limitele teritoriale acordate.

1227, iul. 31—1228, mart. 21. În acest interval are loc creştinarea cumanilor şi brodnicilor. Botezul a fost oficiat în prezenţa arhiepiscopului de Strigoniu, legat apostolic, a trei episcopi şi a principelui de coroană al Ungariei, viitorul rege Bela al IV-lea.

— Întemeierea episcopiei cumanilor, direct subordonată scaunului apostolic, cu reşedinţa în Civitas Milcoviae (pe locul Odobeştilor, lîngă Focşani), avînd ca prim-titular pe dominicanul Teodoric. Prin crearea acestei episcopii în părţile sudice ale Moldovei şi răsăritene ale Ţării Româneşti, avanpost al expansiunii ungare, regatul Ungariei urmărea extinderea autorităţii sale politice şi confesio-

nale asupra populației de aici. Episcopia va fi distrusă de invazia tătară din 1241.

1228. Prima mențiune documentară a Reghinului.

1230. Întemeierea Banatului de Severin la frontiera de nord-vest a țaratului bulgar, în urma războiului ungaro-bulgar. Cuprindea o parte din Oltenia de vest și ținutul dintre Munții Semenicului și Carpați, avînd misiunea de apărare a unei părți din granița sudică a regatului. Banatul de Severin a avut în cadrul regatului ungar o situație semiautonomă.

1233, aug. 22. Prima mențiune documentară a unui *ban de Severin*, în persoana lui Luca.

1234, nov.14. Menționarea românilor („Walati") în episcopatul cumanilor, ca avînd o ierarhie bisericească de rit ortodox, care luptă pentru păstrarea individualității spirituale în fața propagandei catolice. Diploma papei Grigore al IX-lea (1227–1241) arată că „în episcopatul cumanilor sînt, după cîte aflăm, niște popoare care, deși se socotesc creștini, totuși, avînd diferite rituri și obiceiuri, comit fapte necreștinești. Căci, disprețuind biserica romană, nu primesc tainele bisericești de la venerabilul frate al nostru, episcopul cumanilor, care are dieceza acolo, ci de la oarecari pseudoepiscopi ce țin ritul grecilor. Și unii din regatul Ungariei, atît unguri, cît și germani, locuind printre ei, trec la credința lor și, făcîndu-se una cu acei valahi, primesc zisele taine, disprețuind pe episcopul cumanilor..." În episcopatul cumanilor, în cuprinsul căruia populația românească era majoritară, activitatea acestor „pseudoepiscopi" se exercita la adăpostul autorității șefilor politici români.

1235. Alianța Imperiului româno-bulgar cu Imperiul de la Niceea; ea reflectă reacția lumii ortodoxe față de ofensiva catolică în răsăritul Europei.

1241. **Marea invazie tătară.** O parte din armata tătară aflată în acel moment în Polonia se împarte în trei corpuri și atacă teritoriul românesc: un corp condus de Kadan și Buri devastează nordul Moldovei, trece Munții Carpați (31 mart.), ocupă și distruge Rodna (1 apr.), Bistrița (2? apr.), Dej, Cluj, Zalău, Oradea etc.; al doilea corp, condus de Bochetor, trece Siretul și, după ce „învinse pe oamenii care ieșiseră la luptă", pradă sudul Moldovei și pătrunde în Transilvania prin pasul Oituz, ocupînd Brașovul (31 mart.), Sibiul (11 apr.), Sebeșul etc.; un al treilea corp, condus de Budjek, pradă Muntenia, învinge rezistența opusă de români și pătrunde în Banat, pe la Severin. Invazia tătarilor și instituirea dominației lor politice în Moldova și Țara Românească (pînă la Olt), precum și numeroasele incursiuni prădalnice în Transilvania, au avut un efect negativ asupra dezvoltării

societății românești, dar au oprit, în schimb, expansiunea ungară spre teritoriile românești din sudul și estul Carpaților.

1242. Teritoriul românesc este prădat de armatele tătare, care se reîntorceau din centrul Europei. Cronica rimată a lui Filip Mousket semnalează cu acest prilej că „a venit veste despre tătari, cu mare bucurie în lumea toată, cum că regele din țara vlahilor i-a învins la trecători".

1245, mart. 25. Menționarea românilor care locuiau pe teritoriul din apropierea Dunării și a Mării Negre într-o scrisoare a papii Innocențiu al IV-lea (1243–1254).

1247, iun. 2. *Diploma ioaniților.* Regele Ungariei Béla al IV-lea (1235–1270) acordă lui Rembald, preceptorul Ordinului cavalerilor ioaniți, Banatul de Severin împreună cu alte posesiuni. Cu acest prilej, diploma semnalează între Dunăre și Munții Carpați o intensă activitate economică, procesul de diferențiere socială în stăpîni de pămînt (*majores terrae*) și țărani (*rustici*), obligați la dări și slujbe față de stăpînii feudali, precum și existența formațiunilor politice românești, conduse de voievozii **Litovoi** și **Seneslau** și cnejii **Ioan** și **Farcaș**. Banatul de Severin și cnezatele lui Ioan și Farcaș urmau să se afle sub autoritatea Ordinului, voievodatele conduse de Seneslau și Litovoi rămînînd în stăpînirea românilor în condițiile pe care le avuseseră pînă atunci. Se pare că membrii Ordinului nu au ajuns să stăpînească aceste teritorii.

1247–1251. Construirea catedralei Sf. Mihail din Alba Iulia, amplă bazilică cu trei nave și transept, cel mai important monument în stil romanic din Transilvania.

1247. Călătorul și misionarul franciscan Giovanni da Pian del Carpini menționează, pe drumul de întoarcere de la curtea hanului Hoardei de Aur, pe voievodul (ducele) Olaha, probabil un român.

circa 1250. Zidirea bisericii ortodoxe din Gurasada (jud. Hunedoara), monument de plan patrulab, operă reprezentativă a vechii arhitecturi românești de zid.

Sec. 13. Către mijlocul secolului a fost zidită biserica din satul Densuș (jud. Hunedoara), original monument de tip central, construit cu materiale provenind din ruinele de la Ulpia Traiana.

1260, iul. 12. Bătălia de la Kreussenbrunn. Armata regelui Cehiei Ottokar cel Mare (1253–1278) înfrînge forțele armate ale

regelui Ungariei Béla al IV-lea; ca auxiliari ai regelui ungar sînt menţionaţi, printre alţii, şi românii.

Sec. 13 (a doua jumătate). În Transilvania se intensifică acţiunea de maghiarizare şi de catolicizare a căpeteniilor româneşti, precum şi de restrîngere a drepturilor românilor ortodocşi. Această politică va determina o parte din populaţia românească să părăsească Transilvania, aşezîndu-se printre românii de pe teritoriul viitoarelor state feudale Ţara Românească şi Moldova.

1262—1264. Prima imigraţie de populaţie turcă în Dobrogea. Împăratul bizantin Mihail al VIII-lea acordă lui Isseddin şi Saru Saltîk Dede dreptul de a se aşeza, în fruntea a circa 10—12 000 de turci selgiucizi, în această regiune, cu misiunea de a apăra interesele bizantine.

1264, iul. 16. Prima menţiune documentară a oraşului Bistriţa.

1265. Prima menţiune documentară a Hunedoarei.

1266, mart. 23. După îndelungate lupte, Béla al IV-lea, regele Ungariei, recunoaşte fiului său Ştefan importante privilegii şi stăpînirea asupra teritoriului de la est de Tisa, inclusiv Transilvania (întărit la 22 iun. 1266 de papa Clement al IV-lea).

1267, iun. 3. Prima menţiune documentară a Mediaşului.

1269. Prima menţiune documentară a Devei.

1271. Prima menţiune documentară a Braşovului.

1272—1273. Refuzul voievodului **Litovoi** de a plăti tribut regelui ungar şi ocuparea unor teritorii asupra cărora Ladislau al IV-lea (1272—1290) avea pretenţii de suzeranitate provoacă conflictul dintre coroana ungară şi voievodul român.

1276, nov. 21 — 1277, mai 6. Între aceste date, după cum menţionează cronicarul Thomas Tuscus în *Gesta imperatorum et pontificum*, are loc un război între valahi şi ruteni.

1277 sau 1279 (vara sau toamna). Conflictul militar dintre Litovoi şi regele Ungariei. Oastea română, condusă de Litovoi şi de fratele său Bărbat, a fost înfrîntă de cea maghiară, condusă de magistrul Gheorghe şi comitele Petru. Luptele s-au purtat, probabil, în Ţara Haţegului. Litovoi este ucis, iar Bărbat luat prizonier; după plata unei însemnate răscumpărări, Bărbat urmează fratelui său, recunoscînd suzeranitatea regelui Ladislau al IV-lea; succesiunea lui Bărbat evidenţiază caracterul dinastic al autorităţii politice şi demonstrează consolidarea instituţiei voievodale.

1280. Prima menţiune documentară a Sighişoarei.

circa 1280. Zidirea bisericii ortodoxe din Strei (jud. Hunedoara), originală prelucrare locală a formelor arhitectonice de stil gotic timpuriu.

1281, iul. 1 — aug. 16. Registrul notarului genovez Gabriele de Predono din Pera menţionează tranzacţii comerciale privind Vicina în valoare de aproximativ 4 100 de hiperperperi de aur şi 40 carate şi jumătate. Aici se aduceau postavuri, diferite ţesături, mirodenii, podoabe, vinuri, metale preţioase şi ceramică şi se exportau grîne, ceară, piei de cornute mari, peşte, lemn, sare ş.a.

1284—1293 (cu întreruperi). Voievodatul lui Roland Borşa în Transilvania; el urmăreşte instituirea unui stat autonom faţă de coroana ungară.

1285. Tătarii Hoardei de Aur năvălesc în Ungaria şi Transilvania. Secuii ajută pe voievodul Roland Borşa să alunge pe invadatori.

1288, iun. 8. Cea mai veche menţiune a adunării obşteşti nobiliare (*generali convocacio nobilium regni Transsylvani*) din Transilvania. La ea participau nobilii din cele şapte comitate şi clerul superior, uneori şi orăşenii şi ţărănimea liberă. Avea atribuţii judiciare, uneori fiscale şi administrative şi numai arareori legislative. Aceasta atestă existenţa unui „regnum Transilvanum", deosebit de „regnum Hungariae", în frunte cu Roland Borşa, „vayvoda Transsylvanus et comes Zonuk", cu puteri de adevărat suveran. Începînd din 1320, aceste adunări se întrunesc o dată sau de două ori pe an.

1291, mart. 11. Românii din Transilvania sînt menţionaţi pentru prima oară ca participanţi, alături de toţi nobilii, de saşi şi de secui, la dieta specială convocată de regele Andrei al III-lea (1290—1301), ţinută puţin timp în urmă la Alba Iulia.
— Prima menţiune documentară a Făgăraşului.

1291—1342 (cu unele întreruperi). Voievodul Ţării Româneşti deţine Banatul de Severin.

1293. Menţionarea mănăstirii ortodoxe Hodoş-Bodrog (jud. Arad), unul dintre cele mai vechi centre culturale şi artistice din ţară.

1294—1315. Voievodatul lui **Ladislau Kan** în Transilvania. El s-a manifestat ca un adevărat suveran, impunîndu-se după 1301 ca arbitru al situaţiei politice din regatul Ungariei.

1299. Hanul tătar Nogai este înfrînt şi ucis lîngă Don de armata hanului tătar de pe Volga Toktai. După această dată, stăpînirea tătară asupra teritoriilor româneşti slăbeşte considerabil.

1300 (înainte de ~). La Poenari (jud. Argeș) se construiește o puternică cetate de tip bizantin cu turnuri circulare, nucleu al unuia dintre voievodatele care au precedat întemeierea Țării Românești.
— Încep luptele și tulburările cauzate de succesiunea lui Nogai; aceasta determină pe genovezi să renunțe la vechiul drum comercial (cel „tătărăsc") și să încerce să ajungă în Transilvania și Polonia prin Țara Românească și Moldova.
— Construirea cetății din satul Cîlnic (jud. Alba), de plan circular, cu un puternic donjon.
— Prima atestare a Cîmpulungului (Țara Românească) pe o piatră funerară care poartă inscripția *Laurencius comes de Longo — Campo.*

1301, ian. 14. Moartea regelui ungar Andrei al III-lea; stingerea dinastiei Arpadiene în Ungaria.

1305, aug. Venceslav, fiul regelui Boemiei, renunță la tronul Ungariei în favoarea lui Otto de Bavaria (încoronat rege la 6 dec. 1305). Sentința papii Clement al V-lea (1305—1314), prin care coroana Ungariei era atribuită pretendentului Carol Robert de Anjou, face ca încoronarea lui Otto să fie anulată. Regatul ungar este tulburat de luptele dintre grupările nobiliare care susțineau pe unul dintre cei doi competitori. Eșecul încercării lui Otto de Bavaria de a și-l face aliat și susținător pe puternicul voievod al Transilvaniei Ladislau Kan, care intră în posesiunea coroanei Sf. Ștefan.

1307—1308. *Cronica rimată* (Oesterreichische Reimchronik) a lui Ottokar de Stiria semnalează că Otto de Bavaria, pretendentul la coroana Ungariei, a fost făcut prizonier de către voievodul Transilvaniei și predat pentru a fi închis unui voievod român, vasalul său.

1308, nov. 27. Carol Robert de Anjou este ales rege al Ungariei. Încoronarea nu s-a putut face, din cauză că Ladislau Kan refuză să restituie coroana Sf. Ștefan.

circa 1310—1352. Domnia lui Basarab I, fiul lui Tihomir, în Țara Românească; el a unificat voievodatele și cnezatele din dreapta și din stînga Oltului, întemeind statul feudal Țara Românească.

1310, apr. 8. Ladislau Kan (excomunicat la 25 dec. 1309) este constrîns să semneze la Seghedin un act de capitulare, prin care recunoaște pe Carol Robert de Anjou ca suzeran și se obligă să restituie coroana ungară pînă la 1 iul. 1310.

1311. Valorosul ansamblu de pictură murală care decorează ctitoria cnejilor Cînde din satul Sîntămăria Orlea (jud. Hunedoara), cel mai vechi din cîte s-au păstrat în țara noastră.

1315. Voievodul Ladislau Kan este destituit de Carol Robert pentru că se împotrivise hotărîrii regelui de a așeza garnizoane regale în cetățile Transilvaniei.

1317 (primăvara) — 1321. Răscoala nobilimii maghiare din Transilvania, condusă de fostul palatin Iacob Kopasz, stăpînitorul unor întinse domenii.

1317, mai 25. Carol Robert confirmă sașilor din sudul Transilvaniei drepturile cuprinse în diploma *Andreanum* (1224) pentru a-și asigura sprijinul lor împotriva nobililor răsculați.

1319. Răscoala din nordul Transilvaniei, condusă de Moyus, comitele Bistriței, împotriva regelui Carol Robert.

Sec. 14 (începutul). Populația săsească din Transilvania se constituie în 7 scaune (plus 2), în frunte cu cel al Sibiului; către sfîrșitul sec. 15, ele se organizează în „Universitas Saxonum".
— Populația secuiască din Transilvania se organizează în 7 scaune, dintre care cel mai important este cel al Odorheiului.

1320. Cea mai veche mențiune a Dobrogii ca formațiune politică de sine stătătoare; ea avea însă o existență anterioară.

1321. Geograful și istoricul arab Abulfeda menționează că Isakgi (Isaccea) este un oraș din Alualak (Țara Vlahilor), în dependență de Constantinopol.

1323. Românii din Țara Românească sînt menționați sub numele de *ungro-vlahi*, alături de bulgari, în luptele țarului Mihail Șișman (1323—1330) împotriva Imperiului bizantin.

1323—1338. Reforme monetare efectuate de regele Carol Robert de Anjou. Cu acest prilej în Transilvania se deschid monetării la Cluj, Sibiu, Satu Mare, Oradea și Lipova.

1324 (primăvara). Răzvrătirea populației săsești, sub conducerea *greavului* Henning din Petrești, împotriva voievodului Transilvaniei, Toma de Szécsény, pentru apărarea autonomiei care le era primejduită; mișcarea a fost înfrîntă în urma luptei de la Rupea, în care voievodul Transilvaniei a avut ajutorul cumanilor.
— **iul. 26.** Basarab, domnul Țării Românești, este numit de cancelaria ungară „voievodul nostru transalpin". Basarab I acceptă suzeranitatea regelui Ungariei, fiind recunoscut stăpînitor efectiv asupra Banatului de Severin.

1325. O oaste românească din nordul Moldovei participă, alături de ruteni și lituanieni, la lupta armatei polone, condusă de regele Wladislaw I Lokietek, împotriva markgrafului de Brandenburg.

1326, sept. 22. Cea mai veche mențiune de înnobilare a unui cneaz român de către regele Ungariei; Carol Robert dăru-

iește lui Stanislau, cneaz din Maramureș, pentru serviciile sale, moșia Zurduc (Bîrsana, jud. Maramureș).

1327—1328. Măsuri favorabile dezvoltării mineritului în Transilvania: stăpînii moșiilor în subsolul cărora se descopereau minereuri urmau să primească și 1/3 din darea (*urbură*) plătită de cei care exploatau zăcămîntul.

1329, mai 29. Prima mențiune documentară a Băii Mari.

1330, iul. 28. Bătălia de la Velbujd (azi Kjustendil). Armata bulgară, condusă de țarul Mihail Șișman, însoțită de un corp de oaste din Țara Românească trimis de domnul Basarab I, cu care țarul se înrudea, este înfrîntă de armata sîrbă condusă de Ștefan Dečanski (Ștefan al III-lea, Uroš).
sept.—nov. Campania regelui Carol Robert împotriva Țării Românești, care prin politica ei contravenea intereselor marilor feudali unguri și clerului superior catolic. După ce a pus stăpînire pe Banatul de Severin, pe care l-a încredințat lui Dionisie Szechy, și a respins oferta de pace a domnului Basarab I (printre altele domnul român oferea 7 000 de mărci de argint, ceea ce reprezenta 1 157,904 kg de argint pur sau 1 680 000 de dinari de argint), regele înaintează în țară, prin Oltenia, pînă la Cetatea Argeșului.
nov. 9—12. Lupta de la Posada (probabil în Loviștea). Oastea ungară care se retrăgea spre Transilvania a fost înfrîntă de oastea lui Basarab, care a provocat armatei invadatoare pierderi grele; însăși viața regelui a fost primejduită. **Victoria de la Posada a însemnat independența Țării Românești.**

1330 sau 1331. Călătorul și geograful arab Ibn Battuta vizitînd curtea hanului Hoardei de Aur, Uzbek, trece de două ori prin Dobrogea, menționînd în memoriile sale de călătorie, printre altele, și orașele Baba-Saltîk (Babadag) și Fenikah (Enisala).

1332. Prima mențiune documentară a Tg. Mureșului.
oct. 4. O scrisoare emisă de cancelaria papală de la Avignon menționează pentru teritoriul din sud-vestul Moldovei pe „puternicii acelor locuri", care au cotropit și au acaparat „posesiunile și bunurile" episcopatului catolic al Milcoviei.

1333—1334. Construirea cetății Aiudului, singura cetate orășenească din sec. 14 care s-a păstrat.

1334—1335. Prima mențiune documentară a orașului Baia (Civitas Moldaviae).

circa 1337—1338. Tătarii cuceresc orașul-port Vicina.

1339 sau 1341 (1337 sau 1338). Expediția navală a emirului de Aidîn, Bahaeddin Umur-bey, în Marea Neagră. Cu acest prilej sînt semnalate lupte ale turcilor cu ghiaurii (probabil români) „la Chilia, la hotarul Țării Românești"; după ce au prădat și au incendiat mai multe așezări din Dobrogea, ei au înfrînt oastea românilor.

1339. Portulanul lui Angelino Dulcert cuprinde o mențiune referitoare la marele drum de comerț Marea Neagră — Liov — Marea Baltică, efectuat pe două variante. O ramură (cea mai scurtă) pleca de la coloniile genoveze Moncastro, Licostomo și Vicina și, pentru a ajunge la Liov, străbătea Moldova pe valea Siretului. Acest drum („via Walachiensis"), pe care sînt semnalate și unele tîrguri, va avea un trafic intensificat după cucerirea Liovului de către poloni (1349).

1340. Prima mențiune a tîrgului Siret.

1342—1343 (iarna). Începutul conflictului dintre voievodul maramureșan Bogdan și regele Ungariei Carol Robert. Bogdan ignoră autoritatea suzerană a regelui Ungariei.

1343 sau 1345. Campania împotriva tătarilor; o oaste din Transilvania, condusă de comitele secuilor Andrei Lackfi, la care participă și români maramureșeni, înfrînge pe tătari.

1345—1350. Țara Românească luptă împotriva tătarilor extinzîndu-și stăpînirea asupra răsăritului Munteniei și a regiunii din nordul gurilor Dunării.

1345, oct. 17. Menționarea românilor (*olachi-romani*) din Transilvania cu prilejul acțiunilor de intensificare a propagandei catolice prin misionari franciscani.

1346. Balica, conducătorul Dobrogii, intervine în luptele interne din Imperiul bizantin. El trimite ostași în sprijinul împărătesei Ana de Savoia, mama lui Ioan al V-lea Paleolog, împotriva lui Ioan al VI-lea Cantacuzino, pretendent la tronul imperial.

1349—1350. Epidemia de ciumă neagră din Transilvania face numeroase victime.

1349. Prima mențiune privind construcția bisericii Sf. Mihail din Cluj, monumental edificiu gotic de tip hală, a cărui zidire s-a terminat către anul 1500.

sept. 15. Bogdan, voievodul din Maramureș, arătat din 1343 ca „necredincios", este denunțat din nou de regele Ludovic ca „necredincios învederat al nostru și al regatului nostru" în legătură cu acțiunea lui și a nepotului său Ștefan, fiul lui Iuga, „căzut în vina infidelității", împotriva lui Giulea (și a fiilor săi), fiul lui Dragoș, pe care-l atacă și îl alungă din moșiile Giulești și Nyres.

1350. Întemeierea primei biserici armene de la Botoșani.

circa 1350. Prima mențiune documentară a Brăilei. Importanța ei comercială va crește după 1368, fiind principala poartă de import și export pentru comerțul maritim al Țării Românești.

1351 (înainte de ~). Basarab I zidește la Cîmpulung o biserică domnească, mai tîrziu mănăstirea Cîmpulung în care a și fost înmormîntat în 1352. De plan bazilical cu trei nave, vechiul edificiu a dispărut în urma reconstrucțiilor din sec. 17 și 19.

1351. În Transilvania, potrivit articolului 6 al decretului lui Ludovic I, se introduce *nona* (a noua parte din recoltă), plătită de toți agricultorii și cultivatorii de vii de pe moșiile regale, nobiliare și bisericești.

1351—1352. La Curtea de Argeș se construiește biserica domnească Sf. Nicolae, important edificiu de tip cruce greacă înscrisă, în care se păstrează un valoros ansamblu de picturi murale (circa 1364—1366).

1352. Țăranii de pe domeniul cetății Piatra Craivii atacă moșiile nobililor din Galda și Geoagiu de Sus.

1352—1364, nov. 16. Domnia lui Nicolae Alexandru, fiul și urmașul lui Basarab I; a continuat politica de consolidare a statului și a înființat prima mitropolie a Țării Românești.

1352—1353. Campania împotriva tătarilor. O puternică armată din Transilvania, din rîndul căreia făceau parte și români maramureșeni, pătrunde în Moldova și, cu sprijinul populației locale, înfrînge și alungă definitiv pe tătari; pe teritoriul micilor formațiuni locale de pe versantul răsăritean al Carpaților, se întemeiază o „marcă" de apărare (care se va numi țara Moldovei), împotriva atacurilor tătărăști. În fruntea ei este numit de regele Ungariei maramureșanul Dragoș.

1354. Dobrotici devine cîrmuitor al Dobrogii în urma dispariției lui Balica în împrejurări necunoscute.

mart. 2. Turcii otomani, conduși de Orchan I (1326—1359), pun stăpînire pe importanta fortăreață bizantină Gallipoli, stabilindu-se în Europa.

1355, febr. 10. Regele Ungariei confirmă înțelegerea cu Nicolae Alexandru, care, în schimbul recunoașterii stăpînirii Severinului, acceptă suzeranitatea ungară; la acest compromis s-a ajuns după repetatele solii dintre anii 1345 și 1355 întreprinse de Dumitru, episcopul Oradiei, la curtea domnului Țării Românești.

1356. O diplomă papală semnalează că marea majoritate a populației românești din Transilvania păstra religia ortodoxă în ciuda prozelitismului catolic, sprijinit de regalitatea ungară.

1358, iun. 28. Primul privilegiu comercial cunoscut acordat negustorilor brașoveni pentru Țara Românească; confirmarea existenței drumului comercial care pornea din Transilvania spre teritoriul cuprins între rîurile Prahova și Buzău de la locul unde Ialomița se varsă în Dunăre pînă unde se varsă Siretul (se va numi mai tîrziu „drumul Brăilei"); se pare a fi unul din cele mai vechi drumuri comerciale care legau Transilvania de Țara Românească.

1359. **Voievodul maramureșan Bogdan trece în Moldova** și, cu sprijinul populației locale nemulțumite de dominația reprezentanților regelui Ungariei, precum și de propaganda catolică, **alungă pe Balc și este recunoscut de feudalii locali ca voievod și domn** (pînă în 1365). Încercările repetate ale oastei ungare din anii următori de a supune noul stat au fost zadarnice. La emanciparea Moldovei de suzeranitatea ungară contribuie și populația românească venită din Maramureș, însoțitorii lui Bogdan.
— În timpul domniei lui Bogdan I a fost construită biserica Sf. Nicolae din Rădăuți, cel mai vechi edificiu religios păstrat în Moldova, originală sinteză de arhitectură gotică și bizantină.

mai. **Recunoașterea mitropoliei Țării Românești** cu sediul la Curtea de Argeș, de către patriarhul de Constantinopol Calist I (1355–1363) și sinodul său. Iachint de la Vicina, rezidînd de mai înainte pe lîngă voievodul Nicolae Alexandru, este recunoscut ca mitropolit al Țării Românești. El va păstori pînă în 1372 și asupra românilor din regatul ungar, cu titlul de „exarh a toată Ungrovlahia și al plaiurilor".
— Agravarea raporturilor dintre Țara Românească și Ungaria, provocată de faptul că domnul Nicolae Alexandru refuză să mai recunoască suzeranitatea regelui Ludovic I; boierii români (Carapciu, Stanislau ș.a), care fuseseră în conflict cu Nicolae Alexandru și se refugiaseră în Ungaria, sînt împroprietăriți de suveranul Ungariei (29 aug.).

1360. Domnița Ana, fiica domnului Nicolae Alexandru, se căsătorește cu țarul sîrb Ștefan Uroš, fiul țarului Ștefan Dușan.

mart. 20. Lui Dragoș, fiul lui Giulea, și fiilor săi Giulea și Ladislau le este întărită de regele Ungariei Ludovic I stăpînirea a șase sate românești din Maramureș ca recompensă pentru serviciile și expedițiile întreprinse „mai ales pentru restaurarea țării noastre moldovene".

1360, nov. 27 — 1361, mai 12. Registrul ținut la Chilia de către notarul genovez Antonio de Podenzolo atestă o intensă activitate comercială la Dunărea de Jos. De aici se exportau spre capitala Imperiului bizantin mari cantități de grîu, miere, ceară, vin, sare, pește și alte produse.

1364, sept. 30. Diploma acordată românilor din Bereg de către regele Ungariei; din ea rezultă că populația românească continuă să folosească instituția juridică și administrativă a voievodatului.

1364, nov. 16 — circa 1377. Domnia lui Vladislav I (Vlaicu-Vodă); el s-a îngrijit de dezvoltarea economică a țării și a întreținut relații strînse cu suveranii bulgari și sîrbi, fiind înrudit cu unii dintre ei.

circa 1365. Vladislav I (Vlaicu-Vodă) bate primele monede ale Țării Românești. Monedele emise, toate din argint, se împart, după mărime și greutate, în trei grupe: trei tipuri de ducați, un tip de dinar și două tipuri de bani.

febr. 2. Regele Ungariei, Ludovic I de Anjou, cu asentimentul reginei mame și cu sfatul prelaților și baronilor regatului, acordă fiilor lui Sas (Balc, Drag, Dragomir și Ștefan), drept compensație pentru bunurile pierdute în Moldova și răsplată pentru eforturile depuse în lupta prin care se urmărea recucerirea Moldovei, averile confiscate în Maramureș ce aparținuseră lui Bogdan și fiilor săi (jumătate din domeniul Cuhea cu satele Ieud, Bocicoiel, amîndouă Vișaele, Moisei, Borșa, Săliște și Săcel). Acest act confirmă incapacitatea regelui Ungariei de a recuceri Moldova și, implicit, independența noului stat.

1366, iun. 28. Diploma acordată de regele Ludovic I prin care se urmărea introducerea sistemului judiciar ungar în Transilvania.

oct. Vladislav I (Vlaicu-Vodă), după ce a ignorat autoritatea regelui ungar (mențiunea din 5 ian. 1365), acceptă suzeranitatea lui Ludovic I, primind în schimb ca feude Amlașul, Severinul și Făgărașul.

1368. Prima mențiune documentară a Slatinei.

ian. 20. Domnul Țării Românești confirmă brașovenilor privilegiile lor comerciale în Țara Românească (**cel mai vechi privilegiu comercial cunoscut, acordat de un domn român,** scris în limba latină). El atestă intensificarea comerțului pe „drumul Brăilei".

oct. 13 (după ~). Campania regelui Ungariei Ludovic I pe la Severin conjugată cu cea a voievodului Transilvaniei Nicolae Lackfi, peste Carpați, împotriva Țării Românești. Dragomir, pîrcălabul cetății Dîmbovița, înfrînge pe voievodul Transilvaniei, iar regele ungar este nevoit să se retragă de sub zidurile Severinului. Armata Țării Românești atacă în părțile învecinate Amlașului.

— Prima mențiune a *pîrcălabului* în Țara Românească; în Moldova el apare atestat pentru prima oară la 26 sept. 1387. Deținătorului acestei dregătorii îi reveneau însemnate atribuții militare, administrative și judecătorești.

1369, febr. Vladislav I (Vlaicu-Vodă), în conflict cu regatul ungar, pune stăpînire pe Vidin; domnul Țării Românești tolerează (la 12 febr.) represaliile întreprinse de populația ortodoxă a orașului împotriva misionarilor franciscani.

aug. 29. (după ~). Tratat de pace între Ludovic, regele Ungariei, și Vladislav I (Vlaicu-Vodă); acesta din urmă acceptă suzeranitatea ungară în schimbul feudei Făgărașului („țara Oltului"). În același timp, țarul Sracimir, cumnatul domnului, este reîntronat în Bulgaria de apus.

nov. — dec. Prima incursiune a turcilor otomani în Țara Românească; Vladislav I (Vlaicu-Vodă), ajutat de contingente ardelene conduse de Ladislau de Dăbîca, înfrînge și alungă pe invadatori, trecînd apoi Dunărea și eliberînd de sub stăpînirea acestora Vidinul.

1370—1371. Domnul Moldovei, Lațcu, din rațiuni de ordin politic îmbrățișează confesiunea catolică, cerînd pentru Moldova o biserică subordonată direct scaunului apostolic. Tratativele cu papalitatea au fost purtate prin călugării minoriți Paul de Schweidnitz și Nicolae de Mehlsack.

1370—1375. Vladislav I (Vlaicu-Vodă) întemeiază mănăstirea Vodița, construită de călugărul Nicodim și de ajutoarele sale; este primul monument de plan triconc din Oltenia (azi în ruină).

1370 — 1385. Războiul lui Dobrotici, despotul Dobrogii, împotriva genovezilor, cauzat de extinderea stăpînirii lui Dobrotici pînă la Dunăre.

1370, oct. Înființarea mitropoliei de la Severin, în frunte cu Daniil Critopul, sfințit, sub numele de Antim, la Constantinopol; măsura era menită să stăvilească propaganda catolică.

nov. 5. Prin alegerea regelui Ludovic I al Ungariei și ca rege al Poloniei, cele două regate se află sub conducerea aceluiași suveran (pînă în 1382).

1371, mart. 9. Întemeierea unei episcopii catolice la Siret, capitala Moldovei. Primul titular al acestei episcopii este călugărul franciscan Andrei Wasilo din Cracovia.

sept. 26. Bătălia de la Cirmen (Cernomen), pe rîul Marița. Armata sîrbă, condusă de despoții Vukașin și Uglieșa, alături de care participă contingente din Țara Românească, este înfrîntă de armata invadatorilor turci, condusă de sultanul Murad I (1359—1389).

Sec. 14 (sfîrşitul). Un portulan grec, înfăţişînd şi ţărmul de apus al Mării Negre, menţionează localităţile Licostoma (Chilia), Mangalia, Constanţa, Monocastro (Cetatea Albă).

1373. Sculptorii clujeni Martin şi Gheorghe creează statuia Sf. Gheorghe destinată pentru piaţa domului Sf. Vitus din Praga.

mart. 16. Interzicerea importului sării din Ţara Românească în regatul ungar aduce prejudicii vistieriei lui Vladislav I (Vlaicu-Vodă).

1375. Campania ungurilor în Ţara Românească încheiată cu cucerirea cetăţii Severin. Cetatea va reintra în stăpînirea Ţării Româneşti în 1376–1377.

circa 1375 — circa 1391. Domnia lui Petru I, în timpul căruia Moldova cunoaşte o perioadă de prosperitate economică. Domnul s-a îngrijit de întărirea capacităţii de apărare a statului (construind cetăţile Neamţ şi Suceava, unde şi-a fixat capitala) şi s-a aflat în bune relaţii cu Polonia şi Ţara Românească.

— Sub Petru I a fost construită biserica Sf. Treime din Siret, cel mai vechi edificiu de plan triconc din Moldova, avînd pe faţade decor de ceramică smălţuită.

1376. Dobrotici încearcă, împreună cu împăratul bizantin Ioan al V-lea Paleolog şi cu veneţienii, să înscăuneze pe tronul din Trapezunt pe ginerele său, fiul împăratului bizantin.

nov. 9. Cele dintîi statute de breaslă păstrate în Transilvania; ele înlocuiau statute mai vechi şi reglementau problemele de ordin economic şi juridic ale meşterilor breslaşi. Aceste statute, aparţinînd breslelor din Sibiu, Sighişoara, Sebeş şi Orăştie, atestă existenţa a 25 de branşe meşteşugăreşti organizate în 19 bresle *(fraternitates)*.

circa 1377. Petru I bate primele monede ale Moldovei–groşi de argint.

circa 1377 — 1388. Se zideşte mănăstirea Cotmeana (jud. Argeş); biserică de plan triconc, ea prezintă pe faţade un decor de ceramică smălţuită de tip balcanic.

1377, iun. 7. Armata Ţării Româneşti, condusă de Radu I, este înfrîntă după o aprigă luptă de regele Ungariei, Ludovic I. Cronica italiană a fraţilor Gatari menţionează cu acest prilej primejdia prin care a trecut regele Ungariei.

1378. Zidirea, în primă formă, a castelului Bran (jud. Braşov); punct fortificat pentru supravegherea drumului comercial ce lega Braşovul de Cîmpulung.

1380. Răscoala ţăranilor români şi maghiari din părţile Satului Mare împotriva jugului feudal.

circa 1380—1390. Menţionarea ereziei bogomilice în Ţara Românească. Patriarhul Eftimie din Tîrnovo scrie lui Ni-

codim, stareţul mănăstirii Tismana, cerîndu-i să împiedice alunecarea credincioşilor în acest „eres".

circa 1380 — 1390. *Itinerarul din Bruges.* Înfăţişînd drumurile de pelerinaj care plecau din Bruges, acest izvor menţionează un traseu care străbătea Transilvania şi Ţara Românească, mergînd la Constantinopol. Cu acest prilej sînt semnalate unele localităţi româneşti.

1382 (înainte de ~). În oraşul Sebeş (jud. Alba) se terminase zidirea noului cor al bisericii parohiale, izbutită realizare a arhitecturii gotice din Transilvania.

1382 — 1383. Răscoala locuitorilor din scaunul Sibiului, conduşi de Vladimir (Fladmerus) şi de cneazul sibian Cîndea împotriva greavilor şi patriciatului săsesc, care le cotropise pămînturile. După ciocniri sîngeroase se ajunge la o înţelegere, încheiată la Cristian (13 ian. 1383). La această răscoală au participat şi ţărani români de la sud de Carpaţi.

1383. Din iniţiativa preotului Thomas a început reconstrucţia bisericii parohiale din Braşov, cel mai mare edificiu religios de stil gotic din Transilvania. De tip hală, cu o bogată decoraţie sculptată, acest edificiu este cunoscut, în urma incendiului din 1689, sub numele de Biserica Neagră.

1385. Pelerinii germani Peter Sparnau şi Ulrich von Tennstädt străbat Ţara Românească şi Transilvania şi menţionează Zimnicea, Ruşii de Vede, probabil Piteşti, apoi Argeş, Cîmpulung, Braşov, Sibiu, Cluj şi Oradea.

oct. 3. Menţionarea primului judeţ în Ţara Românească, judeţul Jaleş. Dan I dăruieşte mănăstirii Tismana 400 de găleţi de grîu din dijma percepută din acest judeţ.

1386, sept. 23 — 1418, ian. 31. Domnia lui Mircea cel Bătrîn, fiul lui Radu I, în timpul căruia Ţara Românească cunoaşte o importantă dezvoltare economică (mineritul, meşteşugurile şi comerţul), politică (sporirea prestigiului Ţării Româneşti şi a influenţei în sud-estul european), mărirea teritoriului, îmbunătăţirea organizării militare, consolidarea liniei Dunării, construirea de cetăţi ş.a. Remarcabil comandant militar şi om politic, el s-a aflat în bune relaţii cu Ungaria, Polonia şi Moldova, a repurtat victorii asupra turcilor şi a intervenit, după 1402, în luptele pentru succesiune din Imperiul otoman.

1386. Dispariţia în împrejurări necunoscute a lui Dobrotici; îi succede fiul său Ivanco, care încheie pace cu turcii.

1387. Ivanco încheie la Pera un tratat de pace şi de comerţ cu genovezii.

— Oraşul Sebeş primeşte din partea regelui Sigismund de Luxemburg (1387—1437) dreptul de a se înconjura de o incintă fortificată. Măsura luată se va extinde apoi şi la

alte orașe (la Brașov prin 1395), generalizîndu-se după 1405, mai ales datorită pericolului atacurilor turcești.

1387, sept. 26. Petru I recunoaște la Liov suzeranitatea regelui polon Wladislaw al II-lea Jagello (1386–1434); se stabileau obligații reciproce de ajutor, Moldova fiind integrată în sistemul de alianțe al statului polono-lituanian. Acest act, care a marcat pentru multă vreme orientarea dominantă a politicii externe a Moldovei, a deschis rivalitatea ungaro-polonă pentru Moldova.

— Prima mențiune documentară a *vornicului* în Moldova; în Țara Românească el apare atestat pentru prima oară la 4 sept. 1389. Dregător cu atribuții de ordin public, el avea prin excelență sarcini judecătorești și militare (în timp de război).

1387—1392 (1388—1391). Una dintre cele mai vechi mențiuni scrise despre tîrgurile (orașele) sau cetățile moldovenești Iași, Roman, Tg. Neamț, Suceava, Siret, Baia, Cernăuți, Hotin ș.a. Toate acestea existau cu mult înainte de a fi menționate în izvorul rusesc privind orașele îndepărtate și apropiate.

1388, ian. 27. Wladislaw al II-lea Jagello cere cu împrumut pe termen de trei ani suma de 4 000 ruble de argint de la Petru I, dîndu-i ca zălog ținutul Pocuției, care putea fi ocupat de domnul Moldovei în caz de nerespectare a termenului de restituire a banilor.

febr. 10. Petru I anunță că a trimis suzeranului său suma de 3 000 de ruble de argint (ceea ce reprezintă 493,440 kg de argint fin).

— Menționarea orașului-cetate Suceava drept capitală a statului feudal Moldova.

mai 18. Se termină zidirea bisericii mari a mănăstirii Cozia (jud. Vîlcea), importantă ctitorie a lui Mircea cel Bătrîn. De plan triconc, cu o savantă decorație a fațadelor, Cozia va fi principalul model al arhitecturii religioase din Țara Românească vreme de patru secole.

mai 20. Prima mențiune documentară a Rîmnicului Vîlcea.

1388 (iarna) — 1389. Mircea cel Bătrîn, susținut de contingente dobrogene, învinge și alungă din Dobrogea pe turcii conduși de marele vizir Ali-pașa și înfrînge apoi la Dunăre o oaste trimisă de sultan să prade țara. Domnul român a unit Dobrogea, inclusiv Silistra, cu Țara Românească.

1389. Amlașul și Făgărașul în stăpînirea lui Mircea cel Bătrîn.

iun. 15. Bătălia de la Kossovopolje (Cîmpia Mierlei). Înfrîngerea de către armata turcă a armatei sîrbe, condusă de cneazul Lazăr, aliat cu bosniecii și cu macedonenii. Vestul și sud-vestul Serbiei sînt supuse Imperiului otoman.

dec. 10. Tratativele de la Radom dintre solii lui Mircea cel Bătrîn și regele polon Wladislaw al II-lea Jagello mijlocite de Petru I, domnul Moldovei; se încheie tratatul prin

care cei doi suverani se angajau să-și acorde ajutor, în primul rînd, în cazul unui eventual atac ungar. Tratatul a fost ratificat la Lublin (20 ian. 1390) în condiții de deplină egalitate.

circa 1390 — 1391. Campania turcească în nordul Dunării. Oastea Țării Românești, condusă de Mircea cel Bătrîn, împreună cu Sracimir, țarul izgonit din Vidin, înfrînge pe turcii năvălitori, care prădaseră cumplit, îi alungă din țară și recucerește Vidinul, unde Sracimir va fi reinstalat (pînă în 1396). — Misiunea neizbutită în Moldova a lui Teodosie, trimis al patriarhului Antonie al IV-lea (1389—1390, 1391—1397), să cerceteze caracterul canonic al numirii lui Iosif (sfințit anterior de mitropolitul Haliciului) în fruntea ierarhiei bisericii moldovene.

1390 — 1400. Prima mențiune documentară a *logofătului* în Țara Românească (în sfatul domnesc la 27 dec. 1391); în Moldova el apare atestat pentru prima oară la 28 nov. 1399. Acest dregător era șeful cancelariei domnești, se îngrijea de redactarea documentelor și păstra sigiliul domnesc, pe care îl aplica pe hrisoave.

1391, apr. 28. În Transilvania, în urma intensificării luptei țăranilor dependenți, prin decret regal se stabilește ca iobagii să se poată strămuta de pe o moșie pe alta dacă și-au plătit datoriile (reconfirmat și generalizat la 3 aug. 1397). Nobilii însă nu l-au respectat.

aug. 13. Mănăstirea Sf. Arhanghel Mihail din Perii Maramureșului, moștenire de familie a lui Balica și Drag, este ridicată la rangul de „stavropighie". Scaunul patriarhal acordă lui Pahomie, egumenul mănăstirii, și urmașilor săi, rangul de exarh al românilor din Maramureș, Sălaj, Ardud, Ugocea, Bereg ș.a. cu dreptul de hirotonie, de supraveghere și de judecată în problemele bisericești, potrivit canoanelor.

dec. 27. *Banul* menționat ca dregător în Țara Românească; el administra Oltenia și era unul dintre membrii de frunte ai sfatului domnesc.

1392. Prima mențiune documentară cunoscută a Bucovinei desemnînd partea de nord-vest a Moldovei.

ian. 8. Prima mențiune documentară a *stolnicului* în Țara Românească; în Moldova, el apare atestat pentru prima oară la 18 nov. 1393. Dregător personal al domnului, se îngrijea de masa și mîncărurile acestuia, precum și de aprovizionarea curții domnești cu unele alimente.

— Prima mențiune documentară a *paharnicului* în Țara Românească; în Moldova (unde e numit și *ceașnic*), el este atestat pentru prima oară la 16 sept. 1408. Dregător personal al domnului, paharnicul se ocupa de băutura necesară

meselor curţii domneşti, avînd în grija sa paharele domnului şi ale oaspeţilor săi, precum şi aprovizionarea cu vin a pivniţelor domneşti.

1392, mart. 30. Roman, domnul Moldovei, se intitulează: „Marele singur stăpînitor, cu mila lui Dumnezeu domn Io Roman-voievod, care stăpîneşte Ţara Moldovei, din munte pînă la mare".
— Cea mai veche menţiune documentară cunoscută din Moldova care atestă acordarea de către domn a unei moşii; Roman-voievod dăruieşte lui Ionaş viteazul „pentru a lui credincioasă slujbă" satele Ciorsăceuţi, Vladimirăuţi şi Bucurăuţi, situate pe Siret (Zvoriştea, jud. Suceava).
iul. 8. Menţionarea prezenţei monedelor emise de Ţara Românească în Pera Constantinopolului („perperii de Valachia"); ea atestă circulaţia monedei româneşti în comerţul internaţional.

1393 (înainte de ~). Mircea cel Bătrîn reconstruieşte cetatea Turnu aproape de (Turnu Măgurele) pe nucleul vechii cetăţi din epoca romano-bizantină.

1393, iul. 17. Turcii otomani cuceresc ţaratul de Tîrnovo, stăpînit de Ivan Şişman, pe care îl transformă în paşalîc. Posesiunile lui Mircea cel Bătrîn din sudul Dunării intră în stăpînirea Imperiului otoman, care devine, pe linia Dunării, vecin cu Ţara Românească.

1394 (primăvara). Campania antiotomană a oştii Ţării Româneşti; trupele muntene trec Dunărea şi apoi străbat Munţii Balcani prin pasul Calikavak, atacînd pe akingii turci din regiunea Karinovasi (azi Karnobat), obţinînd un remarcabil succes.
— Campania sultanului Baiazid I Ildîrîm (1389—1402) asupra Ţării Româneşti; armata otomană (circa 40 000 de oşteni), însoţită de corpurile armate ale vasalilor sud-dunăreni Ştefan Lazarević, Marko Kraljević şi Constantin Dragaşević (circa 8 000 de oşteni), invadează ţara.
oct. 10. Bătălia de la Rovine (probabil pe Jii, lîngă Craiova). Oastea Ţării Româneşti (circa 10 000 de oşteni), condusă de Mircea cel Bătrîn, înfrînge oştile invadatoare, obţinînd o victorie remarcabilă. Inferioritatea numerică a oastei Ţării Româneşti a făcut ca victoria să nu poată fi exploatată.
— O nouă luptă împotriva invadatorilor, desfăşurată lîngă Argeş şi încheiată defavorabil pentru Mircea cel Bătrîn. Sultanul Baiazid înscăunează ca domn pe boierul Vlad (numit Uzurpatorul), susţinut de o parte a marii boierimi.
— Prima incursiune turcească în Transilvania (în Ţara Bîrsei).

1395, febr. Campania ungară în Moldova împotriva domnului Ștefan I, cauzată de vasalitatea Moldovei față de regele Polon (confirmată prin omagiul lui Ștefan din 6 ian. 1395). Între 2 și 14 febr. moldovenii au înfrînt armata invadatoare, care se retrăgea, la Hindov (probabil Ghindăoani, jud. Neamț).
febr. 3. Prima mențiune documentară a cetății Neamț.
mart. 7. Tratatul antiotoman de la Brașov dintre Mircea cel Bătrîn și Sigismund de Luxemburg, încheiat în condiții de deplină egalitate.

1396, 1427. Cruciatul german Johann Schiltberger, participant la lupta de la Nicopole (25 sept. 1396), arată rolul lui Mircea cel Bătrîn în această confruntare și prezintă informații referitoare la Transilvania, Țara Românească și Moldova. Cu această ocazie, el menționează că a fost și în Țara Românească, în cele două capitale ale ei, care sînt numite Argeș și Tîrgoviște (prima mențiune a acestui oraș), iar la întoarcerea din captivitatea tătară amintește principalele popasuri ale drumului comercial care mergea de la Cetatea Albă la Liov, prin Iași și Suceava, capitala Moldovei.

1396, sept. 25. Lupta de la Nicopole. Armatele cruciate, conduse de regele Ungariei Sigismund de Luxemburg, alături de care participă și Mircea cel Bătrîn, sînt înfrînte de oastea turcă condusă de Baiazid I.
dec. Vlad (Uzurpatorul) a cărui retragere spre sud fusese tăiată de Mircea cel Bătrîn, se refugiază în cetatea Dîmboviței, unde este asediat de oastea transilvăneană, condusă de voievodul Stibor; capturat în cele din urmă, este dus în Transilvania. Mircea cel Bătrîn rămîne singurul domn al Țării Românești.

1397. Dieta Transilvaniei, întrunită la Timișoara, a hotărît ca la fiecare 20 de iobagi unul să fie echipat ca arcaș.
sept. sau oct. Mircea cel Bătrîn înfrînge oastea otomană care invadase Țara Românească.

1400, apr. Alexandru, fiul lui Roman I, cu ajutor de la Mircea cel Bătrîn, care-l ia pe Iuga-Vodă la sine, se înscăunează domn al Moldovei.

1400, apr. 23—1432, ian. 1. Domnia lui Alexandru cel Bun în Moldova. Pe plan intern s-a îngrijit de dezvoltarea țării (organizarea instituțională, intensificarea comerțului, recunoașterea mitropoliei moldovene de către patriarhia din Constantinopol), iar pe plan extern a susținut lupta polonilor împotriva cavalerilor teutoni și a respins primul atac al turcilor asupra Moldovei.

Sec. 15. Călugărul Filotei (fostul logofăt Filos al lui Mircea cel Bătrîn) din Țara Românească compune *Pripealele* răspîndite și în ținuturile slave.

— Atribuită lui Mircea cel Bătrîn, biserica schitului Brădet (jud. Argeş) reprezintă o originală adaptare a formelor arhitectonice de la Cozia, deschizînd calea spre cristalizarea stilului muntenesc.

1401. Oastea Ţării Româneşti înfrînge şi alungă o armată turcească, condusă de Evrenos-bei, care jefuise unele regiuni din Transilvania şi din Ţara Românească. Invadatorii au fost urmăriţi pînă în Dobrogea.

iul. 26. La cererea lui Alexandru cel Bun, patriarhul de Constantinopol Matei I (1397—1410) trimite pe Grigore Ţamblac şi Arhon Manuil să cerceteze caracterul canonic al hirotonisirii lui Iosif. În urma acestei misiuni, **Iosif este recunoscut ca mitropolit al Moldovei.** Încheierea îndelungatului conflict cu patriarhia constantinopolitană. Scaunul metropolitan se stabileşte la Suceava.

1402. Aducerea la Suceava de la Cetatea Albă a moaştelor Sf. Ioan cel Nou.

— Din porunca lui Alexandru cel Bun, „Grigore monahul şi prezbiterul marii biserici a Moldovlahiei" scrie prima operă originală a literaturii române: *Mucenicia sfîntului şi slăvitului mucenic Ioan cel Nou, care a fost martirizat la Cetatea Albă.*

mart. 12. Alexandru cel Bun recunoaşte suzeranitatea regelui polon Wladislaw al II-lea Jagello, iar la 1 aug. **1404,** în Camenița, depune personal jurămînt de vasalitate; omagiul este reînnoit la 6 oct. 1407 în Liov.

iul. 20. Bătălia de la Angora (Ankara). Armata mongolă condusă de Timur-Lenk zdrobeşte armata turcă, iar Baiazid I Ildîrîm, abandonat de vasalii săi, este luat prizonier.

1404 — 1405. *Tetraevanghelul lui Nicodim*, cel mai vechi manuscris slavo-român cu dată certă ajuns pînă la noi. Ferecătura în argint a manuscrisului, lucrată probabil în Ţara Românească, este cea mai veche ferecătură în argint care s-a păstrat.

1404. Mircea cel Bătrîn, folosindu-se de dificultăţile prin care trecea Imperiul otoman, reuşeşte să recucerească mare parte a teritoriului dobrogean şi Silistra.

1404 —1406. Mircea cel Bătrîn se intitulează „mare voievod şi domn... stăpînind şi domnind peste toată ţara Ungrovlahiei şi al părţilor de peste munţi, încă şi spre părţile tătăreşti şi Amlaşului şi Făgăraşului herţeg şi domn al Banatului Severinului şi de amîndouă părţile pe toată Podunavia, încă şi pînă la Marea cea Mare şi stăpînitor al cetăţii Dîrstorului".

1405 (înainte de ~). Realizarea celui mai vast şi mai valoros ansamblu de picturi murale gotice din Transilvania în corul bisericii parohiale din Mălîncrav (jud. Sibiu).

1405. În fața primejdiei otomane un decret regal hotărăște ca orașele din Transilvania să se înconjoare cu ziduri.

1406, după nov. 23. Întrevederea de la Severin dintre Mircea cel Bătrîn și Sigismund de Luxemburg, în timpul căreia se alcătuiește un plan de luptă împotriva turcilor otomani.

1407, mart. 8. Prima mențiune documentară a *postelnicului* în Moldova; în Țara Românească, unde e numit și *stratornic*, el apare menționat pentru prima oară la 18 iul. 1437. Dregător personal al domnului, postelnicul avea în grijă camera de culcare a acestuia; el introducea la domn pe dregători, pe soli și pe postulanți.

circa 1407—1408. Victoria lui Mircea cel Bătrîn asupra turcilor în fața Silistrei.

1408, sept. 16. Menționarea în documente a primului *ținut* din Moldova (ținutul Romanului).

oct. 8. Alexandru cel Bun acordă privilegii comerciale negustorilor lioveni; menționarea dreptului de depozit de care beneficia capitala Suceava — în ceea ce privește postavul adus în țară — precum și a produselor de export ale Moldovei.

— Prima mențiune documentară a Bacăului.

1409. Mircea cel Bătrîn acordă un nou privilegiu de comerț negustorilor din Polonia și din Lituania; confirmă prevederile privilegiului mai vechi și face precizări referitoare la taxele vamale și la mărfurile aduse în Țara Românească.

— Cneazul român Voicu, tatăl lui Iancu de Hunedoara, este înnobilat de regele Sigismund de Luxemburg pentru faptele sale de arme, primind împreună cu frații lui stăpînirea domeniului Hunedoara (cetatea și circa 40 de sate).

oct. 2. Cea mai veche pisanie românească, păstrată în biserica din Streisîngiorgiu (jud. Hunedoara), pe care o împodobea cu picturi murale cneazul Cîndreș și soția sa Nistora.

1409 — 1411. Domnul Țării Românești sprijină cu forțe armate pe Musa, unul dintre fiii lui Baiazid, care cucerește orașul Adrianopol, devenind conducătorul Rumeliei, iar la 17 febr. 1411, după înfrîngerea și uciderea lui Suleiman, sultan; **Mircea cel Bătrîn se află la apogeul puterii sale.**

1410, iul. 15. Lupta de la Grünwald dintre uniunea polono-lituaniană și Ordinul teuton, la care participă și trupe moldovene trimise de Alexandru cel Bun, alături de poloni.

1411, mai 25. Tratatul moldo-polon, încheiat la Roman; reînnoirea alianței îndreptate împotriva Ungariei și obligația pe care și-o asuma Wladislaw al II-lea Jagello de a restitui în

doi ani restul sumei pe care o datora din timpul lui Petru I sau, în caz contrar, de a ceda Pocuția.

1412, mart. 15. Tratatul polono-ungar de la Lublau, îndreptat împotriva Imperiului otoman; cuprindea și o clauză privind împărțirea Moldovei în cazul neparticipării lui Alexandru cel Bun la acțiunile antiotomane; în acest caz, Ungariei îi revenea partea de sud a țării, inclusiv Chilia.

1413, iul. 5. Lupta de la Ciamurli (lîngă Sofia). Mahomed, un alt fiu al lui Baiazid, stăpînitor în Asia Mică, chemat de împăratul bizantin Manuel al II-lea Paleolog (1391—1425) împotriva lui Musa, favoritul lui Mircea cel Bătrîn, îl înfrînge și-l ucide, rămînînd singur stăpînitor și înscăunîndu-se ca sultan la Adrianopol.

iul. 6. Prima mențiune documentară a episcopiei din Rădăuți; ea avea însă o existență mai veche.

aug. 6. Tratat de comerț încheiat de Mircea cel Bătrîn cu brașovenii; se referă la numeroasele produse care făceau obiectul negoțului pe teritoriul Țării Românești (tratatul, scris mai pe larg în limba latină, este din 25 aug.).

1415. Nobilimea din Transilvania este scutită de plata dijmei; în ciuda acestei hotărîri, biserica catolică a continuat să o perceapă de la mica nobilime.

— Mircea cel Bătrîn acceptă să plătească turcilor tribut în valoare de 3 000 de galbeni; acest tribut reprezenta răscumpărarea păcii, sultanul dînd asigurări că cetele *azapilor* și *achingiilor* nu vor mai prăda țara.

iun. 10. Prima mențiune documentară a *spătarului* în Țara Românească; în Moldova el apare atestat pentru prima oară la 24 apr. 1434. Acest dregător avea atribuții militare, comandînd armata (sau numai cavaleria) și purtînd însemnele autorității domnești (spada și buzduganul domnului) la ceremonii.

— Prima mențiune documentară a *comisului* în Țara Românească; în Moldova este atestat pentru prima oară la 17 febr. 1435. Acest dregător avea în grijă caii și grajdurile domniei.

1416. Mircea cel Bătrîn refuză plata haraciului și susține cu forțele armate pe pretendentul Mustafa împotriva sultanului Mahomed I (1413—1421). Încercarea lui Mustafa eșuează, ca urmare a înfrîngerii lui în apropierea Thessalonicului.

1417. Mircea cel Bătrîn sprijină pe șeicul reformator Bedr-ed-Din, conducătorul unei puternice mișcări sociale și religioase din Imperiul otoman.

— Represalii ale armatei otomane asupra Țării Românești; turcii cuceresc Giurgiu și, probabil, Turnu și pătrund în Dobrogea pe care o iau în stăpînire. Domnul Țării Românești este obligat să încheie pace și să plătească haraciul.

— Turcii transformă Giurgiu în *raia*.

— Răscoala condusă de Kardas János, „căpitanul suprem", împotriva patriciatului săsesc în sud-estul Transilvaniei;

înfrîntă cu ajutorul armatei voievodului Transilvaniei, ea a continuat pînă în 1419.

1419. Eșecul încercării turcilor de a pune stăpînire pe cetatea Severin; invadatorii sînt înfrînți de domnul Țării Românești Mihail I, cu ajutor de la Sigismund de Luxemburg. Regele Ungariei anexează (toamna) Severinul, pe care, împreună cu Mehadia și Orșova, le pune sub comanda lui Filippo de Scolari (Pippo Spano).

iul. 5. Negustorii din Transilvania primesc un important privilegiu comercial din partea regelui Ungariei, Sigismund de Luxemburg.

circa 1420. Cea mai veche știre cunoscută despre existența scrisului în limba română; ea este menționată într-un manual de ortografie chirilică al lui Constantin Kostenețchi.

1420. Mare expediție otomană împotriva Țării Românești; turcii înfrîng și ucid pe domnul Mihail I și devastează țara.

— Atac nereușit al flotei turcești asupra Cetății Albe apărată de Alexandru cel Bun. **Primul atac al turcilor asupra Moldovei.**

sept. Expediție de pradă a turcilor în Țara Hațegului. Oastea voievodului Transilvaniei, Nicolae Csáki, este înfrîntă la „Poarta de Fier".

1422. Călăreți moldoveni participă, alături de poloni, la asediul cetății Marienburg împotriva cavalerilor teutoni. Cronicarul polon Jan Długosz arată că cei 400 de călăreți moldoveni „au bătut o oaste mare a dușmanului și s-au întors în tabăra oștirii regale învingători și încărcați cu o pradă uriașă".

1423, febr. 26. Dan al II-lea, domnul Țării Românești, înfrînge pe turcii care invadaseră țara pentru a-l reînscăuna pe Radu Prasnaglava, fostul domn.

— Dan al II-lea, avînd ca aliat pe Pippo Spano, înfrînge și alungă peste Dunăre pe turcii care invadaseră din nou țara.

1424. *Omiliile lui Grigorie de Nazianz*, cel mai vechi manuscris slavon datat, provenit din Moldova; atestă începutul activității lui Gavriil de la Neamțu, celebru copist de manuscrise slavone și alcătuitor de sbornice, caligraf și miniaturist.

aug. 5. Prima mențiune documentară a vămii de la Calafat; prin acest punct se realiza o parte din comerțul Țării Românești cu Peninsula Balcanică.

1424 (după nov. 10) — 1431. Cea mai veche mențiune documentară internă cunoscută care atestă relațiile negustorilor din Țara Românească cu cei din sudul Dunării. Ea apare într-un act dat de domnul Dan al II-lea tîrgoveților din Tîrgoviște.

1425. Armata Țării Românești, condusă de Dan al II-lea, însoțit de Pippo Spano și de cetele bulgărești, comandate de fiul fostului țar Șișman, atacă forțele turcești de la Vidin, unde obține o importantă victorie. *Prima mențiune a folosirii mercenarilor în oastea Țării Românești.*
mai 12. Prima mențiune documentară a *clucerului* în Moldova; în Țara Românească el apare atestat pentru prima oară la 25 aug. 1469. Acest dregător era însărcinat cu aprovizionarea curții domnești, ținînd cheile cămărilor.

1426. Alexandru cel Bun pune stăpînire pe Chilia, profitînd de situația grea în care se află domnul Țării Românești, Dan al II-lea.

circa 1427—1431. *Epitrahil* lucrat în Moldova. Pe lîngă temele religioase prezentate, la capete, el are portretele lui Alexandru cel Bun și al soției sale Marena, cele mai vechi portrete voievodale din arta românească (azi pierdut).

1427. Pictorul Toma din Cluj realizează altarul *Răstignirii*, operă de vîrf a artei medievale transivănene (azi în Muzeul din Esztergom).
— Cetatea de la Bran intră în stăpînirea regelui Ungariei Sigismund de Luxemburg.
(primăvara). Dan al II-lea înlătură definitiv pe Radu Prasnaglava, domnul sprijinit de turci și de unii boieri; reluarea cetății Giurgiu.

1428, iun. 3. Bătălia de la Golubac. Oastea Țării Românești, condusă de Dan al II-lea, participă alături de Sigismund de Luxemburg, suzeranul său, la lupta împotriva turcilor, încheiată cu înfrîngerea creștinilor.

1429. Prima mențiune documentară a Tg. Jiului.
— Tratatul de pace turco-ungar; el confirmă și tratatul de pace încheiat de Dan al II-lea cu turcii, prin care se recunoaște vechiul statut al Țării Românești față de Poartă în schimbul achitării tributului.
— Congresul de la Luck (Volhînia). Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, susținut de regele Poloniei, Wladislaw al II-lea Jagello, reușește încă o dată să evite suzeranitatea ungară.
— Gavriil de la Neamțu, fiul lui Uric, copiază pentru Alexandru cel Bun și doamna Marena splendidul *Tetraevanghel* cu miniaturi, păstrat actualmente la Biblioteca Bodleiana din Oxford.
— Severinul, Orșova, Mehadia, Almășul, Sînpetru, Gureni ș.a. sînt cedate de regele Ungariei cavalerilor teutoni care rămîn în posesiunea lor pînă în 1435, cînd părăsesc regiunea.
(prima jumătate). Eșecul încercării lui Dan al II-lea de recuceri Chilia. Cu ajutor turcesc, el pătrunde în Moldova, dar, pe drumul de întoarcere, armata lui, încărcată de pra-

dă, este înfrîntă de domnul Moldovei și numai o parte reușește să scape prin fugă. Încercarea din toamna anului următor eșuează.

1430. Iancu de Hunedoara intră în serviciul regelui Ungariei, Sigismund de Luxemburg, pe care îl însoțește în 1431 în Italia.

— Răscoala țăranilor secui împotriva stăpînilor feudali care cotropeau pămîntul obștilor este reprimată de armata comitelui secuilor, a voievodului Transilvaniei și a scaunelor sășești.

1430, nov. — 1431. Conflict moldo-polon. Domnul Moldovei, ajutat de un corp de oaste tătărască, participă alături de marele duce al Lituaniei, Svidrigaillo (care urmărea separarea Lituaniei de Polonia), și de cavalerii teutoni la lupta împotriva Poloniei. După ce a înaintat pînă la Liov și Camenița, luînd pradă bogată, a fost apoi înfrînt în sudul Poloniei și a trebuit să se retragă.

1431, mart. 5. Menționarea husiților în Moldova; Ioan de Ryza, episcop catolic de Baia, semnalează episcopului de Cracovia Sbigniew Olesnicki, prezența la Bacău a unui nucleu husit (majoritatea refugiați din Ungaria și Polonia), față de care domnul Alexandru cel Bun se arată tolerant. **Moldova era singurul loc din Europa unde husiții erau recunoscuți ca o comunitate legală.**

iun. 1. Dan al II-lea moare eroic într-o luptă cu turcii; domn al Țării Românești este Alexandru Aldea (1431—1436), fiul lui Mircea cel Bătrîn, impus de boierii din țară și avînd sprijinul lui Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, împotriva pretendentului Vlad Dracul, care fusese încoronat la Nürnberg în febr. 1431 de Sigismund.

iul. 2. Prima mențiune documentară a Vrancei („Varancha").

—Campanie turcească în Țara Românească.

1432, ian. 1. Moartea lui Alexandru cel Bun. După domnia acestuia Moldova cunoaște o perioadă (1433—1457) de lupte între pretendenții la domnie sprijiniți de facțiunile boierești, ceea ce duce la slăbirea capacității de apărare a țării. Conflictele interne sînt agravate de intervenția Poloniei și a Ungariei.

ian. Episcopul Sbigniew Olesnicki vestește pe cardinalul Iuliu Cesarini despre amploarea propagandei husite din Moldova.

(vara). Mare expediție turcească în Țara Românească și în sudul Transilvaniei (Țara Bîrsei); domnul Țării Romăe nești recunoaște suzeranitatea sultanului și apoi însoțeștpe turci în campania din Transilvania.

1433—1443. Activitatea monetăriei de la Sighișoara. Pînă în 1435 ea a fost concesionată lui Vlad Dracul, viitorul domn al Țării Românești.

1433—1434. Răscoala țăranilor români din Țara Bîrsei și Țara Făgărașului, reprimată de comitele secuilor.

1433. Față de pericolul turcesc în creștere, regele Sigismund de Luxemburg hotărăște ca, la fiecare 33 de iobagi, unul să primească echipament de călăreț prin contribuția celorlalți.
oct. Lupta de la Loloni. Ștefan al II-lea înfrînge pe fratele său Ilie (Iliaș) și este recunoscut ca domn al Moldovei de către boieri. Ilie (Iliaș), domnul și urmașul lui Alexandru cel Bun, este nevoit să se retragă în Polonia.

1434, febr. Ilie (Iliaș), avînd o nouă oaste de mercenari și sprijinul unor magnați din Halici și Podolia, încearcă să obțină scaunul domnesc, dar este înfrînt de Ștefan al II-lea lîngă Dărmănești (jud. Suceava) și silit din nou să se retragă în Polonia.

1435. Răscoală țărănească în Țara Hațegului.
— Răzvrătirea lucrătorilor de la ocnele de sare din Maramureș împotriva cămărașilor regali. Prima mențiune documentară despre un început de organizare a lucrătorilor de pe teritoriul patriei noastre.
aug. 4. Ilie (Iliaș) pătrunde din Polonia și obține la Podraga o victorie nedecisivă asupra fratelui său Ștefan al II-lea; se ajunge la un compromis: domn al Moldovei este recunoscut Ilie (Iliaș), care ia partea de miazănoapte a țării, cu Suceava și Iașii, iar lui Ștefan al II-lea i se dă partea de miazăzi, care cuprindea orașele Vaslui, Bîrlad, Tecuci, Chilia și Cetatea Albă. Linia de despărțire dintre cele două stăpîniri trecea pe la nord de Vaslui. Ca moștenitor era recunoscut Roman, fiul lui Ilie (Iliaș). Cu toate acestea, luptele dintre cele două tabere vor continua.

1436. Prima mențiune documentară a *portarului* în Moldova (portarul de Suceava); în Țara Românească, el apare atestat pentru prima oară la 5 iun. 1494. În Țara Românească acest dregător se îngrijea de ceremonialul de la curte și hotărnicii.
— După ce lăsase dijmele nestrînse timp de trei ani, episcopul Gheorghe Lepeș pretinde plata lor în monedă nouă, ceea ce nemulțumește pe contribuabili.
mart. 8. Lupta de la Chiperești (Piperești), încheiată cu victoria grupării lui Ștefan al II-lea; în urma ei se instituie domnia lui Ilie (Iliaș) și Ștefan al II-lea; Ilie (Iliaș) se menține domn la Suceava, de unde exercită o autoritate superioară asupra lui Ștefan al II-lea, al doilea domn, care avea curtea la Vaslui; această situație va dăinui pînă în aug. 1442.
mai 8. Episcopul Transilvaniei, Gheorghe Lepeș, se plînge de venirea în Transilvania a unor husiți din Moldova și din alte părți.
— Iacob de Marchia, vicar principal în Bosnia, primește din partea papii Eugen al IV-lea (1434—1447) și a conci-

liului de la Basel misiunea de a fi inchizitor în regatul Ungariei și în părțile austriace, cu sarcina de a suprima husitismul. Acțiunea lui a cuprins și Transilvania.

1436 **(toamna).** Campanie de jaf a turcilor în Transilvania.

1437. Epitaful lui Silvan de la mănăstirea Neamț, capodoperă a broderiei moldovenești (Muzeul de Artă al R.S.România).

1437—1438. **Marea răscoală a țăranilor din Transilvania (răscoala de la Bobîlna)** provocată de înăsprirea jugului feudal și de măsurile excepționale luate de episcopul Gheorghe Lepeș în anul precedent.

1437, **apr. sau mai.** Răscoala țărănească izbucnește prin părțile someșene; armata răsculaților, formată din țărani români și maghiari, unii locuitori ai orașelor, lucrători de la ocne, precum și din elemente ale micii nobilimi, ridică pe dealul Bobîlna (de pe hotarul moșiei Olpret) o tabără după modelul husit.

— Reprezentanți ai răsculaților se prezintă în tabăra nobililor pentru a duce tratative privind îmbunătățirea situației iobagilor. Uciderea lor din ordinul voievodului Ladislau Csáki, a dat semnalul luptei.

(sfîrșitul lui iun.) Lupta de la Bobîlna, încheiată cu victoria răsculaților; **cea dintîi mare biruință a țăranilor români și maghiari sprijiniți de orășenimea săracă, de lucrătorii de la ocnele din Dej, Sic, Cojocna și de mica nobilime, asupra nobilimii exploatatoare.**

iul. 6. Conventul de la Cluj—Mănăștur adeverește înțelegerea de la Bobîlna dintre reprezentanții răsculaților și ai nobilimii. Țăranii obțin dreptul de liberă strămutare, abolirea *nonei*, micșorarea rentei feudale în bani, natură și muncă etc. În fiecare an la 9 mai, pe dealul de la Bobîlna, urmau să se adune căpitanii țăranilor și cîte doi reprezentanți din fiecare sat și oraș pentru a controla dacă se respectă clauzele înțelegerii.

sept. 16. Încheierea la Căpîlna a „unirii frățești" dintre marea nobilime și cler, fruntașii sași și secui împotriva răsculaților și dușmanilor din afară (invaziile turcești), cunoscută în istorie sub numele de *unio trium nationum*.

(sfîrșitul lui sept.). Lupta de la Apatiu dintre răsculați și armata nobiliară, încheiată nedecis.

oct. 6. Înțelegerea de la Apatiu dintre răsculați și nobili, adeverită de conventul de la Cluj—Mănăștur (10 oct. 1437); restrîngerea clauzelor favorabile răsculaților obținute în înțelegerea precedentă.

nov. Reizbucnirea răscoalei. Armata răsculaților, mai bine organizată, în frunte cu Anton cel Mare din Buda și Ioan Românul din Vireag, luptă împotriva armatei nobiliare, condusă de Desideriu de Losoncz. **În această fază, răscoala de la Bobîlna capătă caracterul unui război țărănesc.**

1437 (începutul lui dec.). Forțele răsculaților cuceresc orașele Aiud și apoi Cluj.

1438. Iancu de Hunedoara devine ban al Severinului, cu misiunea de a apăra granița de sud a regatului ungar pe linia Dunării.

ian. 9. Armata nobiliară, comandată de Desideriu de Losoncz, primind ajutor de la secui și de la regele Albert de Habsburg (1438–1439), cucerește orașul Cluj. Răsculații sînt înfrînți; începe reprimarea sîngeroasă a răscoalei.

iun. — iul. Campanie turcească în părțile sudice și în centrul Transilvaniei. Importante contingente din armata imperială otomană, însoțite de domnul Țării Românești, Vlad Dracul (care în vara lui 1437 fusese nevoit să se închine Porții), pradă timp de mai multe săptămîni. După eșecul încercării de a cuceri Sibiul și Cetatea de Baltă, invadatorii se retrag încărcați de pradă prin pasul Branului.

1439, oct. 27. Moartea regelui Ungariei, Albert de Habsburg. Iancu de Hunedoara impune în dietă alegerea (1440) ca rege a lui Vladislav, regele Poloniei, care va domni pînă la 1444.

1439, nov. și 1440. Hoardele tătare atacă Moldova și ard orașele Vaslui și Bîrlad.

1440, sept. 10. Victoria lui Iancu de Hunedoara de lîngă Bátaszék asupra grupării nobiliare, condusă de Ladislau Garai.

1441, mart. 7. Iancu de Hunedoara este voievod al Transilvaniei; el deține această funcție pe lîngă cea de comite al Timișoarei și ban al Severinului. În această calitate și apoi ca guvernator al Ungariei (din 1446) viteazul comandant, adept al puterii centrale autoritare, a dus o îndelungată luptă împotriva expansiunii otomane, obținînd victorii de mare prestigiu.

iun. 25. Prima mențiune a Adunării țării în Moldova; în Țara Românească va fi menționată pentru prima oară în 1522.

(toamna). Iancu de Hunedoara înfrînge în luptele din jurul Belgradului armatele turcești, conduse de Ishak, begul de Semendria.

1442, mart. 18. Lupta de la Sîntimbru (lîngă Alba Iulia). Iancu de Hunedoara este înfrînt de armata turcă, care pătrunsese în Transilvania, prin Țara Românească, sub conducerea lui Mezid, begul Vidinului.

mart. 22 (sau 25). Victoria lui Iancu de Hunedoara asupra turcilor conduși de begul Vidinului Mezid, între Alba Iulia și Sibiu (la „locul Capu"). Armata turcă este zdrobită, iar comandantul ei ucis. Această victorie s-a datorat faptului că Iancu a beneficiat de importante forțe militare, rezultate în primul rînd din ridicarea generală în arme a ostașilor români din Transilvania.

1442, **mai 26.** Domnul Ștefan al II-lea al Moldovei dă un act de danie către mănăstirea Zografu (Athos).

sept. 2. Bătălia de pe cursul superior al rîului Ialomița, încheiată prin strălucita victorie a lui Iancu de Hunedoara asupra turcilor, conduși de Șehabeddin, beglerbegul Rumeliei. **Victoria de pe Ialomița a marcat începutul campaniilor ofensive ale lui Iancu de Hunedoara împotriva Imperiului otoman.**

1443, **oct. 28.** Ștefan, primul pictor muralist român cunoscut, realizează decorația murală a bisericii ortodoxe din Densuș (jud. Hunedoara), ctitorie a cnejilor din familia Mănjina.

(toamna). Revenirea lui Vlad Dracul pe tronul Țării Românești.

1443 **(toamna și iarna) — 1444, ian. Campania cea lungă.** Armata lui Iancu de Hunedoara (circa 35 000 de osteni), în care era și un detașament muntean trimis de Vlad Dracul, plecînd din Banat, a pătruns pe valea Moravei (sept. 1443), a cucerit Nišul și Sofia și a înaintat pînă la est de Zlatița; în această campanie viteazul comandant de oaste a obținut șase victorii asupra turcilor conduși de pașalele Turacan, Ishak, Balaban și Mohamed de Brusa, nepotul sultanului.

1444. *Codexul* de la mănăstirea Bistrița (Țara Românească); el este compus din *Syntagma* lui Matei Vlastares, *Cartea de judecată* a împăratului bizantin Justinian (care conține, între altele, unele paragrafe din *Nomos georgikos*) și *Zakonikul* suveranului sîrb Ștefan Dușan din 1349 și 1354.

iun. 3. Tratatul de alianță dintre Iancu de Hunedoara și Ștefan Toma, regele Bosniei, împotriva turcilor și dușmanilor interni; este reînnoit la 11 nov. 1449.

iul. Armistițiul pe 10 ani încheiat la Seghedin între Imperiul otoman și Ungaria (semnat și în Adrianopol la 12 iun.); printre altele, sultanul Murad al II-lea dădea asigurări că nu va interveni în treburile interne ale Țării Românești, dacă i se plătea regulat haraciul.

sept. 20. Armata cruciată trece Dunărea pe la Orșova, cucerește Kladovo, Vidinul (fără cetate), Nicopole (fără cetate) (16 oct.), Razgradul, Șumen, Novi Pazarul ș.a. și ajunge la 9 nov. la Varna.

oct. 27—28. Trupele turcești trec pe malul european al Bosforului cu concursul flotei genoveze.

nov. 10. Bătălia de la Varna; armata cruciaților, din care făceau parte și românii din Transilvania și din Țara Românească (circa 7 000 de osteni, comandați de fiul lui Vlad Dracul), este înfrîntă de turcii conduși de sultanul Murad al II-lea; regele Ungariei, Vladislav, cade în luptă.

1445. Flota burgundă, condusă de Walerand de Wavrin, în colaborare cu o flotă papală, condusă de cardinalul Condolmieri Francesco, care nu putuse să împiedice trecerea turcilor

din Anatolia în Europa (oct. 1444), pătrunde pe Dunăre, coordonîndu-și activitatea antiotomană cu domnul Țării Românești, Vlad Dracul, și cu Iancu de Hunedoara; scopul acțiunii era recucerirea cetăților dunărene luate în stăpînire de turci după bătălia de la Varna.
— Flota cruciată trece prin fața Brăilei și, înaintînd pe Dunăre, asediază cetățile Silistra, Turtucaia, Giurgiu (pe care o cuceresc) și Turnu, după care se retrage.
— Prima mențiune a folosirii de către români a bombardelor (arme de foc asemănătoare tunurilor, care foloseau ghiulele din piatră sau fier), la asediul Giurgiului.

1446, iun. 5. Dieta Ungariei, întrunită la Rákos (lîngă Buda), alege pe **Iancu de Hunedoara guvernator al Ungariei** („Regni Hungariae Gubernator generalis") în timpul minoratului regelui Ladislau Postumul.

1447. Intensă activitate diplomatică a lui Iancu de Hunedoara în vederea creării unei largi coaliții antiotomane. Solii și scrisori ajung la principalele curți ale Europei (în Veneția, Aragon și Franța, la papă, la împăratul german ș.a.), fără a avea însă rezultatul scontat.
nov. — dec. Iancu de Hunedoara intervine cu armata în Țara Românească, ucide în satul Bălteni pe Vlad Dracul și instalează ca domn pe Vladislav al II-lea, fiul lui Dan al II-lea.

1448 (începutul). Domnul Moldovei Petru al II-lea cedează cetatea Chilia lui Iancu de Hunedoara, care îl ajutase în lupta pentru recîștigarea domniei împotriva lui Roman al II-lea.
sept. 28. Începe campania lui Iancu de Hunedoara la sud de Dunăre, pe valea Moravei, cu intenția de a se uni cu forțele albaneze ale lui Skanderbeg împotriva turcilor.
oct. 17 — 19. Lupta de la Kossovopolje. Așteptînd joncțiunea cu forțele albaneze, Iancu de Hunedoara este atacat de către turci; cu tot eroismul ei, armata creștină (circa 22 000 de oșteni) suferă o grea înfrîngere din partea turcilor, conduși de sultanul Murad al II-lea. La această bătălie au participat și trupe trimise din Moldova (circa 3 000 de călăreți) și din Țara Românească (circa 4 000 de arcași).
oct. Vlad Țepeș, fiul lui Vlad Dracul, ocupă pentru o lună tronul Țării Românești, în timp ce Vladislav al II-lea lua parte la lupta de la Kossovopolje.

1449, oct. 12. Bătălia de la Tămășeni, pe Siret (spre miazănoapte de Roman); Bogdan al II-lea, fiul nelegitim al lui Alexandru cel Bun, avînd sprijinul lui Iancu de Hunedoara, înfrînge pe Alexăndrel și devine domn al Moldovei.

1450. Campania de pedepsire întreprinsă de Iancu de Hunedoara împotriva despotului sîrb Gheorghe Brancović, care, după

înfrîngerea suferită de Iancu la Kossovopolje, îl ţinuse închis (pînă în 20 dec. 1448) în cetatea Semendriei şi nu-l eliberase decît după acceptarea unor grele condiţii.

1450, febr. 11 şi iul. 5. Tratate de asistenţă şi de ajutor între Iancu de Hunedoara şi Bogdan al II-lea. Prin două acte emise la Roman, respectiv la Suceava, domnul Moldovei prestează omagiu lui Iancu, fapt care va provoca reacţia polonă.

sept. 5—6. Lupta din pădurea de lîngă satul Crasna (în apropiere de Vaslui). Bogdan al II-lea, domnul Moldovei, avînd sprijinul larg al populaţiei, înfrînge oastea feudalilor poloni care încercau să-l reînscăuneze pe Alexăndrel, refugiat în Polonia după înfrîngerea de la Tămăşeni.

1451. Din porunca domnului Vladislav al II-lea, este copiată de gramaticul Dragomir, la Tîrgovişte, o culegere de legi.

— Umanistul italian Poggio Bracciolini în *Disceptationes conviviales* menţionează latinitatea limbii române precum şi continuitatea elementului romanic în cuprinsul vechii Dacii din vremea împăratului Traian.

oct. 15. Uciderea domnului Moldovei Bogdan al II-lea la Reuseni de către Petru Aron, cu sprijinul unei părţi a boierimii moldovene.

nov. 20. Armistiţiul între Ungaria şi Imperiul otoman, încheiat pe termen de trei ani. Armistiţiul cuprindea prevederi referitoare şi la Ţara Românească.

1452. Iancu de Hunedoara, în ciuda protestului lui Vladislav al II-lea, retrage domnului Ţării Româneşti feudele Făgăraşul şi Amlaşul.

apr. 13. Tratatul de pace de la Adrianopol, încheiat între Ungaria şi Imperiul otoman (ratificat la Seghedin) şi mijlocit de domnul Vladislav al II-lea. Turcii se obligau să înceteze atacurile asupra Ţării Româneşti, Transilvaniei, Ungariei, Serbiei şi Ragusei şi să nu ridice noi fortificaţii de-a lungul Dunării. Ţării Româneşti i se garanta autonomia, cu obligaţia ca domnul Vladislav al II-lea să plătească regulat haraciul către Poartă şi să-şi îndeplinească obligaţiile de vasalitate faţă de coroana Ungariei.

1452 (toamna) şi 1453. Tratative între Iancu de Hunedoara şi împăratul bizantin în vederea unei cooperări antiotomane. Refuzul curţii imperiale de a satisface cererile lui Iancu provoacă eşecul tratativelor.

1452, 1462 şi 1475. Negustorii români sînt menţionaţi la Pera, în Creta şi la Caffa.

1453. Se termină lucrările de reamenajare a cetăţii Hunedoara, pe care Iancu de Hunedoara o transformase într-o impozantă reşedinţă nobiliară. Sala cavalerilor (1452) şi capela poartă pecetea stilului gotic evoluat.

— Ușile de la Snagov, cea mai valoroasă sculptură medievală în lemn din Țara Românească, decorată cu reliefuri (Muzeul de Artă al R.S. România).
— Istoricul italian Flavio Biondo, într-un discurs adresat regelui Alfons de Aragon, afirmă latinitatea limbii române, precum și faptul că românii din vremea lui erau conștienți de originea lor romană, mîndrindu-se cu aceasta.

1453, febr. 13. Iancu de Hunedoara încetează de a mai fi guvernator al Ungariei. Dieta de la Pozsony confirmă restaurarea puterii regale, cerută de magnații unguri. Iancu rămîne cu titlu de căpitan suprem al Ungariei și al Transilvaniei.
mai 29. Turcii conduși de sultanul Mahomed al II-lea (1444—1446, 1451—1481) reușesc să străpungă apărarea bizantină și să pătrundă în Constantinopol (după un îndelungat asediu început la 7 apr.); ultimul împărat bizantin, Constantin al XII-lea Dragases (1449—1453), cade în luptă; orașul este jefuit. **Sfîrșitul Imperiului bizantin.**

1454. Eșecul atacului naval al unei flote turcești asupra Cetății Albe.
aug. Campania antiotomană a lui Iancu de Hunedoara în Serbia; Iancu zdrobește ariergarda turcă, condusă de Ferizbeg (care este luat în captivitate), cucerește cetatea Kruševac și înaintează pînă la Pirot.

1455, mai 25. Lupta de la Mohile (Movile); Petru Aron pătrunde în țară, înfrînge pe Alexăndrel (care este nevoit să se refugieze în Cetatea Albă) și redobîndește scaunul Moldovei.
— Orășenii din Cetatea Albă, nemulțumiți de acțiunile piraterești ale genovezilor din castelul Lerici de la gurile Niprului, pun stăpînire pe această fortificație; domnul Petru Aron, dezavuînd acțiunea, eliberează pe unul dintre frații Senarega, care-i fusese trimis captiv, și-i făgăduiește chiar despăgubire. Una dintre primele manifestări ale orășenimii, independent de domnie.
oct. 5. Sultanul Mahomed al II-lea adresează domnului Moldovei Petru Aron un ultimatum prin care îi cere plata unui tribut de 2 000 de galbeni.

1456, febr. 14. Franciscanul Ioan de Capistrano începe să predice o nouă cruciadă antiotomană.
mart. — mai. Adunarea de la Vaslui: Petru Aron, cu mitropolitul Teoctist și cu boierimea din Moldova, acceptă plata haraciului de 2 000 de galbeni anual către Poartă.
iun. 9. Actul emis de sultanul Mahomed al II-lea, din localitatea Ieni-Derbend probabil *primul tratat moldoturc*, încheiat în urma negocierilor purtate de logofătul Mihu în timul celei de a doua solii; stipula privilegii pentru negustorii din Cetatea Albă și din întreaga Moldovă, precum și încetarea incursiunilor turcești asupra țării, în schimbul achitării regulate a haraciului.

1456, iun. 13. Prima mențiune documentară a *sulgerului* în Moldova; în Țara Românească, el apare atestat pentru prima oară la 7 nov. 1480. Acest dregător se îngrijea de aprovizionarea cu carne a curții domnești, precum și de hrana turcilor și a oaspeților de la curte.

iun. În fața iminentului atac turcesc asupra Belgradului, Iancu de Hunedoara strînge o însemnată armată (circa 25 000 de oșteni), recrutată din Transilvania, Ungaria, Polonia, Cehia și Germania. În această întreprindere Iancu a fost asistat de Ioan de Capistrano, reprezentantul papalității.

iul. 3. Iancu de Hunedoara încredințează lui Vlad Țepeș apărarea sudului Transilvaniei, în timpul absenței contingentelor militare locale îndreptate spre Belgrad.

iul. 4. Turcii conduși de sultanul Mahomed al II-lea încep asediul Belgradului, „cheia regatului Ungariei". Garnizoana cetății era pusă sub comanda lui Mihail Szilágyi, cumnatul lui Iancu de Hunedoara.

iul. 14. Lupta navală de la Salankemen (pe Dunăre); flota lui Iancu înfrînge flota turcă și reușește să trimită ajutoare (trupe, arme, alimente) celor asediați la Belgrad.

iul. 21. Turcii încep asediul general asupra Belgradului, pătrund în oraș, dar cetatea rezistă; un contraatac viguros al oastei creștine îi silește să se retragă.

iul. 22. Strălucita victorie de la Belgrad repurtată de Iancu de Hunedoara asupra sultanului Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului. Atacul pedeștrilor, combinat cu artileria, îi obligă pe turci să se retragă în dezordine. Pentru această victorie, papa Calixt al III-lea (1455—1458) îl caracterizează pe Iancu de Hunedoara drept „atletul cel mai puternic — unic — a lui Hristos".

aug. 11. Iancu de Hunedoara moare răpus de ciumă în tabăra de la Zemun de lîngă Belgrad.

aug. 22. Vlad Țepeș pătrunde în Țara Românească, înfrînge și ucide pe Vladislav al II-lea la Tîrgșor, dobîndind scaunul țării.

1456, aug. 22 — 1462, nov., 1476, nov. — dec. Domnia lui Vlad Țepeș, fiul lui Vlad Dracul, în Țara Românească. Adept al unei domnii autoritare, s-a îngrijit de introducerea ordinii în țară, de întărirea armatei, de dezvoltarea comerțului ș.a., fiind necruțător cu cei care nu i se supuneau. Pe plan extern a luptat împotriva Imperiului otoman, asupra căruia a repurtat victorii de prestigiu.

1457. Vlad Țepeș întreprinde expediții de represalii împotriva sașilor din regiunea Sibiului care sprijineau pe un pretendent la domnie (un „sacerdos Valachorum").

— „Nobililor și cnejilor, precum și celorlalți români" din cele opt districte românești (Lugoj, Sebeș, Mehadia, Amlaș, Crașova, Bîrzava, Comiat și Iladia) de pe teritoriul comi-

tatelor Timiș și Caraș, li se confirmă de către regele Ungariei vechile lor privilegii ca răsplată a participării la războaiele antiotomane.

1457, mart. 16. Execuția lui Ladislau de Hunedoara, fiul cel mare al lui Iancu, provoacă opoziția deschisă a grupării condusă de Mihail Szilágyi și de sora sa Elisabeta împotriva oligarhiei ungare, în frunte cu familiile Cillei, Garai și Ujlaki.
apr. La începutul lunii, Ștefan, fiul lui Bogdan al II-lea, domnul ucis la Reuseni, pătrunde în Moldova pe valea Siretului, urmărind înlăturarea lui Petru Aron.
apr. 12. Bătălia de lîngă satul Doljești (Roman); Ștefan, susținut de moldovenii din Țara de Jos și de o mică oaste din Țara Românească, înfrînge pe Petru Aron.
apr. 14. Victoria lui Ștefan asupra lui Petru Aron la Orbic (în ținutul Neamțului). Petru Aron se retrage la poloni, cedîndu-le cetatea Hotinului. **La locul numit Direptate, reprezentanții clerului, o parte din boieri și comandanții oștirii aclamă ca domn pe Ștefan, care este „uns" de mitropolitul Teoctist.**

1457, apr. 14 — 1504, iul. 2. Domnia lui Ștefan cel Mare în Moldova. Remarcabil comandant de oști și om politic, el a urmărit întărirea autorității domnești, s-a îngrijit de organizarea și prosperitatea economică a țării, sprijinind dezvoltarea meșteșugurilor, negoțului și a tîrgurilor, a întărit oștirea și cetățile, făcînd din Moldova un puternic stat. Pe plan extern a luptat pentru apărarea independenței statului moldovean, respingînd încercările de cotropire ale dușmanilor. În îndelungata luptă pe care a dus-o pentru a stăvili expansiunea otomană, a obținut un șir de victorii de prestigiu care au oprit înaintarea stăpînirii otomane spre centrul Europei. A ctitorit numeroase așezăminte religioase.

1457. În a doua jumătate a acestui an, conflictul lui Vlad Țepeș cu Sibiul și Brașovul se agravează. Orașele din Transilvania, nemulțumite de politica comercială inaugurată de domnul Țării Românești, continuă să susțină diferiți pretendenți.
(toamna). Agravarea conflictului dintre gruparea condusă de Mihail Szilágyi și aderenții regelui Ladislau al V-lea duce la ciocniri armate; ele vor înceta ca urmare a armistițiului încheiat la Sighișoara (23 nov. 1457). La tratativele de la Sighișoara au participat și cîțiva reprezentanți ai domnului Vlad Țepeș. Prin acest armistițiu, brașovenii se obligau să înlăture pe pretendentul Dan.

1457 și 1458. Expediții de represalii ale moldovenilor în sudul Poloniei, unde se adăpostise Petru Aron.

1458, ian. 24. Cu sprijinul nobilimii mici și mijlocii și al trupelor de mercenari conduse de Mihail Szilágyi, Matei Corvin, al doilea fiu al lui Iancu de Hunedoara, este ales rege al Ungariei.

1458, mart. 13. Ștefan cel Mare reînnoiește „tuturor brașovenilor și tuturor negustorilor și întregii Țări a Bîrsei" privilegiul pe care aceștia îl aveau de la Alexandru cel Bun. În timpul domniei lui Ștefan cel Mare se dezvoltă comerțul Moldovei cu Transilvania, de unde se aduceau în special țesături, arme de tot felul, obiecte din fier ș. a. Acest comerț, în cadrul căruia moldovenii exportau animale (oi, vaci etc.), piei, ceară, pește ș.a. se efectua prin trei drumuri principale („drumul Bistriței", „drumul Băii" și „drumul de Jos" sau „al Brașovului", care era și cel mai frecventat).

mai. O mare armată turcă, sub conducerea vizirului Mahomed-pașa Grecul, pătrunde în Țara Românească, jefuind și luînd robi; ea este surprinsă și înfrîntă de Vlad Țepeș, care ucide o mare parte din invadatori și eliberează pe cei luați în robie.

1459. Vlad Țepeș refuză plata tributului către Poartă.

apr. 4. Tratatul moldo-polon de la Overhelăuți, pe Nistru, încheiat în urma atacurilor oștilor lui Ștefan cel Mare în sudul Poloniei. Se consemna încetarea stării de război dintre Moldova și Polonia, voievozii Rusiei mici și ai Podoliei se obligau să nu permită lui Petru Aron să se apropie de granița Moldovei decît pînă la Smotrič, iar Ștefan cel Mare recunoaște pe regele polon Cazimir al IV-lea Jagello (1447—1492) ca suzeran; domnul Moldovei se obliga să restituie moșiile confiscate boierilor care vor veni în țară. Tratatul stipula și unele clauze cu caracter economic.

apr. 29 (înainte de ~). Represalii ale domnului Vlad Țepeș împotriva negustorilor sași aflați în Țara Românească, care nu respectau poruncile domnului; 41 de negustori brașoveni sînt trași în țeapă, iar 300 arși de vii. Oștile Țării Românești năvălesc în Transilvania, atacînd ținutul Sibiului, apoi al Bîrsei, prădînd și arzînd numeroase sate.

sept. 20. Prima mențiune documentară a cetății Bucureștilor într-un hrisov al lui Vlad Țepeș.

circa 1460. Prima mențiune a *armașului* în Țara Românească; în Moldova, el apare atestat pentru prima oară la 13 mart. 1489. Acest dregător aplica pedepsele hotărîte de domnie.

1460, mart. Victoria lui Vlad Țepeș asupra pretendentului Dan, care venise din Transilvania cu ajutor de la brașoveni. Prin felul în care a fost executat acest pretendent, care și-a săpat singur groapa după ce ascultase slujba înmormîntării, se urmărea o pedeapsă exemplară.

iul. 3. Ștefan cel Mare confirmă negustorilor lioveni privilegiul comercial pe care aceștia îl aveau de la predecesorii domnului Moldovei; reconfirmat la 25 ian. 1462. Cuprinde stipulații protecționiste pentru negustorii autohtoni.

aug. Expediție de jaf întreprinsă de Vlad Țepeș în Țara Făgărașului și Amlașului drept represalii pentru sprijinul

pe care-l acordaseră sașii din aceste regiuni, în martie, pretendentului Dan.

1461. Vlad Țepeș capturează detașamentul turcilor, condus de Hamza begul de la Nicopole, și pe grecul Catavolinos, trimis de sultanul Mahomed al II-lea să-l prindă prin vicleșug, pretextînd lichidarea unui litigiu de hotar, și-i trage în țeapă lîngă Tîrgoviște.
iun. 5. Prima incursiune a lui Ștefan cel Mare în Transilvania; domnul Moldovei pradă în secuime ca represalii pentru că voievodul Sebastian de Rozgony luase la curtea sa pe Petru Aron (care părăsise Polonia în 1460).
sept. 27. Prima mențiune documentară a „căii Giurgiului", important drum comercial (pe două rute) care lega orașul de la Dunăre cu Transilvania.

1461 (iarna) — 1462. Vlad Țepeș eliberează Giurgiu de sub turci, trece în sudul Dunării și zdrobește trupele turcești de pe malul drept al fluviului de la Zimnicea pînă la guri, trecînd prin sabie, după cum mărturisea domnul la 11 ian. 1462, 23 809 de supuși turci. Vlad se retrage apoi în nordul Dunării, însoțit de numeroși creștini care doreau să scape de sub jugul otoman.

1462, apr. 26. Începutul marii campanii întreprinsă de sultanul Mahomed al II-lea împotriva Țării Românești, urmărind supunerea țării prin înlocuirea lui Vlad Țepeș cu fratele său, Radu, zis cel Frumos. Se spune că uriașa armată avea un efectiv de circa 200 000 de oșteni (cifra este însă exagerată), iar o flotă compusă din 25 de trireme și 150 vase mici, venind prin Deltă, arde Brăila.
mai. Vlad Țepeș nimicește o armată otomană cu rol de avangardă, condusă de marele vizir Mahomed-pașa, și urmărește restul trupelor invadatoare pînă la Dunăre.
iun. Lupta de la Turnu; la începutul lunii, armata Țării Românești înfrîntă în această luptă se retrage; turcii conduși de sultanul Mahomed al II-lea pătrund în țară și înaintează spre Tîrgoviște.
iun. 16. Vlad Țepeș execută un atac de noapte asupra taberei turcești, provocînd o mare debandadă și pierderi importante inamicului.
iun. 22. Asediul nereușit al lui Ștefan cel Mare asupra cetății Chilia, apărată de o garnizoană ungară.
iul. Vlad Țepeș, după ce a incendiat Tîrgoviștea, se retrage spre nord, neangajînd o luptă hotărîtoare cu sultanul Mahomed al II-lea. Sultanul, după ocuparea Tîrgoviștei, se retrage lăsînd în țară pe Radu cel Frumos care, sprijinit de un detașament turcesc, este recunoscut ca domn de boieri.
nov. Pe la jumătatea lunii, Vlad Țepeș, retras în Transilvania, se îndreaptă spre regele Matei Corvin, de la care spera să obțină ajutoare, dar în apropiere de Piatra

Craiului este luat captiv de unguri şi închis la Vişegrád (apoi la Pesta), timp de 12 ani; Vlad Ţepeş căzuse victimă calomniilor negustorilor saşi.

1462 (sfîrşitul). Cel mai vechi manuscris în limba germană care cuprinde povestirea lansată de Curtea de la Buda asupra faptelor lui Vlad Ţepeş; textul acestui manuscris a fost integrat în cronica austriacului Thomas Ebendorfer.

1463. În faţa pericolului de invazie otomană, stările Transilvaniei hotărăsc ca întreaga populaţie ţărănească să fie înrolată în oastea de ţară, fiecare oştean aducînd un echipament militar corespunzător condiţiei sale sociale.

— Hotinul, cedat Poloniei de Petru Aron, reintră în stăpînirea Moldovei, în urma înţelegerii moldo-polone din 1462.

1464. Matei Corvin confirmă şi lărgeşte autonomia politică a oraşelor conduse de patriciatul săsesc din Transilvania.

apr. 13. Regele Ungariei ordonă tuturor secuilor, precum şi bătrînilor şi căpitanilor acestora din scaunele Sepsi, Orbai, Kezdy şi Ciuc, să pună capăt opreliştilor (taxe şi diferite piedici), care stînjeneau comerţul braşovenilor şi al negustorilor din Ţara Bîrsei cu Moldova.

1465. Răscoala populaţiei secuieşti, înăbuşită prin intervenţia lui Matei Corvin.

ian. 23—25. Ştefan cel Mare cucereşte cetatea Chilia, stăpînită de unguri, după un asediu de o zi (24 ian.); instalarea la conducerea cetăţii a pîrcălabului Isaia, cumnatul domnului.

oct. 14. Prima menţiune documentară a Bucureştilor ca reşedinţă domnească a lui Radu cel Frumos.

1466. Meşteşugarii saşi din Transilvania intervin pe lîngă suveranul ungar, cerînd luare de măsuri protecţioniste faţă de concurenţa meşteşugarilor români din Moldova şi din Ţara Românească, care importau din Transilvania piei neprelucrate.

— Copierea, în tîrgul Trotuş, a textului în ungureşte, al Bibliei, tradusă mai înainte în această limbă, sub influenţa husiţilor refugiaţi.

1466—1469. Ştefan cel Mare ctitoreşte mănăstirea Putna (reconstruită în sec. 17). Recentele săpături arheologice au dat la iveală existenţa unui monument anterior de plan triconc, prevăzut cu gropniţe şi cu pridvor.

1467 (vara). Răscoala nobilimii şi a oraşelor din Transilvania împotriva regelui Ungariei. Nobilimea maghiară, fruntaşii saşi şi secui, conduşi de voievozii Ioan şi Sigismund de Szentgyörgy, Bertold Ellerbach, precum şi de comitele sas Benedict Roth, se răscoală împotriva autorităţii regale, nemulţumiţi de creşterea obligaţiilor faţă de stat şi de impunerea la sarcini fiscale a unei părţi a nobilimii. La 18 aug., conducătorii răscoalei dau o proclamaţie, iar voievodul Ioan de Szentgyörgy este ales rege. Neavînd sprijinul

maselor populare, răscoala a fost repede înăbușită (sept.) prin intervenția armată a regelui Ungariei. Se pare că în această răscoală a fost implicat și Ștefan cel Mare.

1467, nov. — dec. Campania regelui Matei Corvin împotriva Moldovei.

nov. 11. Armata condusă de regele ungar, care număra circa 40 000 de oșteni, pleacă din Brașov spre Moldova. După lupte care au loc la trecerea pasului Oituz, armatele invadatoare ocupă, pradă și ard tîrgul Trotuș (19 nov.) și înaintează pe valea Siretului, ocupînd Bacăul, Romanul (29 nov. — 7 dec.), pe care îl incendiază, Tg. Neamț și Baia (pe care o ocupă la 14 dec.).

dec. 14—15. Lupta de la Baia. În această noapte, armata moldovenească (circa 12 000 de oșteni), comandată de Ștefan cel Mare, dă foc orașului Baia și atacă pe invadatori. Din cele trei corpuri de oaste moldovene, numai două susțin atacul; cel de-al treilea, condus de marele vornic Crasnăș, nu a atacat, ceea ce a permis unei părți a armatei ungare, în frunte cu regele, grav rănit, să se retragă. Campania ungară, încheiată cu un eșec total, a constituit ultima mare tentativă a coroanei ungare de a reinstitui prin forța armelor suzeranitatea asupra Moldovei.

1468. Eșecul încercării lui Ștefan cel Mare de a aplana, prin intermediul regelui polon Cazimir al IV-lea Jagello, conflictul cu Matei Corvin, căruia îi pretindea îndepărtarea lui Petru Aron și despăgubiri pentru pagubele pricinuite de campania din nov. — dec. 1467.

iul. 28. Tratat moldo-polon care confirmă vechile raporturi politice dintre Moldova și Polonia; regele polon Cazimir al IV-lea se obligă să nu ocrotească în țara sa pe nici un pretendent la scaunul Moldovei.

1469. O armată moldovenească, comandată de spătarul al doilea Filip Pop, pătrunde în Transilvania și pradă în secuime ca represalii pentru atitudinea ostilă față de domnul Moldovei.

— Ștefan cel Mare reușește să atragă în cursă pe Petru Aron, care urmărea să reocupe scaunul Moldovei, și pune să i se taie capul.

1469 (sau 1470), aug. 20. Bătălia de lîngă satul Lipnic (Lipinți) pe Nistru. Oștile moldovene, conduse de Ștefan cel Mare, urmărind pe invadatorii tătari, îi surprind în dumbrava de la Lipnic și obțin asupra lor o strălucită victorie. Sînt eliberați robii capturați de către tătari și redobîndite prăzile.

— La sfîrșitul anului, o armată munteană, avînd sprijinul begilor turci din Dobrogea, încearcă, fără a reuși, să cucerească cetatea Chilia, aflată în stăpînirea moldovenilor.

1470, febr. Campania lui Ștefan cel Mare împotriva lui Radu cel Frumos, domnul Țării Românești, supus turcilor. Oastea moldovenească pradă și arde Brăila, Orașul de Floci și județul Ialomița (27 febr.).

1471, ian. 16. În Moldova are loc execuția marilor boieri Isaia vornicul, Negrilă paharnicul și Alexa stolnicul, care complotaseră, se pare, împotriva lui Ștefan cel Mare.
(primăvara). Campania lui Radu cel Frumos în Moldova pentru a răzbuna atacul lui Ștefan cel Mare din anul precedent. Armata moldoveană condusă de Ștefan cel Mare surprinde însă la 7 mart. armata lui Radu cel Frumos lîngă hotarul țării, în tîrgul Soci, provocîndu-i o grea înfrîngere.

1472. Ieromonahul Ghervasie copiază la Neamț traducerea slavonă (efectuată în 1335) a *Syntagmei* (culegere de legi penale și civile) a juristului bizantin Matei Vlastares.
— Ștefan cel Mare stabilește legături cu hanul turcoman Uzun-Hasan în scopul luptei comune împotriva turcilor.
ian. 3. Privilegiul comercial acordat negustorilor brașoveni de către domnul Moldovei. Aceștia primeau libertate comercială deplină în întreaga țară și garantarea securității activității lor. La 10 iul. 1475, printr-un salvconduct, toți negustorii din Ungaria erau „slobozi să vină în bună voie și fără zăbavă cu toată marfa lor și să vîndă și să cumpere slobod și în bună voie și fără piedici și fără pagubă, fie pe vreme de pace, fie pe vreme de răzmeriță".
sept. 14. Căsătoria lui Ștefan cel Mare cu Maria de Mangop.

1473, ian. 20. Matei Corvin acordă negustorilor moldoveni garanții pentru activitatea lor comercială în Transilvania. Negustorii moldoveni frecventau mai ales orașele Bistrița, Brașov, Sibiu și Cluj.
iun. 17. Miniaturistul Nicodim termină de scris și de decorat vestitul *Tetraevanghel de la Humor* în care se află și chipul lui Ștefan cel Mare (Muzeul mănăstirii Putna).
nov. Campania lui Ștefan cel Mare în Țara Românească, urmărind înlocuirea lui Radu cel Frumos, supus Porții otomane, cu Laiotă Basarab (Basarab cel Bătrîn). Armata moldoveană pătrunde în Țara Românească pe la Milcov, înaintînd pe la Rîmnicu Sărat, Buzău și Gherghița.
nov. 18—20. Lupta de la pîrîul Vodna (Vodnău). Ștefan cel Mare înfrînge armata lui Radu cel Frumos. De aici oștile moldovene înaintează spre Tîrgșor, apoi spre sud-est, pentru a ajunge în capitala Țării Românești; Radu cel Frumos se retrage.
nov. 24. Ștefan cel Mare cucerește cetatea Dîmboviței și instalează ca domn pe Laiotă Basarab.
nov. 28. Eșecul încercării turcilor de a readuce pe scaunul Țării Românești pe Radu cel Frumos. Armata turcă (circa 13 000 de oșteni), alături de care lupta și un corp muntean (circa 6 000 de oșteni), suferă o mare înfrîngere din partea

lui Ștefan cel Mare; cei circa 2 300 de prizonieri au fost trași în țeapă.

1473, dec. Campanie turcească în Țara Românească și Moldova. Radu cel Frumos, în fruntea unei armate de 17 000 de turci și 12 000 de munteni, înlătură pe Laiotă Basarab, reluînd domnia Țării Românești (23 dec.) și apoi pătrunde în țara Moldovei, jefuind și prădînd pînă la Bîrlad.

1474, mart. Cu sprijin de la Ștefan cel Mare, Laiotă Basarab pătrunde în Țara Românească și, după înlăturarea lui Radu cel Frumos, reia scaunul domnesc.

oct. Campania lui Ștefan cel Mare împotriva domnului Țării Românești, Laiotă Basarab, care trecuse de partea turcilor.

nov. 29. Ștefan cel Mare se adresează papei Sixtus al IV-lea (1471—1484) în scopul organizării unei coaliții creștine împotriva turcilor.

1475, ian. 10. Lupta de la Vaslui. Armata Moldovei (circa 40 000 de oșteni, dintre care mulți răzeși, 5 000 de secui, 1 800 de unguri și 2 000 de poloni, avînd și 20 de tunuri), condusă de Ștefan cel Mare, atacă la sud de Vaslui, cam la jumătatea distanței dintre Rahova și Lipovăț, pe o zi cețoasă, într-un loc mlăștinos mărginit de păduri, armata turcă (circa 120 000 de oșteni și numeroasă artilerie), condusă de Hadîm Suleiman pașa, beglerbegul Rumeliei, însoțită de un corp de oaste al lui Laiotă Basarab, și obține o strălucită victorie asupra invadatorilor cu un larg răsunet european. Timp de trei zile după aceea, cavaleria ușoară moldovenească a urmărit și a distrus mare parte din armata năvălitoare în retragere. După cum mărturisea sultana-valide Mara, văduva sultanului Murad I, „niciodată o oaste turcească n-a suferit o astfel de înfrîngere".

ian. 25. Ștefan cel Mare, după biruința de la Vaslui, trimite o scrisoare-circulară către monarhii creștini din Europa, anunțîndu-le marea victorie, cerîndu-le crearea unui front de luptă antiotomană și asigurîndu-i că va lupta „pînă la moarte împotriva turcilor".

iun. 1. Prima mențiune documentară a Craiovei.

iun. 6. Puternica cetate genoveză din Crimeea, Caffa, este cucerită de turcii conduși de marele vizir Ahmed pașa. Cei 160 de negustori moldoveni care au luptat pentru apărarea cetății au fost tăiați de turci. Odată cu transformarea Hanatului Crimeii în stat vasal Imperiului otoman, tătarii de aici vor constitui un permanent pericol pentru țările române.

iul. 12. În fața iminentului atac turcesc, Ștefan cel Mare recunoaște suzeranitatea regelui Ungariei, obligîndu-se să-l ajute pe acesta cu oaste împotriva tuturor dușmanilor, în „afară de regele Poloniei"; la rîndul său, Matei Corvin, printr-un act emis la Buda (15 aug.), se obligă să sprijine pe domnul Moldovei în lupta împotriva turcilor, să-i

acorde loc de refugiu în Ungaria ş.a. De asemenea, o clauză specială reconfirma libertatea de comerţ a negustorilor din întreaga Ungarie în Moldova.

1475, dec. Principatul Theodoro-Mangop, situat în sud-vestul Crimeii unde stăpînea Alexandru, cumnatul lui Ştefan cel Mare, este cucerit de turci, iar conducătorul lui prins şi ucis. La apărarea cetăţii au participat şi 300 de oşteni moldoveni.

1476, febr. 16. Vlad Ţepeş însoţeşte pe Matei Corvin în campania din Bosnia, unde este cucerită cetatea Sabac. Comandantul român a continuat să lupte împotriva turcilor din Bosnia alături de Vuc Brancović, despotul Serbiei, şi după retragerea lui Matei Corvin, înaintînd pînă la Srebrenica.

mai 13. Sultanul Mahomed al II-lea porneşte cu oastea din Adrianopol şi deschide marea campanie împotriva Moldovei. Armatei otomane (după Angiollelo circa 150 000 de oşteni) i se vor alătura 10 000—12 000 de oşteni din Ţara Românească, conduşi de Laiotă Basarab, în vreme ce dinspre răsărit se produce atacul tătarilor. Armata turcă aducea pe pretendentul Alexandru, pretins frate al lui Ştefan cel Mare.

mai 22. Prima menţiune documentară a *pitarului* în Moldova; în Ţara Românească, el apare atestat la 25 apr. 1489. În Moldova se îngrijea de pregătirea pîinii atît pentru domnie, cît şi pentru auxiliarii curţii domneşti, iar în Ţara Românească, mai tîrziu şi în plus, supraveghea carele şi caretele.

iun. 10 — 25. Armata turcă trece Dunărea fără a întîmpina vreo rezistenţă, înaintînd apoi pe valea Siretului.

iun. Atac tătar în Moldova. Tătarii conduşi de Eminek Mîrza trec Nistrul şi încep să prade, îndreptîndu-se spre Suceava. Răzeşii, văzîndu-şi căminele ameninţate, cer domnului permisiunea să meargă să lupte împotriva tătarilor. După ziua de 12 iun. are loc lupta dintre moldoveni şi tătari, aceştia din urmă fiind înfrînţi şi nevoiţi să se retragă imediat şi din cauza unui atac al Hoardei de Aur. Astfel, joncţiunea dintre armata otomană şi cea tătară nu a putut avea loc.

iun. 12. Ştefan cel Mare îşi fixează tabăra în valea Berheciului în apropiere de hotarul Ţării Româneşti, considerînd că armata otomană va trece prin Ţara Românească pentru a face joncţiunea cu oastea lui Laiotă Basarab.

— Moldovenii înfrîng în apropierea Cetăţii Albe un corp de oaste tătar (circa 10 000 de oşteni); cu acest prilej au fost eliberaţi cei circa 5 000 de captivi luaţi de invadatori.

iul. 25. Atacul lui Ştefan cel Mare asupra avangărzii turceşti condusă de Suleiman-paşa, pe care o înfrînge şi o sileşte să se retragă.

iul. 26. Bătălia de la Valea Albă — Războieni (în ţinutul Neamţului). După o apărare eroică, armata moldoveană

este înfrîntă de superioritatea zdrobitoare a armatei turcești, iar Ștefan cel Mare, cu puțini oșteni, se retrage. Sultanul înaintează spre Suceava, dar nu poate cuceri cetatea. Rezistența îndîrjită a cetăților (Suceava, Neamț și Hotin), loviturile date de oastea de manevră a lui Ștefan cel Mare, foametea și ciuma care făceau ravagii în rîndurile invadatorilor și nu mai puțin apropierea oastei trimise de Matei Corvin spre Oituz, au silit pe sultanul Mahomed al II-lea să părăsească Moldova și să se retragă peste Dunăre. Un martor ocular spunea că „sultanul a părăsit țara cu cetele sale fără să fi luat o singură cetate și fără altă pagubă pentru Moldova decît prada ce a adus cu sine, iar Ștefan-Vodă a ieșit din munți și călărește viteaz prin toată domnia lui".

1476, oct. — nov. Campania lui Ștefan cel Mare în Țara Românească; în același timp pătrunde din Transilvania și comitele Ștefan Báthory împreună cu Vlad Țepeș.
în. de nov. 8. Ștefan cel Mare pune stăpînire pe Tîrgoviște. În locul lui Laiotă Basarab, care fuge spre Dunăre, este instalat ca domn Vlad Țepeș.
nov. 16. Armata moldoveană și cea transilvăneană cuceresc Bucureștii.
dec. Laiotă Basarab, ajutat de turci, revine în Țara Românească, înfrînge și ucide pe Vlad Țepeș, recucerind tronul.

1477 — 1478. A fost executat acoperămîntul de mormînt al Mariei de Mangop, capodoperă a broderiei medievale românești (Muzeul mănăstirii Putna).

1477, nov. Campania lui Ștefan cel Mare în Țara Românească; înfrîngerea lui Laiotă Basarab și instalarea în domnie a lui Basarab cel Tînăr (zis Țepeluș).

1479. *Cronica de la Dubnik* (Cronicon Dubnicense). Se pare că partea finală a cronicii a fost redactată de un român din Transilvania.

1479, apr. Incursiune de pradă a turcilor în sudul Transilvaniei.
iun. 22 — iul. 16. Ștefan cel Mare construiește pe malul stîng al Dunării cetatea Chilia Nouă, la ridicarea căreia participă 800 de zidari și 17 000 de ajutoare.
oct. 13. Bătălia de la Cîmpul Pîinii (lîngă Orăștie). Armata turcă, condusă de begii dunăreni Ali și Skender, însoțită de un corp de oaste muntean, condus de Țepeluș, invadează Transilvania, dar este înfrîntă de armata transilvăneană, condusă de voievodul Ștefan Báthory și de Pavel Chinezul, comitele Timișoarei.

1480, mai—iun. Campania lui Ștefan cel Mare în Țara Românească cu scopul de a alunga pe Basarab cel Tînăr, fostul său protejat, care trecuse de partea turcilor; în același timp, în Țara Românească pătrunde și un corp de oaste transilvănean, care se va alia cu armata moldoveană. Cu toate că

Basarab cel Tînăr este înfrînt (1 iun.), el se menține în scaunul domnesc.

1481. *Liturghier* slavon copiat la mănăstirea Feleacului din Transilvania.

iul. 8. Bătălia de la Rîmnic. Ștefan cel Mare surprinde și înfrînge într-o luptă grea armata Țării Românești, condusă de Basarab cel Tînăr, alături de care participă și o armată otomană condusă de Ali-beg și Skender-beg, care pătrunseseră în Țara de Jos a Moldovei și prădaseră „pînă sub Lunca cea Mare". În această luptă a căzut eroic Șendrea, cumnatul domnului Moldovei. Drept represalii Ștefan cel Mare pătrunde în Țara Românească, alungă pe Țepeluș și-l înlocuiește, în sept., cu Vlad Călugărul, fiul lui Vlad Dracul.

1482. Incursiune turcească în Banat. Invadatorii sînt înfrînți de armata lui Pavel Chinezul la asediul cetății Timișoara.

mart. 10. Ștefan cel Mare, văzînd că politica sa de intervenție în Țara Românească nu dă rezultat durabil, ocupă cetatea Crăciuna de pe Milcov și instalează aici pe pîrcălabii săi Vîlcea și Ivanco. Așezînd pe fiul său Alexandru la Bacău, Ștefan cel Mare urmărea consolidarea hotarului spre Țara Românească.

1483, ian. 12. Căsătoria Olenei, fiica lui Ștefan cel Mare, cu Ivan, fiul și moștenitorul marelui cneaz al Moscovei, Ivan al III-lea (1462—1505). Această căsătorie, se pare, a fost urmată de un tratat de alianță moldo-rus, care însă nu s-a păstrat.

1484. *Dveră* lucrată din porunca lui Ștefan cel Mare pentru mănăstirea Putna, reprezentînd „Înălțarea Domnului", una din cele mai originale broderii românești.

1484, iun.—aug. 11. Ștefan cel Mare construiește din piatră o cetate la Roman (Cetatea Nouă sau Smedorova), pe malul stîng al Siretului.

iun. — aug. Campania sultanului Baiazid al II-lea (1481—1512) în Moldova.

iun. 27. Puternica armată, otomană trece Dunărea pe la Isaccea și, la puțină vreme face joncțiunea cu armata Țării Românești, condusă de Vlad Călugărul, și cu un corp de oaste tătar.

iul. 6. Începe asediul cetății Chilia, apărată de moldovenii conduși de pîrcălabii Ivanco și Maxim. După opt zile cetatea este cucerită de invadatori (14 iul.).

aug. 5. Turcii cuceresc Cetatea Albă, apărată de moldovenii conduși de pîrcălabii Gherman și Oană.

1485, sept. 15. Ștefan cel Mare, sperînd ajutor pentru recucerirea Chiliei și Cetății Albe, se prezintă la Colomeea însoțit de o parte din marii boieri, prestînd personal omagiu regelui polon Cazimir al IV-lea Jagello.

1485, sept. Campanie turcească în Moldova. Folosindu-se de lipsa din țară a lui Ștefan cel Mare (aflat în Polonia), turcii, con-

duşi de Ali, begul Rumeliei, însoţiţi de domnul Ţării Româneşti, Vlad Călugărul, pătrund în Moldova, prădînd şi arzînd ţara pînă la Suceava (19 sept.); invadatorii sînt nevoiţi să se retragă în faţa lui Ştefan cel Mare, care îi urmăreşte pînă în apropierea Chiliei.

nov. 16. Bătălia de la Cătlăbuga. Armata moldoveană condusă de Ştefan cel Mare, avînd un ajutor de circa 3 000 de călăreţi poloni, înfrînge armata turcă invadatoare, condusă de Bali-beg Malcoci Oglu, paşă de Silistra, fără a putea însă recuceri Chilia. După această bătălie pretendentul Hronoda se refugiază în Transilvania.

1486, mart. 6. Bătălia de la Şcheia Armata turcă, comandată de Bali-beg, pătrunde în Moldova, susţinînd cauza pretendentului Hronoda, care venise din Transilvania. În urma acestei lupte pretendentul a fost ucis de boierul moldovean Pîntece.

sept. 15. La Hîrlău, Ştefan cel Mare construieşte un nou palat de reşedinţă, căruia îi adaugă un valoros paraclis, în 1492.

1487, iun. 13. Începe construirea bisericii Sf. Cruci a mănăstirii Pătrăuţi.

1488, mai 26 — sept. 14. Construirea bisericii Sf. Gheorghe de la Voroneţ, ctitorie a lui Ştefan cel Mare; din timpul aceluiaşi voievod datează picturile murale din naos şi din altar.

Sec. 15 (sfîrşitul). *Imn de laudă Sf. Mihail al Sinadelor,* scris de Simion Dedulovici, vistier al Ţării Româneşti.

1489. Tratatul de pace *(ahdname* sau *sulhname)* dintre Ştefan cel Mare şi Mahomed al II-lea. Moldova plătea Imperiului otoman un haraci de „3 000 de florini veneţieni."

— Prin căsătoria lui Alexandru, fiul mai mare al domnului Ştefan cel Mare, cu fiica voievodului Transilvaniei, Bartolomeu Dragffy, relaţiile Moldovei cu Transilvania se întăresc.

mart. 21. Tratat de pace turco-polon, încheiat pe termen de doi ani. Regele Cazimir al IV-lea Jagello, recunoscînd stăpînirea otomană asupra Chiliei şi Cetăţii Albe, îşi încalcă angajamentele luate la Colomeea faţă de Ştefan cel Mare.

(vara). Apropierea moldo-ungară. Probabil că în acest an domnul Moldovei a primit din partea lui Matei Corvin cetatea Ciceiului (din ţinutul Someşului) şi Cetatea de Baltă (de pe Tîrnava Mică), cu domeniile lor. Cetăţile, în care Ştefan cel Mare şi-a instalat pîrcălabi, erau cedate domnului Moldovei drept compensaţie pentru pierderea Chiliei şi Cetăţii Albe; această concesie cu titlu feudal marchează alianţa dintre cele două state împotriva Poloniei.

1490—1491. Tipograful cracovian Schweipold Fiol folosește manuscrisele românești în limba slavonă ca texte de bază pentru tipăriturile sale din acea vreme.

1490, apr. 6. Moartea regelui Ungariei Matei Corvin; îi succede Vladislav al II-lea (1490—1516), regele Boemiei, fiul regelui polon Cazimir al IV-lea Jagello, care obține tronul prin căsătoria cu Beatrice, văduva lui Matei Corvin. Deși Ștefan cel Mare a susținut la succesiunea tronului ungar pe Ioan Corvin și apoi pe Maximilian de Habsburg, fiul împăratului romano-german, el s-a aflat în bune relații cu Vladislav al II-lea.

(vara). Campania lui Ștefan cel Mare în Pocuția; domnul Moldovei pune stăpînire pe ținut și instalează garnizoane moldovene în cetăți.

1492. Moldova plătea sultanului un tribut de 4 000 de ducați, iar Țara Românească de 8 000 de ducați.

1492, mai 30 — oct. 28. Construirea bisericii cu hramul Sf. Gheorghe de la curtea domnească din Hîrlău; este primul monument moldovenesc cu pictură exterioară, datînd din vremea lui Petru Rareș. Cult.

oct. 27. Scrisoarea adresată de hanul tătarilor din Crimeea Mengli-Ghirei, lui Ivan al III-lea al Moscovei arată că prin tratatul ruso-tătar Moldova era pusă la adăpost de incursiunile tătarilor.

dec. Memoriul adresat de populația secuiască din Transilvania regelui Ungariei, Vladislav al II-lea, împotriva regimului despotic impus de voievodul Transilvaniei, Ștefan Báthory, care făcea ca „mulți din locuitori... să fugă în Moldova și Țara Românească". Aceste plîngeri, precum și adversitățile pe care pîrîtul le avea la curtea regală, fac ca Ștefan Báthory să fie înlocuit (1493).

1493, ian. 10. Se naște la Sibiu Nicolaus Olahus, umanist român din Transilvania.

ian. Campania turcească în sudul Transilvaniei. Cu acest prilej sînt prădate Ruscior, Șura Mică, Ocna Sibiului, Cristian, Turnișor, Cisnădie ș.a.

oct. Campanie de pradă a turcilor în Țara Bîrsei.

1494. Prima mențiune documentară a mănăstirii Bistrița-Vîlcea, ctitorie a boierilor Craiovești, important centru cultural și artistic al Țării Românești (reconstruită după 1510).

— Răscoala populației secuiești din Transilvania, provocată de noile dări.

apr. Consfătuirea de la Levoča a fiilor regelui polon Cazimir al IV-lea (mort la 7 iun. 1492). În centrul atenției s-a aflat situația Moldovei, fără ca să se stabilească vreun acord între regele Ungariei și cel al Poloniei.

1495. Victoria armatei transilvănene, condusă de Pavel Chinezul și Bartolomeu Dragffy, asupra turcilor; arderea Semen-

driei și luarea unei mari prăzi; această înfrîngere a obligat pe turci la o pace pe trei ani cu regatul Ungariei.
— Atestarea scrisului în limba română. În socotelile Sibiului este menționată suma cheltuită pentru plata unui preot, care alcătuise mai multe scrisori în limba română.
— Umanistul Antonio Bonfini (care a stat la curtea regelui Ungariei între 1484 și 1502) scrie *Rerum Hungaricarum decades* (tipărită la Basel în 1543), în care prezintă latinitatea limbii române și continuitatea daco-romană.

1495, sept. între 8 și 15 — 1508, apr. Domnia lui Radu cel Mare în Țara Românească.
oct. 18. Se încheie construirea bisericii domnești din Dorohoi.

1496, sept. 30. Ștefan cel Mare termină zidirea bisericii Sf. Nicolae din Botoșani, reprezentativă pentru arhitectura de oraș a epocii sale; turnul clopotniță alăturat este cel mai frumos păstrat din acea vreme.
nov. 8. Se încheie construirea bisericii cu hramul Sf. Arhangheli din Războieni.

1497, iul. 15 — 1498, nov. 11. Construirea bisericii curții domnești de la Piatra Neamț.

1497, aug. Solia Țării Românești la curtea regelui ungar Vladislav al II-lea cerînd îndepărtarea pretendentului Mihnea, fiul lui Vlad Țepeș.
aug. Începe campania polonă împotriva Moldovei. Ioan Albert, în fruntea unei armate de circa 100 000 de osteni, trece Nistrul pe la Mihălceni (9 aug.) și înaintează pînă la Coțmani. Arestarea solilor moldoveni și închiderea lor în cetatea Liovului dezvăluie adevăratele intenții ale acțiunii militare polone în Moldova. În fața acestei situații, domnul Moldovei „a poruncit apoi să se adune toată oastea sa la tîrgul Romanului".
aug. 27. Ștefan cel Mare părăsește Suceava, îndreptîndu-se spre Roman, unde era adunată armata, compusă din circa 40 000 de osteni moldoveni, un contingent turc de circa 2 000 de osteni și un corp de oaste muntean, trimis de Radu cel Mare. Se aștepta un ajutor armat și din partea regelui Ungariei, Vladislav al II-lea.
sept. 24. Oastea polonă invadatoare ajunge pînă sub zidurile cetății Suceava.
sept. 26. Începe asediul cetății Suceava de către poloni; a durat „trei săptămîni zi și noapte" fără însă nici un rezultat.
— Corpul de oaste transilvănean (circa 12 000 de osteni), aflat sub conducerea voievodului Bartolomeu Dragffy, trimis de regele Ungariei, pătrunde în Moldova. Conducătorul transilvănean începe negocieri între beligeranți pentru a se pune capăt stării de război. Ștefan cel Mare acceptă

încetarea ostilităţilor „dar în aşa chip ca ei (polonii) să se întoarcă pe aceeaşi cale pe unde au venit".

1497, oct. 19. Polonii ridică asediul cetăţii Suceava.

— Armata polonă începe retragerea din Moldova dar nu respectă clauza impusă de Ştefan cel Mare, alegînd drumul care trecea prin oraşul Siret, prin marele codru al Cosminului, spre Cernăuţi.

oct. 26. Lupta din Codrii Cosminului. Oastea moldovenească condusă de Ştefan cel Mare atacă armata polonă: „Şi a fost atunci măcel mare între leşi şi armatele moldoveneşti. Şi au fost luate toate schiptrele crăieşti şi au căzut acolo multă oaste şi toate tunurile cele mari, cu care bătuseră în cetatea Sucevii, au fost luate atunci şi altele mici şi mai mici multe, pe care nu este cu putinţă a le înşira". Resturile armatei polone cu greu au reuşit să se strecoare pînă la Cernăuţi.

oct. 29. Lupta de la Lenţeşti. O oaste moldovenească, condusă de vornicul Boldur, înfrînge un detaşament de cavaleri mazuri care venea în ajutorul oştilor polone.

oct. 30. Lupta de la Cernăuţi. Ştefan cel Mare înfrînge resturile armatei polone, alungîndu-le din ţară. Victoria deplină a lui Ştefan cel Mare asupra invadatorilor poloni.

nov. 14. S-a terminat zidirea bisericii Înălţării de la Mănăstirea Neamţ, monument care încununează stilul moldovenesc constituit în epoca lui Ştefan cel Mare.

1498, iun. 22. Începe campania moldovenească în Polonia (iun.—iul.), ca represalii pentru atacul din anul precedent al regelui Ioan Albert asupra Moldovei. Ştefan cel Mare cucereşte, pradă şi arde cetăţile Trembowla, Buczacz şi Podhajce, apoi pradă pînă la Liov şi peste Nistru, în Pocuţia.

1499, ian. 5. Ştefan cel Mare, care refuzase să plătească tribut turcilor, atacă şi înfrînge o oaste turcească, la trecerea peste Prut, care se întorcea cu pradă din Polonia. În anul următor domnul Moldovei porunceşte vornicului Boldur să incendieze Chilia şi Cetatea Albă.

apr. 16. Tratat de pace moldo-polon, încheiat în urma mediaţiei regelui Ungariei, Vladislav al II-lea. Confirmă deplina egalitate dintre cele două state, care trebuiau să se ajute în caz de primejdie. Tratatul s-a încheiat în forma sa definitivă la Hîrlău la 12 iul. 1499. Rămînea deschisă problema Pocuţiei.

1500, aug. 10. Ştefan cel Mare dăruieşte mănăstirii Putna marea *dveră* a Răstignirii, broderie monumentală de înaltă valoare artistică; în colţuri sînt portretele votive ale lui Ştefan şi Mariei Voichiţa.

1500—1501. Pe locul unei vechi mănăstiri, Radu cel Mare zidea noua sa ctitorie „Sf. Nicolae din Deal", monument deosebit de important pentru evoluţia arhitecturii din Ţara Ro-

mânească. De plan triconc, cu trei turle, construită în întregime din piatră fățuită, biserica Mănăstirii Dealu va constitui un model autoritar vreme de două secole.

1501. Ștefan cel Mare, lipsit de sprijin extern, se vede nevoit să se împace cu turcii.

1502. *Evangheliarul* copiat și ornamentat de monahul Filip, în Moldova.
sept. 29. Al doilea termen fixat pentru convocarea comisiei moldo-polono-ungare care avea menirea să rezolve problema Pocuției, nu este respectat de poloni, care nu se prezintă. Ștefan cel Mare ocupă Pocuția în primele zile ale lunii octombrie și instalează pîrcălabi în cetăți și vameși în orașe și tîrguri. La insistențele regelui Vladislav al II-lea se fixează un al treilea termen de întrunire a comisiei, pentru 2 nov. 1503, dar nici acesta nu este respectat de poloni.

1504 (sfîrșitul lui iun.). Ștefan cel Mare impune ca succesor pe Bogdan, fiul său și al Mariei munteanca; cu acest prilej au fost tăiați unii boieri care doreau, contrar voinței domnului, ca la scaunul Moldovei să urmeze un alt fiu, se pare Ștefan, care se afla la curtea sultanului.
iul. 2. Moare Ștefan cel Mare.
— Cu însemnarea morții lui Ștefan cel Mare se împlinește prima creație literară laică a culturii române: *Letopisețul de cînd cu voia lui Dumnezeu s-a început Țara Moldovei*. Redactată din porunca, sub supravegherea, la curtea și, în unele pasaje, sub dictarea lui Ștefan cel Mare, această scriere deschide marea galerie a operelor istorice cu valoare literară care va face din *cronică* genul major al literaturii române din epoca feudală. A fost copiată și prelucrată în mănăstiri (cele două variante putnene), în germană (cronica moldo-germană, încă din 1502) și polonă (cronica moldo-polonă). A fost utilizată pentru însemnările de istorie moldovenească din *Voskresenskaia Letopis* (cronica moldo-rusă).

1504. Fostul patriarh de Constantinopol, Nifon al II-lea, devine mitropolit al Țării Românești. El reorganizează biserica (înființarea episcopiei de Buzău), dar, intrat în conflict cu domnul, este silit să părăsească țara și să se retragă la Athos, unde moare (1508).

1505—1509. Conflictul moldo-polon; incursiuni de o parte și de alta a frontierei, urmate, în cele din urmă, de un tratat (7 febr. 1509), care prevedea, între altele, restituirea reciprocă a captivilor și arbitrajul regelui ungar în problema Pocuției.

1506. Mișcarea din Transilvania a țăranilor secui, provocată de încălcarea vechilor privilegii și de încercările de a-i iobăgi. Răsculații înfrîng oastea regală la Tîrgu Secuiesc, dar mișcarea este în cele din urmă înăbușită.

— Se încheie lucrul la un *Epitaf* moldovenesc, destinat mănăstirii Dobrovăț. Capodoperă a broderiei medievale românești.

1507, oct. Conflictul dintre Radu cel Mare și Bogdan al III-lea în urma sprijinului acordat de domnul Țării Românești unui pretendent la scaunul Moldovei, Roman. Bogdan face o incursiune în nordul Țării Românești. Călugărul Maxim Brancovici mediază între cei doi domni arătînd lui Bogdan că sînt „de o seminție".

1508. Pictorul Vincensius din Sibiu realizează capodopera sa, altarul din Tatîrlana, operă caracteristică pentru pictura de Renaștere din Transilvania.

— Radu cel Mare primește ca donație de la regele Ungariei, Vladislav, domeniul Geoagiului.

apr. Mihnea este instalat domn al Țării Românești de către Mehmed-beg, pașă de Nicopole. Noul domn se bucură la început de sprijinul boierilor Craiovești.

nov. 10. Apare din inițiativa lui Radu cel Mare *Liturghierul* slavon tipărit de călugărul Macarie, **prima carte tipărită în Țara Românească;** îi urmează un *Octoih* (1510) și un *Evangheliar* (1512).

1509—1510. Conflictul dintre Mihnea și marea boierime, declanșat de politica autoritară a domnului. Un mare număr de boieri sînt executați; Craioveștii se refugiază peste Dunăre, de unde se întorc cu sprijin turcesc. Mircea, fiul lui Mihnea, este înfrînt la mănăstirea Cotmeana (febr. 1510), iar Mihnea se refugiază în Transilvania.

1510, febr. Vlăduț, fiul lui Vlad Călugărul, devine domn al Țării Românești, cu concursul boierilor Craiovești. Noul domn și Craioveștii își jură reciproc credință, luînd garant pe Mehmed-beg.

1510—1513. Mișcări ale țăranilor și orășenilor săraci în sudul Transilvaniei.

1510, mart. 12. Mihnea este asasinat la Sibiu de rivalul său Danciul și de sîrbul Dimitrie Iacșici.

apr. — mai, aug. Incursiuni de pradă ale tătarilor în Moldova; incendierea Iașilor.

1511, aug. 17. Vlăduț, domnul Țării Românești, depune jurămînt de credință regelui Vladislav al Ungariei și-i cere sprijinul în lupta antiotomană.

dec. 27 (după ~). Conflictul dintre Vlăduț și Craiovești. Boierii Craiovești sînt scoși din sfatul domnesc; ei trec Dunărea și fac apel la Mehmed-beg.

1512. Pe latura de nord a catedralei din Alba Iulia, a fost construită capela Lázó, cel mai reprezentativ edificiu transilvănean în stilul Renașterii italiene.

1512, ian. 23. Forțele unite ale lui Mehmed-beg și boierilor Craiovești înfrîng pe Vlăduț la Văcărești; domnul este luat prizonier și decapitat.

1512—1517. Din porunca lui Neagoe Basarab, s-a construit biserica episcopală din Curtea de Argeș. Construită în întregime din piatră fățuită, ea prezintă un plan complex rezultînd din dezvoltarea spațiului funerar care încadrează pronaosul; are patru turle și o foarte abundentă decorație sculptată de inspirație caucaziană și musulmană.

circa 1512—1517. Reconstruirea mănăstirii Snagov, important monument al epocii lui Neagoe Basarab, edificiu de tip atonit, cu o remarcabilă decorație de cărămidă aparentă.

1513, aug. 22. O nouă incursiune a tătarilor în Moldova.

1514—1522. Construirea bisericii Sf. Gheorghe a mănăstirii Sf. Ion cel Nou din Suceava; începută de Bogdan cel Orb, terminată de Ștefăniță.

1514. Încercarea pretendentului Trifăilă, sprijinit de Neagoe Basarab, de a lua domnia Moldovei eșuează; el este înfrînt și ucis lîngă Vaslui (27 febr.).

— Războiul țărănesc de sub conducerea lui Gheorghe Doja

1514, apr. 24. Gheorghe Doja, un mic nobil secui, este numit comandant al oastei cruciate adunate în tabăra de la Rákos, în apropierea Budei.

mai. Față de silniciile săvîrșite de nobili împotriva familiilor celor plecați la Rákos, cruciații refuză să pornească în campania antiotomană și declanșează o mare răscoală antifeudală. În timp ce o parte a răsculaților, conduși de Ambrosiu Szalereszi, rămîne la Rákos, pentru a preîntîmpina eventuale acțiuni ale nobilimii de la Buda, Gheorghe Doja și fratele său, Grigore, se îndreaptă spre Transilvania, trecînd prin Cegléd, unde are loc și definirea obiectivelor mișcării. Răsculații cer o repartiție echitabilă a bunurilor în societate, abolirea prestațiilor feudale, redobîndirea libertății, confiscarea domeniilor ecleziastice, suprimarea privilegiilor nobilimii. Oastea răsculaților acționează în mai multe direcții: în părțile de nord ale Transilvaniei, Laurențiu Mészáros pune stăpînire pe un șir de localități din comitatele Satu Mare și Bihor și înfrînge forțele nobilimii la Săcueni și Oradea. La Cluj și Dej, unde răsculații au beneficiat de sprijinul orășenimii sărace și al lucrătorilor de la ocne, conducerea a revenit lui Albert, care pare a fi fost un lucrător de la ocna din Turda și, respectiv, Ioan Nagy. În sud, răsculații cîștigă victorii asupra nobililor la Nădlac și Cenad, pe care le ocupă, și înaintează prin Lipova și Șoimoș spre centrul Transilvaniei.

iun. La începutul lunii, răscoala se întinde în toată Transilvania. Gh. Doja începe asediul Timișoarei, dar forțele

sale, slab înarmate, sînt prinse între garnizoana cetății și armata nobiliară venită în sprijinul celor asediați.

1514, iul. 15. Oastea răsculaților suferă o grea înfrîngere în fața Timișoarei; Gh. Doja și alți conducători ai răscoalei sînt prinși și executați după cele mai crude torturi (20 iul.). Unele cete de răsculați continuă lupta, uneori încununată de succese temporare, în Bihor, Sălaj și părțile Oradei. Lîngă Cluj, răsculații sînt din nou învinși după o eroică împotrivire.

oct. — nov. Dieta de la Pesta („dieta sălbatică") adoptă un șir de măsuri („Codul în trei părți" — *Tripartitum* — numit și codul lui Werböczi), care agravează situația țărănimii, printre care desființarea dreptului de strămutare a țăranilor.

1517—1522. Marele boier Luca Arbore, portarul Sucevei, exercită autoritatea politică, ca tutore al lui Ștefăniță.

1518—1521. Neagoe Basarab redactează *Învățăturile* către fiul său Teodosie, cea mai importantă operă a literaturii române în limba slavonă. Adevărată enciclopedie a evului mediu românesc, ea este una dintre cele mai importante scrieri europene din sec. 16.

1518, aug. Convenție moldo-polonă pentru reglementarea litigiilor de graniță.

aug. 9. Tătarii, care pătrunseseră în Moldova, sînt atacați prin surprindere de moldovenii conduși de vornicul Petrea Carabăț și înfrînți.

1520. Gavriil Protul scrie din porunca lui Neagoe Basarab *Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon Patriarhul Țarigradului*, aparținînd ca gen literar hagiografiei, dar fiind în realitate o scriere cu scopuri politice, un pamflet împotriva adversarilor lui Neagoe și un panegiric al domniei acestuia.

— Rodna primește dreptul de a exploata minele în regie proprie.

iul. 9. Prima hotărnicie păstrată privind fixarea hotarului dintre Transilvania și Țara Românească în nordul Olteniei.

1521, <iun. 29—30>. Scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung către Johannes (Hans) Benkner, judele Brașovului; primul text care s-a păstrat redactat în limba română.

oct. Pretendentul Dragomir Călugărul, care își ia numele de Vlad Voievod, sprijinit de buzoieni, dispută domnia lui Teodosie și-l înfrînge la Tîrgoviște. Mehmed-beg intervine, înfrînge pe Vlad și-l decapitează.

1522, ian. (după 7) — mart. Radu de la Afumați înfrînge pe Mehmed-beg, sprijinitorul lui Teodosie, în luptele de la Glubavi, Ștefeni și Clejani, ia domnia (înainte de 3 febr.), dar înfrînt în lupta de la Ciocănești, este silit să se retragă în Transilvania.

1522, mart. — mai. Mehmed-beg instaurează o administrație otomană în Țara Românească, numind subași în sate și orașe. Teodosie, fiul lui Neagoe Basarab, este trimis la Constantinopol.

iun.— aug. Campania lui Radu de la Afumați și Ioan Zápolya în Țara Românească. Turcii sînt înfrînți la Grumazi și urmăriți peste Dunăre, orașele Nicopole și Șiștov fiind atacate. Mehmed reia atacul, înfrînge pe Radu la Gherghița și Slatina și-l silește să se retragă în Transilvania.

oct. 15 — nov. A doua campanie a lui Radu de la Afumați și Ioan Zápolya în Țara Românească. Turcii sînt înfrînți la Rucăr și Didru (Dridu).

1523, ian. — sept. Conflictul dintre domnul Moldovei, Ștefăniță, și marea boierime. Luca Arbore este destituit și executat (apr.); boierii organizează un complot, solicită și obțin sprijinul Poloniei. În ciocnirea dintre domn și marea boierime (7 sept.), Ștefăniță iese victorios. Grigore Ureche notează că domnului „i-a venit țara întru ajutoriu", ceea ce relevă că în politica sa, autoritatea domnească face apel la alte categorii sociale (orășeni, răzeși) pentru a combate pe exponenții marii boierimi.

apr. 25. Mehmed-beg instalează pe Vladislav ca domn al Țării Românești. Boierii Craiovești sprijină pe noul domn, Pîrvu Craiovescu devenind mare ban. Radu de la Afumați se retrage în Transilvania.

oct. Politica autoritară a lui Vladislav, urmată de execuții ale boierilor, provoacă răscoala boierimii din Țara Românească. Pîrvu Craiovescu și alți boieri care, intrați în conflict cu domnul, se retrăseseră în Transilvania, pătrund în țară, îl alungă pe Vladislav și ridică în domnie pe Radu Bădica.

1524 (între 19 și 24 ian.). Radu Bădica este ucis de turci. Radu de la Afumați reia domnia Țării Românești, în timp ce Poarta sprijină pe Vladislav care, în cele din urmă, ajunge în scaunul de domnie (mai); Craioveștii i se alătură.

iun. 11. Lupta de la Tărăsăuți; Ștefăniță zdrobește un corp de oaste otoman care se întorcea dintr-o incursiune de pradă în Polonia.

sept. Radu de la Afumați, sprijinit de boierii Craiovești, intrați în conflict cu Vladislav, reia domnia. Sfătuit de Craiovești, se închină Porții și acceptă creșterea tributului de la 12 000 la 14 000 de ducați. În ciuda recunoașterii suzeranității otomane, turcii acordă în continuare sprijin lui Vladislav, care se menține în București pînă în vara anului 1525, cînd, alungat, probabil, de Radu de la Afumați, dispare.

1526. În Biserica episcopală din Curtea de Argeș, zugravul Dobromir din Tîrgoviște termină execuția valorosului ansamblu

de pictură murală, caracterizat prin sensul anticului şi somptuosului.

1526, febr. 4. Campania lui Ştefăniţă, domnul Moldovei, în Ţara Românească. Oastea moldoveană pradă pînă la Tîrgşor; Radu de la Afumaţi este constrîns să-i predea pe boierii moldoveni pribegi, care sînt executaţi.

aug. 29. Bătălia de la Mohács; armata ungară este zdrobită de turci care ocupă Buda (8 sept.).

oct. — dec. Incursiuni ale lui Radu de la Afumaţi în Moldova şi ale lui Ştefăniţă în Ţara Românească.

nov. 10. Ioan Zápolya este încoronat ca rege al Ungariei la Szekesfehérvár (Alba Regală), iar Ferdinand de Habsburg este ales rege al Ungariei la Pozsony (17 dec.). Între cei doi începe un îndelungat conflict.

1527. Răscoală antifeudală şi antiotomană condusă de Ivan Nenada („Ţarul Negru"). Răsculaţii controlează regiunile Aradului şi Zarandului şi înfrîng oastea condusă de Petru Perényi, voievodul Transilvaniei. O nouă oaste, în frunte cu Emeric Czibák, episcopul de Oradea, înfrînge pe răsculaţi, iar Nenada este ucis.

1527, ian. (după 14) — 1538, sept. 18. Prima domnie a lui Petru Rareş în Moldova.

1528. Familia Fugger primeşte de la Ferdinand I dreptul de a exploata sarea din Transilvania.

— Tratatul de alianţă dintre Francisc I, regele Franţei, şi Ioan Zápolya, împotriva Habsburgilor.

— Introducerea tiparului în Transilvania.

1529, ian. 2. Radu de la Afumaţi este ucis, împreună cu fiul său Vlad, la Rîmnicu Vîlcea, de Drăgan postelnicul şi Neagoe vornicul.

— Capodoperă a sculpturii funerare din Ţara Românească, piatra de mormînt a lui Radu de la Afumaţi îl reprezintă pe voievod călare, cu mantia fluturînd; inscripţia aminteşte numeroasele sale bătălii.

mai. Acordul dintre Petru Rareş şi Ioan Zápolya. În schimbul intervenţiei împotriva lui Ferdinand, domnul Moldovei primeşte cetăţile Bistriţa şi Rodna şi i se confirmă stăpînirea asupra Ciceiului şi Cetăţii de Baltă.

iun. 22. Bătălia de la Feldioara; oastea moldoveană condusă de vornicul Grozav zdrobeşte pe partizanii lui Ferdinand de Habsburg. Ioan Zápolya dăruieşte, drept mulţumire, lui Petru Rareş, cetatea Unguraşul. Victoria de la Feldioara consolidează situaţia sprijinitorilor lui Ioan Zápolya, care pun stăpînire pe Cluj, Turda, Alba Iulia, Braşov şi alte oraşe.

aug. 9 (după ~). Numit de turci domn al Ţării Româneşti, Moise-Vodă încearcă să reintre în posesia Vinţului şi Vurpărului şi să obţină supunerea Sibiului şi Braşovului faţă de Ioan Zápolya; în urma refuzului celor două oraşe, un corp de oaste pătrunde în centrul şi sud-vestul Transilvaniei, fără a obţine însă rezultate decisive.

1529, sept. 8. Turcii ocupă Buda. Ioan Zápolya este reinstalat de turci la Buda, ca rege al Ungariei. În Transilvania, Ioan Zápolya se sprijină pe mica nobilime și pe orășenime, în favoarea cărora ia unele măsuri.
(toamna). Campania lui Petru Rareș și Moise-Vodă în Transilvania; după un scurt asediu (29 oct. — 3 nov.), Brașovul recunoaște autoritatea lui Zápolya și plătește 5 600 florini lui Petru Rareș. Autoritatea domnului moldovean asupra posesiunilor sale transilvănene — Ciceiul, Cetatea de Baltă, Bistrița, Rodna și Ungurașul — este consolidată.
(toamna — iarna). Moise-Vodă cîrmuiește cu concursul boierilor Craiovești, care capătă chiar o situație deosebită în stat, recunoscută de domn. Sfătuit de ei, Moise ucide la nunta surorii sale pe boierii care uneltiseră moartea lui Radu de la Afumați. Domnul Țării Românești se orientează spre o politică ostilă Porții.

1530. La Sibiu, Luca Trapoldner tipărește prima carte cunoscută din tipografia de aici, un tratat despre ciumă.
— Petru Rareș construiește mănăstirea Probota, principala sa ctitorie.
— Drăghici Gogoașe, membru al familiei Craioveștilor, încearcă să obțină sprijinul Porții împotriva lui Vlad; în acest scop, el închină averea sa și a tatălui său turcilor. Este pentru prima dată cînd un boier își donează bunurile dușmanilor țării sale. Sprijinit chiar de unii Craiovești, Vlad izbutește să obțină executarea lui Drăghici la Constantinopol.
mai. Lupta între Moise-Vodă și domnul numit de turci, Vlad, care se bucură de sprijinul unei însemnate părți a boierimii; Moise este constrîns să se refugieze în Transilvania (iun.), de unde se reîntoarce cu ajutorul episcopului Transilvaniei, Nicolae de Gerend și al lui Ștefan Mailath.
aug. 15. Se termină biserica nouă a mănăstirii Humor, ctitoria marelui logofăt Teodor Bubuiog. Pictura, executată în 1535, este opera zugravului Toma de la Suceava.
aug. 29. Lupta de la Viișoara; Moise-Vodă este înfrînt și ucis de Vlad; alături de domn, este ucis și cumnatul său, Barbu Craiovescu, iar Ștefan Mailath luat prizonier. În timpul domniei lui Vlad Înecatul, în Țara Românească se ascut divergențele din cadrul familiei Craioveștilor — unii membri colaborează cu domnul, alții îi sînt adversari — astfel că autoritatea politică a acestor mari boieri olteni decade.
dec. Trupe moldovene iau în stăpînire principalele cetăți și tîrguri din Pocuția.

1531, aug. Forțele polone, conduse de Jan Tarnowski, silesc pe moldoveni să evacueze Pocuția. Petru Rareș încearcă să recîștige teritoriile pierdute, dar avangarda moldovenească este înfrîntă de poloni la Gvozdec (19 aug.).

1531, aug. 22. Bătălia de la Obertyn; Petru Rareș este înfrînt de poloni. Rănit, domnul Moldovei abandonează în mîinile învingătorilor întreaga artilerie; oastea moldoveană pierde aproape 5 000 de oameni.

1532, 1534. Aventurierul venețian Aloisio Gritti, favorit al marelui vizir Ibrahim, încearcă să-și impună autoritatea în Ungaria și Transilvania. Acțiunile lui Ștefan Mailath și Petru Rareș, care trimite în Transilvania un corp de oaste condus de vornicul Huru, fac ca planul lui Gritti să eșueze. Asediat la Mediaș, Gritti este capturat și ucis (28 sept.).

1534, aug. 4 (înainte de ~). Eșecul încercării boierești de a-l înlătura pe Vlad Vintilă de la Slatina din domnia Țării Românești, cu ajutorul lui Aloisio Gritti.

1534, aug. 10 — 1535, aug. 30. Înălțarea ctitoriei lui Petru Rareș, biserica Sf. Dumitru din Suceava.

1535. Ioan Honterus întemeiază o tipografie la Brașov, care desfășoară o rodnică activitate (37 cărți publicate pînă în 1549).

apr. 4. Petru Rareș încheie la Iași o înțelegere cu Ferdinand de Habsburg în vederea unei acțiuni antiotomane comune. Domnul Moldovei încearcă să-și asigure influența în Transilvania.

iun. 10—11. Intrat în conflict cu o parte a marii boierimi, Vlad Vintilă, domnul Țării Românești, este ucis în timpul unei vînători.

1536. La Veneția se tipărește pentru prima oară o scriere provenind din cultura română: *Pripealele* lui Filotei Monahul, incluse într-un *Zbornic*, editat de Bojidar Vuković.

— Prima afirmare de către un român, în scris, a unității de neam și originii latine comune a muntenilor, moldovenilor și transilvănenilor: în *Hungaria* lui Nicolaus Olahus, redactată la Bruxelles.

1537. Se termină valorosul ansamblu de picturi murale care decorează atît la interior, cît și la exterior biserica mănăstirii Moldovița, ctitoria lui Petru Rareș, reconstruită în 1530, pe locul unui monument menționat la 1410.

1538, febr. 24. Tratatul de pace de la Oradea. Transilvania rămîne în stăpînirea viageră a lui Ioan Zápolya, urmînd ca la moartea sa, întreg regatul ungar să revină lui Ferdinand de Habsburg sau urmașilor săi.

aug. Moldova este atacată de turci — conduși de sultanul Soliman Magnificul — tătari și poloni. Petru Rareș respinge pe tătari la Ștefănești și încheie o înțelegere cu polonii.

sept. 15. Soliman intră în Suceava. Trădat de marii boieri, Petru Rareș se refugiază în cetatea Ciceiului (28 sept.). Ștefan Lăcustă este numit domn de sultan. Bugeacul și

Tighina sînt anexate Imperiului otoman. **Instaurarea dominației otomane asupra Moldovei.**

1539, iun. Răscoala boierimii din Țara Românească condusă de fostul mare vornic Șerban împotriva lui Radu Paisie, ultima încercare a boierilor Craiovești de a-și subordona autoritatea domnească. Sprijinit de turci, Radu Paisie reprimă răscoala. Pentru prima dată un dregător turc — pașa venit în sprijinul lui Radu Paisie — se instalează în capitală, de unde supraveghează situația din țară.

1539, iun. — 1540, oct. 30 (înainte de ~). Orașul Brăila este ocupat de turci.

1540, iul. 22. Moartea lui Ioan Zápolya; Poarta acordă tronul Ungariei fiului său minor, Ioan II Sigismund, care domnește sub autoritatea călugărului George Martinuzzi.

1541. Pictorul Dragoș Coman realizează valorosul ansamblu de picturi murale care decorează biserica din satul Arbore (ctitoria pîrcălabului Luca Arbore, din 1503).

1541—1542. La porunca lui Radu Paisie, meșterul zidar Maxim construiește bolnița Coziei, capodoperă a arhitecturii din Țara Românească din secolul 16. Picturile murale, executate de Radoslav și David (1542—1543), sînt, de asemeni, foarte valoroase.

1541, aug. 29. Ungaria centrală este transformată în pașalîc cu centrul la Buda.
oct. Dieta de la Debrețin recunoaște suzeranitatea Porții asupra Transilvaniei, care devine un principat autonom vasal al Imperiului otoman.
dec. Ștefan Lăcustă este ucis de boieri, care aleg domn pe Alexandru Cornea.
dec. 29. Tratatul de la Gilău; în schimbul domeniului Zips și al unui subsidiu anual, Isabella, văduva lui I. Zápolya, restituie lui Ferdinand coroana regală și îi cedează cîteva cetăți și orașe în Ungaria și Transilvania.

1542. Macarie, episcopul Romanului, termină într-o primă formă cronica Moldovei de la 1504 înainte, pe care mai apoi o va continua pînă în 1551. Este primul cronicar ce urmărește conștient forma literară a operei istorice.
— Turcii înființează raiaua Brăilei.
mart. 1. Tratatul dintre Petru Rareș și markgraful Ioachim II de Brandenburg; domnul Moldovei împrumută pe conducătorul expediției antiotomane a principilor germani cu 200 000 de florini ungurești.

1543. Dieta de la Cluj legiferează dreptul acordat de sultan de a alege pe principe și proclamă principiul libertății religioase în Transilvania; confesiunea ortodoxă păstrează statut de inferioritate, rămînînd „tolerată".

— Ioan Honterus fixează reguli noi de organizare a învățămîntului (*Constitutiones Scholae Coronensis*).

1543, ian. 7 — apr. 3. Negocierile lui Radu Paisie cu Ferdinand de Habsburg în vederea unei alianțe antiotomane.

1544, mai. Lupta de la Fîntîna Țiganului. Radu Paisie, domnul Țării Românești, înfrînge și ucide pe pretendentul Laiotă Basarab.

— Filip Moldoveanul tipărește la Sibiu *Catehismul românesc*, **prima carte tipărită în limba română.**

dec. 1. Se deschide la Brașov primul liceu în cadrul căruia învățămîntul este bazat pe principii umaniste.

1545, ian. 10. Apare *Molitvenicul* slavon tipărit la Tîrgoviște de Dimitrie Liubavici; reluarea activității tipografice în Țara Românească.

sfîrșitul lui mart. — începutul lui apr. Mircea Ciobanul, domnul Țării Românești, reprimă sîngeros încercările marii boierimi de a-i restrînge autoritatea; peste 200 de boieri — între care și influentul vornic Coadă — sînt executați, cei scăpați fug în Transilvania.

1546. Întemeierea „morii de hîrtie" de la Brașov de către negustorii brașoveni Hans Fuchs și Johannes Benkner. Fabrica procură hîrtie și tipografiei conduse de diaconul Coresi.

1547. Prin grija mitropolitului Grigorie Roșca, biserica Sf. Gheorghe din Voroneț a fost întregită cu un pridvor, iar fațadele au fost acoperite cu un valoros ansamblu de picturi murale, care fac celebritatea acestui monument.

1548, apr. Lupta de la Periș; Mircea Ciobanul înfrînge pe boierii pribegi care intraseră în Țara Românească, aducînd un pretendent; vistierul Udriște și banul Teodosie sînt uciși.

1550. Introducerea oficială a confesiunii luterane în Transilvania.

1551—1553. La Sibiu, sub îngrijirea lui Filip Moldoveanul, se tipărește un *Evangheliar* cu text paralel slavon și român, care este primul text românesc tipărit și ajuns pînă la noi.

1551—1556. Stăpînirea habsburgică în Transilvania. Populația este supusă unei exploatări sporite, agravate de jafurile mercenarilor imperiali. Încercările lui Ferdinand de Habsburg de a obține recunoașterea Porții eșuează.

1551, iun. 11. Iliaș Rareș părăsește domnia Moldovei, îmbrățișează apoi la Stambul religia mahomedană și devine pașă de Silistra.

iul. 21. În urma unui acord propus de George Martinuzzi, care primește drept recompensă arhiepiscopia de Gran, precum și titlurile de guvernator și cardinal, Ioan Sigismund și Isabella cedează lui Ferdinand de Habsburg Transilvania, în schimbul domeniilor Oppeln și Ratibor. Toma Ná-

dasady și generalul Ioan Castaldo sînt desemnați comisari imperiali pentru Transilvania.

1551, oct. Forțele otomane conduse de sangeacbegii de Seghedin și Semendria, urmate de oștile Moldovei și Țării Românești, silite să se alăture expediției turcești, pătrund în Transilvania; George Martinuzzi opune mai întîi rezistență, apoi intră în tratative cu Poarta.
dec. 17. George Martinuzzi este asasinat din ordinul lui Castaldo în castelul său de la Vințu de Jos.

1552. Banatul, Timișoara (26 iul.) și o parte din Crișana sînt ocupate de turci și transformate în pașalîc cu centrul la Timișoara.
sept. 1. Ștefan Rareș, domnul Moldovei, cade victimă, la Țuțora, unui complot al boierimii, sprijinit de generalul imperial Castaldo.
sept. Lupta de la Șipote; Alexandru Lăpușneanu, cu concursul unei facțiuni nobiliare polone, înfrînge pe Joldea, sprijinit de Elena Rareș, și devine domn al Moldovei (sfîrșitul lui sept.).
nov. 16. Lupta de la Mănești; boierii pribegi din Transilvania împreună cu pretendentul Radu Ilie (Haidăul) înfrîng pe Mircea Ciobanul, care este alungat din Țara Românească.

1554, mai 26. Alexandru Lăpușneanu termină rezidirea mănăstirii Bistrița (jud. Neamț), vechea ctitorie a lui Alexandru cel Bun, al cărui mormînt se află aici.

1556, ian. — oct. Dieta Transilvaniei întrunită la Sebeșul Săsesc recheamă pe Ioan Sigismund și Isabella. Sub conducerea vornicului Socol și a hatmanului Moțoc, oștile Țării Românești și, respectiv, Moldovei pătrund în Transilvania, alungă pe imperiali și instalează la Cluj pe Ioan Sigismund.
apr. 1. Răscoala meșteșugarilor din Sibiu împotriva patriciatului. După uciderea judelui regal, răsculații instalează un „căpitan". Folosind divergențele dintre meșteșugari și plebea urbană, patricienii își restaurează puterea.

1557, ian. 14. Apare la Brașov *Octoihul* în limba slavonă, **prima carte tipărită de diaconul Coresi,** care va desfășura pînă la 1583 o foarte bogată activitate închinată și tipăririi de cărți în limba română (9 cărți românești sau cu text paralel slavon și român).

1558, ian. 1. Moartea lui Eftimie, egumenul mănăstirii Căpriana, autor al unei cronici care prezintă istoria Moldovei între anii 1541 și 1554. Eftimie aduce o notă nouă în istoriografia moldovenească: pamfletul și caricatura unite cu lingușirile la adresa celui care poruncise scrierea.
ian. Revenit în domnie, Mircea Ciobanul execută un mare număr de boieri și clerici.

1558, mai. Campania lui Alexandru Lăpușneanu în Transilvania; Ciceiul și Cetatea de Baltă sînt restituite domnului Moldovei.

1559. Introducerea învățămîntului în limba română la școala din Șcheii Brașovului.

1559—1589. La Criș (jud. Mureș) s-a construit castelul Bethlen, una dintre cele mai reprezentative construcții civile în stilul Renașterii transilvănene.

1559, oct. Lupta de la Romănești; Doamna Chiajna și fiul ei, Petru, sînt înfrînți de boierii pribegi veniți din Transilvania.
nov. 5 (înainte de ~). Lupta de la Șerpătești; sprijiniți de turci, Doamna Chiajna și Petru înfrîng pe boierii pribegi; o nouă încercare a boierimii de a-l înlătura pe Petru eșuează în urma luptei de la Boian (12 nov.).

1560. Cel mai vechi manuscris românesc datat: *Apostolul* popii Bratu din Brașov, cu text alternativ slavon și românesc. Alte patru manuscrise din sec. 16, considerate primele monumente ale limbii române — *Psaltirea Scheiană, Psaltirea Voronețeană, Codicele voronețean* și *Psaltirea Hurmuzaki* — deși localizabile în Transilvania nu au nici o indicație asupra datei și locului unde s-au tradus.

1560—1563. Arhitectul Petrus Halus da Lugano modernizează în stilul Renașterii vechea biserică parohială din Bistrița.

1561. Alexandru Lăpușneanu construiește mănăstirea Slatina, una dintre cele mai mari din Moldova.
nov. 17—18. Lupta de la Verbia; Iacob Heraclid Despot sprijinit de Habsburgi și de nobilimea protestantă polonă îl înfrînge pe Alexandru Lăpușneanu. După ocuparea Sucevei, Despot este uns domn și obține recunoașterea Porții (mart. 1562).

1562—1563. Emisiunile monetare ale lui Despot-Vodă (monede de argint: dinar, taler și ort, și de aur: ducat).

1562, apr. — iun. Răscoala secuilor, provocată de abuzurile fruntașilor comunității. După reprimarea răscoalei, fruntașii secuilor sînt trecuți în rîndul nobililor.

1563—1564. Răscoala țărănimii din Moldova, provocată de darea de un galben introdusă de Despot-Vodă. Pentru scurt timp, domnul este reținut de răsculați.
— Înființarea Școlii latine (Schola latina) de la Cotnari la care a predat și învățatul german Johannes Sommer, autorul unei biografii a lui Despot (întîia biografie latină despre un domn român).

1563, mai 13. Primul document cunoscut emis de județul și pîrgarii orașului București.
oct. — nov. Complotul condus de hatmanul Tomșa împotriva lui Despot. Asediat în Suceava, domnul este constrîns de

ostașii săi să se predea și este ucis de Tomșa (6 nov.). — Eșecul încercării palatinului Dimitrie Wiszniowiecki de a lua în stăpînire Moldova. Luat prizonier la Vercicani, el este ucis la Constantinopol.

circa 1564. Coresi tipărește la Brașov *Tîlcul Evangheliilor*, scriere de propagandă calvină — prima carte cu caracter literar-religios din limba română.

1564, mart. Amenințat de turci și tătari, Tomșa este silit să se retragă în Polonia; Alexandru Lăpușneanu reia domnia.
nov. Alexandru Lăpușneanu execută un număr însemnat de mari boieri din Suceava.

1566. Eșecul încercării pretendentului Ștefan Mîzgă de a lua domnia Moldovei.

1568, febr. 17. Tratatul de pace dintre Imperiile otoman și habsburgic; împăratul Maximilian se obligă să nu mai intervină în Transilvania, să nu fortifice granița dinspre Transilvania și să dărîme cetățile înălțate; austriecii se obligă la plata unui tribut.
sept. Alexandru-Mircea, domnul Țării Românești, lichidează un complot al marii boierimi; conducătorii lui sînt executați.

1569. Răscoala țăranilor din Sălaj, Satu Mare și din regiunea Tisei, condusă de Gheorghe Crăciun („Omul Negru"). După eșecul încercării de a cuceri de la turci cetățuia Balaszentmiklós, Gh. Crăciun a fost făcut prizonier de patricienii din Sibiu și decapitat.
oct. 2. Bogdan Lăpușneanu, noul domn al Moldovei, depune omagiu regelui polon.

1570. Tratatul de la Speyer dintre împăratul Maximilian și Ioan Sigismund; cel din urmă recunoaște suzeranitatea împăratului și-i cedează comitatele Bereg, Ugocsa, Satu Mare și Szabolcs, dar păstrează stăpînirea asupra comitatelor Bihor, Solnocul de Mijloc, Crasna și Maramureș și a cetăților Hust, Cehul Silvaniei, Tășnad și Oradea. Tratatul consolidează partida habsburgică din Transilvania.

1571—1572. Clucerul Badea zidește mănăstirea Cobia, a cărei biserică de frumoase proporții este un monument unic în arhitectura veche românească datorită fațadelor integral îmbrăcate în cărămidă smălțuită; ușile de lemn, foarte valoroase, se păstrează la Muzeul Mănăstirii Sinaia.

1571, apr. 27. Încălcînd clauzele actului din 1566, Poarta ordonă dietei să-l aleagă ca principe pe Ștefan Báthory.

1572, febr. — 1574, iun. (13 sau 14). Domnia lui Ioan-Vodă cel Viteaz în Moldova.

1572, apr. 6. Din ordinul lui Ioan-Vodă, marele boier Ionașco Sbierea și un mare număr de partizani ai săi care uneltiseră împotriva domnului sînt executați.

1573. Ștefan Báthory atacă și ocupă Vințu de Jos și Aiudul, stăpînite de Gaspar Békés, conducătorul partidei imperiale din Transilvania; încercarea de a-l prinde pe G. Békés la Făgăraș eșuează.
— Dieta de la Cluj ia măsuri împotriva partidei habsburgice.
— Ioan-Vodă bate o monedă de aramă, *acceá* (denumirea turcească a asprului).

1574. Alexandru Mircea, domnul Țării Românești, introduce un bir pe oile sterpe, numit „oae seacă".
— Moartea lui Gaspar Heltai, autorul unei valoroase cronici în limba maghiară (*Magyar Krónika*).
febr. Ioan-Vodă refuză dublarea haraciului, hotărăște să se ridice împotriva Porții și cere sprijinul cazacilor zaporojeni, care sosesc în Moldova (mart.).
apr. 14. Lupta de la Jiliște; Ioan-Vodă zdrobește oastea turco-munteană care urma să-l instaleze domn pe Petru Șchiopul.
apr.—mai. Forțele unite ale moldovenilor și cazacilor atacă orașele Brăila, Tighina și Cetatea Albă pe care le ard; garnizoanele otomane din cetăți rezistă.
iun. 10. Bătălia de lîngă iezerul Cahulului; trădat de boierime, Ioan-Vodă, după o rezistență dîrză, este silit să se retragă la Roșcani.
iun. 11. Asediată de turci la Roșcani și lipsită de apă, oastea moldo-cazacă este silită să se predea; în ciuda asigurărilor date, Ioan-Vodă este ucis de turci. Tătarii capătă permisiunea de a prăda Moldova.

1575 (primăvara). Gaspar Békés pătrunde în Transilvania; i se alătură secuii din Ciuc și răsculații din scaunul Mureșului.
iul. 9. Lupta de la Sînpaul; Ștefan Báthory înfrînge, cu ajutor turcesc, oastea lui G. Békés; în urma victoriei el reprimă opoziția partidei imperiale, își consolidează domnia și strînge relațiile cu Poarta otomană.
aug. Sultanul Murad al III-lea sporește tributul Transilvaniei de la 10 000 la 15 000 florini.
dec. 14. Ștefan Báthory, principele Transilvaniei, este ales rege al Poloniei. Transilvania este cîrmuită, în numele lui Ștefan Báthory, de fratele său Cristofor, apoi de fiul acestuia, Sigismund. Autoritatea centrală este consolidată prin restrîngerea drepturilor dietei.

1577. Ștefan Báthory hotărăște readucerea cu forța a iobagilor care fugiseră de pe domeniile feudale.
— Călugărul Azarie încheie redactarea cronicii sale (începută în 1574) în care expune istoria Moldovei între 1551 și 1574. Excelent narator, el depășește modelul lui Manasses și dă cronicii o culoare locală.

1577 (toamna). Sprijinit de cazaci, Ioan (Nicoară) Potcoavă intră în Moldova și-l constrînge pe Petru Șchiopul să se refugieze în Țara Românească. După victoria de la Docolina (23 nov.), ocupă Iașii și se proclamă domn.

1578, febr. Alexandru, fratele lui Nicoară Potcoavă, ajutat de cazaci, ocupă Iașii. Asediat de oastea moldo-transilvano-turcă, încearcă o ieșire, dar este luat prizonier la Miroslava (11–12 mart.).
iun. 16. Refugiat în Polonia, Nicoară Potcoavă este decapitat la Lvov.
iul.—oct. Cu sprijinul cazacilor, „domnișorii" Petru, Constantin (fiul lui Nicoară Potcoavă) și un alt Constantin, fiul lui Ștefan Lăcustă, încearcă să ia domnia Moldovei.

1580. Un copist necunoscut începe să adune într-un singur manuscris literatura apocrifă și hagiografică tradusă în românește la sfîrșitul sec. 16 paralel cu cărțile bisericii. Opera sa va fi continuată pînă în 1620 de popa Grigore din Măhaci și astfel va rezulta „Codex Sturdzanus" — dovadă a ascendenței limbii române alături de slavonă ca limbă a culturii, promovată de mediile sociale neprivilegiate (preoți de tîrg și sat, tîrgoveți, boierimea măruntă).
— Întemeierea Universității din Cluj cu trei facultăți — teologie, filozofie, drept —, sub conducerea lui Antonio Possevino.

1581. Răscoala țăranilor din ținutul Lăpușnei, provocată de impunerea zeciuielii de boi. Răsculații proclamă domn pe conducătorul lor Lungu, dar sînt zdrobiți în lupta de la Bolota.

1582, iul. 14. Palia de la Orăștie — prima traducere românească a celor cinci cărți de la început ale Vechiului Testament — este tipărită de Șerban Coresi, fiul diaconului, și diaconul Marian.
sept. 28. Silit să părăsească scaunul de domn în urma conflictului cu boierimea, Iancu Sasul este decapitat la Lvov.

1582—1584. Construirea mănăstirii Sucevița, marea ctitorie a fraților Movilești. Pictura murală care împodobește monumentul la interior și la exterior este opera zugravilor Ion și Sofronie (era gata la 26 iul. 1596).

1583, iul. — 1585, apr. 6. Domnia lui Petru Cercel; încercarea domnului de a introduce unele inovații de inspirație apuseană provoacă conflictul cu boierimea. Sporirea haraciului la 125 000 galbeni, precum și cheltuielile curții domnești atrag după sine o fiscalitate apăsătoare. Petru Cercel reconstruiește și amplifică Curtea domnească din Tîrgoviște, înălțînd și o monumentală biserică paraclis (decorată cu pictură sub Constantin Brîncoveanu în 1702).

1585. Mihnea II introduce birul numit „năpasta".

1587, **nov. 26.** Lupta de lîngă Țuțora; Petru Șchiopul înfrînge pe pretendentul Ivan, care intrase în Moldova, cu ajutorul cazacilor.

1591, **aug. 19.** Față de sporirea tributului impusă de turci, Petru Șchiopul părăsește Moldova.

1591. Mihai Viteazul zidește mănăstirea Mihai-Vodă (București), operă remarcabilă a arhitecturii românești din a doua jumătate a secolului al 16-lea (de plan triconc), cu fațade decorate cu arcaturi etajate în două registre.

— Răscoala țăranilor moldoveni, favorizată de fuga lui Petru Șchiopul.

apr. 9. Mazilit din domnie, Mihnea trece la mahomedanism (luînd numele de Mehmed-bei) și primește sangiacatul de Nicopole.

1592, **oct.** Aron Tiranul, sprijinit de transilvăneni și turci, înfrînge pe „domnișorul" Petru Cazacul.

1593. Haraciul Țării Românești atinge cuantumul său maxim: 155 000 galbeni; cel al Moldovei se dublează, atingînd suma de 65 000 galbeni.

— În satul Mănăstirea (jud. Cluj) s-a construit castelul Corniș, valoros exemplu de arhitectură în stilul Renașterii.

1593, **sept. Mihai Viteazul devine domn al Țării Românești.**

1594, **febr.** Sigismund Báthory, principele Transilvaniei, încheie un tratat cu imperialii pentru lupta comună contra turcilor.

aug. 16. Aron Tiranul încheie un tratat cu Imperiul habsburgic, care stipula acțiuni comune antiotomane.

aug. Aron Tiranul recunoaște suzeranitatea lui Sigismund Báthory.

sept. 4 (înainte de ~). Conducătorii partidei antihabsburgice, printre care și Baltazar Báthory, sînt executați din ordinul lui Sigismund Báthory.

sept. — oct. Mihai Viteazul se înțelege cu Sigismund Báthory și cu Aron Tiranul spre a lupta împreună împotriva turcilor.

nov. 13. Începutul războiului antiotoman al Moldovei și Țării Românești; creditorii turci, chemați sub pretextul de a fi plătiți, sînt uciși.

dec. 10. Oastea munteană bate pe turci la Orașul de Floci.

1595, **ian. 1.** Victoria oastei muntene asupra turcilor la Hîrșova.

ian. 8. O nouă înfrîngere a turcilor la Silistra.

ian. 14. Lupta de la Putineiu; frații Buzești și Radu Calomfirescu, în fruntea unor detașamente ale oștii de țară, înfrîng pe tătarii care invadaseră țara.

ian. 15. O nouă ciocnire între detașamentul fraților Buzești și tătari, încheiată cu risipirea celor din urmă. În ciuda acestui eșec, turcii și tătarii fac joncțiunea la Șerpătești. Tabăra turco-tătară este atacată prin surprindere de paharnicul Manta.

1595, **ian. 25.** Lupta de la Rusciuc; Mihai Viteazul trece Dunărea pe la Mogoşin (Marotin), atacă şi arde Rusciukul; paşii Hasan şi Mustafa sînt ucişi, iar artileria otomană, capturată.
mart. Forţele muntene, sprijinite de un corp transilvănean, condus de Albert Király, ocupă Brăila.
mart. Moldovenii ocupă Ismailul şi măcelăresc garnizoana otomană.
(primăvara). Paşa de Vidin atacă şi arde Craiova. Apărarea oraşului a fost condusă de căpitanul raguzan, Deli Marcu.
apr. 24. Sigismund Báthory înlătură din domnia Moldovei pe Aron Tiranul şi numeşte pe Ştefan Răzvan.
mai 20. Tratatul de la Alba Iulia dintre Ţara Românească şi Transilvania; clauzele acordului limitează prerogativele domnului Ţării Româneşti, devenit un reprezentant al principelui Transilvaniei, a cărui suzeranitate este recunoscută. O clauză prevedea readucerea cu forţa a ţăranilor şerbi fugiţi.
iun. 3. Ştefan Răzvan recunoaşte suzeranitatea lui Sigismund Báthory, acceptînd condiţii apăsătoare.
aug. 4. Oastea otomană, condusă de marele vizir Sinan-paşa, trece Dunărea.
aug. 13/23. Bătălia de la Călugăreni; Mihai Viteazul înfrînge oastea otomană condusă de marele vizir, Sinan-paşa. Paşii Hasan de Timişoara, Khidr şi Mustafa de Bosnia sînt ucişi, iar marele steag verde, capturat. Faţă de superioritatea numerică a turcilor, Mihai este silit totuşi să se retragă spre nord.
aug. 15. Oastea otomană ocupă Bucureştii, bisericile sînt transformate în moschei, iar mănăstirea lui Alexandru vodă (mai tîrziu mănăstirea Radu-Vodă) fortificată („palanca lui Sinan-paşa").
aug. 27. Ieremia Movilă recunoaşte suzeranitatea polonă, declarînd Moldova „membru credincios şi inseparabil" al coroanei polone.
oct. 6—8. După un bombardament de două zile, Tîrgoviştea este recucerită de forţele unite ale muntenilor, moldovenilor şi transilvănenilor, conduse de Mihai Viteazul, cărora li se alăturase un corp toscan.
oct. 12. Un detaşament moldovenesc, condus de Ştefan Răzvan, ocupă Bucureştii, evacuaţi între timp de turci.
oct. 15/25—20/30. Ariergarda otomană este surprinsă la Giurgiu de Mihai şi zdrobită, iar robii luaţi de turci, eliberaţi. După un bombardament al artileriei toscane, cetatea Giurgiu este cucerită. Sinan-paşa este destituit din postul de mare vizir.
nov.—dec. Aşezămîntul şi legătura lui Mihai Vodă prin care rumânii rămîn pe moşia pe care i-a găsit aşezămîntul; stăpînii de la care fugiseră nu-i mai pot revendica.
dec. 13. Lupta de la Areni; Ştefan Răzvan este înfrînt

de Ieremia Movilă, adus domn de oastea polonă condusă de cancelarul Jan Zamoyski; Ştefan Răzvan este tras în ţeapă.

1596—1597. Anularea clauzelor tratatului de la Alba Iulia; renunţării lui Sigismund Báthory de a controla veniturile Ţării Româneşti îi urmează refuzul lui Mihai Viteazul de a participa la lucrările dietei. În cele din urmă domnul Ţării Româneşti declară nul tratatul.

1596, mart.—nov. Corpuri de oaste ale Ţării Româneşti poartă lupte cu Radu Mihnea, domnul numit de Poartă, cu tătarii, care ard Bucureştii (oct.) şi begii de la Dunăre; Baba Novac, căpitan al lui Mihai Viteazul, arde Plevna şi înaintează pînă la Sofia.

oct. 26. Bătălia de la Keresztes; forţele unite ale imperialilor şi ale lui Sigismund Báthory sînt înfrînte de turci.

dec. Mihai Viteazul face pace cu turcii şi primeşte steag de domnie de la Poartă, în schimbul plăţii tributului.

1596—1599. Întemeierea episcopiei Huşilor de către Ieremia Movilă.

1597. Marele logofăt Teodosie Rudeanul redactează o cronică închinată lui Mihai Viteazul.

1598, iun. 9. Tratatul dintre împăratul Rudolf al II-lea şi Mihai Viteazul încheiat la Mănăstirea Dealu. Domnul Ţării Româneşti recunoaşte suzeranitatea împăratului, fără a plăti însă tribut, iar Rudolf al II-lea se obligă să-i asigure subsidii pentru întreţinerea armatei şi recunoaşte caracterul ereditar al domniei.

aug. — nov. Reînceperea războiului antiotoman; Mihai Viteazul trece Dunărea şi înaintează pînă la munţii Balcani; turcii sînt înfrînţi la Vidin şi Cladova.

1599. Apare la Görlitz *Scurtă şi adevărată descriere a faptelor săvîrşite de Io Mihai, Domnul Ţării Româneşti*... de Baltasar Walther silezianul, în care a intrat cronica de curte a voievodului, scrisă în limba română şi folosită prin intermediul unei traduceri polone.

mart. 29. Sigismund Báthory renunţă la tron; vărul său, cardinalul Andrei Báthory, este ales principe.

iun. 26. Un nou tratat între Ţara Românească şi Transilvania; Mihai Viteazul acceptă suzeranitatea lui Andrei Báthory, iar acesta recunoaşte domnia ereditară în familia lui Mihai Viteazul.

(vara). Andrei Báthory, Ieremia Movilă şi cancelarul polon Jan Zamoyski se pun de acord pentru a-l înlătura din domnie pe Mihai; Andrei Báthory cere voievodului muntean să părăsească ţara.

oct. 18/28. Bătălia de la Şelimbăr; Mihai Viteazul înfrînge oastea transilvană; domnul Ţării Româneşti intră în

Alba Iulia (21 oct./1 nov.); **întreg teritoriul Transilvaniei trece sub autoritatea lui Mihai.**

1600, mai. Mihai Viteazul alungă pe Ieremia Movilă şi ocupă Moldova, realizînd astfel prima uniune a celor trei ţări române. Într-un hrisov din 6 iul., **el se intitulează „domn al Ţării Româneşti şi Ardealului şi a toată ţara Moldovei".**
iul. 20—27. Dieta Transilvaniei acordă, la cererea lui Mihai Viteazul, unele înlesniri iobagilor şi preoţilor români (păşunatul liber, afară de oi, şi scutirea preoţilor de robotă).
sept. 1. Nobilimea refuză să participe la dieta de la Sebeşul-Săsesc, proclamă insurecţia şi alege conducător pe Ştefan Csáki. Gheorghe Basta, comandantul trupelor imperiale, se alătură nobilimii.
sept. 18. Lupta de la Mirăslău; Mihai Viteazul este înfrînt de Basta.
sept. Oastea polonă, condusă de Jan Zamoyski, ocupă Moldova şi reinstalează în domnie pe Ieremia Movilă.
oct. 20. Lupta de la Bucov; polonii înfrîng pe Mihai Viteazul, care se retrage peste Olt. Simion Movilă devine domn al Ţării Româneşti. De partea sa, trec şi boierii Buzeşti.
nov. 25. Lupta de lîngă Curtea de Argeş defavorabilă lui Mihai; acesta ia drumul Vienei unde ajunge la 12 ian. 1601.

1601. Mihai Viteazul dictează memoriul către marele duce al Toscanei Ferdinando I de Medici păstrat numai în traducerea italiană, prima autobiografie din literatura română.
mart.—mai. În urma mediaţiei împăratului Rudolf al II-lea, Mihai se împacă cu Basta; amîndoi primesc misiunea de a supune Transilvania, unde Sigismund Báthory revenise în domnie.
iun.—iul. Boierii Buzeşti înfrîng şi izgonesc din Ţara Românească pe Simion Movilă.
aug. 3/13. Lupta de la Gorăslău; forţele unite ale lui Mihai Viteazul şi Gheorghe Basta înfrîng pe Sigismund Báthory; meritul victoriei revine în special lui Mihai.
aug. 9/19. Mihai Viteazul este ucis pe Cîmpia Turzii din ordinul lui Gheorghe Basta.
aug. 15. Sprijinit de poloni şi tătari, Simion Movilă înfrînge oastea Ţării Româneşti lîngă Rîmnicul Sărat şi pe malul Buzăului.
— Vistiernicul Stavrinos, închis în cetatea Bistriţei după uciderea lui Mihai Viteazul, scrie poemul grecesc în versuri *Vitejiile prea piosului şi prea viteazului Mihai Voievod.* Poemul a cunoscut o mare celebritate şi răspîndire în lumea greacă, iar finalul a fost tradus şi în limba română şi folosit în Letopiseţul Ţării Româneşti.
oct. 20. Radu Şerban este ales domn al Ţării Româneşti în tabăra de la Cîrstieneşti de oastea lui Mihai Viteazul, căreia i se alăturaseră şi boierii Buzeşti. Neputînd opri pe Simion Movilă, este silit să se retragă în Transilvania, unde jură credinţă împăratului Rudolf II (6 nov.).

1602—1610. În acest răstimp un grămătic din casa Buzeştilor, folosind textul cronicii oficiale a lui Mihai Viteazul, redactează o cronică a faptelor sale de la urcarea în scaun pînă în sept. 1600, subliniind rolul boierilor Buzeşti şi în special al lui Stroe Buzescu. Cunoscută sub titul *Cronica Buzeştilor* şi folosită în alcătuirea letopisețului țării, aceasta este prima scriere originală cu caracter istoric şi literar, alcătuită în limba română şi ajunsă pînă la noi.

1602, mart. 15. Bătălia de la Crețeşti; Radu Mihnea, sprijinit de turci, este înfrînt de oastea lui Simion Movilă; încercarea sa de a lua domnia Țării Româneşti eşuează.

iun. 7 — oct. 5. Vornicul Nestor Ureche ctitoreşte mănăstirea Secu.

iun. 29. Convenția de la Cluj; Sigismund Báthory cedează Transilvania împăratului Rudolf al II-lea de la care primeşte ducatele Oppeln şi Ratibor şi un venit de 50 000 florini anual.

iul. — aug. Radu Şerban alungă pe Simion Movilă din Țara Românească, pătrunde în Moldova şi arde Tecuciul.

sept. 13/23—14/24. Luptele de la Ogretin şi Teiuşani. Radu Şerban înfrînge forțele coalizate ale lui Simion Movilă şi ale hanului tătar. În cursul luptei, boierul Stroe Buzescu provoacă la luptă şi ucide pe cumnatul hanului. Rănit el însuşi, Stroe Buzescu moare la 2 oct.

1603. Desființarea universității iezuite din Cluj.

febr. Oastea Țării Româneşti atacă Silistra şi înfrînge pe Ahmed paşa, încercarea de a ocupa cetatea eşuează; muntenii ard Hîrşova. Turcii renunță temporar la înscăunarea lui Radu Mihnea.

mart.—iun. Conduşi de Moise Székely (Secuiul), ungurii alungă garnizoanele imperiale şi ocupă Lugojul, Alba Iulia şi Clujul. Gheorghe Basta face apel la Radu Şerban.

iul. 17. Lupta de lîngă Braşov. Radu Şerban zdrobeşte oastea lui Moise Secuiul, care este ucis în timpul luptei.

1604, oct. 4. Nobilimea din Transilvania se răscoală împotriva lui Rudolf al II-lea; în lupta de la Almosd, Ştefan Bocskay, conducătorul partidei antihabsburgice, înfrînge pe imperiali şi este proclamat principe (21 febr. 1605), fiind recunoscut şi de turci.

(toamna). Radu Şerban încheie pace cu turcii şi tătarii. Reintrarea Țării Româneşti sub ascultarea Porții se face în condiții mai favorabile, haraciul fixat — 32 000 galbeni — neatingînd nici măcar un sfert din cel plătit la sfîrşitul secolului 16.

1605, aug. 5. Tratatul de prietenie şi alianță dintre Radu Şerban şi Ştefan Bocskay.

1606. Răscoala țărănească în Moldova, înăbuşită de Ieremia Movilă cu sprijinul principelui Transilvaniei.

— A fost brodat acoperămîntul de mormînt al lui Ieremia Movilă, operă impresionantă prin vigoarea realistă a reprezentării.

1606, iul. Împăratul Rudolf al II-lea recunoaşte pe Ştefan Bocskay ca principe al Transilvaniei şi îi cedează comitatele Tokay, Bereg şi Ugocsa.

1607. Cronica versificată a lui Gheorge Palamed consacrată lui Mihai Viteazul.

1607, sept. 14 — dec. 16. Lupte pentru domnia Moldovei între fiii lui Ieremia şi Simion Movilă.
dec. 16. Lupta de la Ştefăneşti; Constantin Movilă înfrînge pe vărul său Mihăilaş şi ia domnia Moldovei.

1608, mart. 5. În urma răscoalei haiducilor (corp de oaste maghiar), Sigismund Rákóczi, care fusese ales principe la 11 febr. 1607, se retrage din domnie, iar Gabriel Báthory este ales principe al Transilvaniei.
mai. Tratatul de alianţă dintre Radu Şerban şi Gabriel Báthory.
nov. Tratatul de alianţă dintre Gabriel Báthory şi Constantin Movilă.

1609. Mitropolitul Atanasie Crimca zideşte mănăstirea Dragomirna; biserica mare, neobişnuit de înaltă, introduce în Moldova forme decorative de inspiraţie caucaziană.
nov. 3. Gabriel Báthory acordă preoţilor români posibilitatea de a ieşi din condiţia servilă şi-i scuteşte de sarcinile plebee şi de cele prestate stăpînului de moşie (cu excepţia *darurilor*).

1610, mart. Eşecul complotului nobiliar, condus de cancelarul Ştefan Kendi, împotriva lui Gabriel Báthory.
dec. 29. Începutul campaniei lui Gabriel Báthory împotriva lui Radu Şerban. Oastea transilvană pătrunde prin pasul Bran în Ţara Românească şi înaintează spre Tîrgovişte, prădînd şi arzînd satele străbătute. Radu Şerban se refugiază în Moldova.

1611, ian. 26. Gabriel Báthory ocupă Tîrgovişte şi se intitulează „principe al Transilvaniei şi al Valahiei Transalpine". Poarta refuză să-l recunoască domn şi-l numeşte din nou pe Radu Mihnea; Gabriel Báthory se retrage din Ţara Românească (16 mart.).
febr. 20. Tratatul dintre Imperiul habsburgic, Radu Şerban şi Constantin Movilă. Împăratul se obligă să acorde sprijin militar lui Radu Şerban pentru a-şi recăpăta domnia.
mart. 22. Radu Mihnea ocupă Tîrgovişte.
mai. Radu Şerban alungă din domnie pe Radu Mihnea şi ocupă Tîrgovişte.
iun. 27/iul. 7. Lupta de lîngă Braşov; Radu Şerban zdrobeşte oastea lui Gabriel Báthory, care se refugiază la Sibiu. Şovăielile lui Radu Şerban şi ale imperialilor, după victo-

rie, au permis lui G. Báthory să păstreze domnia pînă în 1613. Turcii pătrund în Ţara Românească şi intră apoi în Transilvania (15 sept.). Radu Şerban se retrage în Moldova, de unde pleacă apoi în Polonia, iar de aici la Viena (dec.), unde va muri (13 mart. 1620).

1611, sept. 12. Turcii instalează pe Radu Mihnea ca domn al Ţării Româneşti. Creşterea influenţei boierilor greci provoacă nemulţumirea boierimii autohtone.
dec. 18 (după ~). Ştefan Tomşa devine domn al Moldovei.

1612, iul. 19. Lupta de la Cornul lui Sas; Ştefan Tomşa înfrînge oastea lui Constantin Movilă, sprijinit de cumnatul său, Ştefan Potocki, care sînt luaţi prizonieri. După victorie, domnul execută pe marii boieri prinşi şi le confiscă moşiile.

1613, oct. 23. Intervenţia unei armate otomane obligă dieta din Cluj să-l aleagă pe Gabriel Bethlen ca principe.
— Înţelegerea dintre Gabriel Bethlen, Radu Mihnea şi Ştefan Tomşa; principele Transilvaniei şi cei doi domni români îşi făgăduiesc ajutor reciproc.

1615, mai. Tratatul de la Tirnavia; împăratul recunoaşte pe Gabriel Bethlen ca principe şi se obligă să restituie cetăţile Hust, Chioar şi Baia Mare, ocupate de armata habsburgică.
sept.—oct. Răscoala marii boierimi moldovene împotriva lui Ştefan Tomşa. Sprijinit de tîrgoveţi, domnul înfrînge pe răsculaţi lîngă Iaşi la Fîntîna lui Păcurar; 75 de boieri sînt executaţi. Drept recompensă pentru ajutorul dat, locuitorii Iaşilor sînt scutiţi de toate dările în natură.
nov. 21. Lupta de la Tătăreni. Cu ajutorul nobililor poloni Mihai Wisniowiecki şi Samuel Koreki, Alexandru Movilă înfrînge pe Ştefan Tomşa şi devine domn al Moldovei.

1616. Atanasie Crimca, ctitorul Dragomirnei, mare cărturar, termină de ilustrat *Psaltirea*, una dintre cele mai preţioase opere din activitatea sa de caligraf şi miniaturist.

1616—1620. Răscoala ţărănimii şi a micii boierimi din ţinutul Orheiului provocată de apăsarea fiscală. Răsculaţii ridică „domnişori" (1617, 1619), dar sînt în cele din urmă înfrînţi de Gaspar Graţiani.

1616, aug. 3. Lupta de la Drăcşani; Skender, paşa de Silistra, surprinde şi înfrînge oastea moldo-polonă. Alexandru Movilă şi mama sa, Elisabeta, sînt luaţi în captivitate. Sfîrşitul protectoratului polon asupra Moldovei.

1617, iun. Mişcarea condusă de boierul Lupu Mehedinţeanu împotriva lui Alexandru Iliaş şi a anturajului său grecesc; domnul se refugiază la Brăila şi este mazilit de Poartă.

1618, iul. — 1620, iul. Domnia lui Gavril Movilă, în timpul căruia rumânii îşi răscumpără libertatea în proporţii masive („s-au răscumpărat şi celelalte sate, toate" menţionează un document).

1619—1626. Campaniile lui Gabriel Bethlen în Austria și Cehia împotriva Habsburgilor.

1619, mai 20. Tratatul de la Alba Iulia dintre Gavril Movilă și Gabriel Bethlen prevedea modalitățile de soluționare a litigiilor de hotar și restituirea reciprocă a țăranilor șerbi și țiganilor fugiți.

1620. Mihail Moxa, călugăr oltean, alcătuiește primul cronograf în limba română „de la facerea lumii" pînă la 1489.
— Matei al Mirelor, egumenul Mănăstirii Dealu, termină de scris în neogreacă cronica în versuri a Țării Românești pentru anii 1602—1618 intitulată *Istoria celor petrecute în Țara Românească începînd de la Șerban vodă pînă la Gavriil vodă*. Îi adaugă o scriere parenetică, tot în versuri: *Sfaturile către Alexandru Iliaș*, întîia scriere medievală compusă pe teritoriul României în care este denunțată exploatarea poporului de către boieri și este elogiat un domn — Ștefan Tomșa — pentru că a fost aspru cu boierii, asemuiți cu lupii.
sept. Gaspar Grațiani, morlac (maurovlah) din Dalmația, numit domn al Moldovei, ca recompensă pentru serviciile aduse Porții, se răscoală împotriva dominației otomane; ceaușul venit să-l mazilească și negustorii turci din Iași sînt uciși. Gaspar Grațiani se aliază cu Polonia, a cărei oaste, condusă de hatmanul Zółkiewski, intră în Moldova.
sept. 19. Lupta de la Țuțora; forțele moldo-polone sînt înfrînte de turci; Gaspar Grațiani este ucis apoi de hatmanul Șeptilici și de postelnicul Goia.

1621, oct. 9. Pacea turco-polonă de la Hotin; suzeranitatea Porții asupra Moldovei este confirmată; Hotinul este restituit de poloni, Moldovei.

1622, ian. 6. Pacea de la Mikulov; Imperiul cedează lui Gabriel Bethlen cele șapte comitate (Borsod, Abaúj, Zemplén, Szabolcs, Ugocsa, Bereg, Satu Mare) în stăpînire viageră și-i plătește anual 50 000 florini. Clauzele păcii au fost confirmate prin tratatele de la Viena (1624) și Bratislava (1626).

1623—1624. Răscoala călărașilor de la Mănești, Gherghița, Ploiești și Rușii de Vede, provocată de agravarea situației lor economice; răsculații sînt înfrînți la Mănești. O răscoală în Oltenia, condusă de pretendentul Paisie, este de asemeni reprimată.

1623 (toamna). Muntenia este pustiită de năvala tătarilor din Bugeac; la întoarcere, tătarii sînt atacați din porunca lui Radu Mihnea, de moldoveni, care le iau toată prada.

1624. Gabriel Bethlen acordă fiilor de iobagi dreptul de a frecventa școlile. Preoții români din Transilvania sînt scutiți de dijma din vite și din grîne.

1627. Gabriel Bethlen încearcă să obțină aprobarea Porții pentru a constitui un regat al Daciei, care să reunească cele trei țări românești.

1628, ian. Așezămîntul lui Miron Barnovschi; restrîngerea dreptului dregătorilor domniei de a interveni pe domeniile feudale; se fixează un termen de prescripție de șapte ani, pentru urmărirea vecinilor fugari, șerbii fugiți după 1621 urmau să fie readuși la vechii stăpîni cu cisla lor.

1630, oct. 27. În urma agravării conflictului dintre boierii pămînteni și domnul Leon Tomșa, provocat de fiscalitatea excesivă și de numeroasa clientelă grecească din jurul domnului, un număr însemnat de boieri, între care și Matei aga din Brîncoveni, se refugiază în Transilvania.

1631, iul. 15. Așezămîntul lui Leon Tomșa; domnul este constrîns să accepte expulzarea boierilor și negustorilor greci (cu excepția boierilor căsătoriți cu pămîntence și așezați în țară), reluarea mănăstirilor închinate, scutirea boierimii de toate dările în natură, consolidarea dreptului ereditar al boierimii asupra pămîntului. Mitropolitul și episcopii urmau să fie aleși în țară, iar nu trimiși de la Constantinopol, cum se obișnuia.

aug. 23. Lupta de lîngă București („din jos de mănăstirea lui Mihai-Vodă"); Leon Tomșa înfrînge pe boierii pribegi, reveniți cu oaste din Transilvania și execută pe cei căzuți prizonieri.

1632, sept. Matei Basarab, revenit în țară și recunoscut domn de Abaza pașa de Rusciuk, intră în București.

1632, sept.—1654, apr. 9. Domnia lui Matei Basarab în Țara Românească.

1632, oct. 25. Lupta de lîngă m-rea Plumbuita, Matei Basarab înfrînge pe Radu Alexandru Iliaș, domnul numit de Poartă, și capătă, în cele din urmă, oficial domnia de la sultan (23 febr. 1633).

1633. Așezămîntul lui Matei Basarab fixează un termen de prescripție de patru ani pentru rumânii fugiți.

apr. Mișcarea boierimii pămîntene împotriva lui Alexandru Iliaș se transformă într-o mișcare a țărănimii moldovene; Batiște Vevelli, sfetnicul domnului, este ucis de țărani. Alexandru Iliaș este silit să părăsească domnia.

iun. 22. Miron Barnovschi este executat la Constantinopol; în urma învinuirii aduse de mai mulți boieri — între care și vornicul Lupu — că este o unealtă a polonilor.

iul. 17. Convenția dintre Matei Basarab și Gheorghe Rákóczi I privind acordarea reciprocă de ajutor.

1634, apr. — 1653, apr. 3. 1653, apr. 28 — iul. 8. Domnia lui Vasile Lupu în Moldova.

— Așezămîntul lui Vasile Lupu privind pe vecinii fugiți fixează un termen de prescripție de cinci ani.

1634—1635. Reforma fiscală a lui Matei Basarab („Darea talerului"); agravarea obligațiilor fiscale ale țărănimii.

1635. Udriște Năsturel compune, în slavonă, primele versuri dedicate stemei Țării Românești și domnilor Basarabi. Ele apar în *Molitvelnicul* slavonesc tipărit la Cîmpulung Muscel.
mart. 16. Tratat de alianță între Matei Basarab și Gheorghe Rákóczi (tratatul a fost reînnoit în 1636 și 1640).

circa 1636. Matei Basarab construiește mănăstirea Arnota (jud. Vîlcea) unde avea să fie înhumat; valoroase picturi murale și icoane realizate de Stroie din Tîrgoviște.

1636, oct. 10. Lupta de la Salonta; trupele otomane, venite să-l instaleze pe Ștefan Bethlen, sînt înfrînte de Gheorghe Rákóczi I.

1637 (toamna). Încercarea lui Vasile Lupu de a instala în domnia Țării Românești pe fiul său, Ioan, eșuează; oastea moldoveană care înaintase pînă la Buzău este silită să se retragă; corpul transilvănean venit în sprijinul lui Matei intră în Moldova și pradă județele din sud.

1638, oct. 20. Încheierea construcției m-rii Căldărușani, ctitorie a lui Matei Basarab.

1639. Așezămîntul lui Matei Basarab pentru limitarea închinărilor de mănăstiri la Muntele Athos sau alte locuri sfinte (confirmat și lărgit la 27 nov. 1640).
mai 6. S-a terminat construirea bisericii Trei Ierarhi din Iași, ctitoria lui Vasile Lupu, monument de o frumusețe unică, cu fațadele integral îmbrăcate într-un decor de piatră sculptată.
nov. 2. Cu sprijinul marelui vizir, Vasile Lupu obține mazilirea lui Matei Basarab. Domnul Moldovei intră în Țara Românească și se intitulează, în documentele emise, domn al Moldovei și Țării Românești.
nov. Între satele Nenișori și Ojogeni, Matei Basarab înfrînge oastea moldoveană care se retrage în dezordine. Matei Basarab este confirmat în domnie de către Poartă.

1640. Prima carte în limba română tipărită în Țara Românească; *Pravila* bisericească tradusă de Mihai Moxa din limba slavă și tipărită la Govora.
— Înființarea colegiului din Iași avînd drept conducător pe Sofronie Poceațki, fostul rector al colegiului din Kiev.

1642—1644. Hatmanul Gavril construiește mănăstirea Agapia.

1642. Introducerea tiparului în Moldova; cea dintîi tipografie adusă cu ajutorul lui Petru Movilă, mitropolitul Kievului, este condusă de Sofronie Poceațki.

1642, mart. 11/21 — dec. 9/19. Sinodul de la Iași adoptă *Mărturisirea ortodoxă* a lui Petru Movilă, mitropolit al Kievului; hotărîrea sinodului, publicată la Iași, **e cea dintîi tipăritură din Moldova.**

1643. Apariția *Cărții românești de învățătură* (Cazania) a mitropolitului Varlaam, una dintre cele mai răspîndite cărți în cele trei țări românești. Destinată „către toată seminția românească", Cazania lui Varlaam a fost un factor principal de unificare și cultivare a limbii române literare.
— Mențiune despre exploatarea fierului la Baia de Fier (Gorj).
nov. 16. Tratatul de alianță dintre Transilvania, Suedia și Franța, încheiat la Alba Iulia; Transilvania primește subsidii pentru întreținerea armatei în vederea luptei împotriva Imperiului habsburgic.

1644, apr. 11. Mențiune despre o sticlărie, înființată de Matei Basarab.
mai 5. Lupta de la Drégelypalánk; oastea transilvăneană, sprijinită de corpuri din Țara Românească și Moldova, înfrînge pe imperiali.

1645. Negutătorii din Galați construiesc biserica Precista, edificiu fortificat, originală sinteză de arhitectură moldovenească, muntenească și transilvăneană.
— Se tipărește în Țara Românească, probabil la Mănăstirea Dealu, *Cartea care se cheamă răspunsul împotriva catehismului calvinesc* de mitropolitul Varlaam, prima scriere românească de polemică teologică, în a cărei prefață autorul afirmă explicit unitatea de neam a românilor din Transilvania cu cei din Țara Românească și Moldova.
aug. 29. Pacea de la Linz; confirmarea clauzelor tratatului de la Mikulov; principele Transilvaniei primește comitatele Borsod, Abaúj, Zemplén, Ugocsa și Bereg în stăpînire viageră, iar Satu Mare și Szabolcs în stăpînire ereditară.

1646. Sinodul de la Satu Mare al bisericii reformate condamnă puritanismul care cerea înlocuirea episcopatului printr-o conducere aleasă de laici.
apr. 4. Mențiune despre o „moară" de hîrtie în părțile Călimăneștilor, înființată de Matei Basarab.
mai 4. Apare la Iași **cel dintîi cod de legi tipărit în limba română** și unul din primele coduri de legi în limbă națională din Europa: *Cartea românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudețe.* Va fi urmat, în 1652, de codul muntenesc *Îndreptarea legii* tipărit la Tîrgoviște. Traducătorii celor două cărți sînt Eustratie logofătul și Daniil Andrei Panonianul (Ardeleanul).
— Pantelimon Ligaridis și Ignatie Petrițis pun bazele învățămîntului de caracter umanist din Țara Românească, prin școala înființată la Tîrgoviște.

1647. Udrişte Năsturel afirmă în predoslovia cărţii *Imitatio Christi*, tradusă de el pentru prima oară din latineşte în slavoneşte, înrudirea limbii române cu limba latină. Tipărită la Dealu sub patronajul doamnei Elina a lui Matei Basarab, traducerea s-a răspîndit în întreaga cultură răsăriteană care folosea slavona ca limbă universală de cultură.
— Moartea lui Grigore Ureche lasă neterminată întîia mare creaţie istoriografică a culturii române vechi: *Letopiseţul Ţării Moldovei*, care relatează istoria Moldovei de la întemeiere pînă în anul 1594; în această scriere Ureche afirmă originea latină a limbii române şi unitatea de neam a românilor de pretutindeni. Ea a exercitat, prin excepţionala valoare literară, o mare influenţă asupra literaturii române moderne.

1648. Udrişte Năsturel traduce din slavoneşte în româneşte *Viaţa sfinţilor Varlaam şi Ioasaf*, confirmînd gradul înalt la care se ridicase în acel moment stăpînirea limbii române ca limbă de cultură de către cărturarii epocii.
— Apare la Alba Iulia, prin grija mitropolitului Simion Ştefan, prima traducere integrală a *Noului Testament*; în *Predoslovia* cărţii, Simion Ştefan subliniază necesitatea unei limbi literare înţeleasă de toţi românii.
— Transilvania participă ca stat suveran la încheierea Păcii Westfalice.

1649. Primul document al umanismului românesc: predoslovia lui Udrişte Năsturel la *Triodul Penticostar*, întreţesută cu citate din clasicii greci şi romani.
— Mardarie de la Cozia întocmeşte un dicţionar slavon-român cu peste 4 500 de cuvinte.

circa 1650. Pentru biserica Trei Ierarhi din Iaşi au fost brodate dvere cu portretele Doamnei Tudosca, soţia lui Vasile Lupu, şi a fiului acestuia, Ioan, opere reprezentative pentru epoca tîrzie a broderiei medievale româneşti.
— Terminarea lucrărilor de amenajare şi modernizare în stilul Renaşterii a castelului Făgăraş.

1650. În jurul acestui an se alcătuieşte la curtea lui Matei Basarab *Letopiseţul Ţării Româneşti*, de la întemeierea statului pînă în vremea lui Matei Basarab.
— Incursiunea tătarilor şi cazacilor în Moldova; numeroase sate şi oraşe — între care şi Iaşii — sînt incendiate.

1650—1653. Vasile Lupu reconstruieşte biserica mănăstirii Golia-Iaşi; terminată de Ştefăniţă Lupu în 24 mai 1660.

1653. Apariţia colecţiei de legi *Approbatae Constitutiones* în Transilvania.
— Abolirea *năpastei* — trecerea dării contribuabililor fugiţi asupra celor rămaşi — în Ţara Românească.

1653, apr. 3. Sprijinit de corpuri de oaste din Transilvania și Țara Românească, logofătul Gheorghe Ștefan ocupă Iașii și se proclamă domn; Vasile Lupu se refugiază la Camenița și face apel la cazaci.

mai 1. Lupta de la Popricani; Timuș Hmelnițki înfrînge pe Gheorghe Ștefan și restabilește în domnie pe Vasile Lupu.

mai 17/27. Lupta de la Finta; victoria lui Matei Basarab asupra lui Vasile Lupu, sprijinit de cazaci.

iul. 15—16. Lupta de la Sîrca; Gheorghe Ștefan, cu ajutoare din Țara Românească și Transilvania, înfrînge pe Vasile Lupu. Retras peste Nistru, Vasile Lupu apelează la cazaci; Timuș Hmelnițki intră în Moldova și ocupă Suceava.

sept. 18. Moartea lui Timuș Hmelnițki la Suceava, în urma unei răni. Cetatea se predă lui Gheorghe Ștefan (9 oct.).

1654, mart. Mișcări în Țara Românească ale dorobanților și seimenilor; marii boieri Ghinea vistierul, Radu Vărzaru, marele armaș și clucerul Socol Cornățeanul sînt uciși. Nemulțumirea seimenilor fusese provocată de tendința autorităților și a boierimii de a-i asimila cu țăranii dependenți.

1655. Răscoala seimenilor din Moldova; în timpul negocierilor, conducătorii mișcării sînt decapitați, din porunca domnului, iar răsculații, împrăștiați.

febr. 27. Începutul **marii mișcări populare din Țara Românească**; seimenilor, dărăbanilor și roșilor răsculați li se alătură orășenii și țărănimea. Un mare număr de boieri sînt uciși, iar casele lor, prădate; domnul țării Constantin Șerban cere ajutor Transilvaniei, Moldovei și Porții.

iun. 26. Lupta de la Șoplea; răsculații proclamă domn pe spătarul Hrizea, dar sînt, în cele din urmă, înfrînți de oastea trimisă de Gheorghe Rákóczi II.

iun. 26 (după ~). Tratat de alianță între Constantin Șerban și Gheorghe Rákóczi II încheiat la Tîrgoviște.

aug.—sept. Noi lupte cu seimenii și călărașii răsculați, încheiate cu înfrîngerea acestora la Călugăreni.

1656. Prin grija lui Constantin Șerban a început construirea bisericii de pe „dealul podgorenilor", actuală catedrală a patriarhiei din București (terminată în 1668, sub Radu Leon).

mai 17. Tratatul dintre Gheorghe Ștefan și țarul Aleksei Mihailovici; țarul făgăduiește sprijinul său pentru recucerirea cetăților de la Dunăre și Mare și recunoaște autonomia Moldovei. Solii jură credință țarului la 7 și 21 iul.

1657. Suzana Lorántffy, văduva lui Gh. Rákóczi I, înființează școala română din Făgăraș.

ian. Începutul campaniei lui Gh. Rákóczi II în Polonia, sprijinit de corpuri de oaste din Moldova și Țara Românească. Principele Transilvaniei ocupă Cracovia (7 apr.) și Varșovia (23 iun.), dar este înfrînt și silit să capituleze lîngă Czerny Ostrow (22 iul.).

1658, ian.—mart. În urma participării unor corpuri de oaste din Țara Românească și Moldova la campania lui Gh. Rákóczi al II-lea în Polonia, domnii celor două țări românești sînt maziliți: Constantin Șerban la 29 ian., iar Gheorghe Ștefan la 13 mart.

mart. 5. Noul domn al Țării Românești, Mihail Radu (Mihnea al III-lea) intră în Tîrgoviște. A reorganizat armata și a sprijinit răscumpărarea satelor din rumânie.

iul. Marea boierime refuză să sprijine propunerea lui Mihnea al III-lea de a se organiza o răscoală antiotomană. Domnul este silit să însoțească oastea turcească în Transilvania; acuzînd pe cîțiva mari boieri de trădare, Mihnea îi decapitează.

aug.—sept. Oastea turco-tătară pătrunde în Transilvania pentru a-l sprijini pe Acațiu Barcsai împotriva lui Gh. Rákóczi al II-lea. Alba Iulia este incendiată (6—10 sept.). Dieta alege principe pe Acațiu Barcsai (7 oct.).

1659, mart. 15. Acațiu Barcsai scutește pe preoții români din Transilvania de obligația de a da dijme și none din cereale și vite.

iun. 25. În cursul unui ospăț, Mihnea al III-lea ucide treizeci de mari boieri care se opuneau politicii sale antiotomane.

sept. 12. Începutul răscoalei antiotomane; creditorii turci, chemați sub pretextul de a fi plătiți, sînt uciși. Oastea Țării Românești cucerește Giurgiu și Brăila și arde Orșova, Nicopole și Rusciuk.

oct. 4. Tratat de alianță între Mihnea al III-lea și Gheorghe Rákóczi al II-lea încheiat la Tg. Mureș, în condiții de deplină egalitate.

nov. Lupta de la Capul Stîncei; Constantin Șerban înfrînge pe Gheorghe Ghica; acesta face apel la tătari și, în lupta de lîngă Iași, iese victorios și silește pe Constantin Șerban să părăsească Moldova (21 nov.).

nov. 23. Lupta de la Frătești; Mihnea al III-lea înfrînge pe turci, dar este, în cele din urmă, silit să se retragă în Transilvania (dec.).

1660, apr. 6. Moartea lui Mihnea al III-lea la Satu Mare.

apr.—mai. Sprijinit de Gh. Rákóczi al II-lea, Constantin Șerban încearcă să reia domnia Țării Românești, intră în București (11 mai), dar este silit să se retragă în fața forțelor turco-tătare venite în sprijinul lui Gheorghe Ghica (mai).

mai 22. Lupta de la Gilău, lîngă Florești; turcii înfrîng pe Gh. Rákóczi al II-lea, care încercase să reia domnia. Rănit, acesta se retrage la Oradea, unde moare (7 iun.).

1661. Nicolae Milescu traduce din grecește *Carte cu multe întrebări foarte de folos pentru multe trebi ale credinței noastre*, inaugurînd traducerile din operele clasicilor literaturii bizantine

(autorul scrierii este Atanasie al Alexandriei), executate direct după originale, fără intermediar slavon sau neogrecesc.
— Eustratie Dabija înfiinţează bănăria de la Suceava ale cărei emisiuni monetare încep în 1662 şi continuă pînă în 1668.

1661, ian. 1. Dieta alege principe pe Ioan Kemény; la propunerea lui, Dieta hotărăşte recunoaşterea suzeranităţii habsburgice şi ieşirea de sub suzeranitatea otomană.
ian. Cu sprijinul cazacilor, Constantin Şerban intră în Moldova; după ocuparea Iaşilor, el are de înfruntat, în marginea oraşului, oastea tătară, venită în sprijinul lui Ştefăniţă Lupu; este înfrînt şi silit să se retragă.

1662, ian. 22. Lupta de la Seleuşul Mare; Ioan Kemény este înfrînt de turci şi moare pe cîmpul de luptă.

1663, sept. 1. Acaţiu Barcsai confirmă scutirea clerului român din Transilvania de dijme şi none din semănături şi vite şi hotărăşte ca preoţii români să nu mai achite fiscului nici censul viilor.
dec. 30. Uciderea postelnicului Constantin Cantacuzino, din ordinul lui Grigore Ghica, declanşează conflictul dintre partida Cantacuzinilor şi cea a Bălenilor.

1664. În jurul acestui an, Nicolae Milescu termină de tradus, din versiunea greacă numită *Septuaginta*, întreg *Vechiul Testament* în româneşte. Ediţia folosită de el conţinea şi o scriere filozofică intitulată *Peri autokratoros logismou* tradusă în româneşte cu titlul *Despre singurul ţiitorul gînd*. Este prima scriere filozofică tradusă în limba română.

1668—1675. Construirea castelului Bethlen de la Sînmiclăuş (jud. Mureş), edificiu reprezentativ pentru renaşterea tîrzie din Transilvania.

1668, dec. 19. Radu Leon domnul Ţării Româneşti este constrîns să promulge un aşezămînt aproape identic cu cel din 1631 prin care se hotărăşte expulzarea boierilor greci.

1669. Prima scriere a unui român tipărită la Paris: *Ecrit d'un seigneur moldave sur la croyance des grecs. Enchiridion sive Stella Orientalis Occidentali splendens*... de Nicolae Milescu, explicaţie asupra dogmei ortodoxe despre prefacerea vinului şi pîinii în trupul şi sîngele lui Hristos.
— Apariţia marii colecţii de legi *Compillatae constitutiones*, care continuă şi întregeşte *Aprobatele*.

1669, mart. 3 — 1672, febr. (înainte de 12). Domnia lui Antonie-Vodă din Popeşti marchează instaurarea dominaţiei facţiunii Cantacuzinilor; Stroe Leurdeanul, fruntaşul partidei Bălenilor, este condamnat la moarte, dar graţiat şi călugărit cu sila la Snagov, de unde izbuteşte în cele din urmă să fugă.

1671, dec. 9. Izbucnește răscoala condusă de boierii Mihalcea Hîncu și Apostol Durac provocată de fiscalitatea excesivă. Răsculații ocupă Iașii și-l silesc pe Gheorghe Duca să părăsească țara. Revenit cu ajutor turco-tătar, domnul reprimă mișcarea.

1672. Duca-Vodă construiește vastul ansamblu monastic al mănăstirii Cetățuia-Iași.
febr. Revenit în scaun, Grigore Ghica reia prigoana împotriva Cantacuzinilor.

1673. Sinodul de la Iernut (Luduș) al bisericii reformate condamnă cartezianismul și cocceianismul (curent ideologic apropiat de cartezianism).
nov. Ștefan Petriceicu, abandonat de boieri, care refuzaseră să sprijine politica de colaborare cu Polonia împotriva Porții, este silit să se refugieze în Polonia.
— Se tipărește, la Uniew, *Psaltirea în versuri* a mitropolitului Dosoftei al Moldovei, prima operă versificată în limba română, una dintre cele mai reușite tălmăciri în versuri ale psalmilor într-o limbă națională.

1674. Bisericile românești din Transilvania intră sub jurisdicția episcopului calvin.

1675. Miron Costin dă la prescris, în orașul Iași, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron-Vodă încoace, de unde este părăsit de Ureche vornicul de Țara de gios* care relatează istoria Moldovei între anii 1595—1661.
— Sinodul de la Alba Iulia al bisericii ortodoxe din Transilvania hotărăște să suspende pe preoții care nu slujeau în limba română, ci în slavonă.

1675—1678. Călătoria **spătarului Nicolae Milescu** în China, în calitate de trimis al țarului Rusiei. În urma acestei călătorii, el întocmește un *Raport oficial*, lucrarea *Călătoria de-a lungul Siberiei de la Tobolsk la Nercinsk și la hotarul Chinei* și *Descrierea Chinei*, care aduc informații de cel mai mare interes pentru cunoașterea regiunilor străbătute și a Chinei, dobîndind astfel o faimă europeană.

1677. Miron Costin redactează în limba polonă, pentru informarea diplomaților și cărturarilor regatului vecin, *Cronica țărilor Moldovei și a Munteniei*, caracterizată prin viziunea unitară asupra teritoriului și istoriei naționale și prin ampla demonstrare a latinității limbii și poporului român.
mai 31. Tratatul dintre Franța, Mihai Apafi și Emeric Thököly, conducătorul nobilimii răsculate din Transilvania. Franța se obligă să acorde ajutoare materiale în vederea luptei împotriva Imperiului habsburgic.

1678—1679. Cursuri de învățămînt superior la București.

1678, nov. (după 28). Gh. Duca devine, pentru a treia oară, domn al Moldovei și practică o fiscalitate apăsătoare, introducînd dări noi (*mortasipia, goștina de oi*) pe care le sporește apoi considerabil.

1678, nov. — 1688, oct. 28. Domnia lui Șerban Cantacuzino în Țara Românească.
— În timpul domniei lui Șerban Cantacuzino cronicarul Gheorghe Brancovici alcătuiește în limba română *Hronica slovenilor Iliricului, Misiei cei din sus și Misiei cei din jos*, prima încercare de istorie a popoarelor sud-estului european.

1679. Dosoftei tipărește la Iași *Liturghierul* tradus din originalul grecesc. În prefață, justifică introducerea limbii române în cultul bisericii. Reforma inițiată de Dosoftei va avea o urmare hotărîtoare pentru cultivarea limbii române vorbite de întregul popor.
mai 26. Începutul construirii m-rii Cotroceni, ctitoria lui Șerban Cantacuzino.

1680, mart. Execuția lui Hrizea Popescu, fost mare vistier, din ordinul lui Șerban Cantacuzino.

1681, febr. 11. În urma păcii de la Radzin dintre Rusia și Imperiul otoman, Gheorghe Duca primește hătmănia Ucrainei.

1683, iul. 14 — sept. 13. Șerban Cantacuzino și Gheorghe Duca participă, alături de turci, la asediul Vienei. Domnii români au întreținut legături secrete cu asediații furnizîndu-le informații despre armata otomană.
dec. 19. În cadrul acțiunilor militare întreprinse de Polonia, ca membră a Ligii Sfinte, Ștefan Petriceicu intră în Moldova și ocupă Iașii.
dec. 25. Un detașament polon face prizonier pe Gheorghe Duca și-l duce în Polonia, unde domnul Moldovei moare (31 mart. 1684).

1684, mart. Ștefan Petriceicu, sub presiunea tătarilor, este silit să se retragă în Polonia.

1685. Miron Costin scrie capodopera sa *De neamul Moldovenilor, din ce țară au eșit strămoșii lor*, charta conștiinței latine și a mîndriei originii romane. Spiritul și ideile din această operă vor căpăta dimensiuni monumentale în opera lui Dimitrie Cantemir și, prin intermediul acestuia, în lucrările cărturarilor Școlii Ardelene.

1685, apr. 14. Convenția secretă dintre Antide Dunod, trimisul imperial, și cancelarul Mihail Teleki, încheiată la Cîrțișoara, prin care cel din urmă se obligă să sprijine acțiunile Imperiului habsburgic.
iun. 1. Tratatul de „alianță veșnică" dintre Transilvania și Țara Românească.

1686, iun. 26. Tratatul de la Viena (tratatul hallerian). Transilvania acceptă protecţia împăratului care îl recunoaşte ca principe pe Mihai Apafi; garnizoane imperiale urmează să fie instalate la Cluj şi Deva.

1687—1688. Negocierile lui Şerban Cantacuzino cu imperialii pentru încheierea unui tratat de alianţă; domnul Ţării Româneşti cere recunoaşterea independenţei ţării, domnie ereditară, autoritatea absolută în interior. Curtea din Viena nu a acceptat decît independenţa Ţării Româneşti. Semnarea tratatului a fost împiedicată de moartea lui Şerban Cantacuzino (28 oct. 1688).

1687, apr. 25. Încetează din viaţă compozitorul şi organistul Ion Căianul (Caioni) (născut în 1629), de la care s-a păstrat *codicele Caioni*, importantă culegere de bucăţi muzicale.
oct. 27. Tratatul de la Blaj; 12 oraşe şi cetăţi sînt puse la dispoziţia trupelor imperiale, pentru a căror întreţinere se prevăd furnituri importante; Transilvania se obligă la plata sumei de 700 000 florini. Imperiul recunoaşte privilegiile ţării şi domnia ereditară a lui Mihai Apafi.

1688, mai 9. Principele Transilvaniei este silit să accepte protecţia împăratului şi să cedeze cetăţile Chioar, Hust, Gurghiu şi Braşov. La Braşov, orăşenii refuză să primească garnizoana imperială, dar rezistenţa lor este înfrîntă, oraşul fiind incendiat. Conducătorii mişcării, aurarul Gaspar Kreisch şi pălărierul Ştefan Steiner, au fost executaţi.

1688, oct. 28 — 1714, mart. 24. Domnia lui Constantin Brîncoveanu în Ţara Românească.
nov. 10/20. Se termină tipărirea *Bibliei* în limba română; textul a fost definitivat din iniţiativa lui Şerban Cantacuzino de un grup de învăţaţi, între care fraţii Şerban şi Radu Greceanu.

1690—1697. Construirea şi decorarea mănăstirii Hurez, ctitoria lui Constantin Brîncoveanu. În legătură cu activitatea atelierului de zugrăvie, s-a constituit „Şcoala de la Hurez", centru de iradiere al picturii de stil brîncovenesc.

1690—1695. Marele spătar Mihail Cantacuzino ctitoreşte mănăstirea Sinaia, a cărei biserică, graţios monument de arhitectură brîncovenească, a fost pictată de marele zugrav Pîrvu.

1690. Cu acest an se încheie expunerea evenimentelor din aşa-numitul *Letopiseţ Cantacuzinesc*, care în copia din biblioteca lui Ştefan Cantacuzino poartă titlul *Istoria Ţării Româneşti de cînd au descălecat pravoslavnicii creştini*. Începînd din 1661 ştirile gravitează în jurul luptelor dintre facţiunea Cantacuzinilor şi cea a Bălenilor.

1690, febr. 15. Tratatul secret dintre Constantin Cantemir, domnul Moldovei, şi Imperiului habsburgic, încheiat la Sibiu; Moldova va sprijini acţiunile antiotomane ale imperiului,

după ce forțele imperiale vor ajunge la Brăila sau Siret.
1690, apr. 15. Moartea principelui Transilvaniei, Mihai Apafi I; fiul său, Mihai Apafi al II-lea, este proclamat principe de dietă, în timp ce Poarta îl numește în aceeași demnitate pe Emeric Thököly.
aug. 11. Lupta de la Tohani-Zărnești; Constantin Brîncoveanu, avînd alături pe turci și pe *curuții* lui Emeric Thököly, înfrînge pe imperiali, generalul Heissler fiind luat prizonier. Thököly este proclamat de dieta convocată la Cristian principe al Transilvaniei.

1691 (a doua jumătate a anului). Campania lui Ioan Sobieski, regele Poloniei, în Moldova. Cetatea Neamțului, apărată de cîțiva „vînători", rezistă timp de patru zile; nord-vestul Moldovei este ocupat de poloni.
dec. În urma descoperirii unui complot boieresc, Velicico Costin, marele vornic, și fratele său Miron, sînt decapitați din porunca lui Constantin Cantemir.
dec. 4. Diplomă leopoldină; principatul Transilvaniei este subordonat direct împăratului și beneficiază de un statut separat care confirmă privilegiile celor trei națiuni politice — maghiari, sași, secui — și drepturile celor patru religii recepte (catolică, calvină, luterană și unitariană); legislația principatului *(Aprobatele, Compilatele* și *Tripartitumul lui Werböczi)* rămîn în vigoare (este abolit însă dreptul la rezistență față de coroană al nobilimii). Transilvania e obligată să achite o contribuție de 50 000 taleri în timp de pace și 400 000 florini renani în timp de război.

1692. Patenta împăratului Leopold recunoaște clerului ortodox care acceptă unirea cu Roma aceleași drepturi de care se bucură clerul romano-catolic.

1694. Prin instituirea cancelariei aulice a Transilvaniei de la Viena, se consolidează autoritatea imperială asupra Transilvaniei.
— Constantin Duca instituie o dare de un zlot pe pogonul de „păpușoiu".

1694—1695. Constantin Brîncoveanu înființează Academia de la Sf. Sava; condusă de învățatul Sevastos Kymenitis, Academia devine una dintre cele mai reputate instituții de învățămînt din Europa de sud-est. Aici se studia literatura și filozofia antică și creștină.

1695, ian. 30. Constantin Brîncoveanu primește ca recompensă pentru serviciile făcute Curții din Viena, titlul de „principe al Imperiului".

1697, mart. 27. Sinodul de la Alba Iulia, convocat de mitropolitul Teofil, acceptă Unirea cu Roma pe baza celor patru puncte (recunoașterea supremației papale, a existenței purgatoriului și a purcederii Sf. Duh și de la Fiul, precum și împărtășirea cu azimă) în schimbul păstrării ritului, a egalității în

drepturi cu clerul catolic şi a recunoaşterii mirenilor uniţi ca „fii ai patriei", adică cu drepturi cetăţeneşti depline.

1698—1699. La Potlogi (jud. Dîmboviţa), pe locul unor case mai vechi, Constantin Brîncoveanu a construit un palat, amplă construcţie caracterizată prin armonia proporţiilor şi prin bogăţia şi rafinamentul decorului de stil oriental.

1698. Mitrofan, episcop de Buzău, începe tipărirea *Mineelor*, cele mai voluminoase cărţi ale cultului ortodox, niciodată tipărite pînă atunci la români.

aug. 30. Apare la Iaşi prima scriere filozofică românească: *Divanul sau gîlceava înţeleptului cu lumea sau giudeţul sufletului cu trupul* de tînărul Dimitrie Cantemir. Textul românesc este tipărit paralel cu o traducere grecească datorată probabil lui Ieremia Cacavela.

oct. 7. Mitropolitul Atanasie Anghel şi 38 de protopopi acceptă Unirea cu Biserica romano-catolică cu condiţia menţinerii ritului vechi şi a extinderii privilegiilor de care se bucura clerul catolic asupra preoţilor români.

1699. Zidirea bisericii Fundenii Doamnei, ctitoria marelui spătar Mihail Cantacuzino, monument unic prin frumuseţea decoraţiei orientale de stuc care îi îmbracă în întregime faţadele.

— Poarta acordă lui Constantin Brîncoveanu domnia pe viaţă.

— Mihai Stefanovici, tipograf trimis de Constantin Brîncoveanu, tipăreşte, la Alba Iulia, *Bucoavna*, prima carte didactică în limba română.

ian. 26. Pacea de la Carlowitz. Poarta recunoaşte trecerea Transilvaniei sub stăpînirea Imperiului habsburgic.

febr. 16. Prima diplomă leopoldină recunoaşte clerului unit aceleaşi privilegii de care beneficia clerul catolic şi confirmă statutul de libertate personală a preoţilor uniţi care nu mai puteau fi, deci, trataţi ca iobagi.

1700. Stolnicul Constantin Cantacuzino publică la Veneţia întîia hartă a Ţării Româneşti şi lucrează la prima istorie a tuturor românilor concepută în spirit modern, pe baza unei multitudini de izvoare cercetate critic, cu titlul: *Istoria Ţării Româneşti întru care să cuprinde numele ei cel dintîi şi cine au fost lăcuitorii ei atunci şi apoi cine o au mai descălecat şi o au stăpînit pînă şi în vremile de acum şi cum s-a tras şi stă.*

— Reforma fiscală a lui Antioh Cantemir, întemeiată pe generalizarea „ruptei", sumă fixă plătibilă în patru rate; desfiinţarea *văcăritului*.

iun. Antim Ivireanul tipăreşte la Snagov *Floarea darurilor*, versiunea românească, printr-un intermediar neogrecesc, a vestitei cărţi morale *Fiore di virtù*, alcătuită după izvoare antice. Este prima carte nelegată de uzul bisericesc sau ju-

ridic care apare în Țara Românească și a doua din cultura română, după *Divanul* lui Cantemir.

1701. Reforma fiscală a lui Constantin Brîncoveanu, întemeiată, ca și în Moldova, pe generalizarea „ruptei".
— Țarul Petru I acordă lui Constantin Brîncoveanu și boierilor Cantacuzini dreptul de azil în Rusia.
mart. 19. A doua diplomă leopoldină; Curtea din Viena confirmă că preoții uniți se vor bucura de privilegiile și scutirile acordate clerului catolic și declară că mirenii — inclusiv țăranii — care vor accepta unirea cu biserica romană nu vor mai fi tratați ca „tolerați", ci se vor bucura de toate drepturile civice. Diploma nu a fost niciodată pusă în aplicare, în urma opoziției „națiunilor" privilegiate din Transilvania.
dec. 12. Un edict imperial lasă românilor din Transilvania libertatea de a îmbrățișa una din cele patru religii „recepte" sau de a păstra credința ortodoxă.

1702. Constantin Brîncoveanu ridică la Mogoșoaia un palat de reședință, destinat fiului său Ștefan. Prevăzut cu un fastuos foișor pe coloane de piatră, avînd în fațada de vest o loggie de stil venețian, palatul Mogoșoaia este monumentul de vîrf al arhitecturii civile brîncovenești.

1702, 1705, 1706. Misiunile în Rusia ale lui David Corbea, brașovean aflat în serviciul diplomatic al lui Constantin Brîncoveanu. Din 1707, intră în slujba țarului.

1703—1711. Răscoala antihabsburgică din Ungaria și Transilvania condusă de Francisc Rákóczi al II-lea (răscoala *curuților*).

1703, sept. 19—20. Lupta de la Brad; curuții înfrîng forțele autorităților din Transilvania, conduse de Mihail Száva, apoi oastea lui Samuel Bethlen, după care cuceresc Dejul și Becleanul.

1704. Constantin Brîncoveanu este silit să accepte un spor al haraciului de 240 de pungi.
iul. 7. Dieta de la Alba Iulia proclamă pe Francisc Rákóczi al II-lea principe al Transilvaniei.

1705. Dimitrie Cantemir scrie la Constantinopol primul roman original al literaturii române: *Istoria ieroglifică*, folosind pentru prima oară în mod creator literatura „cărților populare" cu întinsă circulație în toate mediile.

1707. Conflictul dintre Constantin Brîncoveanu și boierii Cantacuzini; marele spătar Mihai Cantacuzino este destituit de domn; intervenția curții ruse aduce aplanarea temporară a conflictului.

1708. Mitropolitul Antim Ivireanul își începe opera de predicator care va face dintr-însul cel mai mare orator ecleziastic al literaturii române, un ascuțit critic de moravuri și moralist.

Predicile sale conţin critici curajoase la adresa clasei feudale.

1709. Tratatul de alianţă dintre Ţara Românească şi Rusia; C. Brîncoveanu se angajează să sprijine cu un corp de 20 000 de oameni campania antiotomană proiectată de ţar.

1710, nov. 23 — 1711, iul. 11. Domnia lui Dimitrie Cantemir în Moldova (mai domnise în 1693 mart. 19 – apr. 8).

1711, apr. 2/13. Tratatul de alianţă dintre Moldova şi Rusia încheiat la Luck privind colaborarea dintre cele două ţări în lupta antiotomană; se recunoaşte domnia ereditară în familia lui Dimitrie Cantemir şi autoritatea absolută a domnului.

mai 20. Dimitrie Cantemir adresează ţării o proclamaţie prin care cheamă pe toţi locuitorii să lupte, alături de oastea rusă, pentru înlăturarea dominaţiei otomane.

mai 30. Trupele ruse intră în Iaşi.

iun. 24. Petru I soseşte la Iaşi, unde se întîlneşte cu Dimitrie Cantemir.

iul. 18—22. Bătălia de la Stănileşti. Forţele ruso-moldovene sînt încercuite de turci, iar Petru I este constrîns să semneze pacea la Vadul Huşilor. Dimitrie Cantemir se refugiază în Rusia, unde devine consilier intim al ţarului.

oct. 6. Nicolae Mavrocordat este numit domn al Moldovei. **Începutul regimului fanariot în Moldova.**

1712. Nicolae Costin termină, puţin înainte de a muri în acelaşi an, cronica celei dintîi domnii a primului domn fanariot, Nicolae Mavrocordat. El lasă neterminat *Letopiseţul Ţării Moldovei de la zidirea lumii*, ajuns pînă la 1601. Cea mai preţioasă contribuţie a sa este traducerea prin intermediar latin a romanului spaniol *Libro aureo del gran Emperador Marco Aurelio con Relox de Principes* al lui Guevara.

1714. Dieta Transilvaniei fixează regimul de obligaţii al ţărănimii faţă de stăpînii de pămînt; iobagii sînt obligaţi să presteze săptămînal o robotă de patru zile, jelerii de trei zile.

— Radu Greceanu încheie redactarea cronicii sale consacrate domniei lui Constantin Brîncoveanu.

— Dimitrie Cantemir este ales membru al Academiei din Berlin fiind cel dintîi român membru al unei academii de ştiinţe. I se cer de către colegii săi informaţii despre ţinuturile natale, ceea ce va duce la redactarea marilor sale opere ştiinţifice.

mart. 24. În urma conflictului dintre Constantin Brîncoveanu şi boierii Cantacuzini, domnul, reclamat la Poartă, este mazilit. Fiul stolnicului Constantin Cantacuzino, Ştefan, capătă domnia (25 mart.).

aug. 15/26. Constantin Brîncoveanu şi cei patru fii ai săi sînt decapitaţi la Constantinopol.

1715—1716. Dimitrie Cantemir scrie în Rusia pe baza izvoarelor, însemnărilor și amintirilor aduse din timpul șederii sale la Constantinopol, *Incrementa atque decrementa aulae othomanicae*, cea mai celebră operă științifică a culturii române vechi, tradusă și tipărită în engleză (1734—35, ed. II, 1756), franceză (1743) și germană (1745). În același an termină *Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae* însoțită de o hartă excepțională pentru vremea sa. Trimisă Academiei din Berlin după moartea sa, descrierea Moldovei a apărut mai întîi în versiunea germană la Hamburg în 1769 (ed. II, 1771) și în rusește în 1789.

1715. Hotinul devine raia turcească.

1716—1717. Dimitrie Cantemir: *Vita Constantini Cantemyrii, cognomenata senis* (Viața lui Constantin Cantemir supranumit cel Bătrîn), prima biografie istorică alcătuită de un român.

— Tot acum D. Cantemir începe *Hronicul vechimei a romano-moldovlahilor*, sinteză de istorie a tuturor românilor, axată pe ideile unității de neam, romanității și continuității. Operă de erudiție, depășind tot ceea ce se scrisese pînă atunci (folosește peste 150 de izvoare); carte de gîndire politică, a servit ca temelie pentru ideologia politică din sec. **18.**

1716—1718. Războiul austro-turc, desfășurat în parte pe teritoriul țărilor române.

1716, ian. 5. Nicolae Mavrocordat este numit domn al Țării Românești. **Instaurarea regimului fanariot în Țara Românească.**

1716—1722. Din inițiativa lui Nicolae Mavrocordat, s-a construit mănăstirea Văcărești, cel mai valoros ansamblu arhitectural de stil brîncovenesc din București.

iun. 6—7. Ștefan Cantacuzino și tatăl său, stolnicul Constantin, sînt executați la Constantinopol.

aug. — oct. Boierimea și o parte a populației Țării Românești sprijină acțiunile armatei austriece împotriva turcilor. Nicolae Mavrocordat execută cîțiva boieri și destituie pe mitropolitul Antim Ivireanul, care este apoi ucis (finele lui sept.).

nov. 25. Un detașament austriac pătrunde prin surprindere în București și ia prizonier pe Nicolae Mavrocordat, care este dus la Sibiu, unde rămîne pînă la încheierea păcii.

1717. Cu această dată se încheie *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717*, cea mai izbutită cronică muntenească sub raport literar. Mai este cunoscută și sub denumirea de cronica „Anonimului brîncovenesc".

1717, ian. 10. Eșecul încercării unui detașament austriac, care se bucura și de complicitatea unor boieri și mazili, de a-l lua prizonier pe Mihai Racoviță, domnul Moldovei. Tătarii chemați de domn în ajutor, pradă țara.

1717, febr. 24. Convenția dintre Ioan Mavrocordat și generalul Stainville: trupele imperiale evacuează Muntenia, dar păstrează Oltenia. Convenția va fi invocată de austrieci pentru a justifica anexarea Olteniei.

1718—1729. Radu Popescu: *Istoriile domnilor Țării Românești*, alcătuită pentru domnul Nicolae Mavrocordat. Cuprinzînd istoria Țării Românești de la întemeiere pînă la 1728, lucrarea este ultima operă istoriografică de amploare a culturii muntene din perioada de apogeu a epocii vechi; în ea autorul încearcă să împletească istoria munteană cu aceea a Moldovei și Transilvaniei.

1718, iul. 21. Tratatul de la Passarowitz (Pojarevac). Banatul și Oltenia trec în stăpînirea Imperiului habsburgic.

1720, mart. Nicolae Mavrocordat obține o reducere a haraciului Țării Românești cu 240 de pungi (reducerea rămîne în vigoare timp de cinci ani).

1721. Construirea bisericii de lemn din Șurăești (jud. Maramureș), capodoperă de îndrăzneală (înălțime 57 m), armonie și decorație sculptată.

1722, nov. 11. Administrația austriacă introduce în Oltenia obligația de o zi de clacă pe săptămînă pentru toți țăranii lipsiți de pămînt (rumâni și oameni cu învoială).

1723. Reforma fiscală a lui Nicolae Mavrocordat repune în vigoare măsurile lui Constantin Brîncoveanu: înlocuirea dărilor printr-o sumă fixă (*ruptoarea*), plătibilă în patru rate. — Constituirea *Societății comerciale din Timișoara* în scopul intensificării comerțului spre Marea Adriatică.

1724, sept. 24. Sfințirea bisericii m-rii Văcărești, ctitoria lui Nicolae Mavrocordat.
oct. 30. Încheierea construcției bisericii Stavropoleos din București, unul dintre monumentele arhitecturale cele mai remarcabile ale epocii fanariote.

1729, mai 6. Inochentie (Ioan) Micu este numit episcop unit (instalat la 28 sept. 1732) și primește un loc în Dieta Transilvaniei.

1732, apr. 9. Primul memoriu adresat Curții din Viena de Inochentie Micu; episcopul român cere respectarea drepturilor acordate clerului unit de diplomele leopoldine.

1735, apr. 27. Izbucnirea răscoalei conduse de Pero Seghedinaț din Pecica. După un atac nereușit al cetății Gyula, răsculații sînt înfrînți la Pădureni. Pero este frînt cu roata.

1736, mai. Inochentie Micu înaintează un memoriu Dietei în cuprinsul căruia, întemeiat pe prevederile celei de a doua diplome leopoldine, cere acordarea de drepturi egale cu

celelalte trei „națiuni", românilor uniți. Dieta respinge violent cererile episcopului român.

1737, sept. 28. Inochentie Micu prezintă un nou memoriu Dietei, în numele „națiunii române" din Transilvania. Față de refuzul episcopului de a înlocui termenul de „națiune" prin „români" sau „plebea românească", Dieta nu permite citirea textului.

1739, sept. 13. Fiul lui Antioh Cantemir, Constantin, care luptă, împreună cu fratele său Dumitrașco, în armata rusă, intră în Iași.

sept. 16. Convenția dintre Münnich, comandantul armatei ruse, și reprezentanții stărilor; independența Moldovei este recunoscută sub protecția țarului, garantarea privilegiilor boierimii și clerului. În urma încheierii păcii, armata rusă evacuează Iașii (24 sept.).

sept. 18. Pacea de la Belgrad care încheie războiul ruso-austro-turc (1736–1739). Imperiul habsburgic restituie Oltenia, care este realipită Țării Românești.

1741, febr. 7/18. Marele hrisov al lui Constantin Mavrocordat stabilește, între altele, scutirea de dajdie a mănăstirilor, clerului și neamurilor de mari boieri, suprimarea *văcăritului* și *pogonăritului* pe vii, plata dării de către contribuabili în patru sferturi, stabilirea *cislei* pe „capete și bucate", regimul obligațiilor țăranilor față de stăpînii de pămînt.

1741. Un nou demers al lui Inochentie Micu pe lîngă Curtea din Viena, întemeiat pe argumente istorice — românii sînt cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei, demografice — românii constituie populația cea mai numeroasă și fiscale — românii constituie grosul contribuabililor.

1741, sept. — 1744, iul. Fiscalitatea apăsătoare practicată de Mihai Racoviță în Țara Românească provoacă fuga în masă a populației.

1742. Radu Tempea II termină *Istoria sfintei biserici a Scheilor Brașovului*.

1742, ian. 12. Constantin Mavrocordat fixează obligațiile țăranilor moldoveni așezați pe moșiile mănăstirilor; claca acestora este fixată la 12 zile anual. Hotărîrea este confirmată la 15 ian. 1744.

1743. Ion Neculce încheie: *Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija-vodă pînă la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat*, ultima mare cronică moldovenească, expresia artistică cea mai înaltă a vechii culturi românești și capodoperă a genului cronicăresc la noi. Este precedată de 46 de legende istorice (*O samă de cuvinte*), dintre care multe s-au dovedit a avea un substrat real.

1744. Mișcarea condusă de Visarion Sarai; pornită împotriva Unirii cu Roma, acțiunea sa prilejuiește o puternică agitație în rîndurile țărănimii exploatate.
iun. 25. Sinodul convocat de Inochentie Micu; episcopul român formulează alternativa: satisfacerea revendicărilor românești sau abandonarea Unirii.
dec. 9. Inochentie Micu, care fusese convocat în fața unei comisii de anchetă, pleacă la Roma pentru a apăra acolo cauza românilor din Transilvania.

1746, mart. 1. Constantin Mavrocordat, clerul înalt și boierii hotărăsc eliberarea din șerbie a rumânilor fugiți, care se reîntorc în țară.
aug. 5. Constantin Mavrocordat desființează rumânia (legătura personală); șerbii sînt eliberați numai în ceea ce privește persoana, pămîntul rămînînd în stăpînirea boierilor și mănăstirilor. Stăpînii de moșii care nu voiau să-și elibereze rumânii gratuit urmau să primească o răscumpărare de 10 taleri de om.

1749, apr. 6. Actul lui Constantin Mavrocordat pentru vecini; statutul personal al acestora este redefinit; vecinii nu sînt robi, ci țărani fără pămînt, care nu au dreptul de a-și părăsi satul și sînt obligați să lucreze stăpînului de moșie 24 zile pe an.

1749, aug. 20 — 1753, iun. 22. Domnia lui Constantin Racoviță în Moldova; fiscalitatea apăsătoare și influența boierilor greci (Iordache Stavrache și Iordache Genet) provoacă reacția boierimii autohtone, care-l constrînge pe domn să-i expulzeze pe cei doi boieri greci.

1750. Prima traducere direct din franțuzește în românește: *Cugetările* lui Oxenstierna. Evenimentul marchează procesul de racordare a culturii române la cultura modernă a Europei contemporane, întîrziat de împrejurările politice. Se poate considera că în jurul acestei date începe procesul de „modernizare" a literaturii române, care se va accelera în a doua jumătate a secolului, devenind realitate dominantă în tabloul cultural general imediat după 1800.
— Grigore al II-lea Ghica construiește mănăstirea și spitalul Sf. Pantelimon.
— Grigore al II-lea Ghica promulgă un așezămînt privind relațiile agrare; reducerea clăcii pe moșiile mănăstirești și interzicerea convertirii clăcii în bani.

1751, mai 7. Inochentie Micu este silit să renunțe la funcția de episcop.

1754. Construirea la Toplița a unui cuptor de topit fierul cu o capacitate anuală de 1 200 t.
oct. 21. Se inaugurează primele școli din Blaj, nucleul viitorului seminar și gimnaziu. Din această vreme Blajul devine

unul din principalele centre de renaştere naţională şi de modernizare a culturii române.

1755. Elevii şcoalei din Blaj au dat un spectacol compus din elemente de teatru folcloric şi religios. Jucat la Blaj, Alba Iulia, Sebeş, spectacolul este primul cunoscut din seria încercărilor de teatru românesc cult pe teritoriul României.

— Conflictul marii boierimi din Ţara Românească cu Constantin Racoviţă; boierii constrîng pe domn să-i izgonească pe consilierii greci şi să-l înlocuiască pe Manolache Gelepul din postul de capuchehaie. Neînţelegerile dintre boieri permit în cele din urmă lui Manolache să obţină exilarea fruntaşilor boierimii autohtone.

1757—1761. Mişcarea condusă de Sofronie din Cioara împotriva Unirii cu Roma. Izbucnită în Zarand, ea se întinde apoi pe văile Mureşului şi Tîrnavelor. Răsculaţii atacă Blajul; la Alba Iulia are loc un sinod, convocat de Sofronie (14/25 febr. 1761) care revendică deplina libertate a cultului. Condamnat la închisoare, Sofronie se refugiază în Ţara Românească.

1757. Dimitrie Eustatievici Braşoveanul, dascăl la şcoala românească din Şcheii Braşovului alcătuieşte *Gramatica românească* (editată abia în 1969), prima gramatică a limbii române; expresie a necesităţii stabilirii de norme gramaticale pentru limba naţională, a iniţiat *studiul limbii române* ca preocupare distinctă.

— Constantin Racoviţă desfiinţează în Moldova *văcăritul*, *cuniţa* şi *vădrăritul*.

1758. Tătarii din Bugeac devastează o însemnată parte a Moldovei; **ultima năvălire tătară în ţările române.**

1759. Mişcare populară la Iaşi; orăşenii şi ţăranii veniţi la iarmaroc silesc pe favoritul grec al domnului, Stavrache, să părăsească Moldova.

1760. Ioan Callimachi introduce în Moldova *ajutorinţa*, dare „pe ogiacuri" similară *fumăritului* muntean.

1761, iun. 13. Generalul Buccow ordonă incendierea sau dărîmarea mănăstirilor ortodoxe din Transilvania.

1762. Logofătul Gheorgachi: *Condică ce are întru sine obiceiuri vechi şi noă a prea înălţaţilor domni* (la Iaşi), consemnînd ceremonialul de curte din timpul domniilor fanariote; singura lucrare în limba română aparţinînd literaturii „de ceremonial".

1762—1770. Construirea palatului episcopal din Oradea, cel mai mare edificiu baroc din Transilvania, operă a arhitectului F.A. Hillebrand (azi Muzeul „Ţării Crişurilor").

1762, apr. 15. Decretul imperial pentru înfiinţarea miliţiei naţionale grănicereşti, în urma căruia iau fiinţă regimentul

II românesc de la Năsăud și regimentul I românesc de la Orlat.

1763. Este atestată documentar existența unei trupe de actori la Oravița.

1764 (începutul lui febr.). Răscoala populației din București; mulțimea eliberează din închisoare pe Constantin Dudescu și alți boieri arestați din îndemnul capuchehaiei Iordache Stavrache. Domnul Constantin Racoviță se sinucide (7 febr.).

1765, mai 24. Răscoala „rufeturilor" (breslelor) din București; garda domnească atacă mulțimea; trei participanți — un bogasier, un croitor și un rob — sînt decapitați.
aug. 28. Iordache Stavrache este executat de turci.

1766. Domnul Moldovei Grigore al III-lea Ghica reformează școala domnească din Iași, pe care o transformă într-o „Academie a învățăturilor și epistimiilor".
ian. 1. Așezămîntul agrar al lui Grigore al III-lea Ghica; introducerea *nartului* (norma zilnică de lucru) în Moldova. Așezămîntul a fost confirmat, cu mici modificări, de Grigore Callimachi (28 mai 1767).
— Grigore al III-lea Ghica înființează o manufactură de postav la Chiperești.

1768. Înființarea manufacturii de postav de la Pociovaliște a marelui boier Radu Slătineanu. Forța de muncă întrebuințată este asigurată de țărani clăcași și muncitori salariați.
— Ia ființă batalionul românesc de grăniceri din Banat.
sept. 23. Moartea lui Inochentie Micu în exil la Roma.
oct. 30. Poarta declară război Rusiei.

1769. Răzvrătirea minerilor din Certeje și Toplița, provocată de abuzurile organelor fiscale.
— Începutul construcției marilor ateliere de prelucrare a fierului de la Reșița.
— Minerii din Abrud refuză să plătească dările și alungă pe gornicii însărcinați cu perceperea acestora.
— Inființarea *Societății de agricultură* din Transilvania, a cărei misiune era studiul și răspîndirea metodelor agrotehnice moderne.
nov. 16. Voluntarii români, conduși de Ilie Lăpușneanu, ocupă prin surprindere Bucureștii. Încercarea forțelor ruso-române de a ocupa Giurgiu eșuează. Un corp condus de Pîrvu Cantacuzino este distrus de turci lîngă Comana, iar Pîrvu ucis.
dec. 1. Constantin Mavrocordat este făcut prizonier de ruși la Galați.
dec. 4. Moartea lui Constantin Mavrocordat, la Iași.

1770, iul. 7 și 21. Bătăliile de la Larga și Cahul; armata rusă, condusă de P.A. Rumeanțev, zdrobește pe turci; în cursul luptelor se disting detașamentele de voluntari români.

1772. Primele traduceri românești din Voltaire: *Toaca împăraților (Le Tocsin des rois aux souverains de l'Europe)* și *Tălmăcire a facerii lui Ioan Plokov, sfetnicul lui Olsteinii la pricinile cestea de acum (Traduction du poème de Jean Plokof, conseiller de Holstein, sur les affaires présents).*
— Ia ființă la Blaj o catedră de filozofie la care Samuil Micu inaugurează primul curs de etică.

1772, iul. 24 — 1773, mart. 22. Congresul de pace de la Focșani și București. Delegațiile Moldovei și Țării Românești cer independența de fapt, sub garanția Austriei,Rusiei și Prusiei și unirea celor două țări românești.

1774—1785. La Cluj s-a construit palatul Bánffy (azi Muzeul de Artă), edificiu de stil baroc realizat de arhitectul sibian Blaumann.

1774—1776. În Moldova un anonim încheie *Letopisețul țării de la 1733 pînă la 1774.*
— În Țara Românească Dumitrache Medelnicerul scrie *Istoria evenimentelor dintre 1769—1774*, evenimente cu o influență decisivă asupra dezvoltării ulterioare a culturii și vieții politice românești.
— Banul Mihai Cantacuzino: *Istoria politică și geografică a Țării Românești din cele mai vechi timpuri pînă la 1774;* prima lucrare istoriografică importantă legată direct de lupta politică și culturală pentru redobîndirea independenței și demnității naționale (tipărită în neogreacă, în **1806**, la Viena).

1774, iul. 10/21. Tratatul ruso-turc de la Kuciuk-Kainargi; Moldova și Țara Românească sînt scutite de haraci timp de doi ani; Rusia capătă dreptul de a interveni în favoarea Principatelor.
sept. Hatișeriful Porții privind Moldova și Țara Românească; confirmarea vechilor privilegii ale celor două Principate și limitarea monopolului otoman.

1775. Reorganizarea justiției în Țara Românească, crearea a patru instanțe noi *(departamenturi):* unul pentru procesele penale, iar celelalte trei pentru cauzele civile și comerciale.
mai 7. În urma unei convenții turco-austriece, Poarta cedează Imperiului habsburgic Bucovina, în ciuda protestelor vehemente ale Moldovei. Aflată sub administrație militară pînă în 1786, Bucovina este alipită mai tîrziu Galiției (1790).

1776. Chesarie, episcopul Rîmnicului, începe publicarea *Mineelor* (traduse în românește de predecesorii săi), desăvîrșind astfel opera de introducere a limbii române în biserică. În prefețele primelor 4 vol. publicate pînă în 1779, Chesarie strecoară idei politice despre prezentul și viitorul patriei, precum și informații istorice asupra originii și gloriei de

odinioară a poporului român, astfel încît le transformă în adevărate manifeste ce dau expresie sentimentului de renaștere națională și ideilor dominante ale vremii.

1776, ian. Alexandru Ipsilanti reorganizează Academia domnească de la Sf. Sava în spiritul modern iluminist.

aug. Alexandru Ipsilanti acordă dreptul de monopol fabricilor de hîrtie de la Fundeni și Batiștea.

1777. Este tipărită la Viena prima carte de matematici în limba română.

sept. 30. Așezămîntul lui Grigore al III-lea Ghica; clăcașii sînt obligați să presteze, pe lîngă cele 12 zile stabilite anterior, încă două zile la lucrul iazurilor, morilor și acareturilor, iar la moșiile cu conac, o podvoadă și să aducă două care de lemne de foc.

oct. 12. În conflict cu boierii, cărora nu le satisfăcuse integral cererile de clacă sporită, și bănuit de Poartă că ar întreține legături cu Rusia, Grigore al III-lea Ghica este ucis la Iași din porunca unui trimis al sultanului.

1778—1780. Este scris, în Transilvania, primul text dramatic românesc, *Occisio Gregorii in Moldavia Tragedice expressa*. Textul conține și pasaje în limbile latină, germană, maghiară, țigănească.

1778. Samuil Micu: *Brevis historica notitia originis et progressus nationis Daco-romane seu ut quidem barbaro vocabulo appellant valachorum, ab initio usque ad seculum XVIII*, prima operă istorică a **Școlii Ardelene** (rezumată de autor în limba română sub titlul *Scurtă cunoștință a istoriei românilor*). S. Micu prezintă istoria românilor legată direct de a strămoșilor romani și o începe de la fundarea Romei. Istoria Transilvaniei este pentru prima oară integrată istoriei românilor din perspectiva românilor de peste munți. Prin capitolul despre scriitorii români, adăugat la lucrare, autorul schițează și prima încercare de istorie a literaturii române.

iun. 1. Primul periodic apărut pe cuprinsul țării noastre este o publicație teatrală: *Theatral Wochenblatt*, scoasă la Sibiu în tipografia lui Martin Hochmeister.

aug. 29. Conducătorii opoziției boierești din Moldova, marele vornic Manolache Bogdan și fostul mare spătar Ioan Cuza, sînt decapitați din ordinul domnului Constantin Moruzi.

1779. Samuil Micu: *Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestinu* (Viena), este prima afirmare publică a ideologiei culturale a Școlii Ardelene; tipărită cu caractere latine spre a face demonstrația că limba română se poate scrie cu litere latine.

— O delegație a țăranilor de pe domeniul Zlatna prezintă Curții imperiale o plîngere împotriva abuzurilor administrației. Prima călătorie la Viena a lui Vasile Nicula, iobag din Arada (cătun al Albacului), poreclit Horea.

1779, mart. Convenţia ruso-turcă de la Ainali Kavak confirmă — prin art. VII — privilegiile Moldovei şi Ţării Româneşti acordate prin hatişeriful din 1774.

1780. Samuil Micu şi Gheorghe Şincai: *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (Viena), în limba latină. Prima gramatică tipărită a limbii române, este şi cea dintîi demonstraţie ştiinţifică a latinităţii structurii gramaticale a limbii române.
— Alexandru Ipsilanti promulgă *Pravilniceasca Condică*, importantă culegere de legi.

1781. Samuil Micu termină de tradus *Loghica adecă partea cea cuvîntătoare a filosofiei* (Buda, în 1799).

1782—1794. Gheorghe Şincai, ca director al şcoalelor unite, pune bazele învăţămîntului romănesc în Transilvania, înfiinţînd circa 300 de şcoli.

1782, mai 24. Incidentul de la Cîmpeni. Ţăranii din satele Cîmpeni, Bistra, Vidra şi de pe Rîul Mare distrug buţile cu băutură ale arendaşilor cîrciumăritului. Cinci ţărani sînt condamnaţi la moarte, iar locuitorii celor patru sate sînt obligaţi să plătească o despăgubire de 25 de ori mai mare decît costul băuturii vărsate.

1783. Gheorghe Şincai: *A.B.C. sau Bucoavna spre folosul scolelor niamului romănesc*, Sibiu şi *Prima principia latinae grammatices* (Blaj), întîiul manual şcolar şi întîia gramatică destinată învăţării limbii latine, scrise de un român şi destinate elevilor români.
— Petru Maior redactează *Procanonul*, prima scriere românească originală de drept canonic, conţinînd atacuri la adresa unirii şi clerului superior, în spirit iluminist.
— Primul roman tradus direct din limba franceză: *Istoria lui Alţidalis şi a Zelidiei* de Vincent Voiture.
— Diacul Vasile din Corneşti realizează prima traducere în limba română a unui text dramatic modern: *Ahile în Sciro* de Metastasio.
(primăvara). O nouă delegaţie a ţăranilor din Zlatna, care numără în rîndurile ei din nou pe Horea, prezintă la Viena abuzurile administraţiei şi cere revizuirea sentinţelor în procesul ţăranilor implicaţi în incidentul de la Cîmpeni. Comutarea pedepselor cu moartea în închisoare şi bătaie este singurul rezultat al acestei călătorii.
dec. 28. Poarta otomană emite un *sened* care confirmă hatişerifurile de privilegii acordate Moldovei şi Ţării Româneşti şi reglementează modalităţile de plată ale furniturilor, lemnelor şi materialelor de construcţie.

1784. Samuil Clain: *Propovedanie sau învăţături la îngropăciunea oamenilor morţi. Acum de preotul Samoil Clain de Sad făcute* (Blaj). Este prima carte românească de predici originale

care vede lumina tiparului, şi a doua după *Predicile* lui Ivireanul.

1784, ian. 31. Pentru a consolida apărarea frontierei Transilvaniei, Iosif al II-lea ordonă acceptarea ca voluntari a locuitorilor din satele aflate în apropierea regimentelor de grăniceri. Hotărîrea imperială provoacă o puternică agitaţie între ţăranii români care văd în înscrierea ca grăniceri mijlocul cel mai sigur de a scăpa de iobăgie. În faţa acestei situaţii, guvernul suspendă conscripţia şi anulează înscrierile făcute.

apr. 1. Audienţa lui Horea la împăratul Iosif al II-lea pentru a-i prezenta situaţia grea a ţărănimii. În ciuda demersurilor sale, autorităţile locale refuză să dea satisfacţie revendicărilor ţărăneşti.

mai 11. Limba germană este declarată limba oficială în Transilvania.

oct. 28. Crişan (Marcu Giurgiu sau Crişan Giurgiu, iobag din Cărpiniş) cere ţăranilor prezenţi la tîrgul de la Brad să participe la o adunare la Mesteacăn, unde Horea avea să le anunţe „poruncile" primite de la Iosif al II-lea la Viena.

oct. 31. Adunarea de la Mesteacăn. Crişan comunică ţăranilor veniţi din Zarand, Hunedoara şi m-ţii Abrudului că Horea a fost împuternicit de Iosif al II-lea să-i conducă la Alba Iulia pentru a deveni grăniceri şi că sarcinile iobagilor au fost reduse. Ţăranii hotărăsc să plece la Alba Iulia şi-şi fixează locul de adunare la Curechiu.

nov. 1. Incidentul de la Curechiu. Încercarea autorităţilor de a-l aresta pe Crişan eşuează; doi *solgabirăi* şi un *gornic* sînt ucişi de ţărani.

nov. 2. Adunarea de la Curechiu. Crişan îi cheamă pe ţărani să se ridice la luptă pentru lichidarea nobilimii. **Izbucnirea marii răscoale ţărăneşti conduse de Horea, Cloşca şi Crişan.** Ţăranii se îndreaptă spre Crişcior, unde ard curţile nobiliare şi ucid 17 persoane. De aici o parte din răsculaţi se îndreaptă spre Mihăileni, iar alta spre Brad.

nov. 3. Ţăranii răsculaţi, conduşi de Crişan, atacă Ribiţa, şi execută 42 de nobili. În ziua următoare este atacată Baia de Criş. Întreg Zarandul este cuprins de răscoală (5 nov.). Nobilii sînt obligaţi să se boteze ortodox, să se îmbrace cu haine ţărăneşti şi să execute diverse prestaţii; fetele nobile sînt obligate să se căsătorească cu iobagi.

nov. 5. O coloană de ţărani, condusă de Horea şi de Cloşca, ocupă Cîmpenii, apoi Abrudul (6 nov.). Răsculaţii se împart apoi în două mari cete: una condusă de Cloşca urmează în jos cursul Arieşului, alta, în frunte cu fiul lui Horea coboară pe Ampoi. Din ceata lui Cloşca porneşte un grup care atacă şi incendiază curţile de la Sălciua şi Sîngeorzul Trascăului, unde iobagii maghiari se alătură celor români.

1784, nov. 6—7. Asaltul nereușit al Devei; 44 de țărani luați prizonieri sînt executați. O ceată de țărani distruge curtea din Săvîrșin a vicecomitelui Forrai, iar alta înaintează pe valea Mureșului si intră în comitatul Sibiului.

nov. 11. Țăranii din Zarand cer desființarea nobilimii și împărțirea între țărani a moșiilor acesteia.

nov. 12. Armistițiul de la Tibru, încheiat de Cloșca cu vicecolonelul Schultz, prevede încetarea ostilităților pe timp de opt zile. Generalizarea armistițiilor între diversele cete de țărani și armată determină încetarea acțiunilor țărănești.

nov. 21. Iosif al II-lea ordonă reprimarea răscoalei de către armată.

nov. 27—29. Ciocniri între răsculați și armată la Brad, Hălmagiu, Rîmeț și Lupșa încheiate cu victoria țăranilor.

dec. 7—8. Armata înfrînge rezistența țărănimii și ocupă Abrudul, apoi Cîmpenii (11 dec.). Horea și Cloșca se refugiază în munți.

dec. 27. Horea și Cloșca sînt prinși în pădurea Scorușet din m-ții Gilăului, apoi duși și închiși la Alba Iulia. Crișan este prins la 30 ian. și întemnițat tot la Alba Iulia.

1785. *Îndreptare către aritmetică* (Blaj), primul manual științific în românește.

— Apare lucrarea viitorului fruntaș girondin Jean Pierre Brissot, *Seconde lettre d'un défenseur du peuple à l'empereur Joseph II* care justifică răscoala lui Horea.

febr. 28. Horea și Cloșca sînt executați prin frîngerea cu roata. Crișan se spînzurase în închisoare cu nojițele de la opinci (13 febr.).

aug. 22. Promulgarea **patentei de „desființare a iobăgiei"** în Transilvania; se recunoaște țăranilor dreptul de strămutare și se interzice alungarea lor de pe moșie fără un motiv legal.

oct. *Sobornicescul Hrisov* al lui Alexandru Mavrocordat interzice în Moldova pretinsele danii de pămînt ale țăranilor către boieri, care ascundeau de fapt deposedări de pămînt ale țărănimii de către marii stăpîni de moșii.

1786, mart. 26 — 1790, iun. 8. Domnia lui Nicolae Mavrogheni în Țara Românească. Primit cu ostilitate de marea boierime domnul impune contribuții grele stăpînilor de moșii laici și ecleziastici și acordă unele înlesniri micii boierimi, meșteșugarilor și țărănimii.

1787. Ienăchiță Văcărescu: *Observații sau băgări de seamă asupra regulelor și orînduelelor gramaticii românești*, Rîmnicu Vîlcii, în care autorul inserează versuri proprii, precum *Testament.* Primele versuri tipărite aparținînd poeziei române moderne.

— *Genealogia Cantacuzinilor,* întocmită de banul Mihai Cantacuzino.

1787, aug. 24. Izbucnirea războiului ruso-turc; Austria, aliata Rusiei, declară război Porții (9 febr. 1788); țările române devin teatrul operațiunilor militare. Imperialii ocupă mănăstirile Sinaia, Cozia și Tismana.

1788. Cel mai vechi manuscris matematic găsit pe teritoriul românesc (Moldova).

— Inaugurarea primului teatru pe teritoriul țării noastre, construit la Sibiu, din inițiativa primarului orașului, Martin Hochmeister.

apr. 8. Forțele austriece ocupă Iașii.

mai. Oastea lui Mavrogheni înaintează în Moldova și obține un șir de victorii pe valea Trotușului și în apropiere de Vaslui.

aug. 12. Lupta de la pasul Buzăului; oastea lui Nicolae Mavrogheni, sprijinită de unități otomane, provoacă pierderi armatei austriece care se retrage din Țara Românească.

1789, sept. 22. Bătălia de la Mărtinești, lîngă Rîmnicu Sărat. Suvorov zdrobește oastea otomană condusă de marele vizir. În cursul bătăliei, se disting voluntarii români din armata rusă, conduși de Ion Udre și Pavel Vizirean.

nov. 10. Sprijinit de Ioan Cantacuzino și Cîmpineanu, prințul de Coburg intră în București, în fruntea trupelor imperiale. Austriecii intenționau să anexeze regiunile românești ocupate, dar tulburările din Țările de Jos și Ungaria, precum și izbucnirea Revoluției franceze au constrîns Viena să încheie cu Poarta pacea de la Șiștov (24 iul. 1791), care prevedea modificări de frontieră neînsemnate.

1790, febr. 18. Apare la Iași periodicul în limba franceză *Courier (sic) de Moldavie*, redactat de autoritățile militare ruse pentru informarea armatei.

sept. La sfîrșitul lunii, în urma intrigilor boierești și a dușmăniei marelui vizir, Nicolae Mavrogheni este decapitat.

1791. Samuil Micu: *Istoria românilor cu întrebări și răspunsuri* cu scopul de a face educația istorică și politică a poporului în spiritul ideologiei și idealurilor Școlii Ardelene. Rămasă în manuscris, este totuși prima încercare de a folosi *dialogul* pentru propagarea ideilor istorice și naționale.

mart. Petiția redactată de învățații români Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Ioan Piuariu-Molnar și alții (cunoscută și sub numele de **Supplex Libellus Valachorum**) este trimisă Curții din Viena. Românii cer, între altele, egalitate în drepturi cu celelalte „națiuni" din Transilvania și reprezentare în dietă, proporțională cu numărul contribuabililor. Dieta Transilvaniei respinge petiția (9 aug.).

mai 10. Divanul Țării Românești adresează delegațiilor rusă și austriacă aflate la Șiștov un memoriu prin care cere autonomia și neutralitatea țării sub garanția Austriei și

Rusiei, singura obligaţie faţă de Poartă rămînînd plata tributului, alegerea domnului dintre reprezentanţii stărilor ţării, libertatea comerţului cu vite, desfiinţarea raialelor etc.

1792, nov. 26. Alexandru Moruzi restrînge drepturile de folosinţă a clăcaşilor moldoveni asupra pădurilor şi dumbrăvilor de pe moşiile unde erau aşezaţi.

1794. Primul roman occidental tipărit în limba română: *Critil şi Andronius* de Baltasar Gracian, tălmăcit din intermediar neogrec şi publicat la Iaşi cu sprijinul lui Iacov Stamati.
— La Sibiu, tipograful Petru Bart începe tipărirea „cărţilor populare" cu *Istoriia a Alexandrului celui Mare din Machedonia;* urmează în 1795 *Viiaţa şi pildele prea învăţatului Esop* şi în 1802 *Istoria Syndipii filosofului.*

1795. Foamete — căreia i se adaugă şi o invazie de lăcuste şi o epidemie de ciumă — în Ţara Românească; domnul Alexandru Moruzi face speculă cu cereale, vînzînd grîu şi porumb cu preţuri de cîteva ori mai mari decît cele de achiziţie.
— Apare Înştiinţarea „Societăţii filozofeşti a neamului românesc în Mare Principatu Ardealului".
— La Leţcani (jud. Iaşi) se construieşte Biserica Rotundă, monument reprezentativ al arhitecturii neoclasice din Moldova.
— Apare prima carte de matematici scrisă în româneşte şi tipărită în Moldova, o *Aritmetică* de Amfilohie, episcop al Hotinului.

1796. Întîiul volum de versuri moderne în limba română, tipărit cel mai tîrziu în acest an la Dubăsari ori Movilău: *Poezii noo* de I.C. (iniţialele numelui lui Ioan Cantacuzino). Cuprinde versuri originale şi traduceri din Pope, Metastasio, Gray, La Fontaine, Florian.
— Înfiinţarea pe apa Sabarului a unei manufacturi de hîrtie destinată să asigure hîrtia necesară tipografiei mitropoliei.

1797. Prima tipărire a unei traduceri româneşti din dramaturgia universală: *Ahilefs la Skiro, fapta lui Kir Metastazie kesaricescului poetic, tălmăcită de pe grecie de cătră dumnealui Iordache Slătineanu Vel Păharnic în Bucureştii Ţării Rumuneşti la 1797, s-au tipărit la Sibiu* (în tiparniţa lui Martin Hochmeister).

1798, iul. — dec. Constantin Hangerli dublează un şir de dări *(oieritul, dijmăritul, tutunăritul)*, desfiinţează scutirea de dări a subalternilor marilor dregători (cu excepţia boernaşilor mazili) şi reintroduce văcăritul (sub numele de *goştinărit*). Încasarea birurilor se face prin mijloace violente, ţăranii contribuabili fiind torturaţi sau chiar ucişi.

1799, febr. 18. Constantin Hangerli este executat la Bucureşti din ordinul sultanului.

circa 1800. Tudor Vladimirescu construieşte cula de la Cerneşti (jud. Mehedinţi), azi muzeu memorial.

dec. Trupele paşei de Vidin, Pasvan-Oglu, pradă Oltenia. Craiova este arsă aproape în întregime.

1800. Ioan Budai-Deleanu termină în prima formă *Ţiganiada*, întîiul monument al literaturii române moderne.

— Ion Piuariu-Molnar publică după francezul Millot prima istorie universală în limba română: *Istorie universală adecă de obşte, care cuprinde în sine întîmplările veacurilor vechi.*

1801. Samuil Micu începe să lucreze la *Istoriia şi lucrurile şi întîmplările românilor* (neterminată); întîia realizare de dimensiuni monumentale a istoriografiei Şcolii Ardelene.

— Ioan Barac: *Istoria prea frumosului Arghir şi a prea frumoasei Elena cea măiastră şi cu părul de aur, prelucrare* după *Argirius Historija;* va cunoaşte o largă popularitate în ţinuturile româneşti.

1801 (iarna). Noi incursiuni ale trupelor lui Pasvan-Oglu în Oltenia; Craiova este din nou arsă. Tg. Jiu şi Tg. Ocna sînt prădate de Manaf Ibrahim, aghiotantul lui Pasvan-Oglu.

1802, sept. 12. Poarta acordă hatişerifuri de privilegii Moldovei şi Ţării Româneşti prin care confirmă prevederile firmanelor din 1774, 1783, 1791, stabileşte regimul obligaţiilor materiale şi fixează la şapte ani durata domniilor; înainte de expirarea termenelor domnii nu puteau fi maziliţi decît cu acordul curţilor rusă şi otomană.

oct. 26. Puternic cutremur de pămînt în Ţara Românească; la Bucureşti, se prăbuşeşte o parte din Turnul Colţei.

1804. Întîia afirmare categorică a necesităţii înlocuirii alfabetului chirilic prin alfabetul latin în scrierea limbii române: *Epistola lui Gheorghe Şincai către respectabilul şi preavestitul bărbat Ioannes de Lipszky...* tipărită la Pesta în limba latină; în acelaşi timp propunea simplificarea alfabetului chirilic.

1804, sept. 9. Un violent incendiu pustieşte Bucureştii; curtea domnească şi o bună parte a oraşului cad pradă flăcărilor.

1805, ian. 3/15. Aşezămîntul agrar al lui Alexandru Moruzi restrînge dreptul de folosinţă al ţăranilor moldoveni asupra fîneţelor, păşunilor şi pădurilor; cea dintîi legiuire care prevede eliberarea unei părţi din moşii de toate servituţile feudale şi transformarea ei în proprietate absolută a boierului. Repartizarea fînaţului şi imaşului se face potrivit nu-

mărului de vite al sătenilor împărțiți în trei categorii, după regiuni (fruntași cu 16–6 vite, mijlocași 12–4 vite, codași 6–2 vite).

1805, apr. 24. Constantin Ipsilanti acordă un privilegiu lui H. Gaudin și Ioan Papa Polizoe în scopul înființării unei filaturi de bumbac „după a englezilor tertip".

1806. Samuil Micu tipărește un fragment din *Istoria, lucrurile și întîmplările românilor* în *Calendarul* de la Buda (vol. 1, 1805–1806), întocmit de el, inițiind astfel practica de a difuza ideile și lucrările Școlii Ardelene prin intermediul *Calendarelor*, scrieri cu mare putere de răspîndire în mijlocul poporului.

— Gheorghe Șincai: *Povățuire către economia de cîmp pentru folosul școalelor românești...* (Buda), carte urmărind instruirea poporului român în vederea ridicării bunăstării materiale. El traduce totodată din germană și adaptează nevoilor cititorilor români: *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului*, rămasă în manuscris (după *Physica* lui Helmuth), precum și *Istoria naturei sau a firii* și *Vocabulariu ce se ține de istoria naturii*, inaugurînd astfel în cultura română domeniul popularizării cunoștințelor științifice.

aug. 24. Acuzat de a întreține strînse relații cu Rusia, Constantin Ipsilanti este mazilit din domnia Țării Românești, la stăruințele ambasadorului francez la Constantinopol, generalul Sebastiani. Fostul domn se refugiază în Rusia.

sept. 25. Craiova este din nou prădată de trupele lui Pasvan-Oglu.

nov. 22. Invocînd încălcarea hatișerifului din 1802, Rusia declară război Imperiului otoman; trupele ruse pătrund în Moldova și ocupă Iașii (29 nov.). Poarta, care încercase să evite conflictul anulînd mazilirea (15 oct.), declară, la rîndul ei, război Rusiei (24 dec.).

dec. 25. Victorioase în ciocnirile de la Fierbinți și Olteanu (23 dec.), trupele ruse intră în București. La izgonirea turcilor din Capitală participă și soldații din garda fostului domn, Constantin Ipsilanti, care se închiseseră și rezistaseră în mănăstirea Radu Vodă.

dec. 27. Constantin Ipsilanti revine la București. El organizează o oaste destinată să-i permită realizarea planului său de constituire a unui regat al Daciei format din Moldova, Țara Românească și Serbia. Intrat în conflict cu autoritățile ruse, el este silit să-și abandoneze proiectul și să se retragă în Rusia (sept. 1807).

1807, iun. 14. Lupta de la Obilești; oastea marelui vizir Ali-pașa care încerca să ocupe Bucureștii este înfrîntă de generalul Miloradovici; un rol însemnat în cîștigarea biruinței revine corpului de oaste al domnului Constantin Ipsilanti.

1807, iun. 19. Lupta de la Malainița, încheiată cu victoria armatei ruse, la obținerea căreia o contribuție însemnată au avut-o pandurii olteni, care luptau alături de armata rusă condusă de generalul Isaev.

aug. 24. Armistițiul ruso-turc de la Slobozia; principala sa clauză — evacuarea de către trupele ruse a celor două principate — nu este însă executată. Ostilitățile reîncep în mart. 1809.

1808. Gheorghe Șincai tipărește în Calendarul de la Buda fragmente din *Hronica românilor și a mai multor neamuri*, cea mai vastă și mai valoroasă creație istoriografică a Școlii Ardelene (la care autorul lucra din 1779).

— Dimitrie Țichindeal: *Adunare de lucruri moralicești, de folos și spre veselie, prin Dosithei Obradovici întocmită*, Buda.

— S-a construit biserica mănăstirii Văratic-Neamț, în arhitectura căreia se îmbină forme tradiționale moldovenești cu forme neoclasice.

1809. Petru Maior: *Didachii, adică învățături pentru creșterea fiilor la îngropăciunea pruncilor morți*, Buda, în care folosește predica religioasă pentru a difuza idei pedagogice luministe și a face educația părinților.

1810—1811. Petru Maior: *Prediche sau învățături la toate duminicile și sărbătorile anului*, Buda, 3 vol., alcătuite în spirit larg educativ, mai puțin religios și mai mult moral.

1810, sept. 6. Pandurii olteni trec Dunărea și pun stăpînire pe Lom, Țibro și Orjahovo (Rahova).

1812—1815. Se construiește casa marelui logofăt Dinicu Golescu din București, reședință domnească între 1837—1882, pe locul actualului Palat al Republicii.

1812. Ioan Budai-Deleanu termină versiunea a doua, definitivă, a *Țiganiadei*. În prolog, proclamă valoarea istoriei naționale ca izvor de inspirație literară și dorința ce l-a stăpînit de a introduce „un gust nou de poezie" în cultura română. Folosind modele clasice și occidentale, autorul se arată a fi primul mare creator al literaturii române moderne.

— Petru Maior: *Istoria pentru începutul românilor în Dachiia*, Buda, cea mai răspîndită și cea mai influentă operă istorică a Școlii Ardelene — singura tipărită integral. E consacrată combaterii teoriilor tendențioase ale lui Sulzer, Eder și Engel despre originea poporului român. În anexe: *Dissertație pentru începutul limbii românilor* și *Dissertație pentru literatura cea vechie a românilor*.

1812, mai 16. Pacea ruso-turcă de la București în urma căreia ținutul dintre Prut și Nistru (Basarabia) intră în componența Rusiei.

1813. Petru Maior: *Istoria bisericei românilor atît a cestor dincoace precum și a celor din colo de Dunăre*, Buda.

— Ioan Teodorovici: *Moralnice sentenții sau folositoare pilde*, Buda.

— Izbucnește în Țara Românească o mare epidemie de ciumă (ciuma lui Caragea), care durează peste un an și seceră peste 70 000 vieți.

nov. 15. Gheorghe Asachi deschide la Academia domnească din Iași un „clas" în limba română pentru a preda în limba națională un curs de inginerie și hotărnicie. Cursul funcționează pînă în 1818. Paralel cu el, Asachi începe o intensă activitate culturală și literară.

1814. Dionisie Eclesiarhul, cărturar din școala lui Chesarie de Rîmnic, începe să scrie *Cronograful Țării Româneşti de la 1764 pînă la 1815* (titlu dat de primul editor).

1815, mai. Trupa germană a lui Johann Gerger a dat la Brașov un spectacol în limba română cu piesa *Vecinătatea periculoasă* de August von Kotzebue.

1816—1817. Se tipărește la Iași *Codul lui Callimachi* (4 vol.), culegere de legi, inspirată în mare parte de codul civil austriac; în elaborarea legiuirii contribuția principală îi aparține juristului Cristian Flechtenmacher.

1816, dec. 27. Are loc la Iași, din inițiativa lui Gheorghe Asachi, primul spectacol în limba română. O formație românească a prezentat piesa *Mirtil și Hloe*, pastorală dramatizată de Jean Pierre Claris de Florian după Salomon Gessner.

1818—1819. Arhitectul Martin Kibelka zidește palatul „de peste ziduri" al mănăstirii Frumoasa-Iași, valoros edificiu de stil neoclasic; biserica a fost construită în același stil în 1833.

circa 1818. Introducerea culturii cartofului în Moldova.

1818. Dionisie Fotino: *Istoria vechii Dacii, cea numită acum Transilvania, Valahia și Moldova*, tipărită în limba greacă (2 vol.), Viena, valoroasă pentru știrile contemporane autorului.

— Iordache Golescu: *Starea Țării Româneşti acum în zilele măriei sale Ioan Caragea* și *Povestea huzmeturilor*.

1818, mart. 24/apr. 5. Gheorghe Lazăr este numit „dascăl" (profesor) de aritmetică, geometrie și geografie la școala de la Sf. Sava, unde inaugurează cursurile în limba română.

1818, aug. 21. Promulgarea *Legiuirii Caragea,* care, între altele, sporește obligațiile țăranilor clăcași față de stăpînii de moșii.

oct. 11. Ioan Caragea părăsește domnia, după ce adunase o avere fabuloasă din numeroasele și apăsătoarele dări stoarse de la locuitorii țării.

1819. Gheorghe Lazăr: *Discursul la înscăunarea Mitropolitului Dionisie,* manifest al noii conștiințe naționale.

— Petru Maior: *Dialog pentru începutul limbii române între nepot și unchi*, Buda.

1819, ian. 5/14. Poarta otomană promulgă un regulament care stabilea că scaunele de domnie ale Moldovei și Țării Românești, precum și dragomanatele Divanului otoman și Amiralității aveau să fie ocupate prin rotație numai de familiile lui Scarlat Callimachi, Alecu Suțu, Mihai Suțu și Dimitrie Moruzi.

iun. 11. Constituirea Societății muzicale din Cluj, pentru predarea cîntului și viorii.

1821, ian. 18—19. Moartea lui Alexandru Suțu; la București se constituie un Comitet de oblăduire care urma să cîrmuiască Țara Românească pînă la numirea unui nou domn. În aceeași zi, marii boieri Grigore Brîncoveanu, Grigore Ghica și Barbu Văcărescu, membri ai Comitetului și ai Eteriei, încheie o înțelegere cu Tudor Vladimirescu, prin care cei dintîi îi făgăduiesc slugerului să-i acorde tot sprijinul pentru ridicarea poporului în arme.

EPOCA MODERNĂ

1821, ian. 18 — 19. Tudor Vladimirescu părăsește Bucureștii în fruntea unei cete de arnăuți și se îndreaptă spre Tîrgu Jiu, unde ajunge la 21 ian.
ian. 22 — 23. Tudor Vladimirescu întărește mănăstirea Tismana pentru a dispune de o bază de rezistență și se instalează apoi la Padeș.
ian. 23. Tudor se adresează cu o proclamație locuitorilor Țării Românești, prin care îi cheamă la luptă împotriva regimului feudal. **Începutul mișcării revoluționare conduse de Tudor Vladimirescu.**
ian. 23—28. În fruntea pandurilor, Tudor străbate Baia de Aramă, Broșteni și Strehaia, unde i se alătură cetele lui Dimitrie Macedonschi și Simion Mehedințeanu. Tudor înaintează pînă la Țînțăreni, unde își organizează o tabără (4—28 febr.).
febr. 22. Alexandru Ipsilanti, conducătorul Eteriei, trece Prutul, sosește la Iași și-l asigură pe Mihai Suțu de sprijinul pe care Rusia îl acordă mișcării sale și de iminența intrării unei puternice armate ruse în Moldova.
febr. 23. Contele Capodistria condamnă, în numele țarului, mișcarea lui Tudor Vladimirescu și se declară de acord cu intrarea trupelor otomane în Țara Românească.
febr. 23. Alexandru Ipsilanti adresează o proclamație locuitorilor Moldovei, prin care le garantează persoana și averea și-i asigură că în cazul intrării turcilor în țară, aceștia vor avea de înfruntat o „strașnică putere".
febr. 23. Turcii din Iași sînt masacrați; aceeași soartă o avuseseră și turcii din Galați la 21 febr.
febr. 24. Mihai Suțu, domnul Moldovei, solicită țarului trimiterea unui corp de oaste rus în Moldova.

1821, febr. 28. Informați despre dezavuarea mișcării lui Tudor de către Congresul Sfintei Alianțe de la Laibach, Grigore Brîncoveanu, Grigore Ghica și Barbu Văcărescu și alți mari boieri se refugiază la Brașov.
mart. 3. Proclamația lui Alexandru Ipsilanti către locuitorii Țării Românești; conducătorul Eteriei dă asigurări că nu va tulbura ordinea și-i cheamă pe români să sprijine lupta de emancipare de sub dominația Porții.
mart. 4. Oastea lui Tudor — „Adunarea norodului" — ocupă Slatina.
mart. 10. Fostul mare logofăt Alexandru Filipescu-Vulpe devine mare vistier.
mart. 12. Din ordinul lui Tudor Vladimirescu, sînt executați la Slatina *bulucbașii* (căpitanii) Iova și Ienciu care prădaseră niște boieri la Benești.
mart. 16. Ajuns la Bolintin, Tudor Vladimirescu lansează o proclamație către locuitorii Bucureștilor,prin care îi invită să se solidarizeze cu mișcarea condusă de el.
mart. 20. Tudor Vladimirescu adresează o proclamație locuitorilor din București și o alta către cei din județe în care arată că ridicarea sa a fost provocată de „pierderea privileghiurilor noastre și jafurile cele nesuferite care le pătimea frații noștri".
mart. 21. Tudor Vladimirescu intră în București. Pe dealul Mitropoliei, arnăuții lui Bimbașa Sava deschid focul asupra pandurilor. Tudor își petrece noaptea în casa lui Zoe Brîncoveanu (azi spitalul Brîncovenesc).
mart. 23. Tudor Vladimirescu și boierii rămași în București își jură credință reciproc. După dezavuarea mișcării de către țar, Tudor este silit să dea o aparență de legalitate acțiunilor sale pentru a pune la adăpost țara de intrarea trupelor otomane.
mart. 27. Boierii din București sînt constrînși de Tudor Vladimirescu să trimită Porții, Rusiei și Austriei memorii prin care să justifice mișcarea condusă de el.
mart. 28. Retras la Sculeni, consulul rus A. Pisani îndeamnă pe locuitorii Moldovei să se supună Porții.
mart. 29. Mihai Suțu anunță hotărîrea sa de a părăsi temporar Moldova și instituie o căimăcămie care să asigure Poarta de supunerea Moldovei.
mart. 30. Întîlnirea dintre Tudor Vladimirescu și Alexandru Ipsilanti; în ciuda unor grave divergențe, cei doi ajung la un acord, în urma căruia, județele dinspre munte trec sub autoritatea lui Ipsilanti, iar Oltenia și județele de cîmpie sub cea a lui Tudor.
mart. 31. Tudor se retrage la mănăstirea Cotroceni, dar în zilele următoare ocupă și instalează garnizoane de panduri la mănăstirile Mihai Vodă, Antim și Mitropolie (6—16 apr.).
apr. 3. În urma dezavuării țarului, Alexandru Ipsilanti părăsește Bucureștii și se retrage la Tîrgoviște. Încercarea

mitropolitului Dionisie Lupu și a unor boieri de a-l urma pe conducătorul Eteriei este zădărnicită de populația Capitalei. Mitropolitul condiționează rămînerea sa în București de retragerea din oraș a lui Tudor și a pandurilor săi.

1821, apr. 5. Tudor Vladimirescu decide recrutarea de oameni în întreaga țară. Jumătate dintre plăeși — înarmați cu pistoale și puști — urmează să sosească la București.

apr. 13—16. Din ordinul lui Tudor, mitropolitul și membrii Divanului sînt închiși în casele de la Belvedere ale lui Dinicu Golescu; Tudor păstrează cu cei închiși relații oficiale.

apr. (sfîrșitul lui ~). Eșecul negocierilor lui Tudor cu pașii de la Dunăre; aceste tratative erau destinate, în concepția lui Tudor, să evite o intervenție otomană, după dezavuarea mișcării sale de către țar. Turcii au pus drept condiție prealabilă pentru tratative, depunerea armelor, ceea ce Tudor a refuzat.

mai 1. Oastea otomană pătrunde în Moldova pe la Brăila și în Țara Românească, prin Giurgiu, Călărași, Calafat și Bechet.

mai 15. La apropierea turcilor de București, Tudor Vladimirescu, după îndelungi ezitări, părăsește Bucureștii. În cuvîntarea adresată ostașilor, Tudor anunță hotărîrea sa de a-și uni forțele cu eteriștii.

mai 20. Tudor Vladimirescu are de făcut față unei puternice nemulțumiri a căpitanilor săi. Pentru a reprima împotrivirea acestora, Tudor ordonă execuția lui Ioan Urdăreanu, care este spînzurat.

mai 21. Părăsit de căpitanii săi, Tudor Vladimirescu este arestat în tabăra de la Golești de către Iordache Olimpiotul și predat lui Alexandru Ipsilanti.

mai 27. În urma sentinței tribunalului instituit de Alexandru Ipsilanti, Tudor Vladimirescu este executat; oastea pandurilor se destramă.

mai 29. Succese ale pandurilor în luptele purtate cu turcii la Drăgășani.

iun. 7. Bătălia de la Drăgășani; turcii zdrobesc oastea eteristă; „batalionul sacru" de tineri greci moare eroic; Alexandru Ipsilanti fuge în Transilvania.

iul. 17. Lupta de la Slobozia. Cetele de panduri sînt înfrînte de turci; printre cei luați prizonieri se află și Papa, fratele lui Tudor Vladimirescu.

aug. 6. Bimbașa Sava și o mare parte a corpului de arnăuți sînt măcelăriți de turci la București.

1822. Pe malul lacului Tei-București, voievodul Grigore al IV-lea Ghica construiește palatul „Ghica-Tei", valoros edificiu de stil neoclasic.

1822—1823. Ioan Bob tipărește la Cluj *Dicționarul rumanesc, latienesc și unguresc* (3 vol.).

1822, apr. 17. Delegațiile marii boierimi muntene (șapte boieri) și moldovene (șase boieri) sosesc la Istanbul pentru a prezenta

revendicările clasei dominante din țările române. Principalele revendicări erau: restabilirea domniilor pămîntene, consolidarea privilegiilor boierimii prin concentrarea puterii în mîinile unui grup restrîns de mari boieri, excluderea grecilor din funcțiile civile și ecleziastice, dreptul exclusiv pentru pămînteni de a ocupa slujbe publice, introducerea unor reforme în spirit burghez etc.

1822, apr. Reprezentanți ai micii boierimi moldovene, în frunte cu Ioniță Tăutul, alcătuiesc un memoriu (denumit de unii istorici *Constituția cărvunarilor* sau *Constituția din 1822)* care preconiza o serie de reforme în aparatul de stat (instituirea unui sfat obștesc alcătuit din reprezentanții tuturor rangurilor boierești, domnie constituțională, respectul absolut al proprietății, înființarea de „fabrici", libertatea muncii și a comerțului, libertatea individuală, egalitatea în fața legilor etc.), vizînd modernizarea societății, fără a atinge însă esența raporturilor feudale existente.

iul. 1. Restabilirea domniilor pămîntene prin numirea de către Poartă a lui Ioan (Ioniță) Sandu Sturdza în Moldova și a lui Grigore Ghica în Țara Românească.

1823. Steriu Constantin pune bazele unei întreprinderi de testemeluri în Țara Românească.

febr. 1. Într-un memoriu vornicul Mihail Sturdza, reprezentant al marii boierimi moldovene, folosește pentru prima dată în viața politică a țărilor române noțiunea de „conservator", pentru a desemna tendințele marii boierimi de a păstra vechile stări de lucruri.

1824, febr. Plîngere („arz") adresată Porții de marea boierime moldoveană împotriva lui Ioan (Ioniță) Sandu Surdza pe care-l numește „noul tiran".

iun. Mica boierime moldoveană prezintă în Adunarea Obștească un proiect de reforme, printre care: armată națională (4 000—5 000 de oameni), pravile scrise numai în limba română, domnie pe viață și ereditară în linie masculină, separarea puterilor în stat, supunerea străinilor în fața legilor și autorităților țării, separarea veniturilor domnului de acelea ale statului etc.

1825. Apare la Buda *Lexiconul romanescu-latinescu-unguresc-nemțescu care de mai mulți autori în cursul a treizeci și mai multor ani s-au lucrat (Lexiconul de la Buda)*, primul dicționar explicativ și etimologic al limbii române tipărit. Printre autori: Samuel Micu și Petru Maior.

— Înființarea Conservatorului din Cluj.

1826. Dinicu Golescu: *Însemnare a călătoriei mele Constantin Radovici din Golești făcută în anul 1824, 1825, 1826*, Buda; primul jurnal de călătorie românesc și totodată o carte de gîndire politică modernă.

— Zaharia Carcalechi: manualul *Povățuitor al tinerimei către adevărata și dreapta cetire*, Buda.

— Răscoală în Oltenia, condusă de Simion Mehedințeanu și Ghiță Cuțui, foști participanți la mișcarea lui Tudor Vladimirescu, desfășurată sub lozincile mișcării revoluționare de la 1821. Răscoala a fost înăbușită, iar cei doi conducători arestați și spînzurați, la Tîrgul de Afară, la 26 aug.

1826, sept. 25/oct. 7. Semnarea Convenției ruso-turce la Akkerman, prin care se confirmau clauzele Tratatului de pace de la București (1812). În ceea ce privește țările române convenția prevedea: alegerea de către divan a domnilor pămînteni pe șapte ani cu asentimentul Rusiei și Turciei, scutirea Principatelor de plata haraciului pe timp de doi ani, fixarea acestuia potrivit hatișerifului din 1802, libertatea comerțului sub rezerva asigurării aprovizionării Porții cu grîu, instituirea unor comisii care să propună măsurile necesare îmbunătățirii situației țărilor române.

1827. Se înființează la Golești, din inițiativa lui Dinicu Golescu, Ion Heliade Rădulescu și Stanciu Căpățineanu, „Societatea literară", cu un larg program iluminist de promovare a culturii românești (sporirea și reorganizarea învățămîntului de toate gradele, fundarea unui teatru național și a unor gazete în limba română, încurajarea traducerilor în limba română etc.), precum și cu un program politic de reforme.

— Domnul Moldovei, Ioan (Ioniță) Sandu Sturdza, dă un „așezămînt" juridic, prin care se introduce principiul autorității lucrului judecat.

apr. 9. Anaforaua boierimii pentru pronomiile Moldovei (aprobată de domn la 12 apr.), prin care drepturile și privilegiile marii boierimi erau sporite (scutirea de dări a stăpînilor de moșii, exclusivitatea dreptului de stăpînire a stăpînilor de moșii asupra pădurilor, monopolul boieresc asupra vînzării băuturilor, menținerea sistemului scutelnicilor și poslușnicilor, interzicerea mutării locuitorilor săteni fără aprobarea stăpînului, aprobarea de către divan a sentințelor domnești împotriva boierilor etc).

mai. Petrache Poenaru obține în Franța brevetul de invenție pentru „condei portăreț fără sfîrșit, alimentîndu-se însuși cu cerneală" (toc rezervor).

dec. 27. Adunarea Obștească a Țării Românești protestează, printr-o anafora, împotriva hotărîrii luate de Poartă, printr-un firman emis în același an, de a restitui egumenilor greci administrația mănăstirilor închinate.

1828. Începe în Țara Românească o intensă acțiune de înființare a unor școli elementare sătești de citit, scris, socotit și catehism, precum și de lecții pentru lucrarea pămîntului.

— Înființarea de către Samuil Vulcan a Liceului confesional românesc din Beiuș, reorganizat în 1853 după programul școlii de stat (8 clase în două cicluri: inferior și superior).

— Grigore Pleșoianu: *Cele dintîi cunoștințe pentru trebuința copiilor* (o prelucrare după Pierre Blanchard); prima carte de școală, ilustrată, în limba română.
— Ion Heliade Rădulescu: *Gramatica românească*, Sibiu, în care autorul propune simplificarea alfabetului chirilic de la 43 la 30 de semne, demonstrează superioritatea ortografiei fonetice asupra celei etimologice și recomandă neologismele ca mijloc de îmbogățire a lexicului.

1828—1829. Mare epidemie de ciumă în Țara Românească și o parte a Moldovei.

1828, ian. Anaforaua epitropiei „învățăturilor publice din Moldova" prin care se cere intensificarea acțiunilor de promovare a limbii române ca limbă de predare în școli.
ian. 5. Deschiderea cursurilor școlii „de românește și latinește" de la mănăstirea Trei Ierarhi din Iași, sub conducerea lui Iordache Săulescu.
febr. 7. Adunarea Obștească a Moldovei protestează, printr-o anafora, împotriva hotărîrii luate de Poartă, prin firmanul din 1827, de a restitui egumenilor greci administrația mănăstirilor închinate.
apr. 14/26 — 1829, sept. 2/14. Război ruso-turc; operațiunile militare se poartă în Balcani și în Transcaucazia. La luptele purtate pe teritoriul Țării Românești și de-a lungua Dunării au luat parte și unități de panduri români.
apr. 25/mai 7. Trupele Rusiei țariste trec Prutul și în cîteva zile ocupă Moldova și Țara Românească. În locul domnilor celor două țări, care se retrăseseră, se instituie o administrație militară rusă, în frunte cu contele Pahlen, numit președinte deplin împuternicit al adunărilor (divanurilor) Moldovei și Țării Românești.

1829. Eufrosin Poteca tipărește la Buda *Filosofia cuvîntului și a năravurilor, adică Loghica și Ithica elementare cărora se pune înainte Istoria filosoficească*, reprezentînd traducerea lucrării lui Ion Gottlieb Ainekie (Heineccius).
— Köteles Samuel: *A filozófia enciklopédiája*, Aiud.
apr. 8/20. Apare la București primul periodic din Țara Românească, *Curierul românesc* (pînă la 19 apr./mai 1, 1848, seria I; 29 nov./dec. 11 — 13/25 dec. 1859, seria a II-a), editat de Ion Heliade Rădulescu.
iun. 1/13. Apare la Iași *Albina românească* pînă la 24 nov./dec. 6, 1858 (între 9/21 ian. 1850 și 24 nov./6 dec. 1858 a avut titlul de *Gazeta de Moldavia)*, prima gazetă în limba română apărută în Moldova. Director: Gheorghe Asachi.
sept. 2/14. Semnarea Tratatului de pace ruso-turc la Adrianopol (azi Edirne). În privința Moldovei și Țării Românești, principalele prevederi ale tratatului sînt: restituirea către Țara Românească a cetăților turcești (cu hinterlandul lor) de pe malul stîng al Dunării, granița cu „statele otomane", urmînd acum talvegul Dunării; autonomie adminis-

trativă pentru ambele țări române, numirea domnilor pe viață, libertatea comerțului pentru toate produsele (abolirea monopolului turcesc asupra comerțului Principatelor române), dreptul de navigație pe Dunăre cu vase proprii, îngrădirea dreptului de intervenție a Turciei în Principate, menținerea ocupației rusești (și obligația Turciei de a recunoaște și confirma regulamentele administrative elaborate în acest răstimp), pînă la plata despăgubirilor de război fixate la 11 500 000 de ducați. Libertatea comerțului și posibilitatea de a folosi porturile dunărene au favorizat dezvoltarea rapidă a relațiilor capitaliste, iar îngrădirea dreptului de intervenție a Turciei în treburile țărilor române diminua sensibil apăsătoarea suzeranitate otomană.

1829, nov. 7/19. Generalul Pavel Dmitrievici Kiseleff (comandant al trupelor rusești din Principate în timpul războiului) este numit președinte plenipotențiar al divanurilor Moldovei și Țării Românești (pînă la 20 mart./apr. 1, 1834).

1830. Se înființează la Tîrgu Jiu o manufactură de produse ceramice.

— Constantin Caracaș: *Topografia Țării Românești și observații antropologice privitoare la igiena și boalele locuitorilor ei*, București (postum).

— *Meditațiile* lui Lamartine traduse de I. Heliade Rădulescu — prima mare operă romantică în limba română.

— Vasile Cîrlova: *Ruinurile Tîrgoviștei* (în Curierul românesc nr.5 din 20 mart.).

— Anton Pann: *Versuri muzicești*, Brașov.

— Iancu Văcărescu: *Poezii alese.*

— Ia ființă, în Țara Românească și în Moldova, miliția națională, nucleu al armatei permanente.

1830—1834. Activează la Lugoj societatea secretă română „Constituția", care a militat pentru lupta împotriva stăpînirii feudale și pentru obținerea independenței.

1830, mart. 29 — oct. 8. Lucrările Comisiei de delimitare a graniței Dunării (pe talveg, conform Tratatului de la Adrianopol). Fostele raiale Brăila, Giurgiu și Turnu, împreună cu 30 de insule ale Dunării sînt efectiv și definitiv încorporate Țării Românești, iar lacul Brateș, Moldovei.

mart. 30. Încheierea lucrărilor de elaborare a Regulamentelor organice (o adevărată constituție care înzestra Principatele cu instituții moderne menite să favorizeze dezvoltarea lor pe calea capitalismului) de către Comisiile de redactare ale divanurilor Moldovei și Țării Românești sub președinția consulului general rus L.M.Minciaki. Prin Regulamentele organice puterea era concentrată în mîinile marii boierimi. Tendința domeniului feudal de a se transforma în proprietate absolută de tip burghez, întărită de libertatea comerțului, face din exploatarea moșiei principala sursă de venit a boierimii, care urmărește să intensifice, în acest

scop, exploatarea țărănimii, întărind regimul clăcii, prin introducerea unei norme-lucru foarte ridicate, care făcea ca cele 12 zile legiuite să fie de fapt 56 în Țara Românească și 84 în Moldova. De aceea, Karl Marx a caracterizat Regulamentul organic drept „codicele muncii de clacă", „expresia pozitivă a goanei după supramuncă". Desființarea monopolului breslelor favorizează dezvoltarea industriei (în stadiul ei manufacturier) și a burgheziei. Prin introducerea unui impozit unic (capitația), regimul fiscal căpătă mai multă stabilitate. Potrivit Regulamentelor organice, organizarea de stat se baza pe principiul separării puterilor: Puterea executivă aparține domnului (ales pe viață dintre marii boieri de Adunarea Obștească Extraordinară), ajutat de Sfatul administrativ extraordinar, format din șase miniștri (interne, finanțe, secretariatul de stat, justiție, culte și război), în cadrul căruia internele, finanțele și secretariatul de stat constituiau Sfatul administrativ. Puterea legislativă aparținea Adunării Obștești (42 deputați în Țara Românească și 35 în Moldova), fiecare avînd pe mitropolit ca președinte. Stabilind competența generală a organelor centrale, creînd servicii publice specializate, cu atribuții bine determinate, separînd justiția de administrație etc., Regulamentele organice au făcut un pas însemnat spre unitatea administrativă a fiecărui principat, prefigurînd chiar unirea lor pe temeiul comunității de origine, limbă, religie, obiceiuri și interese. Regulamentele organice au servit celor două țări române drept lege fundamentală pînă în 1858 (cu excepția perioadei revoluției de la 1848).

1830, apr. Divanurile de la București și Iași aprobă proiectul de lege privind organizarea armatei naționale, care va fi inserat în Regulamentele organice.

1831. Recensămînt general al populației în Moldova și Țara Românească — baza generală a reformei administrației, justiției și finanțelor.

febr. 2/14. Înființarea Eforiei spitalelor din București.

primăvara. Răscoală țărănească în Moldova, reprimată cu forța armată.

mai. Obșteasca Adunare Extraordinară a Țării Românești adoptă textul Regulamentului organic (aplicat de la 1/13 iul. 1831).

mai 1. Se înființează la București „Arhivele Statului" din Țara Românească.

iun. Puternică epidemie de holeră în Principate.

oct. Obșteasca Adunare Extraordinară a Moldovei adoptă textul Regulamentului organic (aplicat de la 1/13 ian. 1832).

1832. Se înființează la Iași „Arhivele Statului" din Moldova. — Trasarea șoselei Kiseleff din București, amenajată mai tîrziu (1845—1850) cu grădini după planul arhitectului peisagist german Hans Mayer.

— Bolyai János publică, ca *Appendix* la lucrarea tatălui său Bolyai Farkas *Tentamen*, lucrarea fundamentală ce avea să ducă la crearea geometriilor neeuclidiene.
— I. Heliade Rădulescu publică traducerea *Aritmeticii* lui I.B. Francoeur, prima carte de matematică tipărită în Țara Românească.
— Grigore Alexandrescu: *Poezii de dl. Gr. Alexandrescu*.

1832, toamna. Școala de la Sf. Sava se reorganizează în patru cicluri: *Școala începătoare* (cu patru clase), *Umanioarele* (cu patru clase), *Învățături complementare* (cu trei clase) și *Cursuri speciale* (cu trei ani de studii).
dec. 8/20. Apare la București primul număr din *Buletin, gazetă administrativă* (mai tîrziu *Buletinul oficial al Prințipatului Țării Românești)*, primul periodic românesc oficial; apare pînă în ian. 1859.

1833. Poarta recunoaște Principatelor dreptul de navigație sub pavilion național.
— Costache Faccà: *Comedia vremii* (publicată în 1860 de I.Heliade Rădulescu sub titlul de *Franțuzitele)*.

1833—1870. Construcția unor clădiri reprezentative pentru stilul romantic neogotic: Palatul Suțu din București, azi sediul Muzeului de Istorie al municipiului București (1833), Casa Librecht din București, azi Casa Universitarilor (1860) ș.a.

1833, mart. 18/30. Se constituie la Iași, din inițiativa medicilor Iacob Stanislau Cihac și Mihai Zotta, „Societatea de medici și naturaliști".
oct. Se înființează la București, din inițiativa lui Ion Cîmpineanu, Costache Aristia, Ion Heliade Rădulescu ș.a., „Societatea filarmonică", care a militat pentru cultivarea literaturii dramatice în limba română, dezvoltarea muzicii vocale și pentru înființarea unui teatru național. A activat pînă în 1838.

1834. Primul vas românesc, construit în șantierele navale de la Giurgiu, ancorează în portul Constantinopol.
— Simion Marcovici: *Curs de retorică*, București.
— Înființarea la Iași de către Gheorghe Asachi a primei școli elementare de fete.
— Banul Matei Ghica pune bazele primului „Muzeu de istorie națională și antichități" la București.
— La Iași, la Copou, se ridică „Monumentul cu lei" în cinstea Regulamentului organic (desenat de G.Asachi, construit de N. Sungurov).
— Ia ființă „Societatea revoluționară secretă româno-polonă" sub conducerea polonezului Adolf David (din aug., H. Müller), la activitatea căreia au participat români din Transilvania, Banat și Țara Românească; a militat pentru crearea unei republici unitare române.
ian. 17/29. Convenția ruso-turcă la Petersburg; Poarta recunoaște Regulamentul organic (potrivit prevederilor Tratatului de la Adrianopol din sept. 1829); se prevede ca, în

mod excepțional, primii domni ai celor două Principate să fie numiți de cele două puteri semnatare ale Convenției.

1834, ian. 19/31. Se deschide la București Școala de muzică vocală, de declamație și literatură a „Societății Filarmonice".

febr. 11/23. Ciocnire sîngeroasă, la Cluj, între tinerimea studioasă și trupele austriece din garnizoană, ca urmare a numirii unui Comisar imperial cu depline puteri în Transilvania.

mart. 22/apr. 3. Poarta numește cu acordul guvernului rus domnii celor două Principate: Alexandru Ghica (în Țara Românească) și Mihail Sturdza (în Moldova).

apr. 11. Se reprezintă la Iași *Cantata pastorală sau Serbarea păstorilor moldoveni*, primul spectacol muzical în limba română.

1835. Se efectuează, pe moșia Pantelimon, lîngă București, primele experiențe cu mașini agricole.

— Se deschide la București, sub conducerea dr. Zucker, un curs practic pentru pregătirea de meseriași români (lăcătuși, fierari, strungari, tîmplari etc.).

— Ia ființă la Brașov „Casina română", una dintre cele mai puternice asociații culturale românești din sudul Transilvaniei, pînă la înființarea „Astrei" (1861).

— Se clădește la București Palatul Știrbei (restaurat în 1881), actuala clădire a Muzeului de artă populară.

— Florian Aaron publică manualul *O idee repede de istoria Principatului Țării Românești*, care pune bazele didactice ale literaturii istorice naționale.

— Se stabilește la București, ca alți mulți pictori străini, Anton Chladek, ceh de origine, care va contribui prin operele și atelierul său la laicizarea gustului artistic; primul maestru al lui Nicolae Grigorescu.

1835—1838. Activează la Paris „Cercul revoluționar român" din care a făcut parte Ion Ghica, C.A.Rosetti, Nicolae Kretzulescu, Costache Negruzzi, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza, Nicolae Bălcescu ș.a.

1835, mart. Se deschide la „Școala filarmonică" o secție de muzică vocală și instrumentală, condusă de Ioan Andrei Wachmann, pentru tinerimea de ambele sexe.

mart. 10. Ia ființă la Scăeni (Prahova), pe moșia lui Emanoil (Manolache) Bălăceanu, din inițiativa lui Teodor Diamant, un falanster de tip fourierist „Societatea agronomică și manufacturieră" („colonia soților agronomi"); în 1836, sub presiunea autorităților, își încetează activitatea.

apr. 1/13. Obșteasca Adunare a Moldovei votează textul Regulamentului organic, legile din timpul administrației ruse și „articolul adițional", care prevedea obligativitatea aprobării puterii suzerane (Turcia) și a puterii protectoare (Rusia) pentru orice modificare constituțională.

iun. 16/28. Se inaugurează la Iași Academia Mihăileană, instituție de învățămînt superior, unde se țineau cursuri de istorie, drept, chimie, matematică și de arhitectură.

1835, iul. 8/20. Încheierea unei convenţii între Moldova şi Ţara Românească, pe şapte ani, cu privire la extrădarea fugarilor (birnici, dezertori, debitori etc.) şi la regimul comerţului între cele două ţări (devenea liber tranzitul mărfurilor cu excepţia grînelor şi vitelor).

nov. 1/13. Apare prima revistă de specialitate *Gazeta Teatrului Naţional* (pînă în dec. 1836), sub conducerea lui I. Heliade Rădulescu; popularizează activitatea „Societăţii filarmonice".

dec. 11. Se prezintă în limba română, primul vodevil românesc, *Triumful amorului* de Ioan Andrei Wachmann.

1836. Ia fiinţă la Bucureşti „Soţietatea d-agricultură a Rumânii" sub preşedinţia lui Mihail Ghica.

— Înfiinţarea, la Bucureşti şi Craiova, de biblioteci publice.

— Apare primul manual didactic de desen şi arhitectură românesc: *Elemente de desen şi arhitectură* de Carol Valştein, pictor, profesor la Colegiul Sf. Sava.

iun. 1. Primul spectacol de operă în limba română cu *Semiramida* de G. Rossini dat de elevii „Societăţii filarmonicii".

nov. 15/27. Înfiinţarea la Iaşi a Conservatorului filarmonic şi dramatic, sub direcţia lui Gheorghe Asachi, Vasile Alecsandri şi Ştefan Catargiu; în nov. 1840 şi-a încetat activitatea.

1837. Mihail Kogălniceanu: *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques Transdanubiens*, Berlin (vol. I cuprinde perioada 1241–1742), în care, axîndu-se pe ideea continuităţii şi unităţii politice, înfăţişează o istorie a tuturor românilor.

— Iacob Cihac: *Istoria naturală*, Iaşi, prima lucrare de acest gen în limba română.

— Petrache Poenaru publică traducerea *Geometriei* lui Legendre, primul curs de geometrie în ţările române; în 1841, publică traducerea *Algebrei* de Appeltauer — primul curs de algebră în Ţara Românească.

— Poarta otomană recunoaşte vaselor moldovene şi muntene dreptul de navigaţie pe mare.

— Domnul Moldovei Mihail Sturdza declară Galaţii port liber („porto franco") fixînd totodată limitele portului şi contribuţiile negustorilor pentru amenajările necesare.

primăvara. Descoperirea la poalele dealului Istriţa în vecinătatea comunei Pietroasele (jud. Buzău) a celui mai însemnat tezaur din epoca migraţiei popoarelor („Cloşca cu pui"). Din cele 22 de obiecte de aur s-au păstrat numai 12 (în greutate de 18 kg).

1837—1847. Apare la Bucureşti *Curier de ambe sexe*, supliment literar al publicaţiei *Curierul românesc*, sub conducerea lui I. Heliade Rădulescu.

1837, mart. 14. Apare la Iași *Alăuta românească* (pînă la 1 sept. 1838), prima revistă literară din Moldova, supliment al gazetei *Albina românească*.

apr. 24. Apare la București ziarul *Cantor de avis și comers* (pînă la 30 ian. 1857), sub conducerea lui Zaharia Carcalechi; din 13 febr. 1843, a purtat numele de *Vestitorul românesc*.

oct. 30. Apare „Jurnalul" domnului Țării Românești, Alexandru Ghica, prin care se acordă sătenilor dreptul (condiționat) de a se strămuta în orașe. În primăvara anului 1843, noul domn, Gheorghe Bibescu, anulează „jurnalul".

dec. 20. Apare la București primul cotidian românesc intitulat *România* (pînă la 31 dec. 1838), sub redacția lui Florian Aaron și Gheorghe Hill, care oglindea viața politică, social-economică, științifică și culturală a românilor de pe ambele versante ale Carpaților, precum și evenimentele politice din întreaga lume.

1838. Intră în funcțiune, la Zlatna, prima mașină cu aburi din Transilvania.

— Înființarea, la Iași, a unei biblioteci publice.

ian. 1 — iun. 25. Apare la Brașov publicația *Foaie literară*, supliment al *Gazetei de Transilvania*.

febr. 20. Primul spectacol de operă cîntat în limba română de elevii Conservatorului din Iași, cu *Norma* de Bellini.

mart. 12. Apare la Brașov, din inițiativa și sub conducerea lui George Barițiu, *Gazeta de Transilvania*, primul ziar politic și informativ al românilor din Transilvania; și-a încetat activitatea în 1946.

mai 10. Sub presiunea Porții otomane, Obșteasca Adunare a Țării Românești votează „articolul adițional" care prevedea obligativitatea aprobării puterii suzerane (Turcia) și puterii protectoare (Rusia) pentru orice modificare constituțională.

iul. 2. Apare la Brașov revista culturală *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (pînă la 24 febr. 1865), sub conducerea lui George Barițiu (iar din 1850, a lui Iacob Mureșanu).

nov. Întrunire secretă a opoziției boierimii liberale și a burgheziei („partida națională" a lui Ion Cîmpineanu); se redactează manifestul intitulat *Act de unire și independență* care declară ilegale Regulamentul organic și numirea ca domn a lui Al. Ghica și susține unirea Principatelor, alegerea unui domn ereditar în ambele Principate, adoptarea unei Constituții (în al cărei proiect întocmit la 5/17 nov. se prevedea votul universal, eliberarea clăcașilor, fără împroprietărire etc., lăsînd neatinsă marea proprietate).

1839. **„Conjurația confederativă"** din Moldova, inițiată de comisul Leonte Radu. Scopul mișcării era răsturnarea regimului lui Mihail Sturdza, instituirea unui stat aristocratic supus Porții otomane, condus de un domn ereditar tutelat de boieri (declarați egali între ei, indiferent de rang), care

urmau să se transforme într-o nobilime ereditară, constituirea unei confederații din Moldova, Țara Românească și Serbia, după modelul Confederației germane (de unde și denumirea de „conjurație confederativă").

1839, apr. 2/14. Apare la Iași, sub conducerea lui Gheorghe Asachi, periodicul *Foae sătească a Prințipatului Moldovii* (pînă la 24 iun./6 iul. 1851), cu suplimente consacrate agriculturii, industriei, negoțului.

mai 14. Se deschide la Iași Expoziția plantelor și florilor exotice, prima expoziție românească.

aug. 20. Înființarea de către studenții români aflați la Paris a „Societății pentru învățătura poporului român", care a contribuit la cristalizarea ideologiei revoluționare pașoptiste.

1840. Inginerul Petru Rajka întemeiază la Cluj o fabrică de mașini agricole.

— Teodor Stamati introduce în Moldova un cabinet experimental de fizică și chimie.

— D-rul Zucker, maistrul Faill Gotlieb și elevii cursului special pentru pregătirea meseriașilor români, deschis în 1833, inventează și construiesc o mașină de treierat.

— Se redactează și se pune în aplicare *Condica de comerț* a Țării Românești (în 1864 este introdusă și în Moldova, devenind legiuirea comercială a României), după modelul codului de comerț francez din 1807 (cu modificările din 1838).

— Iordache Golescu: *Băgări de seamă asupra canoanelor gramaticești*, București.

— August Treboniu Laurian: *Tentamen criticum in originem, deviationem et formam linguae romanae in utraque Dacia vigentis*, Viena.

ian. — iun. Apare la Iași revista *Dacia literară*, sub conducerea lui Mihail Kogălniceanu; a marcat un moment important în cristalizarea ideologiei pașoptiste, în dezvoltarea culturii și literaturii naționale. În paginile revistei Gr. Alexandrescu publică *Anul 1840*.

apr. Apare la Iași, din inițiativa și sub redacția lui M. Kogălniceanu, revista *Arhiva românească* (1840—1841, vol. II în 1845, iar a doua ediție în 1860 și 1862); prima publicație în limba română consacrată exclusiv studiilor și materialelor de istorie.

mai. Constituirea unei societăți secrete, condusă de marele boier Dimitrie (Mitică) Filipescu, la care aderaseră Nicolae Bălcescu, Dimitrie Macedonschi, C. Telegescu, Marin Serghiescu, Eftimie Murgu, Jean A. Vaillant ș.a. Societatea își propunea să realizeze independența Țării Românești și lichidarea regimului feudal prin emanciparea clăcașilor și împroprietărirea lor pe cale embaticară. Se elaborează un proiect de constituție care proclama egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii, desființarea rangurilor și privilegi-

ilor boierești, libertatea personală, republică democratică susținută de o armată revoluționară. Realizarea programului societății urma să se producă printr-o răscoală armată care, în concepția conducătorilor, avea sorți de izbîndă în condițiile agravării din nou a „crizei orientale" în urma războiului turco-egiptean.

1840, oct. Conducătorii societății secrete sînt arestați în urma unui denunț, judecați și condamnați la 8—10 ani de ocnă, sau închisoare; Nicolae Bălcescu, fiind minor, este internat la mănăstirea Mărgineni.

nov. 18/30. Debutul lui Vasile Alecsandri în teatru cu piesa *Farmazonul din Hîrlău*, pusă în scenă de Costache Caragiale.

1841. Gheorghe Asachi înființează, la Bacău, o fabrică de hîrtie, cu utilaj adus din Viena și Praga.

— Se înființează fabrica de fidea și macaroane din Brăila, fabrica de tutun din Popești (Prahova), moara de tabac din Cîndești (Buzău), moara mecanică cu valțuri și site din Iași.

— Inaugurarea la Iași a „Școlii de arte și meserii" pune bazele învățămîntului artistic și politehnic.

— D. Asachi aduce prima contribuție românească originală în matematici, printr-o lucrare publicată la München.

— Ia ființă Reuniunea română de muzică și cîntări din Lugoj.

— Timotei Cipariu: *Extract de ortografie cu litere latine*, Blaj.

1842. Construirea la Ruschița în Transilvania a unui mecanism special de zdrobire a minereului aurifer („motorul cu coloană de apă").

— Dieta ungară votează un Proiect de lege, care prevedea introducerea în mod progresiv (într-un răstimp de zece ani) a limbii maghiare în locul limbii latine în administrație și justiție și în locul limbii române în școli și biserică; proiectul de lege provoacă un grav conflict între episcopul grecocatolic de Blaj, Ioan Lemeni, prieten al nobilimii ungare, și un grup de profesori și elevi din Blaj în frunte cu Simion Bărnuțiu.

oct. 7. Înlocuirea de către curțile suzerană și protectoare a domnului Țării Românești Al. Ghica învinuit de a fi călcat prevederile Regulamentului organic.

dec. 20. Obșteasca Adunare Extraordinară a Țării Românești alege ca domn pe Gheorghe Bibescu.

1843. Este atestată, la Tunari (lîngă București), prima țesătorie mecanică din Țara Românească, proprietatea vornicului Băleanu.

— Stephan Ludwig Roth publică studiul *Der Geldmangel und die Verarmung in Siebenbürgen (Lipsa de bani și paupe-*

rizarea în Transilvania) în care militează pentru eliberarea iobagilor.
— Dr. Nicolae Kretzulescu publică un *Manual de anatomie descriptivă*, vol. I, ed. a II-a, în 1888, 3 vol.
— Înfiinţarea, la Iaşi, a unei şcoli de meserii.

1843, febr. 15. Consistoriul din Blaj cere episcopului Ioan Lemeni să facă demersuri pe lîngă împărat împotriva legii privind obligativitatea limbii maghiare, votate de Dieta Transilvaniei.
(toamna). Se înfiinţează societatea secretă „Frăţia" cu lozinca „dreptate, frăţie"; fondatori Ion Ghica, Nicolae Bălcescu şi Christian Tell.
oct. Domnul Ţării Româneşti Gheorghe Bibescu acordă maiorului rus Trandafilof permisiunea de a explora şi exploata minele metalifere pe care le va descoperi în ţară („concesiunea Trandafilof").
oct. 1. Apare periodicul *Învăţătorul satului* (pînă la 19 dec. 1852), editat de Petrache Poenaru; între 1848 şi 1849 a apărut sub numele de *Foaia satului.*
nov. 23/dec. 5. Ion Ghica inaugurează cursul de economie politică la Academia Mihăileană din Iaşi, cu celebra sa lecţie intitulată *Despre importanţa economiei politice.*
nov. 24/dec. 6. Mihail Kogălniceanu ţine *Cuvîntul de deschidere al celui dintîi curs de istorie naţională* la Academia Mihăileană.

1844. Se înfiinţează, la Galaţi, o „zalhana", înzestrată cu instalaţii mecanice aduse din Anglia, care exportă, în acelaşi an, în Anglia, primele conserve.
— Domnul Ţării Româneşti, Gheorghe Bibescu, decretează emanciparea ţiganilor statului, autorităţilor publice şi ai mănăstirilor închinate.
— Obşteasca Adunare a Moldovei votează legea administraţiei bunurilor bisericeşti, care echivala cu o secularizare.
— J.A. Vaillant: *La Roumanie ou Histoire, langue, littérature, orographie, statistique des peuples de la langue d'or, Ardialiens, Vallaques et Moldaves résumés sous le nom de Romans* (3 vol.), Paris.
— I. Heliade Rădulescu: *Balada Zburătorul* (în Curierul românesc XVI, nr. 9 din 4 febr.).
— Prima traducere în româneşte a unei piese de Shakespeare *(Iuliu Cezar)* datorată căpitanului S. Stoica.

1844—1846. Gheorghe Bibescu guvernează prin decrete-legi, în urma prorogării Obşteştii Adunări (care anulase „concesiunea Trandafilof", pentru explorarea şi exploatarea minelor).

1844, ian. 9 — oct. 29. Apare la Iaşi periodicul *Propăşirea* sau *Foaie ştiinţifică şi literară* (titlu impus de cenzură), care continuă programul *Daciei literare*. Aici publică Nicolae Bălcescu studiul său *Puterea armată şi arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum.*

1844, ian. 31. Domnul Moldovei, Mihail Sturdza, decretează emancíparea țiganilor statului și ai mănăstirilor.

toamna — 1845, iarna. Puternică mișcare politică națională în Banat, condusă de Eftimie Murgu care a militat pentru despărțirea de Ungaria a Banatului și unirea lui cu Transilvania, Țara Românească și Moldova.

1845. Se introduce în Țara Românească cultivarea rapiței pentru fabricarea uleiului.

— Anton Pann: *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești.*

1845—1848. Apare la București revista istorică *Magazin istoric pentru Dacia*, condusă de August Treboniu Laurian și Nicolae Bălcescu; revista a avut un rol important în cristalizarea ideologiei pașoptiste, în dezvoltarea conștiinței naționale și a contribuit la nașterea istoriografiei moderne românești. Aici au apărut studiile lui N.Bălcescu *Cuvînt preliminariu despre izvoarele istoriei românilor* (1845), *Puterea armată și arta militară la moldoveni în timpurile măririi lor* (1846), *Despre starea soțială a muncitorilor plugari în Principatele Române în osebite timpuri* (1846) (în care demonstra necesitatea națională a emancipării și împroprietăririi țăranilor) etc.

1845—1852. Mihail Kogălniceanu: *Letopisețele Țării Moldovei,* Iași (3 vol.).

1845, febr. 14. Se înființează la București „Asociația literară a României", avînd strînse legături cu societatea revoluționară „Frăția", al cărei paravan era de fapt; a militat pentru unitatea politică a românilor.

dec. 2/14. Se înființează la Paris „Societatea studenților români" în frunte cu Ion Ghica (președinte), C.A.Rosetti și Scarlat Vîrnav (secretari). Societatea a organizat la Paris și o Bibliotecă română (8/20 dec. 1846) și a militat pentru unitatea politică a țărilor române.

1846. Intră în funcțiune, la Reșița, primele laminoare acționate de mașini cu aburi.

— Începe, în Țara Românească, construirea unui important sistem de drumuri care urmau să lege Bucureștii cu orașele Orșova, Sibiu, Brașov, Focșani și Brăila.

— Se introduce expediția prin poșta românească internă, a valorilor bănești, a periodicelor.

— Înființarea „Asociației de ajutor de boală, înmormîntare și de ajutor de călătorie din Brașov", prima asociație de ajutor reciproc a muncitorilor tipografi brașoveni (statutele ei au fost aprobate în 1861).

1846—1852. Se construiește Teatrul Național din București, după planurile arhitectului vienez Joseph Heft.

1846, sept.—1847, nov. Sesiune a Dietei Transilvaniei. Se votează un nou urbariu, total defavorabil iobăgimii, pe baza unei conscripţii mai vechi (1819—1820), cu ocazia căreia iobagii declaraseră, de teama impozitelor, mai puţin pămînt. În baza urbariului, tot ceea ce depăşea suprafaţa declarată în 1819—1820 revenea stăpînilor. Cu această ocazie a rostit Avram Iancu cuvintele: „Nu cu argumente filozofice şi umanitare veţi putea convinge pe acei tirani, ci cu lancea ca Horea". Deşi sancţionat de împărat, urbariul n-a mai fost pus în aplicare.

1846, toamna. Înfiinţarea de către Teodor Rîşcanu şi Vasile Mălinescu a „Asociaţiei patriotice" cu centrul la Vaslui, cuprinzînd marea majoritate a intelectualităţii progresiste moldovene; asociaţia, care avea un program politic înaintat, asemănător, în linii mari, cu acela al societăţii „Frăţia" din Ţara Românească, a fost lichidată prin arestarea sau exilarea membrilor săi.

dec. 9/21. Primul concert la Bucureşti, în sala Momolo, al lui Franz Liszt.

1847. Se înfiinţează Eforia spitalelor, instituţie centrală cu caracter de instituţie de stat.

— Anton Pann: *Proverburi sau Povestea vorbei*, Bucureşti.

— Alexandru Flechtenmacher: *Uvertura naţională „Moldova"* (prima lucrare simfonică românească demnă de atenţie).

ian. Ecaterina Varga („Doamna moţilor"), conducătoarea de fapt a acţiunilor minerilor din domeniul Zlatnei, este prinsă prin vicleşug de autorităţi şi întemniţată la Aiud.

ian. 1. Nicolae Bălcescu rosteşte la Paris, la adunarea din noaptea de revelion, discursul *Privire asupra stării de faţă, asupra trecutului şi viitorului Patriei*. Reafirmînd drepturile şi libertăţile poporului român, Bălcescu subliniază, printre altele, că **„Ţinta noastră socotesc că nu poate fi alta decît unitatea naţională a românilor. Unitate mai întîi în idei şi simţăminte, care să aducă cu vremea unitatea politică".**

ian. 4. Apare la Blaj, din iniţiativa şi sub conducerea lui Timotei Cipariu, publicaţia *Organul luminării* (pînă la 29 sept. 1848) transformată în timpul revoluţiei de la 1848 în *Organul naţional*. Este prima gazetă tipărită în întregime cu caractere latine.

febr. 1. Inaugurarea Teatrului de la Copou din Iaşi cu *Bătălia moldovenilor cu cavalerii teutoni la Marienburg*, tablou vivant de Gh. Asachi şi *Vicontele de Letorier*, vodevil de Bayard şi Dumanoir.

mart. 23/apr. 4. Uriaş incendiu la Bucureşti, care distruge o cincime din oraş.

sept. 21. Inaugurarea primei lucrări moderne de alimentare cu apă a Bucureştilor („Stabilimentul fîntînilor de la Mi-

hai Vodă"), în care pompele erau acționate de o mașină cu aburi.

1847, nov. 27. Se înființează asociația „Insocierea Lazariană" (membri fondatori: N. Bălcescu, Scarlat Vîrnav, D.Brătianu, I. Ghica, G.P.Peretz, I. Dumitrescu, S. Bureli, I.C. Brătianu); își propune unificarea organizării învățămîntului și a educației.

1848. Se deschide în Țara Românească o casă de bancă a lui „Marmorosch-Blank et Comp.", cu capital străin (austriac, german, maghiar, francez).

— Constantin D. Rosenthal pictează tabloul alegoric: *România rupîndu-și cătușele pe Cîmpia Libertății*, litografiat în 1850, din inițiativa Comitetului revoluționar.

ian. 1. Intră în vigoare o Convenție moldo-munteană (sancționată în dec. 1846 în Țara Românească și în ian. 1847 în Moldova) prin care se desființează vama dintre cele două țări (excepție făcînd sarea). Se formează astfel o singură piață, protejată de un singur cordon vamal.

mart. Se tipărește și circulă clandestin manifestul revoluționar muntean tipărit în broșura *Ce sînt meseriașii?* (alcătuit după modelul celebrului pamflet al revoluționarului francez Emmanuel Joseph Sieyès *Ce este starea a treia?*) în care sînt condamnate privilegiile boierești și Regulamentul organic, se cere convocarea unei adunări formate din deputați aleși de popor, desființarea cenzurii, alcătuirea unei gărzi naționale, desființarea clăcii și libertatea desăvîrșită a țăranului, precum și împroprietărirea acestuia prin despăgubirea bănească a proprietarilor etc.

mart. 8/20. Are loc la Paris, în locuința lui Nicolae Bălcescu, o întrunire a revoluționarilor români (munteni și moldoveni), unde se hotărăște începerea revoluției și se redactează un program revoluționar burghezo-democratic, în care se preconiza, printre altele, împroprietărirea țăranilor cu despăgubire.

mart. 9/21. Declarație a nobilimii maghiare din Transilvania, prin care se cerea alipirea principatului Transilvaniei la regatul Ungariei.

mart. 12/24. Simion Bărnuțiu redactează la Sibiu o proclamație răspîndită în mai multe centre ale Transilvaniei, prin care cheamă pe românii transilvăneni să se ridice la luptă pentru recunoașterea lor ca națiune politică, pentru convocarea unei adunări naționale proprii și pentru desființarea iobăgiei.

mart. 27/apr. 8. Are loc la Iași (la Hotel Petersburg) o mare întrunire (circa 1 000 de oameni, burghezi din toate păturile, boieri liberali, cîțiva boieri conservatori opoziționiști). **Întrunirea marchează începutul mișcării revoluționare din Moldova,** printre ai cărei conducători direcți se numărau Alexandru Ioan Cuza (viitorul domn), Emanoil (Manolache) Costache Epureanu (viitor ministru și prim-ministru).

S-a hotărît ca un comitet de 16 persoane să redacteze o petiție către domn.

1848, mart. 27/apr. 8. Românii aflați la Pesta împreună cu masele populare maghiare eliberează din închisoare pe democratul revoluționar bănățean Eftimie Murgu.

mart. 28/apr. 9. Întrunire a reprezentanților grupărilor liberal-democrată și liberal-moderată din Moldova, la care se redactează o petiție-program (35 de articole) cuprinzînd revendicări social-politice moderate, printre care: asigurarea libertății personale, reorganizarea învățămîntului pe o largă bază națională, desființarea taxei vamale la exportul de cereale, responsabilitatea ministerială, înființarea unei bănci naționale, îmbunătățirea situației țăranilor, desființarea cenzurii, organizarea unei gărzi cetățenești, eliberarea arestaților politici, dizolvarea Adunării Obștești și alcătuirea unei noi adunări „Adevărata reprezentație a nației" etc.

mart. 29/apr. 10. Domnul Moldovei Mihail Sturdza refuză să accepte din cele 35 de puncte ale petiției-program pe cele referitoare la dizolvarea Adunării Obștești și înființarea gărzii cetățenești. În seara zilei, domnul înăbușă mișcarea revoluționară cu forța armată, operînd numeroase arestări, iar 13 dintre conducători (printre care Alexandru Ioan Cuza) au fost trimiși sub stare de arest la Galați, pentru a fi exilați în Turcia; 6 au reușit să scape la Brăila, de unde au trecut în Transilvania.

mart. 30/apr. 11. Împăratul Austriei sancționează legile votate de Dieta maghiară din Pozsony (Bratislava), privind desființarea servituților feudale și trecerea sesiilor urbariale în proprietatea deplină a foștilor iobagi. Legile au fost aplicate și în Banat și Crișana.

primăvara. Se constituie, la București, din inițiativa lui Ion Ghica și C.A.Rosetti, un centru al societății revoluționare secrete „Frăția", în scopul centralizării tuturor forțelor revoluționare din Țara Românească sub o singură conducere.

apr. 8/20 — apr. 9/21. Au loc la București, în casa lui C.A. Rosetti, adunări secrete ale revoluționarilor munteni, privind fixarea datei începerii insurecției.

apr. 18/30. Prima adunare politică a românilor transilvăneni, la Blaj, pe Cîmpia Libertății („Adunarea din duminica Tomii"), la care se hotărăște convocarea pentru 3/15 mai a unei mari adunări populare.

apr.—mai. Puternice mișcări țărănești în întreaga Transilvanie pentru aplicarea legilor votate în Dieta maghiară de la Pozsony (Bratislava).

apr. 26/mai 8. Conferință a conducătorilor burgheziei și țărănimii române transilvănene, la Sibiu, unde se aprobă un proiect de program redactat de Simion Bărnuțiu, care cuprindea în esență: recunoașterea politică a națiunii ro-

mâne, depunerea jurămîntului național, protest împotriva „uniunii" Transilvaniei cu Ungaria.

1848, mai. Vasile Alecsandri redactează broșura *În numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu*, adresată, semnificativ, „fraților români din toată România".

mai 2/14. Întrunire a conducătorilor revoluției din Transilvania în Catedrala de la Blaj, cu scopul formulării unui program al revoluției. Simion Bărnuțiu ține un discurs în care afirmă ideea că libertatea unui popor este în primul rînd națională, subliniind voința de unire a poporului român de pe tot întinsul vechii Dacii.

mai 3/15 — mai 5/17. Marea adunare națională de la Blaj (40 000 de oameni, în majoritate țărani), **pe Cîmpia Libertății** la care se fixează programul social și politic (burghezo-democratic) al revoluției. *Petițiunea națională* (cum era denumit programul revoluției) revendica, în cele 16 articole, printre altele: dreptul românilor de a fi reprezentați în dietă, dreptul de a folosi limba română în legislație și administrație, emanciparea bisericii ortodoxe române de sub jurisdicția mitropoliei sîrbești, desființarea iobăgiei fără despăgubire, libertatea industriei și a comerțului și desființarea breslelor, libertatea cuvîntului și a tiparului, asigurarea libertății personale și a întrunirilor, înarmarea poporului și înființarea gărzii naționale, învățămînt de toate gradele în limba română, impozit proporțional cu veniturile, amînarea discutării în dietă a problemei „uniunii" Transilvaniei cu Ungaria pînă la convocarea unei Adunări în care românii să fie reprezentați proporțional etc. Ideea centrală a acestui program era: „Națiunea română se declară și se proclamă de națiune de sine stătătoare...". Adunarea a ales două delegații: una, în frunte cu episcopul ortodox Andrei Șaguna, care să înmîneze „petițiunea" împăratului, la Viena, iar alta, în frunte cu episcopul unit Ioan Lemeni, pentru a o înmîna Dietei din Cluj. S-a alcătuit, de asemenea, un comitet permanent, cu sediul la Sibiu, pentru a aduce la îndeplinire hotărîrile Adunării, din care făceau parte Andrei Șaguna (președinte), Simion Bărnuțiu (vicepreședinte), Aron Pumnul, Avram Iancu, Al. Papiu Ilarian ș.a. În a treia zi a Adunării s-a creat prima gardă națională românească. Prin masiva participare și prin manifestarea hotărîtă a dorinței de libertate socială și națională Adunarea de la Blaj constituie punctul culminant al revoluției din Transilvania.

mai 3/15—mai 9/21. Adunarea de la Pesta a deputaților bănățeni protestează împotriva proclamării lui Iosif Raiačić ca patriarh, deoarece „s-a făcut cu evidenta călcare în picioare a drepturilor națiunii române" și redactează *Petiția neamului românesc din Ungaria și Banat* (cuprindea o serie de revendicări de ordin bisericesc, politic și național) și hotărăște convocarea unei Adunări la Timișoara pe data de 13/25 iun.

1848, **mai 4/16 — mai 5/17. Adunarea românilor din comitatul Caraş** (cu participarea unor moldoveni şi munteni), **la Lugoj**, unde se revendică drepturi naţionale şi autonomia bisericii ortodoxe române din Banat şi Crişana.

mai 10/22. Se constituie „Comitetul revoluţionar din Ţara Românească", compus din Ion Ghica, Nicolae Bălcescu, Constantin Bălcescu, Al. G. Golescu (Negru), C.A.Rosetti, Dumitru Brătianu, Ion C. Brătianu, Cezar Bolliac, Ştefan Golescu, Nicolae Golescu, Alexandru Golescu (Albu), Radu Golescu, Ion Heliade Rădulescu şi Ion Cîmpineanu. Comitetul alege o Comisie executivă compusă din Nicolae Bălcescu, Alexandru G. Golescu (Negru) şi Ion Ghica (desemnat şi ca „agent confidenţial" la Constantinopol). Se adoptă un program al revoluţiei, în 22 de articole urmărind satisfacerea revendicărilor fundamentale imediate ale burgheziei pentru cucerirea puterii politice cu colaborarea boierimii liberale, prevederea cea mai înaintată fiind cuprinsă în articolul 13 (emanciparea şi împroprietărirea clăcaşilor prin despăgubire) şi se stabileşte ziua de 9/21 iun. pentru declanşarea revoluţiei.

mai 12/24. Revoluţionarii moldoveni emigraţi elaborează la Braşov programul în 6 puncte *Prinţipiile noastre pentru reformarea patriei*, care prevede completa abolire a privilegiilor feudale (printre altele, desfiinţarea iobăgiei şi împroprietărirea ţăranilor fără răscumpărare) şi cuprinde deziderătul unirii Moldovei şi Ţării Româneşti „într-un singur stat neatîrnat românesc".

mai 17/29. Dieta din Cluj votează, fără a ţine seama de cererea Adunării de la Blaj, „uniunea" Principatului Transilvaniei cu Ungaria, act politic pe care împăratul Ferdinand I îl sancţionează la 29 mai/10 iun. Încorporarea Transilvaniei la Ungaria, întîrzierea aplicării unora din legile revoluţionare din martie, menţinerea vechiului aparat de stat nobiliar au contribuit la înstrăinarea celei mai mari părţi a maselor populare din Transilvania de revoluţia maghiară, fapt de care a profitat Curtea de la Viena.

mai 18/30. Apare în *Gazeta de Transilvania* articolul lui George Bariţiu intitulat *Terorismul străin în Moldo-România*, în care, referindu-se la hotărîrea Dietei din Cluj, scria că „Soarta naţiunii române se va hotărî în Bucureşti şi în Iaşi, iar nu în Cluj, nici în Blaj, nici în Buda. Aceasta o ştiu contrarii noştri, pentru aceea se şi aruncă asupra ziselor capitale cu toată povara silei lor...".

mai 21/iun. 2. Sînt ucişi de armată, la Mihalţ, lîngă Alba Iulia, 12 ţărani români care ocupaseră un pămînt acaparat pe nedrept, cu ani în urmă, de contele Esterházy („Măcelul de la Mihalţ").

iun. 9/21. Atentat la viaţa domnului Ţării Româneşti, Gheorghe Bibescu. Arestările care-i urmează întîrzie cu cîteva zile izbucnirea revoluţiei la Bucureşti.

iun. 9/21. Revoluţionarii moldoveni exilaţi organizează,

la Cernăuţi, „Comitetul revoluţionar moldovean" în frunte cu Costache Negri, Alexandru Ioan Cuza, Zaharia Moldovanu ş. a., care ţine o strînsă legătură cu revoluţia din Ţara Românească. Comitetul însărcinează pe Mihail Kogălniceanu să redacteze un program de revendicări sociale şi politice.

1848, iun. 9/21. Are loc la Islaz (jud. Romanaţi) **o mare adunare populară ("Adunarea de la Islaz")**, cu care ocazie Ion Heliade Rădulescu citeşte mulţimii proclamaţia revoluţionară redactată de el din însărcinarea comitetului revoluţionar („Proclamaţia de la Islaz"), cuprinzînd programul revoluţiei din Ţara Românească, care prevedea: independenţă administrativă şi legislativă a Ţării Româneşti prin înlăturarea protectoratului străin, emanciparea şi împroprietărirea ţăranilor clăcaşi prin despăgubire, desfiinţarea privilegiilor boiereşti, domn ales pe cinci ani, adunare generală formată din reprezentanţii tuturor stărilor societăţii, responsabilitatea ministerială, libertatea absolută a tiparului, înfiinţarea unei gărzi naţionale, emanciparea mănăstirilor închinate, drepturi politice pentru toţi locuitorii, indiferent de rasă ori credinţă, învăţămînt egal şi întreg pentru toţi românii de ambele sexe, desfiinţarea pedepsei cu bătaia şi a celei cu moartea, emanciparea robilor ţigani prin despăgubire, convocarea unei Adunări Constituante care să elaboreze o Constituţie întemeiată pe aceste principii. — Se constituie primul guvern provizoriu compus din: Ion Heliade Rădulescu, maiorul Christian Tell, Ştefan Golescu, preotul Radu Şapcă şi căpitanul Nicolae Pleşoianu.

iun. 11/23. Izbucnirea revoluţiei la Bucureşti. Silit de situaţia creată, Gheorghe Bibescu semnează Constituţia şi recunoaşte noul guvern format din: Nicolae Bălcescu (secretar de stat pentru afacerile externe), Nicolae Golescu (secretar de stat al afacerilor interne), Gheorghe Magheru (finanţe), Ion Heliade Rădulescu (culte), Ştefan Golescu (justiţie), Constantin Kretzulescu (preşedinte al Consiliului administrativ), C. A. Rosetti (prefectul Poliţiei Capitalei), colonelul Ioan Odobescu (şef al oştirii).

iun. 12/24 — sept. 11/23. Apare, la Bucureşti, de trei ori pe săptămînă, gazeta *Pruncul român*, sub redacţia lui C. A. Rosetti şi Enrik Winterhalder.

iun. 13/25. Conferinţa restrînsă la biserica română din cartierul „Fabric" din Timişoara cu participarea delegaţilor români veniţi aici pentru Congresul bisericesc româno-sîrb care nu s-a mai ţinut. Adunarea hotărăşte completarea *Petiţiei neamului romănesc* (redactată la Pesta de deputaţii bănăţeni) recunoscută prin legea din 9/21 mai şi înaintarea acesteia parlamentului maghiar.

iun. 13/14 (iun. 25/26). Domnul Ţării Româneşti, Gheorghe Bibescu, abdică şi pleacă la Braşov.

iun. 13/25. Guvernul provizoriu ales la Islaz, în fruntea unei mari mulţimi, îşi face intrarea triumfală în Craiova, unde masele populare zădărniciseră încercarea marii boie-

rimi de a i se opune cu forța. Populația Craiovei depune jurămîntul pe programul revoluției.

1848, iun. 14/26. Unirea guvernelor constituite la Islaz (9/21 iun.) și București (11/23 iun.) și constituirea Guvernului provizoriu al Țării Românești în următoarea componență: mitropolitul Neofit (președinte), Ion Heliade Rădulescu, Ștefan Golescu, Christian Tell, Gheorghe Magheru, Gheorghe Scurtu, Ioan Odobescu, Nicolae Golescu, Ion Cîmpineanu, C.N. Filipescu, Ion Voinescu II (membri), Nicolae Bălcescu, C.A. Rosetti, Alexandru G. Golescu (Negru) și Ion C. Brătianu (secretari).

iun. 14/26. Guvernul revoluționar dă primele sale decrete: înființarea steagului național format din tricolorul albastru, galben și roșu cu deviza Dreptate-Frăție, înscrisă pe el, desființarea rangurilor civile, înființarea gvardiei naționale și desființarea pedepsei cu moartea și a bătăii.

iun. 15/27. Masele bucureștene (circa 30 000 de oameni) adunate pe Cîmpia Filaretului, numită de atunci „Cîmpia Libertății", depun jurămîntul pe programul revoluționar și aclamă Guvernul provizoriu constituit în ajun.

iun. 15/27. A doua Adunare populară de la Lugoj a românilor din Banat, care hotărăște: înființarea unei armate populare române, prin înarmarea imediată a poporului, numirea lui Eftimie Murgu drept căpitan suprem al acestei armate, înlăturarea ierarhiei sîrbești în biserica română, introducerea limbii române, recunoașterea naționalității române etc.

iun. 16/28. Guvernul revoluționar decretează eliberarea tuturor deținuților politici.

iun. 18/30. Guvernul provizoriu al Țării Românești hotărăște organizarea unui corp de dorobanți și panduri voluntari (care să constituie baza unei armate populare), sub comanda lui Gheorghe Magheru, numit „ad-hoc" căpitan general.

iun. 19/iul. 1. Guvernul provizoriu este arestat în urma unui complot al boierimii reacționare, cu complicitatea coloneilor Ioan Odobescu (șef al Oștirii) și Ioan Solomon (comandantul regimentului 3 din garnizoana București). În urma unei acțiuni energice a maselor, Guvernul provizoriu este eliberat, iar cei doi colonei arestați. În această acțiune a maselor s-a remarcat Ana Ipătescu.

iun. 19/iul. 1 — sept. 11/23. Apare la București, bisăptămînal, din inițiativa lui Nicolae Bălcescu, gazeta politică și literară *Poporul suveran*, sub redacția lui Dimitrie Bolintineanu; a militat pentru triumful revoluției în sens democrat-revoluționar.

iun. 24/iul. 6. Guvernul provizoriu al Țării Românești decretează trimiterea în țară a unor comisari cu misiunea de a propaga ideile revoluționare și a organiza revoluția.

iun. 26/iul. 8. Articolul-manifest *Către frații noștri din Moldova* (publicat în gazeta *Pruncul român*) îndemna pe

moldoveni să răstoarne tirania pentru ca „toată nația română să fie liberă, ca toată nația română să alcătuiască un singur stat, un singur popor de frați".
1848, iun. 26/iul. 8. Guvernul revoluționar decretează eliberarea robilor țigani ai boierilor începînd din 10/22 iul.
iun. 28/iul. 10. Trupele țariste ocupă Iașii.
iun. 28/29 (iul. 10/11). Ca urmare a unor zvonuri ale reacțiunii boierești despre iminența intrării în Țara Românească a unei mari armate țariste care se îndreaptă spre București concomitent cu o armată turcească, Guvernul provizoriu părăsește în grabă Bucureștii, refugiindu-se la Rucăr.
iun. 29/iul. 11. Mitropolitul Neofit, rămas în București, proclamă restaurarea vechiului regim. Se formează o căimăcămie compusă din marii boieri reacționari Teodor Văcărescu și Emanoil Băleanu, care se grăbește să reabiliteze pe coloneii I. Odobescu și I. Solomon, redîndu-le posturile.
iun. 30/iul. 12. Puternică acțiune a maselor bucureștene în urma căreia regimul reacționar restaurat de mitropolitul Neofit este din nou înlăturat. Se formează un guvern interimar (1/13 iul.). Coloneii I. Odobescu și I. Solomon sînt siliți să demisioneze din armată și să părăsească țara.
iul. 9/21. Guvernul provizoriu emite un decret prin care se instituie o „Comisie a proprietății", alcătuită dintr-un număr egal de deputați dintre proprietari și clăcași (cîte unul din fiecare județ), care avea drept sarcină întocmirea unui proiect de lege pentru înfăptuirea punctului 13 al „Proclamației de la Islaz" (emanciparea clăcașilor și împroprietărirea lor cu răscumpărare).
iul. 13/25. O armată otomană de 20 000 de oameni, în frunte cu Suleiman Pașa, sosește la Rusciuk (Ruse), fiind gata de intervenție în Țara Românească.
iul. 19/31. Notă a Ministerului de Externe al Rusiei prin care se reprobă tendințele românilor de a se uni într-un stat daco-român independent. Dezavuarea e urmată de intervenția armată în Moldova mai întîi și apoi în Țara Românească.
iul. 19/31. O parte a armatei otomane staționate la Rusciuk (Russe) și comandantul ei, Suleiman Pașa, trec Dunărea, la Giurgiu, cu scopul de a restabili „ordinea legală" și a proteja „vechile drepturi și instituțiuni ale țării".
iul. 20/aug. 1. Manifestație de protest pe cîmpia de la Filaret („Cîmpia Libertății"), împotriva încălcării teritoriului țării de către armata otomană.
iul. 23/aug. 4. Peste 40 000 de oameni întruniți pe „Cîmpia Libertății" (Filaret) proclamă „Locotenența domnească a Țării Românești" (formată din șase membri ai Guvernului provizoriu). Formula este însă respinsă de comisarul Porții otomane.
iul. 25/aug. 6. Demisia Guvernului provizoriu.
iul. 28/aug. 9. Adunare populară pe „Cîmpia Libertății" (Filaret) unde se alege o Locotenență domnească formată

din trei membri, liberalii-moderați Nicolae Golescu, Ion Heliade Rădulescu și Christian Tell, care acceptă să modifice „Constituția" în sensul dorit de sultan.

1848, **iul. 29/aug. 10.** Comisarul Porții otomane, Suleiman Pașa, recunoaște Locotenența domnească de trei, drept guvern legitim al Țării Românești. Sub presiunea diplomatică a Rusiei și în urma intervenției marii boierimi muntene reacționare, Poarta va refuza însă confirmarea acestei recunoașteri.

aug. 2/14. Apare în gazeta *Poporul suveran* prima parte a articolului lui Nicolae Bălcescu *Drepturile românilor către Înalta Poartă* (partea a doua în 6/18 aug.).

aug. 9/21 — aug. 19/31. Lucrările „Comisiei proprietății", formată din 17 reprezentanți ai boierilor și 17 reprezentanți ai clăcașilor. Președinte: Alecu Racoviță. Vicepreședinte: Ion Ionescu de la Brad. După zece zile de dezbateri „Comisia proprietății" n-a ajuns la hotărîri finale comune, din cauza opoziției boierimii. A fost dizolvată de către Locotenența domnească, împiedicîndu-se astfel aplicarea punctului 13 din „Proclamația de la Islaz".

aug. 10/22. Delegația Țării Românești sosește la Constantinopol în vederea tratativelor privind relațiile româno-turce, inclusiv problema mănăstirilor închinate.

finele lui aug. Mihail Kogălniceanu publică la Cernăuți broșura *Dorințele partidei naționale din Moldova*, larg program de revendicări sociale și politice, alcătuit din însărcinarea Comitetului revoluționar moldovean, în care dezvoltă o seamă din ideile *Proclamației de la Islaz* și din *Prințipiile noastre pentru reformarea patriei*. Programul mișcării revoluționare moldovene cuprinde, printre altele, următoarele țeluri: autonomia deplină a țării, egalitatea în drepturi (civile și politice), Adunare reprezentativă, domn ales din toate stările societății, responsabilitatea miniștrilor și funcționarilor publici, libertatea cuvîntului și a tiparului, libertatea individuală și inviolabilitatea domiciliului, instrucție egală și gratuită, secularizarea averilor mănăstirești, desființarea rangurilor și privilegiilor boierești, abolirea sarcinilor feudale și împroprietărirea țăranilor cu despăgubire, unirea Moldovei cu Țara Românească, socotită drept „cheia boltei, fără care s-ar prăbuși tot edificiul național". Mihail Kogălniceanu dezvoltă pe larg acest program în *Proiectul de Constituție pentru Moldova*, redactat pe baza programelor revoluționare din țările române și a constituțiilor burgheze din Occident (în special a celei belgiene din 1831).

aug. 29/sept. 10 — aug. 30/sept. 11. Adunarea de protest de la Orlat (lîngă Sibiu) împotriva „uniunii" Transilvaniei cu Ungaria.

aug. 31/sept. 12. Măcelul din satul Luna (Turda) împotriva mulțimii adunate aici din mai multe sate, pentru a protesta împotriva „uniunii" cu Ungaria.

1848, sept. 2/14 — sept. 16/28. A treia Adunare națională de la Blaj, la care țăranii români (în număr de circa 60 000) vin înarmați. Adunarea declară că nu recunoaște „uniunea" Transilvaniei cu Ungaria și reafirmă revendicările țărănimii iobage. Începe formarea unei oști populare române sub conducerea lui Avram Iancu, Axente Sever și Iovian Brad.
sept. 6/18. Mare demonstrație populară la București. Mulțimea arde textul Regulamentului organic și Condica rangurilor boierești („Arhondologia"), demonstrîndu-și atașamentul față de ideile revoluției.
sept. 13/25. Trupele otomane, comandate de Fuad-efendi, intră în București. Eroică rezistență a pompierilor de sub comanda locotenentului Pavel Zăgănescu, în Dealul Spirii („baia de sînge de la București" — cum o denumește Karl Marx). Restaurarea vechiului regim, regulamentar, printr-o drastică proclamație a lui Fuad-efendi.
sept. 15/27. Trupele țariste comandate de generalul A.N. Lüders trec Milcovul în Țara Românească.
sept. 16/28. Se adresează Parlamentului de la Viena documentul *Memoriu al poporului român din Transilvania* adoptat la cea de a treia Adunare națională de la Blaj; susținînd principiul egalității naționale cu toate popoarele din imperiu, participanții la adunare cer în numele lor și „al fraților din Principatele Dunărene" unirea tuturor românilor într-o uniune liberă de popoare libere, sub conducerea Austriei.
sept. 25/oct. 7. Decret special privind exilarea majorității conducătorilor revoluției din Țara Românească.
sept. 28/oct. 10. Generalul Gh. Magheru hotărăște dizolvarea taberei de voluntari de pe „Cîmpul lui Traian" de la Rîureni (Vîlcea). Sfîrșitul revoluției în Țara Românească.
sept.—oct. Comitetul Național Român de la Sibiu organizează 15 legiuni românești înarmate, care încep lupta pentru îndepărtarea administrației ungare din Transilvania.
oct. 3/15 — oct. 4/16. Adunarea secuilor la Lutița (Agyagfalva) decide desființarea administrației subordonate Curții de la Viena și organizarea oștirii secuiești.
nov. La începutul acestei luni oastea secuilor este înfrîntă la Tîrgu Mureș de către armata austriacă.
nov. 20/dec. 2. Abdicarea împăratului habsburgic Ferdinand I; urcarea pe tron a nepotului său, Franz Joseph I (1848—1916).
dec. 13/25. Armata revoluționară maghiară, comandată de generalul Iosif Bem, intră în Cluj. În proclamația sa, generalul Bem cheamă la unire forțele revoluționare române și maghiare.
dec. 16/28. Adunarea națională a fruntașilor români transilvăneni la Sibiu; adoptă o petiție națională în care protestează împotriva „uniunii" forțate a Transilvaniei cu Ungaria și hotărăște: reunirea neîntîrziată a unei comisii urbariale care să decidă în diferendele dintre foștii iobagi și nobili, înarmarea gărzii naționale române, deschiderea

de școli și a unei facultăți juridice în limba română, desființarea guvernului din Cluj compromis, confirmarea de către împărat a Comitetului Național Român, care să funcționeze pînă cînd problemele națiunii române vor fi rezolvate de Dieta generală ș.a.

1848, dec. 26. Premiera, la Iași, a primei operete românești, *Baba Hîrca* de Alexandru Flechtenmacher, pe libretul lui Matei Millo.

1849, ian. — mart. Armata revoluționară maghiară, condusă de generalul Iosif Bem, ocupă aproape întregul teritoriu al Transilvaniei.

ian.—iul. Epopeea apărării eroice a regiunii Munților Apuseni de către armatele țărănești comandate de Avram Iancu, împotriva încercărilor armatelor nemeșimii maghiare de a pătrunde în această zonă. În conducerea acestei rezistențe Avram Iancu a fost ajutat de prefecții și de tribunii săi, dintre care mai cunoscuți sînt Petru Dobra, Ion Buteanu, Simion Balint, Axente Sever, Romanu Vivu, Vasile Moldovan, Vasile Fodor, Nicolae Corcheș, Amos Frîncu, Mihai Andreica ș.a.

ian. 19/febr. 1. Moții înfrîng o oaste a nemeșimii maghiare la Mărișel. În această luptă se distinge țăranca Palaghia Roșiu.

febr. 13/25. Delegația adunării române de la Sibiu, condusă de episcopul ortodox Andrei Șaguna, înfățișează împăratului *Petițiunea generală a fruntașilor români din Transilvania, Banat și Bucovina*, care cerea legitima constituire a națiunii române într-un organism statal unitar de sine stătător în cadrul monarhiei, administrație în limbă română, reprezentanță proporțională în parlamentul imperial etc.

febr. 20/mart. 4. Împăratul Franz Joseph I promulgă o Constituție („Constituția din 4 martie"), prin care recunoaște Transilvaniei o autonomie limitată.

febr. 27/mart. 11. Armata revoluționară maghiară, condusă de generalul Bem, ocupă Sibiul. Comitetul național român se refugiază în Țara Românească.

mart. 2/14. Generalul Bem lansează un nou apel la unirea forțelor revoluționare române și maghiare.

mart. 25/iun. 10. Apare la Brașov gazeta *Espatriatul* (pînă la 3 iun. 1849), editată de Cezar Bolliac, împreună cu arhimandritul Snagoveanul și Constantin Bălcescu; a militat pentru întărirea revoluției înăuntrul Imperiului habsburgic prin împăcarea dintre revoluționarii români și cei maghiari.

apr. 2/14. Dieta națională („Conventul revoluționar"), întrunită la Debreczen, votează detronarea Habsburgilor și proclamă Ungaria stat liber și independent; Kossuth este ales guvernator al țării.

apr. 2/14. Într-un concert simfonic la București sînt interpretate *Simfonia a III-a „Eroica"* de Beethoven și *Stabat Mater* de Rossini.

1849, apr.—mai. Armata revoluţionară maghiară, comandată de generalul Bem, ocupă întreg Banatul, cu excepţia Timişoarei.
apr. 10/22 — apr. 11/23. Primele tratative dintre conducătorii moţilor, în frunte cu Avram Iancu, şi deputatul Ioan Dragoş, trimisul lui Kossuth Lájos, privind concilierea forţelor revoluţionare române şi maghiare.
apr. 19/mai 1. Semnarea convenţiei ruso-turce la Balta-Liman, care consfinţeşte pe plan diplomatic internaţional înăbuşirea revoluţiei de la 1848 din ţările române. Convenţia prevedea: domni numiţi de sultan pe timp de şapte ani, desfiinţarea Adunărilor Obşteşti şi înlocuirea lor cu Divanuri legislative, cu membri de drept şi numiţi de domn, precum şi ţinerea sub ocupaţie a Principatelor pentru „a reprima orice mişcare de insurecţionare" etc. Sînt numiţi domni Barbu Ştirbei în Ţara Românească şi Grigore Alexandru Ghica în Moldova.
apr. 22/mai 4 — apr. 24/mai 6. Noi tratative între conducătorii moţilor, în frunte cu Avram Iancu şi deputatul Ioan Dragoş.
apr. 24/mai 6. Încălcînd armistiţiul preconizat pe durata tratativelor dintre Avram Iancu şi Ioan Dragoş, maiorul maghiar Hatvani atacă Abrudul şi îl ocupă. Printre cei prinşi se află prefecţii Petru Dobra (pe care-l ucide la 26 apr./8 mai) şi Ion Buteanu (pe care-l ucide la 11/23 mai).
apr. 28/mai 10. Moţii eliberează Abrudul, ocupat de Hatvani. Ioan Dragoş, trimisul lui Kossuth, cade victimă nerespectării armistiţiului; socotit trădător de către moţi, este executat.
mai 6/18 — mai 8/20. Oastea nemeşimii maghiare, comandată de maiorul Hatvani, este înfrîntă decisiv între Roşia şi Abrud.
iun. 3/15. Armata ţărănească, condusă de Avram Iancu, repurtează lîngă Abrud o mare victorie asupra unei armate maghiare, comandată de locotenent-colonelul Kemény Farkas, care încerca să pătrundă în Munţii Apuseni.
iun. 6/18 — iun. 7/19. Trupele ţariste chemate de Curtea de la Viena trec în Transilvania şi Ungaria pentru înăbuşirea revoluţiei.
iun. 24/iul. 6. Lupta de la Fîntînele. Armata de „voluntari", comandată de Vasvári Pál (supranumit, pentru elocinţa sa, „micul Kossuth"), este complet zdrobită de moţi, conduşi de tribunul Nicolae Corcheş. Vasvári cade în luptă.
iul. 2/14. Semnarea la Seghedin (Szeged) a „Proiectului de pacificare" de către Kossuth, guvernator al Ungariei, şi de N. Bălcescu şi C. Bolliac, reprezentanţii emigraţiei române. Guvernul maghiar asigura românilor dreptul de folosire a limbii materne în administraţie, justiţie şi învăţămînt; proiectul stipula abolirea cu desăvîrşire a corvezilor şi a prestaţiilor feudale, redarea pămînturilor aparţinînd ţăranilor din satele persecutate şi declararea ca nule

și nevalabile a contractelor dintre țărani și proprietari, impuse prin teroare. Românii se angajau să depună armele în două săptămîni, beneficiind de amnistie generală, și se legau să apere împotriva Habsburgilor independența Ungariei. Proiectul de pacificare este însoțit de „tratatul pentru formarea legiunii române", cu un preambul în care se precizează că națiunile română și maghiară au interese comune, fiind amenințate de același pericol. La cererea patrioților din Moldova și din Țara Românească, guvernul maghiar permite formarea unei legiuni române în Ungaria, care va lupta alături de forțele armate maghiare împotriva Austriei și Rusiei. Legiunea jură credință României și Ungariei. Pentru prima dată într-un document oficial Principatele Române sînt menționate sub numele România, nume rămas definitiv după unirea acestora.

1849, iul. 16/28. Camera Deputaților din Ungaria votează legea naționalităților („Legea VIII"), care asigură românilor și slavilor din Ungaria drepturi naționale; prin votarea acestei legi, guvernul ungar spera să cîștige alianța românilor și a sîrbilor împotriva Habsburgilor.

iul. 19/31. Armata maghiară, comandată de generalul Bem, este înfrîntă în bătălia de la Albești-Sighișoara de trupele țariste comandate de generalul A.N. Lüders. Poetul revoluționar Petöfi Sándor și publicistul german Anton Kurz cad în luptă.

iul. 29/aug. 10. Înfrîngere decisivă a armatei maghiare la sud de Timișoara.

iul. 29/aug. 10. Decretul lui Kossuth prin care se anunță încetarea oficială a luptelor dintre români și maghiari.

aug. 1/13. Armata maghiară de sub comanda generalului Görgey Arthur capitulează la Șiria, lîngă Arad, în fața armatei țariste, comandată de generalul I.F. Paskevici.

aug. 2/14 — sept. 3/15. Întrevederea Murgu—Bem, care marchează ultima încercare de unire a forțelor revoluționare și ultimele tratative româno-maghiare din timpul revoluției.

sept. 22/oct. 2. Capitularea garnizoanei din Komárno, comandată de generalul revoluționar Klapka.

sept. Înființarea tribunalelor militare („tribunale de sînge") pentru pedepsirea celor care participaseră la revoluție.

dec. 2. Se constituie la Paris „Asociația română pentru conducerea emigrației", condusă de un comitet format din Ion Ghica, Gheorghe Magheru, Nicolae Bălcescu, C.A. Rosetti și Dumitru C. Brătianu.

1850. Începe să funcționeze la București „Școala munteană de poduri-șosele", care a luat ființă pe lîngă Direcția centrală a lucrărilor publice.

— Înființarea la Brașov a „Reuniunii femeilor române", prima asociație de femei din România.

— În Țara Românească se elaborează *Noua programă de învățături.*

— Nicolae Bălcescu: *Question économique des Principautés danubiennes*, Paris. Face o amplă expunere a originii și evoluției raporturilor feudale în țările române.
— Ion Ionescu de la Brad: *Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja*, Constantinopol.
— Premiera la Iași a piesei lui Vasile Alecsandri *Chirița în Iași sau două fete și-o neneacă*, cu Matei Millo în rolul Chiriței. Primul spectacol la București la 5/17 dec. 1851.
— Amenajarea grădinii Cișmigiu din București după planurile arhitectului peisagist german Wilhelm Mayer. Unele lucrări începuseră încă din 1837.
— C.D. Rosenthal pictează tabloul *România revoluționară*.

1850, ian. Nicolae Bălcescu inițiază la Londra un „Comitet revoluționar" (compus din români, unguri, poloni, ruși, cehi și slavi de sud), cu scopul de a alcătui prin revoluție o confederație democratică.

iun. Înființarea la Londra, din inițiativa lui Giuseppe Mazzini, Ledru-Rollin, Arnold Ruge ș.a., a „Comitetului central democratic european" cu scopul de a provoca o revoluție care să elibereze popoarele supuse; în 1851 a aderat la acest comitet și „Comitetul revoluționar român" din Paris, reprezentat de Dumitru C. Brătianu.

iun. 27. Rescript imperial prin care se încuviințează înființarea la Brașov a unui liceu confesional românesc cu patru clase (în 1865 acestea vor fi completate pînă la opt clase); gimnaziul se deschide în anul școlar 1853/1854.

iul. 3. Apare la Iași bisăptămînal publicația *Zimbrul* (la 1 nov. 1858 își schimbă denumirea în *Zimbrul și Vulturul*), tribună politică și literară unionistă. La 2 ian. 1859 gazeta fuzionează cu *Steaua Dunării*, altă publicație unionistă.
sept. 8/20. Apare la Paris revista *România viitoare*, editată de revoluționarii români pașoptiști aflați în exil. Revista publică manifestul *Poporului român*, care formulează scopul și programul de luptă al viitoarei revoluții a românilor, studiul lui Nicolae Bălcescu *Mersul revoluției în istoria românilor*, valoroasă lucrare istorică în care este promovată ideea unirii tuturor românilor, și poemul *Cîntarea României* de Alecu Russo.

sept. Se organizează în emigrație „Comisia de propagandă națională românească", condusă de un comitet format din Nicolae Bălcescu, Dumitru C. Brătianu și Vasile Mălinescu.
oct. 1/13. Instituirea teritoriului vamal unic al Imperiului habsburgic, prin care au fost desființate barierele vamale interne, fapt care a deschis largi posibilități pătrunderii economice a marii burghezii austriece în Transilvania.
dec. 12. Cancelaria imperială de la Viena ridică episcopia unită de la Blaj la rangul de mitropolie (hotărîre confirmată de cancelaria papală în 1853) și înființează pe lîngă episcopia de la Oradea încă două episcopii: la Gherla și la Lugoj.

Primul mitropolit greco-catolic a fost Alexandru Sterca-Șuluțiu.

1851. În Moldova și Țara Românească se adoptă legiuiri (în vigoare pînă în 1864) prin care se reglementează relațiile agrare. Deși n-au satisfăcut decît interesele boierimii conservatoare, aceste legiuiri constituie un moment important în procesul transformării proprietății feudale în proprietate burgheză și al acumulării primitive a capitalului.

— Se introduce în Transilvania monopolul de stat asupra tutunului.

— Moldova și Țara Românească participă pentru prima dată în istoria lor la o manifestare internațională cu caracter economic „Expoziția universală de industrie și comerț", organizată la Londra.

— Se constituie la Timișoara asociația de ajutor reciproc „Casa comună de ajutor de boală și călătorie a tipografilor".

— Se înființează la Oradea, din inițiativa lui Alexandru Roman, „Societatea literară a junimii române studioase la Academia de drepturi și Arhigimnaziul din Oradea Mare", care a militat pentru propășirea culturii și pentru strîngerea legăturilor cu alte centre culturale din Transilvania și din vechea Românie.

— Barbu Știrbei înființează „Școala de arte și meserii" de la Pantelimon; era dotată cu mașini pentru produs și reparat unelte agricole.

— Alexandru Papiu Ilarian: *Istoria Românilor din Dacia Superioară*, vol. I, Viena.

— Ion Heliade Rădulescu: *Mémoires sur l'histoire de la Regéneration roumaine ou sur les événements de 1848 accomplis en Valachie*, Paris.

— Gheorghe Tattarescu execută la Paris portretul lui Nicolae Bălcescu.

febr. Nicolae Bălcescu propune emigrației maghiare organizarea unei confederații dunărene pe baza egalității în drepturi a națiunilor participante.

mai — iun. Apare la Paris în două numere ziarul *Junimea română*, editat de societatea cu același nume; a militat pentru unirea țărilor române și pentru egalitatea în drepturi a cetățenilor, preconizînd dreptul asupriților la insurecție.

mai 3/15. Nicolae Bălcescu ține la Paris conferința intitulată *Mișcarea românilor din Ardeal la 1848* (titlul original este *Discursul cetățeanului Bălcescu*, apărut în publicația *Junimea română* la rubrica „Dare de seamă asupra banchetului studenților români din 3/15 mai 1851").

iun. Intră în vigoare „Așezămîntul pentru reorganizarea învățăturilor publice în Principatul Moldovei" (un fel de lege a instrucțiunii publice), care restatornicea limba română ca limbă de predare în școli și fixa treptele de învățămînt (primar, secundar și „înaltele științe").

iul. 1. Apare la Iași bisăptămînal *Foaia Societății de medici*

și naturaliști din Principatul Moldovei (pînă în iun. 1853), sub conducerea dr. Constantin Vîrnav.

1851, sept. 11. Emigrația română aderă la „Comitetul central democratic european" de la Londra, fiind reprezentată în acest organism de Dumitru C. Brătianu care și iscălește actul de adeziune.
sept. 20/oct. 2. Se încheie „contractul de însoțire", pe baza căruia ia naștere „societatea pe acțiuni" care va avea ca scop construirea fabricii de hîrtie de la Zărnești.
nov. C.A. Rosetti editează la Paris, cu concursul fraților Brătianu și al lui Cezar Bolliac, primul număr din revista *Republica Română* (în 1853 apare la Bruxelles numărul al doilea). A militat pentru realizarea statului unitar român.
dec. 17. Înființarea la București, din inițiativa lui Ioan Andrei Wachmann și a lui Ludovic Wiest, a Conservatorului de muzică din București (reînființat în 1864).
dec. 31. Promulgarea unui patent imperial prin care se suspendă Constituția din 4 mart. 1849.

1852. Theodor Aman pictează *Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul*, deschizînd seria picturilor sale inspirate din istoria și legendele naționale, în spiritul patriotismului pașoptist.
— Alexandru Papiu Ilarian: *Istoria Românilor din Dacia Superioară*, vol. I (ed. 2) și vol. II, Viena.

1852—1895. Teodor Codrescu tipărește culegerea de documente *Uricariul...*, 25 vol., Iași.
— Anton Pann: *Culegere de proverburi sau Povestea vorbii*.
— Vasile Alecsandri: *Poezii populare ale românilor*, Iași (traduse apoi în franceză au apărut la Paris în 1855 sub titlul *Ballades et chants populaires de la Roumanie*, cu o prefață de A. Ubicini).
ian. Încep să se aplice în Țara Românească prevederile cuprinse în „Condica criminalicească și procedura ei" (Codul penal și de procedură penală).
iun.—iul. Împăratul Austriei, Franz Joseph I, vizitează Transilvania. Invitat să-l întîlnească, Avram Iancu refuză.
dec. 31. Inaugurarea solemnă („solenela inaugurație") a Teatrului cel Mare (Teatrul Național din București) cu piesa *Zoe, sau Amor romanesc*. Primul director al teatrului: Costache Caragiale.

1853. Se înființează la București prima moară mare înzestrată cu o mașină cu aburi, valțuri și site („moara lui Assan").
— Inaugurarea liniei de telegraf electric Timișoara-Viena.
— Greva muncitorilor pantofari din Sibiu (a durat 3 — 4 săptămîni), sub conducerea lui Iosif Rumpelmeier; greviștii au revendicat mărirea salariilor și îmbunătățirea condițiilor de muncă.
— Vasile Alecsandri: *Doine și lăcrimioare*, Paris.

1853—1854. Apare la Iași prima ediție integrală a *Hronicii* lui Gheorghe Șincai (3 vol.).

1853, ian. 2/14. Înființarea la București a „Școlii de mică chirurgie" de la spitalul Filantropia.

ian. 3. Apare săptămînal la Sibiu ziarul *Telegraful român*, condus în primii ani (cînd a avut o orientare fundamental progresistă) de Florian Aaron și apoi de dr. Pavel Vasici. În 1919 publicația a devenit organ al Mitropoliei ortodoxe de Alba Iulia și Sibiu.

febr. 18/mart. 2. Promulgarea unei „patente imperiale" în problema agrară privind emanciparea *jelerilor* din Banat, Crișana și Maramureș și împroprietărirea lor prin răscumpărare.

mai 9/21. Ruperea relațiilor diplomatice ruso-turce în urma eșuării tratativelor privind cererea țarului de a i se asigura protectoratul asupra creștinilor ortodocși din Imperiul otoman „ca o obligație de drept internațional". Această situație contribuie la ascuțirea „crizei orientale".

iun. 10/22. Încep lucrările pentru construirea fabricii de hîrtie de la Zărnești (își începe activitatea de producție în aug. 1857).

iun. 21/iul. 3. Trupele Rusiei țariste trec Prutul fără a declara război Turciei, puterea suzerană.

sept. 27/oct. 9. Sultanul, sprijinit de Anglia și Franța, adresează Rusiei un ultimatum prin care îi cere evacuarea trupelor din Moldova și din Țara Românească.

oct. 4/16. Turcia declară război Rusiei. **Începe Războiul Crimeii** (1853—1856), purtat între Rusia, pe de o parte, și Turcia, Anglia, Franța și Regatul Sardiniei, pe de altă parte, ca urmare a ascuțirii contradicțiilor anglo-franco-ruse în problema orientală, în general, și problema împărțirii posesiunilor Imperiului otoman aflat în declin, în special. Operațiunile militare au avut loc la Dunăre, în Transcaucazia, la Marea Baltică, pe coastele Kamceatkăi și Crimeea (unde a fost teatrul principal al războiului).

oct. Domnii Țării Românești și ai Moldovei (Barbu Știrbei și Grigore Alexandru Ghica) se retrag la Viena. Autoritatea superioară este reprezentată prin baronul Budberg, președinte al ocîrmuirii pentru ambele Principate.

dec.—1854, ian. Puternică mișcare țărănească în Oltenia sub conducerea lui Ioniță Magheru și Gheorghe Scurtulescu, participanți la revoluția din 1848. Mișcarea a fost reprimată cu cruzime de colonelul Ioan Solomon, reacționarul de la 1848.

1854. Se înființează prima fabrică de postav din Moldova (în jud. Neamț), proprietatea lui Mihail Kogălniceanu.

— Se creează la Brașov o sucursală a Băncii Naționale a Austriei.

— Începe construirea liniilor de telegraf electric București—

Giurgiu—Rusciuk (Ruse), București—Ploiești—Brașov, Timișoara — Brașov și Timișoara — Lugoj — Orșova, făcîndu-se astfel legătura între liniile telegrafice din Principate și cele din Transilvania.

— Timotei Cipariu: *Elemente de limba română după dialecte și monumente vechi*, Blaj, prima lucrare de filologie a textelor vechi românești.

— Dimitrie Bolintineanu: *Les Principautes Roumaines*, Paris.

1854, apr.—sept. Armatele țariste părăsesc țările române sub presiunea armatelor austriece, îndreptîndu-se spre frontul din Crimeea.

iun. 2/14. Convenție turco-austriacă la Boiaciköy privind ocuparea Moldovei și Țării Românești de către armatele turce (comandate de Omer Pașa) și austriece (comandate de I.B. Coronini).

iun. 9/21. Promulgarea unei „patente imperiale" în problema agrară, care reglementa raporturile dintre foștii stăpîni și foștii lor supuși și stabilea relațiile reciproce dintre aceștia și organele de stat; emanciparea *jelerilor* din Transilvania și împroprietărirea lor prin răscumpărare.

sept. Cei doi domni ai Principatelor, retrași la Viena în oct. 1853, se întorc în țară.

dec. Se înființează la Paris societatea „Kaiserliche und Königliche privilegierte Österreichische Staatseisenbahngesellschaft" („Societatea imperială regală privilegiată austriacă de căi ferate"; STEG), cu capital austriac și francez în valoare de 110 000 000 de florini; a avut un rol hotărîtor în exploatarea domeniilor miniere din Transilvania.

dec. 2/14. Semnarea la Viena a unui tratat de alianță anglo-franco-austriac împotriva Rusiei; prevedea, printre altele, obligația Austriei de a apăra Principatele (care fuseseră ocupate de austrieci din apr.) împotriva unei eventuale invazii a trupelor țariste, instituirea unei comisii (cu participarea reprezentanților Angliei, Franței, Austriei și Turciei) pentru reglementarea problemelor privind situația Moldovei și Țării Românești ș.a.

1855. Ia ființă „Societatea economică a Uzinelor de fier din Transilvania și Banat".

— Înființarea la Galați a unei sucursale a Băncii imperiale otomane din Constantinopol (din 1862 este transferată la București).

— Înființarea la Timișoara a unei sucursale a „Băncii Naționale a Austriei".

— Funcționează la București cărămidăria cu „mașini" a serdarului Filipescu.

— Reînființarea de școli sătești, „centrale", avîndu-se în vedere satele cu peste 100 de familii.

— Elias Regnault: *Histoire politique et sociale des Principautés danubiennes*, Paris (trad. rom. 1856, Iași); prezintă

pentru prima oară problemele luptei revoluţionare din Moldova, Ţara Românească şi Transilvania. A fost utilizată ca sursă documentară de Karl Marx.

1855, ian. 1. Semnarea unui contract între STEG şi guvernul austriac, prin care acesta din urmă cedează, printre altele, liniile ferate Seghedin— Timişoara (în curs de construcţie), proiectata linie ferată Timişoara — Baziaş — Dunăre şi linia ferată Lisava — Oraviţa — Baziaş precum şi domeniile miniere din Reşiţa, Oraviţa şi Bocşa-Montană.
ian. 1/13 — dec. 3/15. Apare, săptămînal, la Iaşi, revista ştiinţifică, istorică şi literară *România literară*, editată de Vasile Alecsandri. În paginile revistei Alecu Russo publică (în versiunea sa) *Cîntarea României*.
mart. 3/15. Încep la Viena (cu participarea Turciei, Angliei, Franţei, Austriei şi Rusiei) lucrările unei conferinţe internaţionale privind problemele regimului politic al Moldovei şi Ţării Româneşti. Interesele potrivnice ale puterilor europene au determinat însă eşecul conferinţei, ale cărei lucrări se suspendă la începutul lunii iunie.
mart. 10/22. Inaugurarea liniei telegrafice Bucureşti — Giurgiu.
oct. 1/13. Apare la Iaşi ziarul unionist *Steaua Dunării* (pînă în 11 sept. 1856 şi 1 nov. 1858—5 nov. 1860), sub conducerea lui Mihail Kogălniceanu. Între 4 dec. 1856 şi 1 mai 1858 a apărut în limba franceză, la Bruxelles, sub numele de *L'Étoile du Danube*.
nov. 15/27. Deschiderea oficială a cursurilor „Şcolii tehnice de telegrafie" din Bucureşti.
dec. Grigore Ghica decretează desfiinţarea robiei în Moldova.
dec. 4/16. Inaugurarea „Şcolii de mică chirurgie" la Spitalul Mihai Vodă din Bucureşti (fondator Carol Davila).

1856. Se înfiinţează de către prusianul Al. Nulandt „Banca naţională a Moldovei" cu capital german, englez, francez şi românesc (a dat faliment în 1858).
— Medicul Anastasie Fătu înfiinţează la Iaşi prin propriile sale mijloace o grădină botanică (2 500 de specii).
— Vasile Boerescu: *La Roumanie après le traité de Paris du 30 Mars 1856*, Paris; argumenta dreptul de stat suveran al viitoarei Românii, rezultată din unirea Moldovei şi Ţării Româneşti.
febr. 8/20. Barbu Ştirbei decretează desfiinţarea robiei în Ţara Românească.
febr. 13/25 — mart. 18/30. Lucrările Congresului de pace de la Paris, care pune capăt Războiului Crimeii. Partea din tratatul semnat la 18/30 mart., referitoare la Principatele Române, prevedea înlăturarea protectoratului rusesc asupra lor, menţinînd suzeranitatea otomană, dar punîndu-le sub garanţia puterilor europene (Franţa, Anglia, Austria, Rusia, Turcia, Prusia şi Regatul Sardiniei). Se hotărăşte

de asemenea convocarea de adunări (divanuri) ad-hoc, care să se pronunțe asupra organizării viitoare a celor două țări prin revizuirea Regulamentelor organice, potrivit dorințelor românilor. Se stabilește libertatea navigației pe Dunăre și neutralitatea Mării Negre, precum și înființarea „Comisiei europene a Dunării", cu sediul la Galați (care își începe activitatea la 23 oct./4 nov.). Totodată tratatul de pace stabilea retrocedarea către Moldova a județelor Bolgrad, Cahul și Ismail din sudul Basarabiei.

1856, febr. 24/mart. 7. Înființarea la Iași a Facultății de drept.

mai 25/iun. 6. Ia ființă la Socola, lîngă Iași, societatea „Unirea", cu scopul organizării luptei pentru unirea Moldovei cu Țara Românească.

iul. 17/29. În locul domnilor celor două Principate (Barbu Știrbei și Grigore Alexandru Ghica), cărora li se termină perioada de șapte ani de domnie hotărîtă prin Convenția de la Balta-Liman (1849), sînt numiți caimacami: în Țara Românească Alexandru D. Ghica, fostul domn regulamentar al Țării Românești, iar în Moldova boierul reacționar Toderiță Balș.

iul. 19/31. Notă circulară a Turciei prin care aceasta se pronunță împotriva dreptului viitoarelor Adunări ad-hoc de a discuta problema unirii.

aug. 25/sept. 6. Olanda stabilește la București o misiune cu atribuții mai largi (o agenție și un consulat general).

1857. Criză economică mondială, care se repercutează și asupra Principatelor; este prima criză economică de tip capitalist înregistrată în istoria economiei românești.

— Înregistrarea oficială a producției de țiței ca producție industrială (275 t pe an).

— Se instalează la Rîfov (lîngă Ploiești) de către Teodor Mehedințeanu prima rafinărie de petrol de pe teritoriul țării noastre (a treia din lume), cu utilaj adus de la Hamburg.

— Se înființează la Uricani (Hunedoara) o fabrică pentru cocsificarea cărbunelui, iar la Lupeni o fabrică pentru cocsificarea zăcămintelor de lignit terțiare (prima de acest fel din Europa).

— Se construiește prima cale ferată din Banat pe distanța Jimbolia—Timișoara.

— Intrarea în funcțiune a liniei telegrafice Iași—Botoșani.

— Autoritățile turcești concesionează unei companii engleze construirea căii ferate Cernavodă—Constanța, dată în exploatare în 1860.

— Comercianții din Sibiu înființează o fabrică de hîrtie la Petrești; a fost preluată în 1871 de capitaliștii austrieci.

— Ia ființă la Chizătău, lîngă Lugoj, primul cor format din țărani români.

ian. 1/13. Poarta otomană emană firmanul pentru convocarea Adunărilor ad-hoc, aprobat de sultan la 14/26 ian.

febr. Se constituie la Iași un „Comitet electoral al Unirii",

care își fixează la 1/13 mart. un program politic, preconizînd unirea Principatelor într-un singur stat, neutralitatea și autonomia acestuia, prinț străin și ereditatea șefului statului, adunare reprezentativă, garanția colectivă a puterilor europene etc.

1857, **febr.** Începe să funcționeze în Moldova o bancă de emisiune și credit ipotecar, concesiune a bancherului german Nulandt (prima de acest fel în Principate). După declararea unei stări de faliment (iun. 1858), ridicată curînd, continuă operațiile bancare, luînd în 1860 denumirea de „Banca Moldovei".

febr. 6/18. Apare la București ziarul unionist *Concordia* (din 9/21 aug. 1857 pînă în 1915, cu întreruperi, apare sub titlul de *Românul*, condus de C.A. Rosetti). Ziarul este purtătorul de cuvînt al liberalilor radicali.

mart. Sosesc la București comisarii marilor puteri însărcinați cu supravegherea operațiilor în legătură cu alegerile pentru divanurile ad-hoc și cu informarea guvernelor lor asupra dorințelor exprimate de poporul român.

mart. 3/15. Ia ființă la București un „Comitet Central al Unirii", care își fixează un program politic asemănător celui moldovean.

mart. 10—11. Are loc la București și la Iași solemnitatea citirii firmanului pentru convocarea Adunărilor ad-hoc.

apr. Se introduce la București iluminatul public cu lămpi cu petrol lampant, capitala Țării Românești fiind primul oraș din lume luminat astfel.

iun. 20. Patrioții moldoveni redactează un protest împotriva măsurilor luate de căimăcămie pentru a împiedica alegerea unioniștilor în Adunarea ad-hoc.

iun.—iul. Revoluționari pașoptiști emigrați se întorc în patrie, contribuind la radicalizarea mișcării unioniste.

iul. 7/19. Încep în Moldova alegerile pentru Adunarea ad-hoc, falsificate de ultraconservatorul Nicolae Conachi-Vogoride, caimacam după moartea lui Toderiță Balș (17 febr./1 mart. 1857), ostil unirii celor două țări române.

iul.23/aug.4. Franța, Rusia, Prusia și Regatul Sardiniei decid ruperea legăturilor diplomatice cu Poarta care refuzase să anuleze alegerile din Moldova falsificate de Vogoride.

iul. 25/aug. 6—iul. 28/aug. 9. Întrevederea de la Osborne dintre Napoleon al III-lea și regina Victoria. Se ajunge la o soluție de compromis: Anglia acceptă anularea alegerilor (falsificate) din Moldova, iar Franța se mulțumește cu o unire parțială, Țara Românească și Moldova urmînd să aibă instituții similare.

iul. 29/aug. 10. Înființarea Școlii naționale de medicină și farmacie din București.

aug. 12/24. Poarta otomană ordonă, sub presiunea diplomatică a celorlalte puteri europene, anularea alegerilor pentru Adunarea ad-hoc a Moldovei. Noile alegeri organizate imediat dau o foarte mare majoritate unionistă.

1857, **sept.** Intrarea în funcţiune a liniei telegrafice Iaşi—Botoşani.

sept. 7/19. Încep alegerile pentru Adunarea ad-hoc a Ţării Româneşti, care dau o unanimitate unionistă.

sept. 22/oct. 4 — dec. 21/1858, ian. 2. Lucrările Adunării ad-hoc a Moldovei, sub preşedinţia formală a mitropolitului şi cea efectivă a vicepreşedintelui, Costache Negri. Din biroul Adunării făcea parte şi Mihail Kogălniceanu.

sept. 30/oct. 12 — dec. 10/22. Lucrările Adunării ad-hoc a Ţării Româneşti, sub preşedinţia formală a mitropolitului şi cea efectivă a vicepreşedintelui Nicolae Golescu.

oct. 7/19. Mihail Kogălniceanu prezintă în Adunarea ad-hoc a Moldovei proiectul de rezoluţie care cuprindea „dorinţele fundamentale" ale românilor moldoveni, arătînd că „dorinţa cea mai mare, cea mai generală, aceea hotărîtă de toate generaţiile trecute, aceea care este sufletul generaţiei actuale, aceea care, împlinită, va face fericirea generaţiilor viitoare, este *Unirea Principatelor într-un singur stat*, o unire care este firească, legiuită şi neapărată, pentru că în Moldova şi în Valahia sîntem acelaşi popor, omogen, identic ca nici unul altul, pentru că avem acelaşi început, acelaşi nume, aceeaşi limbă, aceeaşi religie, aceeaşi istorie, aceeaşi civilizaţie, aceleaşi instituţii, aceleaşi legi şi obiceiuri, aceleaşi temeiuri şi aceleaşi speranţe, aceleaşi trebuinţe de îndestulat, aceleaşi hotare de păzit, aceleaşi dureri în trecut, acelaşi viitor de asigurat şi, în sfîrşit, aceeaşi misie de împlinit". Rezoluţia (votată cu 81 de voturi contra 2) cere autonomia şi neutralitatea celor două Principate, unirea lor într-un singur stat cu numele de România, prinţ străin dintr-o familie domnitoare europeană, neutralitatea şi inviolabilitatea noului stat, guvern reprezentativ şi constituţional, garantarea colectivă a celor şapte puteri.

oct. 8/20. Constantin A. Kretzulescu prezintă în Adunarea ad-hoc a Ţării Româneşti rezoluţia (votată a doua zi în unanimitate), care cuprindea cereri asemănătoare rezoluţiei moldovene.

oct. 10/22. Începe construirea clădirii Universităţii din Bucureşti, după planurile arhitectului Alexandru Orăscu.

nov. 6/18. Se încheie un aranjament între guvernul Moldovei şi Comisiunea europeană a Dunării pentru serviciul liniei telegrafice Galaţi—Sulina.

nov. 9/21. Deputaţii pontaşi din Adunarea ad-hoc a Moldovei, în frunte cu Ion Roată, depun o jalbă pe biroul Adunării cerînd, printre altele, desfiinţarea *boierescului*.

nov. 12. Se introduc în Moldova timbrele poştale, avînd imprimat un cap de bour, vechea stemă a Moldovei.

dec. 5. Apare bisăptămînal, la Bucureşti, ziarul politic-comercial *Naţionalul* (pînă la 7 mai 1861), sub conducerea lui Vasile Boerescu.

dec. 7/19. Deputatul ţăran Tănase Constantin citeşte în Adunarea ad-hoc de la Bucureşti o moţiune în care proclamă

„dreptul netăgăduit... de a lua parte la viitoarele adunări, care vor face Constituția țării și legiuirile din năuntru".

1857, dec. 20. Adunarea ad-hoc a Moldovei votează o rezoluție prin care se adresează Puterilor garante cu rugămintea de a „să prevedea și a statornici calea prin care Principatele Unite, la orice călcare a drepturilor lor de orice parte ar proveni, să poată cere și dobîndi puternicul sprijin al marelui Areopagiu".

1858. Ia ființă la Cluj „Asociația de ajutorare și economii", cu scopul de a acorda credite micilor industriași și țăranilor înstăriți, transformată în 1865 în „Banca de credit".

— Introducerea iluminatului public cu lămpi cu petrol la Iași.

— Dionisie Pop-Marțian publică *Studii sistematice de economie politică. Economia socială*, lucrare teoretică concepută ca manual universitar, fiind primul de acest gen în țara noastră.

— Timotei Cipariu: *Crestomația seau Analecte literarie dein cărțile mai vechi și noua romanesci, tipărite și manuscrise începundu de la secolu XVI pana la alu XIX*, Blaj. Antologia se oprește la Dosoftei și Cantemir și este prima antologie de literatură românească. Prefața este întîia schiță de istorie a literaturii române vechi.

— Cezar Bolliac: *Călătorie arheologică în România*, București.

1858—1860. Nicolae Grigorescu pictează decorația murală a bisericii mănăstirii Agapia.

1858, apr. 1/13. Raportul comisarilor puterilor europene cu privire la analiza rezoluțiilor celor două Adunări ad-hoc este încheiat și înaintat Conferinței de la Paris.

mai 10/22 — aug. 7/19. Conferința reprezentanților celor șapte puteri (Marea Britanie, Franța, Austria, Prusia, Rusia, Turcia, Regatul Sardiniei) de la Paris privind organizarea Principatelor Române. Prin Convenția de la Paris, semnată în ultima zi a lucrărilor conferinței, se stabilește viitorul statut politic, social și administrativ al Principatelor: cele două țări vor purta numele de **Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești**, fiecare cu domn, guvern și adunare legiuitoare proprie; se înființează Comisia Centrală pentru alcătuirea legilor de interes comun și Curtea de casație comune pentru ambele Principate, cu sediul la Focșani; se desființează privilegiile și rangurile boierești; se instituie responsabilitatea ministerială; se reglementează prin lege relațiile dintre proprietari și țărani; se stabilește modalitatea alegerii membrilor Adunării elective pe baza unui cens foarte ridicat. Domnii urmau să fie reprezentați la

curtea suzerană prin agenţi moldoveni sau valahi, nesupuşi nici unei jurisdicţii străine şi agreaţi de Poartă. Convenţia de la Paris a devenit legea fundamentală a ţării, rămînînd în vigoare pînă în 1864.

1858, oct. 1/13. Se înfiinţează la Bucureşti „Casa de ajutorare şi prevedere a lucrătorilor tipografi", organizaţie de ajutor reciproc constituită din muncitori şi patroni. Primul ei preşedinte a fost C.A. Rosetti.

oct. Sînt numiţi cîte trei caimacami de fiecare Principat: în Moldova Ştefan Catargiu (înlocuit apoi cu Ioan A. Cantacuzino), Vasile Sturdza şi Anastase Panu, iar în Ţara Românească, Emanoil Băleanu, Ion Manu şi Ioan Al. Filipescu.

dec.—1859, ian. Au loc în Moldova şi în Ţara Românească alegeri pentru adunările elective care urmau să aleagă domnii celor două Principate.

1859. Înfiinţarea filaturii de mătase de la Dămăroaia.

— Se înfiinţează la Cluj „Asociaţia muzeului ardelean", care grupează pe naturaliştii maghiari din Transilvania.

— Bogdan Petriceicu Hasdeu editează *Foaie de istoria romana*, întîia revistă românească de istorie.

— Theodor Aman pictează *Portretul lui Zoe Brîncoveanu*, operă majoră a artei sale de portretist.

1859—1860. Are loc în Principatele Unite primul recensămînt modern al populaţiei.

1859—1869. Ion Heliade Rădulescu: *Echilibru între antithesi sau Spiritul şi materia*, Bucureşti, în care a sistematizat doctrina sa social-politică şi filozofică.

1859, ian. 2. Deschiderea Institutului pedagogic naţional român din Năsăud.

ian. 5/17. Adunarea Electivă a Moldovei alege în unanimitate ca domn pe colonelul Alexandru Ioan Cuza, participant la revoluţia din 1848 şi la lupta pentru Unirea Principatelor.

ian. 17/29. Al.I. Cuza numeşte primul prim-ministru al Moldovei .pe Vasile Sturdza.

ian. 24/febr. 5. Adunarea Electivă a Ţării Româneşti se pronunţă pentru alegerea ca domn a lui Alexandru Ioan Cuza, realizînd astfel unirea de fapt a celor două Principate.

ian. 25/febr. 6. Al.I. Cuza numeşte ca primul prim-ministru al Ţării Româneşti pe Ioan Al. Filipescu.

febr. O delegaţie a Adunării Elective a Moldovei, condusă de C. Negri, şi o delegaţie a Adunării Elective a Ţării Româneşti, în frunte cu I.I. Filipescu, sosesc la Constantinopol pentru a obţine de la Poartă acordarea investiturii pentru domnitor, iar de la reprezentanţii puterilor garante recunoaşterea internaţională a noilor stări de lucruri din Principate.

febr. 8/20. Primirea entuziastă a lui Al.I. Cuza la Bucureşti; proclamaţie către ţară a domnului Principatelor Unite.

1859, mart. Misiunile diplomatice românești de la Constantinopol se unifică într-o singură agenție diplomatică.
mart. 26/apr. 7 — aug. 25/sept. 6. Conferința de la Paris a reprezentanților Puterilor garante. Franța, Rusia, Anglia, Prusia și Regatul Sardiniei recunosc oficial (la 1/13 apr.) îndoita alegere a lui Al.I. Cuza. Recunoașterea de către Austria și Turcia are loc la 25 aug./6 sept.
apr. 28. Alexandru Ioan Cuza dă decretul pentru înființarea Biroului de statistică al Țării Românești și numește ca șef al acestuia pe Dionisie Pop-Marțian.
mai. Semnarea a două convenții între Al.I. Cuza și generalul Klapka, comandant al revoluționarilor unguri, prin care Al.I. Cuza se obligă să obțină și să pună la dispoziția revoluționarilor unguri arme și să-i ajute împotriva Austriei, fixîndu-se totodată principiile în vederea împăcării între naționalitățile din Austria.
mai 2/14. Austria recunoaște *de facto* îndoita alegere a lui Al.I. Cuza printr-o notă scrisă și reia legăturile diplomatice cu cele două guverne românești (de la Iași și de la București).
mai 10/22. Încep, la Focșani, lucrările Comisiei centrale pentru elaborarea legilor comune celor două Principate.
iul. 1. Alexandru Ioan Cuza dă decretul pentru înființarea Direcției de statistică a Moldovei, director fiind numit Ion Ionescu de la Brad.
oct. 11/23 — 1860, mai 28/iun. 9. Guvernarea cabinetului Ion Ghica în Țara Românească.
nov. 25. Decret prin care Al.I. Cuza aprobă înființarea decanatului la Facultatea juridică (înființată la 22 sept.) și statutele gradelor universitare („academice").
dec. Împăratul Austriei emite o lege care, stabilind că pentru înființarea întreprinderilor industriale nu este nevoie decît de simpla înregistrare, contribuie la dezvoltarea industriei transilvănene.

1860. Gheorghe Costa-Foru: *Studii asupra instrucțiunii publice în unele din statele cele mai înaintate ale Europei*, București.
— Anton Velini: *Didactica și Metodica*, Iași.
— Andrei Șaguna: *Istoria bisericii ortodoxe răsăritene universale* (2 vol.), Sibiu.
— Alexandru Odobescu: *Scene istorice din chronicele românesci: Mihnea-Vodă (cel Rău). Doamna Chiajna*, București.
— Titu Maiorescu: *Einiges philosophische in gemeinfasslicher Form* (prima scriere), Berlin.
— Apar la București, din inițiativa lui Dionisie Pop-Marțian, revistele *Annale statistice pentru cunoștința părții muntene din România* (1860—1864) și *Annale economice pentru cunoștința părții muntene din România* (1860—1864).
ian. 1. Apare la București *Revista Carpaților* (pînă la 15 dec. 1861), sub conducerea lui George Sion.
mart. 5/17. Împăratul Austriei emite o *patentă* de convocare

a Senatului imperial (Reichsrat), din care să facă parte și reprezentanți ai provinciilor monarhiei; prevăzînd luarea în dezbateri și votarea bugetului de stat, noua patentă a marcat un prim pas spre constituționalism.

1860, apr. 30/mai 12 — 1861, ian. 17/29. Guvernarea cabinetului Mihail Kogălniceanu în Moldova.

iul. 13/25 — 1861, apr. 17/29. Guvernarea în Țara Românească a cabinetului Emanoil (Manolache) Costache Epureanu.

vara. Are loc unificarea vămilor, care trec în administrația statului.

aug. 26/sept. 7. Se instituie prima agenție diplomatică a Principatelor Unite la Paris.

sept. 15. Apare săptămînal la Iași revista științifică și literară *Ateneul român* (pînă în dec. 1861).

sept. (sfîrșitul). Al.I. Cuza face o călătorie la Constantinopol, unde este primit de sultan cu toate onorurile cuvenite rangului.

oct. Promulgarea Legii patentelor, care prevedea obligații sporite pentru meseriași și negustori, provocînd mari nemulțumiri și mișcări orășenești (mai puternice la Craiova și la Ploiești).

oct. 1/13. Se înființează la Iași Conservatorul de muzică și declamațiune, primul director fiind Francisc Serafim Caudella.

oct. 8/20. Împăratul Austriei, Franz Joseph I, promulgă actul organic cunoscut sub titlul de „Diploma din octombrie", care punea capăt sistemului absolutist și deschidea o eră de guvernare constituțională („regimul liberal", 1860—1867). Potrivit prevederilor acestui act, Transilvania redevine stat autonom în cadrul Imperiului habsburgic.

oct. 26/nov.7. Se inaugurează în prezența lui Alexandru Ioan Cuza Universitatea din Iași, cu patru facultăți: drept, filozofie (litere), științe și teologie. Primul rector al acestei universități a fost profesorul de economie politică Ion Strat.

oct. 26/nov. 7. Iau ființă la Iași, din inițiativa pictorului Gheorghe Panaitescu-Bardasare, Școala de Arte Frumoase și Pinacoteca.

nov. 18—19. Conferința națională a fruntașilor politici români din Banat, ținută la Timișoara, adoptă o moțiune prin care se cerea autonomia Banatului, teritoriul acestuia urmînd să fie numit „Căpitanatul român" sau să fie încorporat la Transilvania (devenită autonomă).

dec. 3/15. Se încheie Convenția telegrafică cu Rusia, prima convenție internațională a Principatelor Unite (intră în vigoare la 1/13 febr. 1862).

dec. 15/27. Împăratul Austriei, Franz Joseph I, hotărăște alipirea Banatului la Ungaria fără a ține seama de cererea românilor bănățeni de a se înființa în Banat un „Căpitanat român".

1861. Are loc la Moşoarele (lîngă Tg. Ocna) prima experienţă de săpare a puţurilor petroliere prin sistemul canadian cu prăjini de lemn.
— România exportă pentru prima dată petrol rafinat (1 041 hl).
— Emanoil Bacaloglu: *Teoria homologiei în chimia teoretică*, lucrare care anticipează cunoscutele lucrări ale lui Mendeleev privind sistemul periodic al elementelor.
— August Treboniu Laurian: *Istoria Românilor din timpurile cele mai vechi pînă în zilele noastre*, ed. 2, Bucureşti.
— Ion Heliade Rădulescu: *Prescurtare de hystoria românilor sau Dacia şi Romania*, Bucureşti.
— La Teatrul cel Mare din Bucureşti se joacă, pentru prima dată în ţara noastră, *Hamlet*, cu Mihail Pascaly în rolul titular.
ian. 1/13—ian. 4/16. Conferinţa naţională a fruntaşilor români din Transilvania, întrunită la Sibiu, adoptă două rezoluţii privind recunoaşterea românilor „ca naţiune politică şi independentă faţă cu celelalte naţiuni", precum şi folosirea limbii române în viaţa publică ca limbă egal îndreptăţită, alături de limbile maghiară şi germană.
ian. 12/24. Legea pentru înfiinţarea Curţii de casaţie şi justiţie (membrii acesteia sînt numiţi de Al.I. Cuza la 11/23 febr. 1862).
ian. 17/29—sept. 23/oct. 5. Guvernarea cabinetului Anastase Panu în Moldova.
febr. 1/13. Începe să funcţioneze la Bucureşti Arsenalul armatei.
febr. 5. Se înfiinţează la Sighet „Asociaţia pentru cultura poporului român din Maramureş", cu o contribuţie însemnată în propăşirea cultural-naţională a românilor aflaţi sub jugul monarhiei habsburgice.
febr. 11—12. Conferinţa regnicolară de la Alba Iulia, cu participarea reprezentanţilor tuturor „naţiunilor" şi a confesiunilor din ţară, la care delegaţii maghiari cer introducerea Legii electorale a Constituţiei Ungariei de la 1848, cu scopul lichidării autonomiei Transilvaniei şi încorporarea acesteia la Ungaria, dar delegaţii români se opun adoptării vreunei hotărîri prin care Transilvania să se reîntoarcă la stările de lucruri din 1848.
febr. 26. Împăratul Austriei, Franz Joseph I, promulgă o constituţie („Patenta imperială din februarie") care reînnoia asigurarea autonomiei ţărilor din imperiu şi stabilea componenţa şi competenţa parlamentului central.
apr. Apare lunar la Bucureşti *Revista română* (pînă în nov. 1863), sub conducerea lui Alexandru Odobescu, continuatoare a revistei *România literară*. Este prima revistă românească cu caracter enciclopedic. În paginile revistei apar *Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul* de N. Bălcescu, *Ciocoii vechi şi noi* de N. Filimon, întîia realizare izbutită a roma-

nului românesc (în volum apare în 1863), *Principiile criticii* de Radu Ionescu ș.a.

1861, mai 12/24 — iul. 11/23. Guvernarea în Țara Românească a cabinetului Ștefan Golescu.

oct. 23/nov. 4. Se înființează la Sibiu Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (Astra), cu rol însemnat în viața culturală și în lupta de eliberare națională a românilor din Transilvania. Primul președinte al Astrei a fost Andrei Șaguna, vicepreședinte Timotei Cipariu și secretar George Barițiu.

nov. 12. Apare la București ziarul economic, politic, literar și comercial *Țăranul român* (pînă la 17 mart. 1863), sub conducerea lui Ion Ionescu de la Brad.

nov. 20/dec. 2. Poarta otomană emană „Firmanul de organizare administrativă a Moldovei și Valahiei" prin care admite unirea administrativă și politică a Principatelor. Această recunoaștere este însoțită însă de nota restrictivă (sugerată de Austria habsurgică) ca unirea să înceteze la sfîrșitul domniei lui Al.I. Cuza.

dec. 3/15. Deschiderea camerelor; în mesajul său, domnitorul Al.I. Cuza anunță că „Înalta Poartă precum și toate puterile garante" au aderat la Unirea Principatelor, care va fi așa cum „România o va simți și o va dori".

dec. 11/23. Proclamația către națiune a lui Al. I. Cuza prin care aduce la cunoștință oficial că „Unirea este îndeplinită, naționalitatea română este întemeiată". Acest fapt măreț, dorit de generațiile trecute, aclamat de corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă și de puterile garante și s-a înscris în datinile națiunilor... Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie".

dec. 11/23. Se desființează taxele de export la produsele Principatelor Unite.

1862. Își începe activitatea în București prima societate de asigurări, „Providența", cu un capital de 200 000 de galbeni.
— Al.I. Cuza semnează un decret pentru crearea „consiliurilor de igienă și salubritate publică" în București și Iași.
— C. Rîureanu obține la Paris medalia de aur pentru invenția mașinii de „bătut" grîul.
— O nouă emisiune de mărci poștale. Se fixează un tarif uniform de francare a corespondenței.
— Ia ființă la București „Societatea română de științe".
— Se înființează la Universitatea din Pesta o catedră de limba și literatura română, al cărei prim titular a fost profesorul Alexandru Roman.
— Grigore Cobălcescu: *Calcarul de la Răpidea*, prima lucrare românească de geologie.

1862—1864. Alexandru Papiu Ilarian: *Tesauru de monumente istorice pentru România* (3 vol.), care continuă opera de editare a izvoarelor istoriei naționale, începută de N. Bălcescu, M. Kogălniceanu și A.T. Laurian.

1862—1865. Aron Pumnul: *Lepturariu rumînesc cules den scriptori rumîni* (4 vol.), Viena, prima crestomaţie a literaturii române vechi şi moderne.

1862, ian. Mişcare ţărănească, condusă de Mircea Mălăeru (fost deputat ţăran în Adunarea ad-hoc în 1857 şi animator al maselor în ian. 1859), cu scopul de a impune formarea unui guvern liberal-radical. Mişcarea a fost reprimată cu forţa armată.
ian. 1/13. Intră în vigoare legea (votată în 1861) privind instituirea monopolului total al statului asupra sării (cu excepţia drepturilor vrîncenilor).
ian. 22/febr. 3. Formarea primului guvern unitar al României, în frunte cu conservatorul Barbu Catargiu.
ian. 24/febr. 5. Deschiderea la Bucureşti a primului parlament al României. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza proclamă în mod solemn, în faţa Adunărilor Moldovei şi Ţării Româneşti reunite în şedinţă comună, „Unirea definitivă a Principatelor", iar oraşul Bucureşti este proclamat capitala ţării.
mart. 20. Fuzionarea celor două şcoli militare de ofiţeri (de la Iaşi şi Bucureşti), cu sediul la Bucureşti, eveniment de seamă în organizarea învăţămîntului tehnic ostăşesc.
apr. 13/25. Intră în vigoare legea asupra presei.
apr. 19/mai 1. Se creează la Cernăuţi „Reuniunea română de lectură", transformată în 1863 în „Societatea pentru cultura şi literatura română din Bucovina", avînd un rol asemănător asociaţiilor culturale înfiinţate în 1861 la Sighet şi la Sibiu.
mai 17. Constituirea la Bucureşti a „Societăţii de dare la semn", prima asociaţie sportivă din România.
mai 25. Mihail Kogălniceanu ţine celebrul său discurs despre *Îmbunătăţirea soartei ţeranilor*, în care se pronunţă pentru împroprietărire şi abolirea clăcii.
iun. 8/20. Prim-ministrul României, Barbu Catargiu, este împuşcat sub clopotniţa Mitropoliei după ce ieşise din Adunare.
iun. 11/23. Adunarea votează (cu 62 de voturi pentru şi 35 contra) proiectul de lege rurală elaborat de Comisia centrală, prin care ţăranii erau emancipaţi de servituţile feudale, dar deposedaţi de pămîntul pe care-l aveau în folosinţă; Al.I. Cuza refuză să-l sancţioneze.
iun. 16/28. Se încheie la Timişoara o convenţie între *România*, Austria, Turcia, Serbia privind reglementarea serviciului telegrafic internaţional.
iun. 24/iul. 6—1863, oct. 11/23. Guvern al „căii de mijloc", sub preşedinţia lui Nicolae Kretzulescu (liberal moderat); continuă opera legislativă legată de organizarea şi consolidarea statului român unificat.
iul. 23/aug. 4. Serviciul de poştă intră în administraţia statului; se înfiinţează Direcţia centrală a poştelor.

1862, aug. Se adoptă un „reglement de navigație pentru marina comercială a Principatelor Unite".
aug. 1/13. Constituirea Ministerului Afacerilor Străine al României.
aug. 4. În cadrul acțiunii de unificare administrativă, Al.I. Cuza semnează decretele prin care se hotărăște contopirea Direcției statistice a Moldovei cu Oficiul statistic din București și numirea lui D. Pop-Marțian ca director al „Oficiului statistic pentru Principatele Unite".
aug. 25. Unificarea serviciilor sanitare din Moldova și din Țara Românească.
sept. Constituirea la Arad a „Asociației naționale arădene pentru cultură și conversarea poporului român", cu o contribuție însemnată la propășirea cultural-națională a românilor aflați sub jugul monarhiei habsburgice.

1863. Forarea primei sonde petroliere prin folosirea percuției cu cablu la Drăgăneasa (Prahova).
— Se înființează „Reuniunea română de lectură din Caransebeș", cu rol asemănător celei înființate la Arad în 1862.
— Ia ființă liceul românesc din Năsăud, mai întîi cu patru clase, sub autoritatea comunelor grănicerești (din 1870/1871 cu opt clase).
— Constituirea la Iași a grupării literare, culturale și politice **Junimea**, în frunte cu Titu Maiorescu. Și-a început activitatea în 1864 prin prelegeri publice și ședințe literare, dar mai ales prin revista *Convorbiri literare*. A avut un rol deosebit de important în orientarea și dezvoltarea literaturii române dar în politică s-a situat pe poziții conservatoare.
— Mentovich Ferenc: Az új világnézlet, Budapesta.
ian.—febr. Se încheagă alianța politică dintre conservatori și liberalii-radicali („monstruoasa coaliție"), potrivnică domnitorului Al.I. Cuza.
mart. 12/24. Înființarea agenției diplomatice române la Belgrad; este prima agenție diplomatică înființată de România, care a avut caracter oficial, recunoscut atît de statul de reședință cît și de celelalte puteri care aveau reprezentanți la Belgrad.
apr. 7/19—apr. 11/23. Are loc la Sibiu un Congres național al românilor, care deleagă zece personalități, în frunte cu Andrei Șaguna, pentru a expune împăratului, la Viena, revendicările politice ale românilor.
iul. 3/15—1864, oct. 17/29. Se întrunește la Sibiu Dieta Transilvaniei (cu excepția intervalului 1863, oct.—1864, mai), în care pentru prima oară românii trimit cei mai mulți delegați (46, față de 42 ai ungurilor și 32 ai sașilor). Alături de aceștia, împăratul a numit din rîndul fiecărei naționalități încă 11 „regaliști" care să participe la lucrările dietei. Se votează legea privind „egala îndreptățire a națiunii române" cu celelalte naționalități și religii ale Transilvaniei, precum și legea privitoare la întrebuințarea

celor trei limbi ale țării în viața publică (potrivit legii, limba română putea fi folosită, alături de limbile germană și maghiară, în administrație și justiție ca limbă oficială).

1863, oct. 11/23. Demisia guvernului Nicolae Kretzulescu; Al.I. Cuza însărcinează pe M. Kogălniceanu cu formarea unui nou guvern.

oct. 12/24 — 1865, ian. 26/febr. 7. Guvern sub președinția lui M. Kogălniceanu. Perioada cea mai rodnică în realizări social-economice din timpul domniei lui Al.I. Cuza.

oct. 26/nov. 7. Împăratul Austriei, Franz Joseph I, sancționează Legea privitoare la egala îndreptățire a națiunii române, votată în Dieta Transilvaniei (legea va fi promulgată de dietă la 30 mai 1864).

oct. 30. Decret domnesc privind înființarea la București a „Școlii superioare de litere", instituție de învățămînt superior, premergătoare Universității.

nov. Apare săptămînal, la București, revista *Aghiuță* (pînă în mai—iun. 1864), editată de Bogdan Petriceicu Hasdeu.

nov. 18/30. Se promulgă o lege prin care porturile dunărene sînt autorizate să încaseze 0,25% din valoarea mărfurilor (importate și exportate) în vederea dotării lor.

dec. 17/29. Legea secularizării averilor mănăstirești (moșiile acestora cuprindeau 25—26% din suprafața țării), alocîndu-se 82 000 000 de lei pentru despăgubiri, din care urmau să se scadă 31 000 000 de lei datorate României de „locurile sfinte".

1864. Ia ființă prima societate străină de exploatare a petrolului românesc „Valachian Petroleum Company Ltd." (cu capital englez, însumînd 4 000 000 de lei), societate care dispare însă curînd.

— Începe la Țintea (Prahova) exploatarea petrolului prin sonde; sistemul de exploatare se va răspîndi însă numai după 1882.

— Construirea întreprinderii de fabricat cîntare, măsuri și greutăți „Lemaître" (azi uzinele „Timpuri noi", București).

— Statul român încheie o convenție cu capitaliștii englezi John Trevor Barclay și John Staniforth pentru construirea a 19 poduri metalice peste principalele rîuri. Realizarea convenției facilitează extinderea rapidă a rețelei de șosele naționale.

— Se dă în folosință construcția spitalului Colentina (începută în 1858 de epitropia spitalului Sf. Pantelimon).

— Se înființează la Viena „Societatea literară și științifică", al cărei scop era „cultivarea limbii și literaturii naționale prin producerea de teme în limba română".

— Potrivit „Regulamentului pentru bibliotecile publice", Biblioteca Colegiul național de la Sf. Sava devine Biblio-

teca centrală din București, iar Biblioteca universității din Iași, Biblioteca centrală din Iași.
— Se deschide Pinacoteca statului din București.

1864, ian. 24/febr. 5. Legea privind înființarea Curții de conturi, instituție pentru verificarea și controlul administrării și mînuirii banilor publici.

febr. 12/24. Adunarea generală votează proiectul de lege pentru organizarea puterii armate în România.

febr. 13/25. Legea privind înființarea Consiliului de Stat (desființat în 1866 prin art. 131 al Constituției); era prezidat de domnitor și compus dintr-un vicepreședinte și 9 membri numiți. Consiliul elabora la cererea guvernului proiecte de legi și trebuia consultat asupra tuturor proiectelor legislative elaborate de guvern.

apr. 2/14. Legea comunală (de inspirație franceză), care prevedea organizarea comunelor urbane și rurale.

apr. 2/14. Legea pentru înființarea consiliilor județene (de inspirație franceză).

apr. 3/15. Legea pentru concesionarea unei căi ferate pe valea Siretului, mergînd de la Galați la frontiera Bucovinei și avînd o ramură spre Iași, una spre Tg. Ocna, alta spre Focșani și, eventual, o prelungire de la Iași la valea Prutului.

apr. 9/21. Legea privind interzicerea cumulului de funcții publice.

apr. 13/25. Camera, în majoritate conservatoare, votează o moțiune de vot de blam împotriva guvernului Kogălniceanu. Al. I. Cuza refuză însă demisia guvernului intervenită în urma votului de blam. Mihail Kogălniceanu depune proiectul de lege rurală, care prevedea desființarea clăcii și împroprietărirea țăranilor.

apr. 15/27. M.Kogălniceanu propune Adunării proiectul reformei electorale și aduce la cunoștință că Al. I. Cuza refuză demisia guvernului și prorogă Camera pînă la 2/14 mai, cînd va fi convocată în sesiune extraordinară.

apr. 16/28. Legea pentru organizarea judecătorească.

apr. 21/mai 3. Al. I. Cuza sancționează Codul penal, care intră în vigoare la 1 mai 1865.

mai 2/14. Al. I. Cuza decretează dizolvarea Adunării Elective a României, care se opunea legiferării reformei agrare, reformei electorale și celorlalte reforme preconizate de domnitor și de guvern („lovitura de stat de la 2 mai"). Proclamația domnului are în anexă textul unei constituții intitulată *Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris* sau *Actul adițional la Convențiunea din 7/19 august 1858*, precum și textul unei noi legi electorale, care împarte corpul electoral în două categorii și fixează vîrsta minimă a alegătorilor la 25 de ani.

mai 9/21. Descoperirea complotului Sutzu-Lambert, care

urmărea răsturnarea cu sprijin din afară a lui Al. I. Cuza şi despărţirea Principatelor Unite.

1864, mai 10/22—mai 14/26. Are loc plebiscitul privind *Statutul dezvoltător al Convenţiei de la Paris* (care în realitate nu dezvoltă dispoziţiile Convenţiei de la Paris, ci le modifică, sporind drepturile puterii executive în dauna celei legislative) şi noua lege electorală (prevedea două categorii de alegători: primari şi direcţi). Rezultat: 682 621 de voturi *da*, 1 307 *nu* şi 70 220 de abţineri.

mai 13/25. Legea pentru concesionarea drumurilor de fier ale României din partea de dincoace de Milcov (către W.H. Ward, Thomas Barkley şi asociaţii lor).

mai 24—iun. 5. Al. I. Cuza pleacă la Constantinopol pentru a obţine de la Curtea suzerană aprobarea noii Constituţii.

iun. 16/28. Semnarea la Constantinopol, în timpul vizitei lui Al. I. Cuza, a *Actului adiţional la Convenţiunea din 7/19 august 1858*, în care se specifica dreptul Principatelor Unite de a modifica şi schimba legile care privesc ocîrmuirea lor internă fără o prealabilă aprobare, ceea ce echivala cu recunoaşterea autonomiei depline a României. Cuza obţine prin aceasta şi ratificarea de fapt, de către puterile garante, a loviturii de stat de la 2/14 mai.

iul. 2/14. Se adoptă o nouă lege electorală prin care se asigură o participare mai largă burgheziei industriale şi bancare. Împărţea pe alegători în colegii (compuse din alegători primari şi din alegători direcţi) care trimiteau în Cameră două categorii de deputaţi: ai oraşelor şi ai judeţelor.

iul. 4/16. Decret domnesc privind înfiinţarea Universităţii din Bucureşti cu facultăţile drept, filozofie (litere) şi ştiinţe. Primul rector al acesteia, ales la 15/27 sept., a fost juristul Gheorghe Costa-Foru.

iul. 26/aug. 7. Se desfăşoară alegeri municipale, soldate cu un mare succes al candidaţilor guvernamentali.

aug. 7/19. Înfiinţarea Primăriei oraşului Bucureşti. Primul primar ales a fost Barbu Vlădoianu.

aug. 10/22. Guvernul român contractează cu casa britanică „Stern Brothers" primul împrumut extern al României (916 000 de lire sterline din care statul a primit doar 679 244 de lire sterline, cu o dobîndă de 7%), garantat cu veniturile vămilor.

aug. 12/24. Consiliul de Stat adoptă textul legii rurale.

aug. 14/26. Al. I. Cuza promulgă printr-un decret (care, conform „Statutului...", avea putere de lege), **legea rurală,** urmînd să intre în vigoare la 23 apr./5 mai 1865. Legea rurală elibera pe ţărani de sarcinile feudale şi îi împroprietărea cu loturile de pămînt pe care le foloseau prin răscumpărare. Prin lege au fost împroprietăriţi 463 554 de familii de ţărani, cu o suprafaţă totală de 1 810 311, 2 970 ha, la care trebuie adăugate 228 328, 9 727 ha cu care au fost împroprietărite, tot în temeiul legii, 48 342 de fa-

milii de însurăţei, ceea ce însumează un total de 2 038 640, 2 697 ha, împărţite la 511 896 de familii. Aplicarea legii a fost îngreunată de tergiversări, împotriviri, falsuri (împroprietăriţii au primit, în parte, pămînturi inferioare calitativ celor pe care le lucraseră). Reforma agrară din 1864 a însemnat un moment important în istoria modernă a ţării, deschizînd calea dezvoltării într-un ritm mai viu a capitalismului în România.

1864, sept. 15/27. Se decretează legea introducerii sistemului de măsuri şi greutăţi metrice (urmînd a se aplica de la 1/13 ian. 1866).

sept. 28. Se înfiinţează la Londra „Asociaţia internaţională a Muncitorilor" (cunoscută sub numele de Internaţionala I), prima organizaţie revoluţionară internaţională de masă a proletariatului, condusă de K. Marx şi F. Engels.

sept. 30/oct. 12. Se înfiinţează camerele de comerţ.

oct. 20/nov. 1. Legea de expropriere pentru cauză de utilitate publică, alcătuită după legea franceză de expropriere de la 1 mai 1841.

oct. 18/30. Alegeri pentru consiliile generale judeţene, soldate cu un mare succes al candidaţilor guvernamentali; cu acelaşi succes s-au încheiat şi alegerile parlamentare din 24—25 nov.

nov. 1/13. Reînfiinţarea Conservatorului de muzică şi declamaţiune din Bucureşti, sub conducerea lui Alexandru Flechtenmacher.

nov. 2/14. Decret privind înfiinţarea Şcolii de bele-arte din Bucureşti, inaugurată la 14/26 dec. 1864.

nov. 23/dec. 5. Decret privind înfiinţarea la Bucureşti a Muzeului naţional de antichităţi.

nov. 28/dec. 10. Se înfiinţează Corpul inspectorilor agricoli.

dec. 1/13. Decretul privind înfiinţarea Casei de depuneri şi consemnaţiuni, al cărei capital era rezultat din depuneri judiciare şi administrative, din fonduri comunale neutilizate şi cauţiuni, precum şi din depunerile particularilor; primul director a fost Enrik Winterhalder.

dec. 2/14. Al. I. Cuza promulgă Codul penal (intrat în vigoare la 1 mai 1865), alcătuit după modelul Codului penal francez (din 1810) şi al Codului penal prusian (din 1851), avînd la bază şi unele legi penale autohtone.

dec. 3/15. Decretul organic pentru înfiinţarea unei autorităţi sinodale centrale pentru afacerile religiei române, prin care se prevedea autocefalia bisericii române, legătura cu Patriarhia constantinopolitană păstrîndu-se doar sub raportul dogmei.

dec. 4/16. Al. I. Cuza promulgă Codul civil (urmînd a intra în vigoare de la 1/13 ian. 1866), alcătuit după modelul Codului napoleoneean şi al Codului civil italian, avînd la bază şi unele prevederi ale vechiului drept românesc.

dec. 5/17. Legea asupra instrucţiunii (de fapt, cu unele modificări legea votată în Cameră la 16/28 mart. şi pe care Cuza

n-o sancționase), prin care învățămîntul devine unitar în întreaga țară, stabilindu-se anii de studiu (primar de patru ani, obligatoriu și gratuit, secundar de șapte ani și universitar de trei ani); legea intră în vigoare din sept. 1865.

1864, dec. 6/18. Se deschid lucrările noii Camere, în care partizanii lui Al. I. Cuza aveau mare preponderență.

dec. 12/24. Episcopia ortodoxă de la Sibiu este ridicată la rangul de mitropolie, avînd în subordine episcopiile de Arad și de Caransebeș; Andrei Șaguna este numit mitropolit.

1865. Înființarea la București a fabricii sistematice de cărămidă, proprietatea lui Max Tonolla.

— Își inaugurează activitatea la București „Societatea de științe naturale".

— Apar primele timbre cu efigia lui Al. Ioan Cuza.

— Bogdan Petriceicu Hasdeu: monografia *Ion-Vodă cel Cumplit*, București.

— I. Codru-Drăgușanu: *Peregrinulu transelvanu, sau Epistole scrise den tiere straine unui amic în patria, de la anulu 1835 pana inclusive 1848*, Sibiu.

— Se deschide la București prima *Expoziție a artiștilor în viață* („Salonul"), care se va repeta, cu un regulament de funcționare, în 1868, 1870, 1872 etc.

1865—1867. Apare la București *Archiva istorică a României* (3 tom.), sub conducerea lui B.P. Hasdeu; în ea sînt publicate pentru prima oară documente în limba slavonă.

1865, ian. 26/febr. 7. Demisia guvernului Mihail Kogălniceanu.

ian. 26/febr. 7—iun. 14/26. Guvernarea cabinetului prezidat de Constantin Bosianu (care fusese pînă la numire președintele Consiliului de Stat).

ian. 28/febr. 9. Întemeierea, din inițiativa lui Constantin Esarcu, a dr. Nicolae Kretzulescu și a lui Vasile Alexandrescu-Urechia, a societății culturale „Ateneul Român".

mai 2/14—iun. 28/iul. 10. Sesiune parlamentară în cursul căreia se votează legea pensiilor (pentru funcționarii civili și pentru gradele militare inferioare), legea organizării judecătorești și procedura civilă.

mai 20/iun. 1. Se inaugurează la București prima expoziție națională de produse agricole și industriale românești, organizată din inițiativa lui Ion Ionescu de la Brad și a lui P.S. Aurelian.

iun. 5. Apare la Pesta (din 27 apr. 1880 la Oradea) revista *Familia* (pînă la 31 dec. 1906), fundată și condusă de Iosif Vulcan.

iun. 12/24. Se încheie la Viena Convenția româno-austriacă privind reglementarea serviciului telegrafic.

iul. 27/aug. 8. România aderă la Convenția telegrafică internațională de la Paris (17 mai 1865) împotriva voinței Turciei, care ar fi dorit ca aderarea să se producă concomi-

tent (considerînd România parte integrantă a imperiului). Statul român se afirmă astfel ca subiect de drept internațional, alături de statele suverane.

1865, aug. 1/13. Apare la București *Tipograful român* (pînă în 1867; reapare pentru scurt timp în 1870), prima gazetă muncitorească din București și din țară, sub conducerea lui P. Ispirescu și S. Walter.

aug. 1/13. Începe aplicarea legii monopolului statului asupra tutunului.

aug. 3/15. Mișcare potrivnică lui Al. I. Cuza (aflat la cură la Ems, în Germania), organizată de cele două grupări opoziționiste: conservatorii și liberalii radicali („monstruoasa coaliție"), care începe să-și strîngă și mai mult rîndurile și să-și organizeze mai minuțios acțiunile (interne și externe). Mișcarea este reprimată de armată (20 de morți și cîteva zeci de răniți).

aug. 20/sept. 1. Decret imperial privind închiderea Dietei Transilvaniei de la Sibiu și anularea legislației emanate de la aceasta în 1863—1864. Convocarea pentru ziua de 7/19 nov. a unei diete a Transilvaniei din Cluj.

sept. 1/13. Se concesionează companiei engleze „John Trevor Barclay și John Staniforth" construcția liniei ferate București-Giurgiu, în lungime de 70 km (concesiunea este anulată în mart. 1866 de către Adunarea Deputaților).

oct. 19/31. Se concesionează unui grup de bancheri englezi, francezi și austrieci dreptul de a înființa la București o bancă de scont și emisiune monetară. După scurt timp i se retrage privilegiul de emisiune, continuînd doar operațiile bancare obișnuite sub numele de „Banca României", cu un capital de 25 000 000 de lei.

oct. 31/nov. 12. Adunarea generală a „Casei de ajutorare și prevedere a lucrătorilor tipografi", care aprobă noul statut și schimbarea denumirii în „Asociațiunea lucrătorilor tipografi din România" (acțiunea de reorganizare nu s-a soldat însă cu succes).

nov. 8/20. Deschiderea Dietei Transilvaniei, la Cluj, potrivit decretului imperial din aug.; votează încorporarea Transilvaniei la Ungaria la 24 nov./dec. 6; autonomia principatului este desființată, urmînd ca treburile și interesele acestui teritoriu, locuit de români, să fie discutate și hotărîte de Dieta de la Budapesta.

dec. 3/15. Al. I. Cuza promulgă legea de organizare a serviciului de poștă și telegraf.

dec. 9. Protestul deputaților români din Dieta Transilvaniei contra „uniunii" Transilvaniei cu Ungaria.

dec. 18/30. Se încheie la București Convenția româno-sîrbă privind reglementarea serviciului telegrafic.

1866. Ia ființă la București „Societatea pentru învățătura poporului român", avînd ca scop aplicarea dispoziției legii

instrucțiunii din dec. 1864, privind gratuitatea și obligativitatea învățămîntului primar.
— Ion Ionescu de la Brad: *Agricultura română din județul Dorohoi*, București, prima încercare de cercetare sociologică concretă pe bază de chestionare.
— Titu Maiorescu: *Despre scrierea limbii române*, Iași, expunere fundamentală a principiilor scrierii noastre fonetice.
— Dimitrie Bolintineanu: *Florile Bosforului*, București.
— Timotei Cipariu: *Principia de limba și scriptura*, Blaj, întîiul tratat asupra limbii române și prima ei gramatică istorică.
— Nicolae Grigorescu pictează la Fontainbleau peisajul *Toamna* (Galeria Națională), una dintre operele majore ale peisagisticii românești.

1866, ian. Broșura *Laecrimioarele învățăceilor gimnasiaști den Cernăuți la mormintul prea iubitului lor profesoriu Arune Pumnul repausat într-a 12/24 ianuarie 1866*, Cernăuți, cu poezia *La mormîntul lui Pumnul* de M. Eminescu.

ian. 1/13. Intră în vigoare legea privind introducerea sistemului metric.

febr. 11/23. Al. I. Cuza este silit să abdice ca urmare a conjurației pregătite de „monstruoasa coaliție" (conservatori și liberali-radicali). Se formează o locotenență domnească, compusă din Lascăr Catargiu (reprezentant al Moldovei și al conservatorilor), generalul Nicolae Golescu (reprezentant al Munteniei și al liberalilor) și colonelul Nicolae Haralambie (reprezentant al armatei), precum și un guvern provizoriu, condus de Ion Ghica (președinte și ministru de externe). Dată fiind existența notei restrictive din firmanul de la 22 nov./4 dec. 1861, Unirea Principatelor este în primejdie.

febr. 17/mart. 1. Începe să funcționeze „Banca României", creată prin transformarea filialei din București a „Băncii Imperiului otoman" (dominată de capitalul englez). După retragerea privilegiului de emisiune, a continuat operațiile bancare sub numele de „Bank of Roumania". Primul președinte al consiliului de administrație a fost Ion Ghica.

febr. 21/mart. 5. Se lansează un împrumut intern de 30 000 000 de lei („împrumutul național"), care nu aduce însă nici jumătate din suma pe care se sconta.

febr. 25/mart. 9. Debutul literar al lui Mihai Eminescu, în revista *Familia* cu poezia *De-aș avea...*

febr. 26/mart. 10—apr. 1/13. Lucrările Conferinței de la Paris a celor șapte mari puteri europene, convocată pentru a discuta problema Principatelor Unite, a căror unire nu fusese recunoscută decît pe timpul domniei lui Al. I. Cuza.

mart. 17/29. Decret pentru înființarea „guardiei orășenești", instituită în toate orașele „pentru a priveghea la paza ordinei".

mart. 18/30. Legea învoielilor agricole (Legea pentru tocmeli de lucrări agricole și pentru executarea lor), instru-

mentul legal care dădea moșierilor și marilor arendași dreptul de a folosi aparatul de stat pentru exploatarea maselor țărănești. Această lege a fost înăsprită în vremea guvernării conservatoare a lui Lascăr Catargiu, cînd s-a instituit execuția silită a tocmelilor agricole.

1866, mart. 27/apr. 8. Apare la Viena (apoi la Pesta) ziarul *Albina* (pînă la 31 dec. 1876/ian. 12, 1877), subvenționat de familia Mocioni.

apr. 1/13. Se înființează, printr-un decret al locotenenței domnești, „Societatea Literară Română" cu scopul de a determina ortografia limbii române, de a elabora gramatica limbii române și de a începe și realiza lucrarea dicționarului român. Începînd din aug. 1867, ea devine „Societatea Academică Română", iar din mart. 1879 Academia Română.

apr. 2/14—apr. 8/20. Plebiscitul pentru alegerea ca domn al României a prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen.

apr. 3/15. Mișcare separatistă la Iași, reprimată de Locotenența domnească.

apr. 22/mai 4. Primul concert simfonic din București, dirijat de Eduard Wachmann; în program, lucrări de Beethoven, Mozart, Haydn.

apr.—mai. Puternică mișcare a țăranilor (care culminează cu răscoala grănicerilor de pe Dunăre), alarmați de perspectiva anulării legii rurale din 1864.

mai 10/22. Prințul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen agreat de numeroase curți monarhice europene, este proclamat de către noua Adunare (aleasă la 9 /21 apr.) domnitor al României sub numele de Carol I.

mai 11/23—iul. 15/27. Guvernarea cabinetului prezidat de Lascăr Catargiu.

iun. 17/29—iun.29/iul. 11. Dezbateri în Adunarea Constituantă asupra proiectului modificat al Constituției, adoptat în unanimitate.

iun. 19/31. Legea asupra taxelor vamale, prima organizare vamală a Principatelor Unite.

iul. 1/13. Promulgarea noii Constituții a României (în vigoare cu unele modificări din 1879, 1884 și 1917, pînă în 1923), redactată după modelul Constituției Belgiei din febr. 1835. Noua Constituție reprezintă baza juridică a coaliției dintre burghezie și moșierime.

iul. 15/27—1867, mart. 1/13. Guvernarea cabinetului (format din liberalii moderați și conservatorii moderați) prezidat de Ion Ghica.

iul. 30/aug. 11. Promulgarea Legii electorale pe baze cenzitare, potrivit căreia corpul electoral era împărțit în patru colegii pentru Camera Deputaților și două colegii pentru Senat, iar vîrsta minimă a alegătorilor se fixa la 21 de ani.

aug. 7/19. Nouă Convenție cu compania engleză John Trevor Barclay și John Staniforth, prin care guvernul Ion Ghica

concesionează construcția liniei ferate București-Giurgiu (Convenția a fost definitivată la 6/18 apr. 1867).

1866, oct. 11/23. Poarta otomană emană firmanul de învestitură a lui Carol I, prin care renunța implicit la „nota restrictivă" și recunoștea perpetuitatea unirii celor două țări române.

oct. 12/24. Contractarea la Paris a celui de-al doilea împrumut extern al României („împrumutul Oppenheim") în valoare de 36 610 500 de franci (din care statul a încasat doar 17 167 858) cu o dobîndă de 17,57%. A fost garantat cu o ipotecă asupra veniturilor domeniilor statului român.

oct. — nov. Alegeri parlamentare care dau o majoritate liberală în Camera Deputaților și o majoritate conservatoare în Senat.

dec. 31. Avocatul român Ioan Rațiu prezintă împăratului Austriei, la Viena, o petiție (redactată de George Barițiu și semnată de 1 493 de intelectuali, negustori, industriași și agricultori români) în care se exprimă protestul împotriva votării de către noua dietă a alipirii Transilvaniei la Ungaria.

1867. Se creează „Compania română pentru exploatarea și comerciul de păcură" din inițiativa unor capitaliști români (printre care Ion Ghica). Compania se lichidează însă în 1869.

— Înființarea la București a „fabricii" metalurgice Freund.

— Se înființează „Școala centrală de agricultură și silvicultură" de la Herăstrău (pe baza „Școlii de agricultură" de pe moșia Pantelimon), sub conducerea lui Petre S. Aurelian.

— La Expoziția universală de la Paris, România expune într-un pavilion aparte (de cel al Turciei, în care expunea pînă acum).

— Cu prilejul Expoziției universale de la Paris, P.S. Aurelian și Al. Odobescu publică la Paris lucrarea *Notice sur la Roumanie, principalement au point de vue de son économie rurale, industrielle et commerciale, avec une carte de la Principauté de Roumanie.* Lucrarea a reprezentat prima încercare de monografie economică a țării după Unire, iar publicarea ei într-o limbă de mare circulație a contribuit considerabil la cunoașterea României în străinătate.

— Înființarea la București a „Societății centrale române de arme, gimnastică și dare la semn", avînd ca președinte pe V. Alexandrescu-Urechia.

— Încep să apară la București *Analele Societății Academice Române.*

— Se înființează Biblioteca Societății Academice Române (azi Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România).

1867—1870. Apar la Iași (postum) lucrările lui Simion Bărnuțiu *Dreptul public al românilor* (1867), *Dreptul natural privat* (1868) și *Dreptul natural public* (1870), bazate pe cursurile sale ținute la Academia Mihăileană și la Universitatea din Iași.

1867, ian. 1. Apare la Blaj revista *Archiva pentru filologie și istorie*, editată de Timotei Cipariu, prima revistă română de filologie.
febr. Se constituie coaliția grupărilor liberale ostile guvernului Ion Ghica.
febr. 5/17. Se încheie acordul austro-ungar privind crearea statului dualist Austro—Ungaria, în cadrul căruia Transilvania rămîne încorporată Ungariei, anulîndu-i-se autonomia.
febr. 10/22. Premiera piesei Răzvan-Vodă de Hasdeu la Teatrul Bossel din București, cu Mihail Pascaly în rolul lui Răzvan și cu Matilda Pascaly în rolul Vidrei.
mart. 1/13. Apare bilunar revista *Convorbiri literare*, organ al societății „Junimea" (1867—1885 la Iași, 1885—1944, cu o întrerupere în 1916—1919, la București), una dintre cele mai importante publicații din a doua jumătate a sec. 19.
mart. 1/13—aug. 5/17. Guvernarea cabinetului liberal prezidat de Constantin A. Kretzulescu, în care rolul principal îl are Ion C. Brătianu (ministru de interne).
apr. 22/mai 4. Promulgarea primei legi monetare a României (Legea pentru înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monetelor naționale), prin care se adoptă ca unitate monetară națională leul cu 100 de bani, precum și sistemul monetar zecimal al Uniunii Monetare Latine, bazat pe bimetalism (aur și argint). Legea intră în vigoare la 1/13 ian. 1868.
mai 3/15. Se înființează la București, din inițiativa lui Al. Papiu Ilarian, August Treboniu Laurian și Florian Aaron, societatea „Transilvania" (condusă de Al. Papiu Ilarian), avînd drept scop „strîngerea legăturilor de frăție între junimea studioasă din toate părțile României".
mai 27/ iun. 8. Împăratul Austriei, Franz Joseph I, se încoronează rege al Ungariei și sancționează legea privind încorporarea Transilvaniei la Ungaria.
iun. 8/20. Abrogarea Legii despre egala îndreptățire a națiunii române și Legea despre oficialitatea limbii române.
aug. 1/13. Prima sesiune a „Societății Literare Române"; se adoptă hotărîrea de a schimba denumirea în „Societatea Academică Română" și se alege primul ei președinte în persoana lui Ion Heliade Rădulescu (1867—1870).
aug. 5/17—1868, mai 1/13. Guvernarea cabinetului liberal prezidat de Ștefan Golescu.
nov. Se încheagă gruparea politică a tinerilor conservatori moderați, „Juna dreaptă".
nov. 25/dec. 7. Intră în vigoare prima Convenție poștală (cea cu Rusia), prin care pe teritoriul României serviciul de poștă este efectuat numai de către poșta română.
dec. Alegeri parlamentare, în care coaliția liberalilor obține o mare majoritate în Camera Deputaților.

1868. Înființarea întreprinderii pentru exploatarea și comerțul petrolului, denumită „Jackson Brown &Co." cu capital englez (7 000 000 de lei); a dat faliment în 1869.
— Înființarea de către Visarion Roman a „Societății de păstrare și de împrumut din Rășinari" (Sibiu), prima instituție românească de credit din Transilvania.
— Se înființează „Societatea de științe fizico-naturale din București", transformată în același an în „Societatea de științe fizice și matematice".
— Ioan Popescu: *Compendiu de pedagogie pentru părinți, educatori, învățători și toți bărbații de școale*, Sibiu.
— Apare la Iași manualul lui Ion Creangă *Metodă nouă de scriere și citire pentru uzul clasei I-a primare*.
— Ion Ionescu de la Brad: *Agricultura română din județul Mehedinți*, București.

1868—1869. Se introduce la Uzinele STEG de la Reșița procedeul Bessemer pentru producția oțelului.

1868, ian. 1/13. Apare la Brașov (1868—1881) și apoi la Sibiu (1881—1945) revista *Transilvania* (condusă între 1868 și 1893 de George Barițiu), organ al „Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român".

ian. 3/15. Apare la Pesta periodicul *Federațiunea* (pînă la 29 febr./mart. 12, 1876) sub conducerea lui Alexandru Roman; se pronunța pentru menținerea monarhiei habsburgice pe baze federative.

ian. 20. Semnarea la București a tratatului de alianță româno-sîrb.

febr. Își începe efectiv activitatea Camera de comerț și industrie din București.

mart. 30/apr.11. Se adoptă o lege privind construcția de șosele (naționale, județene și comunale).

apr. 29/mai 11. Înființarea „Filarmonicii române" din București (astăzi Filarmonica „George Enescu").

mai—sept. Turneul în Transilvania a unui colectiv de teatru condus de M. Pascaly, care s-a bucurat de un mare succes.

mai 1/13—nov. 16/28. Guvernarea cabinetului liberal radical prezidat de Nicolae Golescu.

mai 3/15. Conferință la Blaj a fruntașilor politici ai românilor din Transilvania, unde se adoptă un act de protest împotriva alipirii Transilvaniei la Ungaria (**„Pronunciamentul de la Blaj"**) și se declară că națiunea română rămîne credincioasă principiilor și revendicărilor formulate în Adunarea națională de la 3/15 mai 1848. Tot acum se revendică autonomia Transilvaniei pe baza „Diplomei leopoldine" și a „Pragmaticei sancțiuni", recunoașterea și aplicarea legilor votate în Dieta de la Sibiu în 1863—1864 și redeschiderea Dietei Transilvaniei „pe baza unei adevărate reprezentări populare".

iun. 5. Semnarea Convenției referitoare la concesionarea și prelungirea căii ferate Lemberg — Cernăuți — Suceava — Iași; oferea industriașilor și negustorilor austrieci posibili-

tatea de a-şi desface mărfurile cu preţuri avantajoase în nordul Moldovei.

1868, **iul. 12/24.** Se încheie la Viena Convenţia poştală româno-austro-ungară.

iul. 12/24. Se încheie la Viena Convenţia poştală româno-germană (intră în vigoare la 1 ian. 1869).

iul. 17/29. Legea privind organizarea puterii armate care urma să cuprindă armata permanentă (cu rezerva ei), corpul dorobanţilor şi corpul grănicerilor, miliţiile, garda orăşenească şi gloatele. Legea, operă a colonelului Gheorghe Adrian (revoluţionar paşoptist), se întemeia pe principiile recomandate de Nicolae Bălcescu în *Puterea armată şi arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum*.

aug. 8/20. Se încheie la Bucureşti Convenţia telegrafică româno-rusă.

sept. 16/28. Se deschide la Sibiu primul Congres naţional-bisericesc al românilor ortodocşi din Transilvania şi Ungaria unde se adoptă „Statutul organic" (sancţionat de Franz Joseph I la 28 mai 1869), care consfinţeşte principiile fundamentale ale autonomiei mitropoliei ortodoxe-române din Transilvania şi Ungaria.

sept. 22/oct. 4. Legea pentru construirea şi exploatarea unei reţele de căi ferate, care concesionează consorţiului anglo-austriac, prin Offenheim, construirea liniei ferate Suceava—Roman, cu o ramură la Botoşani şi alta la Iaşi, iar consorţiului prusian, condus de dr. Bethel Henry Strousberg, prinţul Hugo de Hohenlohe, duce de Ujest, principele Victor Hugo duce de Ratibor şi Carol conte de Lehndorf a liniilor ferate Roman—Galaţi, cu o ramură Tecuci—Bîrlad; Galaţi—Brăila—Buzău—Ploieşti—Bucureşti şi Bucureşti—Piteşti—Slatina—Craiova—Turnu Severin—Vîrciorova.

sept. 30/oct. 12. Se creează la Timişoara organizaţia muncitorească „Asociaţia generală a muncitorilor din Timişoara", cu un program general democratic, sub conducerea lui Carol Farcaş şi Gheorghe Ungureanu. A avut legături strînse cu Internaţionala I. În anii 1869—1870 s-au creat, după modelul acesteia, organizaţii muncitoreşti şi în alte oraşe ale Transilvaniei, purtînd aceeaşi denumire. Toate acestea au fost dizolvate oficial în 1872.

nov. 16/28—1870, febr. 2/14. Guvernarea cabinetului prezidat de Dimitrie Ghica (guvern de coaliţie între conservatori şi liberalii moderaţi).

dec. 7. Parlamentul maghiar promulgă legea votată de Dieta din Cluj (dec. 1865) privind încorporarea Transilvaniei la Ungaria, ceea ce ducea la dizolvarea guvernului provizoriu cu sediul la Cluj, la extinderea legilor Ungariei şi asupra Transilvaniei etc.

dec. 7. Parlamentul maghiar votează legea naţionalităţilor („Legea XLIV") şi legea învăţămîntului („Legea XXXVIII"), care întăreau asuprirea naţională a românilor transilvăneni,

prin aserțiunea că în Ungaria există o singură națiune, cea maghiară, iar singura limbă oficială a statului este limba maghiară.
1868, dec. 12/24. Înființarea agenției diplomatice române la Viena, avînd misiunea de a reprezenta interesele României și pe lîngă guvernele de la Berlin și Petersburg.
dec. 15/27. Concertul inaugural al „Societății filarmonice române" din București.
dec. 25/1869, ian. 6. Legea pentru poliția rurală, care-i fixează atribuțiunile și modul de organizare.
1869. Înființarea la București a fabricii de bere „Luther", prima de acest fel din România.
— Poșta română preia serviciul exterior al comunicațiilor poștale (pînă la această dată fusese deținut de consulatele Austriei și Rusiei).
— Se înființează la București primele linii de omnibuze.
— Înființarea la Baia Mare a „Societății de bibliotecă" sub conducerea profesorului Ion Pop.
— „Asociația generală a muncitorilor din Timișoara" se afiliază la Internaționala I; este astfel prima secție a Internaționalei I pe teritoriul României, în frunte cu Carol Farcaș, muncitor metalurgist din Reșița, și Gheorghe Ungureanu, muncitor croitor din Timișoara.
— Apare la București gazeta muncitorească *Analele tipografice* (pînă în 1872), organ de presă al „Asociației lucrătorilor tipografi din București" (cu subtitlul *Jurnal artistic*).
— Se înființează la Brașov o școală reală românească, în care se predau mai pe larg științele naturii.
— Karl Storck termină statuia *Spătarul Mihail Cantacuzino* din fața spitalului Colțea din București.
— Dimitrie Bolintineanu: *Cartea poporului român. Cugetări philosofice și politice în raport cu starea actuală a României*, București, în care militează pentru continuarea operei politice începută de revoluția din 1848, și *Viața lui Cuza-Vodă*, București.
— Ia ființă „Reuniunea română de cîntări și muzică din Lugoj".
— George Stephănescu compune *Simfonia în la major*, prima lucrare de acest gen în literatura muzicală națională.
ian. 26/febr. 7. Conferință a fruntașilor politici ai românilor din Banat și din Ungaria, la Timișoara, la care se pun bazele Partidului Național al Românilor din Banat și Ungaria, în frunte cu Alexandru Mocioni. Ca tactică politică a partidului se proclamă „activismul" (participare la viața politică din Ungaria).
febr. 23—24/mart. 7—8. Are loc la Miercurea o conferință națională a fruntașilor politici ai românilor transilvăneni, la care se creează Partidul Național Român din Transil-

vania, în frunte cu Ilie Măcelariu. Ca tactică politică a partidului se proclamă „pasivismul" (neparticiparea la viața politică din Ungaria). La 22 mart./3 apr. 1869 este interzis de autorități, întrucît, potrivit prevederilor legii naționalităților, singura națiune existentă în Ungaria era cea maghiară, nici o naționalitate n-avea dreptul să se constituie într-un „partid național".

1869 (primăvara și vara). Se desfășoară o vie campanie antidinastică.

apr. 16—1883, dec. Apare la București, editată de B.P. Hasdeu, revista *Traian* (din 2 mart. 1870 cu titlul *Columna lui Traian*). În paginile ei, Hasdeu desfășoară o activitate ziaristică, literară și științifică (mai ales lingvistică).

aug. 2/14. Societatea Academică primește cea dintîi donație de documente istorice din partea lui V.A. Urechia.

oct. 19/31. Se inaugurează oficial linia ferată București-Giurgiu. Primul tren pleacă din gara Filaret, prima gară a Bucureștilor.

nov. 2/14. Ia ființă la Cluj, organizația muncitorească „Asociația generală a muncitorilor din Cluj".

nov. 22/dec. 4. Deschiderea cursurilor Facultății de medicină din București.

dec. Încheierea construcției liniei ferate Ițcani—Roman.

dec. 14/26. Se inaugurează oficial clădirea Universității din București, construită în 1857—1869 după planurile arhitectului Al. Orăscu.

1870. Constituirea societății „Société générale d'éclairage et chauffage pour le gaz en Roumanie" (desființată în 1873, acțiunile și concesiunea fiind preluate de societatea „The British and Foreign Water and Gas Works Company Ltd.").

— Tineretul studios din Năsăud întemeiază societatea literară „Virtus romana rediviva" (din 1890 „Societatea de lectură").

— Biblioteca Societății Academice stabilește prima relație de schimb de publicații cu Societatea regală de științe din Copenhaga, la cererea acesteia.

— Emanoil Bacaloglu tipărește *Elemente de fizică*, primul curs universitar de fizică din România.

— Apare în „Analele Societății Academice" studiul lui George Barițiu *Despre istoria mai nouă și mai ales despre istoria anilor 1848 și 1849.*

— Începe elaborarea *Dicționarului limbii române al Academiei* (Dicționarul lui Laurian și Massim).

— Simion Bărnuțiu publică lucrarea *Pedagogia*, unul dintre primele manuale de pedagogie din România.

1870—1879. Al. Cihac: *Dicționarul etimologic daco-român*, redactat în limba franceză.

1870—1889. Iacob Felix: *Tratat de igienă publică și poliție sanitară* (2 vol.).

1870, ian. La alegerile parlamentare parțiale, Al. I. Cuza, aflat peste hotare, este ales deputat de Mehedinți, însă refuză mandatul.

ian. 21. Decret privind înființarea Societății generale de asigurare reciprocă „Transilvania", cu sediul la Sibiu. Are și o agenție la București.

febr. 2/14. Guvernul prezidat de Dimitrie Ghica demisionează. Se formează un cabinet în frunte cu Alexandru G. Golescu.

febr. 24/mart. 8. Se inaugurează oficial Monetăria Statului, unde se bat primii bani de aur (20 lei) și de argint (1 leu).

apr.—mai. Nicolae Grigorescu pictează *Portretul marelui ban Năsturel Herescu*, pentru care i se va decerna medalia de aur la Expoziția artiștilor în viață din acel an.

apr. 15. Debutul lui M. Eminescu în *Convorbiri literare* cu *Venere și Madonă*.

apr. 20/mai 2—dec. 18/30. Guvernarea unui cabinet format din „Juna dreaptă" (G. Manu, Al. Lahovari, G. Gr. Cantacuzino, C. Grădișteanu și P.P. Carp), prezidat de Emanoil (Manolache) Costache Epureanu.

iun. Încheierea lucrărilor de construcție a căii ferate Pașcani—Iași.

iul. 1. Se înființează la Arad „Asociația generală a muncitorilor din Arad" ; s-a situat pe pozițiile Internaționalei I.

iul. 19—1871, febr. 26. Războiul franco-prusian, încheiat cu înfrîngerea Franței și semnarea tratatului de pace de la Frankfurt pe Main.

aug. 8/20. Mișcarea antidinastică la Ploiești, condusă de Al. Candiano-Popescu. Mișcarea este reprimată de armată.

aug. 23/sept. 4. Revoluția din Paris ; proclamarea Republicii a III-a, la apărarea căreia împotriva prusacilor au participat peste 900 de români.

aug. 26/sept. 7. Se inaugurează gara din Cluj pe linia ferată Oradea—Cluj—Brașov, construită în 1867—1873.

oct. 4. Se înființează la Deva organizația cultural-națională „Societatea pentru fond de teatru român", cu scopul de a contribui la „luminarea neamului românesc prin teatru național".

dec. 18/30—1871, mart. 11/23. Guvernarea cabinetului liberal prezidat de Ion Ghica.

dec. 27/1871, ian. 8. Intră în funcțiune în mod provizoriu linia ferată Roman—Tecuci—Galați—Brăila—Ploiești—București.

1871. Ia ființă la Sibiu, cu un capital social de 300 000 de florini, banca „Albina", cea mai importantă instituție română de credit din Transilvania.

— Se înființează „Societatea teatrală a românilor din Transilvania și Ungaria", cu scopul sprijinirii mișcării teatrale românești.

— Se înființează la Viena societatea „România jună" prin fuzionarea „Societății literare și științifice" cu societatea

„România"; a militat pentru unitatea cultural-națională a tuturor românilor.

— Petre S. Aurelian: *Catehismul economiei politice*, București.

— August Treboniu Laurian și Ion C. Massim: *Dicționarul limbii române* (vol. II apare în 1876).

— Ion Creangă și Gh. Enăchescu: *Povățuitorul de cetire și scriere după sistema fonetică*, Iași.

— Conservatorii ieșeni redactează un manifest *(Petiția de la Iași)*, împotriva principiilor proclamate de revoluția din 1848 și pentru modificarea Constituției din 1866, mai ales în sensul lărgirii prerogativelor domnitorului.

— Iosif Hodoș: *Românii și constituțiunile Transilvaniei*, Pesta.

— Ioan Slavici debutează cu piesa *Fata de birău* în *Convorbiri literare* nr. 1.

1871—1872. Se creează primele cercuri socialiste din România la Iași, București, Galați și Ploiești, în fruntea cărora se aflau E. Lupu, V. Gh. Marinescu și C. Stăuceanu, la care s-au adăugat în 1874—1875 N. Codreanu și C. Dobrogeanu-Gherea, iar după războiul de independență Sofia Nădejde, Ioan Nădejde, Iosif Nădejde și Constantin Mille.

1871, ian. 12/24. Guvernul condus de Ion Ghica supune Camerei Deputaților dosarul Strousberg pentru a fi discutat.

mart. 10/22—mart. 11/23. Puternică manifestație antigermană și republicană cu ocazia sărbătoririi de către colonia germană din București, în sala Slătineanu, a zilei împăratului Wilhelm I și a victoriei Prusiei în războiul franco-prusian (1870—1871). Tulburările antrenează demisia guvernului liberal prezidat de Ion Ghica.

mart. 11/23 — 1876, apr. 4/16. Guvernarea cabinetului conservator prezidat de Lascăr Catargiu („marea guvernare conservatoare"), care a pus bazele constituirii partidului politic conservator.

mart. 13. Semnarea la Londra a Tratatului privind revizuirea stipulațiilor din Tratatul de la Paris (30 mart. 1856) referitoare la navigația pe Marea Neagră și Dunăre.

mart. 16/28. Guvernul Lascăr Catargiu dizolvă parlamentul, fiind pus în minoritate în Camera Deputaților.

mart. 18. Insurecția proletariatului parizian; este răsturnată burghezia și instaurată *Comuna din Paris*. Pe baricadele Parisului au luptat pentru apărarea Comunei numeroși militanți progresiști străini, printre care și românii Dimitrie Dobrescu, Constantin Haralambie, dr. Ion Cernătescu, Constantin Cantacuzino, Mihail P. Georgescu, Gheorghe Rîjniță, Alexandru Cociu (Cohen), Alexandru Sabadin ș.a. Marele eveniment, puternic resimțit în opinia publică romă-

nească, a înlesnit pătrunderea ideilor socialiste și revoluționare în rîndurile intelectualității progresiste și ale proletariatului din România.

1871, mart. 31/apr. 12. Se înființează la București societatea de asigurări „Dacia", sub conducerea lui Vasile Boerescu.

iul. 3/15. Consiliul comunal al Capitalei concesionează pe timp de 45 de ani lui Harry Hubert de Mervée Slade (reprezentantul unei societăți belgiene) dreptul de a construi și a exploata în București „drumurile de fier americane" (tramvaiele cu cai).

iul. 7/19. Decret prin care se autorizează funcționarea în București a „Societății generale de iluminare și încălzire prin gaz".

iul. 20/aug. 1. Legea pentru soluționarea chestiunii drumului de fier Strousberg prin care guvernul este autorizat să urmărească rezilierea concesiunii acordată dr. Strousberg și ducilor de Ujest și Ratibor, contelui Lehndorf.

aug. 8/20. Se încheie la București Convenția telegrafică româno-austro-ungară (intră în vigoare la 3/15 mai 1872, abrogînd Convenția din iun. 1865).

aug. 12/24. Al. Papiu Ilarian prezintă ca dar din partea unui cleric din Reghin, Mihail Crișan, 160 de monede romane, care împreună cu alte 19 monede și medalii românești, dăruite tot atunci de V.A. Urechia, stau la baza actualului „Cabinet numismatic al Academiei".

aug. 14/26 — aug. 15/27. Sărbătorirea (amînată din 1869) a 400 de ani de la tîrnosirea mănăstirii Putna, manifestare organizată din inițiativa studenților români de la Viena în frunte cu Mihai Eminescu și Ioan Slavici. Serbarea de la Putna a fost o puternică demonstrație a solidarității naționale, la care au participat peste 3 000 de reprezentanți din toate provinciile românești.

sept. 1/13. Aprobarea statutului prin care se prevedea organizarea Societății Academice Române pe trei secțiuni: literară-filologică, istorică-arheologică și științe naturale.

sept. 29/oct. 11. Decret privind instituirea unui Consiliu de administrație pentru Direcțiunea exploatării căilor ferate concedate dr. Strousberg și consorțiu, avînd sarcina terminării liniilor ferate prevăzute prin concesiune.

oct. 4/16. Anularea concesiunii acordate consorțiului Strousberg, care dăduse faliment.

oct. 27/nov. 8. Se încheie la București Convenția poștală româno-sîrbă.

oct. 31/nov. 12. Se inaugurează Uzina de gaz aerian de la Filaret, construită sub conducerea arhitectului P. Gottereau.

nov. 1/13. Încheierea lucrărilor căii ferate Verești—Botoșani.

dec. 12/24. Se înființează cu capital românesc (dar și cu sprijinul capitalului străin) banca „Societatea financiară a României", lichidată în dec. 1876.

1871, dec. 19/31. Apare în revista „Familia" primul articol în limba română despre Karl Marx, intitulat *Carolu Marx, preşedintele Internaţionalei.*

1872. Se înfiinţează la Galaţi fabrica de cherestea cu ferăstraie mişcate de vapori: „Societatea pentru exploatarea de păduri şi ferăstrae cu vapori P. şi C. Goetz et Comp.".

— Înfiinţarea fabricilor de tutun la Bucureşti şi Iaşi.

— Antreprenorul parizian Al. Godillot construieşte Halele Centrale, Hala Amzei şi Abatorul.

— Se înfiinţează la Universitatea din Viena o catedră de limbă şi literatură română.

— Ia fiinţă la Cluj, din iniţiativa profesorului Grigore Silaşi, o societate de lectură a studenţilor, intitulată „Iulia". Autorităţile maghiare o desfiinţează însă în 1884.

— În Ţara Năsăudului se pun bazele „Reuniunii învăţătoreşti greco-catolice mariane", avînd ca scop „promovarea culturii generale a învăţătorilor prin înmulţirea cunoştinţelor".

— Apare ediţia franceză a *Capitalului* lui Karl Marx (editor Maurice Lachâtre), care a avut o circulaţie destul de largă în România încă din anul tipăririi ei.

— Nicolae Şt. Botez publică o lucrare originală de matematică, care este prima lucrare de acest fel menţionată (citată) în matematica mondială.

— Mihail Kogălniceanu reeditează *Cronicele Romániei sau Letopiseţele Moldovei şi Valahiei.*

— Alexandru Macedonski publică primul său volum: *Prima verba.*

— Titu Maiorescu: *Direcţia nouă în poezia şi proza română.*

febr. 2. Apare la Bucureşti revista *Tranzacţiuni literare şi scientifice* (pînă în 22 febr. 1873), care aduce un suflu nou prin materialismul militant profesat de Ştefan C. Michăilescu.

febr. 2/14. Bancherii germani Bleichröder şi Hansemann înfiinţează „Societatea acţionarilor drumurilor de fier din România", preluînd toate drepturile şi datoriile consorţiului falimentar Strousberg.

apr. 7/19. Se modifică legea tocmelilor agricole din 1866; se legiferează aducerea ţăranilor la muncă pe moşii cu forţa armată.

mai. „Casa de ajutoare şi prevedere a lucrătorilor tipografi" se reorganizează, prin străduinţele lui C.A. Rosetti, sub numele de „Societatea generală de ajutor reciproc a lucrătorilor tipografi Gutenberg".

mai 6. Înfiinţarea agenţiei diplomatice române la Berlin.

mai 6/18. Încheierea la Bucureşti a Convenţiei româno-ruse privind joncţiunea liniilor ferate ruse cu cele române între Iaşi şi Chişinău.

mai 23/iun. 4 — mai 24/iun. 5. Conferinţă a reprezentanţilor burgheziei săseşti la Mediaş, care elaborează noul pro-

gram politic al acesteia („Programul de la Mediaș"), alcătuit pe baza autonomiei administrative săsești.

1872, iun. 21/iul. 3. Memoriul fruntașilor politici români din Transilvania întruniți în consfătuirea privată de la Blaj, prin care se cerea recunoașterea limbii române ca a doua limbă oficială, reorganizarea administrativ-teritorială în funcție de distribuția pe naționalități a populației, o nouă lege electorală din care să lipsească orice privilegiu de clasă și de castă, autonomia școlilor confesionale, întrebuințarea și a limbii române în Universitatea din Cluj etc.

iul. 10/22. Apare la București gazeta muncitorească *Uvrierul* (pînă în oct.), care continuă tradiția gazetei *Analele tipografice*.

iul. 11/23. Decret privind înființarea la București a „Societății regiei monopolului tutunului".

iul. 25/aug. 6. Regulament pentru organizarea serviciilor arhivelor statului.

sept. 13/25. Inaugurarea Gării de Nord din București (numită, pînă în 1888 „Gara Tîrgoviștii"), o dată cu deschiderea liniei ferate București—Ploiești, și inaugurarea oficială a liniilor ferate Pitești—București—Buzău și Galați—Tecuci—Roman. Tot acum își încep activitatea Atelierele căilor ferate din București.

oct. 1/13. Se creează la București, la o adunare convocată ad-hoc la Ateneu, „Asociația generală a lucrătorilor din România", organizație profesională care cuprindea muncitori din toate ramurile de producție.

oct. 12. Decret imperial privind înființarea Universității din Cluj, cu patru facultăți: filozofie și litere; matematici și științele naturii; drept; medicină (inaugurarea Universității a avut loc la 10 nov. 1872).

oct. 27/nov. 8. Încheierea la București a Convenției româno-austro-ungare pentru joncțiunea liniilor ferate austro-ungare și române.

nov. 5/17. Apare la București, în locul *Uvrierului* gazeta săptămînală *Lucrătorul român* (pînă în 1873), ca organ al „Asociației generale a lucrătorilor din România".

dec. 19/31. Legea pentru alegerea mitropoliților și a episcopilor eparhioți și constituirea Sfîntului sinod al bisericii autocefale ortodoxe române.

dec. 28. Intră în exploatare la București prima linie de tramvai cu cai pe traseul Calea Tîrgoviștei, Podul Mogoșoaiei, Teatrul Național, străzile Biserica Enei, Academiei, Colței, Piața Sf. Gheorghe, Moși.

1873. Începe la Anina producerea cocsului necesar furnalelor de la Reșița.

— La Reșița se construiește prima locomotivă.

— Se înființează „Societatea anonimă pentru industria fierului din Nadrag" (a treia întreprindere din Transilvania

după „STEG" și „Societatea anonimă minieră și siderurgică").
— Ia ființă „Societatea amicilor bele-artelor".
— Debutul lui I.L. Caragiale în *Ghimpele*.
— Ioan Popescu: *Pedagogia lucrată pe bazele psihologice și etice ale realismului herbartian*.
— Bogdan Petriceicu-Hasdeu publică primul volum din *Istoria critică a Românilor* (vol. II, neterminat, în 1875).

1873, ian. 1/13. Apare la Blaj lunar, sub conducerea lui Ștefan Pop, revista *Economul* (pînă la 1/13 mart. 1880), cu suplimentul *Foaie scolastică*, organul pedagogic al școlilor românești. Revista *Economul* este primul periodic economic al românilor din Transilvania.
ian. 1/13. Se deschide la București prima expoziție de pictură și sculptură organizată de nou înființata „Societate a amicilor bele-artelor". Participarea lui N. Grigorescu cu 144 de lucrări are un ecou considerabil în epocă.
febr. 10/22. Încheierea la București a Convenției româno-austro-ungare privind joncțiunea liniei ferate Cernăuți—Suceava și reglementarea chestiunilor de poliție, de vamă ș.a. care se referă la punctul de joncțiune Ițcani—Burdujeni.
febr. 17/mart. 1. Încheierea la București a Convenției poștale româno-ruse.
mart. Mișcarea muncitorilor căruțași („bivolari") de la Giurgiu, reprimată cu forța armată.
mart. 1. Apare la București publicația literar-științifică *Revista contimporană* (pînă la 1 iul. 1876), prin contopirea revistelor *Columna lui Traian* și *Tranzacțiuni literare și scientifice*.
mart. 15/27. Legea organică prin care se fixează atribuțiile Ministerului de Externe și ale reprezentanțelor politice ale României în străinătate.
mart. 16/28. Înființarea agenției diplomatice române la Roma.
mart. 29/apr. 10. Legea pentru încurajarea industriei zahărului (primele fabrici la Sascut în 1875 și la Chitila în 1876), care prevedea scutiri de impozite și taxe comunale pe 20 de ani, scutiri de vamă pentru mașinile introduse în țară ș.a.
apr. 6/18. Legea creditului funciar român care punea bazele primei mari instituții moderne de credit în România, „Creditul funciar rural". Aceasta acorda împrumuturi pe 10—60 de ani cu 7% dobîndă în valoare de cel mult 50% din valoarea moșiilor ipotecate. Primul director al acesteia a fost Ion Ghica.
mai 1—nov. 10. Expoziție universală la Viena la care a participat și România (din juriul internațional de premiere

au făcut parte P.S. Aurelian și dr. Carol Davila); 71 de agricultori, comercianți și meseriași români au fost distinși cu medalii și diplome de onoare.

1873, iun. 4/16. Decret privind înființarea la București a Societății anonime generale de asigurare „România".

iun. 22/iul. 4. Suprimarea prin hotărîre ministerială a breslelor (corporațiilor), consacrîndu-se astfel juridic o stare de fapt; camerele de comerț și de industrie rămîn unice forme de organizare economică a burgheziei industriale și comerciale.

nov. 14. Apare la București ziarul *Oltul* (pînă în iul. 1875), sub conducerea lui Alexandru Macedonski.

dec. 15/27. Decret privind înființarea la București a primei Societăți române pentru fabricarea de cărămidă și teracotă.

1874. Înființarea la București a fabricii de conserve D. Staicovici.

— Mihail Mitilineu: *Collecțiune de tratatele și convențiunile României cu puterile străine*, prima lucrare românească de acest fel apărută în țară.

— Apare (pînă în 1875) la București ziarul bulgar *Steagul*, editat de Hristo Botev.

— Constantin Aricescu: *Istoria revoluțiunii române de la 1821* (2 vol.).

— Alexandru Odobescu: *Pseudokinegetikos*.

mart. 24/apr. 5. Înființarea agenției diplomatice române la Petersburg.

apr. 6/18. Decret privind instituirea la București a „Comisiunii monumentelor publice", avînd drept scop clasarea și conservarea monumentelor publice din România.

mai 19/31. Încheierea la București a Convenției românoaustro-ungare privind joncțiunea căilor ferate la punctele de frontieră Vîrciorova și Predeal (sancționată la 22 iul./aug. 3, 1874).

mai 31/iun. 12. Încheierea Convenției dintre România și Austro-Ungaria privind construirea liniei ferate Ploiești—Predeal—Timiș—Brașov.

iun. 15/27. Legea generală a vămilor; prevedea ca mărfurile provenite din țările care nu au încheiat convenții comerciale să fie supuse tarifului general.

iun. 16/28. Legea pentru organizarea serviciului sanitar.

aug. 1/13. Intră în exploatare calea ferată Iași—Ungheni, construită de un antreprenor român, Grigore Heliad, prin care se făcea joncțiunea cu rețeaua de căi ferate a Rusiei.

sept. 26. Are loc la București prima competiție internațională din analele sportului românesc (un concurs de tir).

oct. 9. Înființarea la Berna a Uniunii Poștale Generale (din 1878, Uniunea Poștală Universală; din 1947, instituție specializată a O.N.U., cu sediul la Berna). România membru fondator.

oct.—dec. Nicolae Grigorescu pictează *Evreul cu caftan*.

1874, nov. 26. Parlamentul maghiar votează legi electorale care s-au aplicat și în Transilvania. Potrivit legii, marea masă a românilor erau excluși de la vot (în Transilvania, fără Banat, Crișana și Maramureș, beneficiau de dreptul de vot circa 75 000 de cetățeni, reprezentînd doar 3,3% din numărul populației).

dec. 17/29. Se înființează la București de către marii proprietari de imobile, cu sprijinul statului, „Societatea de credit urban București".

dec. 24/1875, ian. 5. Intră în funcțiune linia ferată Pitești—Vîrciorova.

1875. Înființarea la București a unei fabrici de ulei vegetal.

— România aderă la Convenția de la Geneva a Societăților de Cruce Roșie.

— Încheierea lucrărilor de amenajare (începute în 1870 prin secarea fostei bălți a Icoanei) a parcului Grădina Icoanei.

— Înființarea „Pirotehniei armatei".

— Înființarea cu capital francez a unei fabrici de zahăr la Sascut.

— Petre S. Aurelian: *Terra noastră. Schițe economice asupra României*, București, amplă operă cu caracter monografic.

— Bogdan Petriceicu Hasdeu publică în patru fascicule lucrarea *Principii de filologie comparativă asio-europea, cuprinzînd grupurile indo-perso-tracic, greco-italo-celtic și leto-slavo-germanic cu aplicațiuni la istoria limbei române*, București.

— Apare primul volum de dramaturgie al lui V. Alecsandri, intitulat *Teatru*.

— Are loc în Valea Jiului o puternică grevă a minerilor, înăbușită cu forța armată.

1875—1876. Vasile Conta: *Teoria fatalismului*, scriere de ontologie și gnoseologie materialistă (în *Convorbiri literare*).

1875—1880. Se construiește Castelul Peleș din Sinaia.

1875, ian.—mart. Închegarea coaliției grupărilor liberale „Coaliția de la Mazar-Pașa" (după numele musulman al englezului Lakeman, în casa căruia a avut loc prima consfătuire), punîndu-se bazele Partidului Liberal (mai tîrziu Partidul Național-Liberal).

ian. 1/13. Ia ființă „Societatea studenților mediciniști din București", care după puțin timp este condusă de socialiști (C. Stăuceanu, C.I. Istrati și Gh. Manicea); din 1876, președintele acestei societăți devine C.I. Istrati.

— Apare la Buda revista *Șezătoarea* (pînă în dec. 1882), sub conducerea lui Iosif Vulcan, întîia revistă românească de folclor.

mart. 28/apr. 9. Se creează primul serviciu de poștă ambulantă, pe distanța București—Ițcani.

1875, mai 20. Semnarea la Paris a Convenției metrului; înființarea Biroului Internațional de Măsuri și Greutăți, la care România aderă la 10/22 mart. 1883.

iun. 10/22. Semnarea la Viena a Convenției comerciale româno-austro-ungare (pe 10 ani). Potrivit Convenției România putea să-și desfacă în Austro-Ungaria produsele sale agricole fără taxe vamale sau cu taxe reduse, iar Austro-Ungaria beneficia de aceleași condiții pentru produsele ei, în cea mai mare parte industriale, pe care le livra pe piața românească. În plus convenția preciza că fiecare din părțile semnatare avea dreptul să se bucure de orice avantaje pe care una ori alta îl acorda printr-o convenție altui stat, consfințind prin aceasta clauza națiunii celei mai favorizate. Convenția, care a avut o anumită valoare politică pentru întărirea autonomiei vamale, a adus mari prejudicii economiei românești, în general, și în chip deosebit tinerii industrii românești.

iun. 15/27. Înființarea la București a Societății de geografie.

iun. 30/iul. 12. În semn de protest împotriva semnării și aprobării convenției, deputații liberali din parlament, în frunte cu Mihail Kogălniceanu, demisionează, iar ziarul liberal *Românul*, apare în chenar de doliu.

iul. 22/aug. 3. Se concesionează englezului Crawley construirea căilor ferate Ploiești – Predeal și Adjud – Tg. Ocna (în dec. 1876 Crawley întrerupe lucrările, iar convenția este anulată).

aug. 12. Adunarea reprezentanților comitetelor revoluționare bulgare la București, care hotărăște declanșarea răscoalei armate împotriva stăpînirii turcești.

(toamna). Se organizează la București un cerc revoluționar secret, format din democrați-revoluționari și socialiști utopiști români, ruși, bulgari și polonezi.

oct. 1/13. Ion Creangă debutează la *Convorbiri literare* cu *Soacra cu trei nurori*.

nov. Începe tranzitarea prin poșta română a corespondențelor străine.

dec. 3/15. Își începe activitatea „Banca de București" (cu capital francez), care lichidează însă în mart. 1877.

1876. La uzinele „STEG" de la Reșița se construiește un cuptor Martin.

– Se înființează la Comarnic fabrica de var hidraulic și ciment, aparținînd lui Basilio Aldasaro.

– Se înființează fabrica de zahăr de la Chitila, majoritatea acțiunilor aparținînd prințului N. G. Bibescu și societății străine „Cail Halot L.O." (în 1882 își încetează activitatea, datorită concurenței austro-ungare, redeschizîndu-se în 1896).

– Titu Maiorescu: *Logica*, București. Lucrarea va juca un rol important în învățămîntul filozofic românesc.

— Apare primul volum din *Documente privitoare la istoria Românilor*, editate de Eudoxiu Hurmuzaki.
— Crearea la Iași a primului teatru profesionist evreiesc din lume, sub conducerea lui Avram Goldfaden.

1876—1877. Vasile Conta: *Teoria ondulațiunii universale*, în care este expusă o concepție evoluționistă despre natură, societate și gîndire (apare în *Convorbiri literare*).

1876, febr. 5. Apare prima revistă românească de medicină din Transilvania *Higiena și școala* (pînă în 1882), editată de Pavel Vasici-Ungureanu.
mart. Guvernul maghiar desființează autonomia administrativă a „universității" sătești.
mart. 7/19. Instituirea medaliei „Bene Merenti"; se acordă pentru merite în domeniul artelor, științelor, industriei, agriculturii etc.
mart. 15/27. Încheierea la București a Convenției de comerț și navigație româno-ruse (pe 10 ani), întemeiate pe principiul aplicării tarifului acordat națiunii celei mai favorizate și al egalității de tratament între cele două părți.
mart. 15/27. Apare la București ziarul *Timpul* (1876—1884, 1889—1900 și 1919—1922), organ oficial al Partidului Conservator.
mart. 31/apr. 12. Demisia guvernului conservator condus de Lascăr Catargiu.
apr. 4/16—apr. 27/mai 9. Guvernarea cabinetului de tranziție prezidat de generalul Ion Emanuel Florescu.
apr. 27/mai 9. Se formează un guvern liberal prezidat de Emanoil (Manolache) Costache Epureanu (primul guvern al „Coaliției de la Mazar-Pașa").
iun. Alegeri parlamentare, soldate cu categorica victorie a liberalilor.
iun. 4/16. Se creează la București „Societatea națională de Cruce Roșie a României".
iun. 10. Crearea la București a unui nou „Comitet central revoluționar" bulgar, sub titulatura „Societatea centrală de binefacere".
iun. 16/28. Memoriu al guvernului român către Înalta Poartă și puterile garante („cele șapte revendicări"), în care se revendică, printre altele, recunoașterea „individualității statului român" și a numelui de România, ceea ce ar fi dus implicit la recunoașterea independenței României.
iun. 18/30. Serbia și Muntenegru declară război Turciei. România duce o politică de neutralitate binevoitoare față de Serbia, îngăduind trecerea pe teritoriul țării a grupurilor de voluntari.
iul. 24/aug. 5. Se formează un nou guvern liberal pur, în frunte cu Ion C. Brătianu (supranumit în ultima perioadă „Vizirul", pentru guvernarea sa autoritară), care va conduce treburile țării pînă în 1888 (cu excepția răstimpului apr. —

iun. 1881), realizînd cea mai lungă guvernare de partid din istoria vechii Românii.

1876, aug. 3/15. Lege pentru organizarea Casei de depuneri și consemnațiuni.

sept. 29/oct. 11. Întrevederea ruso-română la Livadia (în Crimeea), la care partea română acceptă, în principiu, trecerea armatei ruse prin teritoriul României (pe baza unei convenții care se va semna ulterior) în cazul unui război ruso-turc.

oct. 10/22. Se creează Partidul Popular Săsesc, organizația politică a burgheziei săsești din Transilvania.

nov. 26/dec. 8. Parlamentul aprobă propunerea guvernului privind dublarea numărului trupelor de dorobanți prin înființarea a încă opt regimente.

dec. 11/23 —1877, ian. 30/febr. 11. Conferință a reprezentanților puterilor europene la Constantinopol, cu scopul de a determina Poarta otomană să acorde unele libertăți popoarelor supuse. Pentru torpilarea conferinței, Poarta proclamă la 11/23 dec. o constituție cu aparențe liberale, în care România era desemnată „provincie privilegiată" a Imperiului otoman.

dec. 22—23/1877, ian. 3—4. Protest vehement al parlamentului român și declarația primului ministru: „...niciodată sabia lungă a lui Baiazet și Mohamet nu a putut să pătrundă în munții României, unde cutează astăzi să străbată Midhat-pașa cu constituția lui".

1877. Nicolae I. Russel: *Asupra metodei antiseptice de tratament în chirurgie*, București.

— Vasile Alecsandri: *Ostașii noștri*.

— Nicolae Grigorescu, Sava Henția, Carol Popp de Szathmáry și G. Demetrescu-Mirea lucrează ca pictori de campanie în timpul războiului pentru independență.

mart. 19/31. Puterile semnatare ale „Tratatului de la Paris" din 1856 semnează la Londra un protocol prin care recomandau Turciei să acorde unele libertăți popoarelor supuse. Refuzul acesteia deschide cale războiului.

mart. 31/apr. 12. Guvernul României hotărăște mobilizarea generală.

apr. 1/13. Consiliul de Miniștri extraordinar, la care au fost prezenți și C.A. Rosetti, președintele Adunării Deputaților, și șefi ai grupărilor opoziționiste, hotărăște cu mare majoritate semnarea proiectului Convenției româno-ruse.

apr. 4/16. Înființarea Societății științelor medicale din București.

apr. 4/16. Semnarea la București a Convenției româno-ruse, prin care se permitea armatelor rusești trecerea pe teritoriul României spre Balcani; în același timp guvernul rus se obligă să mențină și să apere integritatea teritorială a țării și să respecte drepturile politice ale statului român.

1877, apr. 6/18. Publicarea decretului de mobilizare generală (terminată la 15/27 apr.), care aduce sub arme aproximativ 100 000 de oameni, dintre care 58 700 făceau parte din „armata de operaţiuni". Trupele române ocupă poziţii de apărare pe Dunăre.

apr. 10/22. Întreruperea relaţiilor diplomatice dintre România şi Turcia.

apr. 11/23. Armatele ruse trec frontiera României.

apr. 12/24. Rusia declară război Turciei.

apr. 21/mai 3. Artileria turcă bombardează Brăila, iar la 26 apr./8 mai Calafat, Bechet, Olteniţa şi Călăraşi.

apr. 26/mai 8. Răspunzînd bombardamentului turc, artileria română bombardează Vidinul.

apr. 29/mai 11. Adunarea Deputaţilor adoptă o moţiune (58 de voturi pentru, 29 contra şi 5 abţineri) prin care se declară starea de război cu Imperiul otoman.

apr. 30/mai 12. Senatul votează o moţiune asemănătoare.

mai 9/21. Sesiunea extraordinară a Adunării Deputaţilor, care proclamă independenţa de stat a României. Ministrul de externe, Mihail Kogălniceanu, declara în faţa Adunării că **„Sîntem independenţi, sîntem naţiune de sine stătătoare..., sîntem o naţiune liberă şi independentă".** Adunarea Deputaţilor votează o moţiune prin care lua act că „rezbelul între România şi Turcia, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta şi independenţa absolută a României au primit consacrarea lor oficială".

mai 10/22. Instituirea primei decoraţii româneşti: „Steaua României".

mai 11/23. Guvernul român anulează tributul către Turcia (914 000 de lei), sumă pusă la dispoziţia Ministerului de Război.

mai 26/iun. 7. Apare la Bucureşti ziarul *Socialistul* (editat de „Cercul socialist", creat de Nicolae Codreanu), prima gazetă socialistă din România. După apariţia a trei numere, în urma unui avertisment al autorităţilor, ziarul şi-a schimbat numele în *Cuvîntul*, suprimat de asemenea, după un scurt timp, de guvern.

iun. 11/23. Votarea Legii pentru aprobarea tranzacţiei încheiate cu G.B. Crawley, relativă la construcţia liniei ferate Ploieşti—Predeal.

iun. 12/24. Adoptarea legii pentru emisiunea biletelor ipotecare (pentru o valoare de 30 000 000 lei), garantate de bunurile imobiliare ale statului, prima hîrtie-monedă din România.

iun. 14/26—iun. 15/27. Armata rusă forţează Dunărea la Zimnicea.

iul. 19/31. Marele duce Nicolae, comandantul suprem al armatelor ruseşti, adresează principelui Carol o telegramă în care îi cere cu insistenţă ca armata română să treacă Dunărea. Textul telegramei este următorul: „Les Turcs ayant amassé les plus grandes masses à Plevna, nous abî-

ment. Prie de faire fusion, démonstration et, si posible, passage du Danube que Tu désires faire. Entre le Jiul et Corabia cette démonstration est indispensable pour faciliter mes mouvements". Primele unităţi ale armatei române trec Dunărea şi iau în primire paza podului de vase Zimnicea—Sviştov.

1877, aug. 10/22. Unităţi ale armatei române din Divizia IV primesc „botezul focului" în faţa Plevnei.

aug. 27/sept. 8. Primul atac românesc (Regimentul 13 dorobanţi) în direcţia redutei Griviţa din sistemul de apărare a Plevnei; este cucerită o poziţie întărită în faţa redutei.

aug. 30/sept. 11. A treia bătălie de la Plevna, una dintre cele mai mari bătălii ale războiului. După o eroică încleştare, trupele române ocupă puternica redută Griviţa-1. Cad în luptă maiorul Gheorghe Şonţu, căpitanul Valter Mărăcineanu şi aproape 800 de soldaţi.

nov. 2/14. Încheierea la Berlin a Convenţiei de comerţ româno-germane (intră în vigoare în 1881; modificată prin convenţia din febr. 17/mart. 1, 1887).

nov. 7/19—nov. 9/21. Trupele române ocupă după lupte grele Rahova (Orjahovo).

nov. 12. Ion Luca Caragiale citeşte *O noapte furtunoasă* la banchetul „Junimii".

nov. 24. Mihai Eminescu începe colaborarea la *Timpul* prin articolul *Bălcescu şi urmaşii lui.*

nov. 28/dec. 10. Trupele române cuceresc puternicele redute de la Opanez.

nov. 28/dec. 10. După o încercare nereuşită de a sparge încercuirea Plevnei printr-un atac masiv, generalul Osman-paşa se predă şi semnează capitularea armatei turce de la Plevna.

1878. Înfiinţarea unei fabrici de ciment Portland şi var hidraulic la Comarnic (Prahova).
— Înfiinţarea fabricii de cherestea I.I. Bally.
— Alexandru Odobescu editează lucrarea lui Nicolae Bălcescu: *Istoria românilor sub Mihai-vodă Viteazul.*

1878—1881. Bogdan Petriceicu Hasdeu publică cele trei volume din *Cuvente den betrani,* întîiul monument al filologiei române moderne.

1878, ian. 1/13. Apare la Sibiu ziarul *Observatorul* (pînă la 15/27 iun. 1885), sub conducerea lui George Bariţiu.

ian. 12/24. Trupele române ocupă, după un atac energic şi fulgerător, localitatea Smîrdan, punct important al sistemului de apărare al Vidinului.

ian. 15/27. Artileria română de pe ambele maluri ale Dunării începe bombardarea masivă a cetăţii Vidin.

ian. 18/30. Spiru C. Haret îşi ia doctoratul în matematici la Sorbona cu o teză de mecanică cerească, devenită celebră.

1878, ian. 23/febr. 4. Semnarea armistițiului în războiul ruso-româno-turc.
febr. 19/mart. 3. Tratatul de pace ruso-turc de la San Stefano stipula recunoașterea independenței României, alături de cea a Serbiei și Muntenegrului, și autonomia Bulgariei; totodată Dobrogea era cedată Rusiei, care-și rezerva dreptul de a o schimba „cu partea Basarabiei detașată la 1856".
mart. 11/23. Semnarea la Roma a Convenției de comerț și navigație româno-italiene (intră în vigoare la 1/13 apr. 1878).
mart. 18/30. Încheierea la Viena a Convenției de comerț româno-elvețiene (intră în vigoare la 4 dec. 1878).
apr. 6/18. Încheierea la București a Convenției comerciale româno-grecești (intră în vigoare la 15/27 apr. 1880).
iun. 1/13—iul. 1/13. Congresul internațional de la Berlin, convocat în vederea revizuirii Tratatului de la San Stefano. Se recunoaște independența României și drepturile acesteia asupra Dobrogii, străvechi teritoriu românesc, iar județele Bolgrad, Cahul și Ismail din sudul Basarabiei (retrocedate Moldovei prin Tratatul de la Paris din 1856) sînt încorporate din nou în Imperiul țarist.
iul. 1/13. Notă circulară a Ministerului de Externe către agențiile diplomatice ale României de la Paris, Roma, Viena, Berlin, Petersburg și Belgrad, prin care agenții României erau chemați să pună guvernelor respective chestiunea transformării agențiilor diplomatice și a consulatelor generale din București în legații și ridicarea la același grad a agențiilor diplomatice românești.
sept. 8/20. Legea privind stabilirea noilor ranguri diplomatice ale reprezentanților români în străinătate; șefii misiunilor diplomatice ale României în stăinătate erau împărțiți în trei clase: în clasa întîi intrau trimișii extraordinari și miniștri plenipotențiari, în a doua miniștri rezidenți, iar în clasa a treia însărcinații cu afaceri.
sept. 9/21. Pe baza propunerilor Consiliului de Miniștri întrunit în ședință specială, principele Carol adoptă titlul de „Alteță regală".
sept. 11. Agenția diplomatică română de la Viena este ridicată la rangul de legație (prima legație română în străinătate).
oct. Rusia recunoaște independența României.
oct. 8/20. Armata română victorioasă își face intrarea triumfală în București pe Podul Mogoșoaiei, care de atunci poartă numele de Calea Victoriei.
oct. 8/20. Dobrogea și Delta Dunării intră oficial în componența României.
nov. 14/26. Autoritățile românești preiau administrația Dobrogii.
nov. 29. Agențiile diplomatice române de la Petersburg și rusă la București sînt ridicate la rangul de legație.

1879. Începe construirea căii ferate Buzău—Mărășești, prima cale feroviară executată de statul român.
— Se termină construirea căii ferate Ploiești—Predeal.
— Se înființează fabrica de chibrituri de la Filaret și Atelierul mecanic al Direcției poștelor.
— Ridicarea statuii lui Ion Heliade Rădulescu din piața Universității din București, opera sculptorului italian Ettore Ferrari.
— Începe să funcționeze la București (pînă în 1888) „Agenția Havas a României" (sucursală a agenției franceze „Havas"), prima agenție de presă din România.

1879—1883. Dimitrie Brîndză: *Prodromul florei române, sau Enumerația plantelor pînă azi cunoscute în Moldova și Valahia*, prima lucrare românească de sinteză în acest domeniu.

1879, ian. 18/30. Premiera la București a piesei lui Caragiale *O noapte furtunoasă*, cu următoarea distribuție: Grigore Manolescu (Chiriac), Ion Panu (Jupîn Dumitrache), Ștefan Iulian (Ipingescu), Mihail Mateescu (Rică Venturiano), Ana Dănescu (Veta), Anicuța Popescu (Zița) și Aristizza Romanescu (Spiridon).
febr. Înființarea legației române la Atena.
febr. 27/mart. 11. Adunarea Deputaților, sub presiunea marilor puteri, votează o moțiune (cu o majoritate de 71 de voturi contra 19) în care se declară oportunitatea revizuirii art. 7 al Constituției.
febr. 28/mart. 12. Senatul votează aceeași moțiune (cu o majoritate de 41 de voturi contra 6).
mart. 2/14. Legea pentru punerea în aplicare cu începere de la 20 mart./1 apr., a Convenției poștale universale, încheiată la Paris la 1 iun. 1878 de către Congresul poștal.
mart. 30. Legea privind înființarea Academiei Române; Societatea Academică Română este declarată institut național cu denumirea de Academia Română, cu următoarele trei secții: 1. Secțiunea literară (literatură, artă, filologie și filozofie); 2. Secțiunea istorică (istorie, geografie și științele sociale); 3. Secțiunea științifică (științe teoretice și aplicate).
apr. 14/26. Agenția diplomatică a României la Belgrad este ridicată la rangul de legație.
mai 2/14. Legea asupra responsabilității ministeriale și a modului de aplicare a acesteia.
mai 22. Parlamentul maghiar votează o lege școlară („Legea Trefort"), care, vizînd maghiarizarea forțată a națiunilor asuprite, prevede obligativitatea predării limbii maghiare în toate școlile elementare din teritoriile aparținînd Ungariei.
iun. 23/iul. 5. David Emmanuel își ia doctoratul în matematici la Sorbona, cu o teză care aduce contribuții valoroase la studiul integralelor abeliene.

1879, iul. 21/aug. 2. Înființarea agenției diplomatice și Consulatului general al României la Sofia.

aug. 5/17. Încheierea Convenției româno-austro-ungare privind joncțiunea liniilor ferate la Vîrciorova.

sept. 19/oct. 1. Stabilirea de relații diplomatice între România și Bulgaria.

sept. 30. Premiera piesei *Despot-Vodă* de V. Alecsandri la București; în distribuție: Grigore Manolescu (Despot), Constantin Nottara (Lăpușneanu) și Matei Millo (Ciubăr-Vodă).

oct. 13/25. Legea de revizuire a art. 7 al Constituției României, care în noua formulare abrogă inegalitatea pe motive religioase.

(toamna). Consfătuire a socialiștilor la care se discută metodele pentru dezvoltarea propagandei socialiste.

nov. 24/dec. 6. Italia recunoaște independența României. Stabilirea de relații diplomatice româno-italiene.

dec. Apare lunar la București revista *România viitoare* (pînă în dec. 1880), sub îngrijirea lui Constantin Dobrogeanu-Gherea (stabilit în acest an definitiv în România).

dec. 1/13. Deschiderea cursurilor Facultății de medicină din Iași.

1880. Intră în vigoare Convenția poștală internațională din 1879; începe reorganizarea serviciilor poștale române.

— Se înființează „Societatea română de sticlărie", care pune bazele fabricii de sticlărie de la Azuga.

— Înființarea cu ajutorul socialiștilor a primelor asociații profesionale ale lucrătorilor.

— Apare broșura dr. Nicolae Russel *Un studiu psihiatric urmat de cîteva comentarii asupra ideilor sănătoase*, la sfîrșitul căreia se schițează un program al mișcării socialiste din România influențat de idei lassalleene (prima încercare de program socialist din România).

— Grigore Tocilescu publică *Dacia înainte de Romani*, lucrare în care sînt reunite pentru prima dată știrile antice referitoare la geto-daci.

— Ion Ghica: *Scrisori către V. Alecsandri.*

— Vasile Alecsandri: *Despot-Vodă.*

— Constantin I. Istrati: *O pagină din istoria contemporană a României*, București.

— Apare *Istoria universală a pedagogiei*, cuprinzînd sistemele de educație și metodele de învățămînt la popoarele antice și contemporane, prelucrare a lui I.P. Eliade după Jules Paroz; este primul manual de istorie a pedagogiei din România.

— Constantin Dimitrescu întemeiază prima formație românească de cvartet.

ian. Gruparea liberală în frunte cu Gheorghe Vernescu („liberalii sinceri") de orientare politică mai conservatoare, părăsește Partidul Liberal, constituindu-se ca grupare

politică de sine stătătoare; ea se va uni în mart. 1884 cu Partidul Conservator.

1880, ian. Stabilirea de relații diplomatice între România și Olanda.
ian. 14/26. Agenția diplomatică română de la Roma este ridicată la rangul de legație.
ian. 16/28. Legea pentru înființarea Casei de economii.
ian. 20. Apare la București revista *Literatorul* (pînă în 1919, cu întreruperi și schimbări de titlu), sub conducerea poetului Alexandru Macedonski.
ian. 29/febr. 10. Legea privind cesiunea căilor ferate ale Societății acționarilor către statul român. Adoptarea legii este rezultatul unor lungi tratative și al presiunii Germaniei, care condiționa recunoașterea independenței României, printre altele, de răscumpărarea căii ferate Vîrciorova—Roman, preluată după falimentul Strousberg („afacerea Strousberg") de un grup de bancheri germani din anturajul cancelarului Bismarck.
febr. Fuziunea unor grupări conservatoare și crearea în mod oficial a Partidului Conservator; noua conducere a partidului are președinte pe Emanoil (Manolache) Costache Epureanu.
febr. 8/20. Germania, Anglia și Franța recunosc independența de stat a României.
febr. 11/23. Grecia recunoaște oficial independența României.
febr. 16/28. Înființarea legației române pentru Belgia și Olanda, cu sediul la Bruxelles.
mart. Apare la București, din inițiativa „Cercului socialist" local, broșura *O pagină din socialismul român. Viața și activitatea lui Zubcu Codreanu*, al cărei conținut demonstrează orientarea socialiștilor români către studierea socialismului științific.
mart. 1/13. Înființarea legației germane la București.
mart. 9/21. Legea pentru organizarea Dobrogii (modificată la 30 mart./apr. 11, 1886); dădea o nouă organizare acestui teritoriu românesc, integrat în granițele țării în urma Războiului de independență din 1877—1878 și a Tratatului de pace de la Berlin (1878).
mart. 24/apr. 5. Semnarea la București a Tratatului de comerț și navigație româno-englez.
apr. 11/23. Ia ființă prima direcție a „Căilor ferate române" (C.F.R.).
apr. 17/29. Legea pentru înființarea unei bănci de scont și emisiune „Banca Națională a României" (avînd un capital de 12 000 000 lei), cu privilegiul exclusiv de a emite monedă, sub formă de societate anonimă cu participarea statului (care deținea o treime din acțiuni, celelalte două treimi aparținînd deținătorilor particulari). Capitaliștii legați de cercurile Partidului Liberal aveau o foarte importantă

participaţie la capitalul băncii. Primul director a fost Teodor Mehedinţeanu, urmat apoi de Eugeniu Carada.

1880, apr. 17/29. Înfiinţarea legaţiilor României la Berlin, Londra şi Paris.
mai. N. Grigorescu expune la Salonul din Paris *Evreul cu gîsca*, iar Ion Andreescu *Pădurea de fagi* şi *Drumul mare*.
mai 16–17. Se constituie Partidul General Muncitoresc din Ungaria, la înfiinţarea căruia iau parte şi delegaţi ai muncitorilor români din Timişoara, Arad, Orăştie, Sibiu şi Braşov.
iun. 2/14. Stabilirea de relaţii diplomatice între România şi Elveţia.
aug. 2/14. Încheierea la Bruxelles a Tratatului de comerţ şi navigaţie româno-belgian (intră în vigoare la 13/25 mart. 1881).
sept. 20/oct. 2. Trimisul diplomatic al României Sergiu Voinescu este primit în audienţă de Pedro al II-lea, împăratul Braziliei, căruia îi notifică independenţa României ca stat liber şi suveran.
oct. 26/nov. 7. Apare la Bucureşti, de două ori pe săptămînă, ziarul *Înainte*, condus de Titus Dunca, primul ziar socialist care se intitula organ al proletariatului.
nov. 5/17. Sergiu Voinescu, reprezentant diplomatic cu misiune specială, este primit în audienţă de către secretarul de stat nord-american William M. Ewarts; notifică proclamarea independenţei de stat a României.
nov. 21/dec. 3. Se semnează la Sigmaringen actul de familie prin care prinţul Ferdinand de Hohenzollern-Sigmaringen, nepot de frate al lui Carol I, devine moştenitor prezumtiv al tronului României.

1881. Inginerul Nicolae Cutzarida înfiinţează la Bucureşti o „fabrică sistematică" de cărămizi.
— Se înfiinţează prima „Societate română de construcţii şi lucrări".
— Se adoptă Legea de încurajare a industriei hîrtiei.
— Fuzionarea societăţilor de asigurări „Dacia" şi „România" în societatea „Dacia-România".
— Se înfiinţează Bursa din Bucureşti, prima bursă de valori din România.
— Se înfiinţează la Bucureşti Şcoala naţională de poduri şi şosele.
— Petre S. Aurelian: *Cum se poate fonda industria în România şi industria română faţă cu libertatea comerţului de importaţiune*, Bucureşti.
— Ion Creangă: *Amintiri din copilărie*, prima parte, în *Convorbiri Literare*.
— Înfiinţarea primului consulat onorific al României la Buenos Aires.
mart. „Cercul socialist" din Iaşi hotărăşte să aniverseze 10 ani de la proclamarea Comunei din Paris. Guvernul ares-

tează o parte din membrii cercului și interzice activitatea organizațiilor socialiste.

1881, mart. 14/26. Parlamentul votează transformarea României în regat; Carol I se va încorona rege la 10/22 mai.

mart. 30/apr. 11. Discurs al lui P.P. Carp în Cameră care definește liniile directoare ale programului politic al junimiștilor („Era nouă"); aceasta marchează începutul separării junimismului de conservatorii bătrîni.

apr. 7/19. Legea asupra străinilor sau Legea pentru expulzarea străinilor (completată cu Legea și regulamentul pentru biletele de liberă petrecere a străinilor în România din 2/15 aug. 1900); cercurile conducătoare au făcut uz de aceste legi, mai ales după răscoala țăranilor din 1907, ca armă de oprimare a mișcării muncitorești, expulzînd numeroși muncitori socialiști, unii dintre ei fiind pămînteni.

apr. 7/19. Legea pentru înființarea postului de președinte al Consiliului de Miniștri fără portofoliu.

apr. 10/22 — iun. 9/21. Guvernarea lui Dumitru C. Brătianu, fratele lui Ion C. Brătianu.

apr. 30/mai 12 — mai 2/14. Conferința de la Sibiu a cercurilor electorale ale românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș. Se hotărăște unificarea Partidului Național Român din Banat și Ungaria cu Partidul Național Român din Transilvania într-un singur partid, cu numele acestuia din urmă. Programul noului partid, care proclamă ca tactică de luptă politică „activismul", cuprinde: lupta pentru recîștigarea autonomiei Transilvaniei, dreptul de a folosi limba română în administrație și justiție în toate regiunile locuite de români, revizuirea legii naționalităților, lărgirea drepturilor de vot ș.a. Conferința însărcinează pe George Barițiu cu redactarea unui memoriu care să analizeze sub toate aspectele situația românilor din monarhia habsburgică.

mai. La Salonul din Paris, Ion Andreescu expune *Iarna la Barbizon*.

iun. 5/17. Încheierea la București a Tratatului de comerț și navigație româno-olandez (intră în vigoare la 28 aug./9 sept. 1882). A fost înlocuit prin Convenția din 6/18 apr. 1897).

iun. 9/21. Demisia guvernului liberal condus de Dumitru C. Brătianu. Se formează un nou guvern liberal în frunte cu Ion. C. Brătianu (în care Departamentul internelor era deținut de liberalul-radical C.A. Rosetti).

iul. 1/13. Apare la Iași, bilunar, apoi lunar, revista politică, culturală, științifică și literară de orientare general-democratică *Contemporanul* (pînă în apr. —mai 1891, cu întreruperi), tribună a materialismului militant. Revista a apărut sub conducerea lui Ioan Nădejde (1881—1885) și apoi a lui Vasile Morțun (1885—1891), avîndu-l ca mentor pe Constantin Dobrogeanu-Gherea.

1881, oct. 18/30. Inaugurarea liniei ferate Buzău — Mărășești (prima linie de cale ferată construită de inginerii români).
dec. 7/19. Întemeierea „Societății politehnice din România". Primul președinte: Dimitrie Frunză.

1882. Începe construirea uzinelor siderurgice de la Hunedoara (primul furnal modern intră în funcțiune în 1884).
— Introducerea iluminatului electric în București. Pe locul unde se află azi Biblioteca centrală universitară au fost instalate primele generatoare electrice din România („fabrica de curenți").
— Efectuarea joncțiunii liniilor ferate dintre Muntenia și Transilvania la Predeal.
— Petre S. Aurelian: *Schițe asupra stării economice a României în secolul al XVIII-lea.*
— Apare primul volum din *Marele dicționar geografic al României* (5 vol., ultimul, în 1897).
— Crearea grupării politice „Partida țărănească" în ținutul Argeșului, la Congresul țărănesc ținut în com. Corbeni.
— Apare la Sibiu, în limbile română, maghiară, germană și franceză, *Memorialul explicativ* al lui G. Barițiu, care conținea pe lîngă prezentarea problemei românești din Transilvania din cele mai îndepărtate timpuri și o motivare argumentată a revendicărilor românilor. Este prima publicație de acest fel destinată străinătății.
— Alexandru Macedonski: *Poezii*, București.
ian. Junimiștii, în frunte cu Petre P. Carp și Titu Maiorescu, părăsesc Partidul Conservator ca urmare a neînțelegerilor cu aripa lui Lascăr Catargiu, președintele partidului, în privința programului.
ian. Sub presiunea moșierimii liberale, C.A.Rosetti este nevoit să părăsească guvernul.
ian. 24. Înființarea la București, cu sprijinul lui C.A.Rosetti a societății „Iridenta română", care își schimbă în același an numele în „Carpații"; societatea care a demascat și a combătut politica de deznaționalizare a popoarelor nemaghiare din Ungaria, și-a încetat activitatea în 1918.
febr. 27. Premiera, la Gimnaziul român din Brașov, a operetei *Crai Nou* de Ciprian Porumbescu.
apr. 2/14 — iun. 18/30. Expoziția lui Ion Andreescu în sala Stavropoleos din București.
mai. La Salonul de la Paris, sculptorul Ioan Georgescu expune *Aruncătorul de lance*, iar Nicolae Grigorescu *Un colț din atelierul meu*.
mai 14/26. Legea pentru tocmelile de lucrări agricole, care reduce termenul învoielilor de la 5 la 2 ani și jumătate, iar ajutorul de dorobanți este suprimat.
iun. 2/14. Înființarea Biroului geologic, cu scopul întocmirii unei hărți geologice a României, sub direcția lui Gregoriu Ștefănescu.

1882, iul. 1/13. Răscumpărarea de către stat a căii ferate Cernavodă—Constanța și a portului Constanța de la compania engleză căreia Turcia i le concesionase în 1857.
nov. Reintră în vigoare Legea comunală din 1884, prin care se modifica numărul de membri ai Consiliului comunal și ai corpului de alegători format din alegătorii colegiilor I, II, III și delegații colegiului IV pentru Cameră.

1883. Înființarea la Bușteni, de către frații Schiel, a fabricii de mucava, materia primă fiind lemnul.
— Instalarea primei linii telefonice particulare în București (între magazinul și tipografia „Socec").
— Sámi László: *Válogatott müvei*, Cluj.
— Mihai Eminescu: *Poesii*, ediția lui T. Maiorescu.
— Parlamentul maghiar votează a doua lege școlară („Legea Trefort"), prin care se accentuează maghiarizarea învățămîntului secundar.

1883—1884. La Iași se ridică statuia ecvestră a lui Ștefan cel Mare, opera sculptorului francez Emmanuel Frémiet.

1883—1885. Construirea clădirii *Băncii Naționale a României* după planurile arhitecților francezi Albert Galleron și Cassien Bernard.

1883, ian. 1/13. Se constituie la Paris grupul revoluționar român, compus din Vintilă C.A. Rosetti, Alexandru A. Bădărău, Constantin Mille, Vasile G. Morțun ș.a.
ian 15/27. Apare la Iași revista *Recreații științifice* (pînă în 1889), avînd o contribuție importantă la dezvoltarea științelor matematice în România.
febr. 1/13. Apare bilunar la Paris (pînă la 15/27 apr.) și apoi la Bruxelles (pînă la 15/27 aug. 1883) revista *Dacia viitoare*, editată de studenții revoluționari români din Paris; a propagat idei marxiste și a militat pentru desăvîrșirea unității politice a românilor.
febr. 25/mart. 9. Adunarea de protest de la Sibiu, sub președinția lui George Barițiu, împotriva celei de-a doua legi școlare promulgate de parlamentul maghiar. Manifestații asemănătoare au mai avut loc la Blaj, Deva și în alte localități din Transilvania.
mart. 6/18. Legea pentru aderarea României la Convenția internațională a metrului, încheiată la Paris (8/20 mai 1875).
mart. 10. Semnarea Tratatului de la Londra în urma Conferinței Internaționale (Germania, Austro-Ungaria, Rusia, Turcia, Franța, Marea Britanie, Italia) care a dezbătut problema privind prorogarea puterilor Comisiei europene și extinderea competenței acesteia pînă la Brăila precum și sancționarea regulamentului fluvial. România, nefiind admisă să ia parte la Conferința de la Londra cu drepturi egale cu celelalte puteri, a declarat ca ilegale prevederile Tratatului privind extinderea competenței Comisiei eu-

ropene a Dunării asupra sectorului Dunării cuprins între Brăila și Porțile de Fier.

1883, mart. 19/31. Legea pentru exploatarea căilor ferate ale statului, prin care administrarea căilor ferate este încredințată „Direcțiunii generale C.F.R."; s-a aplicat cu mici modificări pînă la legea din 17 iun. 1925.
apr. 15/27 — aug. 15/27. Apare bilunar la București revista *Emanciparea*, editată de „Cercul socialist"; redactor principal: Constantin Bacalbașa. A publicat pentru întîia oară în limba română fragmente din primul volum din *Capitalul* de Karl Marx, în traducerea lui Anton Bacalbașa, precum și fragmente din *Catechismul socialist* de Jules Guesde; aici a debutat în publicistică C. Dobrogeanu-Gherea.
aug. 26/sept. 7. Întrevedere Brătianu-Bismarck la Gastein, premergătoare tratatului de alianță româno-austro-ungar.
sept. 18/30. Se inaugurează la București „Expoziția cooperatorilor din țară", la a cărei organizare au lucrat numai meseriași din România.
oct. 18/30. Semnarea la Viena, în cel mai strict secret, a Tratatului de alianță româno-austro-ungar, la care Germania aderă în aceeași zi.

1884. Instalarea primei linii telefonice de stat (între Ministerul de Interne și Poșta Centrală).
— Înființarea, din inițiativa lui I. Gh. Cantacuzino, a fabricii de ciment de la Brăila.
— La Timișoara se introduce, pentru prima oară în Europa, iluminatul electric al străzilor.
— Legea privind încurajarea fabricării țesăturilor, sforii, frînghiilor, sacilor de iută etc.
— Alexandru D. Xenopol: *Teoria lui Roessler (Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană)*, în care susține cu argumente solide autohtonia și continuitatea românilor în spațiul carpato-dunărean.
— La Constanța se ridică statuia lui Ovidiu (opera sculptorului italian Ettore Ferrari).
— Nicolae Densușianu: *Revoluția lui Horea în Transilvania și Ungaria*, București.
— I se încredințează lui B.P.Hasdeu continuarea lucrărilor la *Dicționarul Academiei*.
ian. 6/18 — ian. 8/20. Are loc la Iași Congresul economic, la care se adoptă în unanimitate programul în 16 puncte, intitulat „Programa mișcării economice din România", preconizînd o serie de măsuri menite să contribuie la dezvoltarea generală a economiei românești.
mart. Se constituie Partidul Liberal-Conservator, prin unirea grupării „liberalilor sinceri" (aripa de dreapta a liberalilor, condusă de Gheorghe Vernescu) cu Partidul Conservator, condus de Lascăr Catargiu.
mart. Înființarea Partidului Moderat Român din Transilvania, în frunte cu mitropolitul Miron Romanul, care ac-

ceptă dualismul austro-ungar și toate consecințele politice ale acestui act.

1884, apr. 10/22. Apare lunar la Iași *Revista socială* (pînă în aug. 1887, cu întreruperi), prima publicație teoretică socialistă din România. C. Dobrogeanu-Gherea a publicat în paginile revistei importante studii economice-sociologice: *Karl Marx și economiștii noștri; Ce vor socialiștii români?; Robia și socialismul; Anarhia și socialismul* ș.a., în care erau combătute doctrinele politice mic-burgheze, și în primul rînd anarhismul.

apr. 14/26. Apare la Sibiu ziarul politic și cultural *Tribuna* (pînă în 16/29 apr. 1903), condus între 1884 și 1886 de Ioan Slavici. Ziarul a avut un rol important în lupta de eliberare națională a românilor din Transilvania, în jurul lui grupîndu-se elemente tinere ale Partidului Național Român („tribuniștii"), care urmăreau să imprime luptei politice un mai pronunțat caracter de combativitate.

iun. 9/21. Legea electorală (prin modificarea Constituției) pe baze cenzitare, prin care corpul electoral se împarte în trei colegii pentru Camera Deputaților și două colegii pentru Senat. Prin noua lege, burghezia bancară, industrială și comercială își întărește pozițiile politice în cadrul coaliției burghezo-moșierești. Votarea legii marchează ruptura definitivă dintre cele două principale grupări ale Partidului Liberal: „brătieniștii" și „rosettiștii".

iun. 10/22. Legea privind crearea Domeniului Coroanei (12 moșii cu 118 286 ha, din care 67 198 ha pădure) din proprietățile statului.

iul. 19. Apare la Iași (din 23 nov. 1886 la București) ziarul *Lupta* (pînă la 30 nov. 1895), sub conducerea lui Gheorghe Panu. A avut un rol important în lupta democratică și antimonarhică.

aug. 20/sept. 1. Apare la București, din inițiativa lui Luigi Cazzavillan, ziarul de informații *Universul* (pînă în 1953, cu unele întreruperi), primul mare cotidian românesc.

nov. 13/25. Premiera piesei *O scrisoare pierdută*, în următoarea distribuție: C. Nottara (Tipătescu), I. Panu (Dandanache), I. Petrescu (Trahanache), Aristizza Romanescu (Zoe) ș.a.

1885. Înființarea fabricii de postav de la Buhuși, cu mașini moderne.

— Intră în funcțiune, cu mașini moderne, fabrica de hîrtie „Letea" din Bacău.

— Se înființează băncile „Timișana" din Timișoara și „Ardeleana" din Orăștie.

— Se montează în clădirea Teatrului Național din București un generator electric, teatrul nostru fiind unul dintre primele din lume care era luminat astfel.

— Victor Babeş (în colaborare cu francezul André-Victor Cornil) publică *Les bacteriés et leur rôle dans l'ethiologie, l'anatomie et histologie pathologique des maladies infectieuses* (ed. 2, 1886, ed. 3, 1900), primul tratat de bacteriologie din lume, premiat de Academia Franceză.
— Mihail C. Sutzu: *Despre originile monetelor.*
— Alexandru Philippide continuă lucrările la *Dicționarul Academiei.*
— Traian Demetrescu: *Poesii.*
— Nicolae Grigorescu termină marea pînză *Atacul de la Smîrdan*, comandată în 1878 de Primăria Capitalei.
— Gruparea liberalilor radicali, condusă, după moartea lui C. A. Rosetti, de Gheorghe Panu, încearcă să se constituie într-un partid separat, Partidul Radical. Proiectul nu va fi însă realizat.

1885—1888. Construirea Palatului Ateneului Român din București, după planurile arhitectului francez Albert Galleron.

1885, febr. 1/13. Apare la București ziarul *Drepturile omului* (pînă la 3/15 apr. 1889, cu întreruperi), editat de cercul de studii sociale cu același nume. Începînd din nov. 1885, cînd se întăresc tendințele socialiste în cadrul cercului de studii sociale, ziarul a contribuit la popularizarea marxismului și a militat pentru întemeierea unui partid al muncitorilor.
mart. 9. Premiera piesei *Ovidiu* de Vasile Alecsandri, pusă în scenă de Grigore Manolescu, care a jucat și rolul principal.
mart. 13/25. Se încheie la București Convenția poștală româno-bulgară.
mart. 30/apr. 11. Legea pentru organizarea monetăriei statului, a fabricii de timbre și a depozitului general al timbrelor.
apr. 8/20. Premiera piesei lui I. L. Caragiale *D-ale Carnavalului* la Teatrul Național din București.
apr. 10/22. Delegația cercului de studii sociale „Drepturile omului" desfășoară pentru prima oară steagul roșu pe străzile Bucureștiului, cu prilejul înmormîntării liberal-radicalului C.A. Rosetti.
apr. 13/25. Legea „depozitului legal", prin care fiecare tipografie este obligată să trimită cîte trei exemplare din fiecare tipăritură bibliotecilor centrale din București, Iași și Bibliotecii Academiei Române.
mai. Ștefan Ionescu-Valbudea expune la Paris sculptura *Mihail Nebunul.*
mai 1/13. Decret regal privind aprobarea *Tomos*-ului, prin care Patriarhia din Constantinopol recunoaște biserica Regatului României ca autocefală.
mai 8/20. Trupa română de operă a Teatrului Național din București, alcătuită din inițiativa și sub conducerea lui George Stephănescu, dă primul spectacol în limba română cu opera *Linda de Chamonix* de G. Donizetti.

1885, mai 20/iun. 1. România denunță convenția comercială cu Austro-Ungaria din 1875 din cauza politicii vamale a acesteia, net nefavorabilă economiei românești. Reintră în vigoare tariful vamal protecționist din 1874.
iul. Apare la Budapesta, apoi la Viena și la Sibiu (pînă în dec. 1904), periodicul științific „Rumänische Revue", condus de Cornel Diaconovici (din ian. 1893, a purtat titlul „Rumänische Jahrbücher").
aug. 18. Se înființează „Erdelyrészi magyar közmüvelödési egyesület" — E.M.K.E. („Societatea pentru cultura maghiară transilvăneană"), ca o contrapondere a „Astrei", cu scopul de a promova, în planul culturii, politica de maghiarizare a românilor din Transilvania.
sept. — 1886, mai. Apare în revista *Contemporanul* traducerea lucrării lui F. Engels *Originea familiei, a proprietății private și a statului.*
sept. Titu Maiorescu: *Comediile d-lui Caragiali*, în *Convorbiri literare.*
nov. Închegarea formațiunii politice eterogene „Opoziția Unită" (prin încheierea alianței politice dintre facțiunea liberală condusă de Dumitru C. Brătianu și Partidul Liberal-Conservator), cu scopul răsturnării guvernului I.C. Brătianu și preluării puterii.
nov. Retragerea elementelor liberale din cercul de studii sociale „Drepturile omului" și întărirea tendințelor socialiste din cadrul acesteia.

1886. Se înființează băncile „Patria" din Blaj și „Economul" din Cluj.
— Construirea primei lucrări în stil românesc a lui Ion Mincu: *Casa Lahovari* din București.
— Ștefan C. Michăilescu: *Încercări critice asupra învățămîntului nostru primar.*
— Ioan Georgescu termină statuia lui Gheorghe Lazăr, înălțată în fața Universității din București.

1886—1887. T.C.Văcărescu: *Luptele românilor în războiul din 1877—1878* (2 vol.), București.
— Constituirea la București a Asociației lucrătorilor tipografi „Gutenberg", avînd un rol important în organizarea luptei muncitorilor.

1886—1888. Se tipăresc operele complete, în două volume, ale lui Miron Costin.

1886—1898. B.P.Hasdeu: *Etymologicum Magnum Romaniae*, vol. I–IV.

1886, febr. 15/27. Apare bilunar la Brașov gazeta *Meseriașul român* (pînă la 15/27 dec. 1889), sub îngrijirea lui Bartolomeiu Băiulescu; este prima gazetă românească din Transilvania care s-a ocupat de situația micilor meseriași și a lucrătorilor români transilvăneni.

1886, mai 17/29. Se adoptă un tarif vamal protecționist (fixa taxe asupra unui număr important de produse străine importate) care contribuie la dezvoltarea industriei. Drept răspuns la acest nou tarif vamal, Austro-Ungaria introduce taxe vamale prohibitive la toate articolele care se importau din România. Se dezlănțuie astfel „războiul vamal" româno-austro-ungar (mai 1886 — dec. 1893).

mai 26/iun. 7. Se încheie la București Tratatul de Comerț româno-elvețian (intră în vigoare la 19 iun. / 1 iul. 1886).

aug. 22/sept. 3. Apare la București gazeta *Gutenberg* (pînă în 1931, cu întreruperi), editată de asociația muncitorilor tipografi cu același nume: între 1886 și 1900 redactor responsabil al revistei a fost muncitorul tipograf Alexandru Ionescu.

sept. Greva muncitorilor de la fabrica de furnituri militare, pielărie și încălțăminte „Mandrea și Leon" din București, cea dintîi grevă organizată cu sprijinul militanților socialiști.

sept. 9/21. Se adoptă la Berna Convenția pentru protecția operelor literare și artistice (intră în vigoare în România la 5/17 dec. 1887).

nov. 9/21. Apare la Brăila gazeta *Lampa* (pînă la nov. 26/dec. 8, 1887); a militat pentru organizarea clasei muncitoare.

nov. 14/26. Încheierea unui nou Tratat de Comerț și Navigație româno-englez.

dec. 4/16. Semnarea la București a Tratatului de comerț româno-rus.

1887. Dr. Constantin Istrati descoperă o nouă clasă de substanțe colorante fără azot, pe care le denumește *franceine* — primind la expoziția internațională de la Paris din 1889 medalia de aur, iar procedeul de obținere face obiectul brevetului francez de invenție nr. 197 351 din apr. 1889.

— Teodor Dragu inițiază folosirea în România a locomotivelor cu combustibil lichid, inventînd în acest scop un injector cu păcură.

— Se reînființează „Societatea de medici și naturaliști".

— Apare în Contemporanul articolul lui C. Dobrogeanu-Gherea *Către d-l Maiorescu*, care deschide celebra polemică Gherea—Maiorescu.

— Grigore Tocilescu: *Biserica episcopală a mănăstirii Curții de Argeș.*

— Alexandru Mocioni: *Religiune și știință.*

— Constantin Dobrogeanu-Gherea: *Tendenționismul și tezismul în artă* (în *Contemporanul* nr. 5—6).

— Alexandru Odobescu: *Scrieri istorice și literare.*

1887—1889. Ion Mincu construiește *Casa Vernescu* (azi Ministerul Metalurgiei) și *Casa Monteoru* (azi Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu").

1887, febr. 17/mart. 1. Încheierea la București a Convenției de comerț româno-germane (intră în vigoare la 10/22 iun. 1887).

febr. 28/mart. 12. Legea monopolului tutunului, prin care statul avea dreptul de monopol în comercializarea tutunurilor indigene și străine sub orice formă, de orice calitate și sub orice întrebuințare în întreaga țară.

mart. 7. Conferință a Partidului Național Român la Sibiu, la care se hotărăște să se adopte în viitor tactica „pasivismului" pentru întregul partid (adică neparticiparea la alegeri nu numai în Transilvania, dar și în Banat și în părțile ungurene). Alegerea lui George Barițiu ca președinte și a lui Ioan Slavici ca secretar al partidului consemnează victoria liniei politice a „tribuniștilor".

mai 10/22. Se promulgă Codul comercial, întocmit după modelul celui italian din oct. 1882 (intră în vigoare la 1/13 sept. 1887).

mai 12/24. Legea de încurajare a industriei „Măsuri generale pentru a veni în ajutorul industriei naționale". Avantajele însemnate acordate pentru înființarea de întreprinderi industriale cu un capital de 50 000 de lei și cu un număr de cel puțin 25 de lucrători (scutiri de impozite și de taxe vamale, reduceri pe căile ferate, materii prime etc.), încurajează marea industrie mașinistă, legea constituind un moment important în evoluția economiei românești.

iun. 15/27. Legea pentru alegerea consiliilor comunale, care prevedea împărțirea alegătorilor organelor comunale din comunele urbane reședințe în două colegii: primul alegea jumătate plus unul dintre membrii Consiliului Comunal; alegătorii fără cens și neștiutorii de carte din aceste comune votau prin delegați; reflectă tendința de compromis dintre marea burghezie și moșierime, evidentă în perioada „viziratului" lui I.C. Brătianu.

(vara). Bîntuie în toată țara o secetă cumplită, care accentuează suferințele țărănimii.

(toamna). Ia ființă „Cercul muncitorilor" din București care marchează un moment important al procesului unirii mișcării muncitorești cu socialismul științific. Cercul și-a propus să militeze pentru unirea și organizarea muncitorilor într-un partid puternic al muncitorilor, prima organizație politică a clasei muncitoare din România (Statutul este votat la 13/25 febr. 1888). După modelul acestuia se creează cercuri muncitorești și în alte orașe ale țării.

oct. Crearea formațiunii politice „Liga de rezistență", prin unirea disidenței liberale, condusă de Nicolae Fleva și Take Ionescu, cu gruparea tinerilor conservatori, condusă de Nicolae Filipescu.

nov. 1/13. Apare la Iași gazeta *Muncitoriul* (pînă la 13/25 aug. 1889), avînd ca subtitlu *Organ al partidei muncitorilor*. Editată de „Cercul muncitorilor" din Iași, gazeta a militat pentru crearea unui partid al muncitorilor.

1887, nov. 10/22. Semnarea la București a Tratatului de comerț și de navigație româno-turc (intră în vigoare la 31 dec. 1887).
nov. 19/dec. 1. Înființarea „Societății generale a lucrărilor în fier și lemn", avînd mai multe secții, cea mai importantă fiind secția Atelierelor căilor ferate, în frunte cu muncitorul Constantin Olcescu.
dec. 12/24. Apare săptămînal la București gazeta *Dezrobirea* (pînă la 9/21 apr. 1888), avînd ca subtitlu *Organ al partidului muncitorilor*. Editată de „Cercul muncitorilor" din București, gazeta a militat pentru organizarea politică și profesională a proletariatului din România.
dec. 15/27. Apare lunar la București *Revista nouă* (pînă în sept. 1895), condusă de B.P. Hasdeu.

1888. Se înființează Biblioteca municipală din Arad.
— Ioan Georgescu termină statuia lui Gheorghe Asachi din Iași.

1888—1889. Anghel Saligny construiește silozurile de la Brăila și Galați, întrebuințînd pentru prima oară în lume (în construcții masive), betonul armat și plăcile de beton prefabricate.

1888—1893. Alexandru D. Xenopol: *Istoria românilor din Dacia Traiană*, 6 vol., Iași, prima sinteză de proporții a istoriei românilor.

1888, ian. 1/13. A apărut la Blaj primul număr din *Musa română, foaie muzicală și literară lunară*, editată de Iacob Mureșanu.
ian. 4/16. Scrisoare a lui Friedrich Engels adresată socialiștilor români, conținînd aprecieri pozitive la adresa mișcării socialiste din România.
ian. 9/21. Legea pentru înființarea unui serviciu de navigație fluvială și maritimă.
ian. 23/febr. 4—ian. 25/febr. 6. Alegeri parlamentare, cu care ocazie este ales ca deputat în parlament primul socialist, în persoana lui Vasile G. Morțun.
ian. 30/febr. 8. Greva muncitorilor de la Atelierele căilor ferate din Galați împotriva condițiilor grele de lucru și a abuzurilor săvîrșite de către conducerea Atelierelor. Avînd sprijinul moral și material al muncitorilor din celelalte orașe (cu acest prilej se manifestă, pentru prima dată în istoria mișcării muncitorești din România, solidaritatea de clasă a muncitorilor din celelalte ramuri și centre industriale), greva s-a încheiat cu satisfacerea integrală a revendicărilor greviștilor.
febr. 14/26. Inaugurarea Ateneului Român.
mart. 19/31. Demisia guvernului Ion C. Brătianu, ca urmare a tensiunii politice și sociale, alimentată și de acțiunile „Opoziției unite", „Ligii de rezistență" și ale grupării radicale rosettiste conduse de Gheorghe Panu.
mart. 23/apr. 4 —1889, mart. 29/apr. 10. Guvernare junimistă în timpul căreia se accentuează diferențierea dintre

cele trei importante grupări conservatoare: liberali-conservatori (L. Catargiu şi Gh. Vernescu), conservatori puri (G. Manu şi Al. Lahovari) şi junimiştii (P.P. Carp, Th. Rosetti, T. Maiorescu şi Al. Marghiloman).

1888, mart.—iun. Se desfăşoară puternice răscoale ţărăneşti în Muntenia (mart.—apr.) şi Moldova (apr.—iun.).

apr. 9/21. Manifestul de solidaritate a „Cercului muncitorilor" din Bucureşti cu ţărănimea răsculată.

mai 3/15. Semnarea la Viena a Tratatului privind aderarea Italiei la Tratatul secret de alianţă din 18/30 oct. 1883 între România şi Austro-Ungaria.

mai 6/18. Victor Babeş face primele vaccinări antirabice la Bucureşti.

iul. Prima grevă generală a lucrătorilor tipografi din Bucureşti, încheiată cu satisfacerea unor revendicări ale muncitorilor (printre care fixarea zilei de muncă la nouă ore etc.).

aug. 13/25 — sept. 6/18. Se desfăşoară la Atelierele centrale ale căilor ferate din Bucureşti cea mai importantă grevă de la sfîrşitul sec. XIX, condusă de un comitet de grevă, în frunte cu militantul Constantin Olcescu. Greviştii au primit sprijin material şi moral din partea muncitorilor din întreaga ţară, precum şi din partea feroviarilor din Praga, Budapesta, Viena şi Paris.

aug. 15/27. Apare la Bucureşti cotidianul *Adevărul* (1888—1916, 1919—1937 şi 1946—1951), de orientare democratică. Primul director al acestuia a fost Alexandru V. Beldiman.

oct. Alegeri parlamentare, cîştigate de conservatori.

oct. 18/30. Statul român sechestrează liniile ferate aflate în proprietatea societăţilor particulare.

dec. 4/16. Apare la Bucureşti foaia literară *Fîntîna Blanduziei* (pînă în 1889, dec. 31/1890, ian. 12), condusă de un comitet de redacţie în frunte cu Mihai Eminescu.

1889. Înfiinţarea „Societăţii române pentru industria şi comerţul petrolului", cu un capital de 5 000 000 de lei (dînd faliment în 1899, efectele sînt preluate de „Banca Ungariei de comerţ şi industrie").

— Intră în funcţiune centrala hidraulică de la Grozăveşti.

— Titu Maiorescu: *Eminescu şi poeziile lui.*

— Eduard Caudella compune opera istorică *Petru Rareş.*

— Agenţia de presă austriacă „Corrbureau" înfiinţează la Bucureşti „Agenţia română" (1889—1916), devenită în 1895 prima agenţie autonomă de presă din România.

— Se înfiinţează la Iaşi „Societatea ştiinţifică şi literară", care editează publicaţia *Arhiva.*

— Alexandru Pop: *Bibliografia publicaţiunilor periodice româneşti şi a celor publicate în limbi străine în România sau de români în străinătate. 1817—1887*, Bucureşti.

— Ion Ghica: *Amintiri din pribegie după 1848.*

1889—1891. George Bariţiu: *Părţi alese din istoria Transilvaniei pe 200 de ani în urmă* (3 vol.), Sibiu.

1889—1900. Alexandru Odobescu: *Le trésor de Pétroasa. Historique-Description. Etude sur l'orfevrerie antique* (3 vol.), Paris.

1889—1909. D.A. Sturdza publică *Acte şi documente privitoare la istoria renaşterii României*, vol. I—X, Bucureşti.

1889, ian. Statul român răscumpără de la concesionari liniile ferate, devenind proprietarul tuturor căilor ferate de pe teritoriul României (1 377 km).

febr. 2/14. Sînt instalate primele două lămpi electrice pentru iluminatul public în faţa Teatrului Naţional din Bucureşti.

mart. 29/apr. 10. Se formează un guvern conservator în frunte cu Lascăr Catargiu.

apr. 7/19. Legea pentru vînzarea către ţărani (106 714 familii) a 546 593 ha din moşiile statului şi pentru răscumpărarea embaticurilor. Scopul legii era temperarea luptei pentru pămînt a ţărănimii şi apărarea marii proprietăţi moşiereşti.

mai. Apare volumul *Teatru* de I.L. Caragiale, prefaţat de studiul lui Titu Maiorescu din 1885, *Comediile d-lui Caragiali*.

mai 29/iun. 10. Se adoptă legea pentru introducerea sistemului monometalist (etalon-aur), care intră în vigoare la 17/29 mart. 1890.

iul. 2/14—9/21. Congresul de constituire a Internaţionalei a II-a la Paris. Socialiştii români sînt reprezentaţi printre alţii şi de savantul Emil Racoviţă (unul dintre semnatarii actului prin care ziua de 1 Mai a fost proclamată ziua internaţională a muncitorilor).

oct. 1/13. Apare la Bucureşti gazeta *Revolta* (pînă la 1/13 ian. 1890), oficios al mişcării muncitoreşti din întreaga ţară. A militat pentru organizarea muncitorilor într-un partid politic.

nov. Reorganizarea pe baze mai largi a „Cercului muncitorilor" din Bucureşti.

nov. 5/17. Se formează un guvern conservator „concentrat" (junimiştii, liberal-conservatorii şi conservatorii „puri"), prezidat de generalul George Manu.

1889, dec.— 1890, mart. Grevă a muncitorilor de la minele Cozla, nemulţumiţi de micşorarea salariilor.

1890. Se constituie la Budapesta „Societatea anonimă pentru exploatarea cărbunelui din Uricani-Valea Jiului".

— Înfiinţarea la Bucureşti a fabricii „Steaua română" pentru fabricarea unor piese necesare industriei petroliere.

— Înfiinţarea fabricii de ciment de la Brăila.

— Se creează la Bucureşti, din iniţiativa lui C.I. Istrati, „Societatea română pentru ştiinţe" (din 1902 „Asociaţia română pentru înaintarea şi răspîndirea ştiinţelor").

— Amenajarea noii Grădini botanice din Bucureşti (pe locul unde se află şi astăzi).

— Construirea clădirii fostului Palat al Justiției din Craiova (arhitect: Ion N. Socolescu).
— Constantin Dobrogeanu-Gherea: *Studii critice* (vol. I și vol. II, 1891, vol. III, 1897).
— Debutul publicistic al lui N. Iorga cu versuri în *Contemporanul*.

1890—1892. Construirea clădirii Școlii centrale de fete din București (azi Liceul nr. 10), lucrare marcantă, în stil național, a arhitectului I. Mincu.

1890—1895. Construirea Palatului de Justiție (azi Tribunalul Capitalei), după planurile arhitectului francez A. Ballu.

1890—1914. Paul Gottereau: clădirea Bibliotecii centrale universitare din București.

1890, febr. 3/15. Premiera piesei *Năpasta* de I.L. Caragiale cu Grigore Manolescu (Dragomir), Constantin Nottara (Ion), Aristizza Romanescu (Anca).
febr. 17/mart. 1. „Cercul muncitorilor" din București se transformă în „Clubul muncitorilor", luîndu-și sarcina de a lupta pentru organizarea partidului politic al proletariatului din România.
febr. 25/mart. 9. Apare săptămînal la București ziarul *Munca* (pînă la 23 oct./nov. 4, 1894), organ al „Clubului muncitorilor" din București. A contribuit la procesul de clarificare ideologică din sînul mișcării muncitorești și la acțiunea de pregătire a Congresului de constituire a primului partid politic al clasei muncitoare din România.
apr. Se înființează serviciul de transporturi „Navigația fluvială română" (N.F.R.) și se acordă credite pentru achiziționarea de vase fluviale.
apr. 22/mai 4. Se sărbătorește pentru prima oară în România (ca și în alte țări) ziua de 1 Mai, zi a solidarității internaționale a oamenilor muncii, potrivit hotărîrii Congresului I al Internaționalei a II-a din 1889.
iun. 18/30 — iul. 18/30. Greva generală a 1 200 de mineri români și maghiari din Dognecea pentru mărirea salariului, introducerea zilei de muncă de 8 ore, a duminicii și a sărbătorilor ca zile de odihnă ș.a.
oct. 9/21. Se pune piatra fundamentală a podului Fetești—Cernavodă, lucrare proiectată și condusă de inginerul Anghel Saligny.
nov. Primăria orașului București concesionează unor societăți străine dreptul de a construi linii de tramvai.
dec. Se deschide la București prima expoziție a unei noi asociații artistice *Cercul artistic*, la care expune pentru prima oară Ștefan Luchian.
dec. 7. Se constituie Partidul Social-Democrat din Ungaria, la activitatea căruia participă și socialiști români din Transilvania.

1890, dec. 17/29. Se înființează la București „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor" („Liga culturală"), care își începe activitatea în mod oficial la 24 ian. 1891; a desfășurat o bogată activitate culturală și politică de sprijinire a luptei poporului român de pe ambele versante ale Carpaților pentru unitatea sa politică, reușind ca pînă în 1914 să-și creeze numeroase secțiuni în majoritatea orașelor din țară și în unele centre universitare din străinătate: Paris, Londra, Berlin, Anvers, Bruxelles etc.

1891. Se înființează Fabrica de vagoane de cale ferată de la Arad.
— Înființarea Bibliotecii centrale universitare din București.
— Se înființează, din inițiativa „Astrei", colecția „Biblioteca populară", tratînd subiecte din viața țărănimii, povestiri moralizatoare, istorioare, bucăți literare, poezii ș.a.
— Se înființează „Societatea arhitecților români"; primul președinte: Alexandru Orăscu.
— Constantin Miculescu își susține teza de doctorat în fizică la Paris cu rezultate devenite celebre, privind determinarea echivalentului mecanic al caloriei.
— Dr. Constantin Istrati: prima ediție a *Cursului elementar de chimie*; premiat de Academia Română, acesta va cunoaște 17 ediții pînă în 1936. Tradus în 1895, va fi admis ca manual didactic în liceele franceze și mexicane.
— Ștefan Stîncă: *Mediul social ca factor patologic*, București.
— Ioan Bogdan: *Vechile cronici moldovenești pînă la Ureche*.
— Primul turneu românesc în străinătate; o trupă compusă din actori ai teatrelor din Iași și din București prezintă la Viena spectacole cu *Hamlet*, *Mîndrie și amor*, *Nerone*.
— Congresul interparlamentar la Roma. N. Fleva prezintă raportul cu privire la nedreptățile suferite de românii din Transilvania; se propune o moțiune cu privire la „dreptul tuturor popoarelor la unitate națională", îmbrățișată cu căldură de toate delegațiile, cu excepția celei austro-ungare.
— Se votează în parlamentul maghiar o nouă lege școlară, prin care limba maghiară devine obligatorie și în grădinițele și leagănele (căminele) de copii.
— Din inițiativa „Legii pentru unitatea culturală a tuturor românilor" se publică în limba franceză *Memoriul studenților universitari români privitor la situația românilor din Transilvania și Ungaria*, adresat opiniei publice din Apusul Europei, în care se evidențiază politica de oprimare a celor 3 000 000 de români din Austro-Ungaria.

febr. 21/mart. 5. Formarea unui nou guvern liberal-conservator prezidat de generalul I. Em. Florescu.

mart. 2/14. Semnarea la Budapesta a Convenției românoaustro-ungare cu privire la joncțiunea căilor ferate (intră în vigoare la 5/17 nov. 1891).

mai 3/15. Înființarea instituției de stat „Fundațiunea Universitară Carol I".

1891, mai 9/21. Inaugurarea clubului politic al junimiştilor „Clubul constituţional", condus de P.P. Carp. Se definitivează ruptura (intervenită în 1885) dintre vechii conservatori şi junimişti.

mai 21/iun. 2. Dumitru C. Brătianu devine şeful Partidului Liberal în urma morţii fratelui său I.C. Brătianu; grupările disidente revin în partid.

iun. 25/iul. 7. Se votează o nouă lege vamală care micşorează taxele de import pentru produsele industriale (oferind mari avantaje ţărilor industriale europene), dar rămâne în esenţă protecţionistă.

aug. 4/16 — aug. 10/22. Congresul al II-lea al Internaţionalei a II-a, la Bruxelles. Delegaţia socialiştilor români (C. Mille, G. Diamandi, Al. G. Radovici şi D. Ţăranu) prezintă un raport în care cere dezbaterea problemei agrare în forul socialist internaţional.

nov. 17/29. Înfiinţarea la Ploieşti a „Clubului muncitorilor" din comitetul căruia au făcut parte, printre alţii, Al.G. Radovici, Anton Bacalbaşa, V. Ionescu, C. Apostolescu ş.a. Clubul avea ca organ de presă ziarul *Democraţia socială* (ian.—dec. 1892).

nov. 27/dec. 9 — 1895, oct. 4/16. Guvernarea cabinetului conservator unificat, prezidat de Lascăr Catargiu, la care participă şi junimiştii (remaniat în 18/20 dec. 1893).

dec. Apare la Iaşi revista teoretică *Critica socială* (pînă în apr. 1893), condusă de Ioan Nădejde şi Vasile G. Morţun, care a contribuit la răspîndirea marxsimului şi a militat pentru crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România (P.S.D.M.R.). În paginile revistei au fost publicate importante studii ca: *Anarhia cugetării*, de C. Dobrogeanu-Gherea, *Concepţia materialist-dialectică a istoriei sau materialismul economic* de Ioan Nădejde, *Sociologia burgheză faţă cu teoria luptei de clasă* de Raicu Ionescu-Rion etc.

dec. 22/1892, ian. 3. Înfiinţarea la Bucureşti de către studenţii socialişti a „Cercului de studii sociale".

1892. Construirea clădirii „Bufetului" de la Şoseaua Kiseleff, lucrare importantă în realizarea „stilului naţional" al arhitectului Ion Mincu.

— Apare la Iaşi prima traducere în limba română a lucrării lui Karl Marx şi Friedrich Engels *Manifestul Partidului Comunist*. Traducerea semnată de Panait Muşoiu poartă titlul *Manifestul Comunist*.

— Apare la Galaţi primul calendar socialist din România intitulat *Calendarul pozitivist*, editat de „Clubul muncitorilor" din Galaţi.

— Apare la Iaşi prima ediţie, postumă, a operelor lui Ion Creangă.

— Primele volume de proză ale lui I.L. Caragiale: *Note şi schiţe, Păcat, O făclie de paşti, Om cu noroc, Trei nuvele.*

— Publicarea în limbile română, franceză, engleză, maghiară și germană a *Replicii* tineretului român universitar din Transilvania și Ungaria la *Răspunsul* tineretului maghiar de la Academiile Ungariei memoriului studenților universitari români. *Replica* este primul document care atrage pe scară largă simpatiile diferitelor cercuri din Europa pentru cauza românilor.

1892—1893. Se construiește Foișorul de foc din București; era utilizat ca punct de observație a incendiilor, ca post de pompieri și ca rezervor regulator pentru rețeaua alimentară cu apă a orașului.

1892, ian. 5/17. Apare la Ploiești gazeta *Democrația socială* (pînă în 1892, dec. 27/1893, ian. 8), editată de „Clubul muncitorilor". A contribuit la răspîndirea marxismului și a militat pentru crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România (P.S.D.M.R.).

ian. 8/20 — ian. 9/21. Are loc la Sibiu o conferință extraordinară a Partidului Național Român, care hotărăște alcătuirea unui „Memorandum" către împăratul Franz Joseph I (cuprinzînd revendicările românilor din monarhia austro-ungară și o critică sistematică a politicii intolerante a guvernului maghiar). Conferința alege ca președinte al partidului pe dr. Ioan Rațiu, legat de cercurile „tribuniștilor".

mart. Înființarea Partidului Național Român din Bucovina, pe baza unui program care preconiza menținerea autonomiei Bucovinei în cadrul Austro-Ungariei.

mart. 1/13. Apare lunar la Fălticeni revista de literatură și de folclor *Șezătoarea* (1892—1931, cu intermitențe), sub conducerea lui Artur Gorovei.

mart. 13/25 — mart. 14/26. Conferința extraordinară a Partidului Național Român, care definitivează textul *Memorandumului* redactat de patriotul transilvănean Iuliu Coroianu.

mai 10/22. Clubul muncitorilor din Ploiești publică în *Democrația socială* un apel către toți muncitorii din țară, prin care propune convocarea congresului partidului muncitorilor, propunere acceptată de către grupările socialiste din țară.

mai 28/iun. 9. Conducătorii Partidului Național Român, însoțiți de 300 de intelectuali, negustori, meseriași și muncitori din Transilvania, sosesc la Viena pentru a prezenta împăratului *Memorandumul*, semnat de dr. Ioan Rațiu (președinte), Gheorghe Pop de Băsești și Eugen Brote (vicepreședinți), dr. Vasile Lucaciu (secretar general), Iuliu Coroianu (referent), Septimiu Albini (secretar) ș.a. Împăratul refuză să primească delegația și trimite *Memorandumul* guvernului ungar la Budapesta.

iun. 2/14. Înființarea la București a „Băncii creditului agricol" (lichidată în 1912), cu sucursale în toate reședințele

de județ. Acestea luau locul caselor de credit agricol, înființate în 1881.

1892, iun.22/iul. 4. Întrunirea Comitetului Executiv al Partidului Național-Liberal la București, care alege un comitet central și un comitet executiv de 11 persoane în frunte cu Dimitrie A. Sturdza, exponent al aripii moșierești a liberalilor.

iul. 13/25. Prelungirea Tratatului secret de alianță româno-austro-ungar din 18/30 oct. 1883.

aug. 1/13. Semnarea la București a Convenției de comerț și navigație româno-engleze (înlocuită prin Convenția din 1905).

aug. 23. Greva generală a muncitorilor tăbăcari, încheiată cu victoria greviștilor.

aug. 24—sept. 18. Greva lucrătorilor de la fabrica de cherestea „Goetz" din Galați, condusă de „Clubul muncitorilor", încheiată cu satisfacerea revendicărilor greviștilor.

oct. Ruperea relațiilor diplomatice româno-grecești din pricina pretențiilor guvernului grec de a reglementa problema unor moșteniri mobiliare pe cale diplomatică, nu judecătorească.

oct. 18/30. Apare la Galați ziarul *Lucrătorul* (pînă în 1893, febr. 23/mart.7), cu subtitlul „Organ social-democrat", care militează pentru crearea partidului muncitorilor.

nov. 1/13. Nouă organizare a autorității administrative, prin care se atribuie prefecților și subprefecților puteri nelimitate în reprimarea acțiunilor de „subminare a ordinii și siguranței publice".

nov. 8/20. Congres al Partidului Național-Liberal la Iași, care adoptă un nou program și confirmă alegerea din iun. a lui Dimitrie A. Sturdza ca președinte al partidului.

nov. 24/dec. 6. Legea pentru descoperirea monumentelor și obiectelor antice, care interzice efectuarea de săpături fără autorizația Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

dec. 11/23. Semnarea la București a Convenției comerciale româno-italiene.

dec. 13/25. Ziarul *Munca* publică proiectul de program al Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România (P.S.D.M.R.).

1893. Se înființează „Societatea anonimă minieră și siderurgică" din Călan (construită pe locul fostei întreprinderi „S.A. de mine și furnale din Brașov").

— Înființarea la Galați a „Uzinelor de construcții și turnătorie de fier și bronz", aparținînd lui G. Fernic.

— Statul român cumpără de la societatea austriacă D.D.S.G. (care domina navigația pe Dunăre) Șantierul naval de la Turnu Severin.

— Grigore Antipa începe reorganizarea Muzeului de istorie naturală din București, cu care prilej folosește, pentru

prima dată în lume, un nou procedeu, dioramele, cu ajutorul cărora vietuitoarele sînt prezentate în mediul lor de viață.
—George Coșbuc: *Balade și idile* (1883—1890), București.

1893, ian. 1/13. Apare lunar la Iași *Revista critică-literară* (pînă la 1/13 iun. 1897) sub conducerea lui Aron Densușianu.

ian. 10—11. Conferință a reprezentanților românilor, slovenilor și sîrbilor la Viena, care marchează un pas important pe calea coordonării acțiunilor luptei de eliberare.

ian. 24. Apare la București revista satirică *Moftul român* (pînă la 12 mai 1902, cu întreruperi), sub conducerea lui I.L. Caragiale și Anton Bacalbașa.

febr. 12/26. Încheierea la Paris a Convenției comerciale româno-franceze pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate (intră în vigoare la 22 mart./apr. 3, 1893).

febr. 19/mart. 3. Se încheie la București Convenția de comerț româno-elvețiană (intră în vigoare la 30 apr./mai 12, 1893).

mart. 31/apr. 12 — apr. 3/15. Congresul de constituire a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România (P.S.D.M.R.) la București, care votează programul și statutul acestuia. Congresul a fost salutat prin telegrame și scrisori ale organizațiilor socialiste din Franța, Rusia, Spania, Austria, Germania, Bulgaria și Italia. Constituirea P.S.D.M.R., primul partid politic al clasei muncitoare din România, a reprezentat un moment de însemnătate istorică în organizarea clasei muncitoare pe plan național, în răspîndirea în cadrul mișcării muncitorești a concepției marxiste și în dezvoltarea luptei sociale din țara noastră.

mai 1/13. Apare săptămînal la Timișoara gazeta socialistă *Volkswille* (pînă în 1936, cu unele întreruperi; între 1919 și 1930 sub titlul de *Arbeiter-Zeitung*), cu rol important în munca de agitație și de propagandă socialistă și în organizarea muncitorilor.

mai 11/23. Camera Deputaților votează o lege a tocmelilor agricole, care cuprinde o serie de îmbunătățiri economice în favoarea țărănimii, fără a rezolva însă măcar parțial problema țărănească.

mai 29/iun. 10. Legea clerului mirean, care prevedea salarizarea clerului, întreținerea bisericilor, fixarea parohiilor, numirea și pregătirea clerului mirean, controlul administrativ și disciplinar în biserică.

iul. 4/16. Legea asupra maximului taxelor și contribuțiilor comunale („Legea maximului"), prin care se înăsprea regimul fiscal; a intrat în vigoare la 11/23 ian. 1894 în comunele urbane și la 1/13 apr. în comunele rurale.

iul. 23—24. Conferința Partidului Național Român din Transilvania la Sibiu, care adoptă în unanimitate o rezoluție de solidaritate cu conținutul *Memorandumului*, protestînd în același timp împotriva procesului intentat conducătorilor politici români.

1893, iul. 25/aug. 6—iul. 31/aug. 12. Are loc la Zürich Congresul al III-lea al Internaţionalei a II-a, la care a participat şi o delegaţie a social-democraţiei române, în frunte cu C. Dobrogeanu-Gherea; Congresul votează, la propunerea delegaţiei române, şi o rezoluţie privind înscrierea chestiunii agrare pe ordinea de zi a viitorului congres.

sept. 1/13. Legea pentru înfiinţarea jandarmeriei rurale, care marchează o înăsprire a represiunilor pe plan general.

nov. 28. Apare săptămînal la Bucureşti revista literară *Viaţa* (pînă la 28 ian. 1896, cu întreruperi), sub conducerea lui Al. Vlahuţă şi dr. V. A. Urechia.

oct. 9/21. Se încheie la Berlin Tratatul de comerţ, vamal şi de navigaţie româno-german (intră în vigoare la 1/13 ian. 1894).

dec. 2—24. Congresul internaţional al studenţilor socialişti la Geneva, la care mişcarea socialistă din România a fost reprezentată de Emil Racoviţă, Ştefan Irimescu şi George Diamandi.

dec. 9/21. Semnarea la Bucureşti a unei noi convenţii comerciale româno-austro-ungare pe baza clauzei naţiunii celei mai favorizate, care marchează încheierea „războiului vamal" început în 1886. Convenţia intră în vigoare la 2/14 iun. 1894.

dec. 20. Apare săptămînal la Iaşi (pînă la 11 iul. 1894) şi apoi la Bucureşti (pînă la 24 oct. 1894) revista *Evenimentul Literar*, sub conducerea Sofiei Nădejde. În paginile revistei C. Stere a expus elementele viitoarei doctrine poporaniste.

1894. Societatea anonimă de mine de cărbuni din Salgótarján (Ungaria) cumpără de la „Societatea anonimă de mine şi furnale din Braşov" terenurile carbonifere din Valea Jiului.
— Înfiinţarea la Bucureşti a fabricii de bere „Bragadiru".
— Înfiinţarea „Societăţii amicii ştiinţelor matematice", care prin contopire cu „Societatea de ştiinţe fizico-chimice" (întemeiată în 1894), dă naştere „Societăţii române de ştiinţe din Bucureşti" (1897) devenită apoi, „Societatea română de ştiinţe" (1903). Această societate a funcţionat între 1903 şi 1948 (cu o întrerupere între 1916 şi 1918).
— Alexandru Philippide, *Istoria limbei române*.
— Duiliu Zamfirescu publică în *Convorbiri*: *Viaţa la ţară*, tipărită în volum anul următor.

1894—1900. Construirea Palatului Poştelor din Bucureşti (arhitect Alexandru Săvulescu).

1894, ian. 1. Apare bilunar la Bucureşti revista literară *Vatra* (pînă în aug. 1896), condusă de I. Slavici, I.L. Caragiale şi G. Coşbuc).

ian. 1/13. Încheierea unui tratat comercial româno-german, care stipula o serie de avantaje pentru produsele germane: taxe vamale scăzute sau deloc, variabilitatea preţului de vînzare etc.

1894, ian. 6—7. Constituirea Partidului Muncitoresc Social-Democrat din Ungaria, în organizațiile căruia au intrat numeroși muncitori din centrele industriale transilvănene: Arad, Timișoara, Cluj ș.a.
ian. 10/22. Se încheie la București o Convenție de comerț româno-belgiană (intră în vigoare la 1/13 apr. 1894).
mart. 5/17. Mitingul de la Oxford, prezidat de filologul și romanistul W.R. Morphill; puternică manifestare de solidaritate cu memorandiștii; se adoptă o moțiune care exprimă simpatia pentru lupta poporului român din Transilvania.
apr. 1/13. Înființarea „Băncii agricole" cu capital românesc (8 000 000 de lei), cu sucursale în toate județele. Acorda împrumuturi de cel mult 1 000 de lei pe 3, 6 și 9 luni, cu dobîndă de 10% pe an.
apr. 20/mai 2 — apr. 22/mai 4. Congresul al II-lea al P.S.D.M.R. la București; dezbate și adoptă hotărîri corespunzătoare pe probleme privind propaganda în rîndurile țărănimii muncitoare, crearea cluburilor socialiste la sate, sistemul electoral și votul universal, reglementarea raporturilor de muncă dintre muncitori și patroni etc.
apr. 24/mai 6. Mitinguri de solidaritate cu memorandiștii la București, la care participă delegații din întreaga țară.
apr. 25/mai 7 — mai 13/25. Are loc la Cluj procesul politic intentat de către guvernul maghiar „memorandiștilor", cu un larg ecou internațional; 14 membri ai Comitetului Central al Partidului Național Român (printre care dr. Ioan Rațiu și dr. Vasile Lucaciu) sînt condamnați la închisoare. Puternice manifestații populare la București.
mai 12/24. Apare în ziarul „La Justice" faimosul articol *Lupta de rase* al lui George Clemenceau, în care, după ce face un istoric al luptei de eliberare națională a românilor din Transilvania, se pune chezaș pentru adevărul luptei lor.
mai 24/iun. 5. Se redeschide la București, după o întrerupere de 13 ani, *Expoziția artiștilor în viață.*
iul. 16. Guvernul ungar interzice activitatea Partidului Național Român, sub pretextul că „lucra fără statute" și avea legături cu elemente din străinătate.
nov. 2/14. Apare la București ziarul *Lumea nouă* (pînă la 1/13 oct. 1900), organ al P.S.D.M.R, care a avut un rol important în lupta pentru realizarea revendicărilor general-democrate din programul P.S.D.M.R.
nov. 28. Adunare națională la Sibiu, care protestează împotriva hotărîrii guvernului ungar de desființare a Partidului Național Român și hotărăște convocarea Congresului naționalităților în vederea coordonării programului de luptă națională și politică a popoarelor asuprite de Imperiul austro-ungar.
dec. 9/21. Primul tramvai electric pe străzile Bucureștiului.

1895. Se constituie Societatea petrolieră „Steaua română" cu un capital de 2 400 000 de lei, deținut în cea mai mare parte de firma Offenheim și Singer, de „Banca ungară pentru comerț și industrie" din Budapesta și de un grup de financiari englezi (din 1898, capitalul englez a fost înlocuit cu capitalul german al grupului „Deutsche Bank", care în 1903 a preluat și participațiile „Băncii ungare de comerț și industrie").

— Se înființează serviciul maritim român (S.M.R.).

— Se construiește la București un Observator astronomic militar; contribuie la întocmirea hărții României.

— Construirea Palatului Ministerului Agriculturii, după planurile arhitectului elvețian Louis Pierre Blanc.

— Ia ființă „Societatea carpatină din Sinaia", prima asociație de turism de munte din România.

— Alexandru Macedonski: *Excelsior*, primul din volumele maturității sale creatoare.

— Anton Bacalbașa: *Moș Teacă*; *Din Război*.

febr. 7. Comitetul de conducere al „Astrei" decide elaborarea și publicarea *Enciclopediei române*, sub îndrumarea lui Cornel Diaconovici, primul secretar al asociației. Lucrarea, apărută în 3 volume între 1898 și 1904, a îndeplinit multă vreme o dublă funcție, culturală și politică, în istoria poporului român.

mart. Întemeierea la Brăila a „Clubului muncitorilor".

mart. Apare la Editura-librărie „Carol Müller" din București primul număr al „Bibliotecii pentru toți", cea mai veche colecție românească de literatură.

mart. 26. Apare la București ziarul de orientare antimilitaristă *Moș Teacă* (pînă la 18 mart. 1901), condus de Anton Bacalbașa.

apr. 4/16 — apr. 5/17. Are loc la București Congresul al III-lea al P.S.D.M.R. la care s-au purtat ample discuții asupra tacticii partidului.

apr. 21/mai 3. Legea minelor prin care se reglementează începuturile exploatărilor petroliere. Legea prevedea, pentru prima dată în România, separarea drepturilor de proprietate asupra subsolului de dreptul de proprietate asupra solului, proclamînd dreptul de proprietate al statului asupra zăcămintelor minerale și metalifere, cu excepția țițeiului, ozocheritei și asfaltului care erau lăsate la dispoziția proprietarilor solului. Totodată, recunoscînd statului dreptul de proprietate asupra zăcămintelor de țiței aflate în subsolul terenului statului, acesta le putea concesiona exploratorilor care le descoperiseră. Prin aceasta s-a asigurat capitalului străin, în special german, condiții favorabile de pătrundere în economia țării.

iun. 26/iul. 8. Se constituie „Liga votului universal" (la care a aderat și P.S.D.M.R.) și care a militat pentru obținerea votului universal.

1895, iul. Apare la Iași gazeta socialistă *Lumina* (pînă la 1 oct. 1897), editată de cercul socialist cu același nume, care a combătut linia oportunistă a elementelor burghezo-liberale din conducerea P.S.D.M.R.

iul. Se încheie un contract cu antreprenorul francez A. Hallier pentru efectuarea lucrărilor de modernizare a portului Constanța. Lucrările au început în apr. 1899; firma Hallier dînd faliment, ele au fost continuate timp de peste un deceniu în regie de către inginerii români, sub conducerea lui Anghel Saligny.

aug. 10/22. Are loc, la Budapesta, Congresul reprezentanților națiunilor asuprite din Austro-Ungaria și Transilvania. Se încheie o alianță politică româno-sîrbo-slovacă și se constituie un „Comitet de luptă" împotriva politicii de maghiarizare forțată a națiunilor și a naționalităților din Austro-Ungaria.

sept. 15/27. Apare, la București, revista lunară *Gazeta matematică*, prima revistă specială de matematici apărută în limba română (seria I, 1895–1949; din 1949 apar două serii).

sept. 18/30. Semnarea la Sinaia a Protocolului secret privind prelungirea Tratatului secret de alianță din 18/30 oct. 1883.

sept. 19. Împăratul Franz Joseph I grațiază pe memorandiști sub presiunea opiniei publice europene și a intervențiilor diplomatice ale României.

sept. 19/oct. 1. Inaugurarea podului peste Dunăre de la Cernavodă (proiectat și construit de Anghel Saligny), care era la acea vreme cel mai lung pod din Europa.

oct. 3/15. Demisia guvernului conservator Lascăr Catargiu.

oct. 4/16. Formarea unui guvern prezidat de Dimitrie A. Sturdza care reunește reprezentanți ai tuturor fracțiunilor liberale. În timpul guvernării liberale (1895–1899) se cristalizează cele două principale curente în Partidul Liberal: „sturdzistă" (reprezentînd moșierimea și marea burghezie) și „flevistă" (a lui Nicolae Fleva, reprezentînd burghezia mijlocie și mică). Alături de acestea a apărut și disidența liberalilor-democrați, cărora li se alătură „drapeliștii" (liberalii grupați în jurul ziarului *Drapelul*, condus de Petre S. Aurelian).

1896. Dragomir Hurmuzescu își ia doctoratul în științe fizice la Paris, cu o teză devenită clasică privind determinarea raportului v = u.e.s./u.e.m.

– Construirea clădirii Teatrului Național din Iași, după planurile arhitecților Felner și Helmer.

– George Coșbuc: *Fire de tort.*

– Se construiește la București primul velodrom.

1896–1900. Construirea Palatului C.E.C. din București (arhitect: francezul Paul Gottereau).

1896, ian. Apare la Paris revista „Archives des sciences médicales" (fondatori Toma Ionescu, Victor Babeş şi Nicolae Kalinderu).

ian. 4/16. Miting de solidaritate cu lupta românilor din Transilvania la Bucureşti, cu care prilej a luat cuvîntul Vasile Lucaciu.

apr. 30/mai 12. Legea învăţămîntului primar şi normal-primar („Legea Poni"), care diferenţiază timpul de studiu (cinci ani la sate şi patru ani la oraşe pentru aceeaşi programă); prin lege se urmărea, de asemenea, rezolvarea problemei clădirii localurilor de şcoală, înfiinţînd în acest scop „Casa şcoalelor", instituţie care administra fondurile destinate construirii de localuri şi achiziţionării de mobilier pentru şcolile primare.

mai. Greva hamalilor din portul Galaţi pentru obţinerea repausului duminical.

mai 2/14. Se deschide la Bucureşti „Expoziţia artiştilor independenţi", al cărui manifest e semnat de St. Luchian alături de C. Artachino, Al. Bogdan-Piteşti şi N. Vermont.

mai 3/15. Se încheie la Sofia între România şi Bulgaria Convenţia telegrafică şi Convenţia poştală.

mai 27. Cinematograful „Lumière" este prezentat la Bucureşti pentru prima dată în saloanele ziarului *L'Indépendence Roumaine.*

iun.9. Miting la Viena al naţionalităţilor aliate din cadrul Imperiului austro-ungar (cu participarea a peste 6 000 de persoane), prezidat de dr. L. Psenner, preşedintele Partidului Social-Creştin din Austria, la care s-a protestat împotriva sărbătoririi mileniului ungar organizat în luna aprilie de guvernul Bánffy.

iul. Restabilirea relaţiilor diplomatice româno-greceşti.

iul. 11. Coloniile română, sîrbă şi cehoslovacă de la Paris organizează un miting în sala „Wagram", prezidat de ministrul de externe francez Emil Flourens; cu acest prilej sînt dezvăluite nedreptăţile suferite de popoarele nemaghiare din Imperiul austro-ungar şi se exprimă solidaritatea francezilor şi a tuturor oamenilor progresişti cu lupta dreaptă a acestora.

iul.20. Debutul lui Tudor Arghezi: *Maiul roz* în *Liga ortodoxă*, editată de Macedonski la Bucureşti.

aug. 15/27. Înfiinţarea „Clubului social-democrat" în satul Luceni, com. Victoria, jud. Iaşi, care a desfăşurat o susţinută muncă de propagandă a ideilor socialiste printre ţăranii din sat şi din comunele învecinate.

oct. 10. Apare săptămînal la Bucureşti revista literară *Povestea vorbei* (pînă la 4 mai 1897).

nov. 17/29. Studenţii socialişti de la Universitatea din Bucureşti înfiinţează „Cercul de propagandă al studenţilor social-democraţi".

nov. 21/dec. 3. Se formează un nou guvern liberal al „drapeliştilor", prezidat de Petre S. Aurelian.

1896, nov. 25. Apare lunar la Bucureşti revista *Literatură şi artă română* (pînă în 1910, cu întreruperi), sub conducerea lui Nicolae Petraşcu.
dec. Proteste energice împotriva proiectului de lege alcătuit de guvernul Bánffy privind maghiarizarea numelor de sate şi oraşe din Transilvania.
dec. 8/20. Începe la Bucureşti Conferinţa organizaţiilor profesionale muncitoreşti, care hotărăşte înfiinţarea „Uniunii Sindicatului breslelor din Bucureşti", editarea unui ziar şi alegerea unui comitet pentru coordonarea activităţilor tuturor organizaţiilor profesionale afiliate şi pentru stabilirea unui program comun de luptă.
dec. 14/26. V.G. Morţun depune pe masa Adunării Deputaţilor un amendament, în numele a 27 de deputaţi democraţi, pentru introducerea sufragiului universal cu reprezentare proporţională.
dec. 25/1897, ian. 6. Apare la Arad *Tribuna poporului* (pînă în 1912), sub redacţia lui Ioan Rusu-Şirianu, care militează pentru reluarea activismului parlamentar.

1897. Se înfiinţează „Banca Generală Română", cu capital de 8 000 000 de lei în majoritate german.
— Înfiinţarea Institutului de arhitectură din Bucureşti, ca secţie a Şcolii de bele-arte (din 1952 Institutul de arhitectură „Ion Mincu").
— Clarificări politice în Partidul Naţional Liberal: gruparea radicală, condusă de Gheorghe Panu, după numeroase încercări de a se constitui într-un partid separat, sfîrşeşte prin a adera la Partidul Conservator, ca şi gruparea condusă de Nicolae Fleva („fleviştii"), iar grupările liberalilor-democraţi şi „drapeliştilor" (condusă de P.S. Aurelian) recunosc şefia lui Dimitrie A. Sturdza.
— Constantin Dobrescu-Argeş face încercări de a înjgheba un partid „ţărănesc".
ian. Greva muncitorilor de la Anina a fost reprimată în sînge de jandarmerie (zece morţi şi opt răniţi).

1897—1899. Expediţia antarctică a navei „Belgica", la care, alături de R. Amundsen, participă şi tînărul român Emil Racoviţă, viitorul întemeietor al biospeologiei.

1897, ian. 26/febr. 7. Întrunire a Uniunii sindicatului breslelor care hotărăşte constituirea unui Consiliu permanent al Uniunii sindicatului breslelor din Bucureşti, avînd ca preşedinte pe Al. Ionescu, iar un an mai tîrziu pe I.C. Frimu.
mart. 6/18. Legea repausului în zilele de duminică şi sărbători; potrivit legii, repausul se acorda numai pentru o jumătate de zi (duminică dimineaţa) şi 14 sărbători pe an, dar condiţionat pentru întreprinderile industriale, întrucît Camera de comerţ avea latitudinea să hotărască întreprinderile care trebuiau să lucreze continuu.

1897, **mart. 16/28.** Legea pentru înfiinţarea „Societăţii naţionale de agricultură din România".
mart. 31/apr. 12. Formarea guvernului liberal prezidat de Dimitrie A. Sturdza, în care Spiru Haret ocupă portofoliul Instrucţiunii Publice şi Cultelor.
apr. 6/18. Semnarea la Constantinopol a Convenţiei comerciale româno-turce (intră în vigoare la15/27 febr. 1898).
apr. 14/26—apr. 16/28. Congresul al IV-lea al P.S.D.M.R. la Bucureşti, care ia în dezbatere reorganizarea cluburilor şi intensificarea propagandei socialiste la sate, organizarea ţărănimii, editarea şi difuzarea literaturii socialiste ş.a.
iun. 8/20. Cinematograful „Lumière" prezintă primele trei subiecte de actualităţi româneşti, filmate de operatorul Paul Menu la 10 mai 1897 din iniţiativa ziarului *L'Indépendence Roumaine*.
oct. 5. Apare la Bucureşti revista enciclopedică populară *Albina* (1897—1916, 1922—1928, 1933—1937 şi din 1945); din 1948, revista Aşezămintelor culturale din România.
oct. 26/nov. 7. Înfiinţarea „Clubului muncitorilor" din Ploieşti.
nov. 23/dec. 5. Organizarea „Clubului muncitorilor" din Constanţa.
dec. Parlamentul ungar votează legea de maghiarizare a numelor de localităţi, instrument important în politica de maghiarizare forţată.

1898. Se constituie „Societatea anonimă minieră şi siderurgică din Călan", finanţată de „Banca comercială" din Pesta şi de „Banca pentru minerit şi industrie" din Berlin.
— „Steaua română" în colaborare cu capitalul olandez înfiinţează societatea „Aurora" care construieşte o mare rafinărie la Colanu (Dîmboviţa) şi alta la Băicoi.
— Înfiinţarea fabricii de mobilă de la Azuga.
— Se înfiinţează prima fabrică de geamuri Carrissy & Co. de la Soronţ.
— Constituirea „Societăţii de credit şi economie", cunoscută mai tîrziu sub denumirea de „Banca Colentina".
— Se înfiinţează „Banca de scont din Bucureşti", cu capital românesc (2 000 000 de lei).
— Se înfiinţează la Craiova „Banca comerţului", cu capital românesc (1 000 000 de lei).
— Se înfiinţează la Oradea banca „Bihoreana".
— Ludovic Mrazec „*Essai d'une classification des roches cristallines de la zone centrale des Carpathes Roumaines*, Bucureşti.
— Nicolae Teclu construieşte becul cu reglare automată a curentului de aer şi gaz („becul Teclu"), introdus în toate laboratoarele din lume.
— Se termină prima hartă geologică a României (la scara 1/200 000), lucrare iniţiată de Gregoriu Ştefănescu.

— Grigore Tocilescu: *Monumentul triumfal de la Adamclisi* (în revista *Ovidiu*).
— C. Colescu-Vartic publică studiul monografic: *1848. Zile revoluționare*, București.

1898. Artur Gorovei: *Cimiliturile Românilor.*

1898—1899. Se face legătura de cale ferată între Transilvania și Oltenia pe la Turnu Roșu, și între Transilvania și Moldova pe la Ghimeș.

1898—1900. Construirea clădirii Palatului Cantacuzino din Calea Victoriei (azi muzeul „George Enescu"), după planurile arhitectului I.D.Berindey.

1898—1901. Simion Florea Marian: *Sărbătorile la Români* (3 vol.), București.

1898—1901. Ovid Densusianu ține cursul *Istoria literaturii române* la Universitatea din București, litografiată prima parte, stenografiată și editată a doua parte, sub titlul *Literatura română modernă*; aceasta este întîia istorie a literaturii române în accepția modernă a termenului.

1898—1904. Apare la Sibiu, din inițiativa „Astrei", *Enciclopedia română* (3 vol.), alcătuită prin „conlucrarea reprezentanților literari ai tuturor țărilor și ținuturilor locuite de români", sub redacția lui Cornel Diaconovici.

1898, febr. 17/29. Convenția de comerț româno-turcă.
febr. 21. Se deschide expoziția societății pentru dezvoltarea artelor din România, intitulată „Ileana". Participarea importantă a lui Șt. Luchian prilejuiește prima recunoaștere a puternicei sale personalități artistice.
mart. 14/26. Apare săptămînal la Craiova, gazeta *Revoluția socială*, prima gazetă socialistă din România, cu acest titlu.
mart. 23/ apr. 4. Legea învățămîntului secundar și superior, elaborată de Spiru Haret și Constantin Dimitrescu-Iași; se instituie învățămîntul secundar de opt clase, în două cicluri (inferior și superior) și în secții (modernă, reală și clasică), gimnazii și școli normale, organizîndu-se mai temeinic învățămîntul superior.
apr. 7/19—apr. 9/21. Congresul al V-lea al P.S.D.M.R. la București, la care se dezbat următoarele probleme: organizarea și tactica electorală a partidului, reorganizarea bresleIor, propaganda socialistă la sate, internaționalismul mișcării ș.a. Elementele burghezo-liberale din partid impun o rezoluție privind alianța electorală cu liberalii în alegerile comunale din Iași, Galați și Bîrlad. Dezbaterile Congresului reliefează tendința „generoșilor" de a transforma partidul socialist într-un partid burghezo-liberal, democrat.
apr. 12/24. Manifest al conducerii clubului social-democraților din București, prin care muncitorii erau invitați la întrunirea publică în sala „Băilor Eforiei". Cu acest prilej

se constituie noul „Club muncitoresc" din București și se adoptă programele acestuia, care preconizează, printre altele, preocuparea asiduă pentru organizarea muncitorilor pe tărîm profesional și politic și apărarea intereselor de clasă ale proletariatului român.

1898, apr. 23/mai 5. Se creează la Zimnicea din inițiativa muncitorului Gheorghe Marinescu, ca urmare a recomandărilor Congresului al V-lea al P.S.D.M.R., Clubul muncitorilor țărani din Zimnicea.

mai 28/apr. 9. Legea pentru organizarea Marinei Militare, care se compunea din două divizii: Divizia de Dunăre (care cuprindea școala de torpile, trupele de apărare din porturile fluviale și toate bastimentele fluviale), cu sediul la Galați și Divizia de Mare (care cuprindea depozitele echipajelor marinei cu școala de cadre, școala de aplicație a sublocotenenților, școala de marină ș.a.), cu sediul la Constanța.

iul. Profesorul Gheorghe Marinescu începe să utilizeze cinematograful pentru prima oară în lume, ca *instrument de cercetare științifică*.

iul. 3/15. Convenție româno-sîrbă privind construcția unui pod peste Dunăre între Țigănași și Brza-Palanka, pentru racordarea căilor ferate române cu cele sîrbești.

nov. 10/22. Biblioteca Academiei Române devine bibliotecă publică pentru cercetători.

dec. 30/1899, ian. 11. Începe greva generală a tipografilor din București. Bucurîndu-se de o largă solidaritate morală și materială din partea muncitorilor din țară și de peste hotare, greva, după zece săptămîni de luptă, s-a terminat cu impunerea în 24 de ateliere a regulamentului pentru reglementarea raporturilor de muncă dintre lucrători și patroni.

1899. Înființarea „Societății de petrol român", fundată de societatea belgo-română, cu un capital de 1 250 000 de lei.

— Înființarea fabricii de ciment de la Cernavodă de către „Societatea de cimenturi din Europa occidentală", cu sediul la Anvers.

— Înființarea fabricii de bere Azuga.

— Înființarea fabricii de zahăr de la Roman, cu capital belgian; ulterior a cumpărat fabrica de zahăr de la Sascut.

— Banca „Diskonto Gesellschaft" din Berlin înființează societatea „Internaționala", care obține importante concesiuni de terenuri petrolifere la Gura Ocniței, Buștenari ș.a.

— Efectuarea de foraje mecanice, care marchează începutul exploatării masive a petrolului din țară.

— Se creează cartelul maghiar al cărbunelui, care înglobează și minele din Transilvania.

— Se termină amenajarea canalului de la Porțile de Fier care ușurează navigația pe Dunăre.

— George Ionescu-Gion: *Istoria Bucureștilor*.

— Dimitrie Onciul: *Originile Principatelor Române*.

— Alexandru D. Xenopol: *Les principes fondamentaux de l'histoire* (la Paris; trad. rom. în 1900). Revăzută și adăugită, lucrarea apare în 1908 în ediția a doua sub titlul *La théorie de l'histoire, deuxieme édition des Principes fondamentaux de l'histoire.*

— Duiliu Zamfirescu: *Poezii nouă.*

1899, mart. 3/15. Încheierea la Haga a Convenției de comerț între România și Olanda (intră în vigoare la 10/22 dec. 1899).

mart. 28/apr. 9. Apare în ziarul *Lumea nouă*, organul P.S.D.M.R., articolul lui Alexandru Ionescu *Sîntem și rămînem*, prin care elementele proletare din P.S.D.M.R. își reafirmă credința în steagul socialismului științific.

mart. 30/apr. 11. Adunarea generală a membrilor celor două cluburi muncitorești din București, la care, pe lîngă hotărîrea de unificare a celor două cluburi, s-a stabilit și ținerea Congresului P.S.D.M.R. pentru data de 20 apr./2 mai.

mart. 31/apr. 12. Legea privind organizarea învățămîntului profesional (ulterior suferă numeroase modificări).

apr. 11/23. Demisia guvernului liberal, prezidat de Dimitrie A. Sturdza. Se formează un guvern conservator „pur" (junimiștii refuzînd să participe), în frunte cu Gheorghe Grigore Cantacuzino (noul președinte al Partidului Conservator, după moartea lui Lascăr Catargiu).

apr. 20/mai 2—apr. 22/mai 4. Congresul al VI-lea al P.S.D.M.R. la București. Dezorganizarea partidului. Elementele burghezo-liberale (așa-numiții „generoși", printre care Ioan Nădejde, Vasile G. Morțun, George Diamandi, Alexandru Radovici ș.a.)vor trece în Partidul Național-Liberal. Ceilalți membri ai partidului s-au grupat în jurul ziarului *Lumea nouă* și al „Clubului din București" pînă în oct. 1900, apoi în cercul socialist „România muncitoare", militînd pentru refacerea partidului politic al clasei muncitoare din România.

apr. 25/mai 7. Apare în ziarul *Lumea nouă* apelul *Trăiască socialismul*, exprimînd, contrar hotărîrii Congresului al VI-lea al P.S.D.M.R., continuarea activității partidului în spiritul ideilor marxiste.

iun. 29/iul. 11. Consfătuirea la „Clubul muncitorilor din București". Participanții își exprimă hotărîrea de a continua activitatea mișcării socialiste.

1900. Construirea fabricii de zahăr de la Ripiceni (Botoșani), cu capital francez.

— Înființarea societăților „Telega Oil" și „Buștenari", cu capital englez.

— Primul automobil pe străzile Bucureștilor (circula cu o viteză de 7—8 km pe oră), adus de industriașul Gheorghe Assan.

— Petru Poni: *Fapte pentru a servi la descrierea mineralogică a României*, prima monografie asupra mineralelor din România.

— Dimitrie N. Voinov: *Principii de microscopie*, București.

— Se înființează „Asociația socialiștilor români din Budapesta" (transformată în 1903 în Secția română a Partidului Social-Democrat din Ungaria).

1900—1903. Criza mondială de supraproducție, cu puternice efecte în România.

1900, ian. Apare bilunar la București, *Noua revistă română* (seria I, ian. 1900—dec. 1902; seria a II-a, iul. 1908—ian. 1916), publicație cu caracter enciclopedic sub conducerea lui Constantin Rădulescu-Motru.

ian. 14. Premiera la Teatrul Constanzi din Roma a operei *Tosca* de Giaccomo Puccini; în rolul titular: Hariclea Darclée.

febr. 9/21. Are loc în sala „Liedertafel" din București banchetul oferit de „tineretul liberal" și de „generoși" în cinstea lui D.A. Sturdza, șeful Partidului Liberal. Această manifestare marchează momentul oficial al trecerii elementelor burghezo-liberale din P.S.D.M.R. în Partidul Liberal.

febr. 20/mart. 3. Comentînd consecințele trecerii elementelor burghezo-liberale din conducerea P.S.D.M.R. la liberali, ziarul *Lumea nouă* scrie: „...niște inși pot să treacă la o parte, pot să se rătăcească, pot să se contopească, pot chiar să moară, **dar mișcarea muncitorească nu moare**".

febr. 20/mart. 3. Întrunirea muncitorilor din București care adoptă o moțiune pentru continuarea activității mișcării politice și profesionale.

febr. 22. Prima audiție, la Paris, a *Sonatei nr. 2 pentru vioară și pian* de George Enescu.

mai 1/14. Înființarea unui cartel al rafinăriilor, creat sub numele „Asociația petroliștilor". Era format din societățile „Steaua română", „Aurora", „M. Cîmpeanu & Co." și „Societatea petrolurilor române".

iun. Apare revista *Ileana*, prima revistă de artă românească.

iul. 7/20. Fuziune în tabăra conservatorilor prin reintrarea junimiștilor în Partidul Conservator. Se formează un nou guvern conservator (predominant junimist) prezidat de Petre P. Carp.

sept. 1/14. Concesionarea (pe o perioadă de 19 ani) monopolului hîrtiei de țigări societăților „Diskonto Gesellschaft", „Bleichröder" și „Banca Generală Română", în schimbul unui împrumut.

oct.—nov. Răscoale țărănești în județele Rîmnicu Sărat, Buzău, Dîmbovița, Prahova și Putna.

nov. Apare la București *Revista ideei* (pînă în 1916), sub conducerea lui Panait Mușoiu. Contribuție importantă la răspîndirea concepțiilor filozofice materialiste.

1900, **dec.** Prima expoziție personală, la Ateneul Român, a lui G. Petrașcu.
dec. Apare la București revista politică-literară *România ilustrată* (pînă în mart. 1914, cu întreruperi), sub conducerea lui Ion Russu Abrudeanu.
dec. 19/1901, ian. 1. Încheierea la București a Convenției de comerț între România și Grecia și a unui protocol prin care se recunoaște personalitatea juridică a bisericii grecești din România.

1901. Nicolae Iorga: *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688–1821)*, București, prima istorie fundamentală a literaturii române.
— Ovid Densusianu: *Histoire de la langue roumaine;* primul tratat consacrat istoriei limbii române (vol.II, va apărea în fascicule între 1914 și 1938).
— Ștefan O. Iosif: *Patriarhale.*
— Constantin Brâncuși, elev la Școala de bele-arte din București, termină studiul anatomic *Ecorșeul,* pentru care este recompensat cu o medalie de bronz. Expus în 1903 la Ateneu.
ian. 1/14. Prin vînzarea participației statului către particulari, Banca Națională a României devine o bancă cu caracter privat.
febr. 13/26. Demisia guvernului conservator, prezidat de P.P. Carp, în urma unui vot de blam în parlament (în care majoritatea locurilor era deținută chiar de conservatori).
febr. 14/27. Se formează un guvern liberal în frunte cu Dimitrie A. Sturdza.
apr. 17/30. Statul român cedează Bibliotecii Academiei Române colecțiile Bibliotecii centrale din București.
iun. 1/14. Înființarea la București, de către D.G.Kiriac, a *Societății corale „Carmen"* pentru răspîndirea și cultivarea muzicii în popor (concertul inaugural are loc la 18 dec.1901).
iul. 31/aug. 13. Convenție comercială româno-turcă la Constantinopol (intră în vigoare la 1/14 iul. 1902).
sept. 4—5. Întrunire a Comitetului Executiv al Partidului Național Român la Cluj; după vii dezbateri se hotărăște menținerea în continuare a partidului pe linia tacticii de pasivitate.
oct. 7/20. Declarația lui P.P. Carp privind regruparea partizanilor oficializează spargerea din nou a unității conservatoare, intervenită în urma disensiunilor dintre „carpiști" (junimiștii) și „takiști" (adepții lui Take Ionescu).
dec. 2/15. Apare la București revista literară săptămînală *Sămănătorul* (pînă la 27 iun. 1910), la început sub conducerea lui G. Coșbuc și Al. Vlahuță.

1902. Se înființează sindicatul de producție și desfacere „Biroul fabricilor de ciment".

— Se înființează „Asociația română pentru înaintarea și răspîndirea științelor", condusă de dr. Constantin I. Istrati.
— George Coșbuc: *Ziarul unui pierde vară.*
— Ștefan Petică: *Fecioare în alb. Cînd visele tăcură. Moartea visurilor*, volume de debut.
— Ștefan O. Iosif: *Poezii 1901–1902.*

1902–1915. Teodor V. Păcățian: *Cartea de aur sau Luptele politice-naționale ale românilor de sub coroana ungară*, vol. 1–8, Sibiu.

1902, ian. 1/14. Apare la București ziarul *România muncitoare* (seria I, 1 ian.–9 iun. 1902; seria a II-a, 5 mart. 1905 – 12 sept. 1914) avînd ca subtitlu „organ socialist săptămînal". A fost organul mișcării muncitorești din România, al sindicatelor și apoi al Partidului Social-Democrat (P.S.D.R.). Ziarul a continuat opera de propagare a ideilor marxiste, traducînd (printre altele) un capitol din lucrarea lui Karl Marx *Muncă salariată și capital*, o mare parte a lucrării lui Friedrich Engels *Ludwig Feuerbach și sfîrșitul filozofiei clasice germane* în traducere și rezumat *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, precum și articolul lui V.I. Lenin *Din crimele țarismului* (prima traducere din opera lui V.I. Lenin apărută în presa socialistă din România).

febr. 12/25. Premiera piesei *Vlaicu Vodă* de Al. Davila la Teatrul Național din București, cu Aristide Demetriade în rolul titular.

febr. 23/mart. 8. Legea generală a pensiilor (modificată în 1904, 1906 și 1907); prin Legea de modificare a pensiilor din 8 mart./21 apr. 1907 se desființează casele de pensii, fondurile lor trecînd în Casa generală a pensiilor; de asemenea, prin modificarea art. 24, pensionarul putea cumula la pensia sa o nouă retribuție de la stat, județ, comună sau de la oricare administrație de utilitate publică, fără să depășească însă, la un loc, suma de 200 de lei lunar.

mart. Se deschide la București prima expoziție a societății *Tinerimea artistică*, înființată la 3 dec. 1901, care va organiza anual expoziții pînă în 1947, cu participarea tuturor artiștilor contemporani reprezentativi.

mart. 5/18. Se adoptă „Legea pentru organizarea meseriilor" („Legea Missir"), intrată în vigoare la 13/26 sept. 1902. Adoptată sub presiunea luptei muncitorilor, legea aduce reglementări pozitive regimului muncii (în industria mică), dar prin crearea „corporațiilor" în care intrau patronii și lucrătorii de aceeași profesiune (prima organizație corporatistă cu scop diversionist a fost „Corporația artelor grafice"), știrbea libertatea de organizare a muncitorilor (modificată în 1906 și abrogată în 1912).

apr. Gheorghe Pop de Băsești este ales președinte al Partidului Național Român, în urma morții lui Ioan Rațiu.

1902, apr. 4/17. Se încheie la Bucureşti Tratatul secret de alianţă româno-austro-ungar, care reînnoieşte pe cel încheiat la 13/25 iul. 1892; la tratat aderă în iul. 12/25 Germania, iar în nov. Italia. Tratatul, încheiat pe 5 ani, se prelungea automat dacă nici una din părţi nu-l denunţa.
iul. 1. Apare la Budapesta, bilunar, revista *Luceafărul* (pînă în 1944, cu întreruperi), organ al „grupului eminescian"; animat de Al. Ciura, O. Goga şi O. Tăslăuanu. Între 1906 şi 1914 şi-a avut sediul la Sibiu.
aug. 20/sept. 2. Primul meci oficial de fotbal la Timişoara între echipele oraşelor Timişoara şi Lugoj.

1903. Înfiinţarea Uniunii generale a industriaşilor din România (U.G.I.R.), organizaţie a marelui capital industrial, avînd drept scop apărarea intereselor industriaşilor.
— Înfiinţarea sindicatului de producţie şi desfacere „Biroul de vînzare a hîrtiei" care cuprindea cele 4 fabrici de hîrtie existente în ţară (din 1931, „Oficiul de vînzare a hîrtiei produsă în ţară").
— „Steaua română", cea mai mare întreprindere petrolieră din România este preluată de la austrieci de către grupul german „Deutsche Bank".
— Traian Vuia prezintă Academiei de Ştiinţe din Paris un memoriu în care demonstrează posibilitatea zborului cu un aparat mai greu decît aerul.
— Barbu Ştefănescu Delavrancea: *Hagi Tudose — tipuri şi moravuri*, Bucureşti.
— Dimitrie Anghel: *În grădină.*
— I. Al. Brătescu-Voineşti: *Nuvele şi schiţe.*
— Ilarie Chendi: *Preludii.*
— Se cristalizează în Partidul Naţional Român din Transilvania două curente politice: unul naţional-radical, condus de Ioan Rusu-Şirianu, şi altul naţional-moderat, condus de Teodor Mihali şi Alexandru Vaida.

1903—1906. Trasarea şi amenajarea Parcului Libertăţii după planurile arhitectului francez Ed. Redont.

1903, ian. 11/24. Apare săptămînal la Timişoara ziarul socialist românesc din Transilvania *Votul poporului* (pînă la 1/14 nov. 1903; 31 ian./13 febr. — mai 4/17, 1905) care a contribuit la propagarea ideilor socialismului în Transilvania.
mart. 1/14. Legea asupra desfiinţării accizelor şi înfiinţării fondului comunal, prin care se suprimă barierele vamale dintre comune. Taxele de accize se percep la locul de producţie (pentru mărfurile indigene) sau la vamă (pentru mărfurile de import).
mart. 29/apr. 11. Legea băncilor populare săteşti şi a Casei lor centrale, cu scopul satisfacerii nevoilor de credit ale ţărănimii, contribuind într-o proporţie redusă la înlăturarea cămătarilor care împînziseră satele.

1903, aug. 3/16. Apare la Budapesta ziarul *Adevărul* (pînă în aug. 1914), oficios al Secției române a Partidului Social-Democrat din Ungaria.

1904. Înființarea „Băncii de credit român" prin transformarea casei de bancă „Jeschek et Comp.", aparținînd unei bănci vieneze.

— Înfințarea de către S. Lamb din Manchester a fabricii pentru industria bumbacului, prima fabrică de acest fel din România (a început să funcționeze la sfîrșitul anului 1905).

— Se înființează societățile petroliere „Acvila franco-română" (cu capital francez), „Creditul petrolifer" (cu capital german) și „Româno-americană" (cu capital nord-american).

— Se înființează „Banca de Scont", cu capital austriac și cu un mic procent de capital românesc.

— Apare primul *Anuar statistic al României*, menit să dea „o oglindă despre întreaga stare socială, culturală, economică, financiară și administrativă a țării".

— Puternice disensiuni în sînul Partidului Național-Liberal, reflectînd lupta grupului „Oculta", reprezentînd interesele cercurilor financiare de a aduce în fruntea partidului pe I.I.C. Brătianu.

— „Anul lui Sadoveanu". *Povestiri*, *Șoimii*, *Dureri înnăbușite*.

— Se înființează Școala superioară de arhitectură din București.

— Jean Al. Steriadi pictează compoziția *Chivuțele*.

ian. 1. Apare la Cernăuți și la Suceava, lunar, revista *Junimea literară* (pînă în 1914 și apoi între 1923 și 1939), revistă literară științifică sub conducerea lui I. Nistor.

febr. 2/15. Apare la București ziarul *Adevărul de dimineață* (de la 8/21 dec. își schimbă numele în *Dimineața*) pînă în 1938, cu întreruperi.

mart. 19/apr. 1. Nouă lege privind depozitul legal, prin care se extinde obligativitatea asupra tuturor categoriilor de imprimate.

apr. 7/20—apr. 13/26. Greva generală a feroviarilor din Transilvania, revendicînd mărirea salariilor la nivelul salarizării celorlalte categorii de angajați ai statului, și acordarea de alocații speciale (pentru familie și pentru chirie).

apr. 11/24. Puternică mișcare țărănească protestatară la Aleșd, în apropiere de Oradea (au participat peste 5 000 de țărani români și maghiari din Valea Crișului). Intervenția forțelor de represiune se soldează cu 33 de morți (27 de români și 6 maghiari).

apr. 12/25. Greva generală de protest de 24 de ore a muncitorilor din Oradea față de atrocitățile comise împotriva țăranilor răsculați de la Aleșd.

1904, mai 9/22. Legea pentru reglarea și consolidarea dreptului de a exploata petrolul și ozocherita pe proprietățile particulare.

sept. 25/oct. 8. Acord comercial româno-german.

oct. Prima expoziție permanentă a lui Teodor Pallady la Ateneu.

dec. 2/15. Se încheie la București între România și Elveția Convenția adițională la Convenția comercială din 19 febr./3 mart.; a fost în vigoare pînă la 29 dec. 1922, cînd a fost înlocuită printr-o altă Convenție semnată în aceeași zi.

dec. 22/1905, ian. 4. Demisia guvernului liberal condus de Dimitrie A. Sturdza. Formarea unui guvern conservator (fără junimiști) prezidat de Gheorghe Gr. Cantacuzino.

1905. Se înființează Banca „Marmorosch-Blank et Comp. S.A.", cu capital francez, german, maghiar și românesc. O casă de bancă a acesteia funcționa încă din anul 1848.

— Înființarea societății „Regatul român", cu capital românesc și german.

— Întemeierea societății „Italo-română", care a acaparat terenurile petrolifere de la Cîmpeni-Bacău.

— Înființarea societății „Trajan" cu capital englez și cu participarea proprietarilor Cîmpeanu și Hagianof, deținătorii exploatărilor petrolifere din regiunea Cîmpina.

— Dimitrie Pompeiu își susține doctoratul în matematici la Sorbona cu o teză în care rezolvă o problemă fundamentală a continuității funcțiilor de variabilă complexă într-un mod care stîrnește vîlvă în lumea științifică a timpului.

— Nicolae Iorga: *Geschichte des rumänischen Volkes im Rahmen seiner Staatsbildungen*, vol. I–II, Gotha.

— Ștefan O. Iosif: *Credințe*.

— Octavian Goga: *Poezii*.

— Emil Gîrleanu: *Bătrînii*.

— Ștefan Luchian pictează *La împărțitul porumbului*.

1905—1906. Dimitrie Paciurea realizează uriașa sculptură din piatră *Gigantul* pentru „grota" din Parcul Libertății.

— Octav Băncilă pictează teme inspirate din viața proletarilor.

1905, ian. 10/23. Conferință a Partidului Național Român la Sibiu. Se alege un nou Comitet Executiv și se votează programul de luptă politică: recunoașterea poporului român ca națiune alcătuitoare în stat, căreia să i se asigure dezvoltarea sa etnică și constituțională, respectarea legii despre egala îndreptățire a naționalităților, garantarea prin lege a dreptului de întrunire și de organizare, libertatea presei, adoptarea votului universal, egal și secret, reducerea impozitelor pentru pămînt și introducerea contribuției progresive după venit etc.

1905, ian. 23/febr. 5. Manifest difuzat de cercul „România muncitoare" prin care clasa muncitoare din România își exprimă solidaritatea cu lupta proletariatului din Rusia.
ian. 24/febr. 6. Are loc în sala „Eforia" din București un mare miting de solidaritate cu lupta proletariatului din Rusia (unde izbucnise revoluția burghezo-democratică). Aceasta constituie prima mare întrunire de după dezorganizarea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România la care se punea problema refacerii organizației politice a clasei muncitoare pe baze largi. Evenimentul marchează începutul procesului istoric al refacerii mișcării muncitorești din România.
ian. 27/febr. 9. Apare la București gazeta ocazională *Jos despotismul!*, prin care cercul „România muncitoare" protestează împotriva autocratismului țarist.
febr. 1. Apare la București bilunar, apoi lunar, *Viața nouă* (pînă în ian. — febr. 1925), sub direcția lui Ovid Densusianu, care devine principalul organ al mișcării simboliste.
febr. 5/18. Premiera piesei *Manasse* de Ronetti Roman, la Teatrul Național din București. În rolul titular C. Nottara.
febr. 22/mart. 7. Se înființează, la București, primul sindicat muncitoresc din România, Sindicatul lucrătorilor tîmplari în frunte cu I.C. Frimu și Voicu Andreescu-Rîureanu.
mart. 5/18. Apare la București primul număr al gazetei *România muncitoare* (seria a II-a) pînă în aug. 1914, cînd își schimbă titlul în *Lupta zilnică*. Are un rol important în organizarea și îndrumarea proletariatului din România în procesul reorganizării partidului clasei muncitoare.
mart. 13/26. Înființarea Sindicatului strungarilor din București; se adoptă statutul și se alege un comitet în care au intrat muncitorii din principalele fabrici metalurgice din București.
mart. 20/apr. 2. Înființarea Sindicatului lucrătorilor din fabricile de încălțăminte din București.
iun. 25/iul. 8. Cuirasatul rus „Potemkin", condus de marinarii răzvrătiți, ancorează în portul Constanța. Revoluționarii („potemkiniștii") sînt primiți cu multă căldură de muncitorii români.
sept.—dec. Au loc, din inițiativa Partidului Național Român, întruniri populare la Arad, Oradea, Dej, Zlatna, Bistrița, Luduș, Pîncota, Borșa, Săliște, Timișoara, Aleșd, Blaj, Alba Iulia ș.a. la care s-a discutat politica de deznaționalizare a claselor stăpînitoare din imperiu, abuzurile și samavolniciile autorităților centrale și locale.
oct. 1/14. România denunță Convenția comercială româno-grecească din 1900 și protocolul anexat acesteia. Ruperea relațiilor diplomatice româno-grecești (care nu vor fi reluate pînă în 1911).
oct. 18/31. Semnarea la București a Tratatului de comerț româno-englez (intră în vigoare la 18 apr./mai 11, 1906).

1905, nov. 5. Are loc, la Lugoj, o mare întrunire (20 000 de participanți din 32 de localități din Banat și din Transilvania); prin hotărîrile adoptate (recunoașterea naționalității române, promovarea culturii și limbii românești ș.a.), adunarea de la Lugoj marchează un moment important în lupta națională a poporului român.

dec. 5. Apare la Craiova, săptămînal, bilunar sau lunar revista literară *Ramuri* (pînă la 10 dec. 1914, cînd se unește cu revista *Drum drept*).

dec. 24/1906, ian. 6—dec. 25/1906, ian. 7. Are loc la Lugoj primul Congres independent al muncitorilor români din Transilvania și Ungaria, care consacră existența Secției române a Partidului Social-Democrat din Ungaria (a cărei activitate începuse de fapt în 1903, în urma adoptării noului program al partidului, bazat pe teoria austro-marxismului), cu sediul la Budapesta.

1906. Construirea la Cîmpina de către „Steaua română" a unei mari și moderne rafinării.

— Societatea „Româno-americana" aplică pentru prima oară, la Tețcani, Moreni, Păcureți, sistemul hidraulic rotativ în săparea sondelor.

— Se înființează o fabrică de hîrtie pe lîngă fabrica de cherestea de la Piatra Neamț.

— Se constituie, prin asocierea unor bănci românești din Transilvania, societatea bancară „Solidaritatea", în care rolul conducător îi revine băncii „Albina".

— Se înființează „Banca comercială română", cu capital francez, belgian și românesc.

— Gheorghe Țițeica introduce în geometrie suprafețele cunoscute astăzi sub numele de „suprafețe Țițeica".

— Alexandru Myller își susține la Göttingen teza de doctorat consacrată ecuațiilor integrale, continuînd cercetările lui D. Hilbert.

— Vera Myller-Lebedev își susține doctoratul în matematici la Göttingen, fiind prima profesoară universitară de matematici în România (1920).

— Academia Română încredințează lui Sextil Pușcariu continuarea lucrărilor *Dicționarului Academiei* (pînă în 1944 colectivul condus de S. Pușcariu elaborează dicționarul pînă la litera L; din 1944, după reorganizarea Academiei, se reîncepe lucrarea, din care pînă în 1969 a apărut inclusiv litera O).

— Ioan Slavici: *Mara*, Budapesta.

— Ion Agîrbiceanu: *De la țară*, Budapesta (volum de debut).

— Eugen Lovinescu: *Pași pe nisip*, vol. I–II.

1906—1910. Construirea Palatului Consiliului Popular al Capitalei (fost Ministerul Construcțiilor), după planurile arhitectului Petre Antonescu.

1906, febr. 22/mart. 7. Se înființează Institutul geologic al României și se creează Corpul geologilor.
febr. 22/mart. 7. Se adoptă legea asupra muncii minerilor și familiilor în așezămintele industriale și exploatări miniere, care prevede o serie de clauze referitoare la condițiile de muncă în întreprinderile insalubre, relațiile dintre patron și ucenici, durata zilei de lucru pentru femei și tinerii muncitori, precum și vîrsta minimă de 12 ani pentru a fi primit la lucru.
febr. 24/mart. 9. Se încheie la București Convenția comercială româno-rusă (în vigoare de la 31 mart./13 apr. 1906 pînă la 11/24 oct. 1917).
mart. Apare la Iași, lunar, revista *Viața românească* (1906—1916 și 1920—1930 la Iași; 1930—1940 și din nov. 1944 la București, la început sub direcția lui Paul Bujor, Ioan Cantacuzino, Constantin Stere și Garabet Ibrăileanu), principala revistă literară românească din primele decenii ale sec. 20.
mart. 5/18. Legea pentru aplicarea sistemului metric de măsuri și greutăți (modificată în 1907, 1908 și 1910).
mart. 13/26. Manifestație de stradă a studenților (la care au participat și mase populare orășenești) la București împotriva cosmopolitismului mișcării conservatoare.
mart. 18. Traian Vuia realizează la Paris (pe cîmpul de la Montesson) **primul zbor din lume cu un aparat mai greu decît aerul și exclusiv cu mijloace proprii de bord.**
mart. 19/apr. 1. Decret privind înființarea agenției diplomatice române în Cairo pe ziua de 1/13 apr. 1906.
apr. Începe greva generală a lucrătorilor tîmplari din București, care revendicau salariul minimal zilnic de 4 lei; ziua de lucru de 9 ore, respectarea repausului duminical etc. A durat aproape șase săptămîni și s-a încheiat cu victoria greviștilor (a impus patronilor un regulament care prevede o serie de avantaje pentru lucrători).
apr. Greva generală a lucrătorilor cizmari din atelierele și fabricile din București, terminată cu victoria greviștilor; este prima grevă generală organizată și sprijinită de sindicat.
apr. — aug. Grevă a muncitorilor constructori din Cluj.
mai 10. Apare la București ziarul *Neamul românesc* (pînă în 1940, cu întreruperi), sub conducerea lui Nicolae Iorga; ziarul a militat pentru desăvîrșirea unității politice a poporului român, iar în ultimii ani de apariție a avut o pronunțată atitudine antifascistă.
mai 23/iun. 5. Se încheie la București Convenția comercială româno-belgiană (intră în vigoare la 12/25 iun. 1907).
iun. 6/19. Se deschide în parcul din Dealul Filaretului (actual „Parcul Libertății") „Expoziția generală română", prilejuită de jubileul regal de 40 de ani. Cu acest prilej apare manifestul cercului socialist „România muncitoare", intitulat *Patruzeci de ani de sărăcie, de rușine și de robie*,

fulminant rechizitoriu la adresa monarhiei și a regimului de guvernămînt.

1906, iul. Greva generală a docherilor din Galați.

aug. 13/26—aug. 15/28. Prima conferință generală a sindicatelor și cercurilor socialiste „România muncitoare" la București. Se creează Comisia Generală a Sindicatelor din România (C.G.S.R.), în frunte cu Alecu Constantinescu, realizîndu-se centralizarea organizatorică a mișcării sindicale; conferința adoptă statutul sindicatelor din România.

sept. 8—12. Congres internațional pentru protecția proprietății literare și artistice la București; este primul congres internațional organizat și găzduit în România.

aug. Grevă a muncitorilor de la Regie din București.

aug. Puternică grevă a minerilor din Petroșani.

nov. Se dă publicității apelul comun al C.G.S.R. și al cercurilor „România muncitoare", referitor la intensificarea luptei contra corporațiilor și a legii meseriilor.

nov. 22/dec. 5. Semnarea la București a Tratatului de comerț vamal și de navigație româno-italian (intră în vigoare la 1/14 apr. 1907).

dec. 3/16. Adunări de protest împotriva corporațiilor și a legii meseriilor la București, Constanța, Iași, Galați, Ploiești, Cîmpina ș.a.

1907. Înființarea societății „Concordia" (care a devenit una dintre cele mai mari întreprinderi petroliere din țară) prin fuziunea societăților „Telega Oil" și „Buștenari".

— Apare primul număr din publicația *Calendarul muncii*.

— Dimitrie Pompeiu introduce în analiză funcțiile cunoscute astăzi sub numele de „funcția Pompeiu".

— Electricianul A.C. Bottez transformă sala circului „Sidoli" din Iași în prima sală de cinematograf din România destinată proiecțiilor cu caracter permanent.

— Emil Racoviță publică în revista *Biospeologia*, lucrarea fundamentală *Essai sur les problèmes biospéologique*.

— Emanoil C. Teodorescu publică monografia *Materiale pentru flora algologică a României*, București.

— Ion A. Bassarabescu: *Vulturii*, *Nuvele și schițe*.

— Emil Gîrleanu: *Cea dintîi durere*.

— Theodor Neculuță: *Spre țărmul dreptății*.

— Ion Luca Caragiale: *1907. Din primăvară pînă în toamnă*.

— Se termină construirea Palatului Marii Adunări Naționale (arhitect D. Maimarolu) și a Palatului Administrativ (azi Palatul Culturii) din Iași (arhitect I.D. Berindey).

— Constantin Brâncuși realizează *Cuminţenia Pămîntului*, expusă în mart. 1910 la București, la *Expoziția tinerimii artistice*, și în același an, *Sărutul*, prima versiune în piatră, expusă prima oară la *Expoziția de toamnă a tinerimii artistice* din București în 1910.

— Nicolae Grigorescu pictează *Întoarcerea de la bîlci*, ultimul său tablou, rămas neterminat.

— Ștefan Luchian pictează autoportretul *Un zugrav* și *Anemone* (Galeria Națională).

1907—1909. Nicolae Iorga: *Istoria literaturii române în veacul al XIX-lea* (3 vol.).

1907—1908. Octav Băncilă pictează ciclul de tablouri *1907*.

1907, ian. 1. Apare la București, de două ori pe lună, revista literară *Convorbiri* (după un an *Convorbiri critice*) (pînă la 25 dec. 1910 și în 1935), sub conducerea lui Mihail Dragomirescu.

ian. 1. Apare la București lunar, apoi săptămînal, revista *Floarea darurilor* (pînă la 30 dec. 1907, sub conducerea lui Nicolae Iorga); prima revistă românească dedicată popularizării literaturilor străine.

febr. 8/21. Are loc în satul Flămînzi (jud. Botoșani) un incident care marchează începutul marii răscoale a țăranilor, desfășurată sub lozinca „Vrem pămînt!"

febr. 21/mart. 6. Intră în vigoare legea pentru organizarea Marinei comerciale.

febr. 21/mart. 6. Semnarea la Paris a Convenției de comerț și navigație româno-franceze (intră în vigoare la 20 iul./2 aug. 1907).

febr. 22/mart. 7—febr. 23/mart. 8. Primele mișcări țărănești mai însemnate în județele Dorohoi și Iași.

febr. 28/mart. 13. Țăranii pornesc deschis la luptă împotriva moșierilor. Cete de țărani ocupă Podu Iloaiei și Tîrgu Frumos din jud. Iași.

mart. Gazeta *România muncitoare* publică apelul scris de Mihai Gheorghe Bujor și intitulat *Către soldații concediați (concentrați — n.n.) și rezerviști*, prin care îi îndeamnă să nu tragă în țăranii răsculați.

mart. 3/16. Are loc prima mare ciocnire dintre răsculați și armată la Pașcani, unde iau parte, alături de țărani, muncitorii ceferiști de la depoul local; aceștia eliberează, din trenul unde sînt închiși, pe țăranii arestați.

mart. 4/17. Peste 2 000 de țărani răsculați pătrund în Botoșani. Au loc ciocniri sîngeroase cu armata. Sînt uciși primii țărani răsculați.

mart. 6/19—mart. 9/22. Apogeul răscoalei țărănești în Moldova.

mart. 9/22—mart. 13/26. Flacăra răscoalei țărănești cuprinde toată Muntenia și Oltenia, unde a cunoscut o violență deosebită.

mart. 11/24. Manifestație pentru pămînt a cărăușilor din portul Galați. Armata trage în manifestanți, ucigînd 15 din rîndurile acestora.

mart. 11/24. Are loc la București, în sala „Eforia", o mare întrunire muncitorească (5 000 de muncitori), convocată de cercul „România muncitoare" și de Comisia Generală a Sindicatelor din România; se adoptă o moțiune în care, după

ce se exprimă solidaritatea cu țărănimea răsculată, se formulează unele reforme, printre care reluarea tuturor moșiilor stăpînite de proprietari fără acte de proprietate, desființarea arendașilor, revizuirea democratică a legii tocmelilor agricole și interzicerea învoielilor cu munca și plata în natură etc.

1907, mart. 12/25. Coloane de răsculați din județele Vlașca și Teleorman se îndreaptă spre București. În ciocnirile cu armata sînt uciși peste 200 de țărani.

mart. 12/25. Demisia guvernului conservator prezidat de Gheorghe Gr. Cantacuzino. Se formează un guvern liberal, în frunte cu Dimitrie A. Sturdza (cu I.I.C. Brătianu la Ministerul de Interne și cu generalul Al. Averescu la Ministerul de Război).

mart. 12/25 — mart. 15/28. Apogeul răscoalei țărănești în Muntenia și Oltenia.

mart. 13/26. Are loc ședința parlamentului, în care se realizează unirea tuturor forțelor reacțiunii pentru înăbușirea răscoalei țărănești.

mart. 15/28 — mart. 31/apr. 13. Expediții de pedepsire a țăranilor răsculați, soldate cu cîteva mii de uciși și cîteva zeci de mii de arestați.

mart. 19/apr. 1 și apr. 26/mai 9. Parlamentul maghiar votează legile școlare („Legile Appónyi"), vizînd desființarea școlilor confesionale românești, slovace și sîrbe, în vederea întăririi procesului de maghiarizare forțată a naționalităților din cuprinsul statului ungar.

mart. 25/apr. 7. Decret privind obligativitatea ortografiei stabilite de Academia Română.

apr. Parlamentul maghiar votează o lege („Legea Darányi") prin care se reglementează raporturile dintre moșieri și muncitorii agricoli (interzicerea grevelor agricole și aplicarea de sancțiuni muncitorilor agricoli în caz de împotrivire față de moșieri și marii industriași).

apr.—oct. Constantin Brâncuși realizează *Rugăciunea*, pentru monumentul funerar al lui Petre Stănescu din cimitirul din Buzău.

apr. 17/30. Principalele grupări conservatoare („cantacuziniștii" și „carpiștii") fuzionează. P.P. Carp devine șeful Partidului Conservator. Se înăspresc contradicțiile dintre ramura moșierească și cea burgheză („takistă") din sînul partidului.

iun. 19/iul. 2—iun. 25/iul. 8. Puternică grevă a muncitorimii gălățene, ca protest la politica de represiuni antimuncitorești a guvernului.

iun. 24/iul. 7. Are loc la București o mare întrunire de solidaritate cu greva muncitorilor din Galați, organizată de cercul socialist „România muncitoare".

iun. 29/iul. 12 — iul. 1/14. A doua conferință pe țară a sindicatelor și cercurilor socialiste la Galați, care hotărăște

înfiinţarea Uniunii Socialiste din România (creată în toamna aceluiaşi an), menită să grupeze mişcarea socialistă pînă la reorganizarea Partidului Social-Democrat, reluarea legăturilor cu mişcarea muncitorească internaţională şi trimiterea de delegaţi la Congresul de la Stuttgart al Internaţionalei a II-a.

1907, aug. 5/18—aug. 11/24. Congresul VI al Internaţionalei a II-a la Stuttgart, la care participă şi socialiştii români Al. Constantinescu, dr. C. Racovski, N.D. Cocea şi Andrei Ionescu. Se votează, printre altele, o rezoluţie împotriva militarismului şi o rezoluţie de condamnare a represiunilor din România.

oct. 10. Grevă generală a proletariatului din Ungaria, la care participă şi muncitorii din Transilvania.

nov. 20./dec. 3. Se încheie la Bucureşti Tratatul de comerţ şi navigaţie româno-bulgar (intră în vigoare la 1/14 ian. 1908).

dec. 23/1908, ian. 5. Se adoptă o nouă lege privind învoielile agricole, care interzice munca sau dijma la tarla, precum şi dările suplimentare în natură, bani sau muncă; de asemenea prevedea că toate contractele colective dintre moşieri şi ţărani sînt supuse unei înregistrări obligatorii; o comisie specială, aleasă pe 5 ani, fixa prin lege preţul maxim al arendei pămîntului şi minimul de salarii pentru muncitorii agricoli.

1908. Înfiinţarea la Bucureşti a Societăţii „Făina", uniune monopolistă din industria morăritului.

— Societatea olandeză „Geconsolideerde Hollandsche — Petroleum Co." înfiinţează în România societatea „Astra", care obţine concesiuni petrolifere în regiunea Moreni.

— Se înfiinţează Biblioteca municipală din Craiova.

— Traian Lalescu îşi susţine doctoratul în matematici la Sorbona cu o teză devenită celebră despre „ecuaţia lui Volterra".

— Intră în funcţiune, datorită strădaniilor lui Nicolae Coculescu, Observatorul astronomic din Bucureşti.

— Se înfiinţează Institutul pentru producerea serurilor şi vaccinurilor (din 1921, Institutul „Pasteur").

— Ştefan Longinescu: *Istoria dreptului românesc din vremile cele mai vechi şi pînă azi*, Bucureşti.

— Ion Minulescu: *Romanţe pentru mai tîrziu.*

— I. Al. Brătescu-Voineşti: *În lumea dreptăţii.*

— Ioan Slavici: *Poveşti*, vol. I—II.

— Titu Maiorescu: *Critice, 1866—1907* (3 vol.).

— Eugen Lovinescu: *Grigore Alexandrescu. Viaţa şi opera*, deschide seria monografiilor moderne asupra scriitorilor români.

— Ilarie Chendi: *Impresii.*

1908–1913. N. Iorga, *Geschichte des osmanischen Reiches nach den Quellen dargestellt*, vol. I–V, Gotha.

1908, ian. 6/19–ian. 7/20. A treia Conferință a sindicatelor și a cercurilor socialiste „România muncitoare" la București. Se adoptă statutele Uniunii Socialiste a Uniunii Generale a Sindicatelor. Uniunea Socialistă din România aderă la Biroul Socialist Internațional. A avut un rol important în întărirea organizatorică a mișcării muncitorești.

febr. 3/16. Se înființează la București primul cerc „Tineretul muncitor".

febr. 3/16. Se constituie Partidul Conservator-Democrat, în frunte cu Take Ionescu, partid cu un program politic de „centru" (exprimînd îndeosebi interesele burgheziei mijlocii și mici).

mart. 25/apr. 7. Legea pentru organizarea Corpului jandarmeriei, înființarea Direcției Poliției și Siguranței Statului.

apr. 1/14. Legea privind organizarea armatei, care abrogă legea din 17/29 iul. 1868. S-a aplicat pînă în 1913.

apr. 4/17. Legea pentru înființarea „Casei rurale", cu un capital de 10 000 000 de lei; avea drept scop cumpărarea de moșii pentru a fi parcelate (cîte 5 ha) și vîndute țăranilor. A favorizat întărirea burgheziei sătești.

apr. 12/25. Adoptarea legii contra trusturilor arendășești care consacra valabilitatea trusturilor încheiate anterior și prevedea limitarea dreptului de a ține în arendă moșii (procurorul putea cere anularea celor care depășesc 4 000 ha).

iun. 1/14. Se înființează „Societatea anonimă pentru distribuirea produselor petroliere" („Distribuția") cu participarea societăților „Steaua română", „Aurora", „Româno-americana", „Colombia" ș.a. cu un capital de 500 000 de lei, sporit îndată după înființare la 1 000 000 de lei (în 1910, la „Distribuția" aderă toate întreprinderile petroliere care pînă la această dată lucrează independent). Avea monopolul desfacerii în țară a produselor întreprinderilor cartelate, fiecare din ele păstrîndu-și însă deplina libertate atît în ce privește producția cît și exportul produselor.

(toamna). Manifestații de protest la Brașov, Arad, Oradea, Sibiu, Deva, Timișoara, Lugoj etc. împotriva proiectului ungar de reformă electorală alcătuit pe baza votului plural, prin care se reducea numărul alegătorilor români la cel mult 48 000.

nov. 2/15. Congresul industriașilor tăbăcari din țară; hotărăște înființarea „Uniunii tăbăcarilor din țară", al cărei scop era „de a regula fabricarea pielăriei spre a înlătura supraproducționarea și concurența dăunătoare prin stabilirea unui preț uniform".

nov. 18/dec. 1. Încheierea primei Convenții de comerț româno-spaniole.

1908, dec. 25. Apare la Vălenii de Munte, lunar, *Neamul românesc literar* (pînă în 1912 și în 1925—1926), sub conducerea lui Nicolae Iorga.

dec. 27/1909, ian. 9. I.I. C. Brătianu este numit în funcția de prim-ministru.

1909. Înființarea la Arad a fabricii „Hungaria" (din 1919 și-a luat numele de „Industria textilă arădeană"), azi „Uzinele 30 decembrie".

— Înființarea societății „Carre Wenger Co." (ulterior și-a schimbat denumirea în „Vulcănești"), cu sediul la Paris; obține concesiunea exploatărilor petrolifere de la Țintea.

— Se înființează societatea „Predeal-Teleajen", cu sediul principal la Paris și cu cel secundar la Predeal; preia concesiunile petrolifere de la Gura Vitioarei, Vălenii de Munte și Rîncei.

— Se constituie societatea „Lignitul", prima societate pe acțiuni din industria carboniferă.

— Se înființează la București societatea „Cercul românilor de peste munți" din inițiativa lui Simion C. Mîndrescu, Moise Grozea și G. Popa-Lisseanu, care a sprijinit prin toate mijloacele lupta românilor aflați sub dominația austro-ungară.

— Gheorghe Marinescu publică la Paris *La cellule nerveuse* (2 vol.).

— Constantin Parhon și Moise Goldstein: *Les sécretions internes*, Paris.

— Octavian Goga: *Ne cheamă pămîntul.*

— Dimitrie Anghel: *Fantazii.*

— D.D. Pătrășcanu: *Schițe și amintiri.*

— Garabet Ibrăileanu: *Spiritul critic în cultura românească; Scriitori și curente.*

— Eugen Lovinescu: *Critice*, vol. I.

1909—1912. Seria de compoziții cu țărani realizate de Camil Ressu la Vlaici (Olt).

1909, ian. 11/24. Congres al Partidului Național-Liberal, la care I.I.C. Brătianu este ales președinte, burghezia financiară și industrială devenind preponderentă în partid.

febr. 4/17. Premiera piesei lui Delavrancea *Apus de soare*, pe scena Naționalului bucureștean, cu C. Nottara în rolul lui Ștefan cel Mare.

apr. 10/23. Semnarea la București a Convenției de comerț adiționale româno-austro-ungare (intrată în vigoare în sept. 1910).

apr. 18. Înființarea unei „Societăți comunale pentru construcția și exploatarea tramvaielor în orașul București" care primește concesiunea transportului de călători.

apr. 18/mai 1. Legea pentru darea în exploatare a terenurilor petrolifere de pe proprietățile statului.

apr. 19/mai 2. Legea privind arendarea moșiilor statului, Casei școalelor, bisericii, județelor, comunelor și așezămin-

telor de binefacere și de cultură către asociațiile țărănești.
1909, mai. Se deschide la București, pe str. Doamnei, prima sală special construită pentru cinema, sub denumirea „Cinema Volta".
iun. 4/17. Organizarea Școlii superioare de medicină veterinară.
aug. 1. Înființarea companiei Davila (care va funcționa pînă în 1912). Activitatea companiei demonstrează necesitatea și posibilitatea existenței unor alte teatre în afara Naționalului.
sept. 27/oct. 10—sept. 28/oct. 11. Primul Congres al muncitorilor C.F.R. din București; a dezbătut probleme privind intensificarea propagandei sindicale, formarea unei „uniuni" a muncitorilor ceferiști, precum și programul general de reforme (reglementarea muncii în toate ramurile de activitate ceferistă, sporirea salariilor, limitarea vîrstei și a anilor serviți etc.).
oct. 18. Hugues d'Eywo filmează la București demonstrațiile aviatorului Blériot. Este cea mai veche actualitate cu subiect românesc, din care ni s-au păstrat cîteva fragmente, încadrate într-un montaj ulterior de actualități.
nov. 26. Are loc, la Teatrul Național din București, premiera piesei *Viforul* de Barbu Ștefănescu-Delavrancea.
dec. 19/1910, ian. 1. Puternică manifestație a muncitorilor bucureșteni în sala „Dacia", în semn de protest față de adoptarea în Adunarea Deputaților la 17/30 dec. și de Senat la 18/31 dec. a „Legii Orleanu". Cu această ocazie se reorganizează Partidul Social-Democrat din România.
dec. 20/1910, ian. 2. Publicarea Legii contra sindicatelor, asociațiunilor profesionale a funcționarilor statului, județelor, comunelor și a stabilimentelor publice („Legea Orleanu" sau, după cum au numit-o muncitorii, „Legea scelerată"), prin care se interzice dreptul de asociere și de grevă tuturor salariaților (funcționari și muncitori) statului, județelor, comunelor, precum și existența contractului colectiv de muncă.
dec. 20/1910, ian. 2. Legea pentru înființarea Băncilor populare de meseriași și a Cooperativelor de producție, consum, construcție și de comerț.
1910. Gheorghe Munteanu Murgoci: *Zonele naturale de soluri în România*, București.
— Constantin Dobrogeanu-Gherea: *Neoiobăgia*, București; studiu economico-sociologic al problemei agrare din România.
— Petre P. Negulescu: *Filozofia renașterii*, București (3 vol., ultimul apare în 1940).
— Se înființează „Banca românească", cu capital românesc, care însuma inițial 17 500 000 de lei.
— Se înființează, prin fuzionarea societăților „Astra" și „Regatul român", societatea anonimă petrolieră „Astra

română", cu un capital inițial de 29 400 000 de lei, sub controlul trustului anglo-olandez „Royal-Dutch Shell".

— Marile societăți forestiere și de cherestea „Göetz", „Tarcan", „Lotru" și „Tișița" se raliază unui puternic cartel internațional al lemnului.

— Se creează puternica uniune sindicală a metalurgiștilor, „Uniunea lucrătorilor în fier și metal".

— Înființarea Seminarului matematic al Universității din Iași, sub conducerea lui Al. Myller; lucrările acestui seminar au contribuit la formarea așa-numitei „școli de geometrie din Iași".

— Spiru C. Haret publică la Paris *Mecanique sociale*, încercare de aplicare a mecanicii în sociologie, lucrare de pionierat în domeniul sociometriei.

— Ion Luca Caragiale: *Schițe nouă*, ultimul său volum.

— Panait Cerna: *Poezii*.

— Ștefan Luchian: *Autoportretul*.

— Înființarea Partidului Naționalist-Democrat, sub conducerea lui Nicolae Iorga și A.C. Cuza.

1910, ian. 31/febr.13—febr. 3/16. Congresul de reconstituire a Partidului Social-Democrat din România (P.S.D.R.) și al sindicatelor care adoptă programul (revendicări general-democratice, ca vot universal, legislație muncitorească, drept de asociere și de grevă, drepturi egale pentru femei, ziua de muncă de 8 ore, contract colectiv de muncă, salarii egale pentru femei și bărbați) și statutul partidului.

febr. 18/mart. 3. Încheierea la Berlin a Convenției de comerț româno-suedeză.

mart. Expoziție personală a lui Luchian în Sala Ateneului, consfințind recunoașterea definitivă a creației sale.

mart. 5/18. Legea privind adoptarea caratului metric pentru comerțul de diamante, pietre fine și pietre prețioase.

mart. 13/26. Apare la București săptămînal revista social-politică și literară *Facla* (pînă în 1940, cu întreruperi), sub conducerea lui N.D. Cocea și apoi a lui Ion Vinea.

mart. 14/27. Miting în Capitală pentru comemorarea răscoalei din 1907, la care se adoptă o moțiune de protest împotriva prigonirii mișcării muncitorești.

mart. 18/31. Convenție de comerț româno-norvegiană, la Berlin.

mart. 29/apr. 11. Semnarea la Viena a Convenției de comerț româno-daneză (intră în vigoare la 21 iun. 1910). A fost reînnoită prin învoiala din 25 febr. 1923.

apr. 1/14. Se înființează prin Legea din 20 febr./mart. 5 „Comisia istorică a României" pentru publicarea în ediții critice a cronicilor românești și a altor izvoare (documente interne și inscripții din secolele 14—18, cronici străine care se ocupă de țările române, monumente vechi literare ș.a.).

1910, apr. 5/18. Conferința națională a Partidului Național Român la Sibiu; analizează situația politică, economică și socială a românilor din Transilvania.
apr. 14/27. Legea asupra repausului duminical care abrogă legea din 6/18 mart. 1897 și reglementează repausul săptămînal în unitățile industriale și comerciale, excepție făcînd toate instituțiile statului și administrația publică, pentru care se elaborează legi speciale.
mai 21/iun. 3. Înființarea „Muzeului Simu" din București.
iun. Grevă generală la Brăila.
iul.—aug. Grevă generală a tipografilor din București, încheiată cu victoria greviștilor, care obțin mărirea salariului, respectarea repausului duminical etc.
sept. 13/26. Fruntașii politici români din Transilvania adresează guvernului maghiar un memoriu în 23 de puncte: recunoașterea funcționării constituționale a Partidului Național Român, legiferarea votului universal, egal, direct și secret, folosirea limbii române în administrație și justiție, dreptul de întrunire și de organizare a tuturor cetățenilor, respectarea autonomiei bisericilor române ș.a.
sept. 19/oct. 2. Afilierea Comisiei Generale a Sindicatelor din România la Internaționala Sindicală.
sept. 23/oct. 6. Înființarea la București a unei școli de propagandă socialistă, care avea drept scop formarea politică-ideologică a cadrelor mișcării muncitorești. A funcționat 3—4 luni pe an pînă în apr. 1915.
dec. 16. Are loc la Issy le Moulineaux (lîngă Paris) primul zbor experimental din lume al unui avion cu reacție inventat și pilotat de Henri Coandă.
dec. 20/1911, ian. 2. Nouă lege sanitară, care prevedea, printre altele, o serie de măsuri pentru salubritatea întreprinderilor, obligația patronilor de a comunica autorităților accidentele de muncă, înființarea de „case de bolnavi și ajutor", care urmau să fie susținute bănește în părți egale, de către muncitori și patroni, ș.a.; a fost abrogată prin legea din 14 iul. 1930.
dec. 29/1911, ian. 11. Demisia guvernului liberal prezidat de I.I.C. Brătianu; se formează un guvern conservator, în frunte cu P.P. Carp.

1911. Apare revista *Rațiunea* (pînă în 1914), organ al „Asociației științifice de educație pozitivă"; a făcut propagandă ateistă, preconizînd despărțirea bisericii de stat, laicizarea învățămîntului ș.a.
— Gheorghe Țițeica introduce curbele cunoscute astăzi sub numele de „curbe Țițeica".
— Victor Eftimiu: *Înșir-te mărgărite.*
ian. Se proiectează la Orăștie zborul lui Vlaicu, filmat la București de Gh. Theodorescu.
febr. 3/16. Manifestul-program electoral al Partidului Social-Democrat din România (P.S.D.R.).

1911, febr. 14/27. Înființarea unui „cartel al fierarilor", care cuprindea nouă firme principale din comerțul de fierărie din București.
mai. Înființarea legației române la Berna.
mai 11/24—mai 14/27. O echipă de gimnaști români participă la concursul internațional de gimnastică de la Torino, cucerind cupa de argint; prima participare pe plan internațional a unei echipe românești.
iun.—oct. Adunări de protest la Timișoara, Oradea, Cluj, Lugoj, Mediaș, Sibiu, Arad, Baia Mare, Brașov și Orăștie împotriva sporirii cheltuielilor militare, pentru drepturi și libertăți democratice.
aug. Înființarea legației române la Madrid.
aug. 28—30. Au loc la București festivitățile consacrate jubileului a 20 de ani de la înființarea „Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor". Cu acest prilej Aurel Vlaicu face în fața celor peste 30 000 de participanți o demonstrație aviatică.
sept. 18. Grigore Brezeanu realizează primul film artistic românesc, *Amor fatal*, cu Lucia Sturdza și Tony Bulandra.
oct. 14/27. Apare la București, din inițiativa lui N.D. Cocea și Al. Davila, *Rampa*, revistă de teatru, muzică, literatură, artă. După o întrerupere de doi ani (1913—1915), apare din nou cu titlul *Rampa nouă ilustrată*, existînd pînă în anul 1948; mult timp este singurul cotidian de specialitate din lume.
oct. 22. Apare săptămînal, apoi bilunar, la București revista literară și socială *Flacăra* (1911—1916 și 1921—1923) sub direcția lui C. Banu; a militat pentru realizarea unității politice pe plan cultural.
nov. 4/17. Scrisoarea lui Vladimir Ilici Lenin către I.C. Frimu, prin care îl solicită să intervină în favoarea unor emigranți politici ruși nedreptățiți de patronul la care lucrau.

1912. Constituirea cu capital englez a societății „Roumanian Consolidated Oilfields Ltd" care încorporează societățile „Roumanian Oilfields Ltd", „Britisch Roumanian Oil Co Ltd" (create în 1910), „Central Roumanian Petroleum Cy" (creată în 1909), precum și întreprinderile întemeiate de R. von Sykle (în 1906).
— Societatea „Astra-română" experimentează la Filipeștii de Pădure prima sondă rotativă.
— Traian Lalescu publică la Paris monografia *Introduction à la theorie des equations intégrales*, prima lucrare în literatura mondială consacrată acestui subiect, cu valoroase contribuții originale. Tradusă în numeroase limbi, această lucrare este considerată fundamentală în acest domeniu (ultima reeditare, Paris, 1956).
— Dimitrie Pompeiu introduce în analiză „derivata areolară", noțiune deosebit de fecundă în aplicații.

— Ștefan Procopiu calculează cel dintîi momentul magnetic al electronului, numit de A. Sommerfeld „magnetonul Bohr".
— Construirea Casei Centrale a Armatei din București (arhitect: Dimitrie Maimarolu).
— Alexandru Macedonski: *Flori sacre*.
— Octavian Goga: *Din umbra zidurilor*.
— Ion Pillat: *Povestea celui din urmă sfînt*, volum de debut, publicat la Paris.
— Mihail Sadoveanu: *Bordeenii*.
— I. Al. Brătescu-Voinești: *Întuneric și lumină*.
— Liviu Rebreanu: *Frămîntări*, Orăștie.
— Garabet Ibrăileanu: *Opera literară a domnului Vlahuță*.
— Apare la Botoșani prima carte românească dedicată cinematografului: *Cinematograful și educația*, de C. Iordăchescu.
— Dimitrie Paciurea realizează relieful *Adormirea Maicii Domnului* („Madona Stolojan") pentru o capelă funerară din cimitirul Bellu.
— Camil Ressu pictează *Portretul lui Șt. Luchian*.
— Ștefan Luchian pictează *Lăutul*.

1912—1917. Construirea Palatului Institutului de arhitectură „I. Mincu" din București, folosind elemente din vechea arhitectură românească (arhitect: Grigore Cerchez).

1912—1938. Construirea clădirii Muzeului etnografic (azi Muzeul de istorie a Partidului Comunist, al mișcării revoluționare și democratice din România), de pe șoseaua Kiseleff din București (arhitect N. Ghika-Budești).

1912, ian.—febr. Greva generală a muncitorilor de la „Creditul petrolifer" din Cîmpina, în urma căreia patronii au fost nevoiți să-și mute atelierul metalurgic „Creditul petrolifer" de la Cîmpina la Ploiești.

ian. 27/febr. 9. Legea pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești („Legea Nenițescu"), care prevedea organizarea meseriașilor (patroni și lucrători) în „bresle", mai multe dintre acestea formînd o „corporație". Legea prevedea, de asemenea, asigurări în caz de boală, accident, bătrînețe și invaliditate sub controlul Casei centrale a asigurărilor sociale, însă desființa dreptul de asociere și de grevă.

febr. 14/27. Legea pentru încurajarea industriei naționale (îndeosebi pentru întreprinderile care utilizau produse agricole sau extrase din subsolul țării), care accelerează dezvoltarea industriei mașiniste (abrogă legea din 12 mai 1887 și legea din 30 mai 1906).

mart. 18/31. Legea pentru trecerea în proprietatea statului a moșiilor stăpînite de persoane juridice cu caracter de utilitate publică („proprietăți de mînă moartă") pentru a fi vîndute țăranilor în loturi.

1912, **mart. 22/apr. 4.** Sînt aprobate legea și statutele pentru înființarea „Societății scriitorilor români".
mart. 24/apr. 6. Legea învățămîntului superior (a suferit modificări în 1925 și 1928).
mart. 28/apr. 10. Demisia guvernului conservator prezidat de P.P. Carp; se formează un nou guvern (conservatori și conservatori-democrați), în frunte cu Titu Maiorescu.
mai 10/23—mai 11/24. Puternice greve generale în orașele Transilvaniei, Banat și Crișana în semn de protest față de politica antipopulară a guvernului maghiar.
mai 29/iun. 11. Congresul de la Alba Iulia, prezidat de Gh. Pop de Băsești, la care participă peste 20 000 de reprezentanți ai populației românești din întreaga Transilvanie. Se adoptă o rezoluție de protest împotriva proiectului de înființare a episcopiei greco-catolice maghiare, care face din biserică un instrument politic de deznaționalizare și de silnicie. Congresul a hotărît de asemenea crearea unei comisii din 50 de persoane care să ia toate măsurile necesare și legale pentru apărarea drepturilor autonome ale bisericii greco-catolice române.
iun. 6/19—iun. 23/iul. 6. Puternica grevă de la fabrica „Lemaître" (s-a desfășurat concomitent cu alte greve ale metalurgiștilor de la fabricile „Haug", „Metalurgia română", „Hornstein" ș.a.), în urma căreia s-a încheiat un contract de muncă între lucrători și patronul fabricii.
iun. 10—17. Miting aviatic la Aspern (Austria), la care Aurel Vlaicu obține un mare succes.
iun. 20/iul. 3. Greva generală a muncitorilor din București (20 000 de participanți) în semn de solidaritate cu muncitorii metalurgiști și tăbăcari bucureșteni aflați în grevă.
iun. 29/iul. 12—iul. 1/14. Lucrările Congresului al II-lea al P.S.D.R. și al IV-lea al Uniunii Sindicatelor la București; a dezbătut și a luat hotărîri în probleme organizatorice.
iul. 2/15—iul. 3/16. Prima conferință a lucrătorilor în pielărie din țară convocată de „Uniunea lucrătorilor din România", care hotărăște înființarea „Uniunii sindicale a lucrătorilor în pielărie din România".
sept. 1. În sala „Eforie" din București se prezintă premiera filmului *Independența României*, care rulează timp de o lună, record pentru acea vreme. Filmul este prezentat apoi în Transilvania, la Viena și la Budapesta.
sept. 9/22 și sept. 16/29. Întruniri ale muncitorilor din București și Constanța la care se adoptă moțiuni de protest împotriva persecuțiilor guvernamentale îndreptate contra mișcării muncitorești și a conducerii ei.
sept. 26/oct. 9. Izbucnește primul război balcanic între Alianța Balcanică (Bulgaria, Serbia, Grecia, Muntenegru) și Imperiul otoman. România se declară neutră, cu rezerve. Războiul s-a încheiat cu victoria coaliției antiotomane (17/30 mai 1913).

1912, sept. 27/oct. 10. Muncitorii din București adoptă o moțiune cu privire la poziția clasei muncitoare față de război în general, și față de primul război balcanic, în special.
sept. 29/oct. 12. Se difuzează manifestul „Cercului de propagandă sindicalistă" din Ploiești, intitulat *Război războiului*, elaborat de un grup de muncitori, în frunte cu Ștefan Gheorghiu.
nov. 12/25—dec. 7/20. Greva metalurgiștilor de la „Vulcan" împotriva concedierilor și a scăderilor de salarii, încheiată cu un succes parțial al greviștilor.
nov. 24/dec. 7—nov. 25/dec. 8. Congresul al IX-lea de la Basel al Internaționalei a II-a. Din partea social-democrației române au paticipat C. Dobrogeanu-Gherea și George Grigorovici, care prezintă un memoriu referitor la situația politică a țărilor balcanice.
dec. Memoriul meseriașilor și lucrătorilor în privința Legii meseriilor, adresat Corpurilor legiuitoare, care cuprindea o serie de revendicări de ordin economic, politic și social.
dec. 14/27. Adunarea de Constituire a Federației Societăților de Sport din România (F.S.S.R.).

1913. Începe construcția conductei petroliere Cîmpina—Ploiești—Constanța.
— Se constituie societățile forestiere „Drajna" și „Oltul".
— Înființarea fabricii de zahăr „Danubiana".
— Constantin Brâncuși realizează portretul *Domnișoarei Pogany* în bronz, expus în 1914 la „Tinerimea artistică".
— Eugen Lovinescu: *Costache Negruzzi, Viața și opera.*
— Victor Eftimiu: *Cocoșul negru.*
— Hortensia Papadat-Bengescu debutează în *Viața românească* cu poeme în proză.
— Se votează Legea aeronautică, care pune bazele organizării oficiale a aviației în România.

1913—1914. Peisajele dobrogene ale lui Iosif Iser.

1913, ian. 14—febr. 13. Tratative între guvernul maghiar și fruntașii P.N.R. privind situația românilor din Ungaria și a modalităților de îmbunătățire a situației lor; au rămas fără rezultat din pricina opoziției guvernului ungar.
ian. 28. Statul contractează la Berlin un împrumut de 70 000 000 de lei, din care s-a încasat efectiv 60 944 520 de lei.
febr. 5/18. Semnarea la București a Tratatului secret pentru prelungirea Tratatului secret de alianță încheiat la 12/24 iul. 1892 (la 13/26 febr. 1913 aderă și Germania).
mart. 18/31—apr. 2/15. Conferință internațională la Petersburg (Rusia, Germania, Marea Britanie, Austro-Ungaria, Italia și Franța) pentru medierea problemelor teritoriale româno-bulgare.
apr. 13/26. Înființarea la București a Academiei de înalte studii comerciale și industriale, cu trei secțiuni: 1) comerț,

bancă, asigurări; 2) industrie; 3) administrație economică-consulară. Academia începe să funcționeze la 15/28 sept. 1913; prima instituție de învățămînt economic superior din România.

1913, apr. 26/mai 9. Se semnează la Petersburg un protocol prin care Bulgaria cedează României orașul Silistra și cîteva mici teritorii în sudul Dobrogii.

mai 8/21. Legea privind organizarea armatei, care, cu unele modificări din 1915, s-a aplicat pînă în 1924.

mai 8/21—mai 21/iun. 3. Greva muncitorilor de la rafinăria „Vega Ploiești", terminată cu satisfacerea revendicărilor muncitorilor (mărirea salariilor cu 5%, reducerea numărului orelor de lucru la 10, pentru muncitorii calificați, plata orelor suplimentare ș.a.).

iun. Congresul de constituire a „Uniunii femeilor române din Ungaria"; președinte Maria Baiulescu. A desfășurat o bogată activitate de educare a femeilor în spirit național.

iun. 16/29. Izbucnește al doilea război balcanic, între foștii aliați (Bulgaria împotriva Greciei, Serbiei și Muntenegrului), cărora li se vor alătura România și Turcia.

iun. 21/iul. 4. Puternică manifestație antirăzboinică la Brăila, organizată de Ștefan Gheorghiu.

iun. 27/iul. 10. România declară război Bulgariei, intrînd în cel de-al doilea război balcanic.

iul. 16/29—iul. 28/aug. 10. Conferința de pace de la București (**România,** Grecia, Muntenegru, Serbia și Bulgaria) prin care se încheie al doilea război balcanic. Prin tratatul semnat la această conferință, României i-a revenit partea din sudul Dobrogii (județele Durostor și Caliacra, „Cadrilaterul"), pînă la linia Turk-Smil-Ekrené.

sept. 8. Apare în ziarul *Viitorul* scrisoarea-program a șefului liberalilor, I. I. C. Brătianu, în care se perconiza înfăptuirea colegiului electoral unic și exproprierea prațială a marii proprietăți.

nov. 27. Se constituie prima societate națională de navigație maritimă „România" (începe să funcționeze la 1 mart. 1914). Președinte: Anghel Saligny.

dec. 9. Premiera primei drame de aventuri moderne în stil american filmată în România, *Oțelul răzbună*, în regia lui Aristide Demetriade, interpret principal alături de Romald Bulfinski și Marioara Cinski.

1914. Înființarea fabricii de tablă de fier la Galați de către firma engleză „The Roumanian Sheet et Galvanizink Company Ltd", London.

— Henri Coandă inventează tunul fără recul, destinat a fi folosit pe avion.

— Înființarea Comitetului olimpic român (C.O.R.), afiliat celui internațional (C.I.O.).

— Gheorghe Marinescu publică lucrarea *Materia, viața și*

celula, care a adus o mare contribuţie în direcţia dezvoltării materialismului naturalist.
— Vasile Pârvan iniţiază primele săpături arheologice la Histria.
— Ion Minulescu: *De vorbă cu mine însumi*.
— Calistrat Hogaş: *Pe drumuri de munte*.
— Gala Galaction: *Bisericuţa din răzoare*.
— Ion Agîrbiceanu: *Arhanghelii*.
— Înfiinţarea Institutului de filologie şi folclor din Bucureşti.

1914—1916. Nicolae Iorga: *O luptă literară, Articole din „Sămănătorul"* (2 vol.).

1914—1916. Onisifor Ghibu: *Din istoria literaturii didactice româneşti din Transilvania. Abecedare, bucoavne şi cărţi de citire* (3 vol.).

1914, ian. 4/17. Se formează un guvern liberal, în frunte cu I.I.C. Brătianu.
ian. 13. Premiera filmului *Cetatea Neamţului*, cu artiştii Teatrului Naţional din Craiova; producţie: Leon Popescu.
mart. 16/29. „Liga culturală" organizează în sala „Dacia" din Bucureşti un mare miting de protest împotriva asupririi naţionale a populaţiei române din Imperiul austro-ungar.
apr. 4/17—apr. 5/18. Dr. Aurel Lazăr expune, la „Societatea pentru ştiinţe sociale" din Oradea, conferinţa *Chestiunea de naţionalitate, un program concret de luptă naţională*, tipărită la Arad în acelaşi an.
apr. 6/19—apr. 8/21. Congresul al III-lea al P.S.D.R. la Bucureşti, care adoptă un nou statut, bazat pe principiul centralismului democratic, un regulament de funcţionare a secţiilor partidului şi platforma electorală a acestuia în vederea alegerilor pentru Adunarea Constituantă, menită să revizuiască Constituţia ţării.
iun. 5/18. Alexandru Marghiloman este ales preşedinte al Partidului Conservator ca urmare a demisiei lui Titu Maiorescu.
iun. 15/28. Asasinarea la Sarajevo (în Bosnia) a prinţului moştenitor al Austro-Ungariei, Franz Ferdinand şi a soţiei sale de către un naţionalist sîrb („Atentatul de la Sarajevo"), pretext pentru dezlănţuirea războiului.
iul. 15/28. Austro-Ungaria declară război Serbiei.
iul. 17/30. Reprezentanţii Antantei fac cunoscut guvernului român acordul ţărilor lor privind unirea Transilvaniei cu România, în schimbul participării României la război împotriva Puterilor Centrale.
iul. 18/31. Mesaj al împăratului Germaniei Wilhelm al II-lea către regele Carol I, prin care cerea României să-şi îndeplinească obligaţiile către Puterile Centrale.
iul. 19/aug. 1. Germania declară război Rusiei. Sistemul general de alianţe care lega marile puteri a dus la dezlănţuirea primului război mondial.

1914, iul. 21/aug. 3. Germania declară război Franței.

iul. 21/aug. 3. Consiliul de coroană la Sinaia, la care au participat, pe lîngă membrii guvernului, și o serie de oameni politici din opoziție, a respins cererea regelui Carol I (sprijinită de P.P. Carp) de a intra în război alături de Puterile Centrale și a hotărît adoptarea unei politici de neutralitate armată.

iul. 22/aug. 4. Marea Britanie declară război Germaniei.

iul. Guvernul Tisza publică o serie de 33 de ordonanțe prin care se suprimau, în întregime sau parțial, libertăți cetățenești fundamentale: libertatea grevei, întrunirilor etc.

aug. 10/23. Congres extraordinar al Partidului Social-Democrat și al mișcării sindicale, care se declară categoric împotriva războiului, pentru neutralitate și pentru apărarea integrității teritoriale a țării. Congresul a fost urmat de o mare întrunire publică.

aug. 30. sept. 12. Primul spectacol al *Companiei Marioara Voiculescu-Bulandra* cu *Soțul ideal* de Oscar Wilde. În distribuție: Marioara Voiculescu, Lucia Sturdza-Bulandra, Tony Bulandra, Ion Manolescu, Constantin Toneanu. Compania se va numi ulterior *Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin* și va exista, cu o întrerupere de doi ani, în timpul primului război mondial, pînă în 1941, fiind unul dintre cele mai importante teatre ale Capitalei.

sept. 18/oct. 1. Se încheie o Convenție secretă ruso-română, prin care Rusia se angajează să garanteze și să apere integritatea teritorială a României și recunoașterea drepturilor acesteia asupra teritoriilor din Austro-Ungaria locuite de români în schimbul unei neutralități binevoitoare a României („Acordul Sazonov-Diamandi").

sept. 27/oct. 10. Moartea regelui Carol I.

sept. 28/oct. 11. Urcarea pe tron a regelui Ferdinand I, nepotul și succesorul regelui Carol I.

nov. 4/17. Mare miting pentru pace la București.

dec. 14/27. Congres extraordinar al „Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor". Se alege un nou comitet de conducere și se hotărăște schimbarea titulaturii în „Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor".

dec. 23/1915, ian. 5. Vasile Lucaciu și Octavian Goga demisionează din Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Transilvania, lansînd direct lozinca luptei pentru realizarea „ideii unității politice" a poporului român.

1915. Apare la București, sub conducerea lui N. Iorga, *Revista istorică* (pînă în 1946). A publicat articole și studii critice de istorie, documente, recenzii și note.

— Constantin Giurescu: *Vechimea rumâniei în Țara Românească și legătura lui Mihai Viteazul.*

— Ion C. Filitti: *Domniile române sub Regulamentul organic, 1834–1848*, București.

— Vladimir Ghidionescu: *Introducerea în pedologie și pedagogia experimentală.*
— George Vâlsan: *Cîmpia Română. Contribuţiuni de geografie fizică*, Bucureşti. Primul studiu al unei mari unităţi geografice, prin care a pus, în acelaşi timp cu C. Brătescu, bazele geomorfologiei moderne în România.
— Mihail Sadoveanu: *Neamul Şoimăreştilor.*
— Ion Trivale: *Cronici literare.*
— Dimitrie Paciurea realizează *Zeul războiului.*

1915, ian. 24. Apare la Craiova revista literară *Drum drept* (pînă în iul. 1917), sub conducerea lui Nicolae Iorga.
mart. 15/28. Congresul românilor de peste hotare aflători în ţară (organizat de „Cercul românilor de peste munţi") la Bucureşti. Se votează o moţiune de solidaritate cu lupta poporului român pentru realizarea unităţii sale politice.
mart. 28/apr. 10. Prima audiţie la Ateneul Român a *Simfoniei a II-a* de George Enescu (dirijor: compozitorul).
mart.—mai. Agitaţii provocate de acţiunile politice ale grupărilor politice „antantiste", activizate de intrarea Italiei în război (mai) împotriva Puterilor Centrale. Partidul Conservator se scindează în două: „antantişti" şi partizani ai Puterilor Centrale (în frunte cu Al. Marghiloman, preşedintele partidului).
iun. Gruparea conservatoare „antantistă" îl alege ca preşedinte pe Ion Lahovari, iar după moartea acestuia pe Nicolae Filipescu.
iul. 5/18—iul. 7/20. A doua Conferinţă socialistă interbalcanică la Bucureşti, cu participarea socialiştilor din România, Bulgaria şi Grecia. Socialiştii sîrbi n-au putut veni la Bucureşti, dar au aderat la hotărîrile Conferinţei. Conferinţa respinge orice colaborare de clasă, condamnă „social-patriotismul" şi îşi afirmă ataşamentul faţă de principiul luptei de clasă.
aug. 3/16—aug. 10/23. Grevă generală a muncitorilor din portul Brăila pentru sporirea salariilor la unele categorii de muncitori, în primul rînd pentru căruţaşi; încheiată cu victoria greviştilor.
aug. 23/sept. 5—aug. 26/sept. 8. Conferinţă socialistă internaţională la Zimmerwald (Elveţia) cu participarea a 38 de delegaţi reprezentînd partidele social-democrate din 11 ţări europene (Partidul Social-Democrat din România, care a participat la pregătirea şi organizarea acestei conferinţe, a fost reprezentat de dr. Cristian Racovski). Conferinţa a fost prima manifestare de protest pe plan internaţional împotriva politicii oficiale a unor partide social-democrate din Internaţionala a II-a, care în 1914 aprobaseră creditele de război cerute de burghezie.
sept. 18/oct. 1. Se înfiinţează „Federaţia unionistă" în compunerea căreia intrau reprezentanţi ai grupării conservatorilor „antantişti", ai Partidului Conservator-Democrat şi ai

transilvănenilor aflaţi în România. Preşedinte al Federaţiei este ales Nicolae Filipescu, iar vicepreşedinţi Take Ionescu şi Simion Mîndrescu.

1915, oct. 25/nov. 7—oct. 27/nov. 9. Congresul al IV-lea al P.S.D.R., care aderă la hotărîrile adoptate la Conferinţa socialistă internaţională de la Zimmerwald împotriva războiului, pentru triumful socialismului internaţional.

dec. Grevă a muncitorilor de la Atelierele Centrale C.F.R. Bucureşti.

dec. 20. Prima audiţie la Ateneul Român din Bucureşti, sub bagheta lui Dimitrie Dinicu, a primului poem simfonic românesc, *Acteon*, de Alfred Alessandrescu.

1916. Înfiinţarea „Muzeului de antichităţi" din Iaşi.

— Constantin Giurescu: *Despre rumâni*.

— George Bacovia: volumul de versuri *Plumb*.

— Octavian Goga: *Cîntece fără ţară*.

— George Murnu traduce în limba română *Iliada*.

— George Topîrceanu: *Parodii originale*.

— Gala Galaction: *Clopotele din mănăstirea Neamţu*.

— Liviu Rebreanu: *Golanii*.

— Lucian Blaga debutează în revista *Pagini literare* (apare la Arad mart. 1/13—iun. 15/28, 1916).

— Constantin Brâncuşi realizează cea dintîi *Coloană a sărutului*, care va deveni motiv sculptural pentru fiecare stîlp al *Porţii sărutului* din 1935 de la Tîrgu Jiu.

ian. 17. Se prezintă la Cluj filmul *Magdalena de la munte*, realizat de Eugen Iancovici pe o temă din viaţa satului românesc transilvănean.

mart. 7/20. Premiera piesei lui Mihail Sorbul *Patima roşie*. În distribuţie: Romald Bulfinsky (Castriş), Ion Brezeanu (Sbilţ), Ion Iancovescu (Rudi), Elvira Popescu (Tofana) şi Fanny Rebreanu (Crina).

apr. 9/22. Prima audiţie la Ateneul Român a *Suitei a II-a* de George Enescu (dirijor: compozitorul).

apr. 11/24—apr. 17/30. Conferinţa socialistă internaţională la Kienthal (Elveţia), cu participarea a 43 de delegaţi reprezentînd 10 partide socialiste. Delegaţii P.S.D. din România nu au putut fi prezenţi la Conferinţă, dar au aderat la hotărîrile adoptate cu acest prilej. Se adoptă o rezoluţie cu privire la lupta pentru socialism şi împotriva războiului. Conferinţa evidenţiază elementele internaţionaliste, care au constituit ulterior nucleul Internaţionalei Comuniste.

mai. Deschiderea Muzeului „Kalinderu", înfiinţat prin testamentul lui Ion I. Kalinderu, în 1913.

mai 1. Apare la Bucureşti revista *Viitorul social*, avînd drept scop popularizarea şi răspîndirea ideilor socialismului ştiinţific.

mai—iul. Greva generală a minerilor din Valea Jiului (peste 10 000 de muncitori români, maghiari şi de alte naţionalităţi) pricinuieşte mari greutăţi în sprijinirea cu cărbune a întreprinderilor care lucrau pentru maşina de război.

1916, iun.—aug. În Galiția se desfășoară o puternică ofensivă a armatei ruse („Ofensiva lui Brusilov").

iun. 13/26. Demonstrația antirăzboinică a muncitorimii gălățene, reprimată în sînge de autorități. Sînt uciși nouă muncitori, printre care militanții socialiști Spiridon Vrînceanu și Pascal Zaharia.

iun. 14/27. Manifestul Comitetului Executiv al P.S.D.R. și al C.G.S.R. *Către muncitorii și muncitoarele din Capitală...*, de solidaritate cu lupta muncitorilor din Galați.

iun. 16/29. Grevă generală în orașele mari ale țării, în semn de protest față de represiunea sîngeroasă de la Galați.

aug. 4/17. Se semnează la București Tratatul de alianță între România, de o parte, și Franța, Marea Britanie, Rusia și Italia, pe de altă parte. Printre condițiile intrării României în război de partea Antantei se stipula și satisfacerea dezideratului unirii cu România a teritoriilor românești din Austro-Ungaria.

aug. 14/27. România declară război Austro-Ungariei.

aug. 15/28. Armata română trece Carpații în Transilvania, începînd operațiunile militare.

aug. 15/28. Feldmareșalul von Mackensen este numit comandant suprem al armatei germano-bulgaro-turce din nord-vestul Bulgariei.

aug. 16/29. Trupele române intră în Brașov.

aug. 17/30. Germania declară război României.

aug. 18/31 — aug. 19/sept. 1. Trupele bulgare atacă elementele înaintate ale armatei române din Dobrogea.

aug. 19/sept. 1. Bulgaria și Turcia declară război României.

aug. 19/sept. 1 — aug. 24/sept. 6. Bătălia de la Turtucaia. Armata română din puternicul „cap de pod", rău condusă și slab sprijinită din spate și din flancuri, este înfrîntă și nevoită să se predea. „Dezastrul de la Turtucaia" a costat armata română mii de morți și 25 000 de prizonieri și a avut un efect moral negativ.

aug. 22/sept. 4 — aug. 26/sept. 8. Bătălia de la Bazargic. Trupele ruso-române se retrag, iar orașul este ocupat de armatele germano-bulgaro-turce.

aug. 23/sept. 5. Trupele române din grupul „Cerna", comandate de generalul Ion Dragalina, intră în Orșova, ținînd sub control calea Dunării, folosită de inamic pentru aprovizionarea armatelor germano-bulgare care operau pe frontul sudic.

aug. 26/sept. 8. Trupele române evacuează Silistra, serios amenințată după pierderea „capului de pod" de la Turtucaia.

aug. 27/sept. 9. Bătălia de la Șelimbăr. Trupele române învingătoare împing frontul pînă la Rășinari și Orlat.

sept. 1/14. Armatele ruso-române din Dobrogea încep retragerea spre linia Rasova-Cobadin-Tuzla.

sept. 1/14 — sept. 9/22. Bătălia de la Merișor-Petroșani. Sub presiunea puternicei ofensive germano-austro-ungare,

trupele române sînt nevoite să se retragă pe linia de frontieră.

1916, **sept. 3/16—sept. 8/21.** Bătălia de pe linia Rasova-Cobadin-Topraisar-Tuzla. Puternică ofensivă germano-bulgaro-turcă condusă de feldmareșalul von Mackensen, respinsă de trupele româno-ruse.

sept. 12/25. Bucureștii sînt bombardați de aviața inamică.

sept. 12/25. Puternică contraofensivă a armatei române din sectorul Jiului, care se soldează cu reocuparea orașului Petroșani.

sept. 13/26 — sept. 15/28. Bătălia de la Sibiu, prima mare bătălie de pe frontul de nord. Sub puternica presiune a ofensivei germano-austro-ungare, condusă de generalul von Falkenhayn, armata română este nevoită să se retragă.

sept. 16/29 — sept. 20/oct. 3. Bătălia de la Praid-Sovata. Ultima acțiune ofensivă a armatei române de pe frontul din Transilvania.

sept. 18/oct. 1—sept. 20/oct. 3. Bătălia de la Petroșani. Armata română se retrage pe linia de frontieră.

sept. 18/oct. 1 — sept. 22/oct. 5. Încercarea de contraofensivă română în Dobrogea („Manevra de la Flămînda"), condusă de generalul Alexandru Averescu. După un succes inițial, acțiunea este oprită, iar trupele mutate pe frontul din Carpați) unde ofensiva germano-austro-ungară devenea amenințătoare.

sept. 20/oct. 3. Sub presiunea puternicei ofensive generale germano-austro-ungare, începute la 13/26 sept., armata română din Transilvania începe retragerea generală.

sept. 24/oct. 7 — sept. 25/oct. 8. Bătălia de la Brașov. Armata a 2-a română, nevoită să se retragă, ocupă poziții pe crestele Carpaților.

sept. 28/oct. 11 — oct. 14/27. Prima bătălie de la Oituz. Trupele române, comandate de generalul Eremia Grigorescu, rezistă eroic, oprind înaintarea armatei germano-austro-ungare (9/22 oct.), și, printr-o singură contraofensivă, restabilește linia frontului pe înălțimile de pe linia de frontieră.

sept. 30/oct. 13 — oct. 10/23. Bătălia de la Predeal. Armata germano-austro-ungară încearcă să străpungă frontul spre Valea Prahovei, dar nu reușește.

sept. 30/oct. 13 — nov. 15/28. Ofensiva germano-austro-ungară în regiunea Cîmpulungului, la Dragoslavele.

oct. 1/14. Armata română de nord (Armata a 4-a), comandată de generalul Constantin Prezan, termină retragerea și ocupă poziții pe crestele Carpaților Orientali.

oct. 3/16. Sosirea misiunii militare franceze, în frunte cu generalul Henri Mathias Berthelot.

oct. 3/16 — nov. 14/27. Puternică ofensivă germano-austro-ungară pe văile Oltului și Topologului. Trupele inamice

ocupă Rîmnicu Vîlcea (12/25 nov.) şi Curtea de Argeş (14/27 nov.).

1916, **oct. 6/19 — oct. 8/21.** Puternică ofensivă germano-bulgară în Dobrogea. Frontul româno-rus este străpuns.

oct. 9/22. Trupe germano-bulgare ocupă Constanţa.

oct. 10/23 — oct. 16/29. Prima bătălie de la Tîrgu Jiu. Trupele române, comandate de generalul Ion Dragalina, resping o puternică ofensivă inamică. Se remarcă prin vitejia sa Ecaterina Teodoroiu („Eroina de la Jiu").

oct. 28/nov. 10 — nov. 2/15. A doua bătălie de la Oituz. Puternica presiune a armatelor germano-austro-ungare se izbeşte de rezistenţa eroică a trupelor române care resping atacurile duşmane.

oct. 29/nov. 11 — nov. 4/17. A doua bătălie de la Tîrgu Jiu. Sub presiunea a patru divizii germane, frontul armatei române cedează. Trupele inamice ocupă oraşul Tîrgu Jiu (2/15 nov.) şi pătrund în Cîmpia Olteniei.

oct.—nov. Se constituie la Bucureşti un grup ilegal, format din socialişti de stînga în frunte cu Alexandru (Alecu) Constantinescu.

nov. Conferinţă militară interaliată la Chantilly (Franţa), care stabileşte o ofensivă simultană pe toate fronturile.

nov. 1. Înfiinţarea legaţiei române la Stockholm.

nov. 8/21. Trupe germane ocupă Craiova.

nov. 10/23. Armata germano-bulgară forţează Dunărea la Zimnicea.

nov. 11/24. Armata germano-austro-ungară forţează Oltul la Stoieneşti şi începe acţiunile ofensive în Cîmpia Munteniei.

nov. 12/25. Autorităţile de stat părăsesc Bucureştii şi se mută la Iaşi.

nov. 15/28. Şarja eroică de la Prunaru-Vlaşca, executată de Regimentul 2 roşiori, soldată cu pierderi grele pentru ostaşii români.

nov. 16/29 — nov. 20/dec. 3. Bătălia de pe Neajlov şi Argeş („bătălia pentru Bucureşti"), cea mai mare operaţiune militară de pe frontul românesc în 1916, ultima încercare a armatei române, comandată de generalul Prezan, de a apăra Bucureştii. Cele mai violente lupte din timpul marii operaţiuni militare s-au dat la Călugăreni în 16/29—17/30 nov. După un succes iniţial, armata română, copleşită numeric şi tehnic, este nevoită să se retragă, lăsînd Bucureştii în mîna armatelor inamice.

nov. 20/dec. 3. Guvernul I.I.C. Brătianu părăseşte Bucureştii şi pleacă la Iaşi.

nov. 23/dec. 6. Armatele germano-austro-ungare ocupă Bucureştii, din care armata română se retrăsese.

nov. 23/dec. 6. Trupe germane ocupă Ploieştii.

nov. 24/dec. 7. „Grupul Cerna", care executase un marş de două săptămîni în spatele frontului inamic, străbătînd

200 km, este nevoit să capituleze pe Olt, pe care încercase zadarnic să-l traverseze.

1916, nov. 25/dec. 8—nov. 29/dec. 12. Bătălia de pe Cricov; armata română se retrage spre Rîmnicu Sărat.

nov. 29/dec. 12. Apare primul număr al ziarului oficial al autorităților de ocupație „Bukarester Tageblatt" („Gazeta Bucureștilor") în două versiuni: germană și română.

dec. Se constituie la Darnița, lîngă Kiev, un mare lagăr, unde se concentrează numeroși români transilvăneni, făcuți prizonieri de armata rusă, în vederea organizării unui corp de voluntari care să lupte alături de armata română.

dec. 1/14. Administrația militară inamică („Militär-Verwaltung in Rumänien") se instalează la București.

dec. 9/22 — dec. 14/27. Bătălia de la Rîmnicu Sărat. Armatele ruso-române se retrag spre Focșani și Siretul inferior.

dec. 9/22 — 1917, ian. 3/16. Bătălia de la Cașin. O nouă ofensivă germano-austro-ungară este oprită pe valea Cașinului, valea Șușiței și valea Putnei, poziții de o mare valoare strategică, completînd spre Carpați linia de fortificații Focșani-Nămoloasa.

dec. 11/24. Se formează la Iași guvernul I.I.C. Brătianu-Take Ionescu.

dec. 22/1917, ian. 4 — 1916, dec. 27/1917, ian. 9. Puternic atac germano-austro-ungar asupra liniei Milcovului, Putnei și Siretului. Trupe inamice ocupă Brăila și ating apoi linia Siretului, unde linia frontului se stabilizează.

dec. 25/1917, ian. 7. Trupe germano-austro-ungare ocupă Focșanii.

dec. 25/1917, ian. 7. Înființarea ordinului militar de război „Mihai Viteazul", cu trei clase.

dec. 31/1917, ian. 13 — 1917, ian. 5/18. Bătălia victorioasă de la Pralea. Armata română obține o importantă modificare de front pentru a ține sub control valea Șușiței.

— Ștefan Dimitrescu pictează pînza *Morții de la Cașin.*

1917—1918. În timpul războiului se organizează pe lîngă Marele Cartier Central un serviciu cinematografic (Tudor Posmantir, C. Ivanovici și un operator al Casei Pathé, George Ercole), grație căruia importante documente ale acestei perioade vor rămâne consemnate în actualitățile filmate pe front și în spatele său.

1917, ian.—iun. Refacerea armatei române, care este organizată în Armatele 1 și a 2-a, cuprinzînd 15 divizii de infanterie, două de cavalerie, patru regimente de artilerie grea și 12 escadrile de aviație. La această acțiune a concurat și misiunea militară franceză, condusă de generalul H.M. Berthelot.

ian. 7/20. Se înființează la Iași „Comitetul național al românilor emigrați din Austro-Ungaria", format din 12 persoane (dr. Vasile Lucaciu, Octavian Goga, dr. Ioan Nistor, Sever Bocu ș.a.), care semnează declarația de război împotriva monarhiei austro-ungare.

1917, mart. 5. Semnarea de către ostașii români din armata austro-ungară căzuți prizioneri în Rusia și aflați în lagărul de la Darnița (Kiev) a următorului angajament: „Noi, ofițerii, gradații și soldații români de neam, jurăm pe onoare și conștiință că voim să luptăm în armata română pentru dezrobirea ținuturilor noastre românești de sub dominația Austro-Ungariei și pentru alipirea lor la România".

mart. 13/26. Semnarea de către cancelarul Germaniei, Bethmann-Hollweg, și de ministrul de externe al Austro-Ungariei, contele Ottokar Czernin, a *Documentului de la Viena*, prin care, în caz de victorie, Austro-Ungariei îi revenea teritoriul României.

mart. 23/apr. 5. Proclamație a regelui Ferdinand I, în care promite pămînt țăranilor și drepturi cetățenești („o mai largă participare la trebile statului"). Promisiunile cuprinse în această proclamație sînt reluate de rege la 23 apr./6 mai.

mart. 31. Se contractează la „Banca Angliei" un împrumut de 40 000 000 lire sterline (1 miliard de lei), în condiții extrem de grele pentru statul român.

apr. Grigore Iunian părăsește Partidul Național-Liberal și, împreună cu alți fruntași politici, înființează Partidul Muncii.

apr. 3. Guvernul Rusiei aprobă ca 30 000 de prizonieri de origine română din armata austro-ungară să se constituie într-un corp de voluntari pentru a lupta alături de armata română.

apr. 5/18. Delegația română (Vasile Lucaciu, Vasile Stoica și Ion Moța) pleacă la Washington (unde ajunge la 21 iun.) pentru a face cunoscut opiniei publice și guvernului american poziția politică și militară a României și totodată revendicările sale cu privire la teritoriile românești din Austro-Ungaria.

apr. 13/26. Comitetul de organizare de la Kiev lansează un apel pentru participarea tuturor prizonierilor români din Rusia la eliberarea provinciilor aflate sub stăpînirea habsburgică și unirea lor cu România „pentru a forma împreună cu ea un singur stat național românesc".

apr. 18/mai 1. Se desfășoară la Iași o puternică manifestație a soldaților ruși revoluționari la care iau parte și numeroși muncitori români.

mai. Înființarea legației române la Oslo.

mai 27/iun. 9. Sosesc la Iași primele două batalioane ale Corpului de voluntari transilvăneni, pentru a lupta alături de armata română refăcută. Populația Iașilor le face o primire entuziastă.

iun. Socialiștii români refugiați pe teritoriul Rusiei creează organul conducător al acțiunilor lor, numit „Comitetul de acțiune social-democrat", cu sediul la Odessa.

iun. 18/iul. 1. În Galiția, armata rusă pornește o puternică ofensivă („Ofensiva lui Kerenski").

1917, iun.—aug. Greve şi demonstraţii în Transilvania împotriva foametei şi războiului.

iul. 6/19. Frontul armatei ruse din Galiţia este străpuns de ofensiva germano-austro-ungară.

iul. 8/21. Armata germano-austro-ungară ocupă Cernăuţii.

iul. 10/23 — iul. 12/25. Puternică acţiune de artilerie (cea mai mare de pe frontul românesc) în regiunea Nămoloasa, fără urmări practice, deoarece atacul de infanterie prevăzut pentru 13/26 iul. fusese contramandat din pricina situaţiei generale de pe frontul oriental.

(vara). Înfiinţarea la Londra a „Societăţii anglo-române", avîndu-l ca preşedinte pe lordul Hugh Cecil, iar ca membri, printre alţii, pe arhiepiscopul de Canterbury, vicontele Bryce, istoric şi om politic, pe publiciştii Wickham Steed, R. Seton Watson ş.a.

iul. Comitetul Central Român al P.S.D.U. convoacă o conferinţă a socialiştilor români la Budapesta şi lansează manifestul *Către poporul muncitor român*, prin care se cere sprijin în vederea reapariţiei gazetei *Adevărul* (la 1 oct. 1917 reapare primul număr al ziarului).

iul. 11/24 — iul. 19/aug. 1. Bătălia de la Mărăşti. Puternică ofensivă a Armatei a 2-a române, comandată de generalul Alexandru Averescu, în cooperare cu Armata a 4-a rusă, soldată cu un strălucit succes tactic (frontul armatei române s-a stabilit pe valea Putnei, ofensiva germană plănuită în regiunea Nămoloasa fiind amînată), dar fără a putea fi exploatat din punct de vedere strategic din pricina situaţiei generale de pe frontul oriental.

iul. 24/aug. 6 — aug. 6/19. Bătălia de la Mărăşeşti. Puternică ofensivă germano-austro-ungară („bătălia de străpungere de pe Putna şi Şuşiţa"), executată cu forţele a 12 divizii, susţinute de focul a peste 850 de tunuri şi peste 1 100 de mitraliere. Puterile Centrale puneau mare preţ pe o victorie obţinută aici de formidabila forţă de şoc comandată de generalul Mackensen, specialist în operaţiuni de străpungere, fiind supranumit „spărgătorul de fronturi". Scopul strategic era străpungerea frontului şi, prin exploatarea maximă a acesteia, ocuparea Moldovei, scoaterea României din război şi, ca o consecinţă mai îndepărtată, scoaterea din război şi a Rusiei. După 14 zile de lupte grele, armata română, în cooperare cu cîteva divizii ale armatei ruse, a respins puternica ofensivă a armatei atacatoare. În cursul acestei bătălii, cea mai mare de pe frontul românesc din tot cursul războiului, armata română, condusă de generalul Constantin Cristescu, apoi de generalul Eremia Grigorescu, a repurtat una dintre cele mai strălucite izbînzi. Cele mai dramatice momente ale marii bătălii de la Mărăşeşti au fost luptele de pe platoul Muncelului (2/15—5/18 aug.) şi lupta de la Răzoare (6/19 aug.),

unde a căzut eroic întreaga companie de mitraliere comandată de căpitanul Grigore Ignat.

1917, iul. 26/aug. 8 — aug. 9/22. A treia bătălie de la Oituz. Acțiune ofensivă a armatei germano-austro-ungare, executată cu două divizii, care făcea parte din ansamblul puternicei ofensive pornite pe direcția Mărășești la 24 iul./6 aug. și care urmărea străpungerea munților pe valea Trotușului. Cele mai dramatice momente ale bătăliei au fost atacul Cireșoaiei (30 iul./12 aug.), care a rezolvat criza în favoarea armatei române, și lupta de la Coșna (7/20 și 9/22 aug.), care încheie victorios pentru armata română bătălia de la Oituz. Împreună cu victoria de la Mărășești, această victorie a reușit să dejoace planul strategic al inamicului privind frontul românesc.

aug. Înființarea primei legații române în S.U.A. (și-a început efectiv activitatea în ian. 1918).

aug. 15/28—aug. 21/sept. 3. Bătălia de la Varnița și Muncelu. Acțiune ofensivă a armatei germano-austro-ungare, oprită de armata română cu pierderi grele. În cursul acestei bătălii a căzut eroic Ecaterina Teodoroiu („Eroina de la Jiu").

aug. 28/sept. 10 — aug. 30/sept. 12. Bătălia de la Cireșoaia. Acțiune ofensivă româno-rusă, soldată cu un eșec și cu pierderi extrem de grele. A fost ultima bătălie importantă din campania anului 1917 pe frontul românesc.

sept. 5—17. Conferința socialistă internațională de la Stockholm (socialiștii români sînt reprezentați prin I.C. Frimu și Gh. Cristescu); reafirmă tezele adoptate la Zimmerwald și Kienthal.

sept. 13. Înființarea legației române la Tokyo (și-a încetat activitatea la 1 apr. 1922; a fost reînființată la 1 apr. 1927).

oct. 13. Marele Cartier General Român hotărăște înființarea corpului voluntarilor transilvăneni (constituit la 4/17 nov. 1917 la Hîrlău, sub comanda colonelului Marcel Olteanu).

oct. 25/nov. 7. Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie (M.R.S.O.), care inaugurează în istoria omenirii epoca revoluțiilor proletare, epoca trecerii de la capitalism la socialism. M.R.S.O. a avut un puternic ecou și în România, fiind întîmpinată de muncitorimea română cu puternice manifestări de simpatie și de solidaritate. Alături de proletariatul internațional, numeroși militanți socialiști români, împreună cu soldații români din armata austro-ungară, și-au adus contribuția la victoria Revoluției și la apărarea Puterii sovietice în timpul Războiului civil.

oct. 26/nov. 8. Congresul II General al Sovietelor de deputați ai muncitorilor și soldaților din Rusia adoptă *Decretul asupra păcii*, prin care propunea tuturor popoarelor beligerante și guvernelor lor începerea imediată a tratativelor în vederea încheierii unei păci democratice și drepte, subliniind că „consideră drept cea mai mare crimă impo-

triva omenirii continuarea acestui război, purtat pentru împărțirea între națiunile puternice și bogate a națiunilor slabe cotropite de ele, și declară solemn că este hotărît să semneze imediat clauzele unei păci care să pună capăt acestui război".

1917, nov. 2/15. Guvernul sovietic adoptă *Declarația drepturilor popoarelor din Rusia*, care proclamă egalitatea și suveranitatea popoarelor dezrobite din Rusia, dreptul lor la autodeterminare pînă la separarea și formarea de state independente, abrogarea tuturor privilegiilor și restricțiilor naționale și național-religioase, precum și dreptul de liberă dezvoltare a tuturor popoarelor asuprite și exploatate și a minorităților naționale.

nov. 26/dec. 9. Se încheie la Focșani armistițiul dintre România și Puterile Centrale, ca urmare a condițiilor militare noi intervenite în urma armistițiului ruso-german de la Brest-Litovsk (nov. 22/dec. 5).

dec. Au loc sub conducerea organizațiilor social-democrate și a sindicatelor, la Timișoara, Reșița, Arad, Oradea și în alte localități, demonstrații pentru pace și pentru dreptul la autodeterminare a popoarelor.

1918. Înființarea societății „Petrol Block" (cu un capital inițial de 30 000 000 de lei) prin contopirea rafinăriilor „Băneasa" din București, „Standard", „Lumina" ș.a., devenind una dintre marile întreprinderi petroliere românești din țară.

— Înființarea societății românești „Redevența" cu capital social de 2 000 000 de lei.

— Traian Lalescu introduce „funcțiile poligonale periodice", care împreună cu contribuțiile la seriile trigonometrice, încununează activitatea sa în domeniul analizei.

— George (Gogu) Constantinescu publică (în limba engleză) lucrarea *Teoria sonicității*, în care dezvoltă ideea transmiterii energiei mecanice prin vibrații sonore.

— Henri Coandă concepe case alcătuite din elemente prefabricate.

— Constantin Brâncuși realizează primele versiuni în lemn ale *Coloanei Infinitului*, monument închinat amintirii morților din primul război mondial.

ian. Greva generală din Austro-Ungaria, la care a participat și muncitorimea din Transilvania.

ian. Apare la Iași și, ulterior, din iul. la București (pînă în 1946) revista *Analele economice și statistice*.

ian. 4/17. Apare la Paris, sub conducerea lui Paul Brătășanu, primul număr din ziarul săptămînal *La Roumanie* (pînă la 11 iun. 1919), organul revendicărilor românești.

ian. 19/febr. 1 — ian. 21/febr. 3. Răscoala marinarilor din flota austro-ungară (la care au participat și marinari români) din portul Cattaro. Insurgenții cer încetarea războiului imperialist și dreptul popoarelor din Austro-Ungaria de a forma state naționale independente.

1918, ian. 26/febr. 8. Demisia guvernului I.I.C. Brătianu-Take Ionescu.

ian. 27/febr. 9. Se încheie la Brest-Litovsk Tratatul de pace dintre Austro-Ungaria și Ucraina.

ian. 28/febr. 10. România cere pace Puterilor Centrale.

ian. 29/febr. 11. Se formează un nou guvern, în frunte cu generalul Alexandru Averescu.

febr. 11/24. Plenipotențiarii guvernului german înmînează plenipotențiarilor români trei condiții principale ale încheierii păcii: cedarea Dobrogii, importante rectificări de frontieră în zona muntoasă și mari concesiuni economice.

febr. 15. Apare la Moscova (pînă la 19 apr. 1919) ziarul *Foaia țăranului*, condus de Ariton Pescariu.

febr. 18/mart. 3. Se încheie la Brest-Litovsk pacea între Rusia Sovietică și Germania.

febr. 20/mart. 5. Se semnează la Focșani un protocol de prelungire a armistițiului cu Puterile Centrale.

mart. 5/18. Se formează un guvern conservator, prezidat de germanofilul Alexandru Marghiloman.

mart. 5/18. Se semnează la Buftea Tratatul preliminar de pace între România și Puterile Centrale, pe baza căruia încep la București, la 9/22 mart., tratativele în vederea încheierii păcii.

mart. 26/apr. 8 — mart. 28/apr. 10. Are loc la Roma un Congres al naționalităților asuprite din monarhia austro-ungară, care votează o moțiune cerînd recunoașterea dreptului fiecărei națiuni de a se constitui în stat național independent sau de a se uni cu statul său național dacă acesta există.

mart. 27/apr. 9. Sfatul Țării de la Chișinău hotărăște unirea Basarabiei cu România.

apr. Se deschide la Iași prima expoziție a grupării *Arta română* (printre membri: Șt. Dimitrescu, C. Ressu și N. Tonitza). Expozițiile au continuat anual la București pînă în 1924, la grupare alăturîndu-se C. Brâncuși, Th. Pallady, I. Iser, Fr. Șirato, M. Maxy etc.).

apr. 3/16. Ia ființă la Iași formațiunea politică Liga poporului (transformată în apr. 1920 în Partidul Poporului), în frunte cu generalul Alexandru Averescu, Constantin Argetoianu ș.a.

apr. 24/mai 7. Tratatul de pace de la București, dintre România, pe de o parte, și Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria, Turcia, pe de altă parte. România era nevoită să cedeze Dobrogea, să accepte rectificări de frontieră în Carpați (prin care se cedau teritorii însumînd 5 600 km^2) și să încheie înrobitoare convenții economice (agricolă, a petrolului, a pădurilor etc.).

apr. 17/30. Înființarea la Paris a „Comitetului național al românilor din Transilvania și Bucovina", sub președinția lui Traian Vuia, iar mai apoi a dr. Ioan Cantacuzino; a

militat pentru dobîndirea independenței Transilvaniei și unirea acesteia cu România.

1918, iun. 22/iul. 5. Se înființează la Washington, din inițiativa lui Vasile Stoica, „Liga socială română" cu scopul de a face propagandă în jurul problemei românești.

iun. 29. Reapare la București săptămînalul *Literatorul* (pînă în mart. 1919), sub conducerea lui Al. Macedonski.

iul. 1/14 — iul. 5/18. Grevă a muncitorilor tipografi din București.

iul. 6/19. Se constituie în Italia „Comitetul de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina", sub conducerea profesorului Simion Mîndrescu, cu scopul de a organiza pe prizonierii români din armata austro-ungară în legiuni care să participe la luptă alături de armata italiană.

aug. 24/sept. 6. Se creează la Paris Consiliul Național al Unității Române, avînd în conducere pe Take Ionescu (președinte), Vasile Lucaciu, Octavian Goga, dr. Constantin Angelescu și Ioan Th. Florescu (vicepreședinți). Consiliul este recunoscut la 29 sept./oct. 12 de guvernul francez, la 23 oct./nov. 5 de guvernul S.U.A., la 29 oct./nov. 11 de guvernul englez, iar la 9/22 nov. de cel italian drept exponent al intereselor poporului român.

sept. 2/15. Congresul de la New York al românilor, cehilor, slovacilor, polonilor, sîrbilor, croaților și rutenilor votează o moțiune prin care se cere dezmembrarea Austro-Ungariei și eliberarea tuturor popoarelor asuprite.

sept. 12/25. Armatele aliate din Balcani sparg frontul bulgar la Dobropolje și înaintează spre Sofia.

sept. 16/29. Se semnează la Salonic actul de capitulare a Bulgariei.

sept. 29/oct. 12. Comitetul Executiv al Partidului Național Român, întrunit la Oradea, adoptă în unanimitate o declarație redactată de Vasile Goldiș privind hotărîrea națiunii române din Transilvania de a se așeza „printre națiunile libere" (în temeiul dreptului național ca fiecare națiune să dispună liber de soarta sa) și recunoașterea lui ca organ provizoriu de conducere a Transilvaniei. Se constituie un „Comitet de acțiune", cu sediul la Arad, avîndu-l în frunte pe Vasile Goldiș.

sept. — oct. Au loc la Timișoara, Arad, Cluj și în alte localități din Transilvania numeroase demonstrații antirăzboinice și acțiuni greviste ale muncitorilor români și ale naționalităților conlocuitoare.

oct. 3/16. Manifest al împăratului Carol I de Habsburg *(Către popoarele mele credincioase)* privind reorganizarea Austro-Ungariei într-o federație de șase state „independente" (austriac, ungar, ceh, iugoslav, polonez și ucrainean), Transilvania rămînînd mai departe în componența Ungariei.

1918, oct. 3/16. Declarația de răspuns a „Corpului voluntarilor transilvăneni și bucovineni", la manifestul împăratului Carol I de Habsburg, în care, exprimînd voința românilor, se proclamă dezlipirea ținuturilor românești de la Austro-Ungaria și unirea lor cu România.
oct. 4. Germania și apoi, la 5 oct., Austro-Ungaria, fac oferte de pace Puterilor Aliate.
oct. 5/18. Deschiderea lucrărilor parlamentului ungar la Budapesta. Reprezentantul Partidului Național Român din Transilvania, deputatul Alexandru Vaida, citește în parlamentul maghiar declarația Comitetului Executiv al partidului, prin care românii transilvăneni își afirmă dreptul inalienabil la o viață națională integrală (aprobat la sept. 29/oct. 12).
oct. 6/19. Declarația de la Iași a „Comitetului național al românilor emigrați din Austro-Ungaria", ca răspuns la manifestul lui Carol I de Habsburg, în care se contesta monarhiei habsburgice dreptul de a se ocupa de soarta românilor din Austro-Ungaria și se cerea ca întreg teritoriul locuit de români să fie eliberat și unit cu România.
oct. 14/27. Se constituie Consiliul Național Român din Bucovina, sub conducerea lui Iancu Flondor, care formulează dorința unirii Bucovinei cu România.
oct. 14/27 — 15/28. Austro-Ungaria cere din nou pace Puterilor Aliate.
oct. 16/29. Întîlnire a socialiștilor români transilvăneni cu conducerea P.N.R.; delegația socialiștilor prezintă membrilor Comitetului Executiv al P.N.R. propunerea de a se forma un Consiliu național al românilor, „care să preia conducerea teritoriilor locuite de români".
oct. 18/31. Declanșarea revoluției burghezo-democratice în Transilvania. Constituirea la Budapesta a *Consiliului Național Român Central*, format din șase social-democrați (Tiron Albani, Ion Flueraș, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Iosif Renoiu și Bazil Surdu) și șase reprezentanți ai P.N.R. (Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop, Alexandru Vaida-Voievod și Aurel Vlad).
oct. 18/31. Înființarea Societății simfonice „George Enescu" din Iași.
oct. 20/nov. 2. Apare la București revista săptămînală *Știința tuturor* (pînă în 1920), editată de D. Călugăreanu.
oct. 21/nov. 3. Guvernul ungar instituit după victoria revoluției burghezo-democratice declară totala independență a Ungariei față de Austria și ruperea legăturilor cu Germania.
oct. 24/nov. 6. Demisia guvernului Alexandru Marghiloman. Se formează un nou guvern, prezidat de generalul Constantin Coandă.
oct. 27/nov. 9. Guvernul român adresează trupelor de ocupație inamice un ultimatum, prin care le cere să părăsească teritoriul României.

1918, oct. 28/nov. 10—oct. 29/nov. 11. Trupe franceze din corpul expediţionar, comandat de generalul Franchet d'Esperey, forţează Dunărea pe la Giurgiu; armata germană comandată de mareşalul von Mackensen începe retragerea spre Transilvania.

oct. 29/nov. 11. Se semnează la Compiègne armistiţiul dintre Puterile Aliate şi Germania, marcînd încetarea ostilităţilor în primul război mondial.

oct. 31/nov. 13. Se semnează la Belgrad armistiţiul dintre Puterile Aliate şi Ungaria, prin care se fixează o linie arbitrară de demarcaţie între Ungaria şi Transilvania.

nov. 1/14. Apare primul număr al organului de presă al Partidului Socialist din România, intitulat *Trăiască socialismul!*

nov. 3/16. Se pune în aplicare printr-un decret-lege principiul votului universal (numai pentru bărbaţi), egal, direct, obligatoriu, stabilit de parlament la Iaşi, în 1917.

nov. 5/18. Manifest *Către popoarele lumii*, al Marelui Sfat Naţional din Transilvania, prin care Consiliul Naţional Român Central afirmă în faţa opiniei publice mondiale dorinţa de a se uni cu România.

nov. 7/20. Manifest al Marelui Sfat Naţional din Transilvania privind convocarea la 18 nov./1 dec. a Marii Adunări Naţionale la Alba Iulia.

nov. 9/22. Consiliul Naţional Român Central din Transilvania cere guvernului maghiar să-i recunoască puterea deplină asupra teritoriului Transilvaniei.

nov. 15/28. Consiliul Naţional Român din Bucovina hotărăşte unirea Bucovinei cu România.

nov. 17/30. Consfătuire a fruntaşilor politici, membri ai Partidului Naţional şi ai Partidului Social-Democrat, sub preşedinţia lui Şt. Cicio-Pop, la care se discută proiectul în opt puncte întocmit de V. Goldiş, Şt. Cicio-Pop şi I. Suciu; conţinea hotărîrea de unire cu România şi o seamă de principii fundamentale pentru viaţa social-politică a noului stat.

nov. Consiliile naţionale comitatense şi locale şi sfaturile muncitoreşti preiau efectiv puterea în întreaga Transilvanie.

nov. 18/dec. 1. Are loc la Alba Iulia Marea Adunare Naţională, cu participarea a peste 100 000 de români veniţi din toate ţinuturile Transilvaniei şi Banatului. Vasile Goldiş, din însărcinarea şi în numele Consiliului Naţional Român Central, citeşte textul rezoluţiei de unire a Transilvaniei cu România (aprobată în unanimitate), care începe cu cuvintele: „Adunarea Naţională a tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Ţara ungurească, adunaţi prin reprezentanţii lor îndreptăţiţi la Alba Iulia în ziua de 18 nov./dec. 1, 1918, decretează *Unirea* acestor români şi a teritoriilor locuite de dînşii cu România". Adunarea Naţională alege *Marele Sfat Naţional Român*, cuprinzînd 250 de membri,

dintre care 200 aleşi de Adunarea Naţională şi 50 cooptaţi de Marele Sfat Naţional Român.

1918, nov. 19/dec. 2. Întrunirea Marelui Sfat Naţional în sala Tribunalului din Alba Iulia. Comisia de candidare propune ca preşedinte al Marelui Sfat Naţional pe Gh. Pop de Băseşti, pe episcopii Miron Cristea şi Iuliu Hossu şi pe Teodor Mihali şi Andrei Bîrseanu ca vicepreşedinţi, pe Silviu Dragomir, Caius Brediceanu, Mihai Popovici, Gheorghe Crişan, Ghiţă Pop şi socialistul Traian Novac ca notari. Comisia propune guvernul provizoriu, care se va numi Consiliul Dirigent, alcătuit din 15 membri (10 membri ai P.N.R., doi ai P.S.D. şi trei independenţi), numiţi şefi de resort: Iuliu Maniu (preşedinte şi ministru de interne), Vasile Lucaciu (fără portofoliu, cu misiuni în străinătate), Vasile Goldiş (culte şi instrucţiune publică), Alexandru Vaida-Voievod (externe şi presă), Ştefan Cicio-Pop (război şi siguranţă politică), Ioan Suciu (organizarea şi pregătirea Constituantei), Aurel Vlad (finanţe), Octavian Goga (fără portofoliu), Aurel Lazăr (justiţie), Emil Haţieganu (codificare), Valeriu Branişte (fără portofoliu), Victor Bontescu (agricultură şi comerţ), Romul Boilă (comunicaţii), Ion Flueraş (sănătate şi ocrotiri sociale), Iosif Jumanca (industrie). Marele Sfat Naţional şi Consiliul Dirigent îşi stabilesc sediul la Sibiu.

nov. 28/dec. 11. Grevă generală de protest, la Bucureşti, împotriva suspendării ziarului *Socialismul*. Autorităţile sînt nevoite să revină asupra măsurii.

nov. 28/dec. 11. Comitetul Executiv al Partidului Socialist din România adoptă un program politic, cunoscut sub numele de *Declaraţia de principii*, în care înscrie principiul dictaturii proletariatului, precizînd că „Partidul Socialist din România este un partid de clasă, care inspirîndu-se de la ideile socialismului ştiinţific, urmăreşte desfiinţarea exploatării muncii sub orice formă prin trecerea mijloacelor de producţie în stăpînirea societăţii".

nov. 28/dec. 11. Partidul Social-Democrat din România îşi schimbă denumirea în Partidul Socialist din România.

nov. 28/dec. 11. Consiliul Dirigent adresează naţiunii române din Transilvania şi din Banat o proclamaţie, în care îi aduce la cunoştinţă înfăptuirea unirii Transilvaniei cu România.

nov. 29/dec. 12. Demisia guvernului C. Coandă şi formarea unui cabinet liberal prezidat de I.I.C. Brătianu.

dec. Partidul Conservator, condus de Alexandru Marghiloman, compromis prin politica sa deschisă progermană şi prin colaborarea sa cu ocupanţii, îşi schimbă denumirea în Partidul Conservator Progresist şi adoptă un nou program.

dec. Se creează Partidul Ţărănesc sub conducerea învăţătorului Ion Mihalache.

1918, dec. Decret-lege prin care se instituie supravegherea de către stat a întreprinderilor industriale particulare din noile teritorii unite cu România. Întreprinderile aparţinînd înainte de 1918 statului austro-ungar au fost trecute în proprietatea statului român.

dec. Apare la Bucureşti *Lectura pentru toţi* (pînă în febr. 1920), sub direcţia lui Eugen Lovinescu ; o încercare de a introduce în publicistica românească genul „magazinului literar".

dec. 11/24. Regele Ferdinand emite Decretul de unire a Transilvaniei cu vechea Românie şi Decretul de organizare provizorie a Transilvaniei, potrivit căruia „serviciile publice" rămîn sub conducerea Consiliului Dirigent, în administraţia guvernului României trecînd afacerile străine, armata, căile ferate, poştele, telegraful, telefoanele, circulaţia financiară, vămile, împrumuturile publice şi siguranţa generală a statului. În guvernul central român, Transilvania urma să fie reprezentată prin miniştri fără portofoliu.

dec. 13/26. Puternică manifestaţie muncitorească la Bucureşti, pe Calea Victoriei, în faţa Teatrului Naţional, reprimată sîngeros. Au căzut peste 100 de morţi şi cîteva sute de răniţi. Represiunea sîngeroasă a fost urmată de un val de arestări în rîndurile conducătorilor muncitorimii în general şi ai partidului socialist în special.

dec. 16/29. Decret pentru exproprierea pămîntului din vechea Românie (pînă în mart. 1919, au fost declarate expropriate 2 224 588 ha şi date în arendă obştilor de ţărani).

dec. 27/1919, ian. 9. Are loc la Mediaş Adunarea naţională a saşilor, care se declară de acord cu actul politic înfăptuit la 18 nov./1 dec. 1918 la Alba Iulia.

EPOCA CONTEMPORANĂ

1919. Se constituie societatea românească „Creditul minier", sub auspiciile „Băncii române", cu un capital inițial de 1 700 000 de lei (sporit îndată după înființare la 10 000 000 de lei); obține concesiunea exploatării terenurilor petrolifere ale statului la Moreni, Ochiuri, Runcu, Viforîta, Gura Ocniței ș.a.
— Înființarea Seminarului matematic din Cluj, sub conducerea lui D. Pompeiu, cu participarea (o perioadă) lui Paul Montel.
— Înființarea asociației cultural-sportive muncitorești *Prietenii naturii;* a activat pînă în 1924.
— Ilie Minea: *Principatele române și politica orientală a împăratului Sigismund,* București.
— Simion Mehedinți: *Altă creștere. Școala muncii,* București.
— Lucian Blaga: *Poemele luminii* și *Pietre pentru templul meu.*
— Hortensia Papadat-Bengescu: *Ape adînci.*

1919—1920. Seria de desene cu tematică progresistă ale lui N.N. Tonitza în periodicele *Cuvîntul liber, Socialismul, Avîntul* etc.

1919, ian. 2/15. Consiliul Dirigent al Transilvaniei procedează la organizarea administrativă a teritoriilor unite cu România, împărțindu-le în 23 de județe, și numește prefecți în toate acestea, plus încă trei prefecți pe lîngă primarii orașelor Arad, Cluj și Sibiu.
ian. 6/19 — ian. 7/20. Are loc la Sibiu Congresul Partidului Social-Democrat Român din Ardeal și Banat, care adoptă programul partidului.

1919, ian. 12/25. Decret-lege privind organizarea Direcției Generale a statisticii.
ian. 18—1920, ian. 21. Lucrările Conferinței de pace de la Paris, la care participă și o delegație română (I.I.C. Brătianu, Al. Vaida-Voievod, C. Angelescu, Victor Antonescu ș.a.); elaborează textele tratatelor de pace dintre țările învingătoare în primul război mondial (27 de state, printre care *România)* și țările învinse (Germania, Austria, Ungaria, Bulgaria și Turcia).
ian. 21. Are loc în Valea Jiului o puternică grevă a minerilor, care se transformă la Vulcan într-o adevărată răscoală armată.
febr. 2. Apare la Iași, săptămînal, revista *Însemnări literare* (pînă la 21 dec.), sub redacția lui Mihail Sadoveanu și George Topîrceanu.
febr. 5. Partidul Muncii, format la Iași de un grup de intelectuali în frunte cu Paul Bujor și Constantin I. Parhon, fuzionează cu Partidul Țărănesc. Grupul de intelectuali proveniți din Partidul Muncii polarizează aripa de stînga (întărită în 1920–1922 prin ralierea dr. Nicolae Lupu și Constantin Stere), cu un rol însemnat în influențarea opiniei publice.
febr. 13/26. Comitetul Executiv provizoriu al Partidului Socialist și Comisia centrală provizorie a sindicatelor publică o declarație în care salută cu bucurie „dezrobirea națională a poporului român în provinciile subjugate pînă acum" și face apel la unificarea forțelor proletare și socialiste de pe teritoriul întregii țări.
febr. 21. Ordonanță a Consiliului Dirigent care prevede darea în arendă a moșiilor care nu dispuneau de inventar propriu sau nu erau lucrate de proprietarii lor.
mart. Lichidarea unor bănci și întreprinderi controlate de capitalul german și austro-ungar. Prin preluarea unor pachete de acțiuni aparținînd acestora, capitalul financiar românesc se întărește sensibil.
mart. 1. Reapare la Craiova revista literară *Ramuri* (1919–1929, 1934–1944, 1945–1947 și din aug. 1964).
mart. 2–6. Are loc la Moscova Conferința internațională a partidelor comuniste și organizațiilor social-democratice, la care se creează *Internaționala a III-a, Comunistă.*
mart. 5/18. Decret-lege privind adoptarea calendarului gregorian (calendarul de stil nou) începînd de la 1 aprilie 1919 (care a devenit 14 aprilie), stil nou.
mart. 6/19. Ungariei i se înmînează hotărîrea Consiliului Militar interaliat de la Paris („Nota Vyx"), privind retragerea trupelor din Transilvania pe o nouă linie de demarcație (Satu Mare-Oradea-Arad) pînă la încheierea păcii, care va hotărî noile granițe politice.

1919, mart. 21. Victoria revoluției proletare din Ungaria. Guvernul lui Károly Mihály este răsturnat și se proclamă Republica Sovietică Ungară.

mart. — 1920, mart. Armata Roșie înfrînge primele două campanii militare organizate de intervenționiștii străini și contrarevoluția internă împotriva Rusiei Sovietice.

mart. 31. Reapare la București, săptămînal, *Universul literar* (pînă în 1931), sub noua conducere a lui Perpessicius și Camil Petrescu.

apr. 11. Se creează Organizația Internațională a Muncii (International Labour Organization; I.L.O.); ca instituție autonomă pe lîngă Liga Națiunilor (din 1946, instituție specializată a O.N.U.), cu sediul la Geneva. România, membru fondator.

apr. 16—18. Bătălia din Munții Apuseni între armatele române și ungare; armata regală română, respingînd atacul ungar, începe ofensiva, atingînd la 1 mai Tisa.

apr. 19. Apare la București revista literară *Sburătorul* (apr. 1919 — mai 1920 și mart. 1926 — mart. 1927), sub conducerea lui Eugen Lovinescu. Aici, în același an, debutează Ion Barbu.

mai 23—26. Conferință a Partidului Socialist din România la București, care adoptă un program unic. Cu toate confuziile și neajunsurile sale, programul reprezintă o încercare de a se adapta condițiilor concrete specifice ale societății românești.

mai 25. Prima audiție la București a *Simfoniei a III-a* de George Enescu (dirijor: compozitorul).

iun. 11 și 13. Delegației României la Conferința păcii de la Paris i se comunică hotărîrea Consiliului Suprem privind frontierele dintre România și Ungaria și dintre România și Iugoslavia, prin care se recunoștea de drept unirea cu România a Transilvaniei, Crișanei, Maramureșului și Banatului.

iun. 25. Apare la București, săptămînal, *Ideea europeană* (pînă la 1 iul. 1928), sub conducerea lui C. Rădulescu-Motru.

iun. 28. Se semnează la Versailles Tratatul de pace dintre Puterile Aliate și Germania, prin care aceasta pierdea toate coloniile, înapoia o serie de teritorii Franței (Alsacia și Lorena), Belgiei (Eupen și Malmedy), Poloniei (Poznania și Prusia Occidentală) etc., recunoștea Polonia ca stat independent, era obligată să desființeze serviciul militar obligatoriu, să limiteze forțele armate la 100 000 de oameni, să demilitarizeze zona Rinului și Prusia Occidentală și să plătească reparații de război, a căror valoare urma să fie stabilită.

iun. 29. Secțiunea din București a Partidului Socialist votează o moțiune de simpatie față de Internaționala a III-a, Comunistă.

1919, iul. 16. Înființarea legației române la Varșovia.
iul. 20—26. Ofensivă a trupelor ungare pe Tisa și contraofensivă a armatei române, care la 4 august ocupă Budapesta (pînă în noiembrie).
iul. 21. Are loc în întreaga țară o grevă generală de solidaritate cuRusia Sovietică și cu revoluția proletară din Ungaria.
aug. 10. Adunare la Timișoara a șvabilor din Banat la care aceștia își dau acordul la unirea proclamată la Alba Iulia.
sept. Înființarea Operei naționale din Cluj (care își inaugurează prima stagiune la 20 mai 1920 cu *Aida* de Verdi).
sept. 4. Înființarea la București a Societății *„Opera artiștii asociați"* (la 22 sept. 1919 ia numele de Societate lirică română „Opera"), care a stat la baza Operei Române.
sept. 10. Se semnează la Saint-Germain en Laye Tratatul de pace între Puterile Aliate și Austria, prin care Austria capătă configurația teritorială de azi. Austria cedează Italiei Tirolul de Sud, Triestul și Istria, recunoaște unirea Bucovinei cu România și crearea statelor cehoslovac și iugoslav.
sept. 12. Decret-lege privind înființarea Universității din Cluj, cu patru facultăți: Științe, Medicină, Litere și Filozofie, Drept (inaugurată oficial la 3 nov.). Primul rector: Sextil Pușcariu.
sept. 12. Decrete ale Consiliului Dirigent pentru reforma agrară și pentru introducerea votului universal și egal al tuturor bărbaților.
sept. 17. Înființarea la Cluj a Conservatorului de muzică și artă dramatică. Primul director: George Dima.
sept. 27. Se formează un guvern în frunte cu generalul Arthur Văitoianu.
sept. 27. Înființarea la București a Societății corale *Cîntarea României*, condusă de Marcel Botez.
oct. Partidul Conservator-Naționalist, condus de Take Ionescu, adoptă un nou program și denumirea de Partidul Democrat-Unionist (se va destrăma în 1922).
oct. 13—14. Congresul extraordinar al Partidului Socialist la București hotărăște abținerea de la alegerile generale și organizarea unei greve generale politice (a avut loc la 3 nov.) pentru lărgirea drepturilor democratice.
nov. 3. Vasile Pârvan ține la Cluj prelegerea inaugurală *Datoria vieții noastre*.
nov. 20—26. Are loc la Berlin Conferința internațională a tineretului la care se constituie Internaționala Comunistă a Tineretului.
nov. 24. Coalizarea Partidului Național Român, Partidului Țărănesc, Partidului Naționalist-Democrat și a altor grupări mai mici în „Blocul Democratic", care obține majoritatea în alegerile parlamentare de la sfîrșitul lunii.
nov. 27. Se încheie la Neuilly-sur-Seine Tratatul de pace între Puterile Aliate și Bulgaria.
dec. 1. Se formează un guvern al „Blocului Democratic", prezidat de Alexandru Vaida-Voievod.

1919, dec. 1. Deschiderea primei stagiuni a Teatrului Național din Cluj, cu spectacolul coupé *Se face ziuă* și *Poemul Unirii* de Zaharia Bîrsan, primul director al teatrului.
dec. 10. România semnează tratatele de pace cu Austria și Bulgaria.
dec. 29. Parlamentul votează legile de ratificare a unirii cu România a Transilvaniei, Bucovinei și Basarabiei.

1920. Se constituie societatea „Petrolul românesc" (cu un capital inițial de 25 000 000 de lei) cu concursul „Creditului minier", „Băncii române" ș.a.; obține concesiuni pe terenurile petrolifere ale statului.
— Înființarea societății petrolifere „Sospiro" (cu un capital inițial de 3 000 000 de lei) controlată de „New Consolidated Goldfields Ltd" din Londra.
— Societățile „Columbia" și „Alpha" fuzionează formînd Societatea „Columbia" al cărei capital de 100 000 000 de lei era deținut în mare parte de societatea „Omnium International de Pétrole" din Paris.
— Înființarea societății petrolifere „Prahova" cu capital italian, obținînd concesiuni la Gura Ocniței și Teiș.
— Școala națională de poduri și șosele din București se transformă în Politehnică.
— Constantin Giurescu: *Despre boieri*.
— Garabet Ibrăileanu: *Note și impresii*.
— Demostene Botez: *Floarea pămîntului*.
— George Topîrceanu: *Strofe alese; Balade vesele și triste*.
— Se înființează Asociația criticilor dramatici și muzicali.
— Prima expoziție personală la Paris a lui Theodor Pallady.

1920—1921. Liviu Rebreanu: *Ion* (2 vol.).

1920, ian. 10. Înființarea Ligii Națiunilor („Societatea Națiunilor"), cu sediul la Geneva. România, membru fondator.
mart. Reapare revista literară și științifică *Viața românească* (pînă în dec. 1932).
mart. A. C. Cuza și adepții săi părăsesc Partidul Naționalist-Democrat, condus de Nicolae Iorga și creează Partidul Naționalist-Democrat Creștin, cu orientare de dreapta.
mart. O parte a Partidului Național Român condusă de Octavian Goga și Octavian Tăslăuanu fuzionează cu Partidul Poporului, condus de generalul Alexandru Averescu.
mart. 13. Demisia guvernului condus de Al. Vaida-Voievod. Îi succede un guvern prezidat de generalul Alexandru Averescu, care dizolvă parlamentul (25 mart.).
mart. 15. Muncitorii metalurgiști de la fabricile „Wolff", „Vulcan" și „Lemaître" declară grevă (care ține șase luni), iar patronii acestor fabrici lock-out.
mart. 20. Jurnal al Consiliului de Miniștri prin care se instituie obligativitatea arbitrajului în cazurile conflictelor de muncă.

1920, apr. Înființarea societății „Industria română de petrol" (I.R.D.P.) cu un capital inițial de 100 000 000 de lei; avea drept scop asigurarea monopolului asupra vînzării produselor petroliere pe piața internă.
apr. Congres al Partidului Național Român, la care se adoptă un nou program, prevăzînd transformări democratice.
apr. 2. Decretul privind împroprietărirea și organizarea comisiilor pentru împărțirea pămîntului expropriat.
apr. 4. Desființarea printr-un decret-lege a Consiliului Dirigent al Transilvaniei; atribuțiile acestuia trec asupra guvernului regal.
apr. 4. Primul film de desene animate românesc, *Păcală în Lună*, creat de desenatorul Aurel Petrescu.
apr. 14. Consiliul General al Partidului Socialist anunță, în mod oficial, ruperea legăturilor cu Internaționala a II-a reconstituită.
apr. 26. Înființarea la Cluj a primului institut speologic din lume.
mai 1. Mare demonstrație a oamenilor muncii din București, la care participă circa 80 000 de oameni.
mai 20. Inaugurarea Operei Române din Cluj cu *Aida* de Verdi.
mai. 25—27. Alegeri parlamentare, încheiate cu victoria Partidului Poporului (42% din voturi).
iun. Crearea societății „Uzinele de fier și domeniile din Reșița" cu capital englez și românesc și din care făceau parte minele și uzinele statului de la Hunedoara și Cugir.
iun. 4. Se încheie la Trianon Tratatul de pace între Puterile Aliate și Ungaria. Recunoașterea pe plan internațional a unirii Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, a Slovaciei și Ucrainei Subcarpatice cu Cehoslovacia, a Croației, Sloveniei și părții de vest a Banatului cu Serbia etc. (intră în vigoare la 26 iul. 1921).
iun. 17. Adunarea consiliilor muncitorești din Capitală, la care se acordă Comisiei Generale a Sindicatelor mandat de a organiza greva generală pe întreaga țară în cazul că nu vor fi acceptate revendicările muncitorilor.
iul. 1. Apare primul număr al revistei *Lupta de clasă*, editată de secțiunea din București a Partidului Socialist din România.
iul. 16. Se semnează la Spa Acordul privind reparațiile datorate de Germania puterilor învingătoare în primul război mondial; României i se atribuie numai cota de 1% din totalul reparațiilor germane și 10,55% din cele orientale (de la Ungaria, Austria și Bulgaria). Procentul oferit la Spa nu corespundea nici din punct de vedere material și nici din punct de vedere moral eforturilor României din timpul războiului.
aug. Hotărîrea conducerii Partidului Socialist din România de a trimite la Moscova o delegație care să discute pro-

blema afilierii partidului la Internaţionala a III-a, Comunistă.

1920, aug. 2 — 1921, iul. 23. Conferinţa internaţională de la Paris (Belgia, Franţa, Marea Britanie, Grecia, Italia, **România,** Regatul sîrbilor, croaţilor şi slovenilor, Cehoslovacia) pentru stabilirea statutului definitiv al Dunării.

aug. 10. Se încheie la Sèvres Tratatul de pace între Puterile Aliate şi Turcia. Prevederile acestuia nu sînt însă aplicate, ca urmare a războiului greco-turc (1919–1922).

aug. 10. Se semnează la Sèvres un tratat special între Marea Britanie, Franţa, Italia şi Japonia, de o parte, şi Polonia, **România,** Cehoslovacia şi Iugoslavia, de cealaltă parte, prin care se reglementau în mod formal graniţele acestora din urmă.

aug. 15—16. Congresul organizaţiilor socialiste din Transilvania şi Banat la Cluj. În conducerea aleasă cu acest prilej, majoritatea, în frunte cu Eugen Rozvan, au constituit-o adepţii afilierii la Internaţionala a III-a, Comunistă.

sept. Se publică programul Partidului Ţărănesc, care prevede transformări burghezo-democratice radicale.

sept. Înfiinţarea legaţiei române la Lisabona.

sept. 5. Legea pentru reglementarea conflictelor colective de muncă („Legea Trancu-Iaşi"), prin care se limita dreptul de grevă al muncitorilor, instituindu-se obligativitatea arbitrajului în faţa unei comisii constituite ad-hoc. Muncitorii din întreprinderile statului şi din unităţile de interes naţional nu puteau declara grevă decît în anumite condiţii. Adoptarea acestei legi provoacă mari manifestaţii şi întruniri de protest ale muncitorilor din întreaga ţară.

sept. 15. Stabilirea de relaţii diplomatice româno-cehoslovace.

oct. 1. Înfiinţarea legaţiei române la Budapesta.

oct. 10. Şedinţă a Consiliului General al Partidului Socialist din România, care adoptă un nou statut, bazat în mare parte pe principiile centralismului democratic şi în baza căruia, de la 1 ian. 1921, partidele socialiste provinciale urmează să se unifice într-un partid centralizat pe întreaga ţară.

oct. 11. Consiliul General al Partidului Socialist din România înaintează guvernului un memoriu de revendicări (respectarea libertăţilor de organizare, de întrunire, de grevă, recunoaşterea Consiliilor muncitoreşti în toate întreprinderile, retragerea armatei din fabrici, desfiinţarea efectivă şi completă a stării de asediu şi cenzurii, încetarea evacuării forţate a muncitorilor ş.a.), în care se precizează că, dacă acestea nu vor fi satisfăcute pînă la 20 oct., se va declanşa greva generală.

oct. 20—28. Greva generală a proletariatului din România, la care participă circa 400 000 de salariaţi; cuprinde toate ramurile industriei şi transporturilor şi este prima grevă politică generală a proletariatului din întreaga Românie.

Datorită deficienţelor de conducere, tacticii pasive a majorităţii conducerii centrale şi terorii guvernamentale, greva generală este înfrîntă.

1920, **oct. 21.** Arestarea majorităţii membrilor Consiliului General al Partidului Socialist şi Sindicatelor; se constituie Comitetul Executiv propriu al Partidului Socialist şi o comisie generală proprie a sindicatelor, care au purtat tratative cu guvernul pentru reluarea lucrului; acestea au dat circulare către organizaţii pentru încetarea grevei la 28 oct.

oct. 31. Legea privind înfiinţarea şcolilor româneşti de studii superioare la Paris şi la Roma.

nov. 25. Decret privind aplicarea în întreaga ţară a legii şi a regulamentului aplicării sistemului metric de măsuri şi greutăţi.

nov. 28. Reapare la Bucureşti săptămînalul *Adevărul literar şi artistic* (pînă în 1939).

dec. Înfiinţarea la Bucureşti a Societăţii compozitorilor români, sub preşedinţia lui George Enescu.

1921. Începe refacerea uzinelor metalurgice din Hunedoara; construirea unui nou furnal înalt.

— Înfiinţarea societăţii „Petrol Govora" (cu un capital de 57 800 000 de lei) cu participarea „Băncii româneşti" şi a societăţii „Petrolul românesc"; obţine terenurile petrolifere şi gazeifere din regiunea Govorei.

— Ştefan Procopiu comunică la Paris descoperirea depolarizării longitudinale a luminii de către soluţiile coloidale şi suspensiile cristaline (cunoscută în literatura ştiinţifică mondială sub denumirea de „fenomenul Procopiu").

— Mihai Ciucă (împreună cu Jean Bordet) pun în evidenţă fenomenul „lizogeniei" (convieţuirea funcţională şi ereditară a bacteriofagului cu celula lizogenă pe care o parazitează).

— România participă pentru prima dată la un tîrg de mostre (la Lyon, Franţa).

— Grigore Antipa: *Dunărea şi problemele ei ştiinţifice, economice şi politice.*

— Petre Andrei: *Sociologia revoluţiei* şi *Problema fericirii. Fundamentul său etico-sociologic.*

— Matei Cantacuzino: *Elementele dreptului civil.*

— Ion Barbu: *După melci.*

— Vasile Voiculescu: *Pîrgă.*

— Calistrat Hogaş: *În munţii Neamţului.*

— Lucian Blaga: *Paşii profetului.*

— Garabet Ibrăileanu: *După război; Cultură şi literatură.*

— Eugen Lovinescu: *Gh. Asachi, viaţa şi opera sa.*

— Ioan Slavici: *Închisorile mele.*

— Ovid Densusianu: *Literatura română modernă* (vol. I–II; vol. III, 1936).

1921, ian. 30 — febr. 3. Lucrările Consiliului General al Partidului Socialist din România și sindicatelor, la care se conturează trei curente, ale căror moțiuni obțin următorul număr de voturi: cea a curentului de stînga 18, cea a curentului de dreapta 8, iar cea a curentului „centrist" 12 voturi. Cu această ocazie se hotărăște convocarea Congresului general al partidului pentru 8 mai 1921. Reprezentanții aripii de dreapta a Partidului Socialist din România părăsesc partidul.

febr. 15. Înființarea legației române la Helsingfors (a funcționat pînă la 6 apr. 1922; reînființată în 1934).

mart. 3. Semnarea la București a Convenției de alianță defensivă româno-polone și a Convenției militare (intră în vigoare la 25 iul. 1921).

mart. 3 — 6. Conferință a grupurilor comuniste la Iași, la care se apreciază că principala sarcină era aceea de a milita în interiorul Partidului Socialist (dar și în afara lui) pentru transformarea acestuia în partid comunist.

apr. 4. Înființarea Institutului de seruri și vaccinuri „Dr. I. Cantacuzino".

apr. 23. Semnarea la București a Convenției de alianță defensivă româno-cehoslovace (intră în vigoare la 27 mai 1921). Împreună cu Convențiile de alianță româno-iugoslavă din 7 iun. 1921 și cehoslovaco-iugoslavă de la 14 aug. 1920 formează baza Micii Înțelegeri.

mai 1. Apare la Cluj revista *Gîndirea*, sub conducerea unui comitet format din Cezar Petrescu, Lucian Blaga etc.; ulterior, de la 22 dec. 1922 pînă în iun.—iul. 1944, revista apare la București, sub conducerea lui Nichifor Crainic. Începînd cu deceniul al patrulea propagă iraționalismul, misticismul și naționalismul, devenind unul dintre izvoarele ideologice ale fascismului.

mai 8—12. Lucrările Congresului General al Partidului Socialist din România (Congresul I al P.C.R.) la București; se votează cu o mare majoritate transformarea partidului în Partidul Comunist din România și afilierea acestuia la Internaționala a III-a, Comunistă. Autoritățile arestează majoritatea delegaților (pe cei care votaseră afilierea). **Crearea Partidului Comunist** pe baza ideilor marxism-leninismului, ca detașament de avangardă a clasei muncitoare, a constituit un eveniment epocal în istoria mișcării muncitorești din România, un moment de mare importanță în istoria poporului român.

mai 26. Legea asociațiilor profesionale. Cu toate limitele sale (obliga sindicatele să se ocupe exclusiv de probleme economice profesionale, să se proclame autonome și neutre față de orice partid politic, interzicînd introducerea în statutele sindicatelor a principiului luptei de clasă), această lege stabilea cadrul juridic al organizării sindicale a muncitorimii din România.

iun. 7. Semnarea la Belgrad a Convenției de alianță defensivă româno-iugoslave.

1921, iun. 16. Constituirea la București a Societății „Orient Radio" (Rador) S.A.R., agenție telegrafică de presă.
iun. 19—20. Conferință a social-democraților de dreapta la Ploiești, care părăsiseră partidul socialist la începutul anului. Cu această ocazie se creează Federația partidelor socialiste din România (P.S.D. din Bucovina, P.S. din Banat, P.S. din Transilvania și organizațiile social-democrate din România).
iun. 20. Are loc un congres al funcționarilor publici la București, care dezbate problema nesiguranței economice a acestora.
iun. 26—27. Are loc o conferință sindicală la Ploiești, la care se creează Comisia Generală (provizorie) a Sindicatelor, cu sediul la București.
iun. 29. Premiera filmului *Ecaterina Teodoroiu* (cu Marietta Rareș), prima încercare de evocare a războiului din 1916—1918, aduce pe ecran viața eroinei de la Jiu, combinînd scene reconstituite cu actori și montaje din actualitățile de război.
iul. 1. Semnarea la București a Convenției de comerț româno-polone (intră în vigoare la 1 dec. 1922).
iul. 1. Se adoptă un tarif vamal protecționist.
iul. 7. Apare ziarul *Viața sindicală*, organ al Comisiei Generale a Sindicatelor.
iul. 17. Legea pentru definitivarea reformei agrare în România veche. Potrivit normelor stabilite de guvernul Averescu s-a asigurat exproprierea a 6 120 000 ha, dintre care 3 998 753 ha de teren arabil, adică circa 66% din suprafața stăpînită de marii moșieri. Pentru pămîntul expropriat, moșierii urmau să primească o răscumpărare egală cu de 40 de ori media anuală a prețului regional de arendă în anii 1917—1922. Fără a desființa moșierimea ca clasă, reforma agrară i-a slăbit considerabil forța economică și influența în politica României, dar nu a rezolvat problema agrară.
iul. 23. Semnarea Convenției de la Paris (Belgia, Franța, Marea Britanie, Grecia, Italia, **România**, Regatul sîrbilor, croaților și slovenilor și Cehoslovacia), prin care se stabilește statutul definitiv al Dunării. Prevedea: navigația pe Dunăre este liberă și deschisă tuturor pavilioanelor, în condiții de egalitate completă, pe tot cursul navigabil al fluviului, adică între Ulm și Marea Neagră, și pe toată rețeaua internaționalizată. Libertatea navigației și egalitatea dintre pavilioane este asigurată de către două comisii: *Comisia europeană a Dunării*, cu sediul la Galați (Franța, Marea Britanie, Italia și România) pentru partea maritimă a fluviului, și *Comisia internațională*, formată din reprezentanții statelor riverane, plus cei ai statelor neriverane din *Comisia europeană*, a cărei competență se întinde asupra Dunării fluviale navigabile, precum și asupra căilor de apă declarate internaționale.

1921, iul. 30. Legea pentru definitivarea reformei agrare în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș.
oct. 20—22. Congresul general al sindicatelor din România, la Brașov. Cu acest prilej se creează o centrală sindicală unică și se alege Comisia Generală a Sindicatelor din România, cu sediul la București.
nov. 21. Congres al Partidului Național-Liberal la București, la care se adoptă noul statut și program al partidului (modificarea Constituției, unificarea administrativă și legislativă etc.), bazat în ceea ce privește prevederile economice pe principiul „prin noi înșine" (exploatarea bogățiilor țării „în primul rînd prin munca, inițiativa și capitalurile românești"), care urmărea consolidarea pozițiilor capitalului industrial și financiar autohton.
dec. 4. Se constituie, în condiții de semilegalitate, Comitetul provizoriu al Secțiunii București a Partidului Socialist-Comunist din România.
dec. 8. Spectacolul inaugural al Operei Române din București, cu *Lohengrin* de Richard Wagner, dirijor George Enescu.
dec. 13. Demisia guvernului condus de generalul Alexandru Averescu.
dec. 14. Apare la București ziarul *Socialismul* (pînă în iun. 1924), organ al P.C.R.; a avut un rol de seamă în organizarea și conducerea proletariatului român în perioada activității legale a partidului.
dec. 17. Se formează un guvern condus de Take Ionescu.
dec. 18. Ședința de reconstituire pe baze legale a primului cerc al tineretului din București.

1922. Intră în funcțiune fabrica de sîrmă de la Cîmpia Turzii.
— Anibal Theohari: *Tratat elementar de terapeutică* (alte patru fasc. pînă în 1931; ed. franceză, București, 1934, 2 vol.).
— Cornel Medrea realizează statuia *Părintele Vasile Lucaciu*.
— Liviu Rebreanu: *Pădurea spînzuraților*.
— Alexandru Philippide: *Aur sterp*.
— Lucian Blaga: *Cultură și cunoștință*.

1922—1924. Constantin Kirițescu: *Istoria războiului pentru întregirea României* (2 vol.).

1922, ian. 3. Apare la București săptămînal, apoi lunar, revista *Contimporanul* (pînă în ian. 1932), condusă de I. Vinea.
ian. Se constituie, în condiții de semilegalitate, Comitetul Executiv Provizoriu al Partidului Socialist-Comunist din România.
ian. — febr. Se creează Partidul Socialist din România, cuprinzînd pe socialiștii-unitariști (centriștii), care în aug. 1922 aderă la Federația partidelor socialiste din România, păstrîndu-și însă o anumită libertate de acțiune.

1922, ian. 19. Se formează un guvern liberal în frunte cu I.I.C. Brătianu.

ian. 23 — iun. 4. Procesul intentat unui număr de 271 de militanți revoluționari, printre care delegații de la Congresul general al partidului socialist din mai 1921, care votaseră afilierea fără rezerve la Internaționala a III-a, Comunistă („Procesul din Dealu Spirii"). La 10 iun., printr-un decret, 213 dintre acuzați sînt amnistiați și eliberați.

febr. Înființarea societății „Unirea" cu capital englez și românesc (1 000 000 de lei, sporit în dec. 1922 la 100 000 000 de lei).

febr. 5—6. Conferința Comisiei generale sindicale ținută la Brașov, care a luat în dezbatere probleme privind unificarea mișcării sindicale pe plan național, autonomia sindicală, aplicarea statutului ș.a.

mart. Alegeri parlamentare, încheiate cu victoria Partidului Național-Liberal.

mart. 9—12. Conferință a Micii Înțelegeri la Belgrad, la care se adoptă o poziție comună potrivnică oricărei revizuiri de granițe.

mart. 19—20. Conferința generală a tineretului din România la București, unde se pun bazele organizatorice și ideologice ale mișcării revoluționare de tineret prin crearea Uniunii Tineretului Socialist din România (din apr. 1924, Uniunea Tineretului Comunist din România, U.T.C.R.).

apr. 1. Desființarea, din motive economice, a legațiilor României din Portugalia, Spania, Olanda, Norvegia, Finlanda, Japonia, precum și a agenției diplomatice și a consulatului general din Egipt (reînființată la 1 ian. 1928).

mai 12. Premiera piesei *Suflete tari* la Teatrul Național din București în regia lui Paul Gusty, prima piesă a lui Camil Petrescu care vede lumina rampei.

iun. 4—7. Congresul general al sindicatelor din România la Sibiu, la care se realizează unificarea și centralizarea mișcării sindicale, se alege Consiliul General al Uniunilor Sindicale din România (organ conducător unic al sindicatelor), cu sediul la București, și se adoptă statutul sindicatelor.

iun. 8. Are loc la Belgrad primul meci internațional al reprezentativei de fotbal a României (Iugoslavia—România: 2—1).

iul. 19. Are loc primul meci al echipei de tenis a României în Cupa Davis (India—România: 5—0).

aug. 7 — sept. 10. Greva muncitorilor de la fabrica de vagoane „Astra" — Arad, încheiată cu satisfacerea unora dintre revendicări.

sept. 1. Inaugurarea la Rio de Janeiro a primei expoziții de produse românești, în America de Sud.

sept. 16. Semnarea unei noi Convenții militare între România și Polonia, care o înlocuiește pe cea din 3 mart. 1921.

1922, oct. 3 — 4. Conferință a Partidului Socialist Comunist din România la Ploiești (transformată în timpul lucrărilor în Congresul al II-lea al P.C.R.), care adoptă statutul partidului și alege primul Comitet Central, iar pe Gheorghe Cristescu secretar general.
oct. 30. Greva generală a muncitorilor din Arad (participanți 30 000 de muncitori) împotriva măririi duratei timpului de lucru la 10 ore.
nov. 20 — 1923, iul. 24. Conferința internațională de la Lausanne (Elveția), la care participă și **România,** în problema strîmtorilor Bosfor și Dardanele. La conferință se discută și se semnează tratatul de pace cu Turcia, care recunoaște drepturile României asupra insulei Ada-Kaleh.
dec. 1. Își începe activitatea Uniunea internațională a căilor ferate, cu sediul la Paris. România membru fondator.
dec. 28. Constituirea Partidului Maghiar prin fuzionarea Partidului Popular Maghiar cu Partidul Național Maghiar.

1923. Are loc reorganizarea sindicatului zahărului sub forma societății „Oficiul de vînzare al zahărului" (din 1935, „Societatea anonimă română pentru comerțul zahărului"); a cuprins toate fabricile de zahăr, stabilindu-și dominația deplină asupra producției și desfacerii, la prețuri de monopol a zahărului.
— Înființarea Muzeului militar național.
— Mihai Ralea: *L'idée de revolution dans les doctrines socialistes*, Paris.
— Ionel Teodoreanu: *Ulița copilăriei.*
— Ion Pillat: *Pe Argeș în sus.*
— Demostene Botez: *Povestea omului* (vol. II, *Zilele vieții*, 1927).
— I. Al. Brătescu-Voinești: *Rătăcire.*
— Camil Ressu pictează compoziția *Cosași odihnindu-se.*
— Gheorghe Petrașcu pictează *Autoportret cu bonetă roșie.*

1923—1928. Construirea clădirii Teatrului Național din Timișoara (arhitect: Duiliu Marcu).

1923—1930. Dimitrie Paciurea realizează seria de sculpturi a *Himerelor* (Himera aerului, Himera văzduhului, Himera nopții, Himera pămîntului și Himera apei).

1923, ian. 29. Consiliul de Miniștri aprobă statutul Uniunii Generale a Industriașilor din România (U.G.I.R.).
febr. Rămășițele Partidului Conservator fuzionează cu Partidul Național Român.
febr. 23. Legea privind reglementarea operațiunilor de devize prin „Oficiul de control al devizelor" de pe lîngă Banca Națională.
mart. 4. Partidul Național-Democrat Creștin, organizație naționalist-extremistă de dreapta, în frunte cu A.C.Cuza, se transformă în gruparea fascistă Liga Apărării Național-Creștine (L.A.N.C.).

1923, mart. 26—27. Adunarea Deputaților și Senatul votează o nouă Constituție, promulgată printr-un decret la 28 mart. și publicată la 29 mart. Prevederile noii Constituții întăreau rolul parlamentului în viața politică și marcau consolidarea pozițiilor burgheziei în viața politică. Constituția mai prevede libertatea cuvîntului, a întrunirilor, a presei, egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor etc., fără însă a prevedea și măsuri pentru garantarea reală a libertăților proclamate.
mai 7. Se semnează la Praga Protocolul de prorogare a Convenției de alianță defensivă româno-cehoslovacă, încheiat la București, la 23 apr. 1921 (intră în vigoare la 14 iun. 1923).
mai — iun. Se înființează „Tipografiile române unite", societate anonimă pe acțiuni pentru arta grafică, editură și librărie.
iun. 14. Organizarea societății anonime „Uzinele de fier și domeniile din Reșița" (U.D.R.).
iun. 17. Înființarea Oficiului național de educație fizică (O.N.E.F.).
iun. 19. Legea pentru Statutul funcționarilor publici, care abrogă orice legi, regulamente și dispoziții de orice natură din întreg teritoriul României, contrare prezentului statut.
iun. 23. Înființarea, cu participarea statului și a Băncii Naționale, a „Societății naționale de credit industrial" (cu un capital acționar de 500 000 000 de lei), cu scopul stimulării dezvoltării industriei.
iun. 28. Legea asupra proprietății literare și artistice, care proclamă principiul respectării și garantării proprietății creațiilor intelectuale.
iul. 24. Se încheie la Lausanne o Convenție internațională între Marea Britanie, Franța, Italia, Japonia, Bulgaria, Grecia, **România**, U.R.S.S., Iugoslavia și Turcia privind regimul strîmtorilor Bosfor și Dardanele, care stipulează demilitarizarea strîmtorilor și libertatea de navigație pentru toate vasele comerciale și de război ale tuturor statelor, atît în timp de pace, cît și în timp de război.
aug. Înființarea „Ligii drepturilor omului", organizație de masă, care și-a desfășurat activitatea, sub conducerea P.C.R., pînă la crearea în 1928 a „Comitetului pentru amnistie".
sept. 16—18. Congresul general al sindicatelor din România, la Cluj. După expulzarea din oraș de către poliție a 135 de delegați din 242, liderii social-democrați de dreapta hotărăsc afilierea la Federația Internațională Sindicală de la Amsterdam („sindicatele galbene"), scindînd astfel mișcarea sindicală din România.
sept. 23. Legea pentru organizarea învățămîntului silvic, cu trei grade: inferior, mediu și superior.
oct. 10—16. Conferință internațională a reprezentanților organizațiilor țărănești la Moscova, la care se constituie Internaționala Țărănească (activează pînă în 1933).

1923, oct. 28—30. Conferința sindicatelor excluse din Congresul de la Cluj, desfășurată la București, alege Consiliul General Sindical Unitar al Uniunilor și Sindicatelor Unitare (C.G.S.U.).

dec. 9. România semnează, la Geneva, Convenția și statutul privind regimul internațional al căilor ferate.

dec. 30. Premiera filmului *Țigăncușa de la iatac*, prima coproducție din istoria filmului românesc și prima realizare importantă în domeniul filmului de ficțiune.

1924. Crearea organizației pentru sprijinirea luptătorilor revoluționari „Ajutorul roșu din România", afiliată la Organizația Internațională pentru Ajutorarea Revoluționarilor (M.O.P.R.).

— Se creează concernul metalurgic „Titan-Nadrag-Calan" (T.N.C.).

— Înființarea în Valea Jiului a societății carbonifere „Lupeni" cu un capital de 400 000 000 de lei din care 380 000 000 de lei au aparținut fostei societăți maghiare „Uricani Valea Jiului".

— Aurel Persu brevetează în Germania invenția unui automobil aerodinamic fără diferențial.

— Gheorghe Țițeica publică la București monografia *Géométrie différentielle projective des réseaux*, cu valoroase contribuții originale.

— Daniel Danielopolu: *Angina de piept* (București, în limba franceză).

— Apare la București, sub îndrumarea lui Vasile Pârvan, primul număr al revistei *Dacia. Recherches et découvertes archeologique en Roumanie* (din 1957, *Dacia. Revue d'archeologie et d'histoire ancienne*).

— Încep săpăturile de arheologie la Ulpia Traiana-Sarmizegetusa sub auspiciile Comisiunii monumentelor istorice și ale Institutului de arheologie din Cluj.

— Silviu Dragomir: *Avram Iancu*, București.

— Ioan Andrieșescu: *Piscul Crăsani*, București.

— Lucian Blaga: *Filozofia stilului*.

— Mateiu I. Caragiale: *Remember*.

— Traducerea *Odiseei* lui Homer de către George Murnu.

— Dimitrie Anghel: volumele postume *Proză* și *Poezii*.

1924—1925. Eugen Lovinescu: *Istoria civilizației române moderne*, vol. 1—2 (vol. 3, în 1926), București.

1924, ian. 5—25. Apare la București revista *Săptămîna muncii intelectuale și artistice*, condusă de Camil Petrescu.

febr. 6. Legea persoanelor juridice, care preciza condițiile pe care trebuiau să le îndeplinească o organizație spre a obține calitatea de persoană juridică. Prin această lege s-a creat cadrul juridic pentru dizolvarea arbitrară a organizațiilor politice și profesionale muncitorești.

1924, febr. 24. Legea privind dobîndirea și pierderea naționalității române, urmată de regulamente și informații speciale.
apr. Uniunea Tineretului Socialist își schimbă titulatura în Uniunea Tineretului Comunist.
apr. 5. Ordonanță militară pe baza căreia se interzice de fapt activitatea Partidului Comunist din România și începe un val de arestări în rîndurile conducătorilor comuniști. Pentru coordonarea muncii P.C.R. în ilegalitate se constituie un Directoriu în frunte cu Köblös Elek, desemnat secretar general în locul lui Gheorghe Cristescu.
apr. 10. Apare la București primul număr al ziarului *Lupta comunistă*, organ legal al P.C.R., editat de partid după suprimarea ziarului *Socialistul*.
apr. 12. Apare la București, săptămînal, *Societatea de mîine* (cu întreruperi pînă în apr. 1945), sub conducerea lui Ion Clopoțel.
mai 3. Echipa de rugby a României aduce țării prima medalie olimpică, medalia de bronz, cu ocazia Jocurilor olimpice de la Paris.
iun. 7. Legea privind comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului, prin care acestea se împart în întreprinderi de interes general (C.F.R.,P.T.T., R.M.S., Atelierele armatei etc.) și care nu puteau fi decît întreprinderi de stat și celelalte întreprinderi (miniere, metalurgice, de transporturi fluviale și maritime etc.), care puteau fi exploatate și în asociație cu capitalul privat.
iun. 23. Legea relativă la organizarea armatei; prevedea, printre altele, durata serviciului militar — activ și în rezervă — de 29 de ani de la vîrsta de 21 la 50 de ani împliniți, potrivit legii de recrutare (abrogă legile pentru organizarea armatei din apr. 1910 și mai 1913).
iul. 4. Legea minelor (abrogă legea din apr. 1895, cu modificările din 1900); această lege, precum și altele adoptate în această perioadă, exprimă concepția economică „prin noi înșine" a burgheziei române — grupată în cea mai mare parte în jurul P.N.L., privind exploatarea bogățiilor țării prin colaborarea dintre stat și capitalul privat.
iul. 16 — aug. 16. Conferința internațională de la Londra, care dezbate Raportul Comisiei de experți asupra situației reparațiilor de război și planul de execuție a acestora (planul Dawes). Delegația română, condusă de Nicolae Titulescu, prezintă Conferinței un memoriu în care a demonstrat legitimitatea drepturilor României asupra unei anumite cote din volumul reparațiilor datorate de către țările învinse în primul război mondial.
iul. 22. Se adoptă un nou tarif vamal protecționist, care, prin calcularea taxelor vamale în aur, întărește protejarea industriei (intră în vigoare pe data de 1 aug. 1924).
iul. 26. Legea pentru învățămîntul primar al statului (prin care se dă învățămîntului primar o organizare unitară și se prevede obligativitatea și gratuitatea acestuia) și a învă-

țămîntului normal primar (pentru pregătirea personalului didactic al școlilor primare).

1924, iul. 27. Uniunea Tineretului Comunist, asociația cultural-sportivă „Prietenii naturii" și Comitetul femeilor comuniste sînt dizolvate și scoase în afara legilor, sediile lor închise, arhivele confiscate, iar conducătorii acestora urmăriți și arestați.

aug. 31. Promulgarea Legii pentru ratificarea de către România a Tratatului de pace de la Lausanne și a Convenției relative la regimul strîmtorilor (24 iul. 1923).

sept. Se desfășoară la Viena Congresul al III-lea al Partidului Comunist din România. Secretar general este ales Köblös Elek.

oct. Prefectul poliției din Iași, Constantin Manciu (liberal), este asasinat de Corneliu Zelea Codreanu, viitorul conducător al Gărzii de fier.

oct. Premiera primei ecranizări după Caragiale *Păcat*, prima creație regizorală a lui Jean Mihail.

oct. 18. Debutul regizorului Victor Ion Popa cu spectacolul *Copilul Eyolf* de Ibsen, la Teatrul popular. În distribuție: Ovid Brătescu, Dida Solomon, Mioara Popescu, Getta Popa, Ion Tîlvan.

nov. 15. Apare la București, săptămînal, revista *Mișcarea literară* (pînă la 17 oct. 1925), condusă de Liviu Rebreanu.

nov. 24. Apare la București, săptămînal, *Punct*, revistă condusă de Scarlat Callimachi și Ștefan Roll.

dec. Premiera comediei *Milionar pentru o zi*, scrisă, regizată și interpretată de Jean Georgescu. Prima realizare a lui J. Georgescu și totodată primul film de autor din cinematografia românească.

dec. Apare la București ziarul *Tînărul leninist* (pînă la 1 mai 1936), organul central al Uniunii Tineretului Comunist din România.

dec. Prima expoziție a grupării artistice de avangardă *Contimporanul*, cu cîteva prestigioase participări străine și cu participarea lui Brâncuși, expoziții repetate în anii 1930, 1935 și 1936.

dec. 19. Legea pentru reprimarea unor noi infracțiuni contra liniștii publice („Legea Mîrzescu"), care califică delictele politice ca infracțiuni de drept comun, prevăzînd pedepse severe pentru participarea la mișcarea revoluționară.

1925. Constituirea „Societății naționale de gaz metan", cu un capital acționar de 160 000 000 de lei, din care contribuția statului era de 125 000 000 de lei.

— Se creează întreprinderea Copșa Mică-Cugir, devenită ulterior principala uzină de armament a României.

— Are loc la Paris o demonstrație cu prima locomotivă acționată de convertizorul sonic al lui George (Gogu) Constantinescu.

— Traian Vuia realizează generatorul cu aburi, cu ardere în cameră închisă și cu ardere instantanee.
— Ștefan Zeletin: *Burghezia românească, originea și rolul ei istoric*, București.
— Titu Maiorescu: *Istoria contemporană a României*, București.
— Mihail Sadoveanu: *Venea o moară pe Siret.*
— Liviu Rebreanu: *Adam și Eva.*
— Ion Pillat: *Satul meu.*
— Lucian Blaga: *Fețele unui veac.*
— Ioan Ursu: *Ștefan cel Mare, Domn al Moldovei.*
— La Muzeul Jeu de Paume din Paris se deschide o importantă expoziție de artă românească cu o bogată secțiune consacrată artei moderne.

1925—1927. Ionel Teodoreanu: *La Medeleni* (3 vol.).

1925—1928. Alexandru Philippide: *Originea românilor* (2 vol.), București.

1925—1935. Theodor Capidan: *Meglenoromânii* (3 vol.), monografie lingvistică, etnografică și istorică a populației meglenoromâne.

1925, ian. 1. Înființarea legației române la Tirana.
ian. Partidul Naționalist-Democrat, condus de Nicolae Iorga, fuzionează cu Partidul Național Român.
febr. 25. Scaunul Arhiepiscopal și Mitropolitan al Ungro-Vlahiei se ridică la rangul de Scaun Patriarhal. Miron Cristea devine, în calitatea sa de Primat al României, Patriarh al Bisericii ortodoxe române.
mart. 1. Apare la București, lunar, *Integral, Revistă de sinteză modernă* (pînă în iun.—iul. 1927), organ al mișcării moderniste din țara noastră și din străinătate, scoasă de F. Brunea-Fox.
mart. 13. Legea privitoare la înstrăinarea loturilor dobîndite prin împroprietărire, potrivit căreia acestea nu pot fi vîndute decît sub rezerva exercitării dreptului de preemțiune al statului.
apr. 14. Înființarea Camerelor de agricultură județene, cu sediul în capitalele de județ și a Uniunii camerelor de agricultură, cu sediul la București.
apr. 15. Apare legal la București gazeta *Viața muncitoare* (pînă la 21 mart. 1930), organul central al Uniunii Sindicatelor Unitare din România. A avut și o ediție în limba maghiară: *Munkaselet.*
mai 7. Reorganizarea Camerelor de comerț și de industrie.
mai 19. Se încheie o Convenție între Ministerul Finanțelor și Banca Națională a României (aceasta obține o prelungire a privilegiului de emisiuni încă pe 30 de ani), care redevine proprietatea statului.

1925, iun. 17. Legea pentru organizarea și exploatarea căilor ferate, prin care C.F.R. capătă un început de autonomie administrativă și financiară.

iun. 18. Legea pentru reglementarea repausului duminical și al sărbătorilor legale.

(toamna). Se creează din inițiativa P.C.R. organizația politică legală „Blocul Democrației Muncitorești-Țărănești" (B.D.M.Ț.), care activează pînă în 1933.

oct. 5. Premiera comediei *Năbădăile Cleopatrei*, primul film realizat de Ion Șahighian, tînăr regizor de teatru, care aproape în același timp realizează și drama *Datorie și sacrificiu*, prima apariție pe ecran a lui George Vraca.

oct. 7. Decret regal privind noua împărțire administrativă a țării în județe, plăși, comune urbane, reședințe, municipii, comune urbane nereședințe, comune rurale și sate.

oct. 15. Apare la Paris ziarul *România muncitoare* (pînă la 31 aug. 1927), organ al muncitorilor români din Franța.

nov. 16. Ia ființă din inițiativa P.C.R. Comitetul Central de Ajutorare al Sindicatelor Unitare, care activează pînă în 1928.

dec. 8. Înființarea Institutului de statistică generală.

dec. 12. Din motive personale, speculate de cercurile conducătoare ale Partidului Național-Liberal, pentru care nu prezenta suficiente garanții, prințul Carol renunță pentru a treia oară la tron, hotărîndu-se să rămînă în străinătate sub numele de „Caraiman".

dec. 19. Apare la București, săptămînal, *Cetatea literară* (pînă în iul. 1926), condusă de Camil Petrescu.

dec. 20. Legea de organizare a Curții de casație.

dec. 31. Consiliul de Coroană ratifică renunțarea prințului Carol la succesiunea tronului în favoarea fiului său, Mihai.

1926. Se înființează, cu contribuția capitalului francez, uzina „Întreprinderile aeronautice române" (I.A.R.), la Brașov.

— Ia ființă sindicatul capitalist „Societatea pentru comerțul produselor metalurgice" („Socomet") pentru desfacerea produselor concernelor Reșița și Titan-Nadrag-Calan.

— Se organizează sindicatul de producție și desfacere a geamurilor „Sorin" (cuprindea fabricile de geamuri din Putna și Mediaș).

— Se constituie „Societatea carboniferă Lonea", care preia exploatarea minelor de cărbuni, ale statului, din Valea Jiului.

— Naturalistul Ion Borcea fundează Stațiunea zoologică marină de la Agigea.

— Introducerea vaccinării B.C.G. în România.

— Gheorghe Vrănceanu introduce în geometria diferențială noțiunea de „spațiu neolonom", care s-a dovedit a fi foarte fecundă în aplicații.

— Apare la București opera capitală a lui Vasile Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*.

— Mihail Sadoveanu: *Dumbrava minunată*.

— George Bacovia: *Scîntei galbene*.
— Hortensia Papadat-Bengescu: *Fecioare despletite*.
— Garabet Ibrăileanu: *Scriitori români și streini*.
— Mihail Dragomirescu: *Știința literaturii*.
— Lucian Blaga: *Ferestre colorate*; *Fenomenul originar*.
— Ion Jalea realizează sculptura *Arcaș odihnindu-se*.

1926—1928. Nicolae Iorga: *Essai de synthèse de l'histoire de l'humanité* (4 vol.).

1926—1929. Eugen Lovinescu: *Istoria literaturii române contemporane* (5 vol.), București.

1926, ian. 4. Parlamentul votează îndepărtarea prințului Carol de la succesiune („Actul de la 4 ianuarie") și recunoașterea prințului Mihai ca principe moștenitor al României. Prin acest act politic, liberalii sperau să-și întărească și mai mult pozițiile politice. Pe timpul minoratului lui Mihai s-a instituit o regență, formată din patriarhul Miron Cristea, președintele Înaltei Curți de casație, Gheorghe Buzdugan, și prințul Nicolae de Hohenzollern.

ian. 13. România aderă la Convenția de la Geneva din 9 dec. 1923, relativ la regimul internațional al căilor ferate.

ian. 13. România aderă la Convenția de la Geneva din 3 nov. 1923, relativ la simplificarea formalităților vamale.

febr. Apare la Cluj *Korunk* (pînă în aug. 1940), revistă de limbă maghiară cultural-politică și literară (din 1930, a apărut sub îndrumarea nemijlocită a P.C.R.).

febr. 3. Semnarea la Berna a Tratatului de conciliațiune, de aranjament judiciar și de arbitraj obligatoriu româno-elvețian (intră în vigoare la 27 aug. 1926).

febr. 16. Înființarea Fundației culturale „Regele Ferdinand I".

febr. 20. Apare la București, săptămînal și apoi lunar, *Viața literară* (pînă în apr. 1938, cu întreruperi), avîndu-l ca director pe G. Murnu.

mart. Vasile Pârvan ține la Cambridge un ciclu de cinci prelegeri asupra culturilor antice de pe teritoriul României, publicate în 1928 de Cambridge University Press sub titlul: *Dacia*: *An Outline of the Early Civilizations of the Carpatho-Danubian Countries*. Prima traducere românească, *Dacia: Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-danubiene*, apare în 1937 (ed. 4, 1967).

mart. Prima expoziție a asociației artistice „Grupul celor patru" (Șt. Dimitrescu, Fr. Șirato, N. Tonitza și O. Stan), redeschisă anual pînă în 1930, precum și în 1933.

mart. 22. Se constituie Federația română de box.

mart. 22. Începe greva generală a muncitorilor de la Reșița (a durat pînă în luna mai) împotriva ofensivei patronale; a marcat începutul unui nou val de greve, care a cuprins în 1926 majoritatea muncitorilor din Cluj, București, Timi-

șoara, Brașov, Oradea, Satu Mare, Buhuși, Avrig, Zărnești, Călan și Cîmpulung.

1926, mart. 26. Semnarea la București a Tratatului de garanție româno-polon. Ambele state se angajau să se ajute în cazul unei agresiuni externe, pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței politice.

mart. 27. Se adoptă o nouă lege electorală pentru Adunarea Deputaților și Senat, potrivit căreia partidul care întrunește cel puțin 40% din voturile exprimate primește (pe baza unui sistem de prime majoritare) peste 70% din locurile din parlament; noua lege electorală aduce restrîngeri dreptului de vot prin dispozițiile antidemocratice cuprinse în ea.

mart. 29. Înființarea la București a Institutului de studii bizantine, cu scopul de a contribui la dezvoltarea cercetărilor cu privire la istoria civilizației bizantine și a influenței ei asupra istoriei României.

mart. 30. Se formează un nou guvern, prezidat de generalul Alexandru Averescu.

apr. Conferință pe țară a comitetelor de acțiune ale „Blocului Democratic-Muncitoresc-Țărănesc", la Turnu Severin, care alege un Comitet central, adoptă programul organizației și noua denumire de „Blocul Muncitoresc-Țărănesc"(B.N.Ț.), cu sediul la București.

mai. Alegeri parlamentare încheiate cu victoria Partidului Poporului (53% din voturi).

iun. Apare ilegal la București seria a II-a a revistei *Lupta de clasă* (pînă în dec. 1939), organ teoretic al P.C.R.

iun. 5. Apare săptămînal la București ziarul *Înainte* (pînă la 25 oct. 1930), organul legal al „Blocului Muncitoresc-Țărănesc". A avut și o ediție în limba maghiară, *Előre* (iun. 1927 – dec. 1928).

iun. 10. Se încheie la Paris Convenția de amiciție și arbitraj româno-franceză, completată cu o convenție militară și un protocol privind angajamentul de neagresiune față de U.R.S.S., bazat pe un statu-quo teritorial (tratatul este reînnoit la 6 nov. 1936).

iun. 13. Se semnează la București Protocolul de prelungire a Convenției de alianță defensivă româno-cehoslovacă din 23 apr. 1921 (intră în vigoare la 17 iun. 1926).

iun. 17. Conferință a Micii Înțelegeri la Bled (Iugoslavia), care constată imposibilitatea înfăptuirii unui pact balcanic de tipul celui semnat la Locarno în oct. 1925, privind garantarea granițelor statelor din vestul Germaniei.

iun. 24. Inaugurarea primei linii aeriene naționale civile (București–Galați), cu avioane italiene de transport civil de tip „Ansaldo".

iul. Se creează la București din inițiativa P.C.R. „Liga contra terorii", care se va uni la sfîrșitul anului cu comitetele de ajutorare de pe lîngă Sindicatele Unitare.

1926, sept. 14. Prima locomotivă de cale normală construită la Reșița.
sept. 15. Apare la București revista legală a P.C.R. *Cultura proletară* (pînă în mart. 1928).
sept. 16. Se încheie la Roma Pactul de amiciție și colaborare cordială romîno-italian, care stipulează respectarea integrității teritoriale (intră în vigoare la 18 iul. 1927).
sept. 22. Guvernul este autorizat să ratifice Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice, adoptată de Conferința de la Berlin din 1908.
oct. 10. Congres extraordinar al Partidului Național-Țărănesc (P.N.Ț.), la care se ratifică fuziunea realizată între Partidul Național Român și o parte însemnată a Partidului Țărănesc. Cu acest prilej s-a adoptat programul de guvernare al noului partid, care îmbina doctrinele celor două partide componente: „țărănistă" și „națională" și adoptă doctrina economică a „porților deschise" pentru capitalul străin.
oct. 25—26. Grevă de 24 de ore a muncitorilor tipografi din București în semn de protest împotriva denunțării de către patroni a contractului colectiv.

1927. Se întemeiază la Paris societatea „Credit Minier Franco-Roumain" (cu un capital inițial de 10 000 000 de franci) avînd concursul societății „Creditul minier" în asociație cu capitalul francez.
— Se înființează la Viena societatea „Creditul Minier — Österreichische Rumänische Petroleum — vertriebs Gesellschaft m. l. H.".
— Înființarea „Societății române de chimie"(pînă la această dată a funcționat ca secție a Societății române de științe).
— Octav Mayer începe să publice ciclul de lucrări consacrate suprafețelor riglate în spațiul proiectiv, care avea să conducă la introducerea „suprafețelor Mayer".
— Emil Racoviță: *Speologia, o știință nouă a străvechilor taine subpămîntești.*
— Constantin Rădulescu-Motru: *Personalismul energetic,* scriere în care dezvoltă o filozofie idealistă cu elemente de scientism.
— Ștefan Zeletin: *Neoliberalismul.*
— Mihai Ralea: *Introducere în sociologie.*
— Gheorghe Zane publică lucrarea *Marx și Bălcescu.*
— George G. Antonescu: *Istoria pedagogiei. Doctrinele fundamentale ale pedagogiei moderne.*
— Apare (postum) volumul *Studii de psihologie socială* de Constantin Dimitrescu-Iași.
— Alexandru Macedonski: *Poema rondelurilor* (postum).
— Tudor Arghezi: *Cuvinte potrivite.*
— Liviu Rebreanu: *Ciuleandra.*
— Hortensia Papadat-Bengescu: *Concert de muzică de Bach.*
— Cezar Petrescu: *Întunecare.*

— Vasile Voiculescu: *Poeme cu îngeri.*
— Zaharia Stancu: *Poeme simple.*
— Pompiliu Constantinescu: *Mişcarea literară.*
— Se creează din iniţiativa P.C.R. organizaţia „Ajutorul Muncitoresc Român" (A.M.R.), cu sediul la Bucureşti, care activează pînă în febr. 1933.
— Se înfiinţează la Bucureşti Institutul românesc de organizare ştiinţifică a muncii (I.R.O.M.), avînd ca scop o mai raţională organizare a muncii, dar şi intensificarea exploatării celor ce munceau.

1927, **ian. 1.** România ratifică Convenţia de la Berna pentru protecţia operelor literare şi artistice (completată şi revizuită în mai multe rînduri).
febr. 19. Un număr important de adepţi ai fostului Partid Ţărănesc se desprind din Partidul Naţional-Ţărănesc şi creează Partidul Ţărănesc, sub conducerea dr. Nicolae Lupu.
febr. 26. Înfiinţarea în Bucureşti, pe lîngă Ministerul Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale, a Institutului de igienă şi sănătate publică.
mart. 28. Premiera filmului *Iadeş*, prima producţie a regizorului Horia Igiroşeanu. Societatea sa, „Clipa-Film", în afara şcolii „Atelierul de Mimo-Dramă" şi a revistei *Clipa*, iniţiase şi prima formă a cinecluburilor româneşti, asociaţia „Amicii filmului".
apr. Apare lunar la Bucureşti *Sinteza* (pînă în dec. 1928), sub redacţia lui Gheorghe Nichita şi George Călinescu.
apr. 10. Se adoptă un nou tarif vamal, net protecţionist, pentru apărarea unor produse ale industriei româneşti, taxele vamale continuînd a fi calculate în aur.
apr. 14. Înfiinţarea şi organizarea Camerelor de muncă şi a Consiliului superior al muncii, care contribuie la o oarecare reglementare a regimului muncii în fabrici.
mai 5. Înfiinţarea Institutului de cercetări şi staţiuni agronomice din România.
mai 7—9. Congresul general al Federaţiei Partidelor Socialiste din România la Bucureşti, la care se creează, prin unificarea acestora, Partidul Social-Democrat din România (P.S.D.R.).
mai 10. Se semnează Concordatul cu Vaticanul, prin care se reorganizează cultul catolic în România în sensul supunerii sale faţă de legile ţării (intră în vigoare la 7 iul. 1929).
mai 13—15. Conferinţă a Micii Înţelegeri la Ioachimov, moment important în consolidarea acestui organism internaţional.
iun. 4. Se formează un guvern de tranziţie, prezidat de Barbu Ştirbei.
iun. 22. Se formează un nou guvern liberal, în frunte cu I.I.C. Brătianu.
iun. 24. Se creează organizaţia fascistă „Legiunea arhanghelului Mihail" (din 1930 Garda de fier, iar din 1935, partidul

Totul pentru ţară). După instaurarea fascismului în Germania a devenit agentura politică a hitlerismului în România.

1927, **iul. 7.** Alegeri parlamentare, încheiate cu victoria Partidului Naţional-Liberal (61,7% din voturi).

iul. 20. Moare regele Ferdinand I. Nepotul său, Mihai, este proclamat rege. Regenţa aleasă la 4 ian. 1926 pentru răstimpul minoratului acestuia începe să-şi exercite atribuţiile.

aug. 8. Greva muncitorilor de la tipografia „Naţionala" din Bucureşti, încheiată cu satisfacerea revendicărilor greviştilor.

aug. 11 — sept. 10. Greva muncitorilor de la întreprinderile tipografice bucureştene „Socec", „Universala" şi „Cultura Românească" pentru încheierea unui contract colectiv, organizarea biroului de plasare şi mărirea salariului.

sept. 3. Premiera piesei lui George Mihail Zamfirescu *Domnişoara Nastasia* din *Compania Bulandra-Maximilian-Manolescu-Storin*. În distribuţie: Sorana Ţopa, Gh. Storin, V. Maximilian, I. Talianu şi N. Gărdescu. Regia: V. Maximilian.

nov. Apare la Bucureşti, lunar, *Cugetul liber* (pînă în aug. 1928), sub conducerea lui Ion Pas şi Eugen Relgis.

nov. 24. Vintilă I.C. Brătianu preia conducerea P.N.L. şi a guvernului la moartea lui I.I.C. Brătianu.

dec. La Ateneul Român se deschide „Expoziţia retrospectivă a artei plastice româneşti din ultimii cincizeci de ani".

dec. 21. Votarea Legii privind crearea legaţiei române la Rio de Janeiro, prima legaţie română în America de Sud.

dec. 22. Se înfiinţează Societatea de difuziune radiofonică din România (ulterior Societatea română de radiodifuziune).

1928. Se înfiinţează la München societatea „Creditul minier Deutsch-Rumänische Petroleum Vertriebs A.G.".

— Se organizează „Cartelul exportatorilor de lemn din România" din care făceau parte concernul „Foresta" şi marile societăţi forestiere „Bucovina", „Carpatina", „Lomaş", „Fetrinelli" şi „Moldova". Cartelul fixa cotele de export, preţurile comune şi sortimentele pe care trebuia să le producă întreprinderile cartelate.

— Constantin Brătescu: *Pămîntul Dobrogei*, în volumul jubiliar *Dobrogea*, Bucureşti.

— Simion Stoilov introduce în teoria funcţiilor noţiunea de „transformare interioară", fundamentală pentru studiul topologic al funcţiilor analitice.

— Elie Carafoli: *Aerodinamica aripilor de avion*.

— Costin D. Neniţescu: *Chimie organică* (2 vol.).

— Cr. Mateescu: *Calculul stabilităţii mecanice a liniilor aeriene de transmisia energiei electrice* (unde apare pentru prima dată ideea calculului la stări de limită).

— Mina Minovici: *Tratat complet de medicină legală*, vol. I (vol. II, 1930).
— Mihail Sadoveanu: *Hanul Ancuței*.
— Gib I. Mihăescu: *La Grandiflora*.
— Alexandru O. Teodoreanu: *Hronicul măscăriciului Vălătuc*.
— George Topîrceanu: *Migdale amare. Versuri umoristice și fanteziste*.
— Ia ființă „Salonul oficial de desen și gravură" (din 1937 numit „Salonul de Toamnă").
— Mihail Gr. Poslușnicu: *Istoria muzicii la români*, București; prima lucrare istoriografică în care se încearcă o sinteză asupra muzicii românești de la Renaștere pînă la zi.

1928—1946. Perpessicius: *Mențiuni critice* (5 serii).

1928, ian. 1. Înființarea legației române la Geneva.
ian. Apare din inițiativa lui Ioan Cantacuzino revista *Archives roumaines de pathologie expérimentale et de bactériologie*.
ian.—iul. Apare la Cîmpina, lunar, *Urmuz. Revistă de avantgardă*, sub direcția lui Geo Bogza.
febr. 2. Apare la București *Bilete de papagal* (pînă în 1945 în mai multe serii), sub direcția lui Tudor Arghezi.
febr. 23. Apare la București, săptămînal, *Vremea Politică-Socială-Culturală* (pînă în 1944, cu întreruperi între 1938 — 1940), sub direcția lui Vladimir Al. Ionescu.
mart. 12. Semnarea la Geneva a Pactului de neagresiune și de arbitraj româno-grec (intră în vigoare la 5 iul. 1929).
mart. 13. Premiera filmului *Maiorul Mura*, izbutită comedie, singura peliculă care păstrează, într-o excelentă distribuție, prezența pe ecran a lui G. Timică, alături de Elvira Godeanu și Jean Georgescu.
apr. Apare la București, lunar, revista *Unu* (pînă în dec. 1932, cu întreruperi), sub conducerea poetului Sașa Pană.
apr. 13. Legea privind ocrotirea muncii minorilor și femeilor, precum și stabilirea duratei zilei de muncă la 8 ore. Excepțiile și abuzurile patronilor îi reduceau însă din eficiență.
apr. 22. Legea pentru regimul general al cultelor, care garantează libertate și protecțiune pentru toate cultele.
apr. 22. Guvernul român ratifică Convenția poștală universală, semnată la Stockholm la 28 aug. 1924.
mai 6. Are loc la Alba Iulia o mare adunare a maselor țărănești, convocată de Partidul Național-Țărănesc cu scopul de a face presiuni împotriva liberalilor pentru a-i sili să părăsească puterea. Manifestîndu-se însă peste limitele pe care le sugeraseră conducătorii P.N.Ț., masele au fost împiedicate să execute marșul asupra Bucureștilor, hotărît în prealabil.
mai 15. Legea privind organizarea învățămîntului secundar (liceul teoretic de 7 clase, în două cicluri, la care se adaugă un an preparator în vederea studiilor universitare). Abrogă legea învățămîntului secundar din aug. 1901.

1928, mai 30. Premiera la Opera Română din București a dramei *Năpasta*, după I.L. Caragiale, de Sabin Drăgoi.
iun. Se constituie, dintr-o disidență a P.S.D. în frunte cu dr. Leon Ghelerter, Ștefan Voitec, Vasile Anagnoste, Zaharia Tănase, Constantin Mănescu ș.a., Partidul Socialist al Muncitorilor din România.
iun. 20—22. Are loc la București o conferință a Micii Înțelegeri la care se hotărăște aderarea celor trei țări la Pactul Kellogg-Briand.
iun. 29 — iul. 2. Are loc la Harkov Congresul al IV-lea al P.C.R., convocat inițial ca o conferință de către Comitetul Executiv al Internaționalei a III-a, care-l desemnează ca secretar general pe Vitali Holostenco (Barbu), membru al P.C. Ucrainean.
iul.—oct. Prima misiune științifică a lui Gheorghe Marinescu în Europa și America de Sud (a doua în mai—aug. 1930).
iul. 12. Codul cooperației, prin care se constituie societăți cooperative cu capital variabil și cu număr nelimitat de asociați.
iul. 20. România ratifică Convenția internațională cu privire la căile ferate, încheiată la Berna în 2 oct. 1924.
iul. 28. Guvernul este autorizat să contracteze un împrumut în străinătate (în valoare de 258 000 000 de dolari) pentru operațiile de stabilizare monetară și pentru înzestrarea economică a țării.
sept. 4. România aderă la pactul privind interzicerea războiului ca instrument al politicii internaționale („Pactul Kellogg-Briand", semnat la Paris în 27 aug. 1928 de către reprezentanții a 15 state).
sept. 22. Ratificarea Convenției sanitare internaționale de la Paris (21 iun. 1926).
nov. Se înființează din inițiativa P.C.R. „Comitetul pentru amnistie". S-a autodizolvat în 1929.
nov. 10. Apare la București *Kalende. Revistă lunară, literară și științifică* (pînă în mart. 1929), sub conducerea unui comitet compus din Tudor Șoimaru, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu și Pompiliu Constantinescu.
nov. 10. Se formează un guvern național-țărănesc, în frunte cu președintele P.N.Ț., Iuliu Maniu, care va înăspri măsurile antimuncitorești.
dec. 12 (și 15—19). Au loc alegeri parlamentare, încheiate cu victoria Partidului Național-Țărănesc (78% din voturi). Cu acest prilej „Blocul Muncitoresc-Țărănesc" obține 38 351 voturi (1,4%).
dec. Apare lunar la București publicația *Apărătorul proletar* (pînă la 30 iul. 1930), organ al „Comitetului Central de Ajutorare al Sindicatelor Unitare".

1929. Societatea „Creditul minier" înființează, în asociație cu capital german, societatea „Deutsch-Rumänische Motortankschiffahrts-Gesellschaft m. l. H".

— Crearea „Societății bancare române" de către grupurile financiare germane.
— Grigore C. Moisil își susține doctoratul în matematici cu teza *Mecanica analitică a sistemelor continue* (în limba franceză).
— Mihail Manoilescu: *Théorie du protectionisme et de l'échange international*, Paris.
— Minerva. *Enciclopedie română*, Cluj.
— Se aplică, pentru prima dată în alegerile administrative, dreptul femeilor de a alege și de a fi alese, drept înscris în Constituția din 1923 (dar condiționat de studii, de profesiune etc.).
— Mateiu I. Caragiale: *Craii de Curtea Veche*.
— Mihail Sadoveanu : *Zodia cancerului*.
— Anton Holban: *Romanul lui Mirel*.
— Nicolae Iorga: *Istoria literaturii românești, Introducere sintetică*.

1929, ian. — 1930, febr. Se desfășoară, sub conducerea comuniștilor, puternice lupte greviste la uzinele metalurgice „Lemaître" din București (azi uzinele „Timpuri noi") împotriva concedierilor, pentru reînnoirea contractului colectiv de muncă, pentru mărirea salariilor.
febr. 2. Semnarea la Paris a contractului de împrumut cu un grup de bănci internaționale („împrumutul de stabilizare") în valoare de 100 740 750 de dolari (17 000 000 000 de lei) cu o dobîndă reală de 8,98% și garantat de guvernul național-țărănesc prin veniturile Regiei Monopolurilor Statului, prin terenurile petrolifere, prin fabricile de chibrituri, prin societatea de telefoane, prin concesionarea construirii unor căi de comunicație ș.a. Contractarea acestui împrumut aduce după sine instituirea unui sistem de control al creditelor prin „consilieri tehnici" și „experți" străini care au acaparat pozițiile cheie dintr-o serie de instituții economice.
febr. 3. Premiera filmului *Iancu Jianu*, de Horia Igiroșeanu, începutul unei trilogii haiducești de mare succes, continuată cu *Haiducii* (30 dec. 1929) și *Ciocoii* (1 mai 1931).
febr. 7. Ratificarea Tratatului pentru renunțarea la război ca instrument al politicii naționale („Pactul Kellogg-Briand").
febr. 7. Legea pentru stabilizarea monetară prin devalorizarea leului (scăderea conținutului în aur).
febr. 7. Crearea „Casei autonome a monopolurilor Regatului României", avînd scopul de a exploata toate monopolurile statului.
febr. 9. Se încheie la Moscova un acord între U.R.S.S., **România,** Polonia, Letonia, Estonia etc. prin care acestea se obligă să pună în aplicare prevederile „Pactului Kellogg-Briand" fără să mai aștepte ratificarea lui de către toate statele semnatare („Protocolul de la Moscova").

1929, febr. 14. Înființarea Camerelor de comerț și de industrie.
mart. Se creează, din inițiativa și sub conducerea Partidului Socialist al Muncitorilor din România, o nouă centrală sindicală a „sindicatelor independente".
mart. 21. Încheierea la Washington a Tratatului de arbitraj și conciliațiune româno—nord-american.
mart. 24. Legea pentru organizarea jandarmeriei, prin care se sporesc numărul și atribuțiunile jandarmilor.
mart. 28. Legea pentru exploatarea minelor, prin care se reglementează regimul de punere în valoare a zăcămintelor miniere care aparțin statului; a creat condiții mai favorabile pătrunderii capitalului străin în economia României.
mart. 28. Legea pentru organizarea cooperației, prin care se instituie controlul statului asupra activității cooperatorilor prin „Oficiul național al cooperației" și prin „Banca centrală cooperatistă".
(primăvara). Compania „Marconi" montează postul de radio București (la Băneasa).
apr. 2—5. Are loc la Timișoara Congresul Sindicatelor Unitare. Cu acest prilej, autoritățile provoacă dezordini, folosite apoi ca pretext pentru dizolvarea Sindicatelor Unitare.
apr. 5. Legea privind contractele de muncă, prin care se reglementau relațiile de muncă dintre patroni și salariații din industrie și comerț; se stabilea durata zilei de muncă, dreptul la concedii de odihnă, dreptul la preaviz în caz de concediere etc.
apr. 10. Decizia Consiliului de Miniștri prin care Ministerul de Justiție este autorizat să ceară instanțelor judiciare dizolvarea Sindicatelor Unitare, iar Ministerul de Interne este însărcinat să procedeze la închiderea acestora chiar înainte de pronunțarea justiției.
mai 6. Nicolae Titulescu rostește la Berlin, în Reichstag, conferința *Dinamica păcii*, care, în concepția marelui diplomat român, însemna realizarea unui progres continuu în viața internațională, pe etape, de la național, prin regional, la universal.
mai 20—22. Conferință a Micii Înțelegeri la Belgrad, la care se reînnoiesc convențiile bilaterale, stipulîndu-se prelungirea lor automată în caz că nu sînt denunțate, și se semnează, la 21 mai, „Actul general de conciliație, de arbitraj și de reglementare juridică" între cele trei state membre ale Micii Înțelegeri, care consolidează alianța celor trei state.
iun. Apare ilegal la București ziarul *Steagul Roșu* (pînă în mart. 1937), ca organ al organizației P.C.R. București.
iun. 11. Semnarea la Ankara a Convenției de stabilire, de comerț și de navigație româno-turce (intră în vigoare la 15 ian. 1931).

1929, iul. 1. Intră în vigoare Convenția semnată la Paris (2 febr. 1929) privind concesionarea (pe 30 de ani) trustului suedez „Svenska Tändsticks Aktiebolaget" monopolul fabricării și distribuirii chibriturilor.
iul. 1. Crearea „Regiei Autonome a C.F.R.", care ia în exploatare și în administrare toate liniile de cale ferată.
iul. 21. Legea privind organizarea poliției generale a statului pe principiile diviziunii funcțiilor polițienești (administrative, judiciare și de siguranță) și descentralizării serviciilor.
iul. 21. Legea pentru reorganizarea Înaltei Curți de conturi.
aug. 1. Se adoptă un nou tarif vamal, prin care, potrivit doctrinei economice a „porților deschise" se reduc taxele vamale de import la o serie de produse.
aug. 2. Școala superioară de agricultură de la Herăstrău și Academia de agricultură de la Cluj se transformă în Academii de înalte studii agronomice.
aug. 2. Se înființează „Regia autonomă a porturilor și căilor de comunicație pe apă" (P.C.A.) care ia în exploatare și administrare căile de comunicație pe apă, porturile, vasele aferente, instalațiile de orice fel ș.a.
aug. 2—3. Legile pentru organizarea ministerelor și pentru organizarea administrației locale, care întăresc organizarea centralist-birocratică a statului.
aug. 3. Crearea „Regiei autonome a poștelor, telegrafelor și telefoanelor" (P.T.T.), care ia în exploatare și administrare serviciile publice de poștă, telegraf și telefon.
aug. 5. Ia ființă Uniunea federațiilor sportive din România (U.F.S.R.).
aug. 5—9. Au loc greva și luptele muncitorilor mineri de la Lupeni, înăbușite în sînge de organele represive. Luptele de la Lupeni, care s-au bucurat de sprijinul și de solidaritatea muncitorilor din țară și de peste hotare, au marcat un nou avînt al mișcării muncitorești din România.
aug. 6 — 1930, ian. 20. Conferința internațională de la Haga, care a luat în dezbatere noul plan de reparații—„planul Young". S-a desfășurat în două sesiuni: 1929, aug. 6—31 (cu participarea Belgiei, Cehoslovaciei, Franței, Poloniei, Germaniei, Greciei, Italiei, Iugoslaviei, Japoniei, Marii Britanii, Portugaliei, **României**) și 1930, ian. 3—20 (cu participarea statelor de la prima sesiune, Austria, Bulgaria și Ungaria). Conferința de la Haga acordă României reducerea cu 56% a datoriei față de Franța, anularea celor 22 de anuități față de Italia și menținerea integrală a cotei ce revenea statului român din reparațiile ungare eșalonate pînă în 1943 și din reparațiile bulgare pînă la achitarea lor definitivă.

1929, aug. 20. Legea pentru organizarea creditului funciar și a creditului agricol, care prevede constituirea de societăți civile de credit funciar și societăți de credit agricol.
aug. 20. Legea pentru reglementarea circulației pămînturilor dobîndite prin legile de împroprietărire („Legea Mihalache"), prin care acestea puteau fi înstrăinate fără nici o formalitate, întărindu-se astfel calea deposedării țăranilor săraci de loturile lor de pămînt.
sept. 15. Inaugurarea *Teatrului Maria Ventura* cu *Lupii de aramă* de Adrian Maniu. În distribuție: Maria Ventura, Maria Mohor, A. Pop-Marțian, N. Sireteanu, Jules Cazaban, George Vraca. Regia artistică: Victor Ion Popa.
oct. 4. Sub directoratul lui Liviu Rebreanu se inaugurează *Studioul Teatrului Național din București* cu *Mușcata din fereastră*, piesa lui V.I. Popa, prezentată în premieră în regia lui Paul Gusty.
oct. 24. Semnarea la București a Tratatului de conciliațiune și arbitraj româno-polon (intră în vigoare la 27 mart. 1930).
oct. 24. Mare crah la Bursa din New York care reprezintă începutul marii crize economice mondiale (1929—1933), care a cuprins și România.

1930. Înființarea de către „Banca de credit român" a „Băncii de control a industriei și comerțului", bancă specială pentru participații industriale, pentru organizarea de monopoluri.
— Miron Nicolescu începe să publice ciclul de lucrări prin care introduce și studiază funcțiile poliarmonice.
— Ștefan Procopiu descoperă efectul circular al discontinuităților de magnetism („efect Procopiu").
— George G. Antonescu: *Pedagogia generală.*
— Gheorghe Zane: *Economia de schimb în Principatele Române*, București.
— Ion Barbu: *Joc secund.*
— *Urmuz*, volum apărut în Editura *unu.*
— Mihail Sadoveanu: *Baltagul.*
— Camil Petrescu: *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război.*
— Alexandru Philippide: *Stînci fulgerate.*
— Tudor Arghezi: *Icoane de lemn* și *Poarta neagră.*
— Ion Minulescu: *Strofe pentru toată lumea.*
— Tudor Vianu: *Poesia lui Eminescu.*
— Apare la Cernăuți, *Buletinul Mihai Eminescu* (pînă în 1943), sub redacția lui Leca Morariu și cu concursul lui Gh. Bogdan-Duică și G. Ibrăileanu.
ian. 22. Semnarea la Haga a Tratatului judiciar, de arbitraj și de conciliațiune româno-olandez (intră în vigoare la 7 ian. 1931).
febr. 16. Se constituie Federația română de fotbal.

1930, febr. 25. Semnarea la Roma între România și Italia a Tratatului de comerț și navigație și a Convenției sanitare veterinare (în vigoare de la 15 sept. 1930 pînă la 5 ian. 1934 cînd este înlocuit cu un alt tratat).
mart. 17. Încheierea Contractului de furnitură între Ministerul Apărării Naționale și firma „Skoda" pentru puști mitraliere în valoare de 1 250 000 000 de lei și pentru tunuri de 5 500 000 000 de lei.
apr. Retragerea lui Constantin Stere și a grupării conduse de el din Partidul Național-Țărănesc și constituirea Partidului Țărănesc-Democrat.
mai 17. Legea pentru reorganizarea Casei rurale.
iun. 6/7. Reîntoarcerea în țară a prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, îndepărtat de la succesiunea tronului în 1926.
iun. 7. Demisia regenței instituită la moartea regelui Ferdinand I.
iun. 7. Lucian Popescu cucerește primul titlu european de box profesionist (categoria muscă); în 19 aug. 1931 cucerește titlul la categoria cocoș, iar la 3 ian. 1939 titlul la categoria pană.
iun. 7. Se formează un guvern național-țărănesc, în frunte cu G.G. Mironescu, avînd misiunea limitată de a îndeplini procedura constituțională legată de proclamarea prințului Carol ca rege.
iun. 8. Parlamentul proclamă pe prințul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen ca rege al României sub numele de Carol al II-lea. Fostul rege Mihai a redevenit prinț moștenitor, primind titlul de „mare voievod de Alba Iulia".
iun. 9. Gruparea liberală condusă de Gheorghe Brătianu, favorabilă „restaurării" lui Carol, este exclusă din Partidul Național-Liberal.
iun. 13. Se formează un guvern național-țărănesc, în frunte cu Iuliu Maniu.
iun. 21. Semnarea la București a Convenției de comerț și navigație româno-norvegiană (intră în vigoare la 1 iul. 1931).
iun. 23. Semnarea Convenției de comerț și navigație româno-polonă (intră în vigoare provizoriu la 25 iul. 1930 și definitiv la 22 sept. 1932).
iun. 25—27. Conferință a Micii Înțelegeri la Strbské Plešo (Cehoslovacia), cu care prilej se semnează un *Acord complementar la tratatele de amiciție și de alianță* (un tratat politic unic), în care se stipulează necesitatea întîlnirii miniștrilor de externe anual sau ori de cîte ori este nevoie, Mica Înțelegere devenind astfel un organism politic închegat și cu o puternică coeziune internă.

1930, iun. 27. Semnarea la Strbské Pleso a Tratatului de comerţ şi de navigaţie româno-cehoslovac (intră în vigoare la 1 sept. 1930 şi definitiv la 9 iul. 1931).

iul. 1. Legea pentru organizarea Camerelor de agricultură.

iul. 7. Legea pentru protecţia monumentelor naturii, prin care se constituie o „Comisiune a monumentelor naturii".

iul. 8. Se încheie la Bucureşti Tratatul de reglementare judiciară, de arbitraj şi conciliaţiune româno-belgian (intră în vigoare la 4 apr. 1932).

iul. 19. România ratifică Convenţia referitoare la expoziţii internaţionale, semnată la Paris la 22 nov. 1928.

iul. 21. România ratifică Convenţia internaţională relativ la radiotelegrafie, semnată la Washington.

iul. 27. Guvernul contractează la „International Telephone and Telegraph Corporation" din New York, un împrumut de 8 000 000 de dolari cu 8% dobîndă, concesionînd societăţii americane serviciul de telefoane (concesiune care durează pînă în 1941).

aug. 6. Se încheie la Londra Tratatul de comerţ şi navigaţie româno-englez (intră în vigoare provizoriu la 1 sept. 1930 şi definitiv la 12 mai 1931).

aug. 27. Semnarea la Paris a Convenţiei de comerţ şi de navigaţie româno-franceze (intră în vigoare la 1 oct. 1930).

sept. 10. Alegerea lui Nicolae Titulescu ca preşedinte al celei de a XI-a Sesiuni ordinare a Adunării Societăţii Naţiunilor (cu 46 de voturi din 50).

oct. 5—13. Prima conferinţă balcanică (România, Iugoslavia, Bulgaria, Albania, Grecia şi Turcia) la Atena, la care delegaţii se pronunţă pentru încheierea unui pact balcanic.

oct. 10. Demisia guvernului naţional-ţărănesc, prezidat de Iuliu Maniu. Se formează un nou guvern naţional-ţărănesc, în frunte cu G.G. Mironescu.

oct. 30. Premiera filmului *Ciuleandra*, prima ecranizare după Liviu Rebreanu, realizată în două versiuni de Martin Berger. Primul film sonor vorbit în româneşte.

nov.—dec. Apare la Bucureşti *Capricorn. Revistă lunară de critică şi literatură*, sub direcţia lui G. Călinescu.

dec. Apare la Bucureşti publicaţia *Buletinul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist din România* (pînă în iun. 1935).

dec. 31. Legea pentru reducerea lefurilor salariaţilor publici (reducerea, în valoare de circa 10%, aplicată începînd din ian. 1931, este cunoscută ca „prima curbă de sacrificiu").

1931. Societatea „Lupeni" fuzionează cu societatea „Petroşani" (creată în 1920) formînd societatea „Petroşani" cu un capital de 1,4 miliarde de lei, aparţinînd capitaliştilor liberali şi societăţilor „Salgo-Tarjani" şi „Uricani Valea Jiului" din Budapesta.

— Gheorghe Țițeica publică la Paris, în colecția „Mémorial des sciences mathematiques", lucrarea de sinteză *Introduction à la géométrie différentielle projective des courbes.*
— Simion Mehedinți: *Terra. Introducere în geografie ca știință*, 2 vol., prima sinteză românească de geografie modernă.
— Tudor Arghezi: *Flori de mucigai; Cartea cu jucării.*
— Eugen Ionescu: *Elegii pentru ființe mici.*
— Gala Galaction: *Roxana.*
— Anton Holban: *O moarte care nu dovedește nimic.*
— Garabet Ibrăileanu: *Studii literare.*
— Lucian Blaga: *Eonul dogmatic* (primul volum din *Trilogia cunoașterii*).
— I. Aurel Candrea și Gheorghe Adamescu publică *Dicționarul enciclopedic ilustrat.*
— Apare la București sub conducerea unui comitet din care făcea parte C.C. Giurescu, P.P.Panaitescu și G. Brătianu *Revista istorică română* (pînă în 1947).
— Construirea imobilului „Patria" din București, una din operele reprezentative ale arhitecturii românești moderne (arhitect: Horia Creangă).
— Gheorghe Petrașcu pictează *Interior de atelier* (Galeria Națională), în seria reprezentativă pentru apogeul artei sale a acestui motiv.

1931—1936. Constantin Stere: *În preajma revoluției* (8 vol.).

1931 (începutul anului). Conferință la Praga din inițiativa partidelor comuniste din Germania, Franța, Anglia, România, Polonia, Cehoslovacia; hotărăște ca ziua de 25 febr. 1931 să fie declarată zi de luptă contra șomajului, pentru ajutorarea șomerilor.
ian.—febr. Mari demonstrații și adunări de protest la București, Cluj, Timișoara, Galați ș.a. împotriva aplicării „curbei de sacrificiu".
ian. 15. Se prelungește Tratatul de garanție româno-polonă (semnat în 1926), căruia i se adaugă clauza reînnoirii automate pe cinci ani dacă nu este denunțat cu un an înainte de vreo parte.
ian. Apare ilegal la București publicația *Buletinul Comitetului Central al Ajutorului Roșu din România* (pînă în mart. 1935).
febr. Apare legal la București revista antifascistă *Studențimea nouă* (pînă în apr. 1932).
mart. 4—apr. 5. Puternică grevă a muncitorilor de la uzinele metalurgice „Lemaître" din București împotriva arbitrarului patronilor și autorităților.
mart. 7. Se încheie la Paris un contract între guvernul român, Casa Autonomă a Drumurilor, Casa Autonomă a Monopolurilor, pe de o parte, și firma suedeză „Svenska Vogaktiebolaget" și Societatea anonimă „Svede" din Luxemburg pentru construirea a 130 km de șosele (este sancționată la 21 mart. 1931).

1931, mart. 10. Guvernul român obţine a doua tranşă a „împrumutului de stabilizare", cunoscut sub numele de „împrumutul de dezvoltare" în sumă de 53 000 000 de dolari.
mart. 18. Legea de organizare a Societăţii anonime „Creditul Agricol Ipotecar al României", cu sediul în Bucureşti.
apr. Apare la Bucureşti publicaţia *Buletinul* (pînă în iun. 1935), organ teoretic al C.C. al P.C.R.
apr. 1. Ratificarea Convenţiei internaţionale privitoare la sclavie, semnată la Geneva la 25 sept. 1926.
apr. 4. Crearea „Băncii Agriculturii româneşti" pentru asanarea financiară şi economică a agricultorilor.
apr. 4. Demisia guvernului naţional-ţărănesc prezidat de G.G. Mironescu.
apr. 18. Se formează un guvern de „tehnicieni" prezidat de Nicolae Iorga, secondat de Constantin Argetoianu (la finanţe şi interne).
apr. 31. George Enescu termină tragedia lirică *Oedip*.
mai 11. Semnarea Convenţiei militare a Micii Înţelegeri la Bucureşti, pentru contracararea creşterii activităţii revizioniste a Germaniei, Italiei şi Ungariei.
mai. Apare la Bucureşti gazeta ilegală *Descătuşarea* (pînă în mai 1935), organ al „Ajutorului Roşu din România".
iun. 1. Alegeri parlamentare, încheiate cu victoria „Uniunii naţionale", bloc electoral creat ad-hoc de Nicolae Iorga. Cu acest prilej, Blocul Muncitoresc-Ţărănesc obţine 73 716 voturi (2,5%) şi 5 locuri în parlament.
iul. 17. Legea privind autonomia universitară. Legea prevede şi transformarea „Conservatorului de muzică şi artă dramatică" în „Academia de muzică şi artă dramatică".
aug. 12. Semnarea la Sinaia a Convenţiei de comerţ, stabilire şi navigaţie româno-ungară.
aug. 15. Apare ilegal la Bucureşti primul număr al ziarului *Scînteia* (pînă la 8 oct. 1940), organ central de presă al C.C. al P.C.R. (din 1961, această zi a fost declarată „Ziua presei române"); a constituit un moment deosebit de important pentru întărirea rolului presei comuniste de propagandist, agitator şi organizator colectiv al maselor în lupta revoluţionară.
sept. 7. Alegerea lui Nicolae Titulescu ca preşedinte al celei de a 12-a Sesiuni ordinare a Adunării Societăţii Naţiunilor.
oct. 7. Se încheie la Bucureşti Convenţia de stabilire, comerţ şi navigaţie româno-suedeză (intră în vigoare la 12 iun. 1932).
oct. 10. Se constituie Federaţia română de handbal.
oct. 20—26. A doua Conferinţă balcanică (Albania, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, România şi Turcia) la Istanbul, care adoptă o rezoluţie subliniind necesitatea încheierii

unui pact pentru eliminarea războiului ca instrument de rezolvare a litigiilor.

1931, nov. 13. Premiera absolută la Opera din Moravska-Ostrava (Cehoslovacia) a baletului *Iris* de Constantin C. Nottara (premiera românească la Opera Română din București la 20 nov. 1932).

nov. 26—27. Are loc la Paris o Conferință a dezarmării, la care au participat delegații din 30 de țări (printre care și din **România**), reprezentînd 362 de asociații politice și sociale ș.a.; adoptă o rezoluție, care, printre altele, precizează că „dezarmarea este de o importanță vitală pentru organizarea păcii și restabilirea încrederii, de care depinde prosperitatea economică".

dec. 3—24. Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România, care formulează linia strategică și tactică în vederea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă. În hotărîrile congresului au fost însă menținute sau introduse și o serie de teze sectariste sau eronate (problema alianțelor, problema națională). A fost ales noul C.C. al P. C. R. Alexander Ștefanski (Gorn), membru al P.C.Polonez, este numit secretar general.

dec. 16. Semnarea la Rio de Janeiro, prin schimb de note, a primului acord comercial româno-brazilian (intră în vigoare la 22 mai 1933).

dec. 22. Legea pentru organizarea corpului de avocați.

1932. Se creează la București Uniunea medicală balcanică.
— Iorgu Iordan: *Introducere în studiul limbilor romanice* (ed. 2 în 1962, sub titlul *Lingvistica romanică)*.
— Liviu Rebreanu: *Răscoala*.
— G. Călinescu: *Viața lui Mihai Eminescu*.
— Gala Galaction: *Papucii lui Mahmud*.

1932—1937. Seria de picturi ale lui Dumitru Ghiață cu motivul „țărani la tîrg".

1932, ian. În numeroase întreprinderi sînt alese delegații de muncitori formate pe bază de front unic muncitoresc, care sînt împuternicite să poarte tratative cu patronii.

ian. 5. Apare bilunar la București revista de literatură proletară *Bluze albastre* (pînă în iul. 1932), sub conducerea lui Alexandru Sahia.

febr. 2 — 1934, iun. 11. Conferință internațională pentru dezarmare la Geneva, la care participă 63 de state, între care și România.

febr. 20. Apare la București *România literară. Gazetă săptămînală de critică și informație literară, artistică și culturală* (pînă la 6 ian. 1934), sub direcția lui Liviu Rebreanu.

mart. Apare la București *Azi. Revistă lunară de literatură, critică și artă* (pînă la 8 sept. 1940, în două serii), sub direcția lui Zaharia Stancu.

1932, **mart. 17.** Premiera pe scena Operei Române din București a tabloului coregrafic într-un act *La piață* de Mihail Jora.
mart. 20. Conferință a muncitorilor ceferiști, la care se adoptă un program de revendicări și se alege un Comitet central de acțiune pe țară, avîndu-l ca secretar pe Gheorghe Gheorghiu-Dej.
apr. 1. Apare la București publicația legală *Lupta C.F.R.* (pînă în 18 sept. 1932), organ de apărare a intereselor muncitorilor și funcționarilor ceferiști.
apr. 5. Organizarea Muzeului etnografic și a Parcului Național din Cluj.
apr. 10. Constituirea Partidului Național Agrar din gruparea condusă de O. Goga desprinsă din Partidul Poporului.
apr. 11. Premiera filmului *Visul lui Tănase*, interpretat de C. Tănase și realizat în studioul Tobis din Berlin.
apr. 14. Legea pentru organizarea bibliotecilor și muzeelor publice, în fiecare municipiu, comună urbană și rurală.
apr. 19. Legea pentru asanarea datoriilor agricole („Legea de conversiune a datoriilor agricole"), prin care se reduc datoriile proprietarilor agricoli.
apr. 22. Lege pentru organizarea învățămîntului universitar.
apr. 23—24. Conferință a „Uniunii sindicatelor C.F.R.", care se pronunță pentru unitatea de acțiune dintre toți muncitorii, pentru realizarea unui front unic muncitoresc.
mai 19. Organizarea Institutului superior de educație fizică.
mai 31. Demisia guvernului prezidat de Nicolae Iorga.
iun. 1. Apare ilegal la Cluj ziarul *Vörös Erdély* (pînă la 1 mai 1935), organ al Comitetului regional din Transilvania al P.C.R.
iun. 6. Se formează un guvern național-țărănesc, în frunte cu Alexandru Vaida-Voievod.
iun. 8. Constituirea Uniunii Agrare, din gruparea condusă de Constantin Argetoianu, desprinsă din Partid Poporului.
iun. 13. Înființarea Institutului de biooceanografie de la Constanța.
iun. 24. Regulament privind organizarea și funcționarea la Cluj a Institutului pentru studiul și profilaxia cancerului.
iun. 25. Comitetul pentru dezarmarea morală de la Geneva adoptă „Memorandumul Pella" privind adaptarea legislațiilor naționale la cerințele fundamentale ale vieții internaționale și instituie un Comitet juridic special, pentru studierea memorandumului.
iul. Constituirea din inițiativa P.C.R. a *Comitetului național antirăzboinic*, cu sediul în București, la care au aderat remarcabili oameni de știință și cultură, ca dr. C.I. Parhon, prof. Ilie Cristea, Liviu Rebreanu, N.D. Cocea, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu, publicistul Panait Mușoiu ș.a. (dizolvat în baza legii stării de asediu din febr. 1933). A editat ***Buletinul de acțiune împotriva războiului***.

1932, iul. Alegeri parlamentare, încheiate cu victoria Partidului Național-Țărănesc (40,38% din voturi).
aug. 27—31. Congres internațional antirăzboinic la Amsterdam (2 200 de delegați din 27 de țări, printre care și **România**), desfășurat sub lozinca „Război războiului imperialist". Congresul alege un *Comitet internațional permanent* (din care au făcut parte Petre Constantinescu-Iași, reprezentantul mișcării antirăzboinice din România), în frunte cu Henri Barbusse.
aug. 28. Are loc la București, cu participarea a circa 1 000 de persoane, o întrunire antirăzboinică convocată de *Comitetul antirăzboinic* din București.
sept. Se aplică o nouă reducere (cu 15%) a salariilor (a doua „curbă de sacrificiu").
oct. 17. Demisia guvernului prezidat de Alexandru Vaida-Voievod.
oct. 20. Se formează un nou guvern național-țărănesc sub președinția lui Iuliu Maniu, în care portofoliul Ministerului de Externe revine lui Nicolae Titulescu.
oct. 21. Legea pentru organizarea Caselor de economii și cecuri poștale, ca instituție publică garantată de stat, cu sediul în București.
oct. 22—28. A treia Conferință balcanică (Albania, Grecia, Iugoslavia, **Romînia** și Turcia) la București; se adoptă, cu majoritate de voturi, un proiect de pact balcanic care așeza la baza Înțelegerii Balcanice principiile neagresiunii, amiciției și asistenței mutuale.
oct. 26. Noua lege de „conversiune a datoriilor agricole" (care suspendă aplicarea legii din aprilie), debitorii urmînd „să se înțeleagă" cu creditorii asupra sumelor pe care urmau să le plătească, în caz contrar apelîndu-se la arbitrajul instanțelor judecătorești.
nov. 20. Crearea Partidului Radical Țărănesc din gruparea condusă de Gr. Iunian desprinsă din Partidul Național-Țărănesc.
nov. 21. Premiera piesei *Titanic vals* de Tudor Mușatescu la Teatrul Național din București. În distribuție: George Calboreanu, Sonia Cluceru, Ion Finteșteanu, V. Valentineanu și N. Atanasiu.
dec. 18—19. Conferință a Micii Înțelegeri, la Belgrad, cu scopul „perfecționării și reorganizării Micii Înțelegeri", completîndu-se statutul existent.

1933. Henri Coandă realizează și experimentează primul model de „aerodină lenticulară", bazată pe folosirea „efectului Coandă".
— Radu Țițeica susține doctoratul în fizică la Universitatea din Paris, cu o teză despre spectrul de vibrație și structura moleculară.
— Se termină construcția Palatului telefoanelor, după planurile arhitecților americani Louis Weells și Walter Froy.
— Construirea clădirilor moderne ale Uzinelor metalurgice

„Malaxa" (azi Uzinele „23 August" din București); arhitect: Horia Creangă.
— Ion Nestor publică *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, în revista *Berichte der Römisch. Germanischen Kommission nr. 22.*
— Mihail Sadoveanu: *Creanga de aur.*
— Hortensia Papadat-Bengescu: *Drumul ascuns.*
— Gib Mihăescu: *Rusoaica.*
— Garabet Ibrăileanu: *Adela.*
— George Călinescu: *Cartea nunții.*
— Camil Petrescu: *Patul lui Procust.*
— Geo Bogza: *Poemul invectivă.*
— Lucian Blaga: *Cunoașterea luciferică.*
— Pompiliu Constantinescu: *Critice.*

1933—1935. Construirea clădirii Facultății de drept din București (arhitect: Petre Antonescu).

1933, ian. 8. Constituirea la Deva a organizației democratice a țărănimii muncitoare Frontul Plugarilor, sub conducerea dr. Petru Groza.
ian. 12—27. Acțiuni greviste cu caracter politic și economic la fabrica textilă „Saturn", cu care ocazie greviștii folosesc pentru prima oară în România metoda de ocupare a fabricii.
ian. 14. Se formează un nou guvern național-țărănesc, prezidat de Al. Vaida-Voievod.
ian. 17. Nouă reducere a salariilor și a pensiilor cu 10-12,5°/₀ (a treia „curbă de sacrificiu"); aprobată de parlament la 13 febr.
ian. 28. Guvernul Al. Vaida-Voievod semnează, sub auspiciile Ligii Națiunilor, „Acordul de la Geneva", care asigură capitaliștilor străini împrumuturile contractate în vederea „asanării" economice-financiare a țării, prin reducerea salariilor, concedierea a 30°/₀ dintre muncitori și funcționari, sporirea și încasarea regulată a impozitelor ș.a.
ian. 28—febr. 2. Puternice lupte ale ceferiștilor de la Atelierele C.F.R. „Grivița" — București, cu o mare influență asupra clasei muncitoare.
ian. 30—febr. 1. Puternice acțiuni de luptă grevistă ale muncitorilor petroliști din Ploiești.
febr. 4. Legea pentru autorizarea stării de asediu, în baza căreia guvernul este autorizat a decreta în orice moment ar crede de cuviință, pe termen de cel mult șase luni, starea de asediu globală sau parțială.
febr. 15—16. Puternicele lupte ale muncitorilor ceferiști de la Atelierele C.F.R. „Grivița" — București. Deși reprimate în sînge, eroicele lupte din ian.—febr. 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști din România au constituit un moment de o deosebită importanță în istoria mișcării muncitorești, au dat o puternică lovitură claselor exploatatoare, au frînat ofensiva capitalului împotriva drepturilor economice și politice ale oamenilor muncii și au avut o profundă înrîurire asupra vieții politice și sociale din

România. Ele au un larg ecou în întreaga lume, bucurîndu-se de solidaritatea proletariatului internațional, a organizațiilor și personalităților progresiste din majoritatea țărilor lumii.

1933, febr. 16. Semnarea la Geneva a unui pact de organizare a Micii Înțelegeri, prin care aceasta se transformă într-o comunitate internațională cu personalitate distinctă. Se creează Consiliul permanent (format din miniștrii de externe ai celor trei țări) și Secretariatul permanent.

febr. 19. Echipajul român de bob de două persoane (Al. Papană—D. Hubert) cucerește medalia de aur la campionatul de bob de la Schreiberhau.

febr. 20. Partidul Țărănesc-Democrat (C. Stere) fuzionează cu Partidul Radical-Țărănesc (Gr. Iunian).

mart. Un grup de militanți de stînga se desprind din Partidul Social-Democrat și se constituie în Partidul Socialist din România, sub conducerea lui Constantin Popovici.

mart. Se dezvăluie public o afacere privind contractarea unor comenzi de armament și muniții în condiții total dezavantajoase României, afacere dublată de acțiuni de spionaj („Afacerea Skoda"), în care sînt implicați numeroși oameni politici mai ales din cercurile Partidului Național-Țărănesc.

mart. 25. Mica Înțelegere dă publicității un Comunicat în care se ridică cu hotărîre împotriva proiectului „Pactului celor patru", care urmărea revizuirea statutului Ligii Națiunilor, revizuirea tratatelor de pace, încălcarea intereselor și drepturilor țărilor europene mici și mijlocii ș.a.

apr. 14. Legea pentru reglementarea datoriilor agricole și urbane (abrogă legea pentru asanarea datoriilor agricole din 19 apr. 1932 și legea asanării datoriilor agricole din 26 oct. 1932), prin care „conversiunea" datoriilor se înlocuiește cu un „moratoriu" pe 5 ani; în cazul neacceptării acestuia de către creditor, debitorul este obligat să înceapă imediat plata datoriei.

apr. 14. Legea privind crearea „Fundațiilor culturale regale ale României", cuprinzînd toate fundațiile existente.

mai. Ca urmare a „Afacerii Skoda", Iuliu Maniu demisionează din funcția de președinte al Partidului Național-Țărănesc.

mai. Apare la Cluj, lunar, *Gînd românesc*, revistă de cultură editată de „Astra" (pînă în apr. 1940 editată de Ion Chinezu).

mai 30—iun. 1. Prima sesiune a Consiliului permanent al Micii Înțelegeri, la Praga, ia în discuție, printre altele, și problema elaborării unui plan economic, în care scop, creează un Consiliu economic, cu sarcina coordonării intereselor economice ale celor trei state, respectînd suveranitatea națională a fiecăruia. În comunicatul final se reafirmă opoziția statelor membre față de proiectul „Pactului celor patru" și, în genere, față de orice acțiune a cărei finalizare ar fi fost revizuirea tratatelor.

1933, iun. Crearea din inițiativa P.C.R. a organizației de masă *Comitetul Național Antifascist* (dizolvat la 25 nov. 1934 printr-o ordonanță militară).
iul. 3—5. Se semnează la Londra, de către reprezentanții U.R.S.S., Estoniei, Lituaniei, Poloniei, **României**, Letoniei, Turciei, Persiei, Afghanistanului, Cehoslovaciei și Iugoslaviei Convențiile de definire a agresiunii.
iul. 15. Se semnează la Roma „Pactul de înțelegere și colaborare a celor patru puteri" (Anglia, Franța, Germania și Italia), prin care se urmărește instaurarea unui directorat al semnatarilor în problemele europene („Pactul celor patru"). Pactul a devenit însă inoperant, eșuînd în cele din urmă ca urmare a acțiunilor Micii Înțelegeri și a lui Nicolae Titulescu în special.
iul. 17—aug. 19. procesul intentat muncitorilor ceferiști și petroliști în fața Consiliului de război al Corpului II armată București (sentința de la București fiind casată, procesul s-a rejudecat la Craiova în iun. 1934).
sept. 9. Apare la Cluj ziarul antifascist și antirăzboinic *Népakarat* (pînă la 14 ian. 1934), organ legal al Opoziției Partidului Maghiar.
sept. 15. Premiera filmului *Trenul-fantomă*, versiune românească (regie Jean Mihail) a unei pelicule maghiare, interpretat de Tony Bulandra, G. Storin ș.a.
sept. 15. Apare la București, bilunar, *Șantier social-literar* (pînă în dec. 1937) în redacția lui Ion Pas.
oct. 14. Germania hitleristă se retrage din Conferința dezarmării și părăsește Liga Națiunilor.
oct. 17. Se semnează la Ankara Tratatul de prietenie, de neagresiune, de arbitraj și de conciliere între România și Turcia.
oct. 23. Apare săptămînal, la București, publicația legală *Buletinul de acțiune împotriva fascismului* (pînă la 28 ian. 1934), organ al „Comitetului Național Antifascist".
nov. Crearea din inițiativa P.C.R. a organizației legale Liga Muncii (dizolvată la 25 nov. 1934).
nov. 5—11. A patra Conferință balcanică, la Salonic, adoptă în unanimitate textul Pactului balcanic.
nov. 11. Apare la București *Cuvîntul liber. Revistă săptămînală politică-literară-teatru-artă* (pînă la 3 oct. 1936), sub conducerea lui Tudor Teodorescu-Braniște.
nov. 14. Se formează un guvern liberal prezidat de Ion G. Duca, președintele Partidului Național-Liberal (după moartea lui Vintilă Brătianu).
nov. 21. Al. Vaida-Voievod demisionează din funcția de președinte al P.N.Ț.; Ion Mihalache devine președinte al partidului.
dec. 6. Apare săptămînal la București revista democratică antifascistă *Reporter* (pînă la 6 febr. 1938, cu o întrerupere). Director: O.G. Grama; redactor responsabil: N. D. Cocea (din 7 nov. 1937).

1933, dec. Alegeri parlamentare, încheiate cu victoria liberalilor (51% din voturi).
dec. 10. Guvernul liberal dizolvă organizația fascistă Garda de fier.
dec. 29. Primul ministru I. G. Duca este asasinat de legionari pe peronul gării Sinaia.
dec. 30. Se instituie, printr-o ordonanță ministerială, starea de asediu în localitățile principale, precum și cenzura presei și a tuturor publicațiilor din întreaga țară.
dec. 30. Regele numește pe dr. C. Angelescu în postul de prim-ministru.

1934. Partidul Țărănesc-Democrat, condus de dr. Nicolae Lupu, reintră în Partidul Național-Țărănesc.
— Ion Basgan inventează „forajul sonic" (brevetul *Metodă pentru îmbunătățirea randamentului și perfecționarea forajului rotativ, prin rotație percutantă și prin amortizarea presiunilor hidromecanice*). Brevetat și în S.U.A. în 1937.
— Henri Coandă brevetează în Franța *Procedeu și dispozitiv pentru devierea unui fluid într-un alt fluid*.
— Șerban Țițeica își susține doctoratul în fizică la Universitatea Leipzig (prof. W. Heisenberg), cu teza *Variația rezistenței în cîmp magnetic*, cuprinzînd analiza cuantică devenită clasică a acestui fenomen.
—Horia Hulubei începe să publice la Paris ciclul de lucrări privind analiza spectrală a unor elemente, lucrări devenite celebre.
— Theodor V. Ionescu începe să publice ciclul de lucrări referitoare la studiul gazelor ionizate și al ionosferei, lucrări devenite rezultate de referință în domeniul studiat.
— Dan Barbilian introduce structurile cunoscute astăzi sub numele de „spații Barbilian".
— Octav Onicescu și Gheorghe Mihoc introduc în teoria probabilităților noțiunea de „lanț cu legături complete", largă generalizare a proceselor Markov.
— Apare la Iași *Manifest* (pînă la 25 ian. 1936), revistă social-politică și literară.
— George Bacovia: *Poezii*, ediție definitivă.
— Eugen Jebeleanu: *Inimi sub săbii*.
— Zaharia Stancu: *Tălmăciri din Esenin*.
— Mihail Sadoveanu: *Viața lui Ștefan cel Mare* și *Nopțile de sînziene*.
— I. Peltz: *Calea Văcărești* și *Foc în hanul cu tei*.
— Mihail Sebastian: *De două mii de ani*.
— Eugen Ionescu: *Nu*.
— Nicolae Iorga: *O viață de om așa cum a fost* (3 vol.).
— Nicolae Iorga: *Istoria literaturii românești contemporane* (2 vol.).

1934—1936. G. Călinescu: *Opera lui Mihai Eminescu* (5 vol.).

1934—1936. Tudor Vianu: *Estetica* (2 vol).

1934—1937. Lucian Grigorescu realizează seria de peisaje din sudul Franței (Cassis).

1934—1941. Construirea actualei clădiri a Comitetului de Stat al Planificării din București (arhitect: Duiliu Marcu).

1934, ian. Apare la București gazeta *Noi vrem pămînt!* (pînă în iul. 1935), editată de C.C. al P.C.R., care a contribuit la întărirea alianței muncitorești-țărănești.

ian. Apare la București, lunar, *Revista Fundațiilor regale* (pînă în dec. 1947, în două serii), condusă succesiv de Paul Zarifopol, Camil Petrescu, D. Caracostea și Al. Rosetti; una din revistele influente ale epocii.

ian. 5. Se formează un nou guvern liberal în frunte cu liderul „tinerilor liberali", Gheorghe Tătărăscu. Guvernarea lui Tătărăscu (pînă la 28 dec. 1937) netezește drumul către instaurarea dictaturii personale a regelui Carol al II-lea.

ian. 9—17. Prima sesiune a Consiliului economic al Micii Înțelegeri la Praga (pînă în 1938 au avut loc zece sesiuni ordinare ale Consiliului economic).

ian. 15—24. Greva muncitoarelor textiliste de la „Industria lînii" din Timișoara pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, încheierea unui nou contract colectiv ș.a.

ian. 22. Întrunirea de la Zagreb a Consiliului permanent al Micii Înțelegeri, la care Titulescu, Beneš și Jeftić discută, printre altele, problema restabilirii relațiilor diplomatice cu U.R.S.S.

ian. 23—febr. 5. Greva metalurgiștilor de la „Schiel" (azi Uzinele „Strungul" — Brașov), încheiată cu victoria muncitorilor.

febr. 4. Echipajul de bob de două persoane (Al. Frim — V. Dumitrescu) cucerește titlul de campion mondial, la Engelberg.

febr. 9. Semnarea la Atena de către reprezentanții României, Iugoslaviei, Greciei și Turciei a Pactului Înțelegerii Balcanice (cu un protocol și o anexă secretă), care stipula, printre altele, că statele semnatare „își garantează mutual securitatea frontierelor balcanice" și „își iau obligația de a nu întreprinde nici o acțiune politică față de alt stat balcanic nesemnatar al Pactului fără avizul mutual prealabil al celorlalți semnatari și de a nu lua nici o obligație față de oricare alt stat balcanic fără cunoștința prealabilă a celorlalte părți".

mart. 29—31. Greva minerilor din Anina, încheiată cu satisfacerea majorității revendicărilor greviștilor (mărirea salariilor cu 10%, acordarea de prime, ajutor familial etc.).

apr. Declarația comună a partidelor comuniste din România, Iugoslavia, Bulgaria, Grecia și Turcia, care demască opoziția forțelor fasciste față de Pactul Balcanic.

apr. 5. Înființarea legației române la Buenos Aires.

apr. 7. Legea pentru apărarea ordinii în stat, în baza căreia orice grupare politică socotită că „periclitează ordinea politică și socială" putea fi imediat dizolvată.

apr. 7. Legea pentru lichidarea datoriilor agricole și urbane.

mai. 8. Legea pentru organizarea și reglementarea comer-

tului de bancă, creîndu-se totodată Consiliul superior bancar, organ central de urmărire și control a activității bancare din țară; acorda nominal autorizații de funcționare, hotăra menținerea, lichidarea sau fuzionarea băncilor. În perioada 1934—1941, Consiliul superior bancar a hotărît 85 de fuzionări și 460 de lichidări de bănci, întărindu-se prin aceasta poziția monopolistă a grupului marilor bănci.

1934, iun. 4—30. Rejudecarea procesului intentat luptătorilor ceferiști și petroliști din ian. — febr. 1933, în fața Consiliului de război al Corpului IV armată din Craiova.

iun. 7. Convorbiri Titulescu-Litvinov la Geneva, cu rezultate pozitive pentru păstrarea statu-quo-ului teritorial și al tratatelor existente.

iun. 9. Reluarea relațiilor diplomatice normale dintre România și U.R.S.S.; ambele guverne își garantau reciproc deplina și întreaga respectare a suveranității și abținerea de la orice amestec direct sau indirect în treburile interne.

iul. Ia ființă organizația de masă legală „Amicii U.R.S.S." (interzisă la 25 nov. 1934), care editează publicația cu același nume.

iul. Se votează legea care creează „Fondul național al cinematografiei", destinat înființării unui studio la București. Societatea „Indro-film" realizează primul „jurnal de actualități sonore" românesc de oarecare continuitate și documentarul *România* (Jean Mihail).

iul. 11. Lege prin care întreg personalul C.F.R. este tratat, în caz de mobilizare, conform legilor și regulamentelor militare.

iul. 16. Legea pentru utilizarea personalului românesc în întreprinderi, prin care întreprinderile sînt obligate să folosească în toate categoriile de salariați, într-o proporție de cel puțin 80%, personal românesc.

aug. Înființarea organizației de masă „Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România" (Magyar Dolgozók Országos Szövetségè, Madosz), care a colaborat cu forțele democratice.

aug. 5—12. Se desfășoară prima ediție a turului ciclist al României.

oct. Se încheie un protocol de front unic între delegațiile Comitetului Central al P.C.R. și Comitetului Executiv al P.S.D.R.

oct. 15. Începe răscoala țăranilor de pe Valea Ghimeșului, organizată și condusă de Comitetul regional al P.C.R.

oct. 30—nov. 2. Conferință a Înțelegerii Balcanice la Ankara, la care se elaborează statutul Pactului Balcanic, precum și statutul de funcționare a Consiliului permanent și se creează un Consiliu economic consultativ.

nov. 25. Ministerul de Interne emite un ordin privind interzicerea a peste 30 de organizații democratice, antifasciste și publicații de stînga.

dec. 12. N. Titulescu, în calitate de președinte al Micii Înțelegeri, adresează o notă guvernului argentinian, prin

care comunică adeziunea României, Cehoslovaciei şi Iugoslaviei la Pactul de neagresiune şi conciliaţiune („Pactul Saavedra-Lamas"), semnat la 10 oct. 1933.

1935. Alexandru Proca prevede, independent de japonezul Yukawa, existenţa *mezonilor* (prevedere confirmată de C.D. Anderson în 1937).
— Gheorghe Spacu întrebuinţează prima dată ca reactiv pentru alezarea metalelor *mercaptobentiazolul* („reactivul Spacu").
— Ion Popescu-Voiteşti: *Evoluţia geologică şi paleogeografică a pămîntului românesc*, Cluj.
— Nicolae Gh. Lupu şi Mircea Petrescu: *Hematologie clinică.*
— Gheorghe Marinescu şi Arthur Kreindler publică la Paris *Les réflexes conditioneles.*
— Pompei G. Samarian: *Medicina şi farmacia în trecutul românesc* (vol. I; vol. II—III, 1938).
— Constantin Brâncuşi începe să lucreze la proiectul ansamblului monumentelor de la Tîrgu Jiu, consacrat eroilor căzuţi în primul război mondial.
— Ion Jalea termină statuia lui Spiru Haret, ridicată în Piaţa Universităţii din Bucureşti.
— Mihail Sadoveanu: *Fraţii Jderi* (vol. I, *Ucenicia lui Ionuţ).*
— Hortensia Papadat-Bengescu: *Logodnicul.*
— Alexandru Sahia: *U.R.S.S.-azi.*
— Marcel Blecher: *Întîmplări din irealitatea imediată.*
— I.Al. Brătescu-Voineşti: *Din pragul apusului.*
— Tudor Vianu: *Ion Barbu.*
— Adrian Maniu: *Cîntece de dragoste şi de moarte.*
— Aron Cotruş: poemul *Horia.*
— Dimitrie Gusti: *Sociologia militans.*

1935—1936. Construirea Arcului de Triumf de pe Şoseaua Kiseleff din Bucureşti (arhitect: Petre Antonescu, sculpturi de I. Jalea, C. Medrea, D. Paciurea, Fr. Storck, O. Späthe, C. Baraschi etc.).

1935—1946. Constantin C. Giurescu: *Istoria Românilor* (3 vol.).

1935. Gruparea naţional-ţărănească de stînga condusă de Dem. Dobrescu se desprinde din Partidul Naţional-Ţărănesc şi se constituie în organizaţia democratică „Comitetele cetăţeneşti".

1935, ian. Declaraţia făcută de N. Titulescu ziarului *Izvestia* cu privire la poziţia Micii Înţelegeri şi Înţelegerii Balcanice în care spune, printre altele: „Aceste înţelegeri, precum şi alianţa noastră cu Franţa, alcătuiesc fundamentul politicii noastre externe. Amiciţia între România şi Uniunea Sovietică şi dintre Uniunea Sovietică şi Franţa garantează funcţionarea normală a tuturor acestor alianţe, care nu sînt îndreptate împotriva nimănui, din contră, constituie o

garanţie de pace în partea Europei în care ţările noastre sînt situate".

1935, ian. 25. Înfiinţarea din iniţiativa P.C.R. a organizaţiei legale *Societatea pentru protecţia femeii şi a copilului* (dizolvată în iun. 1935).

ian. 28—febr. 8. Greva metalurgiştilor de la fabrica „Haug" din Bucureşti (la care comitetul de grevă a fost constituit pe bază de front unic muncitoresc), încheiată cu o victorie parţială a greviştilor.

febr. 7. Stroe şi Vasilache prezintă în premieră *Bing-Bang*, primul film sonor realizat la Bucureşti, cu o aparatură construită de inginerul român Argani.

febr. 11—15. Greva generală a 2 000 de mineri din Anina, terminată cu victoria parţială a greviştilor.

febr. 17. Constituirea „Ligii contra prejudecăţilor", sub îndrumarea P.C.R. (dizolvată în iun. 1935).

febr. Plenară a C.C.al P.C.R. care defineşte sarcinile, rolul şi căile de înfăptuire a Frontului popular antifascist.

mart. 4 — mai 13. Greva muncitorilor de la fabrica de postav din Buhuşi, desfăşurată sub lozinca frontului unic de jos.

mart. 10. Crearea „Ligii contra brutalităţilor" sub îndrumarea P.C.R. (dizolvată în iun. 1935).

mart. 20. Se reînfiinţează Garda de fier, sub denumirea de „Totul pentru ţară", în frunte cu generalul Gheorghe Cantacuzino-Grănicerul.

mart. 23. Semnarea la Bucureşti a Tratatului de comerţ, stabilire şi navigaţie româno-german.

mart. 29. Constituirea organizaţiei „Frontul românesc", din aripa de extremă dreaptă a Partidului Naţional-Ţărănesc, condusă de Alexandru Vaida-Voievod.

apr. 20. Societatea de transporturi Bucureşti (S.T.B.) obţine exclusivitatea transportului în comun în Capitală.

mai. Înfiinţarea din iniţiativa P.C.R. a organizaţiei de masă legale „Blocul Democratic" (dizolvată la 26 apr. 1936) condusă de P.C.R.

mai 9. Se inaugurează expoziţia urbanistică cu caracter periodic, anual, „Luna Bucureştilor".

iul. 1. Înfiinţarea Academiei de medicină din România (fondator: Daniel Danielopolu).

iul. 14. Crearea organizaţiei fasciste Partidul Naţional-Creştin, prin fuziunea Ligii Apărării Naţional-Creştine (L.A.N.C.), de sub conducerea lui A.C. Cuza, cu Partidul Naţional Agrar, condus de O. Goga.

iul. 15. Guvernul român împuterniceşte pe ministrul său de externe, Nicolae Titulescu, să facă demersuri în vederea încheierii unui pact de asistenţă mutuală româno-sovietic.

sept. 17. România este aleasă membru permanent în Consilul Ligii Naţiunilor (cu 50 de voturi din 52).

sept. 24. Se încheie la Băcia (jud. Hunedoara) un acord de colaborare în lupta antifascistă între Frontul Plugarilor şi Madosz.

1935, oct. 1. Înființarea legațiilor române la Santiago de Chile, Ciudad de Mexico, Teheran și Montevideo.

oct. 25. Premiera, la Opera Română din București, a operei bufe *O noapte furtunoasă* de Paul Constantinescu (libretul după I.L. Caragiale). Dirijor Ionel Perlea.

oct. 30. Apare la București publicația legală *Studentul român* (pînă la 31 mai 1936), editată de Frontul studențesc democratic.

nov. 25—26. Conferință a șefilor de stat-major ai armatelor statelor Micii Înțelegeri la Belgrad, la care se elaborează un proiect de operațiuni militare.

nov. 26. Se încheie o înțelegere de colaborare în lupta antifascistă între Blocul Democratic și Partidul Socialist (Popovici).

dec. Înființarea legației române la Caracas.

dec. 6. Se semnează, la Țebea, un acord de colaborare între Blocul Democratic, Frontul Plugarilor, Madosz și Partidul Socialist (Popovici), pe o platformă democratică antifascistă. Mai aderă la acest acord Frontul studențesc democratic și unele organizații ale Partidului Social-Democrat și ale Partidului Național-Țărănesc.

1936. Se înființează cartelul „Biroul de evidență a cherestelei" din care făceau parte 15 mari societăți forestiere.

— Se construiește la Hunedoara o oțelărie cu cuptoare „Siemens Martin" pentru o producție anuală de 100 000 t.

— Miron Nicolescu publică la Paris, în colecția „Actualités scientifiques et industrielles", monografia *Les fonctions polyharmoniques*, sinteză a cercetărilor proprii într-un domeniu important al analizei moderne.

— Gheorghe Vrănceanu publică la Paris, în colecția „Mémorial des Sciences mathématiques", lucrarea de sinteză *Les espaces nonholonomes et leurs applications mécaniques*.

— Nicolae Teodorescu publică monografia *La dérivée aréolaire*, sinteză a cercetărilor într-un domeniu creat și dezvoltat de matematicieni români.

— Înființarea la București a Muzeului satului, unul dintre cele mai mari și vestite muzee etnografice în aer liber din lume.

— Începe construirea actualului Palat al Republicii din București.

— Virgil Madgearu publică lucrarea *Agrarism, capitalism, imperialism*, București.

— Vintilă Mihăilescu: *România, geografie fizică*.

— Petre P. Panaitescu: *Mihai Viteazul*, București.

— Petre Andrei: *Sociologie generală*, scriere în care expune o teorie idealistă despre dezvoltarea socială.

— Ștefan Bârsănescu: *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, Iași.

— Mihail Sadoveanu: *Izvorul alb* (vol. II din Frații Jderi).

— Tudor Arghezi: *Versuri*, ediție definitivă.

— Mateiu Caragiale: *Pajere*.
— Marcel Blecher: *Inimi cicatrizate*.
— Camil Petrescu: *Teze și antiteze*.
— Tudor Vianu: *Generație și creație. Contribuții la critica timpului*.
— Lucian Blaga: *Orizont și stil* și *Spațiul mioritic*.
— Iosif Iser: *Tătăroaica*.

1936—1937. Construirea clădirii Bibliotecii Academiei Române (arhitect: Duiliu Marcu).

1936—1938. Construirea clădirii Uzinelor pentru fabricarea țevilor fără sudură (azi Uzinele „Republica" din București; arhitect: Horia Creangă).

1936—1939. Nicolae Iorga: *Istoria românilor* (vol. I—10).

1936, ian. Apare la București revista *Sociologia românească* (pînă în iun. 1943), editată de Institutul social-român.
ian. P.C.R. propune conducerii P.N.Ț. un acord privind înfăptuirea pe scară națională a Frontului popular antifascist. Propunerea este net refuzată.
ian. 1. Apare la Iași, bilunar, *Însemnări ieșene* (pînă la 1 oct. 1940), sub conducerea lui M. Sadoveanu, G. Topîrceanu, M. Codreanu și Gr. T. Popa.
ian. 1. Apare la București, lunar, *Preocupări literare*, revista societății „Prietenii istoriei literare" (pînă în apr.—mai 1943); director P. Haneș.
febr. 1. Apare la București *Era nouă*, revistă lunară de filozofie, literatură și știință (pînă la 1 apr. 1936), sub direcția lui N.D. Cocea.
febr. 18. Alegeri parlamentare parțiale în județele Hunedoara și Mehedinți, încheiate cu victoria candidaților forțelor democratice.
febr. 19—apr. 7. Greva muncitorilor de la fabrica „Industria textilă arădeană" (I.T.A.), sub conducerea comuniștilor, încheiată cu satisfacerea deplină a revendicărilor greviștilor.
febr. 29. Se înființează organizația turistică de stat „Oficiul Național de Turism".
mart. 11. Consiliile permanente ale Micii Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice iau atitudine fermă de dezaprobare a ocupării de către Germania a zonei demilitarizate a Rinului.
mart. 13. Blocul Democratic organizează, în fața Legației Franței din București, o puternică manifestație de solidaritate cu Frontul popular înfăptuit în Franța.
mart. 13. Premiera absolută la Opera Mare din Paris a tragediei lirice *Oedip* de George Enescu.
mart. 17. Se promulgă Codul penal și Codul de procedură penală (intră în vigoare la 1 ian. 1937).
apr. 1. Legea de organizare a învățămîntului comercial (după structura celui liceal).

1936, apr. 30. Legea privind pregătirea profesională și exercitarea meseriilor.

mai 4—6. Conferință a celor patru miniștri de externe ai Înțelegerii Balcanice la Belgrad, care discută: probleme legate de consecințele remilitarizării Renaniei, războiul italo-ethiopian, pericolul Anschluss-ului ș.a.

mai 6—8. Sesiunea a X-a a Consiliului permanent al Micii Înțelegeri la Belgrad. Comunicatul dat publicității sublinia „unitatea profundă și totală a întregii politici internaționale a Micii Înțelegeri" și reafirma principiile politicii externe ale celor trei state, care: „sînt partizanii principiului securității colective eficace și sînt gata să participe și să pună efectiv în practică acest principiu".

iun. 6—8. Întrunire a șefilor de stat ai Micii Înțelegeri la București, la care se hotărăște organizarea unui Comandament unic al armatelor Micii Înțelegeri, intensificarea colaborării economice ș.a.

iun. 11. Guvernatorul Băncii Naționale, Mitiță Constantinescu, înaintează guvernului un memoriu în care protesta împotriva cliringului pe baza căruia se desfășura comerțul cu Germania

iun. 22.—iul. 21. Are loc la Montreux o conferință internațională la care se încheie o Convenție privind strîmtorile Bosfor și Dardanele, confirmînd principiul libertății de trecere și de navigație prin strîmtori pentru navele comerciale ale tuturor statelor în timp de pace, precum și în timp de război dacă Turcia nu este parte beligerantă.

iul. 9.—aug. 23. Greva muncitorilor de la fabrica de vagoane „Astra" (azi „Uzinele de vagoane" Arad), terminată cu victoria greviștilor.

iul. 15. Apare la București, săptămînal, *Cuget clar* (noul „Sămănător"), revistă de direcție literară, artistică și culturală (pînă la 17 nov. 1940), sub conducerea lui N. Iorga.

iul. 21. Se semnează la Montreux un protocol sovieto-român, în care se consemnează că Nicolae Titulescu și Maxim Litvinov au ajuns la un acord de principiu asupra conținutului unui pact de asistență mutuală, bazat pe respectarea reciprocă a independenței și suveranității naționale.

iul. Plenară lărgită a C.C. al P.C.R., care discută situația politică și propune tuturor partidelor acorduri privind înfăptuirea pe scară națională a Frontului popular antifascist. Conducerile principalelor partide politice burgheze refuză însă categoric.

aug. 1. Decret-lege care acordă drepturi de monopol întreprinderilor ce se creează cu scopul de a fabrica mărfuri noi.

aug. 2—16. Jocurile olimpice de la Berlin. Călărețul român Henri Rang cucerește medalia de argint în „Marele Premiu al Națiunilor".

aug. 6. România aderă la Uniunea de la Berna și la Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice în varianta adoptată de Conferința de la Roma (1928).

1936, aug. 14. Semnarea Tratatului de comerț româno-argentinian.

aug. 19. Se creează la Londra „Comitetul de neintervenție" în războiul civil din Spania, la care aderă și **România**, menționînd însă că își rezervă libertatea de a decide în cazul în care guvernul legal republican îi va solicita sprijinul.

aug. 29. Are loc o remaniere a guvernului, cu care ocazie, în urma presiunii cercurilor guvernamentale din Germania, Italia și Polonia, precum și al forțelor interne de dreapta, Nicolae Titulescu este înlăturat de la conducerea Ministerului de Externe.

sept. Crearea Comitetului român pentru pace („Reuniunea universală pentru pace", R.U.P.). Delegați ai R.U.P. au participat la Congresele pentru apărarea păcii în anii 1936 la Bruxelles, în 1938 la Praga și în 1939 la Paris.

sept. 20. Premiera la Blaj, în interpretarea ansamblului Operei Române din Cluj, a operei *La seceriș* de Tiberiu Brediceanu.

oct. Se înființează Brigăzile Internaționale care luptă alături de armata republicană spaniolă; în rîndurile acestora au participat și circa 500 de voluntari români.

nov. 10. Întîlnire a șefilor de stat-major ai armatelor statelor din Înțelegerea Balcanică la București, cu care prilej se încheie două convenții militare: între Iugoslavia, **România** și Turcia și între Grecia, Iugoslavia, **România** și Turcia.

dec. 20. Apare la Cluj ziarul *Poporul* (pînă în dec. 1937), organul legal al Frontului Plugarilor.

1937. Își începe activitatea „Banca întreprinderilor aurifere și miniere", cu un capital de 200 000 000 de lei, la care statul participă cu 100 000 000 de lei, B.N.R., cu 68 500 000 lei, iar marile concerne miniere: „Petroșani", „Mica" și societățile „Aur", „Pyrit" ș.a. cu 31 500 000 de lei.

— Octav Onicescu și Gheorghe Mihoc publică la Paris lucrarea de sinteză *La Dépendance statistique. Chaîne et familles de chaînes discontinues.*

— Francisc Rainer: *Anchete antropologice în trei sate românești din Carpați.*

— Pictorii N. Dărăscu, I. Iser, G. Petrașcu, St. Popescu, J. Al. Steriadi și E. Stoenescu înființează asociația *Arta*, organizînd expoziții anuale pînă în 1947.

— Apare prima sinteză asupra artei moderne românești, *Pictura românească în secolul al XIX-lea*, de George Oprescu, titularul catedrei de Istorie a Artei de la Universitatea din București.

— Ioan Lupaș: *Istoria Unirii Românilor.*

— Începe construirea (realizată în două etape: 1944 și 1952) a Palatului Președinției Consiliului de Miniștri (arhitect: Duiliu Marcu).

— G. Călinescu: *Viața lui Ion Creangă*.
— Eugen Lovinescu: *Istoria literaturii române contemporane, 1900—1937* (compendiu).
— Lucian Blaga: *Geneza metaforei și sensul culturii*.
— Maria Banuș: *Țara fetelor*.

1937, ian. 1. Intră în vigoare Codul penal și Codul de procedură civilă.
febr. Se organizează cartelul „Biroul de naționalizare a producției" („Reșița", „Astra", „Unio", „Romloc", „Vulcan"). Stabilea sortimentele producției metalurgice și cotele de producție care reveneau fiecărei întreprinderi participante.
febr. 23. Are loc remanierea guvernului Tătărăscu. Primul ministru, Gh.Tătărăscu, preia și funcția de ministru de interne, iar V.P. Sassu, ministrul agriculturii, devine titular și la departamentul justiției. Guvernul Tătărăscu adoptă o serie de măsuri antilegionare, dar nu interzice partidul lor, „Totul pentru țară".
mart. 24. Nouă lege a minelor, care prin prevederile ei a favorizat crearea a 2—3 întreprinderi petroliere cu capital românesc. Primită nefavorabil de trusturile petroliere internaționale care au trecut la restrîngerea activității lor în industria petrolieră din România.
mart. 25. Se încheie Tratatul de alianță italo-iugoslavă, care a influențat negativ coeziunea Micii Înțelegeri.
apr. 1—2. Conferință a Micii Înțelegeri la Belgrad, la care se precizează interesele speciale ale fiecărei țări față de vecini.
apr. 16. Legea de organizare a învățămîntului industrial.
mai 20. Intră în vigoare Codul justiției militare.
iun. Apar primele jurnale de actualități realizate de „Oficiul Național de Turism" (O.N.T.). Se pun astfel bazele primei producții de stat a cinematografiei românești.
iun. 27. Se încheie la Deva un acord electoral în vederea alegerilor comunale între Frontul Plugarilor, Partidul Social-Democrat și organizația locală a Partidului Național-Țărănesc.
iul. 2. Se înființează „Biroul de evidență a vînzării metalelor" („Bevemet") din care făceau parte cele mai mari întreprinderi metalurgice din țară: „Reșița", „Astra", „Unio", „Romloc", „Metalurgia", „Metrom", „Titan-Nadrag-Calan", „Industria fierului", „Vulcan". Reglementează producția și desfacerea produselor metalurgice neferoase.
aug. 30—31. Sesiune a Consiliului permanent al Micii Înțelegeri la Sinaia, la care se discută atitudinea „celor trei" față de reînarmarea Ungariei.
oct. 8. Decret-lege privind înființarea „Străjii țării", organizație paramilitară pentru tineret (a fost desființată în sept. 1940).
oct. 22. România semnează Pactul de la Nyon (Elveția) încheiat la 14 sept. 1937, privind măsurile colective de luptă

împotriva acțiunilor piraterești ale submarinelor statelor fasciste din Marea Mediterană în timpul intervenției italo-germane în Spania.

1937, nov. Din inițiativa P.C.R. se creează organizația legală de masă „Uniunea Democratică"; continuă activitatea „Blocului Democratic" în vederea închegării unui front popular antifascist; deși dizolvată la 30 mart. 1938, ea continuă însă să activeze încă un an în ilegalitate.

nov. 25. Se încheie un pact de neagresiune electorală între conducătorii Partidului Național-Țărănesc și Garda de fier la care aderă apoi și gruparea liberală condusă de Gheorghe Brătianu („georgiștii") și Uniunea Agrară condusă de Constantin Argetoianu.

dec. 20. Alegeri parlamentare; liberalii nu obțin cota de 40% din voturi necesară pentru a obține prima majoritară.

dec. 28. Demisia guvernului liberal prezidat de Gheorghe Tătărăscu. Se formează un guvern național-creștin, în frunte cu Octavian Goga, secundat de A.C. Cuza. Această guvernare a fost o etapă de tranziție spre instaurarea dictaturii personale a regelui Carol al II-lea.

1938. Simion Stoilov publică la Paris lucrarea *Leçon sur les principes topologiques de la théorie des fonctions analytiques* (retipărită în 1956).

— Are loc la Tîrgu Jiu inaugurarea celor trei monumente, *Poarta sărutului*, *Masa tăcerii* și *Coloana fără sfîrșit*, realizate de Constantin Brâncuși.

— Gheorghe Anghel realizează sculptura statuară *Cărturarul*.

— Radu Vulpe: *Histoire ancienne de la Dobroudja*, București.

— G. Călinescu: *Enigma Otiliei*.

— Mihai Beniuc: *Cîntece de pierzanie*.

— Pompiliu Constantinescu: *Figuri literare*.

— Vladimir Streinu: *Pagini de critică literară*.

— Tudor Vianu: *Studii și portrete literare*.

1938—1943. *Enciclopedia României* (4 vol.), editată de un colectiv condus de sociologul D. Gusti.

1938—1946. Alexandru Rosetti: *Istoria limbii române* (6 vol.).

1938, ian. 10. Unirea grupărilor liberale conduse de Dinu și Gheorghe Brătianu.

ian. 25. Conferință a reprezentanților partidelor democratice, convocată din inițiativa P.C.R., pentru constituirea unui front comun antiguvernamental. Reprezentanții P.C.R., P.S.D., Frontului Plugarilor, „Uniunii Democratice", Partidului Socialist (Popovici) și Madosz-ului hotărăsc intensificarea luptei forțelor democratice pentru împiedicarea lichidării regimului parlamentar constituțional.

febr. 9. Are loc la sediul „Asociației finanței și marii industrii" din București o întrunire („dejunul miliardarilor"),

la care se stăruie asupra îndepărtării guvernului Goga-Cuza și a instaurării imediate a dictaturii regale.

1938, febr. 10. Înlăturarea guvernului O.Goga-A.C.Cuza. **Regele Carol al II-lea instaurează dictatura personală,** a cărei realizare o urmărea încă de la urcarea pe tron, și numește în fruntea guvernului pe patriarhul Miron Cristea.

febr. 20. Se decretează o nouă Constituție (promulgată la 27 febr.) care legiferează instaurarea dictaturii regale și sfîrșitul regimului parlamentar.

febr.—apr. Conferința comuniștilor deținuți la Doftana.

mart. 30. Al doilea guvern prezidat de patriarhul Miron Cristea; generalul Gh. Argeșanu înlocuiește la Ministerul de Război pe generalul I. Antonescu.

mart. 31. Se desființează prin decret regal toate partidele politice și se instituie Consiliul de Coroană ca organ de stat cu caracter permanent, alcătuit din membri „consilieri regali" numiți de monarh, în rang de miniștri de stat (avînd un caracter consultativ).

apr. 16. Sînt arestați și condamnați apoi la închisoare mai mulți conducători legionari, printre care și șeful Gărzii de fier, Corneliu Zelea Codreanu (împușcat, împreună cu alți 12 conducători legionari, în noaptea de 29/30 noiembrie).

mai 2. — iun. 23. Greva muncitorilor metalurgiști de la fabrica „Junasz" din Cluj, desfășurată sub conducerea P.C.R. și terminată cu victoria greviștilor.

mai 5. Premiera la Opera Română din București a baletului *Nunta în Carpați* de Paul Constantinescu.

iun. 1. Legea pentru organizarea „Consiliului superior economic" (creat în 1936), cu scopul de a dirija întreaga viață economică a țării.

iul. 31. Se semnează, la Salonic, un acord între Înțelegerea Balcanică și Bulgaria, prin care părțile se angajează să nu recurgă la forță în relațiile dintre ele.

aug. 14. Decret-lege privind o nouă împărțire administrativă a țării, în „ținuturi", conduse de cîte un rezident regal.

aug. 18. Se semnează la Sinaia un acord între **România,** Marea Britanie și Franța (la care aderă apoi Germania și Italia), prin care controlul navigației pe Dunărea maritimă de la Brăila la Mare este lăsat în grija guvernului român.

aug. 19. Decret-lege privind reorganizarea justiției, inamovibilitatea magistraților fiind desființată.

aug. 21—22. Ultima sesiune a Consiliului permanent al Micii Înțegeri la Bled.

aug. 23. Se încheie la Bled (Iugoslavia), Acordul româno-ungaro-iugoslav, care cuprinde o declarație reciprocă de neagresiune și o alta cu privire la hotărîrea guvernului român și ungar de a lua măsurile administrative necesare pentru a suprima toate dificultățile susceptibile de a împiedica dezvoltarea relațiilor amicale dintre cele două țări.

sept. Un grup de intelectuali democrați, în frunte cu N.D. Cocea, înființează „Societatea de apropiere culturală ceho-

slovaco-română", cunoscută și sub numele de „Amicii Cehoslovaciei".

1938, sept. 29—30. Are loc la München o conferință internațională (Hitler, Mussolini, Chamberlain și Daladier), la care se semnează un acord („Acordul de la München"), impunînd Cehoslovaciei cedarea către Germania a regiunii sudete și reglementarea problemei „minorităților" naționale polonă și maghiară. Acordul de la München constituie începutul dezmembrării Cehoslovaciei.

sept. Decret regal privind dizolvarea Confederației Generale a Muncii.

oct. 11. Se înființează prin decret regal breslele de lucrători, funcționari și meseriași, care urmau, în intenția autorității de stat, să ia locul sindicatelor.

oct. 14. Înființarea Teatrului de muncă și lumină. Din 23 nov. director: Victor Ion Popa. Din 1 nov. 1940 Teatrul se va numi Teatrul de luptă și lumină.

nov. 3.—dec. 15. Greva muncitorilor de la fabrica „Colentina" din București, încheiată cu satisfacerea principalelor revendicări ale greviștilor.

nov. 4. George Enescu termină *Suita a III-a, Săteasca;* prima audiție la 2 febr. 1939, la Carneggie Hall cu Filarmonica din New York (dirijor: compozitorul).

nov. 10. Se promulgă un nou cod comercial.

nov. 24. În urma unei vizite neoficiale în Germania are loc la Berghof întîlnirea dintre Hitler și Carol al II-lea, la care Hitler îi cere regelui României să rupă legăturile cu Anglia și Franța, să încheie o alianță în toate domeniile cu Germania și să aducă la putere Garda de fier.

dec. 5. Legea pentru înființarea „Băncii pentru industrializarea și valorificarea produselor agricole" (B.I.N.A.G.); acorda credite pentru producția și valorificarea produselor pe proprietățile agricole mai mari de 5 ha.

dec. 9. Legația română din Paris este ridicată la rangul de ambasadă.

dec. 16. Se creează organizația politică unică *Frontul Renașterii Naționale* (F.R.N.) și se reorganizează organizația paramilitară „Straja țării".

dec. 17. Premiera piesei *Jocul de-a vacanța* de Mihail Sebastian la Teatrul Comedia din București. În distribuție: V. Maximilian, George Vraca ș.a.; regia artistică: Sică Alexandrescu.

1939. Grigore Benetato: *Problema alimentației pentru individ și colectivitate.*

— Mircea Florian: *Cunoaștere și existență*, scriere de filozofie raționalistă și materialistă.

— Apare ultimul din cele patru volume din *Oameni care au fost* de Nicolae Iorga (vol. I, 1934).

— Ion Minulescu: *Versuri*, ediție definitivă.

— Mihai Eminescu: *Opere*, vol. I, ediția Perpessicius.

— Alexandru Philippide: *Visuri în vuietul vremii.*
— Geo Bogza: *Țări de piatră, de foc și de pămînt.*
— Lucian Blaga: *Artă și valoare.*
— Alexandru Dima: *Conceptul de literatură populară.*
— Demostene Russo: *Studii istorice greco-române.*
— P.C.R. hotărăște refacerea U.T.C.-ului (dizolvat în 1936).

1939, ian. 1. Apare la Iași *Jurnalul literar*, foaie săptămînală de critică și de informație literară (pînă la 31 dec. 1939; a doua serie, la București în 1947—1948), sub direcția lui G. Călinescu.

ian. 1. Legațiile române de la Belgrad, Ankara și Atena sînt ridicate la rangul de ambasadă.

ian. 23—febr. 28. Greva muncitorilor metalurgiști de la fabrica „Goldenberg-București" (azi „Uzina metalurgică Grivița"), încheiată cu victoria greviștilor.

febr. Conferință pe țară a P.C.R., care trasează ca principală sarcină comuniștilor mobilizarea poporului la lupta pentru apărarea independenței și integrității statului român.

febr. 1. Remanierea guvernului Miron Cristea; Armand Călinescu cumulează funcțiile de vicepreședinte al Consiliului, ministru de interne și ministru ad-interim la război și sînt incluși în guvern I. Bujoiu și I. Gigurtu, partizani ai apropierii de Germania hitleristă.

mart. 1. Se semnează la București un acord internațional, prin care Marea Britanie, Franța, Italia și **România** consimt la primirea Germaniei în Comisia europeană a Dunării.

mart. 7. Se formează un guvern prezidat de Armand Călinescu.

mart. 15. Armatele hitleriste cotropesc Cehoslovacia.

mart. 15. Se decretează mobilizarea parțială a armatei române.

mart. 15—30. Demonstrații în întreaga țară în sprijinul Cehoslovaciei, cotropită de hitleriști.

mart. 17. Partidul Comunist din România adresează întregului popor un apel pentru ridicarea la luptă împotriva pericolului hitlerist, considerînd că un război pentru apărarea independenței și granițelor împotriva agresiunii fasciste este un război drept.

mart. 23. Acord economic româno-german (Tratatul asupra promovării raporturilor economice dintre Regatul României și Reichul German), care deschide calea subordonării economiei românești intereselor politicii agresive hitleriste.

mart. 31. Acord româno-francez, care prevede dublarea livrărilor de produse petroliere românești destinate Franței.

apr. 2. Apare la București, săptămînal, *România literară* (pînă la 12 mai 1940), sub direcția lui Cezar Petrescu.

1939, apr. 13. Marea Britanie și Franța acordă garanții unilaterale privind frontierele României (și ale Greciei).
mai 1. Întrunire muncitorească în sala „Tomis" din București, urmată de o mare manifestație pe străzile Capitalei desfășurată sub lozincile „Jos fascismul!", „Jos agresorul hitlerist!", „Vrem România liberă și independentă!"
mai 9. Se decretează o nouă lege electorală prin care se abrogă votul universal.
mai 11. Semnarea acordului economic româno-englez, care prevedea dezvoltarea schimbului de mărfuri, crearea de organizații comerciale engleze în România, înființarea de zone libere în porturile românești etc.
mai 15. Comitetul Central al P.C.R. lansează un apel în care propune concentrarea tuturor forțelor democratice, care să lupte „pentru restabilirea libertăților democratice și pătrunderea în parlament a luptătorilor pentru democrație".
mai 26. Legea pentru organizarea și funcționarea învățămîntului primar și normal, care întărea caracterul practic și variabil, după regiuni geografice și economice, al programelor claselor supraprimare.
iun. Alegeri parlamentare, în urma cărora Frontul Renașterii obține toate locurile în Adunarea Deputaților și Senat.
iun. Plenară a C.C. al P.C.R., care subliniază creșterea pericolului dezmembrării și ocupării României de către Germania și statele revizioniste.
sept. Pentru prima oară, producția cinematografică românească este prezentă la o manifestare internațională — Bienala cinematografică de la Veneția, cu documentarul *Țara moților* de Paul Călinescu.
sept. 1. Armatele hitleriste invadează Polonia, dezlănțuind cel de-al doilea război mondial.
sept. 3. Marea Britanie și Franța declară război Germaniei, dar nu însoțesc această declarație de acțiuni hotărîte.
sept. 7. România se declară neutră și își dă acordul de principiu pentru trecerea prin teritoriul său a materialelor de război destinate ajutorării Poloniei.
sept. 17. Guvernul Poloniei înfrînte se refugiază în România.
sept. 18. Decret-lege pentru mobilizarea agricolă, prin care se acordă autorităților dreptul să rechiziționeze brațele de muncă pe care le considerau necesare pentru exploatările de stat și moșierești.
sept. 19. Încep, la Jebel, tratativele româno-iugoslave privind crearea unui bloc al neutrilor în Balcani și Europa centrală, tratative eșuate însă după cîteva luni.
sept. 21. Primul ministru, Armand Călinescu, exponent al cercurilor burgheziei ostile expansiunii hitleriste, este asasinat de legionari. Îi succedă, la conducerea guvernului, pentru cîteva zile, generalul Gheorghe Argeșanu.

1939, sept. 28. Se formează un guvern prezidat de Constantin Argetoianu.

oct. Înființarea legației române la Lima.

oct. 1. Decret-lege privind schimbul internațional și plățile, a căror responsabilitate revine „Oficiului schimburilor cu străinătatea", creat ad-hoc pe lîngă Ministerul Economiei Naționale, care-și instituie controlul total asupra comerțului.

nov. Începe emiterea de „bonuri pentru înzestrarea armatei".

nov. 24. Se formează un guvern în frunte cu Gheorghe Tătărăscu.

dec. 14—1940, ian. 8. Greva muncitorilor metalurgiști de la fabrica „Metaloglobus" din București, încheiată cu satisfacerea parțială a revendicărilor.

dec. 14—1940, ian. 30. Greva muncitorilor de la fabrica de textile „Galia" din București, încheiată cu victoria muncitorilor.

dec. 21. Încheierea unor noi acorduri economice româno-germane.

dec. 22. Premiera la Opera Română din Cluj a operei *Kir Ianulea* de Sabin Drăgoi (libretul după I.L. Caragiale).

1940. Ion Simionescu: *Fauna sarmatică din România.*
— Eugen Angelescu: *Introducere în chimia fizică.*
— Virgil Madgearu: *Evoluția economiei românești după războiul mondial.*
— Sextil Pușcariu: *Limba română*, vol. I (vol.II, 1959).
— Eugen Lovinescu: *Titu Maiorescu* (2 vol.).
— Șerban Cioculescu: *Viața lui I.L.Caragiale.*
— Pompiliu Constantinescu: *Tudor Arghezi.*
— Lucian Blaga: *Diferențialele divine.*
— Mihai Beniuc: *Cîntece noi.*
— Gheorghe Petrașcu pictează *Colț din atelierul artistului.*
— Înființarea la Iași a Institutului de istoria românilor „A.D. Xenopol".

1940—1945. Nicolae Cartojan: *Istoria literaturii române vechi* (3 vol.).

1940, febr. 2—4. Conferința Înțelegerii Balcanice la Belgrad, la care pactul celor patru țări aderente (România, Iugoslavia, Grecia și Turcia) se prelungește cu încă șapte ani.

apr. 10. George Enescu termină *Impresii din copilărie*, suite pentru vioară și pian (prima audiție la Ateneul Român, autorul la vioară, Dinu Lipatti la pian).

mart.—apr. Eliberarea membrilor Gărzii de fier (legionarii) deținuți în lagărele de concentrare.

mai. Decret-lege prin care Ministerul Economiei Naționale este învestit cu depline puteri a lua toate măsurile privind organizarea, coordonarea și controlul producției, circulației și comunicației articolelor necesare armatei și populației

civile atît în economia internă, cît şi în schimburile cu străinătatea.

1940, mai 27. Acord economic româno-german („Ölwaffen Pakt", „pactul petrolului"), care adînceşte dependenţa de Germania hitleristă a economiei naţionale (printre prevederile esenţiale pactul conţinea obligaţia României de a livra petrol şi alte produse petroliere la preţul din 1938 şi de a achiziţiona armament la preţul zilei).

iun. 22. Se creează Partidul Naţiunii, partid unic, totalitar, care înlocuieşte Frontul Renaşterii Naţionale.

iun. 26. Notă ultimativă a guvernului sovietic adresată României; Basarabia şi Bucovina de nord intră în componenţa U.R.S.S.

iul. 1. România renunţă la garanţiile anglo-franceze din 13 apr. 1939.

iul. 4. Se formează un guvern prezidat de Ion Gigurtu, în care reprezentanţii grupărilor fasciste deţin poziţii însemnate (Horia Sima, şeful Gărzii de fier, devine membru al guvernului).

iul. 11. România se retrage din Liga Naţiunilor.

iul. 15. Scrisoarea lui Hitler adresată regelui Carol al II-lea, prin care îi cere pe un ton ultimativ să facă unele concesii teritoriale Ungariei horthyste adăugînd că dacă România nu se va încadra integral în „noua ordine", atunci „sfîrşitul va fi mai devreme sau mai tîrziu, posibil chiar în foarte scurt timp, distrugerea României".

iul. 24. Decret-lege pentru stabilirea regimului muncii în împrejurări excepţionale, prin care se interzic grevele.

iul. 26. Întrevedere între Ion Gigurtu (primul ministru) şi Mihail Manoilescu (ministru de externe), de o parte, şi Adolf Hitler şi Joachim von Ribbentrop, pe de alta, la Salzburg. Se recomandă guvernului român să răspundă revendicărilor Ungariei horthyste prin propuneri şi negocieri directe.

aug. 8. Se semnează un nou acord economic româno-german, prin care tot surplusul de cereale al României se îndreaptă spre Germania hitleristă şi aliaţii săi.

aug. 16—24. Tratative româno-ungare la Turnu Severin. Delegaţia maghiară cere alipirea la Ungaria horthystă a unui teritoriu reprezentînd mai mult de jumătate din Transilvania, în timp ce delegaţia română susţine principiul schimbului de populaţii. Tratativele eşuează.

aug. 29—30. Şedinţă a Consiliului de Coroană, care dezbate situaţia politică gravă a României. După îndelungi deliberări Consiliul de Coroană hotărăşte, cu 19 voturi pentru, 10 contra şi o abţinere, acceptarea „arbitrajului" Germaniei şi Italiei.

aug. 30. Se semnează la Viena documentele „arbitrajului" germano-italian („Dictatul de la Viena"), prin care partea de nord a Transilvaniei (43 492 km² şi 2 667 000 de locuitori, în majoritate români) este smulsă României şi predată

Ungariei horthyste; Germania și Italia „garantează" noile frontiere ale României.

1940, aug. 31. Partidul Comunist Român adresează tuturor organizațiilor democratice și partidelor burgheze nefasciste chemarea de a organiza în comun instaurarea unui guvern democratic care să respingă „arbitrajul" și să asigure apărarea granițelor și a independenței României.
aug. 31 — sept. 3. Au loc în întreaga țară puternice manifestații de protest împotriva „Dictatului de la Viena" și a neacceptării acestuia. Demonstrațiile sînt deosebit de puternice la Cluj, Timișoara, București, Brașov, Sibiu, Orăștie, Constanța, Iași și Baia Mare.
sept. 4. Demisia guvernului prezidat de Ion Gigurtu. Generalul Ion Antonescu este numit președinte al Consiliului de Miniștri.
sept. 4. Guvernul interzice orice fel de manifestații politice împotriva „Dictatului de la Viena".
sept. 5. Suspendarea Constituției din febr. 1938. Regele Carol al II-lea cedează generalului Ion Antonescu principalele prerogative ale puterii.
sept. 5. Declarația expresă a guvernului Marii Britanii (prin Winston Churchill și lordul Halifax, ministrul de externe) privind nerecunoașterea arbitrajului germano-italian de la Viena.
sept. 6. Complet izolat și compromis prin politica externă șovăitoare și prin atitudinea capitulantă în fața agresiunii și silit de fasciștii români și germani, Carol al II-lea abdică, transmițînd prerogativele regale fiului său Mihai.
sept. 7. Tratatul de frontieră româno-bulgar de la Craiova prin care partea de sud a Dobrogii („Cadrilaterul", adică județele Durostor și Caliacra) intră în componența Bulgariei.
sept. 10. Apare documentul intitulat *Punctul nostru de vedere* elaborat de P.C.R., care cheamă la luptă împotriva dictaturii militare-legionare.
sept. 11. Dizolvarea Partidului Națiunii.
sept. 14. Printr-un decret regal, România este proclamată „Stat național-legionar". Ion Antonescu își arogă titlul de „Conducător" (imitîndu-l pe „Führer-ul" german și pe „Ducele" italian), iar Horia Sima, șeful mișcării legionare, devine vicepreședintele Consiliului de Miniștri. Se interzice orice activitate politică în afară de aceea a mișcării legionare și a Grupului etnic german.
sept. 29. România iese din Înțelegerea Balcanică.
(toamna). Se desfășoară acțiuni greviste la minele de la Anina și la uzinele din Reșița.
(toamna). Se înființează la Cluj, din inițiativa comuniștilor, „Comitetul național-revoluționar al românilor din nordul Ardealului".
oct. Se introduc primele măsuri de raționalizare a consumului de pîine, făină și mălai.

1940, oct. 12. Începe intrarea trupelor hitleriste în România pe baza „garanțiilor" din 30 aug. privind noile granițe. „Misiunea militară" germană ocupă principalele puncte strategice în Valea Prahovei, în București și pe Prut.
oct. 25. Comisia europeană și Comisia internațională a Dunării sînt înlocuite cu Comisia dunăreană unică, formată din opt membri (Germania, Italia, Slovacia, Ungaria, Iugoslavia, România, Bulgaria și U.R.S.S.).
nov. 3. Se desfășoară în Piața Obor din București o manifestație antifascistă și antirăzboinică, organizată de P.C.R.
nov. 9/10. Zidurile închisorii Doftana se prăbușesc din pricina cutremurului, îngropînd sub dărîmături 14 militanți comuniști, printre care și Ilie Pintilie, membru al C.C. al P.C.R.
nov. 23. Ion Antonescu semnează la Berlin adeziunea României la „Pactul tripartit", încheiat la 27 sept. 1940, la Berlin, între Germania, Italia și Japonia.
nov. 26/27. Sînt masacrați în închisoarea Jilava peste 60 de deținuți foști demnitari și alte persoane care urmau să fie judecate pentru acțiuni antilegionare în timpul lui Carol al II-lea („Masacrul de la Jilava").
nov. 27. Este asasinat de legionari în pădurea Snagov economistul Virgil Madgearu, fost ministru național-țărănist.
nov. 27/28. Legionarii asasinează în marginea comunei Strejnicul pe istoricul Nicolae Iorga, fost prim-ministru, după ce-l ridicaseră din locuința sa de la Sinaia.
nov. 28. Decret-lege pentru reprimarea unor infracțiuni împotriva ordinii publice și intereselor statului.
dec. 4. Se semnează la Berlin un acord de colaborare economic româno-german pe zece ani, prin care economia României este complet subordonată cerințelor „noii ordini" economice europene instituită de naziști.
dec. 18. Se desființează breslele de lucrători, funcționari și meseriași, înființate în timpul dictaturii regale.

1941. Se înființează „Oficiul fabricilor de uleiuri vegetale"; înlocuia cartelul marilor fabrici de ulei.
— Se înființează în locul cartelului „Socomet" „Oficiul fierului" (în care intrau „Societatea Reșița", „Titan-Nadrag-Calan", „Industria sîrmei", „Industriile metalurgice dunărene" ș.a.) pentru desfacerea produselor laminate de fier.
— Se înființează „Oficiul de aprovizionare și distribuire a produselor de pielărie" (O.R.A.P.), care cuprindea cele mai mari întreprinderi producătoare de piele și încălțăminte.
— Grigore C. Moisil introduce calculul modal al propozițiilor în cercetările sale privind logica matematică (în special polivalentă).
— Nicolae Bagdasar: *Filozofia românească de la origini pînă astăzi.*
— Petre P. Negulescu: *Istoria filozofiei contemporane* (ultimul volum, al V-lea, în 1945).

— Ștefan Bârsănescu: *Istoria pedagogiei românești*.
— Andrei Oțetea: *Renașterea și reforma*, București.
— G. Călinescu: *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*.
— Tudor Vianu: *Arta prozatorilor români*.
— Eugen Lovinescu: *Aquaforte*, volumul al IV-lea și ultimul al seriei *Memorii*, începută în 1930.
— Mihail Sadoveanu: *Ostrovul lupilor*.
— Miron Radu Paraschivescu: *Cîntice țigănești*.
— Zaharia Stancu: *Iarba fiarelor*, versuri.

1941, ian. 4. Intră în vigoare regulamentul legii pentru organizarea agriculturii, prin care se introduce pedeapsa penală pentru nepredarea dijmei.
ian. 4. Decret-lege pentru completarea atribuțiilor Ministerului Economiei Naționale privitoare la comerțul bancar și credit și pentru unificarea politicii de credit a statului.
ian. 15. Apare documentul *Pentru pace și independență națională a poporului român*, elaborat de P.C.R., care cheamă toate forțele patriotice să se unească într-un larg front național antihitlerist și să lupte împotriva dictaturii militare-fasciste, pentru independență și suveranitate națională.
ian. 21—23. Mișcarea legionară organizează o rebeliune armată, prin care urmărește să devină singura beneficiară a puterii de stat, cu care ocazie efectuează masacre sîngeroase, jafuri și distrugeri. După înăbușirea rebeliunii de către armată mișcarea legionară este înlăturată de la putere (și interzisă), puterea concentrîndu-se numai în mîinile lui Ion Antonescu.
ian. 28. Se formează un nou guvern, prezidat de generalul Ion Antonescu, format exclusiv din militari și din tehnicieni.
febr. 10. Marea Britanie rupe relațiile diplomatice cu România, extinzînd și asupra ei măsurile de blocadă.
febr. 18. Se militarizează toate instituțiile și întreprinderile de stat și particulare, în care dictatura militară-fascistă avea un interes deosebit.
febr. 26. Apare documentul *De la regimul legionar la dictatura militară*, elaborat de C.C. al P.C.R.
mart. 6. Premiera la Opera Română din București a operei *Alexandru Lăpușneanu*, de Alexandru Zirra.
mart. 13. Decret-lege pentru mobilizarea agricolă, care prevedea „rechiziționarea" pentru muncile agricole a tuturor locuitorilor valizi nemobilizați de la 12 ani în sus.
mart. 27. Se creează la Berlin concernul „Kontinentale Öl" care supraveghează interesele petroliere ale Germaniei în România, subordonînd complet industria petrolieră românească.
apr. 15—mai 5. Puternica grevă a minerilor din Valea Jiului, care îngreuiază aprovizionarea armatei antonesciene și a trupelor germane aflate în țară.

1941, mai. Apare la București, lunar, *Revista română. Literatură-știință-artă* (pînă în mart. 1942), sub direcția lui Zaharia Stancu.
mai 3. Se creează „Centrul național de românizare", cu scopul exproprierii întreprinderilor evreilor și atribuirii acestor întreprinderi capitaliștilor români care sprijineau dictatura militară-fascistă.
iun. 2. Ia ființă Societatea anonimă româno-germană pentru industria și comerțul fierului „Rogifer", care preia controlul asupra celor mai importante uzine metalurgice din România.
iun. 11—12. Se semnează la München și la Berchtesgaden acordurile germano-române, prin care guvernul antonescian se angajează să ia parte la războiul împotriva U.R.S.S.
iun. 22. Germania hitleristă dezlănțuie războiul împotriva U.R.S.S., în care, fără consultarea poporului român, este împinsă și România.
iul. Un grup de ofițeri superiori, în frunte cu generalul Nicolae Ciupercă, demisionează în semn de protest față de continuarea războiului.
iul. 8. P.C.R. dă o circulară în care demască agresiunea împotriva U. R. S. S., chemînd întregul popor la luptă pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste și pentru ieșirea României din războiul hitlerist.
sept. 6. P.C.R. adresează partidelor, grupărilor și personalităților politice nefasciste platforma-program intitulată *Lupta poporului român pentru libertate și independență națională,* care preconiza unirea tuturor forțelor naționale pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste, ieșirea din războiul hitlerist și alungarea din țară a trupelor germane, formarea unui guvern al independenței naționale cu participarea tuturor forțelor patriotice, eliberarea părții de nord a Transilvaniei etc.
(toamna). Încep acțiunile de partizanat în Delta Dunării.
sept. 30 — 1942, apr. 20. Se desfășoară bătălia de lîngă Moscova, în care armatele hitleriste suferă prima mare înfrîngere militară în timpul celui de-al doilea război mondial.
oct. 2. Decret-lege privind regimul muncii în timp de război, prin care durata muncii se prelungește la 56—72 de ore săptămînal.
dec. 6. Marea Britanie declară război României.
dec. 7. Japonia atacă prin surprindere baza militară a S.U.A. de la Pearl-Harbour, dezlănțuind războiul în Oceanul Pacific.
dec. 8. Canada și Noua Zeelandă declară război României.
dec. 10. Australia declară război României.
dec. 11. Uniunea Sud-Africană declară război României.
dec. 12. România declară război S.U.A.
dec. 30. Se înființează organizația paramilitară „Munca tineretului român".

1942. Se înființează „Oficiul cauciucului", care cuprindea 3 fabrici de produse de cauciuc.

— Se înființează „Oficiul lînii" din care făceau parte toate întreprinderile care colectau și prelucrau lîna.

— Dumitru Tudor: monografia *Oltenia romană.*

— Theodor Pallady pictează *Autoportret cu paletă.*

— Mihail Sadoveanu: *Oamenii măriei-sale* (vol. III din *Frații Jderi*).

— Șerban Cioculescu: *Aspecte lirice contemporane.*

— Tudor Vianu: *Introducere în teoria valorilor întemeiată pe observația conștiinței.*

— Mihai Ralea: *Înțelesuri.*

1942—1945. Lucian Grigorescu pictează seria peisajelor bucureștene.

1942—1948. Dimitrie Popovici editează *Studii literare* (4 vol.), Sibiu.

1942, ian. — febr. Apare gazeta *Buletinul C.C. al P.C.R.*

ian. 1. **Apare Rezoluția C.C. al P.C.R. intitulată Pieirea sau salvarea poporului român,** care cheamă la lupta pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste, ieșirea din războiul hitlerist și eliberarea țării de sub jugul fascist.

mart. Vladimir Streinu preia conducerea *Preocupărilor literare* care adoptă apoi titlul de *Kalende.*

mart. Se desfășoară procesul a 19 antifasciști de la „Uzinele I.A.R."-Brașov.

mart. 20. Decret-lege pentru organizarea „Creditului național industrial" cu un capital acționar de circa 800 000 000 de lei.

iun. 6. S.U.A. declară război României și Bulgariei.

iun. 12. Patrioții incendiază Arsenalul militar din Tîrgoviște.

iul. 11. Patrioții aruncă în aer depozitul de muniții de la Buzău.

sept. 4 — 1943, febr. 2. Se desfășoară bătălia de la Stalingrad, cea mai mare bătălie a războiului, la care iau parte și unități ale armatei române, încheiată cu capitularea armatelor coaliției hitleriste; cea mai mare parte a trupelor române care participaseră la bătălie cade în prizonierat.

sept. 22. Ion Antonescu este învestit cu puteri excepționale.

oct. 5. Premiera la Opera Română din București a baletului *Demoazela Măriuța* de Mihail Jora.

nov. 19. Se creează Uniunea Patrioților, organizație antifascistă de masă, condusă de P.C.R.

1943. Costin D. Nenițescu semnalează migrarea ionului de hidrură, urmărind din 1933 stabilirea mecanismului eliminării și izomerizării halogenului de clor cetone („reacția Nenițescu").

— Constantin Rădulesu-Motru: *Ofensiva contra filozofiei științifice,* în care critică misticismul.

— Lucian Blaga: *Trilogia cunoașterii*, în care dezvoltă un sistem filozofic agnostic iraționalist.
— Ion Țuculescu, în a cincea sa expoziție personală, expune o serie de opere reprezentative pentru originalitatea tendințelor expresioniste (*Cîmpuri cu rapiță*, *Interioare țărănești* etc.).
— Stanciu Stoian: *Sociologia și pedagogia satului*.
— Constantin Giurescu: *Studii de istorie socială*, București (ediție postumă).
— Eugen Lovinescu: *Maiorescu și posteritatea lui critică*; *T. Maiorescu și contemporanii lui*; *Antologia ideologiei junimiste*.
— Tudor Vianu: *Filozofie și poezie*; *Gheorghe Petrașcu*.
— Mihai Ralea: *Între două lumi*, studii și eseuri.
— G. Călinescu: *Șun, sau calea netulburată*.
— Mihai Beniuc: *Poezii*; *Orașul pierdut*.
— Magda Isanos: *Poezii*.

1943, ian. Apare la Sibiu *Saeculum. Revistă de filozofie* (pînă în iun. 1943), sub direcția lui Lucian Blaga.
ian. 11. Se încheie un Protocol germano-român prin care guvernul antonescian se angajează să continue războiul cu condiția ca Germania să sporească ajutorul militar pentru echiparea unor noi unități care să le înlocuiască pe cele pierdute sau decimate la Stalingrad, cotul Donului și în Caucaz.
ian. 28. Apare primul număr al ziarului ilegal *România liberă*, editat de Uniunea Patrioților.
ian.—febr. Se desfășoară o puternică ofensivă sovietică în Caucaz și pe Donul mijlociu.
mart. Un important grup de foști membri ai P.N.L. în frunte cu Gheorghe Tătărăscu se desparte de vechea conducere liberală potrivnică închegării unui front politic antihitlerist.
mart. 22. Premiera filmului *O noapte furtunoasă*, cu Radu Beligan, Alexandru Giugaru, Florica Demion, George Demetru, Gheorghe Ciprian, Maria Maximilian, Iordănescu-Bruno. Regia: Jean Georgescu.
apr. 30. Premiera pantomimei-balet într-un act *Priculiciul* de Zeno Vancea.
mai 22. Rezoluția Comitetului Executiv al Internaționalei a III-a, Comuniste, privind autodizolvarea acesteia.
iun. Se constituie Frontul Patriotic Antihitlerist, reunind Partidul Comunist din România, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Madosz-ul, Partidul Socialist-Țărănesc, precum și unele organizații locale ale Partidului Social-Democrat.
iul. 5 — aug. 23. Se desfășoară mari acțiuni militare în sectorul central al frontului din est („Bătălia de la Kursk-Orel-Belgorod"), soldată cu o mare înfrîngere a armatei

germane, care desăvîrşeşte cotitura radicală în desfăşurarea războiului, începută la Stalingrad.

1943, aug. 1. Mare raid al aviaţiei anglo-americane asupra oraşului Ploieşti.

sept. 30. Apare în *Informaţia zilei*, celebrul pamflet al lui Tudor Arghezi intitulat *Baroane*, îndreptat împotriva lui Manfred von Killinger, ambasadorul Germaniei naziste la Bucureşti.

oct. 19—30. Conferinţă a miniştrilor de externe ai U.R.S.S., Marii Britanii şi S.U.A. (Molotov, Eden, Hull) la Moscova, cu care ocazie se pun bazele Organizaţiei Naţiunilor Unite.

oct.—nov. Se constituie în Franţa „Frontul naţional român", organ al rezistenţei antihitleriste a românilor aflaţi acolo, în frunte cu Traian Vuia.

nov. 15. Se constituie pe teritoriul U.R.S.S., cu sprijinul guvernului sovietic, Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu", alcătuită din prizonieri români, cu scopul luptei împotriva hitlerismului.

nov. 28. — dec. 1. Conferinţă a şefilor de state ai U.R.S.S., S.U.A. şi Angliei (Stalin, Roosevelt şi Churchill) la Teheran, la care se adoptă o serie de hotărîri privind viitoarele acţiuni ale războiului.

1944. Tiberiu Popovici publică la Paris, în colecţia „Actualités scientifiques et industrielles", monografia *Les fonctions convexes*.

— Grigore Antipa publică lucrarea *Marea Neagră*.

— Lucian Blaga: *Trilogia culturii*, lucrare care, în cadrul unui sistem iraţionalist, dezvoltă unele idei interesante cu privire la filozofia culturii.

— Iorgu Iordan: *Stilistica limbii române*.

— Tudor Vianu: *Filozofia culturii*, scriere raţionalistă, care subliniază rolul culturii în dezvoltarea socială.

— Alexandru Ciucurencu pictează *Ciclamene*.

— Ştefan Pascu: *Petru Cercel şi Ţara Românească la sfîrşitul sec. XVI*, Sibiu.

— Ion Marin Sadoveanu: *Sfîrşit de veac în Bucureşti*.

— Zaharia Stancu: *Anii de fum*, versuri.

— Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu şi Tudor Vianu: *Istoria literaturii române moderne* (vol. I).

mart. 6 — mai 9. Ofensivă generală a armatei sovietice pe frontul de sud, condusă de mareşalul Jukov.

mart. 17. Circa 400 de deţinuţi, cetăţeni sovietici şi antifascişti români, sînt asasinaţi de către hitlerişti în închisoarea de la Rîbniţa.

apr. Un număr de 66 oameni de ştiinţă şi de cultură, membri ai Academiei Române şi profesori la universităţile din Bucureşti, Iaşi şi Sibiu (unde se mutase, în 1940, Universitatea din Cluj) adresează lui I. Antonescu un memoriu comun, prin care cer ruperea imediată a legăturilor cu

Germania hitleristă și ieșirea din războiul hitlerist („Memoriul intelectualilor").

1944, apr. Se creează, pe baza unei platforme antifasciste și de revendicări muncitorești, Frontul Unic Muncitoresc între Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat din România, prin care s-a realizat unitatea de acțiune între cele două partide muncitorești, fapt care a contribuit la sporirea capacității de luptă a clasei muncitoare, la impulsionarea desăvîrșirii alianțelor pe linia Frontului Național Antihitlerist.

apr. Începe în condiții de conspirativitate, din inițiativa P.C.R., crearea formațiunilor de luptă patriotice (București, Valea Prahovei, Banat și Oltenia).

apr. 2. Declarația guvernului U.R.S.S. în legătură cu intrarea trupelor sovietice pe teritoriul României.

apr. 4. Îmbunătățirea conducerii P.C.R. prin înlăturarea elementelor șovăitoare și capitulante în frunte cu Ștefan Foriș, care îndeplinea funcția de secretar general al C.C. al P.C.R.

apr. 4. Bombardament masiv al aviației anglo-americane asupra Bucureștilor, soldat cu mii de morți și de răniți.

apr. 12. Guvernul sovietic propune guvernului român condițiile de armistițiu.

mai. Se creează în Banat grupul de partizani „Mărășești" și intră în acțiune grupul de partizani din Maramureș.

mai 1. Se dă publicității *Manifestul* Frontului Unic Muncitoresc, care chema toate partidele și organizațiile politice la luptă hotărîtă pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

mai 26. Se realizează o înțelegere de colaborare politică în lupta antihitleristă între P.C.R. și gruparea liberală condusă de Gheorghe Tătărăscu.

iun. Intră în acțiune, pe Valea Prahovei, grupul de partizani „Carpați", iar în Moldova grupul de partizani „Tudor Vladimirescu".

iun. 6. Trupele aliate debarcă pe coasta Normandiei, deschizînd cel de-al doilea front în Europa.

iun. 13/14. Are loc la București o consfătuire conspirativă a reprezentanților P.C.R., palatului regal și armatei. Se adoptă planul propus de P.C.R. privind răsturnarea dictaturii militare-fasciste, concomitent cu întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor. Se constituie un Comitet militar, care avea sarcina să pregătească acțiunile militare necesare înfăptuirii insurecției.

iun. 20. Se creează, pe baza unei platforme antifasciste, general-democratice, Blocul Național-Democrat (B.N.D.), alcătuit din partidele comunist, social-democrat, național-țărănesc și național-liberal. Platforma cuprindea următoarele obiective: încheierea fără întîrziere, în baza ofertei făcute de aliați, a armistițiului cu Națiunile Unite, ieșirea Româ-

niei din războiul hitlerist, eliberarea țării de sub ocupația germană, alăturarea ei Națiunilor Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale, înlăturarea regimului de dictatură și înlocuirea lui cu un regim constituțional, democratic, pe baza acordării drepturilor și libertăților civice tuturor cetățenilor țării.

1944, iul. 22, 28, 31. Puternice bombardamente ale aviației americane asupra Bucureștilor.

aug. 12/13. Evadarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej din lagărul de la Tîrgu Jiu. Ulterior evadează din același lagăr și alți militanți de seamă ai partidului.

aug. 20. Începe ofensiva Fronturilor 2 și 3 ucrainene pe direcția Iași-Chișinău, ceea ce contribuie la crearea unor condiții favorabile declanșării insurecției armate antifasciste.

ROMÂNIA SOCIALISTĂ

1944, aug. 23. **Începe la Bucureşti insurecţia armată antifascistă, încununarea mişcării de rezistenţă antihitleristă din timpul războiului, organizată şi înfăptuită pe baza unei largi coaliţii de forţe democratice şi patriotice sub conducerea P.C.R.** Dictatura militară-fascistă este răsturnată. România iese din războiul hitlerist şi se alătură Naţiunilor Unite. Insurecţia din August 1944 marchează **începutul revoluţiei populare în România.**
ora 17. Arestarea principalilor membri ai guvernului Ion Antonescu. Se formează un guvern alcătuit din militari şi tehnicieni, reprezentanţi ai palatului regal şi cîte un reprezentant al partidelor politice componente ale Blocului Naţional Democrat (ca miniştri fără portofoliu), sub preşedinţia generalului Constantin Sănătescu. Noul guvern emite o serie de decrete-legi privind amnistia generală pentru infracţiunile politice, militare şi agrare săvîrşite după 1 ian. 1918 şi desfiinţarea lagărelor de internare, punînd în libertate pe toţi deţinuţii politici condamnaţi pentru activitate antifascistă, revoluţionară, democratică.
ora 20. Unităţile militare şi formaţiunile de luptă patriotice din Bucureşti încep să ia sub controlul lor obiectivele româneşti şi să blocheze pe cele hitleriste.
ora 22. Difuzarea prin radio a proclamaţiei regelui Mihai I privind doborîrea dictaturii militare-fasciste, ieşirea României din războiul hitlerist şi alăturarea ei la coaliţia Naţiunilor Unite.

1944, aug. 23, ora 23. Noul şef al Marelui Stat Major al Armatei Române, generalul Gheorghe Mihail, dă directiva operativă

privind stabilirea misiunilor armatei române împotriva trupelor hitleriste.
aug. 24. Forțele germane dezlănțuie un atac general asupra Capitalei în scopul înăbușirii insurecției. Aviața hitleristă bombardează sălbatic Bucureștii, distrugînd, printre altele, clădirea Teatrului Național, construită cu un secol în urmă.
aug. 24. Confirmarea stării de beligeranță cu Germania printr-o declarație oficială de război a guvernului român, difuzată prin radio și publicată în presa din 25 aug.
aug. 24. Apare primul număr legal al ziarului democratic, antifascist *România liberă*.
aug. 24. Apare primul număr legal al ziarului *Libertatea*, organ central de presă al P.S.D.
aug. 24—25. Lupte crîncene în urma cărora formațiunile patriotice și armata realizează curățirea Bucureștilor de trupele hitleriste, apoi pînă la 28 aug. și a împrejurimilor Capitalei.
aug. 24—29. Trupele hitleriste din Dobrogea sînt dezarmate și capturate.
aug. 24—31. Operațiuni militare de curățire a orașului Ploiești și a Văii Prahovei de trupe hitleriste, executate de formațiuni de luptă patriotice și de unități ale armatei române.
aug. 25. Ziarul *New York Times* scrie că istoria va consemna actul de la 23 August „ca unul dintre cele mai hotărîtoare evenimente ale întregului război", iar ziarul *Le Figaro*, că acesta „este un eveniment de mare importanță, care a dat una dintre cele mai sensibile lovituri celui de-al III-lea Reich".
aug. 26—31. Lichidarea trupelor hitleriste din zona Turnu Severin — Orșova.
aug. 27—30. Au loc în București și în alte orașe din țară primele adunări muncitorești în libertate; se aleg comitete de întreprinderi și se trece la constituirea de sindicate muncitorești unice revoluționare.
aug. 28. În legătură cu insurecția armată din August 1944, ziarul *Pravda* scria: „...Importanța ieșirii României din Axă depășește cadrul României. Presa străină are dreptate să spună că aceasta înseamnă prăbușirea întregului sistem de apărare german din Balcani..."
aug. 29. Plecarea la Moscova a delegației române (Lucrețiu Pătrășcanu, Ghiță Pop, Barbu Știrbey și Dumitru Dămăceanu) pentru încheierea armistițiului cu Națiunile Unite.
aug. 30—31. Unități de avangardă ale Armatei Sovietice intră în București.
aug. 31. Abrogarea, printr-un decret regal, a legislației din sept. 1940, referitoare la învestirea președintelui Consiliului

de Miniştri cu depline puteri şi fixarea prerogativelor regale. Reintră în vigoare prevederile Constituţiei din 1923 cu privire la drepturile cetăţenilor şi exercitarea puterilor în stat.

1944, aug. 31. Forţele armate române şi formaţiunile de luptă patriotice încheie victorios acţiunea de zdrobire a unităţilor Wehrmacht-ului din regiunile centrale şi sudice ale României, soldată cu capturarea a 56 455 de militari germani (între care 14 generali, 1 421 de ofiţeri şi 4 088 de subofiţeri), a importante cantităţi de armament şi material de război.

sept.—oct. Sub presiunea maselor populare şi a forţelor democrate începe curăţirea aparatului de stat şi a întreprinderilor economice de elementele fasciste.

sept. 1. Are loc la Bucureşti Conferinţa delegaţiilor comitetelor centrale ale P.C.R. şi P.S.D., care hotărăşte organizarea mişcării sindicale unite pe baza principiilor luptei de clasă şi a internaţionalismului proletar. Înfiinţarea Comisiei de organizare a mişcării sindicale unite.

sept. 1—3. Comitetul Executiv al Partidului Socialist (C. Popovici) hotărăşte să-şi înceteze activitatea ca partid aparte, dînd cuvînt de ordine membrilor şi simpatizanţilor săi să se înscrie în sindicate şi în Uniunea Patrioţilor.

sept. 5. Constituirea Frontului Unic Muncitoresc al tineretului între U.T.C. şi U.T.S.

sept. 5—8. Zdrobirea de către Armata a 4-a română a ofensivei germano-ungare din centrul Transilvaniei.

sept. 6. Se încheie Protocolul de constituire a Grupului Patriotic Antihitlerist, în compunerea P.C.R., P.S.D., Frontului Plugarilor, Uniunii Patrioţilor şi Partidului Socialist-Ţărănesc.

sept. 7. Marile unităţi ale armatei române participante la războiul antihitlerist sînt încadrate din punct de vedere operativ în Frontul 2 ucrainean.

sept. 9. După zdrobirea ofensivei germano-ungare Armata a 4-a română trece la ofensivă în centrul Transilvaniei.

sept. 11—18. Ofensivă a trupelor germano-ungare (Armata a 3-a ungară şi Armata a 2-a de tancuri germană) în Crişana şi Banat.

sept. 12. Se semnează la Moscova Convenţia de armistiţiu dintre guvernul român şi guvernele Naţiunilor Unite, prin care se consfinţeşte starea de fapt a ieşirii României din războiul antisovietic şi întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste. Convenţia prevede, printre altele, participarea în continuare a României la război cu cel puţin 12 divizii (efectiv care a fost în mod curent mult depăşit) şi anularea prevederilor „Dictatului de la Viena" şi plata unor despăgubiri de război către Uniunea Sovietică şi celelalte Naţiuni Unite.

1944, sept. 17— oct. 5. Armata a 4-a română poartă lupte grele pentru forțarea Mureșului în centrul Transilvaniei, în zona Oarba de Mureș — Dealul Sîngiorgiu — Iernut, zdrobind rezistența înverșunată și bine organizată a armatelor germano-ungare.
sept. 18. Postul de radio New York transmite „...Prin trecerea României de partea aliaților, Germania este amenințată din sud-est, iar Ungaria se află în pragul prăbușirii. Drumul din sud-est care duce la Budapesta, Praga și Viena este deschis. Este o contribuție de care poporul român poate să se felicite".
sept. 19. Se publică Legea nr. 461, privitoare la purificarea administrațiilor publice.
sept. 21. Apare primul număr legal al ziarului *Scînteia*, organ central de presă al C.C. al P.C.R.
sept. 24. Are loc la București pe stadionul A.N.E.F. (azi Stadionul Republicii), un mare miting, convocat de sindicate, la care se cere formarea unui guvern democratic și închegarea unui front național-democrat.
sept. 26. Este dat publicității Proiectul de platformă a Frontului Național Democrat din România (F.N.D.), elaborat de C.C. al P.C.R. și propus tuturor forțelor democratice. Printre principalele prevederi figurează instaurarea unui regim de reală democrație, sprijinirea prin toate mijloacele a frontului antihitlerist, refacerea economiei naționale, înfăptuirea unei reforme agrare democratice etc.
sept. 26. Partidul Socialist-Țărănesc aderă la proiectul de platformă al F.N.D.
sept. 27. Uniunea Patrioților aderă la proiectul de platformă al F.N.D.
sept. 27. Societatea scriitorilor români aderă la proiectul de platformă al F.N.D.
sept. 28. Uniunea Tineretului Comunist aderă la proiectul de platformă al F.N.D.
sept. 28. Trupele române eliberează orașul Tîrgu Mureș.
sept. 29. C.C. al Frontului Plugarilor aderă la proiectul de platformă al F.N.D.
sept. 29. C.C. al P.S.D. aderă la proiectul de platformă al F.N.D.
oct. 2. Are loc ședința comună a delegațiilor comitetelor centrale ale P.C.R. și P.S.D., care hotărăște ca proiectul de platformă al F.N.D. să fie adoptat ca program al Frontului Unic Muncitoresc.
oct. 6. Madosz-ul aderă la proiectul de platformă al F.N.D.
oct. 6. Armatele române și sovietice trec la o puternică ofensivă cu scopul eliberării nord-vestului Transilvaniei și a teritoriului ungar pînă la Tisa („Operația Debrețin").
oct. 8. Are loc la București pe stadionul A.N.E.F. o mare manifestație populară (circa 100 000 de cetățeni), la care se cere demisia guvernului Sănătescu și instaurarea unui guvern democratic format de F.N.D.

1944, oct. 8—1945, ian. 19. Armata română participă la operațiunile militare de pe teritoriul Ungariei.
oct. 9. Armatele română și sovietică din centrul Transilvaniei dezlănțuie o puternică ofensivă în direcția Cluj.
oct. 11. Trupe române și sovietice eliberează orașul Cluj.
oct. 12. Eliberarea de către trupe române și sovietice a orașului Oradea.
oct. 12. Se creează Consiliul Frontului Național Democrat (F.N.D.) alcătuit din reprezentanți ai P.C.R., P.S.D., Sindicatelor Unite, Frontului Plugarilor, Uniunii Patrioților.
oct. 15. Au loc la București, Craiova, Brașov, Petroșani, Timișoara, Arad, Sibiu, Constanța, Bacău etc. puternice manifestații populare pentru instaurarea unui guvern al F.N.D.
oct. 16. Se publică manifestul-program al P.N.Ț., potrivnic transformărilor revoluționare.
oct. 18. Demisia din guvern a reprezentanților P.C.R. și P.S.D.
oct. 19. Ca urmare a refuzului P.N.Ț. și P.N.L. de a adera la proiectul de platformă a F.N.D., Blocul Național-Democrat se destramă.
oct. 20. Eliberarea orașului Debrețin. Pentru contribuția la această operațiune militară, Diviziei „Tudor Vladimirescu" i se adaugă la titulatură numele orașului.
oct. 25. Armatele română și sovietică eliberează orașele Satu Mare și Carei, izgonind ultimele trupe hitleriste-horthyste de pe teritoriul românesc; **se încheie eliberarea întregului teritoriu al României de sub ocupația fascistă.**
oct. 28. Mare manifestație populară la Galați; forțele democratice înlătură vechiul prefect și instalează un nou prefect în jud. Covurlui.
oct. 29. Începutul „Operației Budapesta", la care participă Fronturile 2 și 3 ucrainene și trupele române.
nov. Sub îndrumarea sindicatelor se introduce controlul muncitoresc asupra producției și controlul cetățenesc asupra distribuirii articolelor de larg consum.
nov. Apare la București, bilunar sau lunar, *Orizont. Literatură, artă, cultură, gîndire socială* (pînă la 1 mart. 1947), sub direcția lui Sașa Pană, grupînd condeiele progresiste din generațiile vîrstnice și tinere. Este prima publicație literară a noii etape din cultura română deschisă de evenimentele de la 23 August. În 1947 își schimbă titlul în *Revista literară*, trecînd sub conducerea lui Miron Radu Paraschivescu, iar în 1948 devine revista *Flacăra*, care continuă să apară și azi.
nov. Reapare la București seria a III-a a *Vieții românești* (pînă în iun.—iul. 1946), sub conducerea lui Mihai Ralea și D.I. Suchianu.

1944, nov. 4. Formarea sub președinția generalului C. Sănătescu a guvernului de coaliție a F.N.D. cu principalele partide burgheze P.N.Ț. – Maniu și P.N.L. – Brătianu, în care F.N.D. deținea vicepreședinția, o treime din departamente și trei subsecretariate de stat.
nov. 4. Forțele populare instalează peste capul autorităților un nou prefect democrat în jud. Constanța.
nov. 5. Armata a 4-a română începe acțiunea de forțare a Tisei.
nov. 11. Ia ființă „Asociația română pentru strîngerea legăturilor cu Uniunea Sovietică" (A.R.L.U.S.).
nov. 11. În județele din partea de nord a Transilvaniei se instituie administrația militară sovietică; potrivit declarației guvernului sovietic, aceasta urma să asigure, în spatele frontului, ordinea necesară continuării operațiunilor militare împotriva armatelor fasciste.
nov. 16. Desființarea gărzilor „Iuliu Maniu".
nov. 17. Muncitorii de la uzinele „Malaxa" (azi „23 August") din București înlătură vechea direcție.
nov. 21 — dec. 21. Trupele române duc lupte în nordul Ungariei pentru cucerirea Munților Bükk.
nov. 30. Ședință extraordinară a Comitetului Executiv Central al Partidului Socialist-Țărănesc, care hotărăște contopirea partidului cu Frontul Plugarilor.
dec. 1. Apare la București ziarul *Viața sindicală*, organ săptămînal al mișcării sindicale unite din România.
dec. 2. Demisia celui de-al doilea guvern Sănătescu.
dec. 6. Se formează un guvern prezidat de generalul Nicolae Rădescu. Forțele democratice își mențin în întregime pozițiile.
dec. 10—11. Conferință a P.S.D. Rezoluția adoptată subliniază necesitatea unirii eforturilor tuturor forțelor democrate și în primul rînd ale clasei muncitoare.
dec. 15. Se creează sub îndrumarea P.C.R. Organizația sportului popular (O.S.P.), care activează în paralel cu U.F.S.R.
dec. 18. Unități ale Armatei a 4-a române pătrund pe teritoriul Cehoslovaciei, participînd la operațiuni pînă la 12 mai 1945.
dec. 18. Se promulgă decretul-lege pentru abrogarea legislației rasiale.
dec. 19. Se publică Manifestul-program al P.N.L.—Tătărăscu.
dec. 26. Trupe ale Diviziei „Tudor Vladimirescu-Debrețin" eliberează orașul Sálgótarján.

1945. Se încheie construcția clădirii Halelor din Piața Obor, începută în 1939 (arhitect: Horia Creangă).
— Karl Marx: *Scrieri alese*, vol. I, București.
— Lucrețiu Pătrășcanu: *Un veac de frămîntări sociale 1821—1907*, scriere de interpretare marxistă a societății românești în perioada considerată.

— Constantin Daicoviciu publică sinteza *La Transylvanie dans l'antiquité*, București.
— Andrei Oțetea: *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în Țările Române*, București.
— Geo Bogza: *Cartea Oltului.*
— G. Călinescu: *Istoria literaturii române. Compendiu.*
— Dumitru Popovici: *La littérature roumaine a l'époque des lumières*, Sibiu.
— Gheorghe Anghel realizează statuia în piatră a lui George Enescu (bustul în bronz, 1943).
— Constantin Baraschi execută *Monumentul ostașului sovietic*, ridicat în Piața Victoriei din București.

1945—1947. Ion Țuculescu realizează seria de picturi cu interpretări de motive folclorice (*interioare țărănești, peisaje din Mangalia* etc.).

1945, ian. 1. Trupe ale Corpului 7 armată român încep luptele în interiorul orașului Budapesta.
ian. 1. Apare la Sibiu *Revista cercului literar*, revistă lunară de literatură, filozofie și artă (pînă în aug. 1945), sub redacția lui Ion Negoițescu.
ian. 7. Într-un comentariu al postului de radio Londra se menționează: „Dintre națiunile care luptă împotriva Germaniei, România se situează azi în al patrulea rînd în ceea ce privește numărul de ostași care participă la bătăliile de distrugere a nazismului".
ian. 9. Semnarea la București a protocolului privind aranjamentul complementar între România și Bulgaria pentru schimburile comerciale și de plăți, prima convenție comercială încheiată de România după 23 August 1944.
ian. 15. Corpul 7 armată român, care participa la bătălia Budapestei, este transferat pe frontul din Cehoslovacia.
ian. 16. Semnarea la București a Convenției sovieto-române, prin care se stabilesc cantitățile de mărfuri care trebuie livrate, în fiecare an de executare a prevederilor armistițiului, Uniunii Sovietice în contul despăgubirilor de război.
ian. 20. Decret-lege privind organizarea sindicatelor, precum și decretele pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război și pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării.
ian. 23. Unități ale Armatei a 4-a române eliberează orașul cehoslovac Rožňava.
ian. 26—30. Congresul general al Sindicatelor Unite, la București. **Se creează Confederația Generală a Muncii (C.G.M.), organ central al mișcării sindicale.**
ian. 29. Se dă publicității în *Scînteia* programul de guvernare al F.N.D. care preconizează instaurarea unui guvern democrat, participarea cu maximum de efort la război, alături de Națiunile Unite, democratizarea aparatului de stat, a armatei și a întreprinderilor, înfăptuirea reformei

agrare, stabilirea de legături prietenești cu toate statele democrate. Programul prevedea o serie de măsuri de natură să cointereseze mica burghezie orășenească și chiar o parte a burgheziei industriale și bancare la refacerea economică a țării.

1945, ian. 31. Prima conferință pe țară a femeilor muncitoare la București.

febr. 6. Decret-lege privind statutul naționalităților, potrivit căruia toți cetățenii sînt egali în fața legii și se bucură de aceleași drepturi civile și politice fără deosebire de rasă, naționalitate, limbă sau religie. Statutul prevedea pedepsirea prin lege a manifestărilor urii de rasă sau a naționalismului.

febr.—mart. Noi acțiuni ale maselor populare pentru democratizarea vieții politice a țării, în timpul cărora sînt înlăturați primarii și prefecții reacționari și înlocuiți cu personalități democratice; în 52 din cele 58 de județe, prefecturile trec sub controlul F.N.D.

febr. 10. C.C. al Frontului Plugarilor lansează manifestul prin care cheamă masele țărănești să treacă imediat la împărțirea pe cale revoluționară a pămînturilor moșierești.

febr. 10—mart. 18. Armata 1 română desfășoară operația pentru zdrobirea bastionului inamic din Munții Javorina.

febr. 11. Are loc în sala „Aro" (azi cinematograful „Patria") din București o adunare la care primul ministru, generalul Rădescu, rostește un discurs provocator la adresa forțelor democrate. Adunarea este urmată de manifestări huliganice pe străzile Capitalei.

febr. 13. Are loc la București în Piața Națiunii un mare miting popular, la care 500 000 de participanți cer instaurarea unui guvern al F.N.D.

febr. 19. Șeful guvernului, generalul N. Rădescu, decide în mod arbitrar demiterea reprezentantului P.C.R. din funcția de subsecretar de stat la Ministerul de Interne.

febr. 23. Gruparea P.N.Ț. condusă de Anton Alexandrescu, constituită sub forma unei disidențe în toamna anului 1944, își părăsește partidul și aderă la programul de guvernare al F.N.D.

febr. Organizațiile locale ale P.N.Ț. și P.N.L. din Iași, Satu Mare, Bistrița, Dej ș.a. aderă la F.N.D.

febr. 24. În București și în alte orașe din țară au loc uriașe manifestații pentru instaurarea unui guvern real democratic. Asupra demonstranților din Capitală s-a tras din clădirile unor instituții publice, provocînd moartea sau rănirea mai multor persoane.

febr. 25. Manifestații de protest în întreaga țară împotriva reprezentanților reacțiunii în guvern.

febr. 26. Declarația publică a unui grup de generali și ofițeri superiori, care condamnă încercarea generalului Rădescu de a folosi armata împotriva poporului.

1945, febr. 28. Sub presiunea luptei revoluționare a maselor populare, guvernul prezidat de generalul Rădescu demisionează.

mart. 2. Dr. Petru Groza primește sarcina de a forma un nou guvern.

mart. 6. Formarea guvernului de largă concentrare democratică condus de dr. Petru Groza, în care F.N.D. deține poziții preponderente (președinția și 14 ministere), iar clasa muncitoare are rolul conducător. Se deschide calea înfăptuirii pînă la capăt a transformărilor cu caracter burghezo-democratic și a trecerii la revoluția socialistă.

mart. 9. Restabilirea administrației românești în partea de nord a Transilvaniei.

mart. 15—25. Lupte deosebit de grele pentru eliberarea orașului cehoslovac Banská-Bystrica, purtate de armatele sovietice și române.

mart. 21. Se înființează Universitatea muncitorească a Partidului Comunist din România (azi Academia de învățămînt social-politic „Ștefan Gheorghiu" de pe lîngă C.C. al P.C.R.).

mart. 23. Legiferarea reformei agrare. Exproprierea a peste 1 468 000 ha (a noua parte a suprafeței arabile a țării) și împroprietărirea a circa 900 000 de familii țărănești (dintre care 400 000 fără pămînt) cu peste 1 100 000 ha.

mart. 25—apr. 11. Operațiunile ofensive ale Armatei 1 române dintre Hron și Morava.

mart. 25—apr. 15. Operațiunile Armatei a 4-a române pentru zdrobirea dispozitivelor hitleriste din Munții Fatra Mare.

mart. 30. Promulgarea Legii nr. 271 pentru purificarea administrației publice.

apr. 9.—mai 5. Operațiunile Armatei a 4-a române pentru cucerirea Munților Fatra Mică.

apr. 9. Se constituie Uniunea femeilor antifasciste din România.

apr. 21. Decretul-lege pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război. Decretul anulează dispozițiile Legii nr. 50 pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război și Legea nr. 51 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării (ambele publicate în 21 ian. 1945).

apr. 25. Decret-lege privind integrarea voluntarilor români din divizia „Tudor Vladimirescu" în cadrul armatei române.

apr. 25—iun. 26. Se desfășoară la San Francisco Conferința Națiunilor Unite, cu participarea delegaților a 50 de state. **Se constituie Organizația Națiunilor Unite** (O.N.U.), se elaborează *Carta O.N.U.* și statutul „Curții Internaționale de Justiție".

mai 1. Se sărbătorește în întreaga țară, prin mari demonstrații, primul 1 Mai liber.

1945, mai 2. Se promulgă decretele-legi pentru reglementarea salariilor și înființarea economatelor, reglementarea regimului prețurilor și circulației mărfurilor și pentru reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic.
mai 6—13. Are loc la Cluj primul Congres liber al Uniunii Populare Maghiare.
mai 7/8. Trupe române aparținînd Armatelor 1 și a 4-a încep participarea la „Operațiunea Praga".
mai 8. Încheierea unor acorduri economice cu U.R.S.S. (modificate la 20 febr. 1947).
mai 9. Reprezentanții U.R.S.S., Marii Britanii, S.U.A. și Franței semnează la Berlin actul de capitulare necondiționată a Germaniei fasciste.
mai 12. Armata română își încheie după 260 de zile de luptă participarea la războiul antihitlerist. În cele nouă luni, efectivele militare angajate de România în lupte s-au ridicat la aproape 540 000 de combatanți. Armata română a străbătut în marșul ei peste 1 000 km, a traversat 17 masive muntoase și a forțat 12 cursuri mari de apă, eliberînd 3 831 de localități, dintre care 53 de orașe. Ostașii români au provocat inamicului pierderi care s-au cifrat la 117 798 de prizonieri și 18 731 de morți găsiți pe teren. Peste 170 000 de militari români și-au jertfit viața pe cîmpul de luptă. Faptele de arme ale trupelor române au fost citate de Comandamentul român prin numeroase ordine de zi pe întreaga armată, pe armate, corpuri și divizii, precum și de Comandamentul Suprem Sovietic prin 7 ordine, 21 de comunicate de război și alte ordine; peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri au fost decorați cu ordine și medalii de război românești, sovietice și cehoslovace.
mai 14. Începe la București, la Tribunalul Poporului, procesul primului lot de criminali de război.
(vara). Secetă în regiunile sudice și răsăritene ale României.
iun. 19. Se promulgă decretul-lege privitor la adaptarea industriei de război la producția de pace.
iun. 24—27. Primul Congres general al Frontului Plugarilor la București; dezbate rolul maselor țărănești în viața politică a țării.
iul. 1. Congresul P.N.L. — Tătărăscu la București.
iul. 1. Apare la București *Tineretea. Săptămînal de atitudine și cultură progresistă* (pînă la 24 apr. 1947), condus de Gh. Nechiti.
iul. 7. Semnarea unui acord economic româno-polon.
iul. 13. Întreprinderea I.A.R.-Brașov trece la producția de pace, începînd munca pentru executarea primului lot de 5 000 de tractoare.
iul. Iau ființă într-o serie de ramuri industriale primele întreprinderi mixte româno-sovietice (SOVROM-uri).
aug. 6. Restabilirea relațiilor diplomatice româno-sovietice.
aug. 10—25. Au loc conferințele organizațiilor regionale ale P.C.R. premergătoare Conferinței Naționale a P.C.R.

1945, aug. 21. Regele Mihai I somează guvernul Petru Groza să-și prezinte demisia, iar în urma refuzului acestuia, hotărăște să nu mai semneze decretele-legi, urmărind să facă inoperantă activitatea guvernului („greva regală").
aug. 23. Trupele române victorioase sînt primite triumfal în București. Puternice manifestații în sprijinul guvernului democratic.
sept. Reapare la București *Revista Fundațiilor* (pînă în dec. 1947), sub conducerea lui Al. Rosetti.
sept. 2. Se semnează actul capitulării necondiționate a Japoniei. **Sfîrșitul celui de-al doilea război mondial.**
sept. 4—13. Vizita la Moscova a unei delegații guvernamentale române, condusă de dr. Petru Groza.
sept. 9. Semnarea unui acord economic româno-cehoslovac.
sept. 23. Apare la București *Lumea. Săptămînal literar, artistic, social* (pînă în 16 ian. 1946), sub direcția lui G. Călinescu.
sept. 25—oct. 8. Congresul Sindical Mondial la Paris. La lucrări participă și o delegație a C.G.M. din România. **Crearea Federației Sindicale Mondiale** (3 oct.).
oct. 12. Semnarea unui acord economic româno-bulgar.
oct. 16—21. Se desfășoară la București lucrările Conferinței Naționale a P.C.R., cu următoarea ordine de zi: Raportul politic al Comitetului Central, Proiectul de statut al P.C.R., alegerea noului Comitet Central. Conferința trasează căile reconstrucției economice și a dezvoltării democratice a țării, a consolidării puterii populare, a construirii unei industrii puternice și electrificării întregii țări. Noul Comitet Central alege în prima sa ședință (22 oct.) pe Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretar general al C.C. al P.C.R.
nov. 8. Manifestație antiguvernamentală la București în Piața Palatului Regal, organizată de P.N.Ț. (Maniu) și P.N.L. (Brătianu), înăbușită prin acțiunea organelor de stat și a maselor muncitoare.
nov. 24. Înființarea Consiliului Superior al Economiei Naționale de pe lîngă Președinția Consiliului de Miniștri în vederea coordonării întregii activități a departamentelor cu caracter economic, financiar și social.
nov. 24. Apare comunicatul C.C. al Frontului Unic Muncitoresc privind acțiunea de încheiere a contractelor colective de muncă pe ramuri de industrie.
dec. 1—3. Conferință generală a P.S.D. la București, care însărcinează Comitetul Central să întreprindă noi acțiuni pentru îmbunătățirea activității Frontului Unic Muncitoresc.
dec. 15. Semnarea unui acord economic româno-iugoslav.
dec. 16—25. Conferința miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Marii Britanii la Moscova, care a dezbătut probleme ale organizării lumii postbelice. Conferința, la propunerea S.U.A. și Marii Britanii, a cerut includerea în

guvernul democrat, ca o condiţie a recunoaşterii acestuia de către cele două state, a cîte unui reprezentant al P.N.Ţ. şi P.N.L. şi organizarea de alegeri parlamentare.

1946. Lucreţiu Pătrăşcanu: *Curente şi tendinţe în filozofia românească*, lucrare de analiză marxistă a unor perioade şi gînditori din filozofia românească.
— Lucian Blaga: *Trilogia valorilor*.
— Constantin I. Gulian: *Introducere în etica nouă*, scriere de interpretare marxistă a fenomenelor morale.
— Tudor Argezi: *Bilete de papagal*.
— George Bacovia: *Stanţe burgheze*.
— Camil Petrescu: *Teatru*, vol. I—III.
— G. Călinescu: *Impresii asupra literaturii spaniole*.
— Şerban Cioculescu: *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*.
— Perpessicius: *Menţiuni critice*, vol. V.
— Mihai Beniuc: *Un om aşteaptă răsăritul*.
— Geo Dumitrescu: *Libertatea de a trage cu puşca*.
— Petru Comarnescu: *Kalokagathon*.
ian. 7. Admiterea în guvernul dr. Petru Groza a cîte unui reprezentant al P.N.Ţ. (Maniu) şi P.N.L. (Brătianu) în calitate de miniştri secretari de stat fără portofoliu; sfîrşitul „grevei regale".
ian. 10—12. Congresul general al Uniunii Patrioţilor la Bucureşti, cu care ocazie aceasta se transformă în Partidul Naţional Popular, partid al păturilor mijlocii.
ian. 20. Constituirea Partidului Ţărănesc-Democrat, condus de dr. Nicolae Lupu.
ian. 25—28. Plenară a C.C. al P.C.R., care precizează tactica partidului în campania electorală, alianţa P.C.R. cu toate forţele democratice reprezentate în guvernul democratic, condus de dr. Petru Groza.
febr. 5. Anglia şi S.U.A. recunosc guvernul democratic, condus de dr. Petru Groza, şi reiau legăturile diplomatice cu România.
febr. 6. P.C.R. face P.S.D. propunerea ca la alegerile parlamentare cele două partide să se prezinte pe aceeaşi listă cu celelalte grupări care formau guvernul dr. Petru Groza.
febr. 24. Fuziunea Partidului Naţional-Democrat cu Partidul Naţional-Liberal (Tătărăscu).
mart. Premiera filmului *Visul unei nopţi de iarnă* de Jean Georgescu după Tudor Muşatescu, cu Maria Filotti, Mişu Fotino, Radu Beligan, G. Demetru.
mart. 5—7. Primul congres al femeilor; Constituirea Federaţiei Democrate a Femeilor din România.
mart. 10. Are loc un Congres extraordinar al P.S.D., care hotărăşte, cu 232 de voturi pentru şi 29 contra, participarea partidului la alegerile parlamentare în bloc cu partidele reprezentate în guvernul democrat, condus de dr. Petru Groza. Scindarea P.S.D. Ulterior, gruparea în frunte cu

C. Titel-Petrescu, care votase împotrivă, se constituie în Partidul Social-Democrat Independent.

1946, mart. 30. Înființarea Operei de Stat din Timișoara.

apr. 13. Semnarea unui acord economic româno-ungar.

apr. 26—27. Conferința comitetelor centrale ale uniunilor sindicale, la care se discută problemele întăririi F.U.M., ale luptei pentru refacerea economiei naționale, împotriva speculei și sabotajului economic.

mai 7—18. Se desfășoară la București procesul grupului de criminali de război, în frunte cu Ion Antonescu. Principalii criminali de război, în frunte cu Ion și Mihai Antonescu, sînt condamnați la moarte și executați la 1 iun. 1946.

mai 17. Partidele și organizațiile democratice reprezentate în guvernul condus de dr. Petru Groza aderă la „Platforma-program a partidelor democratice", propusă de P.C.R. Se constituie Blocul Partidelor Democratice (B.P.D.), alianță electorală alcătuită din P.C.R., P.S.D.R., P.N.L. (Tătărăscu), P.N.Ț. (Alexandrescu), Frontul Plugarilor și P.N.P.

(vara). Puternică secetă în Muntenia și Moldova.

iun. 22. Decret-lege privind desființarea la 28 iun. 1946 a Tribunalului Poporului.

iun. 29. Semnarea unui acord economic româno-elvețian.

iul. Documentarul lui Jean Mihail *Rapsodia română* este bine primit la festivalul de la Cannes.

iul. 3. Acordul economic româno-francez.

iul. 6—8. Plenara C.C. al P.C.R., care stabilește poziția partidului față de curentele șovine și revizioniste.

iul. 15. Legea electorală, prin care se extinde dreptul de vot universal asupra tuturor cetățenilor de la vîrsta de 21 de ani (militari, funcționari de stat și femei). Desființarea Senatului și înființarea parlamentului unicameral.

iul. 29—oct. 15. Conferința de pace convocată la Paris de puterile învingătoare în cel de-al doilea război mondial, pentru pregătirea tratatelor de pace cu Bulgaria, Finlanda, Italia, **România** și Ungaria.

aug. Se creează Uniunea Internațională a Studenților (U.I.S.) cu sediul la Praga. Studențimea română este reprezentată în U.I.S. prin Uniunea asociațiilor studențești din România (U.A.S.R.).

aug. 13. Delegația guvernamentală a României, condusă de Gh. Tătărăscu, expune Conferinței de pace de la Paris punctul de vedere al României privind proiectul de tratat de pace, cerînd recunoașterea calității de cobeligerant, modificarea unor clauze economice și aducînd în același timp adeziunea României la principiile Cartei O.N.U.

aug. 17. Debutul lui Aurel Baranga în dramaturgie cu *Bal la Făgădău* la Teatrul *Comedia*.

sept. 20. Apare la București *Contemporanul*, săptămînal politic, social și cultural. Din 1955 redactor șef G. Ivașcu.

oct. Înființarea la Londra a Organizației internaționale

de standardizare (International Standardization Organisation; ISO), cu sediul la Geneva, din care fac parte organizațiile naționale sau comitetele de standardizare din peste 50 de țări, printre care și România (din 1950).

1946, **oct. 1.** Restabilirea relațiilor diplomatice la rang de legație între România și Argentina.

oct. 11. Conferința de pace de la Paris adoptă proiectul de tratat de pace cu România (38 de articole și 6 anexe).

oct. 23. Ședință comună a comitetelor centrale ale P.C.R. și P.S.D.R., la care se stabilește un plan amănunțit de colaborare în guvern, parlament și sindicate.

nov. 18. Intră în funcțiune conducta de gaz metan care leagă Transilvania de București.

nov. 19. Primele alegeri parlamentare postbelice. Forțele democratice obțin o mare victorie electorală (79,86% din totalul voturilor exprimate și 378 din cele 414 mandate) asupra P.N.Ț. (Maniu) și P.N.L. (Brătianu), victorie care consfințește izolarea completă a acestor partide în viața politică a României.

nov. 29. Pe baza rezultatelor obținute în alegerile parlamentare, Consiliul politic al B.P.D. hotărăște o remaniere a guvernului, președinte al Consiliului de Miniștri rămînînd dr. Petru Groza.

dec. 1. Se deschide la București sesiunea primului parlament democratic.

dec. 20. Adunarea Deputaților votează legea privind etatizarea Băncii Naționale a României. Acest important act cu caracter anticapitalist asigură controlul de stat asupra capitalului bancar și creditelor.

dec. 31. Sînt predate statului primele tractoare fabricate în întregime la uzinele I.A.R.-Brașov.

1947. Ștefan Procopiu identifică pentru prima dată fenomenul cunoscut sub numele de creșterea cîmpului magnetic pămîntesc.

— Mircea Florian: *Dialectica de la Platon la Lenin*, lucrare de istorie a filozofiei, care subliniază valoarea dialecticii și sensul ei de-a lungul dezvoltării gîndirii filozofice.

— Constantin I. Gulian: *Introducere în sociologia culturii.*

— Barbu Zaharescu publică primul manual marxist de economie politică. Manualul, cu toate scăderile inerente oricărui început, a avut un rol formativ și de propagare a teoriei economice marxiste.

— Tudor Arghezi: *Una sută una poeme.*

— Victor Eftimiu: *13 Decembrie și alte poeme.*

— Geo Bogza: *Oameni și cărbuni în Valea Jiului.*

— Nina Cassian: *La scara 1/1* (volum de debut).

— Veronica Porumbacu: *La capătul lui 38* (volum de debut).

— Reapare la București *Jurnalul literar* (pînă în 1948), sub direcția lui G. Călinescu; a editat ziarul *Națiunea*, cu

o pagină literară, unde critica este susţinută mai ales de Al. Piru şi Adrian Marino.

1947—1955. Karl Marx: *Capitalul*, vol. I-III (1-2).

1947, ian. 8—9. Plenara C.C. al P.C.R. adoptă o serie de hotărîri privind întărirea P.C.R. şi a legăturilor sale cu masele.
ian. 20. Secretarul Departamentului de stat al S.U.A. semnează tratatul de pace cu România.
ian. 29. Ministrul de externe al U.R.S.S. semnează tratatul de pace cu România.
febr. 2. Se publică textul oficial al tratatului de pace dintre Naţiunile Unite şi România.
febr. 4. Ministrul de externe al Marii Britanii semnează tratatul de pace cu România.
febr. 10. Delegaţia guvernului României semnează la Paris Tratatul de pace cu Puterile Aliate şi Asociate. României i se recunosc drepturile legitime asupra Transilvaniei de Nord şi i se impune plata unor despăgubiri în contul reparaţiilor de război.
mart. 14—15. Conferinţa Naţională a tineretului la Bucureşti; se creează Uniunea Tineretului Muncitoresc.
mart. 18. La şantierele S.R.T. de la Galaţi se lansează tancul petrolier „S.R.T.-128", construit în întregime în ţară.
apr. 4. Înfiinţarea Organizaţiei Internaţionale a Aviaţiei Civile (International Civil Aviation Organization; OACI-ICAO), instituţie specializată a O.N.U., cu sediul la Montreal. România este membru al OACI din 1965.
apr. 15. Înfiinţarea Filarmonicii de stat „Banatul" din Timişoara.
apr. 17. Înfiinţarea Filarmonicii de stat „Oltenia" din Craiova.
mai 24. Adunarea Deputaţilor votează legea privind înfiinţarea oficiilor industriale în scopul îndrumării, supravegherii şi controlului activităţii economice atît în sectorul de stat, cît şi privat-capitalist.
mai 25—27. Congresul naţional al Frontului democratic universitar la Cluj; se înfiinţează Uniunea naţională a studenţilor din România (U.N.S.R.).
iun. 5. Reforma agrară din 1945 este declarată prin lege „act de guvernămînt".
iun. 10. Adunarea Deputaţilor votează legea pentru reorganizarea Ministerului Apărării Naţionale.
iun. 14. Consiliul de Miniştri aprobă „Propunerile Partidului Comunist Român în vederea îmbunătăţirii situaţiei economice şi financiare a ţării".
iun. 14—iul. 13. Conferinţele regionale ale P.S.D., care reliefează hotărîrea majorităţii membrilor de a întări unitatea clasei muncitoare.
iul. 9. Consiliul de Miniştri hotărăşte să remită secretarului general al O.N.U. declaraţia de intrare a României în O.N.U. şi adeziunea României la Carta Naţiunilor Unite.

1947, **iul. 15.** Instituirea Comisiei pentru redresarea economică şi stabilizarea monetară.
iul. 15. Se adoptă noi legi cu caracter economic, privind controlul utilizării creditelor, organizarea controlului economic de stat şi regimul circulaţiei produselor agricole (instituirea predării către stat a unei cote obligatorii de produse agricole).
iul. 15—16. Vizita în Bulgaria a delegaţiei guvernamentale române, condusă de dr. Petru Groza.
iul. 30. Partidul Naţional-Ţărănesc (Maniu), care se opunea procesului revoluţionar, este dizolvat printr-un jurnal al Consiliului de Miniştri.
iul.—dec. Se introduc în toate marile întreprinderi industriale programe de producţie.
aug. 15. Reformă monetară, care pune capăt inflaţiei şi dezorganizării din sistemul monetar al ţării.
sept. Are loc la Szklarska Poreba (Polonia) o consfătuire a nouă partide comuniste şi muncitoreşti europene (printre care şi P.C.R.), la care se adoptă hotărîrea creării Biroului Informativ al partidelor comuniste şi muncitoreşti din Bulgaria, Cehoslovacia, Franţa, Italia, Iugoslavia, Polonia, **România**, Ungaria şi U.R.S.S. şi editarea organului de presă al acestuia *Pentru pace trainică, pentru democraţie populară*.
sept. 18. Inaugurarea *Teatrului Municipal* din Bucureşti cu *Insula* de Mihail Sebastian.
sept. 27. Birourile politice ale P.C.R. şi P.S.D. hotărăsc discutarea în forurile de conducere ale celor două partide a mijloacelor practice pentru înfăptuirea unităţii politice, organizatorice şi ideologice a mişcării muncitoreşti din România în cadrul unui partid unic muncitoresc.
oct. 4—9. Congresul al XVIII-lea al P.S.D. la Bucureşti, care adoptă o rezoluţie prin care însărcinează C.C. să discute cu C.C. al P.C.R. mijloacele practice pentru realizarea partidului unic al clasei muncitoare.
oct. 11. Se creează Organizaţia Meteorologică Mondială (OMM-WMO; World Meteorological Organization), instituţie specializată a O.N.U. (din 1951) cu sediul la Geneva; România este membră a OMM de la înfiinţarea sa.
oct. 29. Şedinţă a C.C. al F.U.M., la care se constituie comisii pentru elaborarea programului şi a statutului partidului unic al clasei muncitoare.
oct. 30—nov. 12. Are loc procesul intentat conducătorilor fostului Partid Naţional-Ţărănesc.
nov. 6. Adunarea Deputaţilor dă vot de neîncredere activităţii grupării politice a P.N.L.-Tătărăscu. Ca urmare a acestui vot, ultimii reprezentanţi ai burgheziei în guvern, în frunte cu Gheorghe Tătărăscu, sînt înlăturaţi.

1947, nov. 10—13. Congresul al II-lea al C.G.M. la București, la care iau parte 680 de delegați reprezentînd 1 337 000 de oameni ai muncii.
nov. 12. Ședință comună a comitetelor centrale ale P.C.R. și P.S.D. care adoptă în unanimitate programul partidului unic muncitoresc.
nov. 13. Publicarea Platformei partidului unic muncitoresc.
nov. 23—25. Vizita în România a unei delegații guvernamentale ungare, condusă de primul ministru al Ungariei, Dinnyés. Lajos.
nov. 28. Adunarea Deputaților votează proiectul de lege pentru organizarea judecătorească.
nov. — dec. Se organizează primele unități ale comerțului de stat.
dec. 1. Ridicarea legației române de la Praga la rangul de ambasadă.
dec. 2. Brigăzile de tineri încheie construirea conductei de gaz metan Agnita-Botorca.
dec. 17—19. Vizita delegației guvernamentale iugoslave, în frunte cu președintele Consiliului de Miniștri al Iugoslaviei, Iosip Broz Tito, în România.
dec. 19. Semnarea la București a Tratatului de prietenie, colaborare și ajutor mutual dintre România și Iugoslavia.
dec. 30. Regele Mihai I abdică și părăsește țara. Adunarea Deputaților adoptă Legea nr. 363, prin care se proclamă Republica Populară Română, și alege un Prezidiu al acesteia (cu rol prezidențial), compus din Constantin I. Parhon (președinte) și Mihail Sadoveanu, Ștefan Voitec, Gheorghe Stere și Ion Niculi (membri). Se încheie etapa desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice în România și se trece într-o nouă etapă istorică, cea a prefacerilor economice și social-politice cu caracter socialist.

1948. Uzina de strunguri Arad își începe producția.
— Înființarea la București a Institutului de matematică al Academiei și a Institutului de fizică al Academiei.
— Ștefan Procopiu: monografia *Termodinamica.*
— În toate instituțiile de învățămînt superior încep să se predea cursuri de filozofie marxistă.
— Apare seria a doua a revistei *Lupta de clasă,* în care se publică studii de sociologie și filozofie marxistă.
— Expoziția „*Flacăra*“, moment hotărîtor în noua orientare a artelor plastice.
— Apare la București primul număr al revistei de istorie *Studii.*
— David Prodan: *Supplex Libellus Valachorum,* Cluj (ed. 2, 1967).
— Marin Preda: *Întîlnirea din pămînturi* (culegere de schițe).
— Radu Boureanu: *Sîngele popoarelor.*

1948, ian. 4. Comitetul Central al F.U.M. hotărăște formarea unei Comisii centrale de organizare a Congresului de unificare.
ian. 12. Publicarea hotărîrii comitetelor centrale ale Uniunii Tineretului Muncitoresc și Uniunii Tineretului Socialist privind desăvîrșirea unității politice a tineretului.
ian. 12. Decret privind înființarea Ordinului „Steaua R.P.R.".
ian. 16. Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală romîno-bulgar.
ian. 23. Adunarea Deputaților adoptă o nouă lege electorală, potrivit căreia dreptul de vot universal se extinde asupra tuturor cetățenilor de peste 20 de ani.
ian. 24. Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală romîno-ungar.
ian. 24. Începe construirea prin muncă voluntară a Fabricii de confecții din București (la 1 mai 1948 fabrica începe să producă).
ian. 30. Unificarea P.N.Ț.-Alexandrescu cu Frontul Plugarilor.
febr. 4. Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală romîno-sovietic.
febr. 14—16. Conferința pe țară a femeilor la București; se constituie organizația unică de femei Uniunea Femeilor Democrate din România (U.F.D.R.).
febr. 15. Ridicarea Legației române de la Sofia la rangul de ambasadă.
febr. 21—23. Are loc la București **Congresul de unificare a P.C.R. și P.S.D. și de creare, pe baza marxism-leninismului, a Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.)*, partidul unic al clasei muncitoare.** În prima sa plenară, noul Comitet Central îl alege pe Gheorghe Gheorghiu-Dej ca secretar general al C.C. al P.C.R.
febr. 24. Ministrul justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, este destituit în mod abuziv din funcție.
febr. 27. Se constituie Frontul Democrației Populare(F.D.P.), alianță electorală formată din P.C.R., Frontul Plugarilor, P.N.L., Uniunea Populară Maghiară, la care vor adera ulterior toate organizațiile de masă.
mart. 1. Intră în vigoare noua lege de organizare judecătorească prin care se înființează instituția asesorilor populari.
mart. 28. Alegeri parlamentare, care se soldează cu victoria categorică a F.D.P. În Marea Adunare Națională, F.D.P., obține 405 mandate, P.N.L. (Bejan) 7 mandate, iar Partidul Țărănesc Democrat (dr. N. Lupu) 2 mandate.
apr. 1. Încep lucrările pe șantierele naționale ale tineretului de la Bumbești-Livezeni, Salva-Vișeu și Lunca Prutului.

---

* Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român (iul. 1965) a adoptat hotărîrea schimbării denumirii Partidului Muncitoresc Român în aceea de Partidul Comunist Român, Congresul I al P.M.R. devenind astfel Congresul VI al P.C.R. În continuare, în lucrare, va fi folosită denumirea de P.C.R.

1948, apr. 13. Marea Adunare Națională votează în unanimitatea celor 401 deputați Constituția Republicii Populare Române, alege un nou Prezidiu, în frunte cu C.I. Parhon, și Consiliul de Miniștri, în frunte cu dr. Petru Groza.

apr. 29. Decret privind crearea „Ordinului Muncii".

mai 27. Bunurile fostei case regale trec în patrimoniul statului.

iun. Reapare la București *Viața românească*, revistă a Societății scriitorilor din România, sub conducerea lui Cicerone Theodorescu.

iun. 1. Decret pentru ratificarea de către guvernul român a actelor constitutive ale Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) (World Health Organization; WHO), cu sediul la Geneva, semnate la 22 iul. 1946 la New York. Din iul. 1948 OMS devine organizație specializată a O.N.U.

iun. 9. Se publică decretul privind transformarea Academiei Române în Academia Republicii Populare Române.

iun. 9—11. Plenară a C.C. al P.C.R., care aprobă lucrările pregătitoare privind naționalizarea principalelor mijloace de producție.

iun. 11. Marea Adunare Națională votează Legea privind naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, miniere, bancare, de asigurări și de transport. Lichidarea puterii economice a marii burghezii industriale și financiare, crearea sectorului socialist de stat, cu rol conducător în economia națională.

iun. 11. Stabilirea de relații diplomatice între România și Israel.

iun. 24. Are loc la Varșovia o conferință a miniștrilor de externe ai Albaniei, Bulgariei, Cehoslovaciei, Iugoslaviei, Poloniei, **României**, Ungariei și U.R.S.S. în problema germană.

iun. 30—aug. 18. Conferință internațională la Belgrad, privind problemele navigației pe Dunăre. Excluderea statelor neriverane din Comisia de control a navigației și crearea unei noi Comisii a Dunării, cu sediul la Budapesta (la 18 aug.), în compunerea reprezentanților Bulgariei, Cehoslovaciei, Iugoslaviei, **României**, R.S.S. Ucrainene, Ungariei și U.R.S.S. la care aderă și Austria (în 1960).

iul. 1. Se înființează Comisiunea de Stat a Planificării, organul guvernamental central de planificare economică.

iul. 8. Iau ființă centralele industriale, cu sarcina de a conduce, sub îndrumarea ministerelor de resort, întreprinderile naționalizate. Acestea înlocuiesc oficiile industriale.

iul. 21. Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală româno-cehoslovac.

iul. 29. Convenție româno-sovietică privind reducerea livrărilor României către U.R.S.S. în contul reparațiilor de război.

1948, **aug. 3.** Marea Adunare Națională votează legea pentru reforma învățămîntului, prin care întreg învățămîntul este unificat și laicizat.
aug. 4. Nouă lege a cultelor religioase, prin care se garantează tuturor cultelor religioase din România libertatea de a se organiza potrivit doctrinei, canoanelor, tradiției și rînduielilor proprii.
sept. 11. George Enescu termină *Uvertura de concert pe teme în caracter popular românesc* (prima audiție la 23 ian. 1949, Orchestra Simfonică Națională din Washington, dirijor compozitorul).
oct. Zaharia Stancu: *Desculț*, principalul eveniment literar al anului și piatra de hotar spre noua literatură a epocii socialiste.
oct. Stabilirea de relații diplomatice între România și R.P.D. Coreeană.
oct. 7. Decret pentru organizarea stațiunilor de mașini și tractoare (S.M.T.).
nov. 3. Naționalizarea instituțiilor medico-sanitare și a întreprinderilor cinematografice (mijloacele de producție și de exploatare a filmului; 383 de cinematografe și un singur platou de 200 m^2).
nov. 21. Se publică Hotărîrea Biroului Politic al C.C. al P.C.R. privind începerea acțiunii de verificare a activului de partid.
dec. Se deschide prima *Expoziție anuală de stat a artelor plastice* (continuate pînă în 1954).
dec. 10. Adunarea Generală a O.N.U. adoptă *Declarația universală a drepturilor omului*.
dec. 12. Apare Rezoluția Biroului Politic al C.C. al P.C.R. în problema națională.
dec. 14. Stabilirea de relații diplomatice între România și India.
dec. 28. Marea Adunare Națională adoptă planul general economic pe anul 1949.

1949. Înființarea uzinelor „Electroputere" din Craiova.
— Înființarea uzinelor „Semănătoarea" din București.
— Ia ființă Institutul de arheologie din Cluj.
— Înființarea Institutului de istorie a artei din București.
— Ștefan M. Milcu: *Gușa endemică*.
— Ștefan Gh. Nicolau: *Profilaxia și tratamentul sifilisului*.
— Înființarea la București a Muzeului de Artă al Republicii Populare România.
— Alexandru Ciucurencu pictează *Ana Ipătescu la 1848*.
— Stabilirea de către un sportiv român a primului record mondial: Dumitru Paraschivescu la proba de 15 km marș, cu timpul de 1 h 08 : 28,0.
— Mihail Sadoveanu: *Mitrea Cocor*.
— Camil Petrescu: *Bălcescu*, dramă; *Cei ce plătesc cu viața*, nuvele.

— Dan Deşliu: *Cîntec pentru legea cea mare* (debut), *Goarnele inimii*, *Lazăr de la Rusca*.
— Eusebiu Camilar: *Negura*.
— Ion Vitner: *Pasiunea lui Pavel Corceaghin*; *Critica criticii* (col. „Contemporanul").
— Crearea Institutului de istorie şi filologie din Iaşi (din 1963, Institutul de istorie şi arheologie „A.D. Xenopol").

1949, ian. 1. Legea pentru organizarea Asigurărilor sociale de stat.
ian. 1. Ia fiinţă Filarmonica de stat din Sibiu.
ian. 23. Se desfiinţează prin decret poliţia şi jandarmeria şi se creează miliţia populară.
ian. 25. Se creează Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.). România este membru fondator, alături de Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, Ungaria şi U.R.S.S. La C.A.E.R. mai aderă Albania (în febr. 1949), R.D. Germană (în sept. 1950) şi R.P. Mongolă (în iul. 1962).
ian. 26. Tratat de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală româno-polonez.
febr. 6. Partidul Naţional Popular se autodizolvă.
febr. 10. Decretul pentru constituirea fondului pentru finanţarea lucrărilor de investiţii şi pentru vărsarea amortismentelor. Decretul pentru vărsarea beneficiilor; avea drept scop stimularea rentabilizării întreprinderilor şi asigurarea căilor acumulării socialiste.
febr. 23. Decret privind aprobarea statutului pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii ortodoxe române.
mart. Apare săptămînal la Bucureşti *Gazeta învăţămîntului*, editată de Ministerul Învăţămîntului şi Comitetul Uniunii Sindicatelor din învăţămînt şi cultură.
mart. 2. Se expropriază resturile proprietăţilor moşiereşti de cîte 50 de ha, lăsate prin legea de reformă agrară din mart. 1945 (în total 342 319 ha).
mart. 3—5. Plenară a C.C. al P.C.R., care adoptă o rezoluţie privind transformarea socialistă a agriculturii şi sarcinile partidului în lupta pentru întărirea alianţei clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare.
mart. 18. Decret pentru reglementarea sistemelor de salarizare după cantitatea şi calitatea muncii.
mart. 19—21. Congresul de constituire a Uniunii Tineretului Muncitor prin unificarea organizaţiilor de tineret.
mart. 25—27. Conferinţă a scriitorilor la Bucureşti; hotărăşte înfiinţarea Uniunii Scriitorilor din România.
apr. Constituirea Societăţii ştiinţelor medicale din România.
apr. 1. Înfiinţarea Orchestrei de muzică populară „Barbu Lăutaru".
apr. 2. Decret pentru organizarea cooperaţiei în concordanţă cu sarcinile construcţiei socialiste (la sfîrşitul anului 1950,

cooperaţia de consum cuprindea 5 000 000 de membri, grupaţi în peste 4 000 de cooperative).

1949, apr. 2. Naţionalizarea farmaciilor urbane, a laboratoarelor chimico-farmaceutice, a depozitelor de medicamente şi a laboratoarelor de analize medicale.
apr. 10. Sînt instalate în funcţie Comitetele provizorii ale sfaturilor populare.
apr. 13. Premiera piesei *Bălcescu* de Camil Petrescu, în regia lui Sică Alexandrescu şi Dem. Loghin.
apr. 15. Înfiinţarea Filarmonicii de Stat „Gheorghe Dima" din Braşov.
apr. 20—25. Are loc la Paris şi la Praga primul Congres Mondial al Păcii, la care se instituie premiile internaţionale pentru pace.
mai 23. Decret pentru organizarea Agenţiei Române de Presă („Agerpres").
mai 23. Decret pentru organizarea radioficării şi radiodifuziunii.
iun. 9. Înfiinţarea „Societăţii de ştiinţe istorice şi filologice din România".
iun. 25. Decret pentru înfiinţarea „Societăţii pentru răspîndirea ştiinţei şi culturii".
iun. 26. Apare Hotărîrea Biroului Politic al C.C. al P.C.R. privind stimularea şi dezvoltarea culturii fizice şi a sportului.
iul. 14. Decret asupra impozitului, prin care ţărănimea cu gospodării mici a fost complet scutită de impozitul agricol, iar pentru ţărănimea cu gospodării mijlocii el a fost mult redus.
iul. 23. Decret privind crearea Ordinului „Apărarea Patriei".
iul. 24. Se inaugurează primele cooperative agricole de producţie.
aug. 9. Decret pentru înfiinţarea şi organizarea Comitetului de Cultură Fizică şi Sport de pe lîngă Consiliul de Miniştri.
aug. 20. Decret pentru organizarea protecţiei muncii.
aug. 20. Decret pentru organizarea şi funcţionarea Direcţiei marinei comerciale.
sept. 15. Decret pentru înfiinţarea Comisiei controlului de stat (îşi încetează activitatea prin decretul 100 din 14 apr. 1961).
sept. 24. Hotărîrea Consiliului de Miniştri privind introducerea planului de casă, ca instrument al politicii monetare socialiste, menit să asigure întărirea disciplinei financiare.
oct. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi R.D. Germană.
oct. 3. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi R.P. Chineză.
oct. 7. Decret pentru organizarea, funcţionarea şi administrarea Casei de economii şi consemnaţiuni (C.E.C.).
oct. 21. Înfiinţarea Uniunii compozitorilor din România.

1949, dec. Studioul „București", recent înființat, realizează primul său film de lung metraj, *Răsună Valea*, în regia lui Paul Călinescu, pe un scenariu de Mircea Ștefănescu, dedicat muncii brigadierilor de la Bumbești-Livezeni; cea dintîi oglindire cinematografică a noilor realități românești.
dec. 3. Decret pentru înființarea Camerei de comerț exterior a României.
dec. 29. Marea Adunare Națională adoptă legea privind planul de stat pe anul 1950, prin care s-a urmărit desăvîrșirea refacerii economice a țării în vederea trecerii la planuri economice de perspectivă.
dec. 29. Decret pentru constituirea Premiului de Stat și a titlului de Laureat al Premiului de Stat.

1950. Theodor V. Ionescu: monografia *Electricitatea*.
— Alexandru Ghika începe să publice ciclul de lucrări fundamentale referitoare la module normate general, module paranormate etc., îmbogățind analiza funcțională clasică cu noi structuri (clase de spații local convexe abstracte).
— C.T. Ionescu-Tulcea publică lucrarea fundamentală privind măsura pe spațiul-produs, citată în toate lucrările moderne de teorie a probabilităților.
— Începe, pe un teren de 30 ha, construcția „Centrului cinematografic de la Buftea", vasta bază tehnică (4 platouri, laborator, toate anexele) a cinematografiei românești contemporane.
— Se creează Studioul cinematografic „Al. Sahia", consacrat producției de actualități și documentare.
— Înființarea institutelor de arte plastice „Nicolae Grigorescu" la București și „Ioan Andreescu" la Cluj.
— Se deschide Galeria națională a Muzeului de Artă a României.
— Ia ființă Uniunea Artiștilor Plastici din România.
— Cicerone Theodorescu: *Calea Griviței*, poem.
— Marcel Breslașu: *Grivița Roșie*, poem.

1950—1955. Se construiește Casa Scînteii (colectiv de arhitecți sub conducerea lui Horia Maicu).

1950, ian. 28. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Republica Democrată Vietnam.
febr. 17. Hotărîre a Consiliului de Miniștri privind aprobarea statutului pentru organizarea și funcționarea Academiei.
febr. 18. Stabilirea de relații diplomatice între România și Indonezia.
mart. 19. Comitetul permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii adoptă „Apelul de la Stockholm" privind interzicerea necondiționată a armei atomice.
mart. 19—21. Congresul cooperației de consum la București, la care se constituie Uniunea Centrală a Cooperativelor de Consum („Centrocoop").

1950, mart. 30. Hotărîrea Consiliului de Miniştri privind măsurile pentru consolidarea şi continua dezvoltare a gospodăriilor agricole de stat.
apr. 20. Se naţionalizează o parte a fondului de locuinţe de la oraşe.
apr. 29. Stabilirea de relaţii diplomatice între România şi R.P. Mongolă.
mai 25. Decret pentru reorganizarea regimului de stabilire şi de planificare a preţurilor, înfiinţarea Comitetului pentru Preţuri de pe lîngă Consiliul de Miniştri şi crearea Diviziunii preţurilor în cadrul Comisiunii de Stat a Planificării.
mai 26. Decret privind stabilirea regimului de colectare a produselor agricole vegetale (cantităţile de produse agricole colectate deveneau fixe, fiind stabilite în funcţie numai de suprafaţă şi în raport cu condiţiile economice naturale şi cu fertilitatea solului).
mai 30. Marea Adunare Naţională adoptă Codul Muncii; prevedea introducerea principiului socialist al repartiţiei după cantitatea şi calitatea muncii, acordarea salariului egal pentru muncă egală, stabilirea zilei de muncă de 8 ore, concediul de odihnă plătit pentru toţi oamenii muncii, încheierea de contracte de muncă, obligativitatea întreprinderilor de a asigura măsuri pentru protecţia şi igiena muncii, tehnica securităţii.
iun. 26. Decret privind organizarea şi funcţionarea gospodăriilor silvice de stat.
iul. 23. Hotărîre a C.C. al P.C.R. şi a Consiliului de Miniştri privind noua împărţire administrativ-economică a ţării în regiuni şi raioane.
aug. 2. Decret pentru înfiinţarea drapelului de luptă al Forţelor Armate, precum şi a pavilioanelor Forţelor Aeriene Militare şi Marinei Militare.
aug. 11. Decret privind instituirea titlurilor de „Om de ştiinţă emerit"; „Artist al poporului"; „Maestru emerit al artei"; „Artist emerit"; „Profesor emerit"; „Învăţător emerit".
sept. 6. Marea Adunare Naţională votează legea privind noua împărţire administrativ-economică în regiuni şi raioane şi legea privind înfiinţarea sfaturilor populare ca organe locale ale puterii de stat.
sept. 9—12. Are loc la Bucureşti Congresul comitetelor de luptă pentru pace din România.
oct. 26. Plenară a C.C. al P.C.R. care dezbate şi aprobă planul de electrificare a ţării pe 10 ani (1951—1960), menit să pună bazele unui sistem energetic modern în România.
nov. Se înfiinţează Consiliul Mondial al Păcii, organ conducător al mişcării mondiale a partizanilor păcii.
nov. 16. Hotărîre a Consiliului de Miniştri cu privire la construirea „Hidrocentralei Vladimir Ilici Lenin" (începe să producă energie electrică în 1960).

1950, dec. 3. Primele alegeri de deputaţi în sfaturile populare.
dec. 12—13. Plenară a C.C. al P.C.R., la care se aprobă cifrele primului plan cincinal de dezvoltare a economiei naţionale (1951—1955).
dec. 15. Marea Adunare Naţională votează Legea planului cincinal de dezvoltare a economiei naţionale (1951—1955) şi Legea pentru apărarea păcii.
dec. 16. Legea pentru anularea ratelor de împroprietărire datorate de gospodăriile ţărăneşti care au primit pămînt în baza decretului-lege din 1945 pentru înfăptuirea reformei agrare.
dec. 28. Decretul pentru organizarea şi funcţionarea sfaturilor populare.

1951. — Mihail Sadoveanu: *Nada Florilor*.
— Mihai Beniuc: *Steaguri*.
— Dan Deşliu: *Minerii din Maramureş*.
— Silvian Iosifescu: *Caragiale* (ed. 2, 1952).

1951—1955. Ciclul de portrete realizate de A. Ciucurencu (*G. Călinescu, K.H. Zambaccian, Alfred Alessandrescu* etc.).

1951, febr. 1. Decret pentru trecerea Arhivelor Statului de la Ministerul Învăţămîntului Public la Ministerul Afacerilor Interne.
mart. 2. Hotărîrea C.C. al P.C.R. şi a Consiliului de Miniştri în vederea consolidării organizatorice-economice a gospodăriilor agricole colective.
mart. 10. Crearea spitalelor unificate şi a centrelor sanitare-antiepidemice.
sept. 26. Decret privind instituirea titlului de „Erou al Muncii Socialiste".
oct. 20. *În sat la noi* de Victor Iliu şi Jean Georgescu, premiu pentru cel mai bun scenariu regizoral la Karlovy-Vary.
nov. 7. Premiera la Teatrul de Stat de Operă din Bucureşti a operetei *Ana Lugojana* de Filaret Barbu.

1952. Începe construcţia noului oraş Oneşti (azi Gheorghe Gheorghiu-Dej) şi sistematizarea oraşului Hunedoara.
— Ia fiinţă Comitetul de Stat pentru Arhitectură şi Construcţii.
— Se înfiinţează Uniunea arhitecţilor din România.
— Mihail Sadoveanu: *Nicoară Potcoavă*.
— Eugen Jebeleanu: *Bălcescu*; *În satul lui Sahia*.
— Nagy Istvan: *La cea mai înaltă tensiune*.
— Ion Călugăru: *Oţel şi pîine*.
— Zaharia Stancu: *Dulăii*.
— Marin Preda: *Desfăşurarea*.
ian. 28. Se efectuează o reformă bănească, prin care conţinutul acoperirii în aur a leului este ridicat la 0,079346 g de aur fin. Schimbul banilor se face la raportul de la 20 pînă la 400 de lei vechi pentru 1 leu nou, diferenţiat pentru

populaţie, întreprinderi de stat şi cooperatiste etc. A avut un rol deosebit de important pentru dezvoltarea ulterioară a întregii economii naţionale.

1952, mart. 14. Reglementarea ocrotirii copilului.
mai 26—27. Plenară a C.C. al P.C.R., care înlătură pe Ana Pauker şi pe Vasile Luca din conducerea de partid şi de stat.
iun. 2. Marea Adunare Naţională votează legea privind înfiinţarea Procuraturii.
iun. 2. Marea Adunare Naţională alege pe dr. Petru Groza ca preşedinte al Prezidiului Marii Adunări Naţionale şi pe Gheorghe Gheorghiu-Dej ca preşedinte al Consiliului de Miniştri (pînă la 3 oct. 1955).
iul. Intră în funcţiune centrala termoelectrică de la Doiceşti.
sept. 18. Premiera piesei *Cetatea de foc* de M. Davidoglu în regia lui N. Massim.
sept. 24. Marea Adunare Naţională adoptă o nouă Constituţie.
sept. 27. Decret privind modificarea Legii din 1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului României. Se reduce numărul regiunilor de la 28 la 18.
oct. Premiera filmului *Mitrea Cocor* de Victor Iliu, ecranizarea romanului lui Mihail Sadoveanu.
nov. 30. Alegeri de deputaţi pentru cea de-a doua legislatură a Marii Adunări Naţionale.

1953. Începe să producă uzina „Autobuzul" din Bucureşti.
— Este realizată construcţia *Teatrului de Operă şi Balet* din Bucureşti (arhitect: Octav Doicescu).
— Se înfiinţează la Bucureşti Institutul de filozofie al Academiei.
— Traian Săvulescu: *Monografia uredinalelor din România* (2 vol.), Bucureşti.
— G. Călinescu: *Bietul Ioanide.*
— Camil Petrescu: *Un om între oameni*, vol. I (II, 1955; III, 1957).
— Eugen Jebeleanu: *Cîntecele pădurii tinere.*
— Cicerone Theodorescu: *Un cîntec din uliţa noastră.*
— Miron Radu Paraschivescu: *Laude.*
— Ov. S. Crohmălniceanu: *Cronici şi articole.*

1953—1954. Daniel Danielopolu: *Probleme de farmacodinamie nespecifică* (2 vol.), Bucureşti.
— Corneliu Baba pictează *Portretul lui Mihail Sadoveanu* şi *Odihnă pe cîmp.*

1953, ian. 23. Prima audiţie integrală a oratoriului *Tudor Vladimirescu* de Gheorghe Dumitrescu.
ian. 24. Marea Adunare Naţională alege un nou Prezidiu (preşedinte dr. Petru Groza), un nou Consiliu de Miniştri

(președinte Gheorghe Gheorghiu-Dej), Tribunalul Suprem și numește pe Procurorul General.

1953, **febr.** Se înființează la București Institutul de cercetări economice al Academiei.
febr. 7. Plenară a C.C. al Frontului Plugarilor, la care se hotărăște autodizolvarea organizației (eșalonat pînă la 20 mart.).
mart. 8. Decret privind instituirea titlului de „Medic emerit".
apr. 20. Decret pentru organizarea protecției muncii în România.
mai 1. Înființarea Ansamblului de cîntece și dansuri al Sfatului Popular al Capitalei.
iun. 13. Organizarea asistenței medico-sanitare a muncitorilor.
iul. 25—30. Congresul al III-lea mondial al tineretului la București.
aug. 2—14. Se desfășoară la București al IV-lea Festival mondial al tineretului și studenților.
aug. 19—20. Plenară lărgită a C.C. al P.C.R. care dezbate raportul *Sarcinile partidului în domeniul dezvoltării economiei naționale și ridicării continue a nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii.* Se introduce sistemul de contractări și achiziții, urmărindu-se cointeresarea materială a țărănimii și se preconizează modificări în repartizarea venitului național prin majorarea fondului de consum.
oct. 27. Se publică Hotărîrea Consiliului de Miniștri privitor la dezvoltarea sistemului de contractări și achiziții de animale și produse animale.
dec. 2. Consiliul de Miniștri hotărăște îmbunătățirea sistemului de salarizare, prin care acestea se diferențiază în funcție de importanța ramurii de producție, de calificare și de condiții concrete la locul de muncă.
dec. 14. Decret privind înființarea Institutului de cercetări juridice din București.
dec. 22. Debutul lui Horia Lovinescu în dramaturgie cu *Lumina de la Ulmi* la Teatrul Municipal din București.

1954. Uzinele „Steagul Roșu" din Brașov fabrică primele autocamioane.
— Începe aplicarea programului de eradicare a malariei în România.
— Miron Nicolescu, în studiul ecuației iterate a căldurii, introduce funcțiile policalorice.
— Constantin Daicoviciu: *Cetatea dacică de la Piatra Roșie.*
— Ștefan Pascu: *Meșteșugurile din Transilvania pînă în sec XVI,* București.
— V. Em. Galan: *Bărăgan,* vol.I (II, 1959).
— Mihail Sadoveanu: *Evocări; Aventuri în lunca Dunării;* *Opere,* I (noua ediție încheiată cu vol. 21 în 1969).

— Mihai Beniuc: *Mărul de lîngă drum*; *Partidul m-a-nvățat*.
— Marcel Breslașu: *Fabule*.
— Cicerone Theodorescu: *Făurari de frumusețe*.
— Mihu Dragomir: *Războiul*.
— Ov. S. Crohmălniceanu: *Liviu Rebreanu*.
— Silvian Iosifescu: *Probleme și opere contemporane*.

1954, ian. 9. Inaugurarea Teatrului de Operă și Balet (astăzi Opera Română) din București.
ian. 14. Decret pentru acordarea asistenței medicale gratuite și reglementarea distribuirii medicamentelor.
febr. 25. Premiera piesei *Mielul turbat* de Aurel Baranga la Teatrul Național din București.
mart. 18. Apare săptămînal la București *Gazeta literară*, organ al Uniunii scriitorilor din România.
mart. 25. Se publică declarația guvernului român cu privire la asigurarea securității colective în Europa.
apr. 6—13. Procesul intentat lui Lucrețiu Pătrășcanu care, pe baza unor acuzații neîntemeiate, este condamnat la moarte (sentință executată la 16/17 apr.).
apr. 19. Plenară a C.C. al P.C.R., la care se hotărăște ca funcția de secretar general al C.C. să fie înlocuită cu aceea de prim-secretar al C.C., funcție în care este ales Gheorghe Apostol.
mai 21. Decret privind ratificarea convențiilor internaționale pentru protecția victimelor de război, încheiate la Geneva la 12 aug. 1949.
iun. 1. Decret privind instituirea Ordinului „Meritul Militar".
iun. 20. Se inaugurează podul de peste Dunăre dintre Giurgiu și Ruse („Podul Prieteniei"), înlesnind legăturile dintre România și Bulgaria.
aug. 5. Legea pentru organizarea și funcționarea Arbitrajului de Stat.
sept. 25. Comunicat sovieto-român privind predarea de către U.R.S.S. a cotei de participație în societățile mixte sovieto-române (SOVROM-uri) guvernului României.
oct. 30. Decret pentru înființarea școlilor serale de cultură generală pentru tineretul muncitoresc și sătesc.
oct. 30. Premiera la Teatrul de Stat de Operă din București a operetei *Lăsați-mă să cînt* de Gherase Dendrino (personaj principal — Ciprian Porumbescu).
nov. 29—dec. 2. Are loc la Moscova o consfătuire a țărilor europene în problema asigurării păcii și securității colective în Europa.
dec. 28. Se desființează sistemul de aprovizionare pe bază de cartele și rații.

1955. Hidrocentrala Sadu V începe să producă energie electrică.
— D. Bally: monografia *Aplicațiile pașnice ale energiei atomice*.

— Gheorghe Buzdugan: *Calculul de rezistență la solicitări variabile*.
— Constantin I. Parhon: *Biologia vîrstelor*.
— Arthur Kreindler: *Epilepsia*.
— Gheorghe Ionescu-Șișești: *Cultura porumbului*.
— Mihai Ralea: *Studii de psihologie și filozofie*.
— Tudor Arghezi: *1907; Pagini din trecut*.
— Marin Preda: *Moromeții*.
— Titus Popovici: *Străinul*.
— Tudor Vianu: *Probleme de stil și artă literară; Anton Pann; Voltaire; Cervantes*.
— Zaharia Stancu: *Însemnările și amintirile unui ziarist* (I. *Sarea e dulce*, II. *Cefe de taur*).
— Maria Banuș: *Ție-ți vorbesc, Americă; Din cronica acelor ani* (publicistică).
— Veronica Porumbacu: *Generația mea*.

1955—1957. Apare *Dicționarul limbii române literare contemporane* (4 vol.).

1955, ian.—mart. Apare la București primul număr al revistei *Analele* Institutului de istorie a Partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R. (din 1969 *Anale de istorie*).
ian. 17. Premiera filmului *Desfășurarea* de Paul Călinescu, ecranizare a nuvelei lui Marin Preda; marchează o adîncire a înfățișării problemelor satului românesc în plină transformare.
ian. 23. Prima audiție, la Paris, a *Simfoniei de cameră pentru 12 instrumente soliste* de George Enescu, compusă cu un an mai înainte.
mart. 11. Decret al Marii Adunări Naționale privind încetarea stării de război cu Germania, declarată de către România la 24 aug. 1944.
mart. 25. Premiera piesei *Citadela sfărîmată* de Horia Lovinescu la Teatrul Național din București.
mai 11 — 14. Are loc la Varșovia o Conferință a statelor socialiste europene pentru asigurarea păcii și securității în Europa. La 14 mai se semnează Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Polonia, **România,** Ungaria și U.R.S.S. **(Tratatul de la Varșovia).**
mai 30. Marea Adunare Națională ratifică Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la Varșovia.
iun. 22—29. Are loc la Helsinki Adunarea Mondială a Păcii, care adoptă „Mesajul către O.N.U." și „Apelul de la Helsinki".
iul. 10. Se înființează Comitetul pentru energie nucleară de pe lîngă Consiliul de Miniștri.
aug. 30. Comunicatul Consiliului de Miniștri al României cu privire la reducerea, începînd de la 1 dec. 1955, a efectivului forțelor armate cu 40 000 de oameni.

1955, sept. 1. Înființarea Filarmonicii de Stat din Cluj (concertul inaugural la 4 dec. 1955).

sept. 30—oct. 1. Plenară a C.C. al P.C.R., care alege ca prim-secretar al C.C. al P.C.R. pe Gheorghe Gheorghiu-Dej.

oct. 1. Intră în funcțiune Fabrica de penicilină de la Iași.

oct. 3. Marea Adunare Națională alege ca președinte al Consiliului de Miniștri pe Chivu Stoica.

dec. 14. România este primită în rîndurile membrilor O.N.U.

dec. 21. Înființarea Teatrului de Stat de Operetă (azi Teatrul muzical) din Brașov.

dec. 23—28. Se desfășoară la București lucrările Congresului al VII-lea al P.C.R. A stabilit ca sarcină principală pentru anii 1956—1960 făurirea economiei socialiste unitare, continuarea industrializării țării și transformării socialiste a agriculturii, astfel ca în 1960 sectorul socialist să fie preponderent în agricultură atît ca suprafață, cît și ca producție-marfă. Congresul a aprobat directivele pentru cel de-al doilea plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1956—1960 și a adoptat statutul modificat al partidului. Gh. Gheorghiu-Dej este reales prim-secretar al C.C. al P.C.R.

1956. Încep să furnizeze energie electrică termocentrala de la Paroșeni și centralele de la Borzești și Sîngeorgiul de Pădure.

— Înființarea Institutului de fizică atomică din București.

— **România** devine membru al Organizației Internaționale a Muncii (International Labour Organization, ILO), organizație specializată a O.N.U. (din dec. 1946), cu sediul la Geneva.

— Intră în funcțiune la București prima stație de televiziune.

— Dan Barbilian: monografia *Teoria aritmetică a idealelor (în inele necomutative)*, lucrare de sinteză cu valoroase contribuții originale.

— Ion Agîrbiceanu: monografia *Lumina polarizată și aplicațiile ei în știință și tehnică.*

— Ștefan S. Nicolau: *Elemente de inframicrobiologie generală.*

— Tudor Arghezi: *Cîntare omului ; Prisaca.*

— Nicolae Labiș: *Primele iubiri.*

— G. Călinescu: *Studii și conferințe: Horațiu, Tasso, Cervantes, Tolstoi, Cehov; Enigma Otiliei* ed. a 3-a (ed. 2, 1946). Începe „Cronica optimistului".

— Tudor Vianu: *Literatură universală și literatură națională.*

— Maria Banuș: *Se-arată lumea.*

— Eugen Jebeleanu: *Din veacul XX* (amplă retrospectivă a publicisticii sale militante).

— Laurențiu Fulga: *Eroica* (partea a doua: *Steaua bunei speranțe*, 1963).
— Ion Brad: *Cîntecele pămîntului natal* (debut în 1954 *Cu sufletul deschis*).

1956, febr. 7. Stabilirea de relații diplomatice între România și Birmania.
mart. 11. Alegeri de deputați pentru sfaturile populare; candidații Frontului Democrației Populare obțin 99% din voturi.
mart. 20—26. Conferință la Moscova a delegațiilor guvernamentale din 11 state socialiste (Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, China, Coreea, R.D. Germană, Mongolia, Polonia, **România**, Ungaria și U.R.S.S.). Semnarea cu acest prilej a „Acordului asupra creării unui institut unit pentru cercetarea nucleară". Statutul Institutului unit, cu sediul la Dubna, este semnat în sept. 1956.
mart. 27—28. Sesiune a Marii Adunări Naționale; aprobă legea privind bugetul de stat pe anul 1956 și sancționează unele schimbări în legislația judecătorească.
apr. 12. Premiera dramei muzicale *Ion-Vodă cel Cumplit* de Gheorghe Dumitrescu.
apr. 17. Comunicat privind încetarea activității Biroului Informativ al Partidelor Comuniste și Muncitorești.
mai. Stabilirea de relații diplomatice între România și Islanda.
mai 1. Înființarea Institutului de Arheologie din București.
iun. Intră în funcțiune la Hunedoara primul cuptor Martin automatizat.
iun. 18—23. Primul Congres al scriitorilor la București.
iun. 27. Premiera la Opera de Stat din Cluj a dramei muzicale *Pană Lesnea Rusalim* de Paul Constantinescu, libretul de Victor Eftimiu.
iul. 12. Consiliul de Miniștri hotărăște reducerea pînă la 1 sept. 1956 a efectivelor forțelor armate cu încă 20 000 de oameni.
iul. 13. Hotărîrea C.C. al P.C.R. și a Consiliului de Miniștri cu privire la îmbunătățirea învățămîntului de cultură generală.
iul. 27. România devine membru al Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), organizație specializată a O.N.U., înființată la 16 nov. 1945, cu sediul la Paris.
aug. 23. Își începe activitatea Biblioteca centrală de stat din București.
oct. 6. Premiera piesei *Ziariștii* de Alexandru Mirodan, în regia lui Moni Ghelerter.
oct. 26. Înființarea Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (International Atomic Energy Agency), orga-

nizație specializată O.N.U., cu sediul la Viena (Carta A.I.E.A. intră în vigoare la 29 iul. 1957). **România**, membru fondator.

1956, oct. 30. Premiera la Teatrul de Stat de Operetă din București a operetei *Plutașul de pe Bistrița* de Filaret Barbu.

nov. 24. România recunoaște, conform prevederilor Tratatului de pace semnat între România și Puterile Aliate și Asociate, la Paris (10 febr. 1947), deplina valoare a Tratatului de stat cu privire la restabilirea Austriei ca stat independent și democrat (15 mai 1955).

dec. Intră în funcțiune liniile de înaltă tensiune Paroșeni-Reșița și Borzești-Bacău.

dec. 27—29. Plenară a C.C. al P.C.R., care dezbate și aprobă măsurile privind înlocuirea sistemului de cote obligatorii și trecerea integrală a schimbului dintre industrie și agricultură pe baze comerciale prin dezvoltarea sistemului contractărilor și achizițiilor, precum și perfecționarea continuă a conducerii planificate a economiei naționale prin îmbunătățirea aplicării centralismului democratic și lărgirea atribuțiilor conducerilor întreprinderilor și ale sfaturilor populare.

1957. Intră în funcțiune liniile electrice de înaltă tensiune Roman-Piatra-Neamț, Roman-Iași și marea arteră din sistemul energetic al Moldovei Borzești-Bacău-Roman-Bicaz.

— Se creează la București „Arhiva națională de filme".

— Înființarea „Muzeului de istorie a Moldovei" prin transformarea vechiului „Muzeu de antichități" (creat în 1916).

— Elie Carafoli: *Aerodinamica vitezelor mari.*

— Eugen Bădărău: *Fizica descărcărilor în gaze.*

— Constantin I. Gulian publică primul volum din *Metodă și sistem la Hegel* (vol. 2, 1963).

— Alexandru Graur: *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române.*

— Eugen Barbu: *Groapa.*

— A. E. Baconski: *Dincolo de iarnă; Fluxul memoriei; Colocviu critic.*

— Mihai Beniuc: *Inima bătrînului Vezuv.*

— Marcel Breslașu: *Dialectica poeziei sau cîntece despre cîntec.*

— Mihu Dragomir: *Odă pămîntului meu.*

— Veronica Porumbacu: *Lirice.*

— Gheorghe Tomozei: *Pasărea albastră.*

— Tudor Arghezi: *Din drum* (note de călătorie); *Stihuri pestrițe.*

— Ion Marin Sadoveanu: *Ion Sîntu.*

— Tudor Vianu: *Versuri; Problemele metaforei și alte studii de stilistică.*

— Perpessicius: *Mențiuni de istoriografie literară și folclor. 1948—1956.*

— Silvian Iosifescu: *Drumuri literare.*
— Ion Vitner: *Firul Ariadnei.*
— Paul Georgescu: *Încercări critice I* (II, 1958).
— Savin Bratu: *Cronici I* (II, 1958).

1957—1960. Construirea fabricii de fibre sintetice de la Săvinești (arhitecții: Dorotea Bassarab, Mihai Florea și Fr. Drechsler).

1957—1966. Apare *Lexiconul tehnic român* (18 vol.), elaborat de un colectiv sub conducerea lui Remus Răduleț.

1957, ian 21. Decret privind desființarea cotelor obligatorii la produsele agricole vegetale și la lapte, stabilite prin decretul din 26 ian. 1953 și din 11 mart. 1955.
ian. 26. Premiera filmului *Moara cu noroc* de Victor Iliu, o primă reușită deplină a cinematografiei românești.
febr. 3. Alegeri de deputați pentru cea de-a treia legislatură a Marii Adunări Naționale; candidații Frontului Democrației Populare obțin 98,88% din voturi.
mart. Crearea Uniunii asociațiilor studențești din România (U.A.S.R.); editează revistele *Viața Studențească* și *Amfiteatru*.
mart. 28—apr. 4. Vizita oficială a delegației de partid și guvernamentale române în Bulgaria.
mart. 16—22. Sesiunea Marii Adunări Naționale; alege un nou Prezidiu, în frunte cu dr. Petru Groza, și un nou guvern, prezidat de Chivu Stoica.
apr. 15. Acord româno-sovietic privind statutul juridic al trupelor sovietice staționate temporar pe teritoriul României (ratificat de Marea Adunare Națională la 6 mai).
apr. 24—28. Vizita oficială a delegației de partid și guvernamentale române în R.D.Germană.
apr. 28. Ia ființă la Aix-les-Bains (Franța) Federația mondială a orașelor înfrățite (United Towns Organization), cu sediul la Paris; printre orașele românești înfrățite cu orașe din alte țări se află: Sinaia cu Aósta (Italia), Galați cu Coventry (Marea Britanie), Craiova cu Nanterre (Franța), Constanța cu Turku (Finlanda) și cu Boulogne-sur-Mer (Franța), Cluj cu Dijon (Franța) ș.a.
mai 2. Premiera la Opera Română din București a poemului coregrafic *Călin,* după Eminescu, de Alfred Mendelsohn.
mai 17. Ion Popescu-Gopo, cu desenul animat *Scurtă istorie,* este premiat la Cannes cu Marele premiu „Palme d'or" pentru scurt metraj, care îi aduce celebritatea și plasează desenul animat românesc pe primul plan al interesului mondial.
iun. 11—14. Vizita oficială a unei delegații de partid și guvernamentale bulgare în România.

1957, iun. Intră în funcțiune stația de dezbenzinare a țițeiului de la Țicleni.

iul. 2. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Ethiopia.

iul. 7. Se încheie procesul cooperativizării agriculturii în Dobrogea.

iul. 28—29. Conferință pe țară la București a mișcării sportive, care hotărăște constituirea Consiliului național pentru educație fizică și sport (C.N.E.F.S.).

iul. 31. Intră în funcțiune primul reactor atomic românesc.

aug. Restabilirea relațiilor diplomatice între România și Grecia.

aug. 17—21. Vizită de prietenie a președintelui R.D. Vietnam Ho Și Min în România.

sept. 4—8. Vizită de prietenie a unei delegații guvernamentale mongole conduse de J. Țedenbal în România.

sept. 10. Guvernul român propune guvernelor țărilor balcanice convocarea unei conferințe la nivel înalt pentru realizarea unei înțelegeri multilaterale și încheierea unui tratat pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și a colaborării.

sept. 15. Stabilirea de relații diplomatice între România și Ceylon.

sept. 28. Înființarea la București a Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale (A.T.M.).

oct. 4. Lansarea primului satelit artificial al Pămîntului „Sputnik 1", de către U.R.S.S., care deschide era zborurilor cosmice.

oct. 4. Delegația României în Comisia pentru probleme economice-financiare a Adunării Generale a O.N.U. propune elaborarea unei declarații care să includă principiile fundamentale ale relațiilor economice dintre toate statele membre ale O.N.U.

nov. 14—16. Consfătuirea de la Moscova a reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste, la care se adoptă în unanimitate o Declarație a partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste.

nov. 16—19. Consfătuire a reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din 64 de țări ale lumii, la Moscova, care adoptă „Manifestul păcii".

dec. Stabilirea de relații diplomatice între România și Republica Arabă Yemen.

dec. 30. Premiera filmului *Erupția;* regizor Liviu Ciulei.

1958. Apare *Dicționarul limbii române moderne.*

— Octav Onicescu introduce în teoria probabilităților conceptul de „funcție-sumă".

— Dionisie M. Pippidi: *Contribuții la istoria veche a României.*

— Vasile Malinschi: *Marxism-leninismul și problema agrară.*

— Nicolae Labiș: *Lupta cu inerția* (postum).

— Eugen Jebeleanu: *Surîsul Hiroșimei.*
— Titus Popovici: *Setea.*
— Zaharia Stancu: *Rădăcinile sînt amare* (5 vol.).
— Eugen Barbu: *Oaie și ai săi*, nuvele.
— Dumitru Radu Popescu: *Fuga. Schiță și povestire* (debut).
— Tudor Arghezi: *Lume veche, lume nouă* (tablete, 1945—1957); *Versuri alese.*
— Demostene Botez: *Prin ani.*
— Cicerone Theodorescu: *Oameni în dragoste.*
— Ion Brad: *Cu timpul meu.*

1958, ian. 11. Marea Adunare Națională alege ca președinte al Prezidiului în locul lui Petru Groza, încetat din viață la 7 ian., pe Ion Gheorghe Maurer.
ian. 28. Decret privind ratificarea Convenției pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat și aderarea la protocolul acestei convenții, încheiat la Haga la 14 mai 1954.
febr. 3. Premiera filmului lui Iulian Mihu și Manole Marcus *Viața nu iartă.*
apr. 3—6. Consfătuire pe țară la Constanța a țăranilor din sectorul socialist al agriculturii.
apr. 10. Ia ființă Consiliul Național al Femeilor, cu misiunea de a conduce mișcarea de femei din România.
mai 1—10. Vizita delegației guvernamentale române, condusă de Ion Gheorghe Maurer, în Argentina, prima vizită oficială a unui șef de stat român în America de Sud.
mai 15—18. Congresul Organizației Internaționale a Ziariștilor (O.I.Z.) la București.
iun. Trupele sovietice staționate temporar pe teritoriul României sînt retrase.
iun. 5. Stabilirea de relații diplomatice între România și Afghanistan.
aug. 14. Stabilirea de relații diplomatice între România și Iraq.
aug. 28. Apare primul număr al revistei teoretice și informative a partidelor comuniste și muncitorești *Probleme ale păcii și socialismului.*
sept. 4—22. Are loc la București primul concurs și festival internațional de muzică „George Enescu".
sept. 20. Decret privind instituirea ordinului „Pentru servicii deosebite aduse în apărarea orînduirii sociale și de stat".
oct. Stabilirea de relații diplomatice între România și Guineea.

1959. Se construiește la Institutul de fizică atomică betatronul românesc.
— Intră în funcțiune Uzina de fibre sintetice Săvinești.
— Intră în funcțiune linia electrică de înaltă tensiune Focșani-Buzău-Ploiești.

— Grigore C. Moisil: monografia *Teoria algebrică a mecanismelor automate*, cu valoroase contribuţii originale.
— Caius Iacob: *Introduction mathématique à la mécanique des fluides*, monografie de bază în studiul hidrodinamicii.
— Dan Barbilian introduce structurile cunoscute astăzi sub numele de „geometrii oscilante".
— Miron Radu Paraschivescu: *Laude şi alte poeme.*
— Marin Preda: *Îndrăzneala.*
— Eugen Barbu: *Şoseaua Nordului.*
— Fănuş Neagu: *Ningea în Bărăgan.*
— G. Călinescu: *N. Filimon.*
— Silvian Iosifescu: *În jurul romanului.*
— Nicolae Tertulian: *E. Lovinescu sau contradicţiile estetismului.*
— Dumitru Micu: *Romanul românesc contemporan.*

1959—1960. Se construieşte marea sală a Palatului Republicii (arhitecţi: H. Maicu, T. Ricci şi I. Şerban).

1959, ian. 24. Sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naţionale, închinată aniversării a 100 de ani de la Unirea Ţării Româneşti şi Moldovei în statul naţional România.
mart. 30. Decretul Marii Adunări Naţionale pentru lichidarea rămăşiţelor oricăror forme de exploatare a omului de către om în agricultură în scopul ridicării continue a nivelului de trai material şi cultural al ţărănimii muncitoare şi al dezvoltării construcţiei socialiste.
mart. 31. Decret pentru aderarea României la Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internaţională a mărcilor de fabrică sau de comerţ (din 14 apr. 1891), în forma revizuită la Nisa la 15 iun. 1957.
iun. 3. Decret privind instituirea ordinului „23 August".
iun. 7. Guvernul român dă publicităţii o declaraţie în care, reluînd propunerile sale din 1957 pentru o înţelegere balcanică, propune o întîlnire a şefilor de guverne ai statelor balcanice, la care să se discute crearea în Balcani a unei zone fără arme atomice.
iul. 13—14. Plenară a C.C. al P.C.R., la care se discută unele măsuri privind ridicarea continuă a nivelului de trai al poporului muncitor pe baza creşterii produsului social şi a venitului naţional.
aug. 18. Premiera la Opera Română din Bucureşti a dramei muzicale populare *Răscoala* de Gheorghe Dumitrescu (libretul după Liviu Rebreanu).
sept. 1. Stabilirea de relaţii diplomatice între România şi Japonia.
sept. 8. Acord între Franţa, Marea Britanie, U.R.S.S. şi S.U.A. privind instituirea unui comitet pentru examinarea problemelor dezarmării în componenţa următoarelor zece state: U.R.S.S., Marea Britanie, S.U.A., Franţa, Bul-

garia, Italia, Canada, Polonia, **România** și Cehoslovacia (comitetul își începe lucrările la Geneva în mart. 1960).

1959, sept. 16. Reprezentantul României la O.N.U. este ales printre vicepreședinții Adunării Generale a O.N.U.
sept. Aniversarea a 500 de ani de la fundarea orașului București.
oct. 1. O delegație de partid și guvernamentală română participă la festivitățile de la Peking închinate aniversării a 10 ani de la proclamarea Republicii Populare Chineze.
oct. 1. Premiera la Opera de Stat din Cluj a operei *Neamul Șoimăreștilor* de Tudor Jarda (libretul după Mihail Sadoveanu).
oct. 7. O delegație de partid și guvernamentală română participă la festivitățile consacrate aniversării a 10 ani de la proclamarea R.D.Germane.
nov. 12. Deschiderea la Bagdad a primei expoziții industriale românești, organizată de Camera de comerț a României.
nov. 30. Comitetul economic nr. 2 al O.N.U. adoptă proiectul de rezoluție al **României,** Cehoslovaciei, Albaniei și Uruguayului cu privire la dezvoltarea industriei petroliere a țărilor slab dezvoltate.
dec. 4. Comitetul de tutelă al Adunării Generale a O.N.U. adoptă cu mare majoritate de voturi rezoluția propusă de delegația română cu privire la dezvoltarea învățămîntului primar în teritoriile neautonome de sub tutela O.N.U. (foste colonii).
dec. 5. A XIV-a sesiune a Adunării Generale O.N.U. adoptă rezoluția privind „Posibilitățile de cooperare în materie de dezvoltare a industriei petroliere în țările în curs de dezvoltare", la inițiativa unui grup de țări printre care și România.
dec. 14. Semnarea la Sofia a statutului Consiliului de Ajutor Economic Reciproc și a convențiilor cu privire la capacitatea juridică, privilegiile și imunitățile C.A.E.R. (ratificat de Prezidiul M.A.N. la 31 mart. 1960).

1960. Începe fabricarea la uzinele „Electroputere" din Craiova a primelor locomotive diesel-electrice de 2 100 CP.
— Începe construirea sistematică a noilor cartiere de locuințe Balta Albă și Drumul Taberei din București.
— Gheorghe Vrânceanu publică volumul al III-lea (ultimul) din monografia *Lecții de geometrie diferențială*, lucrare fundamentală, cu multe capitole originale, tradusă în numeroase limbi (germană, franceză etc.).
— Apare la București primul volum al amplei sinteze *Istoria României* (vol. II, 1962; vol.III, 1963; vol. IV, 1964).
— Apare primul volum *Studii de logică* de Athanase Joja (vol.II, 1966).
— Oscar Sager: *Diencefalul.*

— G. Călinescu: *Scrinul negru*.
— **Promoţia literară „1960"** : Nichita Stănescu: *Sensul iubirii;* Cezar Baltag: *Comuna de aur;* Ilie Constantin: *Vîntul cutreieră apele;* Nicolae Velea: *Poarta;* Ştefan Bănulescu: *Drum în cîmpie;* Ion Gheorghe: *Căile pămîntului;* Ion Horea: *Poezii* (debut).
— Tudor Arghezi: *Tablete de cronicar; Versuri* (B.P.T.).
— Mihail Sadoveanu: *Mărturisiri*.
— Ion Bănuţă: *La hotarul dintre lumi*
— Gheorghe Tomozei: *Steaua polară*.
— Fănuş Neagu: *Somnul de la amiază*.
— Tudor Vianu: *Studii de literatură universală şi comparată; Al. Odobescu; Permanenţele literaturii române*.
— Ion Vitner: *Meridiane literare*.
— Ovid S. Crohmălniceanu: *Tudor Arghezi*.
— În cadrul Jocurilor Olimpice de la Roma — România cucereşte 3 medalii de aur, 1 de argint şi 6 de bronz.

1960—1961. Apare la Bucureşti *Din istoria Transilvaniei* (2 vol.).

1960—1963. Construirea complexului de turism de la Mamaia (colectiv sub conducerea arh. Cezar Lăzărescu).

1960—1970. V. I. Lenin: *Opere complete* (55 vol.).

1960, ian. 19. Constituirea la Bucureşti a Comitetului român pentru colaborare şi înţelegere reciprocă între popoarele din Balcani.
ian. 30 — febr. 4. Întîlnirea tineretului şi studenţilor din ţările regiunii Balcanilor şi Mării Adriatice la Bucureşti, la care se dezbate problema contribuţiei tineretului şi studenţilor din regiunea Balcanilor şi Mării Adriatice la transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii, denuclearizată.
febr. 6. Şedinţa de constituire a *Comitetului naţional român pentru Asociaţia Internaţională de Arte Plastice*.
febr. 10. Ia fiinţă în Senatul francez un grup parlamentar de prietenie Franţa—România, cuprinzînd personalităţi marcante din toate partidele politice.
febr. 23 — mart. 1. Lucrările celei de-a treia Conferinţe regionale a comisiilor naţionale europene pentru UNESCO la Taormina (Italia). Conferinţa adoptă în unanimitate proiectul de rezoluţie al delegaţiei române privitor la eliminarea din manualele şcolare a oricărei propagande agresive de război şi de discriminare rasială.
mart. 15 — apr. 30. Conferinţa Comitetului celor 10 state pentru dezarmare la Geneva (Anglia, Bulgaria, Canada, Cehoslovacia, Franţa, Italia, Polonia, **România,** S.U.A. şi U.R.S.S.); reluată la 7 iun.
mart. 30. Intrarea în funcţiune a primei staţii meteorologice automate din România.
apr. 4. Constituirea la Londra, în Camera Comunelor, a grupului parlamentar anglo-român, cuprinzînd personalităţi marcante din toate partidele politice.

1960, **apr. 5.** Constituirea la Bruxelles a grupului parlamentar belgiano-român, cuprinzînd reprezentanţi ai tuturor partidelor politice.
apr. 7. Intrarea în funcţiune a Complexului de îngrăşăminte chimice azotoase, construit în cadrul Combinatului chimic Făgăraş.
apr. 9. Prezidiul Marii Adunări Naţionale hotărăşte printr-un decret aderarea României la convenţia privitoare la expoziţiile internaţionale şi la protocolul asupra modificării acestei convenţii.
apr. 9. Dezvelirea monumentului închinat eroilor români (308 ostaşi) căzuţi la Nyíregyháza (Ungaria) în timpul celui de-al doilea război mondial.
apr. 12—15. Vizita în România a preşedintelui Republicii Indonezia, dr. Sukarno.
apr. 19. Constituirea grupului parlamentar de prietenie româno-belgian.
apr. 19. Constituirea grupului parlamentar de prietenie româno-englez.
apr. 21. Solemnitatea dezvelirii monumentului lui Vladimir Ilici Lenin în Piaţa „Scînteii" din Bucureşti (sculptor: Boris Caragea).
mai 17—18. Plenară lărgită a C.C. al P.C.R., care dezbate proiectul de directive pentru planul de dezvoltare a economiei naţionale pe anii 1960—1965 şi pentru programul economic de perspectivă pe 15 ani.
mai 20. Inaugurarea noii gări a oraşului Constanţa.
mai 24. Premiera celui de-al doilea film al lui Liviu Ciulei, *Valurile Dunării*, premiat la Festivalul de la Karlovy-Vary.
iun. 8. În cadrul lucrărilor celei de-a 44-a Conferinţe a Organizaţiei Internaţionale a Muncii (O.I.M.), **România** este aleasă, alături de Ceylon, Argentina, Tunisia, Venezuela, Danemarca, Olanda, Uruguay, Panamá şi Ghana, membru titular în Consiliul de administraţie al organizaţiei.
iun. 17. Decret pentru ridicarea legaţiei române din Djakarta la rangul de ambasadă.
iun. 17. Intrarea în funcţiune a liniei de înaltă tensiune Borzeşti-Focşani.
iun. 20—25. Se desfăşoară la Bucureşti lucrările Congresului al VIII-lea al P.C.R. Luînd în dezbatere raportul C.C. al partidului, Congresul constată că în România a fost creată baza economică a socialismului, trecîndu-se la etapa desăvîrşirii construcţiei socialiste; a adoptat directivele cu privire la planul de dezvoltare a economiei naţionale pe anii 1960—1965 şi a stabilit necesitatea perfecţionării continue a activităţii statului, a dezvoltării conştiinţei socialiste a maselor. Gh. Gheorghiu-Dej este reales prim-secretar al C.C. al P.C.R.

1960, iun. 24. Întîlnire a reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste la București, la care s-a făcut un schimb de păreri asupra problemelor actuale ale situației internaționale contemporane și a concluziilor ce rezultă din aceasta pentru partidele frățești.
aug. Încheierea construcției primului cuptor „Martin" de 400 t de la Hunedoara (prima șarjă de oțel la 3 oct. 1960).
aug. 19. Intrarea în funcțiune a Uzinei de sodă electrolitică din cadrul Combinatului chimic Borzești.
aug. 19. Guvernul României propune înscrierea pe ordinea de zi a celei de-a XV-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U. a următoarelor documente: „Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate dintre state europene aparținînd unor sisteme social-politice diferite" și „Acțiuni pentru promovarea în rîndurile tineretului a ideilor păcii, respectului și înțelegerii între popoare".
aug. 23. Intrarea în funcțiune a fabricii de zahăr din Luduș.
sept. 28. Cuvîntarea conducătorului delegației române Gheorghe Gheorghiu-Dej la cea de-a XV-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. de la New York.
oct. 1. Pavilionului României de la Tîrgul internațional de la München i se decernează medalia de aur.
oct. 26. Stabilirea de relații diplomatice între România și Cuba.
oct. 27—30. Festivitățile consacrate centenarului Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași.
nov. 10. Stabilirea de relații diplomatice între România și Cipru.
nov. 11—25. Consfătuire a reprezentanților a 81 de partide comuniste și muncitorești la Moscova; adoptă în unanimitate Declarația partidelor comuniste și muncitorești, precum și un Apel către popoarele din lumea întreagă.
nov. 23—24. Sesiunea Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii la București; examinează situația politică internațională și bilanțul activității desfășurate de forțele păcii în lume.
dec. Terminarea construcției liniei de înaltă tensiune Fîntînele-Odorhei-Miercurea Ciuc și a liniei de înaltă tensiune de 110 000 V Vașcău-Oradea; racordarea Oradei și Crișanei la sistemul energetic național.
dec. 1. Stabilirea de relații diplomatice între România și Republica Mali.
dec. 19. Adunarea Generală a O.N.U. adoptă în unanimitate rezoluția propusă de delegația română și intitulată „Măsuri menite să promoveze în rîndurile tineretului idealurile păcii, respectului reciproc și înțelegerii între popoare", adoptată de Comitetul nr. 3 (la 16 dec.).
dec. 19—20. Plenară a C.C. al P.C.R.; dezbate raportul privind lucrările Consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești de la Moscova (nov. 1960).
dec. 22—24. Sesiune a Marii Adunări Naționale; dezbate,

printre altele, proiectul de lege pentru îmbunătățirea împărțirii administrative a teritoriului țării (adoptat la 24 dec., numărul regiunilor țării este redus la 16).

1961. Intră în funcțiune la rafinăria Brazi complexul de reformare catalitică a benzenelor primare.
— Ioan Massoff: *Teatrul românesc, privire istorică* (vol. I; vol. II, 1966; vol. III, 1969).
— Tudor Arghezi: *Frunze.*
— Mihai Beniuc: *Materia și visele.*
— Nina Cassian: *Sărbătorile zilnice.*
— Gellu Naum: *Soarele calm.*
— Alexandru Piru: *Literatura română veche* (ed. 2, 1962).
— Perpessicius: *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor,* 1957—1960.

1961—1963. Alexandru Ciucurencu: *Peisaje industriale.*

1961, ian. Intră parțial în funcțiune fabrica de mobilă de la Pipera (București).
ian. Începe să apară la București *Secolul XX*, revistă lunară de literatură universală, editată de Uniunea scriitorilor.
ian. 10. Intră parțial în funcțiune fabrica de conserve de lapte „Rarăul" din Cîmpulung-Moldovenesc.
ian. 14—20. Vizita de prietenie a unei delegații de partid și guvernamentale bulgare în România.
febr. 27. Se semnează la București Tratatul româno-sovietic privind regimul graniței, colaborarea și asistența mutuală în probleme de frontieră.
mart. 5. Alegeri de deputați pentru cea de-a patra legislatură a Marii Adunări Naționale și pentru sfaturile populare; candidații Frontului Democrației Populare obțin 99,77% din voturi.
mart. 20—22. Lucrările primei sesiuni a celei de-a patra legislaturi a Marii Adunări Naționale; adoptă proiectul de lege privind modificarea Constituției țării, instituie Consiliul de Stat (în locul Prezidiului Marii Adunări Naționale), adoptă proiectul de lege pentru constituirea consiliilor economice regionale și alege Comisia pentru elaborarea noii Constituții. Președinte al Consiliului de Stat este ales Gheorghe Gheorghiu-Dej. Ion Gheorghe Maurer este ales președinte al Consiliului de Miniștri, iar Ștefan Voitec, președinte al M.A.N.
mart. 22. Restabilirea relațiilor diplomatice la rang de legație între România și Brazilia.
mart. 28—29. Ședința Comitetului politic consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. Schimb larg de păreri asupra problemelor legate de evoluția evenimentelor internaționale și, în legătură cu aceasta, examinarea măsurilor de viitor în vederea asigurării păcii în Europa și în lumea întreagă.

1961, **apr.** Încep lucrările pe șantierul Hidrocentralei de pe Argeș.
apr. Intrarea în funcțiune a Fabricii de sticlărie de la Sighișoara.
apr. 5—11. Vizita de prietenie a unei delegații de partid și guvernamentale cehoslovace în România.
apr. 12. Zborul primului om în Cosmos (I.A. Gagarin la bordul navei cosmice „Vostok").
apr. 20. Dezvelirea unui bust al marelui patriot și istoric român Nicolae Bălcescu la Palermo (în parcul „Garibaldi" din piața „Marina").
apr. 24—29. Vizita în Polonia a unei delegații de partid și guvernamentale române, condusă de Gh. Gheorghiu-Dej.
apr. 26. Constituirea grupului parlamentar român pentru relații de prietenie România — Franța.
apr. 29. Constituirea grupului parlamentar român pentru relații de prietenie România — Anglia.
mai. Începe fabricarea în serie a primelor televizoare românești „VS-43" de către uzinele „Electronica" din București.
mai. 4. Premiera filmului *Setea* de Mircea Drăgan, după romanul lui Titus Popovici (medalia de argint la Festivalul de la Moscova). În anul următor, *Lupeni 29* (premiera la 11 febr. 1963) confirmă calitățile lui Mircea Drăgan, repurtînd același succes: „Medalia de argint" la Festivalul de la Moscova.
mai 5. Constituirea grupului parlamentar român pentru relații de prietenie România — Italia.
mai 31 — iun. 5. Vizita președintelui Republicii Indonezia, dr. Sukarno, în România.
iun. Intrarea în producție a Fabricii de celuloză de la Brăila.
iul. Inaugurarea lucrărilor pe șantierul Combinatului siderurgic de la Galați.
iul. Constituirea grupului parlamentar român pentru relații de prietenie România—Belgia.
iul. 3. La rafinăria nr. 10 din Onești (azi Orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej) intră în funcțiune instalația de cocsare întîrziată.
iul. 16. Multipla campioană Iolanda Balaș stabilește într-un concurs la Sofia un nou record mondial la săritura în înălțime (1,91 m).
iul. 25—aug. 3. Lucrările Forului mondial al tineretului la Moscova, la care participă și o delegație română; adoptă *Mesajul Forului către toți tinerii lumii*, care cheamă tineretul de pe toate continentele să-și unească forțele în lupta pentru drepturile tineretului și libertății democratice, pentru o lume fără războaie, fără colonialism și imperialism.
iul. 27. Hotărîrea C.C. al P.C.R. și a Consiliului de Miniștri privind creșterea salariilor muncitorilor, cadrelor didactice și medico-sanitare, altor cadre de specialitate și personalului administrativ, precum și reducerea prețurilor

de vînzare cu amănuntul la unele bunuri de consum și a unor tarife.

1961, iul. 31 — aug. 12. Vizita de prietenie în U.R.S.S. a unei delegații de partid și guvernamentale române, în frunte cu Gh. Gheorghiu-Dej.

aug. 9—10. Vizita oficială în România a unei delegații de stat și guvernamentale din Ghana.

aug. 10. Stabilirea de relații diplomatice între România și Ghana.

aug. 12. La Combinatul metalurgic Reșița este dat în exploatare primul din cele două noi furnale de 700 m^3.

aug. 31. Decret al Consiliului de Stat privind ratificarea de către România a Convenției asupra mării teritoriale și zonei contigue și a Convenției asupra mării libere, precum și aderarea României la Convenția asupra platoului continental (încheiată la Geneva la 29 apr. 1958).

sept. 1 — 7. Vizita de prietenie a unei delegații de partid și guvernamentale române în Ungaria.

sept. 30. Decret al Consiliului de Stat privind trecerea la învățămîntul general obligatoriu și gratuit de 8 ani, începînd cu anul școlar 1961/1962; durata școlii de cultură generală se prelungește la 12 ani.

oct. 9. Stabilirea de relații diplomatice între România și Republica Arabă Siria.

nov. 9. România devine membru al Organizației Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (Food and Agriculture Organization — F.A.O.), instituție specializată a O.N.U. (din 14 dec. 1946) cu sediul la Roma.

dec. 1. Adunarea Generală a O.N.U. alege România ca membru nepermanent al Consiliului de Securitate pe termen de un an.

dec. 14. Se constituie Comitetul celor 18 state pentru dezarmare (Anglia, Birmania, Brazilia, Canada, Ethiopia, Franța, India, Italia, Mexic, Nigeria, R.A.U., Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, **România,** Suedia, S.U.A. și U.R.S.S.), organism de negocieri în problema dezarmării; își începe activitatea în mart. 1962.

dec. 18—22. Consfătuirea pe țară a țăranilor cooperatori la București; dezbate problemele principale ale dezvoltării agriculturii socialiste.

1962. Intră în funcțiune uzina de anvelope „Danubiana".
— Începe să funcționeze cu întreaga capacitate Întreprinderea de piese radio și semiconductori de la Băneasa.
— Fizicianul Ion Agîrbiceanu realizează primul laser românesc.
— Intră în funcțiune ultimele instalații ale Hidrocentralei „V.I. Lenin" de la Bicaz.
— Manea Mănescu: *Bazele teoriei generale a statisticii.*
— Theodor Burghele și Erwin Rugendorff: *Rinichiul de șoc.*
— Radu Pantazi: *Filozofia marxistă în România.*

— Ion Țuculescu pictează *Testament politic*.
— Lucian Blaga: *Poezii*, cu un cuvînt înainte de George Ivașcu.
— Alexandru Philippide: *Poezii*.
— Marin Preda: *Risipitorii*.
— G. Călinescu: *Gr. M. Alexandrescu*.
— G.C. Nicolescu: *Viața lui Vasile Alecsandri*.

1962—1966. Apare *Dicționarul enciclopedic român* (4 vol.).

1962, febr. Începe să funcționeze Combinatul avicol Crevedia.
febr. 20. Stabilirea de relații diplomatice între România și Maroc.
mart. 20. Stabilirea de relații diplomatice între România și Algeria.
apr. 19. Constituirea la București a Uniunii Societăților de Științe Medicale.
apr. 22—24. Se creează Asociația Internațională de Studii Sud-Est Europene, cu sediul la București.
apr. 23—25. Plenară a C.C. al P.C.R., prilejuită de încheierea procesului de cooperativizare a agriculturii, care face bilanțul activității desfășurate de partid în domeniul transformării socialiste a agriculturii.
apr. 26. Decret al Consiliului de Stat privind înființarea unor oficii diplomatice ale României în străinătate. Înființarea ambasadelor României din Havana, Conakry, Damasc, Accra și Rabat și a legațiilor din Rio de Janeiro, Tokyo și Nicosia. Legația României din Rangoon este ridicată la rangul de ambasadă.
apr. 27—30. Sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale, cu participarea a 11 000 de țărani, consacrată terminării procesului de cooperativizare a agriculturii.
iun. 6—7. Consfătuire a reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările membre ale C.A.E.R. la Moscova, la care se adoptă documentul *Principiile fundamentale ale diviziunii internaționale socialiste a muncii*.
iun. 7. Are loc la Moscova ședința Comitetului politic consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, la care participă primii-secretari ai partidelor comuniste și muncitorești și șefii de guverne ai statelor membre ale Tratatului.
iun. 18—25. Vizita oficială în România a unei delegații de partid și guvernamentale sovietice, condusă de N.S. Hrușciov.
iun. 29. Stabilirea de relații diplomatice între România și Dahomey.
sept. 15—21. Vizita de prietenie în România a delegației de partid și guvernamentale a R.D. Germane, condusă de Walter Ulbricht.
sept. 27. Înființarea Universității din Timișoara.
oct. 13—23. Vizită în Indonezia, India și Birmania a unei delegații de stat și guvernamentale române.

1962, nov. 26. Stabilirea de relații diplomatice între România și Laos.
dec. 24. Legația română de la Berna este ridicată la rangul de ambasadă.

1963. Încep să producă energie electrică centrala de la Luduș, hidrocentralele Roznov I și II și centrala de termoficare „23 August" din București.
— Se creează „Asociația cineaștilor din România" (ACIN), organizație profesională a creatorilor de cinematografie.
— Apare revista *Cinema*.
— Începe construirea noului complex al Politehnicii din București (arhitect: Octav Doicescu).
— Gheorghe Marinescu publică la Berlin monografia *Espaces vectorielles pseudotopologiques et théorie des distributions*.
— Traian Ionașcu și Eugen Barasch: *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I (vol. II, 1965).
— Zaharia Stancu: *Pădurea nebună*.
— G. Călinescu: *Lauda lucrurilor*.
— Eugen Jebeleanu: *Cîntece împotriva morții*.
— Geo Dumitrescu: *Aventurile lirice*.
— Vasile Nicolescu: *Poeme*.
— Mihai Beniuc: *Pe coardele timpului*.
— Ion Lăncrănjan: *Cordovanii*.
— Nicolae Velea: *Opt povestiri*.
— Alexandru Philippide: *Studii și portrete literare*.
— Zoe Dumitrescu-Bușulenga: *Ion Creangă*; *Eminescu*.

1963, ian. 10. Stabilirea de relații diplomatice între România și Cambodgea.
febr. 5. Înființarea la Alger a unui oficiu diplomatic al României, cu rang de ambasadă.
mart. 3. Alegeri de deputați în sfaturile populare; 99,47% din alegători votează pentru candidații Frontului Democrației Populare.
mart. 5—8. Plenară a C.C. al P.C.R.; plenara își reafirmă acordul cu „Principiile fundamentale ale diviziunii internaționale socialiste a muncii", adoptat de Consfătuirea reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești ale țărilor participante la C.A.E.R. din iun. 1962, potrivit cărora principalul mijloc de dezvoltare cu succes și de adîncire a diviziunii internaționale socialiste a muncii este coordonarea planurilor economiei naționale în spiritul principiilor proclamate de Declarația de la Moscova din 1960, de respectare a independenței și suveranității naționale, de egalitate deplină în drepturi, de întrajutorare tovărășească și de avantaj reciproc.
mai 4—8. Vizita în România a secretarului general al O.N.U., U Thant.
mai 10. Stabilirea de relații diplomatice între România și Kuwait.

1963, mai 30. Decret privind crearea ordinului „În serviciul Patriei Socialiste".
iun. 12. Se parafează la București Acordul romano-iugoslav privind realizarea și exploatarea sistemului hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier.
iul. 24—26. Au loc la Moscova lucrările unei consfătuiri a primilor-secretari ai C.C. ale partidelor comuniste și muncitorești și a șefilor de guverne ale țărilor membre ale C.A.E.R.
iul. 26. Ședință la Moscova a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.
aug. 5. Semnarea la Moscova, de către U.R.S.S., Anglia și S.U.A. a Tratatului privind încetarea experiențelor atomice în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă.
aug. 8. România semnează Tratatul privind încetarea experiențelor atomice în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă (ratificat de Consiliul de Stat la 25 oct. 1963).
aug. 12. Decret privind ridicarea legației României din Helsinki la rangul de ambasadă.
aug. 23. Apare primul număr al revistei săptămînale *Viața economică*, consacrată dezbaterii unor probleme ale teoriei și practicii economice.
sept. 17. Premiera filmului *Codin*, ecranizare după Panait Istrati, în regia lui Henri Colpi, prima coproducție franco-română; premiul pentru scenariu la Cannes.
sept. 17. Deschiderea la New York a celei de-a XVIII-a Sesiuni a Adunării Generale a O.N.U. Reprezentantul român este ales președinte al Comitetului politic special.
sept. 18. Intră în funcțiune Fabrica de zahăr (dezvoltată și reutilată) din Tg. Mureș.
sept. 26. Decret privind ridicarea legației României din Viena la rangul de ambasadă.
oct. 17. Adunarea Generală a O.N.U. adoptă în unanimitate proiectul de rezoluție privind interzicerea folosirii de arme nucleare în spațiul cosmic (prezentat în numele a 17 țări membre ale Comitetului pentru dezarmare de la Geneva, printre care și **România**).
oct. 22. Semnarea la Moscova a Acordului de înființare a Băncii internaționale de colaborare economică (cu sediul la Moscova) și a Convenției cu privire la decontările multilaterale în ruble transferabile. Membrii semnatari: Bulgaria, Cehoslovacia, R.D.G., Mongolia, Polonia, **România,** Ungaria, U.R.S.S.
nov. 15. Premiera de gală a filmului *Tudor*, amplă evocare istorică a revoluției din 1821 (regia: Lucian Bratu; scenariu: Mihnea Gheorghiu).
nov. 22—30. Vizita unei delegații române, condusă de președintele Consiliului de Stat, Gheorghe Gheorghiu-Dej, în Iugoslavia.

1963, nov. 30. Se semnează la Belgrad Acordul româno-iugoslav privind construirea și exploatarea sistemului hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier.

dec. 1. Guvernul român și guvernul britanic decid ridicarea legațiilor lor de la Londra și de la București la rangul de ambasadă.

dec. 3. Guvernul român și guvernul belgian decid să ridice legațiile lor de la Bruxelles și de la București la rangul de ambasadă.

dec. 11. Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția *Principiile unei declarații asupra cooperării economice internaționale*, inițiată de România.

dec. 16. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Tunisia.

dec. 17. Guvernul român și guvernul francez decid să ridice legațiile lor de la Paris și de la București la rangul de ambasadă.

dec. 18. Consiliul Economic și Social al O.N.U. adoptă rezoluția prin care se creează Comitetul consultativ pentru aplicarea științei și tehnicii în folosul dezvoltării, la activitățile căruia participă și **România.**

dec. 21. Se constituie la București Comitetul pentru studii sud-est europene din România.

dec. 23. Cargoul „București" ancorează în portul Constanța după prima călătorie în jurul Pămîntului realizată de o navă românească.

dec. 23—24. Plenară lărgită a C.C. al P.C.R. care a dezbătut proiectul planului de stat privind dezvoltarea economiei naționale și proiectul bugetului de stat pe anul 1964.

dec. 30. Inaugurarea în Parcul Libertății din București a Monumentului eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism (arhitecți: H. Maicu și N. Cucu).

dec. 31. Guvernul român și guvernul islandez decid ridicarea la rang de ambasadă a reprezentanțelor lor diplomatice.

1964. Se înființează la București Centrul de calcul economic și de cibernetică economică.

— Se construiește Pavilionul Expoziției naționale în cadrul complexului Expoziției naționale industriale (arhitecți: A. Damian și M. Enescu).

— Octav Onicescu publică la Paris monografia *Nombres et systèmes aléatoires*.

— M. Cernea: *Despre dialectica construirii socialismului*.

— **Promoția literară „1964":** Ion Alexandru: *Cum să vă spun*; Marin Sorescu: *Singur printre poeți;* Ana Blandiana: *Persoana întîi plural*; Adrian Păunescu: *Ultrasentimente*; Gabriela Melinescu: *Ceremonie de iarnă*.

— Ion Barbu: *Ochean*.

— Ion Vinea: *Ora fîntînilor* (ediția 2, 1967).

— Tudor Arghezi: *Cadențe*.
— Ștefan Augustin Doinaș: *Cartea mareelor*.
— A.E. Baconsky: *Fiul risipitor*.
— **Afirmarea poeziei tinerilor**: Nichita Stănescu: *O viziune a sentimentelor*; Ion Gheorghe: *Cariatida*; Cezar Baltag: *Vis planetar*; Ilie Constantin: *Desprindere de țărm*.
— Eugen Barbu: *Facerea lumii*.
— Fănuș Neagu: *Cantonul părăsit*.
— Tudor Vianu: *Arghezi, poet al omului*.
— Alexandru Piru: *Literatura română premodernă*; Dumitru Micu: *Literatura română la începutul secolului XX*; *Opera lui Tudor Arghezi*; Matei Călinescu: *Titanul și geniul în poezia lui Eminescu*; Eugen Simion: *Proza lui Eminescu*.
— În cadrul Jocurilor Olimpice de la Tokyo, România cucerește 2 medalii de aur, 4 de argint și 6 de bronz.

1964—1965. Se construiește la Eforie-Nord hotelul „Europa" (arhitect: Cezar Lăzărescu și colab.).

1964, ian. 14. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Sierra-Leone.
ian. 31. Guvernul român și guvernul suedez hotărăsc să ridice legațiile lor de la Stockholm și București la rangul de ambasadă.
febr. 19. România este desemnată împreună cu alte state să facă parte din Comisia specială a O.N.U., însărcinată cu elaborarea principiilor de drept internațional referitoare la relațiile prietenești de cooperare între state.
mart. 2—10. O delegație a C.C. al P.C.R., condusă de Ion Gheorghe Maurer, face o vizită în R.P. Chineză la invitația C.C. al Partidului Comunist Chinez.
mart. 3. Se constituie la București Centrul național P.E.N. (Asociația internațională a poeților, eseiștilor și romancierilor).
mart. 4. Direcția Tîrgului internațional de primăvară de la Leipzig acordă instalației românești de foraj 3-DH-200 medalia de aur.
mart. 9. Guvernul român și guvernul italian decid să ridice la rangul de ambasadă legațiile lor de la Roma și București.
mart. 12—14. O delegație a C.C. al P.C.R., condusă de Ion Gheorghe Maurer, face o vizită în R. P. D. Coreeană, la invitația C.C. al Partidului Muncii din Coreea.
mart. 23—iun. 16. Are loc la Geneva o Conferință a Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare, cu participarea a 120 de state, printre care și **România**, la care se examinează problemele comerțului internațional și necesitățile economice ale țărilor în curs de dezvoltare.
mart. 29. Guvernul român și guvernul argentinian decid ridicarea reprezentanțelor lor diplomatice de la București și Buenos Aires la rangul de ambasade.

1964, apr. 15—22. Plenară lărgită a C.C. al P.C.R., la care se adoptă *Declarația cu privire la poziția P.C.R. în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale* („Declarația din aprilie").

apr. 18. Premiera piesei *Moartea unui artist* de Horia Lovinescu, în regia lui Horea Popescu.

mai 5. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Tanzania.

mai 11—16. Conferința sindicală internațională de la București cu privire la problemele femeilor muncitoare, convocată de Federația Sindicală Mondială; adoptă și aprobă „Carta drepturilor economice și sociale ale femeilor muncitoare" și „Memorandumul preliminar adresat directorului general al Biroului Internațional al Muncii".

mai 20—26. Vizita în România a unei delegații guvernamentale din Republica Arabă Yemen.

iun. 1. Guvernul român și guvernul Japoniei decid ridicarea reprezentanțelor lor diplomatice la Tokyo și București la rangul de ambasade.

iun. 24. Consiliul de Stat al României a ratificat Acordul româno-iugoslav privind realizarea și exploatarea sistemului hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier pe fluviul Dunărea, semnat la Belgrad la 30 nov. 1963.

iun. 24. Apare Hotărîrea C.C. al P.C.R. și a Consiliului de Miniștri privind majorarea salariilor la toate categoriile de salariați, reducerea unor cote ale impozitului pe salarii și creșterea plafoanelor de salarii în funcție de care se acordă alocația de stat pentru copii.

iul. 15. Înființarea Studioului Cinematografic Anima-Film, special pentru filmele de animație.

iul. 27—aug. 3. Vizita în Franța a unei delegații guvernamentale române, condusă de Ion Gheorghe Maurer.

sept. 7. Au loc la Sip și la Gura Văii festivitățile de inaugurare a lucrărilor sistemului hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier.

sept. 10. Prima audiție, la București, a poemului simfonic *Vox Maris* de George Enescu (Orchestra Simfonică a Radioteleviziunii Române, dirijor Iosif Conta).

sept. 26—29. Vizita în România a împăratului Ethiopiei Haile Sellasie I.

oct. 8. Premiera filmului *Străinul* în regia lui Mihai Iacob.

oct. 15. Stabilirea de relații diplomatice între România și Pakistan.

oct. 28. Înființarea Comisiei Naționale a României pentru UNESCO.

oct. 31. Conferința regională O.N.U. pentru agricultură și alimentație de la Salzburg; adoptarea în unanimitate a unui proiect de rezoluție a delegației române (coautor Italia) privind întărirea și concretizarea activității organizației.

1964, nov. 12. Guvernul român și guvernul norvegian decid ridicarea reprezentanțelor lor diplomatice de la Oslo și București la rangul de ambasade.
dec. 10. Reprezentanțele diplomatice de la București și Montevideo sînt ridicate la rangul de ambasade.
dec. 28. Premiera filmului *La patru pași de infinit*, după scenariul și în regia lui Francisc Munteanu.

1965. România devine membru al Organizației Internaționale a Aviației Civile (International Civil Aviation Organization-ICAO), organizație interguvernamentală (creată la 4 apr. 1947), cu sediul la Montreal.
— România aderă la Organizația Consultativă Interguvernamentală pentru Navigație Maritimă (Intergovernamental Maritime Consultative Organization — IMCO), organizație specializată a O.N.U. (creată la 17 mart. 1958), cu sediul la Londra.
— Eugen Bădărău și Iovițu Popescu: *Gaze ionizate. Descărcări electrice în gaze.*
— Grigore C. Moisil: monografia *Teoria algebrică a circuitelor cu tranzistori.*
— Ioan Ursu: *Rezonanța electronică de spin.*
— Constantin Daicoviciu și Miron Constantinescu: *Brève histoire de la Transylvanie*, București.
— Dumitru Berciu și Dionisie M. Pippidi: *Din istoria Dobrogei*, vol. 1, București.
— Petre P. Panaitescu: *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București.
— Gheorghe Anghel realizează statuia lui Mihai Eminescu așezată azi în fața Ateneului Român din București.
— **Afirmarea impetuoasă a tinerelor promoții în poezie** (Nichita Stănescu: *Dreptul la timp*; Marin Sorescu: *Poeme*; Ion Alexandru: *Viața deocamdată)*, **proză** (Ștefan Bănulescu: *Iarna bărbaților*; Nicolae Breban: *Francisca*); **critică** (Matei Călinescu: *Aspecte literare*; Eugen Simion: *Orientări în literatura contemporană*; Nicolae Manolescu: *Literatura română de azi. 1944—1964*, în colaborare cu Dumitru Micu).
— Vasile Voiculescu: *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducerea imaginară a lui...* (postum).
— Tudor Arghezi: *Silabe.*
— Ion Vinea: *Lunatecii* (vol. I—II) (postum).
— Tudor Vianu: *Studii de literatură română* (postum).

1965, ian. 6. Stabilirea de relații diplomatice între România și Liban la rang de ambasadă.
ian. 15. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Republica Islamică Mauritania.
ian. 16. Reprezentanțele diplomatice din Copenhaga și București sînt ridicate la rangul de ambasadă.
ian. 19—20. Ședință a Comitetului politic consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

1965, febr. Intrarea în probe tehnologice a primei linii a fabricii de acid azotic de la Combinatul chimic Craiova.
febr. 10. Adunarea Generală a O.N.U. alege România ca membru al Consiliului Economic și Social pe o perioadă de 3 ani.
febr. 13. Declarația guvernului român în legătură cu acțiunile militare agresive ale S.U.A. împotriva Republicii Democrate Vietnam.
febr. 13. Darea în folosință la Institutul de fizică atomică a mașinilor electronice de calcul „Cet"-500 și „Cifa"-102.
mart. La Tîrgul internațional de la Leipzig, tractorul românesc U-650 obține medalia de aur.
mart. 7. Alegeri de deputați pentru cea de-a cincea legislatură a Marii Adunări Naționale și pentru sfaturile populare. Pentru candidații Frontului Democrației Populare au votat 99,85% din numărul total al alegătorilor.
mart. 16. Premiera filmului *Pădurea spînzuraților*, personală transcriere cinematografică a romanului lui Rebreanu în viziunea lui Liviu Ciulei, cu aportul de scenarist al lui Titus Popovici. Premiul de regie la Festivalul de la Cannes.
mart. 18. Marea Adunare Națională alege ca președinte al Consiliului de Stat pe Gheorghe Gheorghiu-Dej, pe Ion Gheorghe Maurer ca președinte al Consiliului de Miniștri și pe Ștefan Voitec ca președinte al Marii Adunări Naționale.
mart. 19. Încetează din viață Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretar al C.C. al P.C.R., președinte al Consiliului de Stat, militant de frunte al partidului și al mișcării revoluționare din România.
mart. 22. Plenara C.C. al P.C.R. alege în funcția de prim-secretar al C.C. al P.C.R. pe Nicolae Ceaușescu.
mart. 24. Marea Adunare Națională alege în funcția de președinte al Consiliului de Stat pe Chivu Stoica.
mart. 31. Restabilirea relațiilor diplomatice la rang de ambasadă între România și Chile.
apr. Termocentrala Craiova-Ișalnița începe să producă energie electrică.
apr. 2. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Regatul Hașemit al Iordaniei.
iun. Începe să producă Uzina de aluminiu Slatina.
iun. 1. Înființarea Fabricii de zahăr Buzău (începutul producției în sept. 1969).
iul. 6—11. Vizita oficială în România a unei delegații somaleze.
iul. 10. Stabilirea de relații diplomatice între România și Somalia.
iul. 15. Stabilirea de relații diplomatice între România și Rwanda.
iul. 19—24. Se desfășoară la București lucrările Congresului al IX-lea al P.C.R., în cadrul căruia se dezbat obiectivele ma-

jore și sarcinile de viitor ale politicii interne și externe și se stabilesc direcțiile de dezvoltare ale României în vederea continuării procesului de desăvîrșire a construcției socialiste în toate domeniile de activitate pentru înflorirea multilaterală a României. Adoptarea directivelor planului cincinal pe perioada 1966–1970 și a hotărîrii ca Partidul Muncitoresc Român să-și reia titulatura de Partidul Comunist Român. Plenara noului C.C. al P.C.R. alege ca secretar general al C.C. al P.C.R. pe Nicolae Ceaușescu.

1965, aug. 18. Hotărîre a Consiliului de Miniștri privind extinderea gratuității manualelor școlare și la învățămîntul mediu.

aug. 21. Marea Adunare Națională, întrunită în sesiune extraordinară, adoptă cu unanimitatea voturilor celor 446 de deputați prezenți la ședință o nouă Constituție, care a proclamat Republica Socialistă România. Marea Adunare Națională alege Consiliul de Stat al R.S. România (președinte: Chivu Stoica) și Consiliul de Miniștri (președinte: Ion Gheorghe Maurer).

aug. 27. Înființarea Universității din Craiova.

sept. 3—11. Vizită oficială în U.R.S.S. a unei delegații de partid și guvernamentale, condusă de Nicolae Ceaușescu.

sept. 13—18. Vizită oficială în Bulgaria a unei delegații de partid și guvernamentale române, condusă de Nicolae Ceaușescu.

oct. 7—10. Vizita oficială în România a președintelui Indiei, dr. Sarvappalli Radhakrishnan.

oct. 21—25. Vizită oficială în Iran a președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer.

nov. 5. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Senegal.

nov. 11—12. Plenară a C.C. al P.C.R. care dezbate și aprobă raportul cu privire la îmbunătățirea conducerii și planificării agriculturii.

nov. 15—20. Are loc la Moscova o consfătuire a reprezentanților unor țări socialiste (Bulgaria, Cehoslovacia, Cuba, Ungaria, Mongolia, Polonia, R.D.G., **România,** U.R.S.S.) în problema colaborării pentru cercetarea și folosirea spațiului cosmic în scopuri pașnice.

nov. 16—22. Vizita oficială în Austria a președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer.

dec. 7. Adunarea Generală a O.N.U. votează în unanimitate *Declarația cu privire la promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare* propusă de delegația României.

dec. 20—22. Sesiune a Marii Adunări Naționale, care adoptă Legea cu privire la înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.), Legea cu privire la protecția muncii ș.a.

1965, dec. 21. Adunarea Generală a O.N.U. adoptă în unanimitate rezoluția „Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între state europene aparținînd unor sisteme social-politice diferite", inițiată de România, căreia i s-au alăturat și alte state europene.

1966. Costin D. Nenițescu: *Chimie organică*, vol. I, ed. 6 (vol. II, 1968).

— Constantin C. Giurescu: *Viața și opera lui Cuza Vodă* (ed. 1).

— Apare monografia *România în războiul antihitlerist. 23 August 1944 — 9 mai 1945*, București.

1966—1970. Perioadă de efervescență creatoare și editorială în toate sectoarele. Bilanțuri literare și noi afirmări. Reafirmarea prezenței unor poeți, critici și istorici literari. O proliferare fără precedent a poeziei, prozei și criticii tinerilor.

Prezențe de dincolo de zare: Ion Barbu: *Joc secund* (1966), *Pagini de proză*; Vasile Voiculescu: *Poezii; Povestiri, vol. I—II* (1966); Tudor Arghezi, ultimele antume și primele postume: *Ritmuri, Noaptea, Crengi*.

Retrospective poetice: Demostene Botez: *În fața timpului;* Mihai Beniuc: *Poezii. 1938—1968;* Radu Boureanu: *Solara noapte;* Șt. Roll: *Ospățul de aur*; Sașa Pană: *Poezii și poeme;* Miron Radu Paraschivescu: *Scrieri, vol. I—II;* Ion Bănuță: *Panorama sărutului;* A.E. Baconsky: *Fluxul memoriei;* Virgil Gheorghiu: *Poeme;* Virgil Teodorescu: *Blănurile oceanelor și alte poeme* etc.; *Antologia literaturii române de avangardă*.

Colecția „Albatros": reeditări selective din poeții generațiilor medii și tinere: Ion Alexandru: *Vina;* Cezar Baltag: *Monada;* Ilie Constantin: *Fiara;* Ștefan Augustin Doinaș: *Ipostaze;* Ion Gheorghe: *Cariatida;* Tudor George: *Balade;* Gr. Hagiu: *Poezii*; Ion Horea: *Poezii;* Marin Sorescu: *Poeme;* Nichita Stănescu: *Alfa;* Gheorghe Tomozei: *Altair;* Tiberiu Utan: *Steaua singurătății*.

Din volumele de poezie: Ion Alexandru: *Infernul discutabil;* A.E. Baconsky: *Cadavre în vid;* Cezar Baltag: *Resfrîngeri;* Maria Banuș: *Portretul din Fayum;* Ștefan Bănulescu: *Cîntece de cîmpie;* Ana Blandiana: *Călcîiul vulnerabil;* Ion Brad: *Ecce tempus;* Constanța Buzea: *Agonice;* Ion Caraion: *Necunoscutul ferestrelor;* Nina Cassian: *Sîngele, Ambitus;* Ilie Constantin: *Buna vestire;* Ben Corlaciu: *Poezii;* Leonid Dimov: *7 poeme, Carte de vise;* Geo Dumitrescu: *Nevoia de cercuri;* Ion Gheorghe: *Zoosophia, Cavalerul trac;* Grigore Hagiu: *Sfera gînditoare;* Eugen Jebeleanu: *Elegie pentru floarea secerată;* Gabriela Melinescu: *Interiorul legii;* Gellu Naum: *Athanor;* Ion Negoițescu: *Sabasios,* Vasile Nicolescu: *Parabola focului;* Miron Radu Paraschivescu: *Tristele;* Adrian Păunescu: *Mieii primi, Fîntîna somnambulă;* Alexandru Philippide: *Monolog în Babilon;*

Veronica Porumbacu: *Întoarcere din Cythera;* Aurel Rău: *Pe înaltele reliefuri;* Marin Sorescu: *Moartea ceasului, Tinerețea lui Don Quijote;* Nichita Stănescu: *11 elegii, Laus Ptolomaei;* Gheorghe Tomozei: *Suav anapoda;* Tiberiu Utan: *Clipe;* Dragoș Vrînceanu: *Poemele transhumanței.* **Din volumele de proză**: A.E. Baconsky: *Echinoxul nebunilor;* Eugen Barbu: *Princepele;* Nicolae Breban: *Animale bolnave;* Matei Călinescu: *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter;* Mircea Ciobanul: *Martorii, Epistole;* Mircea Cojocaru: *Minciuna;* Traian Filip: *Dansul focului;* Laurențiu Fulga: *Alexandra și infernul;* Paul Georgescu: *Coborînd;* Alexandru Ivasiuc: *Vestibul, Cunoaștere de noapte;* Ion Lăncrănjan: *Eclipsa de soare;* Fănuș Neagu: *Vara buimacă, Îngerul a strigat;* Sînziana Pop: *Serenadă la trompetă;* Petru Popescu: *Prins;* D.R. Popescu: *F;* Marin Preda: *Moromeții II, Intrusul;* Zaharia Stancu: *Ce mult te-am iubit, Șatra;* D. Țepeneag: *Exerciții, Frig;* C. Țoiu: *Duminica muților;* Romulus Vulpescu: *Exerciții de stil.* **Din volumele de critică și istorie literară**: Nicolae Balotă: *Euphorion;* Constantin Ciopraga: *Portrete și reflecții literare;* Matei Călinescu: *Conceptul modern de poezie;* Ș rban Cioculescu: *Varietăți critice;* Paul Cornea: *De la Alexandrescu la Eminescu;* Paul Georgescu: *Polivalența necesară;* M. Gafița: *Duiliu Zamfirescu;* George Ivașcu: *Confruntări literare, Istoria literaturii române* (vol. I); Nicolae Manolescu: *Metamorfozele poeziei, Contradicția lui Maiorescu;* Adrian Marino: *Viața lui Alexandru Macedonski, Opera lui Alexandru Macedonski, Introducere în critica literară;* Ion Negoițescu: *Poezia lui Eminescu, Însemnări critice;* Mihail Petroveanu: *George Bacovia;* Al. Piru: *G. Ibrăileanu, Panorama deceniului literar românesc 1940—1950;* Edgar Papu: *Evoluția și formele genului liric, Din luminile veacului;* Lucian Raicu: *Liviu Rebreanu;* Regman Cornel: *Confluențe literare, Cărți, autori, tendințe;* Mircea Tomuș: *Cinsprezece poeți;* Mircea Zaciu: *Masca geniului.*

1966, ian. 10. Premiera filmului *Duminică la o a 6* de Lucian Pintilie. Premiul special al juriului la Mar del Plata.

ian. 10—13. Vizită de prietenie în R.P. Ungară a președintelui Consiliului de Miniștri al R.S. România, Ion Gheorghe Maurer.

ian. 28. Decret pentru organizarea și funcționarea Consiliului Superior al Agriculturii și a consiliilor agricole regionale, raionale și orășenești.

febr. 4. Se dă publicității Declarația Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România în legătură cu reluarea atacurilor aeriene ale S.U.A. împotriva R.D. Vietnam.

mart. 7—9. Congresul cooperativelor agricole de producție care adoptă: „Actul constitutiv al Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole de Producție în Republica Socia-

listă România", „Statutul Cooperativei Agricole de Producţie", „Statutul Uniunii Naţionale, uniunilor regionale şi uniunilor raionale ale cooperativelor agricole de producţie", „Statutul Casei de Pensii a membrilor cooperativelor agricole de producţie".

1966, mart. 10—11. Vizită de prietenie în România a lui Kádár János, prim-secretar al C.C al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, şi Kállay Gyula, membru al Biroului Politic, preşedintele Consiliului de Miniştri al Ungariei.
mart. 14. Premiera filmului *Răscoala*, adaptare de Mircea Mureşan după romanul lui Liviu Rebreanu. Premiul pentru „Opera prima" la Cannes.
mart. 15. Crearea la Bucureşti a Asociaţiei de Drept Internaţional şi Relaţii Internaţionale (A.D.I.R.I.).
apr. 12—13. Plenară a C.C. al P.C.R. care dezbate: creşterea efectivului, compoziţia şi structura organizatorică a partidului; situaţia cadrelor din organele de partid şi de stat în 1965; îmbunătăţirea activităţii organizaţiei de pionieri; modul de rezolvare a propunerilor, sesizărilor şi cererilor oamenilor muncii adresate organelor de partid şi de stat.
apr. 13. Decret privind instituirea ordinului „Tudor Vladimirescu".
apr. 18—23. Vizita oficială în România a preşedintelui R.S.F. Iugoslavia, secretar general al Uniunii Comuniştilor din Iugoslavia, Iosip Broz Tito.
apr. 19. Decret privind ridicarea legaţiei R.S. România din Ceylon la rangul de ambasadă.
apr. 29. Decret privind instituirea ordinului „Meritul sportiv".
mai. Lansarea la apă a primului spărgător de gheaţă şi salvator de nave naufragiate realizat în România.
mai 5—11. Vizită de prietenie a unei delegaţii de partid şi guvernamentale române în R.D. Vietnam.
mai 6. Inaugurarea Muzeului de istorie a Partidului Comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România (pe baza reorganizării Muzeului de istorie a Partidului, creat în 1954).
mai 7. Adunare festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea P.C.R. Nicolae Ceauşescu, secretar general al C.C. al P.C.R., prezintă expunerea „Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluţionare şi democratice a poporului român, al tradiţiilor mişcării muncitoreşti şi socialiste din România".
mai 10—13. Vizită neoficială în România a secretarului general al C.C. al P.C.U.S., Leonid I. Brejnev.
mai 16—19. Congresul sindicatelor din R.S. România la care se constituie Uniunea Generală a Sindicatelor din România (U.G.S.R.).

1966, mai 26—28. Vizită în România a primului ministru al statului Singapore, Lee Kuan Yew.
mai 27—iun. 3. Vizita în România a Sahinșahului Iranului Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr.
iun. Se lansează la apă primul cargou mineralier românesc de 10 200/12 000 t construit de Șantierele navale de la Galați.
iun. 3. Se dă publicității Hotărîrea Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. privind transformarea Școlii superioare de partid în Academia de științe social-politice „Ștefan Gheorghiu".
iun. 16—24. Vizită prietenească în România a lui Ciu En-lai, vicepreședinte al C.C. al P.C. Chinez, premierul Consiliului de Stat al Republicii Populare Chineze.
iun. 24—27. Vizită de stat în România a generalului Ne Win, președintele Consiliului Revoluționar al Uniunii Birmane.
iun. 27—28. Plenară a C.C. al P.C.R., care dezbate proiectul planului cincinal de dezvoltare a economiei naționale pe perioada 1966—1970.
iun. 30. Marea Adunare Națională votează Legea pentru adoptarea planului de stat de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1966—1970.
iun. 30. Declarație a președintelui Consiliului de Miniștri al R.S. România în cadrul Marii Adunări Naționale cu privire la poziția guvernului român față de bombardarea orașelor Hanoi și Hai Phong de către aviația americană.
iul. 1. Lege cu privire la înființarea, organizarea și funcționarea liceelor de specialitate.
iul. 4—6. Are loc la București Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia care adoptă „Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa" și „Declarația cu privire la agresiunea Statelor Unite ale Americii în Vietnam".
iul. 7. La București are loc întîlnirea conducătorilor partidelor comuniste și muncitorești și a șefilor de guverne ale țărilor membre ale C.A.E.R.
iul. 25—31. Vizită oficială a președintelui Consiliului de Miniștri al R.S. România, Ion Gheorghe Maurer, în Turcia.
aug. 15—20. Vizită oficială a președintelui Consiliului de Miniștri al R.S. România, Ion Gheorghe Maurer, în Danemarca.
aug. 18. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Republica Populară Congo.
aug. 30—sept. 3. La București se desfășoară lucrările reuniunii internaționale de experți cu tema „Educația tineretului universitar în spiritul idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare".
aug. 31— sept. 3. Vizita în Grecia a Președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer.

1966, sept. 1. Decret privind ridicarea legației R.S. România din Olanda la rangul de ambasadă.
sept. 20. Publicarea rezultatelor preliminare ale recensămîntului populației și locuințelor din 15 mart. 1966.
sept. 26. Decrete privind instituirea ordinelor *Meritul științific* și *Meritul cultural*.
sept. 26—oct. 3. Sărbătorirea centenarului Academiei Republicii Socialiste România.
oct. 1. Decret pentru reglementarea întreruperii cursului sarcinii.
oct. 8. Decret pentru modificarea unor dispoziții legale privitoare la divorț.
oct. 12—14. Plenara C.C. al P.C.R. în cadrul căreia au fost dezbătute propunerile în legătură cu majorarea pensiilor și îmbunătățirea legislației cu privire la pensii. Plenara a ascultat o informare asupra activității externe a P.C.R. și a guvernului R.S. România și a aprobat în unanimitate această activitate, politica externă a partidului și statului, care corespunde pe deplin intereselor poporului român, cauzei socialismului și păcii.
oct. 14. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Republica Democratică Congo.
oct. 17—22. La invitația C.C. al P.C.U.S. și a Consiliului de Miniștri s-au aflat în Uniunea Sovietică conducători de partid și de stat ai unor țări socialiste. Din România au participat Nicolae Ceaușescu și Ion Gheorghe Maurer. Cu acest prilej au fost prezentate invitaților realizările științei și tehnicii sovietice în domeniul militar. Au avut loc convorbiri privind un larg cerc de probleme care interesau părțile, inclusiv probleme ale politicii internaționale.
oct. 28—nov. 4. Vizită oficială în România a primului ministru al Iranului Amir Abbas Hoveida.
nov. 2—6. Vizita unei delegații de partid și de stat române în Republica Democrată Germană.
nov. 11—12. Consfătuirea pe țară pentru constituirea Consiliului Național al Organizației Pionierilor din R.S. România.
nov. 12. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Nigeria.
nov. 20—25. Vizită oficială în Republica Arabă Unită a președintelui Consiliului de Stat al R.S. România, Chivu Stoica.
dec. Începe să producă Uzina de negru de fum Pitești.
dec. Intră în funcțiune primele secții ale Combinatului siderurgic Galați.
dec. 1—3. Iosip Broz Tito, președintele R.S.F. Iugoslavia și președintele Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia, face o vizită neoficială în România la invitația secretarului general al C.C. al P.C.R., Nicolae Ceaușescu.

1966, dec. 5—9. Vizită oficială de prietenie a președintelui Consiliului de Stat, Chivu Stoica, în Ethiopia.
dec. 7. Decret privind aderarea României la Convenția internațională pentru ocrotirea vieții omenești pe mare, încheiată la Londra la 17 iun. 1960.
dec. 17. Declarația guvernului R.S. România în legătură cu bombardamentele efectuate de aviația americană asupra orașului Hanoi.
dec. 19. Adunarea Generală a O.N.U. adoptă o rezoluție care a dus la încheierea tratatului „Principiile care guvernează activitatea statelor în explorarea și folosirea spațiului cosmic, a Lunii și a altor corpuri cerești", România fiind coautoare a acestui proiect de rezoluție.
dec. 28. Marea Adunare Națională votează Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat și pensia suplimentară.
dec. 28. Marea Adunare Națională votează Legea cu privire la alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în sfaturile populare.

1967. Aurel Beleș și Mircea Soare: *Les paraboloides elliptiques et hyperboliques dans les constructions*, Paris.
— Apare sub îngrijirea lui Aurel Moga și I. Bruckner *Medicină internă*.
— Constantin C. Giurescu: *Istoria Bucureștilor*.
— Cornelia Bodea publică lucrarea *Lupta românilor pentru unitate națională, 834—1849*, București.
ian. 5. Semnarea la Paris a Acordului româno-spaniol privind înființarea de reprezentanțe consulare și comerciale.

1967, ian. 30. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Venezuela.
ian. 31. Stabilirea de relații diplomatice între România și R.F. a Germaniei.
febr. 2—7. Vizita oficială în Tunisia a președintelui Consiliului de Stat, Chivu Stoica.
febr. 8—11. Vizită de prietenie în Somalia a președintelui Consiliului de Stat, Chivu Stoica.
febr. 28. Premiera filmului *Dacii*, amplă evocare istorică de Sergiu Nicolaescu.
mart. 5. Alegeri de deputați în cele 4 259 de sfaturi populare comunale din țară.
mart. 17—18. Convorbiri româno-sovietice între conducătorii de partid și de stat români și sovietici la Moscova. S-a efectuat un schimb de păreri cu privire la problemele relațiilor româno-sovietice, precum și cu privire la problemele internaționale actuale, inclusiv problema securității europene.
mart. 24. Are loc la București adunarea solemnă prilejuită de împlinirea a 60 de ani de la răscoalele țărănești din 1907.
mart. 27—28. Plenară a C.C. al P.C.R.; a examinat și a adoptat Hotărîrea cu privire la îmbunătățirea conducerii,

planificării, finanţării şi organizării gospodăriilor agricole de stat; a dezbătut problema cooperării economice şi tehnice-ştiinţifice dintre R.S. România şi alte ţări şi a aprobat în unanimitate măsurile luate de Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. în vederea lărgirii relaţiilor de cooperare economică şi tehnică-ştiinţifică ale R.S. România cu alte ţări; a aprobat în unanimitate activitatea externă a partidului şi statului consacrată înfăptuirii securităţii în Europa şi activitatea P.C.R. în vederea întăririi unităţii şi coeziunii mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale pe baza marxism-leninismului şi a internaţionalismului socialist; a adoptat Hotărîrea C.C. al P.C.R. pentru sărbătorirea în România a semicentenarului Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie.

1967, apr. 5. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi Canada.

apr. 8. Înfiinţarea Automobil Clubului Român (A.C.R.).

apr. 17—21. Vizita în România a unei delegaţii de partid şi guvernamentale bulgare, condusă de Todor Jivkov.

apr. 22. Hotărîrea Consiliului de Miniştri privind înfiinţarea Institutului pentru studierea conjuncturii economice internaţionale, în subordinea Ministerului Comerţului Exterior.

apr. 25. Decret pentru înfiinţarea Reprezentanţei consulare şi comerciale a R.S. România la Madrid.

mai 6—9. Vizită neoficială a regelui Nepalului, M.S. Mahendra, în România.

mai 8. Sărbătorirea a 90 de ani de la cucerirea independenţei de stat a României. În cadrul unei adunări solemne, Ion Gheorghe Maurer, preşedintele Consiliului de Miniştri, a rostit o cuvîntare consacrată acestui eveniment.

mai 11. Hotărîrea C.C. al P.C.R. şi a Consiliului de Miniştri cu privire la reglementarea programului de muncă şi întărirea disciplinei în întreprinderi, ministere, instituţii centrale, sfaturi populare şi organizaţii obşteşti.

mai 13—19. Vizită oficială în Iran a preşedintelui Consiliului de Stat al R.S. România, Chivu Stoica.

mai 18. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi Coasta de Fildeş.

mai 24—26. Vizita de prietenie în Ungaria a unei delegaţii a C.C. al P.C.R., condusă de Nicolae Ceauşescu.

iun. 9. Întîlnirea conducătorilor partidelor comuniste şi muncitoreşti şi ai guvernelor ţărilor socialiste (R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.D. Germană, R.S.F. Iugoslavia, R.P. Polonă, **R.S. România,** R.P. Ungară şi U.R.S.S.), la Moscova, consacrată examinării situaţiei din Orientul Apropiat.

iun. 11. Este dată publicităţii Declaraţia C.C. al P.C.R. şi a Guvernului R.S. România cu privire la situaţia din Orientul Apropiat.

1967, iun. 13. Vizita oficială în Iugoslavia a unei delegații de partid și guvernamentale, condusă de Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al P.C.R., la invitația lui I.B. Tito, președintele R.S.F. Iugoslavia și președinte al Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia.

iun. 16. La Geneva a fost semnat planul de măsuri pentru crearea la București a unui centru de formare a cadrelor, încheiat în urma unei înțelegeri între guvernul român și Biroul Internațional al Muncii și Programul Națiunilor Unite pentru dezvoltare.

iun. 23. Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri al R.S. România, rostește la sesiunea extraordinară a Adunării Generale a O.N.U. o cuvîntare privind situația din Orientul Apropiat.

iun. 26—27. Plenară a C.C. al P.C.R. cu următoarea ordine de zi: Directivele cu privire la elaborarea planului cincinal 1971—1975 și a direcțiilor principale ale dezvoltării economiei naționale în perioada 1976—1980; Hotărîrea C.C. al P.C.R. și a Consiliului de Miniștri cu privire la majorarea salariilor mici; măsuri privind raționalizarea și gospodărirea mai economicoasă a parcului de autoturisme al ministerelor, instituțiilor centrale și locale, întreprinderilor, organelor de partid, sindicale, cooperatiste și obștești; unele probleme privind activitatea Ministerului Afacerilor Interne.

iul. 1. Este înființat Institutul de Cercetări Comerciale, avînd ca obiectiv studierea problemelor de comerț interior.

iul. 10—14. Vizită oficială în România a cancelarului federal al Austriei, dr. Josef Klaus.

iul. 11. Hotărîrea C.C. al P.C.R. și a Consiliului de Miniștri al R.S. România cu privire la majorarea salariilor mici.

iul. 17—21. Vizită oficială în Olanda a președintelui Consiliului de Miniștri al R.S. România, Ion Gheorghe Maurer.

iul. 25. Marea Adunare Națională aprobă raportul secretarului general al C.C. al P.C.R., Nicolae Ceaușescu, cu privire la politica externă a R.S. România și sarcinile sale de viitor, precum și activitatea desfășurată de guvern pentru realizarea acestei politici.

iul. 26. Marea Adunare Națională a adoptat Legea cu privire la judecarea de către tribunale a cererilor celor vătămați în drepturile lor prin acte administrative ilegale.

iul. 31. Decret prin care se ratifică, cu unele rezerve, Convenția de la Berna privind protecția operelor literare și artistice (revizuită la Conferința de la Stockholm, 14 iul. 1967).

aug. 3—7. Vizita oficială în România a vicecancelarului Republicii Federale a Germaniei, Willy Brandt, ministrul federal al afacerilor externe.

aug. 12. Conducătorii de partid și de stat participă la festivitățile care au loc pe cîmpia Mărășeștilor, aducînd un

vibrant omagiu celor care cu 50 de ani în urmă s-au jertfit pentru apărarea pămîntului patriei, pentru libertatea şi unitatea poporului român.

1967, aug. 12—15. Vizita în România a preşedintelui celei de-a XXI-a sesiuni a Adunării Generale O.N.U., Abdul Rahman Pazhwak.

aug. 25—31. Vizita oficială în România a primului ministru al Danemarcii, Jens Otto Krag.

aug. 29 — sept. 2. La Bucureşti se desfăşoară lucrările celui de-al X-lea Congres internaţional al lingviştilor.

sept. 1—3. Au loc la Bucureşti campionatele mondiale de lupte greco-romane; România, obţinînd un titlu mondial, două locuri 2 şi un loc 3, s-a clasat pe locul al 3-lea în lume, după U.R.S.S. şi Ungaria, din 16 ţări participante.

sept. 4—6. Consfătuirea reprezentanţilor guvernelor ţărilor socialiste la Belgrad cu privire la problemele ajutorului economic şi ale colaborării economice cu ţările arabe.

sept. 13—17. Vizită oficială în România a primului ministru al Turciei, Suleyman Demirel.

sept. 19. Ministrul Afacerilor Externe al R.S. România, Corneliu Mănescu, este ales preşedintele celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U.

sept. 26—oct. 1. Vizită de prietenie în România a lui Todor Jivkov, prim-secretar al C.C. al P.C. Bulgar, preşedintele Consiliului de Miniştri al R.P. Bulgaria.

oct. 1. Înfiinţarea Institutului de cercetări pentru economia agrară.

oct. 5—6. Plenara C.C. al P.C.R. Au fost dezbătute: perfecţionarea conducerii şi planificării economiei naţionale, corespunzător condiţiilor noii etape de dezvoltare socialistă a României; îmbunătăţirea organizării administrativ-teritoriale a României şi sistematizarea localităţilor rurale; îmbunătăţirea sistemului de salarizare şi majorarea salariilor; dezvoltarea construcţiei de locuinţe, îmbunătăţirea administrării fondului locativ şi noul regim al chiriilor; convocarea Conferinţei Naţionale a P.C.R.

oct. 13—15. Primul colocviu internaţional consacrat operei lui C. Brâncuşi, la Bucureşti.

oct. 16—19. Vizită oficială în România a primului ministru al Indiei, Indira Gandhi.

oct. 19. Şeful delegaţiei române în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare expune propunerile delegaţiei române cu privire la îmbunătăţirea proiectului de tratat de neproliferare a armelor nucleare.

oct. 20—26. Vizita oficială în România a preşedintelui Pakistanului, feldmareşalul Mohammed Ayub Khan.

nov. 1—8. O delegaţie de partid şi guvernamentală română, condusă de Nicolae Ceauşescu, secretar general al C.C. al P.C.R., participă la sărbătorirea semicentenarului Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie.

1967, nov. 16. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Columbia.

nov. 28. Decret privind titlurile științifice în R.S. România.

nov. 29—dec. 1. Plenară a C.C. al P.C.R., care a dezbătut și a aprobat în unanimitate proiectul planului de stat al economiei naționale și proiectul bugetului de stat pe anul 1968, care urmează a fi supus spre legiferare Marii Adunări Naționale; a analizat activitatea desfășurată de organizațiile de partid, de tineret și de celelalte organizații obștești și de stat pentru educarea tineretului și a adoptat în unanimitate hotărîrea cu privire la îmbunătățirea muncii educative în rîndurile tineretului și a activității Uniunii Tineretului Comunist; a examinat problemele privind pregătirea Conferinței Naționale din 6 dec. a P.C.R. și a adoptat în unanimitate hotărîri corespunzătoare.

dec. 6—8. Lucrările Conferinței Naționale a P.C.R. la București, cu următoarea ordine de zi: directivele cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale corespunzător condițiilor noii etape de dezvoltare socialistă a României; principiile de bază ale îmbunătățirii organizării administrative teritoriale a României și ale sistematizării localităților rurale.

dec. 9. Marea Adunare Națională alege Consiliul de Stat al R.S. România, președinte Nicolae Ceaușescu, și Consiliul de Miniștri, președinte Ion Gheorghe Maurer.

dec. 9. Marea Adunare Națională a adoptat Legea privind organizarea și funcționarea Consiliului de Miniștri al R.S. România.

dec. 14—15. Vizita oficială de prietenie la Moscova a unei delegații de partid și guvernamentale a României în frunte cu Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al P.C.R., la invitația C.C. al P.C.U.S. și a guvernului sovietic. A fost examinată dezvoltarea continuă a relațiilor româno-sovietice și s-a făcut un schimb de păreri asupra situației internaționale contemporane și a mișcării comuniste și muncitorești. Delegațiile s-au informat reciproc asupra mersului construcției socialismului și comunismului.

dec. 15. A XXII-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. adoptă rezoluția „Rolul Comisiei Economice a O.N.U. pentru Europa în dezvoltarea cooperării economice internaționale", printre ai cărei autori se numără și România.

dec. 15—16. O misiune de bunăvoință a țărilor în curs de dezvoltare, condusă de Dondon Thiam, ministrul de stat însărcinat cu afaceri externe și locțiitor al președintelui Senegalului, face o vizită în România. Misiunea a informat guvernul român asupra rezultatelor Conferinței ministeriale a celor 77 de țări în curs de dezvoltare, care a avut loc la Alger între 10 și 24 oct. 1967.

dec. 26. Marea Adunare Naţională votează Legea cu privire la unele măsuri de perfecţionare a conducerii şi planificării economiei naţionale.
dec. 27. Marea Adunare Naţională votează Legea pentru adoptarea Planului de stat al economiei naţionale pe anul 1968 şi Legea pentru adoptarea bugetului de stat pe anul 1968.
dec. 29. Ion Gheorghe Maurer prezintă în şedinţa jubiliară a Marii Adunări Naţionale expunerea cu privire la cea de-a XX-a aniversare a proclamării Republicii.

1968. Începe construirea complexului Teatrului Naţional şi a Hotelului Intercontinental (arhitecţi: H. Maicu, R. Belea, N. Cucu ş.a.).
— Nicolae Ceauşescu: *România pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste*, vol. 1—2 (vol. 3, 1969), Bucureşti.
— Ioan Ursu: *La résonance paramagnétique électronique*, Paris.
— Petre Constantinescu-Iaşi: *Lupta pentru formarea Frontului popular în România*, Bucureşti.
— Constantin C. Giurescu: *Istoricul oraşului Brăila.*
— Ştefan Pascu: *Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia.*
— Apare la Bucureşti lucrarea *Desăvîrşirea unificării statului naţional român*, sub redacţia lui Miron Constantinescu şi Ştefan Pascu.
— Vladimir Dumitrescu: *Arta neolitică în România*, Bucureşti.
— Zeno Vancea: *Creaţia muzicală românească în sec. XIX şi XX.*
— În cadrul Jocurilor Olimpice de la Ciudad de Mexico, România cucereşte 4 medalii de aur, 5 de argint şi 5 de bronz.

1968—1969. Construirea Palatului Televiziunii din Bucureşti (arhitecţi: T. Ricci, Th. Iacoban şi Maria Căciulă) şi a staţiunii de la Mangalia-Nord.

1968, ian. 3—4. Vizita de prietenie în Iugoslavia a preşedintelui Consiliului de Stat, Nicolae Ceauşescu, şi a preşedintelui Consiliului de Miniştri, Ion Gheorghe Maurer, la invitaţia lui Iosip Broz Tito.
ian. 22—23. Vizita oficială în Italia a preşedintelui Consiliului de Miniştri Ion Gheorghe Maurer.
ian. 31. România ratifică tratatul privind „Principiile care guvernează activitatea statelor în explorarea şi folosirea spaţiului cosmic, a Lunii şi a altor corpuri cereşti" semnat la 27 ian. 1967 la Washington, Moscova şi Londra.
febr. 7. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi Republica Africa Centrală.
febr. 10. Crearea Societăţii de ştiinţe istorice din R.S. România.

1968, febr. 14. Plenară a C.C. al P.C.R.; examinează și aprobă propunerile cu privire la organizarea județelor și a municipiilor și aprobă activitatea depusă de Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. pentru dezvoltarea relațiilor tovărășești, a contactelor și a schimburilor de păreri dintre P.C.R. și partidele frățești.
febr. 16. Marea Adunare Națională votează legea privind organizarea administrativă a teritoriului R.S. România.
febr. 21—23. O delegație a P.C.R., în frunte cu Nicolae Ceaușescu, participă la manifestările prilejuite de sărbătorirea celei de-a XX-a aniversări a victoriei oamenilor muncii din Cehoslovacia din febr. 1948.
febr. 26—mart. 5. Se desfășoară la Budapesta lucrările întîlnirii consultative a partidelor comuniste și muncitorești.
mart. 1. Plenara extraordinară a C.C. al P.C.R.; examinează o informare în legătură cu activitatea delegației române și cu modul în care s-au defășurat pînă la acea dată lucrările întîlnirii consultative de la Budapesta și aprobă o hotărîre care se dă publicității. La punctul doi al ordinii de zi examinează problema în legătură cu participarea delegației române la ședința Comitetului Politic Consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia din 6 mart. 1968 de la Sofia.
mart. 6—7. Consfătuire a Comitetului Politic Consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, ținută la Sofia, la care delegația română este condusă de Nicolae Ceaușescu. Consfătuirea adoptă „Declarația cu privire la amenințarea la adresa păcii ca urmare a extinderii agresiunii americane în Vietnam".
mart. 31—apr. 5. Vizita oficială în Finlanda a președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer.
apr. 3. Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. și Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România adoptă hotărîrea cu privire la Comitetele de direcție ale întreprinderilor și organizațiilor economice de stat.
apr. 6. Guvernul român dă publicității o declarație în legătură cu situația din Vietnam, în care își manifestă solidaritatea față de lupta poporului vietnamez și își exprimă deplinul acord față de declarația R.D. Vietnam privind restabilirea păcii în această regiune a Asiei.
apr. 8—11. Vizita oficială în Suedia a președintelui Consiliului de Miniștri al R.S. România, Ion Gheorghe Maurer.
apr. 11. Stabilirea de relații diplomatice între România și Volta Superioară.
apr. 15—19. Vizita oficială în România a unei delegații de stat și guvernamentale din Republica Somalia.

1968, apr. 20. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi Nepal.
apr. 22—25. Plenară a C.C. al P.C.R. cu următoarea ordine de zi: Dezvoltarea învăţămîntului de cultură generală, profesional, tehnic şi superior în Republica Socialistă România; cu privire la compoziţia partidului, la întărirea continuă a rîndurilor sale şi la intensificarea activităţii de educare a comuniştilor; activitatea organelor şi organizaţiilor de partid, de stat şi obşteşti privind examinarea şi rezolvarea scrisorilor, sesizărilor şi cererilor oamenilor muncii; cu privire la pregătirea de luptă şi politică a forţelor armate ale Republicii Socialiste România şi la înzestrarea lor cu armament şi tehnică militară; unele probleme actuale ale activităţii internaţionale a P.C.R.; în legătură cu reabilitarea unor activişti de partid.
mai 13. Marea Adunare Naţională votează legea privind învăţămîntul în România.
mai 14—18. Vizita oficială în România a preşedintelui Republicii Franceze, generalul Charles de Gaulle.
mai 27 — iun. 1. Vizita în Iugoslavia a unei delegaţii de partid şi de stat, condusă de Nicolae Ceauşescu.
mai 28. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi Zambia.
iun. 5—10. Vizita în România a unei delegaţii de stat şi guvernamentale din Republica Populară Congo.
iun. 7. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi Malta.
iun. 19. Plenară a C.C. al P.C.R.; dezbate, printre altele, proiectul noului Cod penal al R.S. România; totodată, în cadrul plenarei s-a prezentat o informare privind programul suplimentar de dezvoltare a producţiei materiale în anul 1968 şi s-au aprobat măsurile propuse în vederea anihilării urmărilor secetei şi a realizării nivelului general de dezvoltare al economiei naţionale, prevăzut în planul de stat pe anul 1968.
iun. 20. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi Republica Yemenului de Sud.
iun. 21. Marea Adunare Naţională votează legea privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Băncii române de comerţ exterior.
iun. 21. Marea Adunare Naţională adoptă în unanimitate Codul penal.
iun. 22. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi Kenya.
iun. 24. Marea Adunare Naţională votează legea privind controlul provenienţei unor bunuri ale persoanelor fizice dobîndite în mod ilicit.
iun. 27. Consfătuire la C.C. al P.C.R. cu oamenii de ştiinţă şi de cultură din rîndul naţionalităţii maghiare.

1968, iul. 1. România semnează Tratatul de neproliferare a armelor nucleare.
iul. 3. Consfătuire la C.C. al P.C.R. cu oamenii de știință și de cultură din rîndul naționalității germane.
iul. 3—5. Lucrările reuniunii mixte a Comitetului Administrativ de Coordonare al O.N.U. și a Comitetului pentru Programe și Coordonare al Consiliului Economic și Social O.N.U. la București, cu participarea secretarului general O.N.U., U. Thant.
iul. 9—15. Vizita oficială în România a președintelui Republicii Tunisiene, Habib Bourguiba.
iul. 24. Ridicarea la rang de ambasadă a reprezentării diplomatice dintre România și Republica Arabă Yemen.
aug. 1. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Burundi.
aug. 15—17. Vizită a delegației de partid și de ta condusă de Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.(. .l P.C.R., președintele Consiliului de Stat, în Cehoslovacia. Semnarea cu acest prilej la 16 aug. 1968, la Praga, a Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală româno-cehoslovac.
aug. 20. Inaugurarea Uzinei de autoturisme din Pitești, prima uzină de autoturisme din România.
aug. 21. Ședința comună a C.C. al P.C.R., a Consiliului de Stat și a Guvernului României, la care a fost aprobată în unanimitate activitatea Prezidiului Permanent și a Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. îndreptată spre promovarea în relațiile interstatale a principiului independenței, suveranității, neamestecului în treburile interne, egalității depline și resp:ctului reciproc, d: întărire pe această bază a unității ț rilor socialiste, a partidelor comuniste și muncitorești, a tuturor forțelor antiimperialiste. De asemen:a, au fo:t aprobate în unanimitate măsurile propuse de Prez'diul Permanent și de Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R,, pentru a asigura munca pașnică creatoare a poporului român, independența și suveranitatea națională a României.
aug. 22. Marea Adunare Națională adoptă „Declarația cu privire la principiile de bază ale politicii externe a României". Marea Adunare Națională împuternicește biroul său și guvernul României să transmită această declarație ca document oficial parlamentelor și guvernelor din toate țările lumii, precum și Organizației Națiunilor Unite.
sept. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Australia.
sept. 4. D:cret privind constituirea, organizarea și funcționarea gărzilor patriotice.
sept. 10. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Republica Malgașă.

1968, oct. 11 — nov. 12. Vizita oficială a ministrului de externe al României, Corneliu Mănescu, în Mexic, Columbia, Venezuela, Chile, Brazilia, Argentina, Uruguay, Perú şi Ecuador.

oct. 24—25. Lucrările Plenarei C.C. al P.C.R.; adoptă, pe lîngă o serie de alte hotărîri importante, şi pe aceea privind crearea organizaţiei politice Frontul Unităţii Socialiste (F.U.S.).

nov. 11. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi Perú.

nov. 12. Marea Adunare Naţională a votat Codul de procedură penală.

nov. 13. Stabilirea de relaţii diplomatice la rang de ambasadă între România şi Ecuador.

nov. 13. Marea Adunare Naţională votează Legea privind pregătirea tineretului pentru apărarea patriei.

nov. 15. Stabilirea de relaţii consulare între România şi Republica San Marino.

nov. 15. Constituirea Consiliului oamenilor muncii de naţionalitate maghiară din România.

nov. 15. Constituirea Consiliului oamenilor muncii de naţionalitate germană din România.

nov. 19. Şedinţa de constituire a Consiliului Naţional al Frontului Unităţii Socialiste. Nicolae Ceauşescu este ales preşedinte.

nov. 28. Conducătorii de partid şi de stat participă la Festivităţile de la Alba Iulia cu prilejul semicentenarului unirii Transilvaniei cu România.

nov. 29. Şedinţa jubiliară a Marii Adunări Naţionale consacrată semicentenarului unirii Transilvaniei cu România.

dec. 24. Constituirea Grupului parlamentar pentru relaţiile de prietenie România—Japonia.

dec. 26. Marea Adunare Naţională votează Legea de organizare şi de funcţionare a consiliilor populare, Legea pentru organizarea judecătorească, Legea privind Consiliile de judecată şi Legea pentru organizarea şi funcţionarea Procuraturii R.S. România.

dec. 27. Marea Adunare Naţională votează Legea privind impunerea veniturilor realizate din activităţi agricole, Legea privind amortizarea fondurilor fixe şi Legea pentru ratificarea Tratatului de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală dintre Republica Socialistă România şi Republica Socialistă Cehoslovacă, semnat la Praga la 16 aug. 1968.

dec. 28. Întîlnire a conducătorilor de partid şi de stat cu membri ai birourilor uniunilor de creaţie, conducătorii unor instituţii de artă şi alţi oameni de ştiinţă, membri ai Biroului Executiv al Consiliului Naţional al Cercetării Ştiinţifice, membri ai Prezidiului Academiei, cu directori ai unor institute de cercetare departamentale şi ai unor institute de proiectare.

1969. Octav Onicescu: *Mecanica*, București.
— Apare la București lucrarea *Istoria lumii în date* sub conducerea lui Andrei Oțetea.
— Constantin C. Giurescu: *Istoricul podgoriei Odobeștilor*.
— Dumitru Berciu: *Arta traco-getică*, București.
— Mihai Macrea: *Viața în Dacia Romană*, București.
— Petre Brâncuși: *Istoria muzicii românești*, București.

1969—1970. Construirea marelui aeroport internațional de la București-Otopeni (arhitecți: Cezar Lăzărescu, G. Cristea, D. Gheorghiu ș.a.).

1969, ian. 27. Ridicarea la rang de ambasadă a reprezentării diplomatice dintre România și Afghanistan.
febr. 1—2. Vizita de prietenie în România a președintelui Iugoslaviei, Iosip Broz Tito.
febr. 14. Premiera piesei *Iertarea* de Ion Băieșu la Teatrul Mic din București.
febr. 15. Inaugurarea liniei ferate electrificate București—Brașov.
febr. 20. Publicarea Directivelor C.C. al P.C.R. cu privire la îmbunătățirea asistenței medicale a populației din România.
mart. 2. Alegeri de deputați pentru cea de-a șasea legislatură a Marii Adunări Naționale și a Consiliilor populare. Candidații Frontului Unității Socialiste au obținut 99,75% din voturi.
mart. 11. Plenară a C.C. al P.C.R.; examinează și aprobă informarea cu privire la efectivul, compoziția și structura organizatorică a partidului; adoptă hotărîrea C.C. al P.C.R., a Consiliului de Stat și a Consiliului de Miniștri cu privire la aniversarea a 25 de ani de la eliberarea României de sub jugul fascist; hotărăște să supună Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste și Marii Adunări Naționale propuneri privind componența conducerii Consiliului de Stat, a Consiliului de Miniștri și a Marii Adunări Naționale ș.a.
mart. 12. Plenara Consiliului Național al F.U.S.; aprobă în unanimitate propunerile Plenarei C.C. al P.C.R. cu privire la componența conducerii Marii Adunări Naționale, a Consiliului de Stat și a guvernului.
mart. 13. Marea Adunare Națională alege ca președinte al Consiliului de Stat pe Nicolae Ceaușescu, ca președinte al Consiliului de Miniștri pe Ion Gheorghe Maurer și ca președinte al Biroului Marii Adunări Naționale pe Ștefan Voitec.
mart. 14. Marea Adunare Națională votează Legea cu privire la organizarea și funcționarea Consiliului Economic și Legea privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Apărării R.S. România.
mart. 14. Marea Adunare Națională votează Statutul personalului didactic din România.

1969, mart. 17. Întrunirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia la Budapesta, la care delegația română este condusă de Nicolae Ceaușescu; la întrunire se adoptă *Apelul statelor participante la Tratatul de la Varșovia către toate statele europene* cu privire la pregătirea și ținerea unei conferințe europene în problemele securității și colaborării pe continentul nostru.
mart. 18. Premiera filmului *Răutăciosul adolescent* de Gh. Vitanidis, care va aduce Irinei Petrescu premiul de interpretare feminină la festivalul filmului de la Moscova.
mart. 24—29. Vizita oficială în Turcia a președintelui Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu, la invitația președintelui Turciei, Cevdet Sunay.
apr. 10. Consiliul de Stat și Consiliul de Miniștri adoptă în unanimitate hotărîrea cu privire la aprobarea documentelor referitoare la perfecționarea structurii și a organelor de conducere ale Tratatului de la Varșovia și Hotărîrea cu privire la aprobarea Apelului statelor participante la Tratatul de la Varșovia, către toate statele europene.
apr. 11. Premiera piesei lui Marin Sorescu *Iona* la Teatrul Mic din București.
apr. 11—15. Vizita oficială în România a primului ministru al Suediei, Tage Erlander.
apr. 23—26. Sesiunea Consiliului de Ajutor Economic Reciproc, la care delegația de partid și guvernamentală română este condusă de Nicolae Ceaușescu; a examinat problemele dezvoltării în continuare a colaborării economice reciproce și a confirmat năzuința unanimă a țărilor participante spre o mai strînsă unire a eforturilor lor în scopul rezolvării cu succes a sarcinilor construirii socialismului și comunismului.
mai 16. Are loc la Moscova o întîlnire între delegația de partid și guvernamentală a R.S. România, în frunte cu Nicolae Ceaușescu, și delegația de partid și de stat a Uniunii Sovietice, în frunte cu Leonid Brejnev; s-a făcut un schimb de păreri în probleme de interes reciproc privitoare la mișcarea muncitorească mondială și la probleme ale situației internaționale, inclusiv la sarcinile luptei pentru pace și securitate în Europa.
mai 19—20. Vizita de prietenie în Polonia a delegației de partid și guvernamentale române, condusă de Nicolae Ceaușescu.
mai 21. Plenară a C.C. al P.C.R. cu următoarea ordine de zi: Activitatea delegației de partid și guvernamentale române la sesiunea a XXIII-a specială a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc; Cu privire la Consfătuirea internațională a partidelor comuniste și muncitorești; Convocarea, normele de reprezentare și ordinea de zi a Congresului al X-lea al P.C.R.

1969, mai 30—iun. 8. Au loc la București campionatele europene de box; România, cu 4 campioni, 2 vicecampioni și un loc 3, se clasează prima dintre cele 25 de țări participante.
iun. 5—17. Consfătuirea internațională a 75 de partide comuniste și muncitorești la Moscova, la care delegația Partidului Comunist Român este condusă de Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al P.C.R. Conferința adoptă documentul „Sarcinile luptei împotriva imperialismului în etapa actuală și unitatea de acțiune a partidelor comuniste și muncitorești, a tuturor forțelor antiimperialiste" precum și „Apelul pentru apărarea păcii" și „Apelul cu privire la sărbătorirea centenarului nașterii lui V.I. Lenin".
iun. 13. Guvernul român recunoaște Guvernul Revoluționar Provizoriu al Republicii Vietnamului de Sud. Reprezentanța permanentă a Frontului Național de Eliberare la București devine reprezentanță a Guvernului Revoluționar Provizoriu al Republicii Vietnamului de Sud și se bucură de statut diplomatic.
iun. 15—20. Lucrările „mesei rotunde" internaționale organizate de U.T.C. din România la Snagov cu tema „Rolul și contribuția tineretului la realizarea unui climat de pace și securitate în Europa".
iun. 26—28. Lucrările unui colocviu internațional consacrat securității europene cu tema „Dezvoltarea cooperării între statele europene, premisă a unui climat de pace și securitate în Europa", la București, sub auspiciile Asociației de drept internațional și relații internaționale din România.
iun. 27. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Guvernul Provizoriu al Republicii Vietnamului de Sud.
iul. 11. Răspunsul favorabil al guvernului român la Memorandumul guvernului Finlandei în legătură cu convocarea unei conferințe în problema securității europene, în care își declară acordul de principiu pentru ținerea unei asemenea conferințe.
iul. 12. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Niger.
iul. 15. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Ciad.
iul. 17. Legația României din Israel este ridicată la rangul de ambasadă.
iul. 18. Misiunea permanentă a României pe lîngă O.N.U. a transmis secretarului general al O.N.U., U Thant, răspunsul guvernului român la scrisoarea referitoare la sărbătorirea a 25 de ani de la înființarea O.N.U. și la activitatea Comitetului pregătitor O.N.U., creat în acest scop.
iul. 20. La 22 h 40' 20" astronautul american Neil Armstrong, membru al echipajului „Apollo 11", coboară pe suprafața Lunii (într-o zonă a Mării Liniștii).

1969, **iul. 29.** Plenară a C.C. al P.C.R.; aprobă în unanimitate proiectul Directivelor Congresului al X-lea al P.C.R. privind planul cincinal pe anii 1971—1975 și liniile directoare ale dezvoltării economiei naționale pe perioada 1976—1980; ascultă informarea cu privire la activitatea delegației P.C.R. la Consfătuirea internațională a partidelor comuniste și muncitorești întrunite la Moscova în luna iunie și adoptă o hotărîre care se dă publicității; analizează propunerile Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. privind îmbunătățirea unor prevederi ale statutului P.C.R., aprobă aceste propuneri și hotărăște să le supună Congresului al X-lea al P.C.R.

iul. 29. Consiliul de Stat adoptă Decretul pentru ratificarea Convenției asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 26 nov. 1968.

aug. 2—3. Vizita în România a președintelui S.U.A., Richard Nixon.

aug. 6—12. Lucrările Congresului al X-lea al P.C.R. se desfășoară la București, avînd următoarea ordine de zi: Raportul C.C. cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Congresul al IX-lea și Congresul al X-lea al P.C.R. și sarcinile de viitor ale partidului; Directivele Congresului al X-lea al P.C.R. privind planul cincinal pe anii 1971—1975 și liniile directoare ale dezvoltării economiei naționale în perioada 1976—1980; Raportul Comisiei Centrale de Revizie; Modificările ce se propun a fi aduse statutului P.C.R.; Alegerea C.C. al P.C.R. și a Comisiei Centrale de Revizie. Congresul a făcut o amplă analiză a stadiului construcției socialiste în România, a fixat drept obiectiv fundamental lărgirea și perfecționarea continuă a bazei tehnice-materiale, perfecționarea permanentă a relațiilor de producție, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Nicolae Ceaușescu este ales secretar general al P.C.R.

aug. 22. Decret pentru înființarea Academiei de Științe Medicale.

aug. 22. Sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale, consacrată celei de-a XXV-a aniversări a eliberării României de sub jugul fascist.

aug. 26—sept. 3. La București are loc primul Festival și Concurs internațional de folclor „România'69".

sept. 1—6. Vizita în Iran a președintelui Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu, la invitația Majestății Sale Imperiale, Șahinșahul Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr.

sept. 11—17. Vizita oficială în România a președintelui Republicii Austria, Franz Jonas.

sept. 20. Întîlnire între Nicolae Ceaușescu și Iosip Broz Tito la Porțile de Fier.

1969, sept. 22—26. Vizita oficială în România a președintelui Finlandei, Urho Kekkonen.
oct. 13. Stabilirea de relații diplomatice între România și Noua Zeelandă.
oct. 13—18. Vizita oficială în India a lui Nicolae Ceaușescu și Ion Gheorghe Maurer la invitația președintelui Indiei, Varahagiri Venkata Giri, și a primului ministru al Indiei, Indira Gandhi.
oct. 21—25. Vizita oficială în Belgia a președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer.
oct. 23. Decret cu privire la păstrarea bunurilor de interes național care reprezintă valori artistice, istorice sau documentare, precum și a unor obiecte conținînd metale prețioase și pietre prețioase de valoare deosebită.
oct. 27. Stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Bolivia.
oct. 27—30. Vizita oficială a primului ministru al Olandei, Piet S. de Jong.
nov. Primele agregate ale termocentralei Mintia (Deva) produc energie electrică.
nov. 10—13. Vizita oficială în România a primului ministru al Republicii Populare Congo, comandantul Alfred Raoul.
nov. 14. Înființarea la București a Academiei de științe agricole și silvice.
nov. 17. Marea Adunare Națională votează Legea privind conducerea ministerelor și a celorlalte organe centrale ale administrației de stat pe baza principiului conducerii colective.
nov. 24—29. Vizita oficială în Marea Britanie a președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer, la invitația primului ministru al Marii Britanii, Harold Wilson.
dec. 3—4. Întîlnirea de la Moscova a conducătorilor de partid și de stat din R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.D. Germană, R.P. Polonă, R.S. România, R.P. Ungară și U.R.S.S. în vederea unui schimb de păreri cu privire la problemele internaționale actuale de interes comun (securitatea europeană, recunoașterea R.D.G., schimbările survenite în R.F. a Germaniei etc.). S-au hotărît consultări și în viitor asupra celor mai importante probleme ale vieții internaționale în vederea înfăptuirii coordonate a unor acțiuni comune în lupta pentru pace și securitatea popoarelor, inclusiv pentru securitatea europeană. A fost adoptată declarația „Să se pună capăt agresiunii împotriva poporului vietnamez".
dec. 10—13. Plenară a C.C. al P.C.R., avînd la ordinea de zi: Proiectul planului de stat al economiei naționale pe anul 1970, Proiectul bugetului de stat pe anul 1970; propuneri cu privire la majorarea pensiilor țăranilor cooperatori;

organizarea şi funcţionarea comisiilor pe probleme la C.C. al P.C.R. şi la organele locale de partid; îmbunătăţirea consultării şi informării activului de partid, a comuniştilor şi a celorlalţi oameni ai muncii asupra activităţii organelor de partid şi de stat, asupra politicii interne şi internaţionale a partidului şi a guvernului; informarea privind desfăşurarea întîlnirii conducătorilor de partid şi de stat din ţările socialiste care a avut loc la Moscova în zilele de 3–4 dec.

1969, dec. 19. Marea Adunare Naţională votează Legea privind organizarea activităţii de cercetare în România.

dec. 29. Marea Adunare Naţională votează Legea contractelor economice, Legea privind organizarea, planificarea şi executarea investiţiilor, Legea privind regimul produselor şi al substanţelor stupefiante, Legea pentru prelungirea aplicării Legii nr. 22/1967 privind măsuri de perfecţionare a conducerii şi planificării economiei naţionale.

DOMNII ŢĂRII ROMÂNEŞTI ŞI MOLDOVEI, VOIEVOZII, PRINCIPII ŞI GUVERNATORII TRANSILVANIEI*

ŢARA ROMÂNEASCĂ

1247 (înainte de ~) — 1277 sau 1279, Litovoi, voievod în dreapta Oltului
1247 (înainte şi după), Seneslau, voievod în stînga Oltului, la Argeş
1277 sau 1279 — circa 1290, Bărbat
circa 1290—circa 1310, Tihomir
circa 1310—1352, Basarab I
1352—1364 nov. 16, Nicolae Alexandru
1364 nov. 16—circa 1377, Vladislav I (Vlaicu-Vodă)
circa 1377—circa 1383, Radu I
circa 1383—1386 în. de sept. 23, Dan I

---

* Pentru întocmirea acestor liste am consultat următoarele lucrări care conţin în anexă liste: C.C. Giurescu, „Istoria Românilor", ed. 1946, Aurelian Sacerdoţeanu, „Îndrumări în cercetările istorice", Casa Şcoalelor, 1945, „Documente privind istoria românilor", Introducere, vol. I, Buc., 1956; ca lucrări speciale: T. Palade, „Radu de la Afumaţi", Buc., 1939, Francisc Páll, „Intervenţia lui Iancu de Hunedoara în Ţara Românească şi Moldova în anii 1447—1448", în „Studii", tom. XVI (1963), nr. 5, p. 1049—1072, Ştefan Ştefănescu, „Bănia în Ţara Românească", Buc., 1965, Damian P. Bogdan, „Acte false atribuite lui Alexandru cel Bun", în „Revista arhivelor", anul VIII (1965), nr. 2, p. 50—59, Aurelian Sacerdoţeanu, „Succesiunea domnilor Moldovei pînă la Alexandru cel Bun...", în „Romanoslavica", nr. XI (1965), p. 219—236, „Documenta Romaniae Historica", B., Ţara Românească, vol. I, Buc., 1966, Aurelian Sacerdoţeanu, „Descălecători de ţară, dătători de legi şi datini", în „Magazin istoric", II (1968), nr. 12, p. 2—10 şi III (1969), nr. 1, p. 37—47, Constantin Cihodaru, „Tradiţia letopiseţelor şi informaţia documentară despre luptele politice din a doua jumătate a secolului al XIV-lea", în A.I.I.A. „A.D. Xenopol", Iaşi, V (1968), p. 11—42, Matei Cazacu, „Precizări privind cronologia domnilor munteni din deceniul 5 al secolului al XV-lea", în „Studii", tom. 23 (1970), nr. 3, p. 607—608, Leon Şimanschi, „Precizări cronologice privind istoria Moldovei între anii 1432—1447", în A.I.I.A. „A.D. Xenopol", Iaşi, tom. VII (1970), p. 59—81.

— În aceste liste nu sînt consemnaţi domnii asociaţi şi pretendenţii.

1386 sept. 23–1418 ian. 31, Mircea cel Bătrîn
1394 după oct. 10–1397 ian., Vlad I
1418 ian. 31–1420 aug., Mihail I
1420 aug.–1421 mai, Dan al II-lea
1421 mai–nov., Radu al II-lea Prasnaglava
1421 nov.–1423 vara, Dan al II-lea
1423 vara, Radu al II-lea Prasnaglava
1423 vara–1424 după dec. 12, Dan al II-lea
1424 după dec. 12–1426 mai, Radu al II-lea Prasnaglava
1426 mai–1427 ian., Dan al II-lea
1427 ian.–primăvara, Radu al II-lea Prasnaglava
1427 primăvara – 1431 mart., Dan al II-lea
1431 mart.–1436 dec., Alexandru I Aldea
1436 dec.–1442 după mart., Vlad Dracul
1442 după mart.–vara, Mircea
1442 în. de sfîrșitul lui aug.–1443 toamna, Basarab al II-lea
1443 toamna – 1447 nov.–dec., Vlad Dracul
1447 dec.–1448 oct., Vladislav al II-lea
1448 oct., Vlad Țepeș
1448 oct.–1456 aug. 22, Vladislav al II-lea
1456 aug. 22–1462 nov., Vlad Țepeș
1462 nov. –1473 nov., Radu cel Frumos
1473 nov.24–dec. 23, Basarab (cel Bătrîn) Laiotă
1473 dec. 23–1474 primăvara, Radu cel Frumos
1474 primăvara, Basarab (cel Bătrîn) Laiotă
1474 primăvara – în. de sept. 4, Radu cel Frumos
1474 în. de sept. 4–oct., Basarab (cel Bătrîn) Laiotă
1474 oct. –1475 ian., Radu cel Frumos
1475 ian. –1476 în. de nov. 8, Basarab (cel Bătrîn) Laiotă
1476 în. de nov. 8–dec., Vlad Țepeș
1476 dec.–1477 nov., Basarab (cel Bătrîn) Laiotă
1477 nov.–1481 sept., Basarab cel Tînăr – Țepeluș
1481, Mircea
1481 sept.–în. de nov. 16, Vlad Călugărul
1481 nov.–1482 după mart. 23, Basarab cel Tînăr – Țepeluș
1482 după mart. 23–1495 sept., Vlad Călugărul
1495 sept. între 8 și 15–1508 apr., Radu cel Mare
1508 apr.–1509 oct., Mihnea cel Rău
1509 în. de oct. 29–1510 ian., Mircea
1510 febr.–1512 ian. 23, Vlad cel Tînăr (Vlăduț)
1512 ian. 23–1521 sept. 15, Neagoe Basarab
1521 sept. 15–oct., Teodosie
1521 oct., Vlad (Radu-Vodă) Călugărul
1521 oct.–1522 după ian. 7, Teodosie
1522 în. de febr. 3–apr., sfîrșitul lui iun.— începutul lui aug., oct.— 1523 în. de iun. 11, Radu de la Afumați
1523 în. de iun. 11—sfîrșitul lui oct., Vladislav al III-lea
1523 oct.–nov.–1524 ian. 19–24, Radu Bădica
1524 ian. 19–24–mai, Radu de la Afumați
1524 mai–în. de sept., Vladislav al III-lea
1524 în. de sept. –1525 sfîrșitul, Radu de la Afumați la Tîrgoviște
1525 în. de 19 apr.–după aug. 18, Vladislav al III-lea la București
1525 sfîrșitul–1529 ian. 2, Radu de la Afumați
1529 după ian. 2–1530 în. de mai–iun., Moise
1530 iun.–1532 după sept. 18, Vlad Înecatul.
1532 sept. 18–1535 iun. 10/11, Vlad Vintilă de la Slatina
1535 iun. 12–1545 în. de mart. 17, Radu Paisie (Petru de la Argeș)

1545 mart. 17 – 1552 nov. 16, Mircea Ciobanul
1552 nov. 16 – 1553 în. de mai 11, Radu Ilie (Haidăul)
1553 în. de mai 11 – 1554 febr. 28, Mircea Ciobanul
1554 mart. – 1557 dec. 26, Pătrașcu cel Bun
1558 ian. – 1559 sept. 21, Mircea Ciobanul
1559 sept. 21 – 1568 după iun. 8, Petru cel Tînăr
1568 iun. 14 (iul. 3) – 1574 apr. 30, Alexandru al II-lea Mircea
1574 mai, Vintilă
1574 mai – 1577 sept. 27/28, Alexandru al II-lea Mircea
1577 după sept. 27/28 – 1583 iul., Mihnea Turcitul
1583 iul. – 1585 apr. 6, Petru Cercel
1585 apr. în de 16 – 1591 după mai 19, Mihnea Turcitul
1591 după mai 22 – 1592 după iul. 15, Ștefan Surdul
1592 aug. – 1593 sept., Alexandru cel Rău
1593 sept. (oct.) – 1601 aug. 9, Mihai Viteazul
1599 nov. – 1600 sept., Nicolae Pătrașcu
1600 după nov. 25 – 1601 după iul. 4, Simion Movilă
1601 sept. – 1602 mart., Radu Mihnea
1601 nov. – 1602 iul., Simion Movilă
1602 în. de aug. 3 – 1611 ian., Radu Șerban
1611 ian. – mart., Ocupația principelui Transilvaniei Gabriel Báthory
1611 mart. – mai, Radu Mihnea
1611 iun. – după sept. 8, Radu Șerban
1611 sept. 12 – 1616 aug., Radu Mihnea
1616 aug., Gavril Movilă (neconfirmat de Poartă)
1616 sept. – 1618 mai, Alexandru Iliaș
1618 în. de iun. 2 – 1620 după iul. 22, Gavril Movilă
1620 aug. – 1623 după aug. 14, Radu Mihnea
1623 după aug. 14 – 1627 după nov. 3, Alexandru Coconul
1627 după nov. 3 – 1629 în. de oct. 15, Alexandru Iliaș
1629 în. de oct. 15 – 1632 iul. 21, Leon Tomșa
1632 după iul. 21 – sept., Radu Iliaș
1632 sept. – 1654 apr. 9, Matei Basarab
1654 apr. 9 – 1658 mart., Constantin Șerban
1658 mart. – 1659 nov., Mihnea al III-lea Radu
1659 nov. 20 – 1660 sept. 1, Gheorghe Ghica
1660 sept. 16 – 1664 după nov. 27, Grigore Ghica
1664 în. de dec. 2 – 1669 mart. 3, Radu Leon
1669 mart. 3 – 1672 în. de febr. 12, Antonie Vodă din Popești
1672 febr. – 1673 nov., Grigore Ghica
1673 nov. – 1678 după nov. 22, Gheorghe Duca
1678 după nov. 22 – 1688 oct. 28, Șerban Cantacuzino
1688 oct. 28 – 1714 mart. 24, Constantin Brîncoveanu
1714 mart. 25 – 1715 dec. 25, Ștefan Cantacuzino
1715 dec. 25 – 1716 nov. 14, Nicolae Mavrocordat
1716 nov. 21 – 1719 febr. 23, Ioan Mavrocordat
1719 mart. – 1730 sept. 3, Nicolae Mavrocordat
1730 sept. 3 – după oct. 4, Constantin Mavrocordat
1730 oct. – 1731 oct. 13, Mihai Racoviță
1731 oct. 13 – 1733 apr. 5, Constantin Mavrocordat
1733 apr. 5 – 1735 nov. 16, Grigore al II-lea Ghica
1735 nov. 16 – 1741 în. de sept. 5, Constantin Mavrocordat
1741 sept. – 1744 iul., Mihai Racoviță
1744 iul. – 1748 apr., Constantin Mavrocordat
1748 apr. – 1752 aug. 23, Grigore al II-lea Ghica

1752 aug. 24 – 1753 iun., Matei Ghica
1753 iun. – 1756 febr. 8, Constantin Racoviță
1756 febr. 8 – 1758 aug., Constantin Mavrocordat
1758 aug.—1761 iun. 5, Scarlat Ghica
1761 iun. 5 – 1763 mart. 9, Constantin Mavrocordat
1763 mart. 9 – 1764 ian. 26, Constantin Racoviță
1764 ian. 26 – 1765 aug. 18, Ștefan Racoviță
1765 aug. 18 – 1766 dec. 2, Scarlat Ghica
1766 dec. 2 – 1768 oct. 17, Alexandru Scarlat Ghica
1768 oct. 17 – 1769 nov. 5, Grigore al III-lea Ghica
1769 nov. 5 – 1774 iul. 10, Ocupația rusă
1770 mai – 1771 oct., Manole (Emanuel) Giani-Ruset
1774 sept. 15 – 1782 ian. 4, Alexandru Ipsilanti
1782 ian. 5 – 1783 iul. 6, Nicolae Caragea
1783 iul. 6 – 1786 în. de mart. 26, Mihai Suțu
1786 mart. 26 – 1790 iun. 8, Nicolae Mavrogheni
1789 nov. 3 – 1791 iul. 24, Ocupația austriacă
1791 mart. – 1793 ian., Mihai Suțu
1793 în. de ian. 4 – 1796 aug. 17, Alexandru Moruzi
1796 aug. 17 – 1797 nov. 22 (28), Alexandru Ipsilanti
1797 nov. 22 (28) – 1799 febr., Constantin Hangerli
1799 febr. 28 – 1801 oct. 8, Alexandru Moruzi
1801 oct. 8 – 1802 mai 19, Mihai Suțu
1802 iun. 20 – aug. 18, Alexandru Suțu, domnul Moldovei, caimacam
1802 aug. 18 – 1806 aug. 12, Constantin Ipsilanti
1806 aug. 12 – oct. 1, Alexandru Suțu
1806 oct. 3 – 1807 mai 19, Constantin Ipsilanti
1806 nov. 17 – 1812 mai 16, Ocupația rusă
1806 dec. 16, Alexandru Suțu (numit, dar nu ocupă scaunul domnesc)
1807 iul. 27 – aug. 16, Constantin Ipsilanti
1812 aug. 27 – 1818 sept. 29, Ioan Gheorghe Caragea
1818 nov. 4 – 1821 ian. 19, Alexandru Suțu
1821 febr. – iun., Scarlat Callimachi (numit, dar nu ocupă scaunul domnesc)
1821 mart. – mai 14, Tudor Vladimirescu, conducătorul mișcării revoluționa e de la 1821
1821 mai 16 – 1822 iun., Ocupația turcească
1822 iun. 30 – 1828 apr. 29, Grigora al IV-lea Ghica
1828 mai – 1834 apr., Ocupația rusă
1834 apr. 1 – 1842 oct. 7, Alexandru Ghica
1842 dec. 20 (1843 ian. 5) – 1848 iun. 13/14, Gheorghe Bibescu
1848 iun. 14 – 28, Guvernul revoluționar provizoriu
1848 iun. 28 – 30, Căimăcămia
1848 iun. 30 – iul. 28, Guvernul revoluționar provizoriu
1848 iul. 28 – sept. 13, Locotenență domnească (Ion Heliade Rădulescu, Nicolae Golescu și Christian Tell)
1848 sept. 13 – 1849 iun., Constantin Cantacuzino, caimacam.
1849 iun. 16 – 1853 oct. 17, Barbu Știrbei
1853 oct. 17 – 1854 iul. 19, Ocupația rusă
1854 iul. 27 – aug., Ocupația turcească
1854 aug. 7 – 1856 mart. 13, Ocupația austriacă

1854 sept. 23 – 1856 mart. 12, Barbu Ştirbei
1856 iun. – 1858 oct., Alexandru D. Ghica, caimacam
1858 oct. – 1859 ian. 24, Căimăcămia de trei (Ioan Manu, Emanoil Băleanu şi Ioan Filipescu)
1859 ian. 24, Alexandru Ioan Cuza, ales domn şi în Ţara Românească

MOLDOVA

circa 1352 – 1353, Dragoş
circa 1354 – circa 1358, Sas
1359, Balc
1359 – circa 1365, Bogdan I
circa 1365 – circa 1375, Laţcu
circa 1375 – circa 1391, Petru I
circa 1391 – circa 1394, Roman I
circa 1394 – 1399, Ştefan I
1399 – 1400, Iuga
1400 apr. 23 – 1432 ian. 1, Alexandru cel Bun*
1432 ian. 1 – 1433 sept., Iliaş (Ilie)
1433 oct. – 1435 aug. 5, Ştefan
1435 aug. 5 – 1436 mart. 8, Iliaş
1436 mart. 8 – 1442 după aug. 1, Iliaş şi Ştefan
1442 după aug. 1 – 1447 iul. 13, Ştefan
1447 iul. 13 – după sept. 15, Petru al II-lea
1447 după sept. 15 – 1448 febr. 23, Roman al II-lea
1448 după febr. 23 – 1449 în. de mart. 23, Petru al II-lea
1449 iarna, Ciubăr, domnie incertă
1449 în. de mart. 23 – oct. 12, Alexăndrel
1449 oct. 12 – 1451 oct. 15, Bogdan al II-lea
1451 după oct. 15 – 1452 febr., Petru Aron
1452 febr. – 1454 (între ian. şi aug. 24), Alexăndrel
1454 în. de aug. 25 – 1455 în. de febr. 8, Petru Aron
1455 în. de febr. 8 – mai 25, Alexăndrel
1455 mai 25 – 1457 apr. 14, Petru Aron
1457 apr. 14 – 1504 iul. 2, Ştefan cel Mare
1504 iul. 2 – 1517 apr. 20, Bogdan al III-lea (cel Orb)
1517 apr. 20 – 1527 ian. 14, Ştefăniţă
1527 după ian. 14 – 1538 sept. 18, Petru Rareş
1538 sept. 18 – 1540 dec., Ştefan Lăcustă
1540 dec. – 1541 febr., Alexandru Cornea
1541 febr. – 1546 sept. 3, Petru Rareş
1546 sept. 3 – 1551 iun. 11, Iliaş.
1551 iun. 11 – 1552 sept. 1, Ştefan
1552 sept., Ioan Joldea
1552 sept. – 1561 nov. 18, Alexandru Lăpuşneanu

---

* Asupra perioadei Dragoş – Alexandru cel Bun s-au propus în ultima vreme mai multe cronologii din care o prezentăm pe cea stabilită de prof. A. Sacerdoţeanu.

circa 1357 – circa 1359 (înainte de ~), Dragoş, fiul lui Giula, participant la organizarea Moldovei ca marcă
circa 1360 – 1369, Sas, voievod maramureşean în serviciul regelui Ungariei
circa 1363 – circa 1369, Bogdan I
circa 1369 – circa 1377, Laţcu
circa 1377 – 1391 sau 1392 în. de mart. 30, Petru I
1391 sau 1392 în. de mart. 30 – 1394 după iul., Roman I
1394 după iul. – 1399 în. de nov. 28, Ştefan I
1399 în. de nov. 28 – 1400 apr., Iuga

1561 nov. 18 – 1563 nov. 6, Despot-Vodă (Ioan Iacob Heraclid)
1563 aug. 8 sau 10 – 1564 mart., Ştefan Tomşa
1564 mart. – 1568 mart. (între 5 şi 16), Alexandru Lăpuşneanu (numit în 24 oct. 1563)
1568 mart. (între 5 şi 16) – 1572 febr., Bogdan
1572 febr. – 1574 iun. 13 sau 14, Ioan-Vodă cel Viteaz
1574 iun. 13 sau 14 – 1577 nov. 23, Petru Şchiopul
1577 nov. 23 – după dec. 28, Ioan Potcoavă
1578 ian. 1 – 1579 nov. 21, Petru Şchiopul
1579 nov. 21 – 1582 după sept. 2, Iancu Sasul
1582 după sept. 2 – 1591 aug. 19, Petru Şchiopul
1591 sept. – 1592 iun., Aron Tiranul
1592 iun., Alexandru cel Rău (nu a domnit în Moldova, fiind trecut pe tronul Ţării Româneşti)
1592 aug. – oct., Petru Cazacu
1592 oct. 14 – 1595 apr. 24, Aron Tiranul
1595 apr. 24 – aug., Ştefan Răzvan
1595 aug. 25 – 1600 în. de mai 27, Ieremia Movilă
1600 în. de mai 27 – sept., Mihai Viteazul
1600 sept. – 1606 iun. 30, Ieremia Movilă
1606 iun. 30 – 1607 sept. 14, Simion Movilă
1607 sept. 14 – oct., Mihail Movilă
1607 oct., Constantin Movilă
1607 în. de nov. 6 – dec. 6 sau 9, Mihail Movilă
1607 dec. 6 sau 9 – 1611 nov. 10, Constantin Movilă
1611 nov. 11 – 1615 nov. 12, Ştefan al II-lea Tomşa
1615 nov. 12 – 1616 iul., Alexandru Movilă
1616 iul. – 1619 după febr. 9, Radu Mihnea
1619 după febr. 9 – 1620 sept. 10, Gaspar Graţiani
1620 sept. 10 – 1621 oct., Alexandru Iliaş
1621 oct. – 1623 după aug. 4, Ştefan al II-lea Tomşa
1623 după aug. 4 – 1626 după ian. 20, Radu Mihnea
1626 după ian. 20 – 1629 aug. 30, Miron Barnovschi-Movilă
1629 aug. – 1630 apr. 29, Alexandru Coconul
1630 apr. 29 – 1631 după dec. 5, Moise Movilă
1631 după dec. 5 – 1633 apr., Alexandru Iliaş
1633 apr. – iun. 22, Miron Barnovschi-Movilă
1633 iun. 25 – 1634 apr., Moise Movilă
1634 apr. – 1653 apr. 3, Vasile Lupu
1653 apr. 3 – apr. 28, Gheorghe Ştefan
1653 apr. 28 – iul. 8, Vasile Lupu
1653 iul. 8 – 1658 mart. 3, Gheorghe Ştefan
1658 mart. 3 – 1659 nov. 2, Gheorghe Ghica
1659 nov. 2 – nov. 21, Constantin Şerban Basarab
1659 nov. 21 – 1661 ian. 17, Ştefăniţă Lupu
1661 ian. 17 – în. de febr. 17, Constantin Şerban Basarab
1661 în. de febr. 17 – sept. 19, Ştefăniţă Lupu
1661 după sept. 19 – 1665 sept. 11, Eustratie Dabija
1665 după sept. 11 – 1666 după mai 21 Gheorghe Duca
1666 după mai 21 – 1668 după nov. 8, Iliaş Alexandru
1668 după nov. 8 – 1672 aug. 10, Gheorghe Duca
1672 aug. 10 – 1673 nov., Ştefan Petriceicu
1673 nov., Dumitraşco Cantacuzino
1673 dec. – 1674 după febr. 22, Ştefan Petriceicu
1674 febr. – 1675 în. de nov. 10, Dumitraşco Cantacuzino
1675 nov. 10 – 1678 nov., Antonie Ruset (Rosetti)
1678 după nov. 28 – 1683 dec. 25, Gheorghe Duca

1683 dec. 25 – 1684 mart., Ştefan Petriceicu

1684 ian. 29 (numit) – 1685 iun. 15, Dumitraşco Cantacuzino

1685 iun. 15 – 1693 mart., Constantin Cantemir

1693 mart. 19 – apr. 8, Dimitrie Cantemir

1693 apr. – 1695 dec. 8, Constantin Duca

1695 dec. 8 – 1700 sept. 14, Antioh Cantemir

1700 sept. 14 – 1703 iun. 15, Constantin Duca

1703 iun. 15 – sept., Logofătul Ioan Buhuş, caimacam

1703 sept. – 1705 febr. 12, Mihai Racoviţă

1705 febr. 12 – 1707 iul. 20, Antioh Cantemir

1707 iul. 20 – 1709 oct. 17, Mihai Racoviţă

1709 oct. 17 – 1710 ian. 25, Logofătul Ioan Buhuş, caimacam

1709 nov. 6 – 1710 nov. 23, Nicolae Mavrocordat

1710 nov. 23 – 1711 iul. 11 (16), Dimitrie Cantemir

1711 iul. – sept. 26, Caimacami: Lupu Costachi, mare vornic
Maxut, postelnic
Antioh Jora, hatman
Gheorghe Apostol, biv vel vistiernic

1711 sept. 26 – nov. 8, Dragomanul Ioan Mavrocordat, caimacam

1711 sept. 26 – 1715 dec. 25, Nicolae Mavrocordat (vine la Iaşi în 8 nov.)

1715 dec. 25 – 1726 sept. 25, Mihai Racoviţă

1726 sept. 26 – 1733 apr., Grigore al II-lea Ghica

1733 apr. – 1735 nov. 16, Constantin Mavrocordat

1735 nov. 16 – 1739 sept. 3, Grigore al II-lea Ghica

1739 sept. 3 – oct., Ocupaţia rusă

1739 oct. – 1741 sept. 13, Grigore al II-lea Ghica

1741 sept. – 1743 iul. 20, Constantin Mavrocordat

1743 iul. 20 – 1747 mai, Ioan Mavrocordat

1747 mai – 1748 apr., Grigore al II-lea Ghica

1748 apr. – 1749 aug. 20, Constantin Mavrocordat

1749 aug. 20 – dec. 7, Iordache Stavrachi, caimacam

1749 aug. 20 – 1753 iun. 22, Constantin Racoviţă

1753 iun. 22 – 1756 febr. 8, Matei Ghica

1756 febr. 8 – 1757 mart., Constantin Racoviţă

1757 febr. – 1758 aug., Scarlat Ghica

1758 aug. – 1761 în. de mai 28, Ioan Teodor Callimachi (Călmaşul)

1761 în. de mai 28 – 1764 mart. 18, Grigore Callimachi

1764 mart. 18 – 1767 ian. 23, Grigore al III-lea Ghica

1767 ian. 23 – 1769 iun. 3, Grigore Callimachi

1769 iun. 18 – dec. 4, Constantin Mavrocordat

1769 sept. 27 – 1774 sept., Ocupaţia rusă

1774 sept. 28 – 1777 oct. 1, Grigore al III-lea Ghica

1777 sept. 30 – 1782 mai 29, Constantin Moruzi

1782 mai 28 – 1785 ian. 1, Alexandru Mavrocordat (Deli-bei)

1785 ian. 1 – 1786 dec. 3, Alexandru Mavrocordat (Firaris)

1786 dec. – 1788 apr. 8, Alexandru Ipsilanti

1788 iun. – 1791 iul. 24, Ocupaţia austriacă

1788 mai – 1789 mart., Manole (Emanuel) Giani-Ruset

1788 oct. – 1791 dec. 29, Ocupaţia rusă

792 mart. – dec. 30, Alexandru Moruzi

1792 dec. 30 – 1795 apr. 25, Mihai Suţu

1795 apr. 25 – 1799 mart. 7, Alexandru Callimachi

1799 mart. 7 – 1801 iun. 28, Constantin Ipsilanti

1801 iun. 28 – 1802 sept. 19, Alexandru Suţu

1802 sept. 19 – oct. 28, Logofătul Iordache Conta ş.a., caimacam

1802 sept. 19 – 1806 aug. 12, Alexandru Moruzi

1806 aug. 12 – oct., Scarlat Callimachi

1806 oct. 5 (data firmanului de numire) – 1807 mart. 7, Alexandru Moruzi

1806 nov. 17 – 1812 mai 12, Ocupaţia rusă

1807 mart. 7 – iul. 24, Alexandru Hangerli

1807 iul. 24 – 1810 iun. 1, Scarlat Callimachi (nu a domnit efectiv)

1806 dec. 7 – 31, Iordache Ruset-Roznovanu, caimacam

1807 ian. 1 – 1812 iul. 26, Mitropolitul Veniamin Costache ş.a., caimacam

1812 aug. 27 – 1819 iun. 20, Scarlat Callimachi

1819 iun. 12 (data firmanului de numire) – 1821 mart. 29, Mihai Suţu

1819 iun. 20 – nov., Postelnicii Manu şi Rizo, caimacami

1821 mart. 29 – mai, Mitropolitul Veniamin Costache, caimacam

1821 apr., Eteria lui Alexandru Ipsilanti

1821 toamna – 1822 iul., Ştefan Vogoride, caimacam (numit în febr. 1821)

1821 mai 16 – 1822 iul., Ocupaţia turcească

1822 iun. 9 – 1828 apr. 23, Ion Sandu Sturdza

1828 apr. 26 – 1834 apr., Ocupaţia rusă

1834 apr. – 1849 iun., Mihai Sturdza

1849 oct. 2 (numit în mai) – 1853 oct. 18, Grigore Alexandru Ghica

1853 oct. 18 – 1854 sept. 4, Ocupaţia rusă

1854 oct. 2 – 1856 iun. 26, Grigore Alexandru Ghica

1856 iul. 3 – 10, Consiliul administrativ extraordinar

1856 iul. 11 – 1857 febr. 17, Teodor Balş, caimacam

1857 febr. 17 – 1858 oct., Nicolae Vogoride

1858 oct. – 1859 ian. 5, Căimăcămia de trei formată din Ştefan Catargiu (la 20 oct. 1858 se retrage şi îi succede I. A. Cantacuzino), Vasile Sturdza, Anastasie Panu

1859 ian. 5, Alexandru Ioan Cuza, ales domn al Moldovei.

TRANSILVANIA

Voievozii

1111 – 1113, Mercurius „principele" Transilvaniei

1176, Leustachiu (Eustachiu)

1199 – 1200, Legforus

1200, Eth

1201, Iula (Gyula)

1202 – 1206, Benedict

1206, Smaragd

1208 – 1209, Benedict

1209 – 1212, Mihail

1212 – 1213, Bertold de Merania

1213, Nicolae

1214, Iula (Gyula)

1215, Simion

1216 – 1217, Ipoch (Ipolit)

1217 – 1218, Rafael (Rafain, Rafoin)

1219 – 1221, Neuka (Nevke)

1221 – 1222, Paul

1227, Pousa

1229 – 1231, Iula

1232 – 1234, Dionisie

1235, Andrei

1235 – 1240, mart. 21, Pousa

1242 – 1252, Laurenţiu

1261, Ernye

1263 mai 3 – 1264, Ladislau şi 1263 <1267> iun. 3 – 1270, Nicolae

1270 iun. 13 – 1272 aug. 3, Matei

1272 sept. – 1273 mai, Nicolae

1273 mai, Ioan

1273 iun. 7 – 1274 sept. 24, Nicolae

1273 – 1275 iul. 27, Matei

1275 (a doua jumătate), Ladislau

1275 dec. 2 – 1276 (mijlocul), Ugrin

1276 aug. 9 – 1277 oct. 13, Matei

1277 nov. 10 – dec., Nicolae
1278 nov. 6 – 1279 mart. 13, Finta
1280, Ștefan
1282 mai 19, Roland Borșa
1283, Apor
1284 ian. 1 – 1285 ian. 13, Roland Borșa
1289 în. de sept. 1., Moise (Moius)
1288 iun. 8 – 1293 iul. 11, Roland Borșa
1294 sau 1295 sept. – 1315, Ladislau Kán
1315 aug. 1 – 1318, Nicolae
<1318> iun. 12 – 1321 nov. 25, Doja de Debrețin
1322 apr. 18 – 1342 aug. 27, Toma de Szécsény
1342 nov. 12 – 1344 iun. 15, Nicolae
<1344> vara – 1350 nov. 3, Ștefan Lackfi
1351 febr. 3 – mai 9, Toma Csór
1351 dec. 6 – 1356 mart. 21, 1367, Nicolae Kont
1356 apr. 6 – 1359 sept. 27, Andrei Lackfi
1359 nov. 17 – 1367 ian. 30, Dionisie Lackfi
1367 mart. 12 – 1368 nov. 17, Nicolae Lackfi
1369 febr. 17 – 1372 sept. 29, Emeric Lackfi
1373 febr. 1 – 1376 apr. 9, Ștefan Lackfi
1376 iun. 21 – 1391 dec. 2, Ladislau de Losoncz
1392 mart. 4 – 1393 sept. 15, Emerik Bebek I
1393 oct. 6 – 1395 sept. 14, Frank de Szécsény
1395 oct. 9 – 1401 apr. 8, Stibor de Stiboricz
1401 – 1403 mai 14, Nicolae Csáki și Nicolae Marczali
1403 oct. 16 – 1409 dec. 14, Ioan Tamási și Iacob Lackfi
1410 febr. 6 – 1414 ian. 10, Stibor de Stiboricz
1415 ian. 13 – 1426 în. de mai 6, Nicolae Csáki
1426 sept. 22 – 1435 nov. 20, Ladislau Csáki
1436 apr. 20 – 1437 apr. 16, Ladislau Csáki și Petru Cseh
1437 – 1438, Petru Cseh
1438 – 1440 mai 5, Desideriu de Losoncz
1441 ian. 13, Ladislau Jakcs
1441 mart. 7 – 1446, Iancu de Hunedoara și Nicolae de Ujlak
1446 – 1448, Emerik Bebek II
1447 apr. 4, Emerik Bebek II și Nicolae de Ujlak
1448 mai 2, Emerik Bebek II și Iancu de Hunedoara
1450 – 1457, Nicolae de Ujlak și Ioan de Rozgony
1458 – 1460, Sebastian și Ioan de Rozgony
1460, Sebastian de Rozgony și Nicolae de Ujlak
1460, Sebastian de Rozgony și Ladislau de Kanizsa
1462 – 1465, Nicolae de Ujlak și Ioan Pongrácz de Dindeleag
1465 – 1467, Sigismund și Ioan de Szentgyörgy și Berthold Ellerbach
1468 – 1472, Ioan Pongrácz și Nicolae Csupor de Monoszló
1473 – 1475, Blasiu Magyar
1476, Ioan Pongrácz
1478 – 1479, Petru Geréb de Vingard
1479 – 1493, Ștefan Báthory I
1493 – 1495, Ladislau de Losoncz și Bartolomeu Drágfi
1495 – 1499, Bartolomeu Drágfi
1499 – 1510 (toamna), Petru de Szentgyörgy și de Bozin
1510 – 1526, Ioan Zápolya (rege al Ungariei, 1526 – 1540)
1526 – 1529, Petru de Perény
1529 – 1533, Ștefan Báthory II
1533 – 1534, Emerik Cibak, guvernator
1534 – 1539, Ștefan Mailat
1539 – 1540, Ștefan Mailat și Emeric Balassa
1541 – 1551, Ioan Sigismund și Isabella, principi
1551 – 1556, Ferdinand de Habsburg
1556 sept. 15 – 1559, Ioan Sigismund și Isabella
1559 – 1571 mart. 14, Ioan Sigismund.

Principii

1571 mai 25—1575, Ştefan Báthory, voievod; din 1575 pînă în 1583, principe

1576 —1581 mai 27, Cristofor Báthory, voievod

1581 mai—1597, Sigismund Báthory

1598, Comisarii împăratului Rudolf al II-lea

1598 apr. 18—aug. 20, Maria Cristierna

1598 aug. 20—1599 mart., Sigismund Báthory

1599 mart. 30—oct. 31, Andrei Báthory

1599 nov. 1—1600 sept., Mihai Viteazul „căpitan general şi consilier locţiitor" al împăratului Rudolf al II-lea în Transilvania

1601, Sigismund Báthory

1601 —1601 aug. 9, G. Basta (general al lui Rudolf al II-lea) şi Mihai Viteazul

1601 febr. 3—1602, Sigismund Báthory

1602 —1603, generalul G. Basta şi comisarii lui Rudolf al II-lea

1603 mai—iul. 27, Moise Székely

1603 —1604 apr., generalul G. Basta şi comisarii lui Rudolf al II-lea

1605 febr. 21—1606 dec. 29, Ştefan Bocskai

1607 febr. 8—1608 mart. 3, Sigismund Rákóczi

1608 mart. 5—1613 oct. 27, Gabriel Báthory

1613 oct. 27—1629 nov. 15, Gabriel Bethlen

1629 nov. 16—1630 sept. 28, Caterina de Brandenburg

1630, Ştefan Bethlen

1630 dec. 1—1648 oct. 11, Gheorghe Rákóczi I

1648 oct. 11—1660 iun. 7, Gheorghe Rákóczi al II-lea (ales la 19 febr. 1642)

1657 —1658, Francisc Rhédei

1658 aug. 23—1660 dec. 31, Acaţiu Barcsai

1661 ian. 1—1662 ian. 22, Ioan Kemény

1661 sept. 14—1690 apr. 15, Mihail Apafi I

1690 iun. 8 (sept.) —1691, Emeric Thököly

1704 iul. 8—1711, Francisc Rákóczi al II-lea

Guvernatorii

1691 febr. 7—1708 nov. 1, Gheorghe Bánffy I

1709 aug. 10—1710 mai 2, Ştefan Haller, pdţ.[1])

1710 mai 2—1713 mart. 31, Ştefan Wesselényi, pdţ.

1713 mart. 31—1731 dec. 15, Sigismund Kornis

1731 —1732, Ştefan Wesselényi, pdţ.

1732 iul.—1734 iul., Francisc Anton Wallis, pg.[2])

1734 dec. 2—1755 oct. 18, Ioan Haller

1755 dec.—1758 iul. 6, Francisc Venceslav Wallis, pg.

1758 iul. 6—1762 mai 7, Ladislau Kemény, pg.

1762 mai 7—1764 mai 18, Adolf Buccow, pg.

1764 iul. 21—1767 oct. 20, Andrei Hadik, pg.

1767 dec. 14—1770 sept. 28, Carol O'Donell, pg.

1771 ian. 13—1774 iul. 6, Maria-Iosif de Auersperg

1774 iul. 6—1777 iul. 16 (pg.); 1777 iul. 16—1787 ian. 9, guvernator, Samuel Brukenthal

1787 ian. 9—1822 iul. 5, Gheorghe Bánffy al II-lea, pg.

1822 sept. 11—1834 oct. 15, Ioan Jósika, pg.

1835 febr. 6—1837 apr. 30, Ferdinand d'Este, pg.

1838 oct. 5—1840 aug. 15, Ioan Kornis

1842, ian. 8—1848 nov. 14, Iosif Teleki

1848 nov. 14—dec. 22, Emeric Mikó

1849 iul. 11—1851 febr. 24, Ludovic Wohlgemuth

---

1) pdţ. = preşedintele deputaţiunii ţării.

2) pg. = preşedintele guvernului.

1851 apr. 29 – 1858 iun. 25, Carol Schwarzenberg, pg.
1858 iul. 26 – 1861 apr. 23, Frederic de Liechtenstein
1860 dec. 10 – 1861 nov. 26, Emeric Mikó, pg.
1861 nov. 26 – 1867 apr. 2, Ludovic Folliot de Crenneville, pg.

ROMÂNIA

ŞEFII DE STAT

Suveranii

1859 ian. 24/febr. 5 – 1866 febr. 11/23, Alexandru Ioan Cuza, domnitor
1866 febr. 11/23 – apr. 8/20, Locotenența domnească formată din Nicolae Golescu, Lascăr Catargiu, Nicolae Haralambie
1866 mai 10/22 – 1914 sept. 27/oct. 10, Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen, principe al României, iar din 14/26 mart. 1881, rege
1914 sept. 28/oct. 11 – 1927 iul. 20, Ferdinand I
1927 iul. 20 – 1930 iun. 8, Mihai I rege, sub Regența alcătuită din principele Nicolae, Patriarhul Miron Cristea şi primul Preşedinte al Curții de Casație, Gh. Buzdugan (din 1929, Constantin Sărățeanu)
1930 iun. 8 – 1940 sept. 6, Carol al II-lea
1940 sept. 6 – 1947 dec. 30, Mihai I
La 30 dec. 1947 Mihai I a abdicat, proclamînd-se Republica Populară Română

Preşedinții

1947 dec. 30 – 1952 iun. 2, Prof. dr. Constantin I. Parhon, Preşedinte al Prezidiului Provizoriu al Republicii Populare Române apoi, din 13 apr. 1948, Preşedinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale
1952 iun. 2 – 1958 ian. 7, Dr. Petru Groza, Preşedintele Prezidiului Marii Adunări Naționale
1958 ian. 11 – 1961 mart. 21, Ion Gheorghe Maurer, Preşedintele Prezidiului Marii Adunări Naționale
1961 mart. 21 – 1965 mart. 19, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Preşedintele Consiliului de Stat
1965 mart. 24 – 1967 dec. 9, Chivu Stoica, Preşedintele Consiliului de Stat
Din 1967 dec. 9, Nicolae Ceauşescu, Preşedintele Consiliului de Stat

PREŞEDINŢII CONSILIULUI DE MINIŞTRI*

ŢARA ROMÂNEASCĂ

1859 ian. 25/febr. 6 – mart. 27/apr. 8, Ioan Alexandru Filipescu
1859 mart. 27/apr. 8 – sept. 6/18, Constantin Alexandru Kretzulescu

.* Pentru întocmirea acestor liste am consultat următoarele lucrări: Dimitrie Costescu, „Fazele ministeriale în România", Buc., 1936, ed. a 2-a, Dan Berindei, „Guvernele lui Alexandru Ioan Cuza (1859 – 1866). Liste de miniştri" în „Revista arhivelor", anul II (1959), nr. 1, p.147 – 163 şi „Monitorul oficial" şi „Buletinul oficial".

1859 sept. 6/18–oct. 11/23, Nicolae Kretzulescu

1859 oct. 11/23–1860 mai 28/iun. 9, Ion Ghica

1860 mai 28/iun. 9–iul. 13/25, Nicolae Golescu

1860 iul. 13/25–1861 apr. 17/29, Emanoil (Manolache) Costache Epureanu

1861 apr. 30/mai 12–mai 12/24, Barbu Catargiu

1861 mai 12/24–iul. 11/23, Ştefan Golescu

1861 iul. 19/31–dec. 11/23, Dimitrie Ghica[1])

---

1) La 11/23 dec. 1861 domnitorul Alexandru Ioan Cuza anunţă demisia guvernului Ţării Româneşti, dar cabinetul îşi continuă activitatea pînă la 22 ian./3 febr. 1862.

MOLDOVA

1859 ian. 17/29–mart. 6/18, Vasile Sturdza

1859 mart. 6/18–apr. 27/mai 9, *Ion Ghica*

1859 apr. 27/mai 9–1860 apr. 30/mai 12, *Emanoil (Manolache) Costache Epureanu*[1])

1860 apr. 30/mai 12–1861 ian. 17/29, Mihail Kogălniceanu

1861 ian. 17/29–sept. 23/oct. 5, Anastase Panu

1861 oct. 5/17–1862 ian. 22/febr. 3, Alexandru C. Moruzi

---

1) Emanoil (Manolache) Costache Epureanu demisionează la 3/15 apr. 1860, dar girează pînă la 30 apr./12 mai 1860.

ROMÂNIA

862 ian. 22/febr. 3–iun. 8/20, Barbu Catargiu

1862 iun. 8/20–iun. 24/iul. 6, Apostol Arsache

1862 iun. 24/iul. 6–1863 oct. 11/23, Nicolae Kretzulescu

1863 oct. 11/23–1865 ian. 26/febr. 7, Mihail Kogălniceanu

1865 ian. 26/febr. 7–iun. 14/26, Constantin Bosianu

1865 iun. 14/26–1866 febr. 11/23, Nicolae Kretzulescu

1866 febr. 11/23–mai 11/23, Ion Ghica

1866 mai 11/23–iul. 15/27, Lascăr Catargiu

1866 iul. 15/27–1867 mart. 1/13, Ion Ghica

1867 mart. 1/13–aug. 5/17, Constantin A. Kretzulescu

1867 aug. 5/17–1868 mai 1/13, Ştefan Golescu

1868 mai 1/13–nov. 16/28, general Nicolae Golescu

1868 nov. 16/28–1870 febr. 2/14, Dimitrie Ghica[1])

1870 febr. 2/14–apr. 20/mai 2, Alexandru G. Golescu[2])

1870 apr. 20/mai 2–dec. 18/30, Emanoil (Manolache) Costache Epureanu

---

1) Demisia lui Dimitrie Ghica este primită la 27 ian./8 febr. 1870, dar i se cere să gireze pînă la formarea noului guvern.

2) Suveranul declară Adunărilor Legiuitoare că a primit demisia lui Alexandru G. Golescu la 30 mart. /11 apr. 1870.

1870 dec. 18/30—1871 mart. 11/23, Ion Ghica

1871 mart. 11/23—1876 apr. 4/16, Lascăr Catragiu

1876 apr. 4/16—apr. 27/mai 9, general Ion Emanuel Florescu

1876 apr. 27/mai 9—iul. 24/aug. 5, Emanoil (Manolache) Costache Epureanu

1876 iul. 24/aug. 5—1881 apr. 10/22, *Ion C. Brătianu*

1881 apr. 10/22—iun. 9/21, Dumitru C. Brătianu

1881 iun. 9/21—1888 mart. 23/apr. 4, Ion C. Brătianu

1888 mart. 23/apr. 4—1889 mart. 29/apr. 10, *Theodor Rosetti*[1])

1889 mart. 29/apr. 10—nov. 5/17, Lascăr Catargiu

1889 nov. 5/17—1891 febr. 21/mart. 5, general George Manu

1891 febr. 21/mart. 5—nov. 27/dec. 9, general Ion Emanuel Florescu

1891 nov. 27/dec. 9—1895 oct. 4/16, Lascăr Catargiu

1895 oct. 4/16—1896 nov. 21/dec. 3, Dimitrie A. Sturdza

1896 nov. 21/dec. 3—1897 mart. 31/apr. 12, Petre S. Aurelian

1897 mart. 31/apr. 12—1899 apr. 11/23, Dimitrie A. Sturdza

1899 apr. 11/23—1900 iul. 7/19, Gheorghe Grigore Cantacuzino

1900 iul. 7/19—1901 febr. 14/27, Petre P. Carp

1901 febr. 14/27—1904 dec. 22/1905 ian. 4, Dimitrie A. Sturdza

1904 dec. 22/1905 ian. 4—1907 mart. 12/25, Gheorghe Grigore Canta cuzino

1907 mart. 12/25—1908 dec. 27/1909 ian. 9, Dimitrie A. Sturdza

1908 dec. 27/1909 ian. 9—1910 dec. 29/1911 ian. 11, *Ion I.C. Brătianu*

1910 dec. 29/1911 ian. 11—1912 mart. 28/apr. 10, Petre P. Carp

[1]) Între 12/24 nov. 1888 şi 29 mart./10 apr. 1889 Theodor Rosetti este Preşedinte al Consiliului de Miniştri fără portofoliu.

1912 mart. 28/apr. 10—1914 ian. 4/17, *Titu Maiorescu*

1914 ian. 4/17—1918 ian. 29/febr. 11, *Ion I.C. Brătianu*

1918 ian. 29/febr. 11—mart. 5/18, general Alexandru Averescu[2])

1918 mart. 5/18—oct. 24/nov. 6, Alexandru Marghiloman

1918 oct. 24/nov. 6—nov. 29/dec. 12, general Constantin Coandă

1918 nov. 29/dec. 12—1919 sept. 27, *Ion I.C. Brătianu*

1919 sept. 27—dec. 1, Arthur Văitoianu

1919 dec. 1—1920 mart. 13, Alexandru Vaida-Voievod[3])

1920 mart. 13—1921 dec. 17, general Alexandru Averescu

1921 dec. 17—1922 ian 19, Take Ionescu

1922 ian. 19—1926 mart. 30, Ion I.C. Brătianu

1926 mart. 30—1927 iun. 4, Alexandru Averescu

1927 iun. 4—iun. 21, Barbu Ştirbei

1927 iun. 21—nov. 24, Ion I.C. Brătianu

1927 nov. 24—1928 nov. 10, Vintilă I.C. Brătianu

1928 nov. 10—1930 iun. 7, IuliuManiu

1930 iun. 7—iun. 13, George G. Mironescu

1930 iun. 13—oct. 10, Iuliu Maniu

1930 oct. 10—1931 apr. 18, George G. Mironescu

1931 apr. 18—1932 iun. 6, Nicolae Iorga

1932 iun. 6—oct. 20, *Alexandru Vaida-Voievod*

1932 oct. 20—1933 ian. 14, Iuliu Maniu

[2]) Preşedinte al Consiliului de Miniştri fără portofoliu.

[3]) Prin Decretul din 10 ian. 1920, ca urmare a plecării în străinătate a Preşedintelui Consiliului de Miniştri Al. Vaida-Voievod, Ştefan C. Pop a luat interimatul Preşedinţiei, pe care l-a păstrat pînă la demisia guvernului.

1933 ian. 14 – nov. 14, Alexandru Vaida-Voievod

1933 nov. 14 – dec. 29, Ion G. Duca

1933 dec. 30 – 1934 ian. 3, Constantin Angelescu

1934 ian. 3 – 1937 dec. 28, *Gheorghe Tătărăscu*

1937 dec. 28 – 1938 febr. 10, Octavian Goga

1938 febr. 10 – 1939 mart. 6, Patriarhul *Miron Cristea*

1939 mart. 7 – sept. 21, Armand Călinescu

1939 sept. 21 – 28, general Gheorghe Argeşanu

1939 sept. 28 – nov. 24, Constantin Argetoianu

1939 nov. 24 – 1940 iul. 4, Gheorghe Tătărăscu

1940 iul. 4 – sept. 4, Ion Gigurtu

1940 sept. 4 – 1944 aug. 23, *Ion Antonescu*

1944 aug. 23 – dec. 2, general *Constantin Sănătescu*

1944 dec. 6 – 1945 febr. 28, general Nicolae Rădescu

1945 mart. 6 – 1952 iun. 2, *Dr. Petru Groza*

1952 iun. 2 – 1955 oct. 3, *Gheorghe Gheorghiu-Dej*

1955 oct. 3 – 1961 mart. 21, Chivu Stoica

Din 1961, mart. 21, *Ion Gheorghe Maurer*

– Cei daţi cu litere cursive au condus două sau mai multe cabinete succesiv.

Indice de persoane şi locuri

A

B

D

F

G

H

M

N

O

P

R

S

T

Ț

U

V

W

X

Y

Z

Cuprins

Redactor
Alex. Stănciulescu

Tehnoredactor
Constanța Branciu

coli tipar 33

Tiparul a fost executat la Combinatul Poligrafic „CASA SCÎNTEII“ — Piața Scînteii nr. 1 — București

Republica Socialistă România